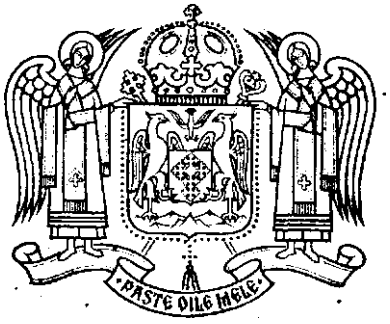

SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI

*[*J*

COLECȚIA.

"PĂRINȚI ȘI SCRIITORI BISERICEȘTI"

A P A R E DIN INIȚIATIVA PATRIARHULUI

IUSTIN

ȘI SE CONTINUĂ SUB ÎNDRUMAREA

PREA FERICITULUI PĂRINTE ,

C TEOCTIST >

fp)l **PATRIARHUL BISERICI ORTODOXE ROMÂNE** **^—7'**

---------- COMISIA DE EDITARE : ----------

P.S. TEOFAN SINAITUL, Vicar patriarhal (preşedinte), P. C. Pr. SABIN VERZAN, Consilier Patriarhal, Pr. Prof. ŞTEFAN ALEXE, Pr. Prof.

TEODOR BODOGAE, Pr. Prof. CONSTANTIN CORNIȚESCU, Prof. ALEXANDRU EL IAN,
Prof. IORGU IVAN, j Pr. Prof, DUMITRU STÂNILOAE, |
ION CIUTACU (secretar)

PĂRINȚI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI

---------- **4G** ----------

SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI

S C R I E R I

PARTEA A TREIA

DESPRE SFÂNTA TREIME

CARTE TIPĂRITA CU BINECUVÂNTAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE

T E O C T I S T

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

TRADUCERE, INTRODUCERE ŞI NOTE DE
Pr. Prof. Dr. DUMITRU STÂNILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE ROMANE — BUCUREŞTI, 1994

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMANE

CUVÂNT ÎNAINTE

In Biserica sfântă a Mântuitorului Iisus Hristos, un loc de cinste şi-au câştigat acele personalități alese care şi-au dedicat întreaga lor viață slujirii lui Dumnezeu şi a oamenilor. Unii dintre aceştia s-au afirmat prin puterea de pătrundere — sub înrâurirea luminii Duhului Sfânt — a tainelor celor mai adânci ale Teologiei; alții aii rămas în istoria Bisericii ca mari dascăli de asceză şi de spiritualitate, iar alții, ca neîntrecuți păstori sufleteşti şi neobosiți sprijinitori ai celor năpăstuiți. Pe toți aceştia trebuie să-i vedem ca pe nişte impreună-trăitori ai credinței ortodoxe, fiecare, potrivit darului său, aducând o dreaptă închinare şi slujire adevăratului Dumnezeu.

Printre ei se numără şi Sfântul Chirii, Patriarhul Alexandriei (f 444), a cărui personalitate, legată în special de a doua mare controversă hristologică, a marcat o perioadă frământată din viața Bisericii, acest Părinte rămânând în istoria ei ca un apărător pilduitor al credinței dreptmăritoare. De fapt, prin lămuririle de ordin dogmatic aduse unor învățături ale Bisericii, atacate cu vehemență'de diferitele erezii ale vremii, el însuşi a contribuit decisiv la precizarea dreptei credințe.

Reprezentant de primă mărime al Şcolii teologice alexandrine din secolele IV-—V, Sfântul Chirii a lăsat Bisericii o variată şi impresionantă operă teologică, ce ocupă nu mai puțin de zece volume din Patrologia greacă, la loc de cinste aflân-du-se scrierile sale cu caracter dogmatico-polemic. Neîntrecutul său talent speculativ, l-a consacrat în întregime apărării unor dogme fundamentale ale Bisericii, fiind permanent angajat în lupta contra a două mari erezii ■' arianismul şi nestoria-nismul. De aceea, prin lucrările sale dogmatice, Sfântul Chirii se adresează totdeauna credincioşilor, pentru a-i ajuta să desluşească sensurile corecte ale doctrinei creştine, insistând asupra datoriei creştinului de a primi fără nici o reținere tot ceea ce învață Biserica, pentru a evita rătăcirile şi a nu-şi primejdui mântuirea.

Era de aşteptat ca expunerile dogmatice antiariene şi anti-nestoriene să consolideze autoritatea şi prestigiul Sfântului Ierarh Chirii al Alexandriei, nu numai în faţa auditorilor şi a cititorilor din timpul său, ci şi a cititorilor operelor sale de mai târziu, până în ziua de astăzi- ,

Apărarea adevărurilor de credinţă privitoare la deofiin-ţhnea celor Trei Persoane divine şi, implicit, combaterea celei mai virulente erezii — arianismul — formează conţinutul volumului de faţă: **Despre Sfânta Treime.** ***Acesta apare în grai românesc, prin truda mult regretatului Pr. prof. Dumitru Stănilpae, care sporeşte valoarea versiunii româneşti prin binevenitele note clarificatoare, nelipsite din nici una dintre tălmăcirile efectuate de dânsul. Se cuvine să subliniem, aici, că, tot în traducerea Părintelui Dumitru Stăniloae, în ultimii ani, au apărut în Editura Institutului Biblic alte două scrieri majore ale Sfântului Chirii al Alexandriei:*** **închinarea şi slujirea în duh şi adevăr şi Glafire.** ***Vorbind despre viaţa dumnezeiască intratrinitarâ, Sfântul Chirii realizează pagini de strălucită gândire teologică ortodoxă. El nu purcede, însă, la această lucrare, fără a mărturisi că «e foarte de temut a vorbi despre Dumnezeu» şi că numai raţiuni de ordin pastoral-mi-sionar l-au determinat să scrie această carte. Aşadar, ne aflăm în faţa unei scrieri alcătuite cu multă scrupulozitate, o scriere care, de fapt, îşi propune şi reuşeşte să ne învedereze relaţia profundă existentă între dogma Sfintei Treimi — aşa cum a formulat-o şi o propovăduieşte Biserica — şi consecinţele ei soteriologice.***

De aceea, cu părintească dragoste, recomandăm această carte teologică tuturor fiilor şi fiicelor Bisericii noastre dreptmăritoare, care sunt dornici să-şi aproprieze veşnicele adevăruri de credinţă creştine, asigurându-i că osteneala lor va rodi întru sporita pătrundere şi trăire a Cuvântului lui Dumnezeu.

La sărbătoarea Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica 11 aprilie 1994

f ***TEOCTIST***

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMANE

S C U R T Ă I N T R O D U C E R E

Sf. Chirii, despre a cărui viaţă dinainte de 412, când ajunge Patriarh al Alexandriei, ca urmaş al unchiului său Teofil, se ştie prea puţin, s-a remarcat prin ?nulte opere de tâlcuire a cărţilor Sfintei Scripturi şi de apărare a credinţei ortodoxe împotriva nestorianismului şi a arianismului, care continuau să aibă aderenţi şi în vremea lui

După ce Nestorie, ajinis la 10 aprilie 428 Patriarh la Con-stantinopol, a susținut în predicile lui din cursul aceluiaşi an că Fecioara Măria nu trebuie numită Născătoare de Dumnezeu, pentru că n-a născut pe Fiul lui Dumnezeu ca om, ci o persoană omenească, Sf. Chiria i-a combătut această erezie încă de- la începutul anului 429, iar la Sinodul III ecum,enic din Efes, episcopii adunați acolo au aprobat scrierile Sf. Chirii şi l-au condamnat pe Nestorie. în martie 433, Sf. Chirii a obținut şi aprobarea Patriarhului loan al Antiohiei şi a episcopilor săi pentru această condamnare, căreia la început ei i s-au opus, punându-se astfel capăt schismei care începuse între acest episcopat şi cei ce au aprobat hotărârea de la Efes.

Dar înainte de scrierile împotriva lui Nestorie, Sf. Chirii alcătuise deja câteva tâlcuiri ale unor cărți din Sfânta Scriptură. Pe Ungă acestea a alcătuit şi unele scrieri de combatere a arienilor, care mai aveau încă mulți aderenți la Constantinopol, dar şi în părțile Alexandriei.

Despre lupta Sf. Chirii împotriva arienilor ni se dau bogate informații de către Georges Mathieu de Durant în ediția critică, întocmită de el asupra scrierii Sf. Chirii: «Despre Sfânta şi cea deoființă Treime» *(P.G. 757, 657—1124). Această ediție însoțită şi de o traducere în limba franceză, şi de bogate note, a apărut în trei volume din «Sources chretiennes», nr. 231, 237, 246, Edition du Cerf. Ea e intitulată :* «Dialogues sur la Trinite». *Informațiile despre arianismul din vremea lui, pe care îl combate Sf. Chirii, ca şi învățătura ortodoxă expusă de Sf. Chirii în această operă, împotriva arianismului, se cuprind în «Introducere» la voi. I din aceste «Dialoguri».*

Această scriere urmează celei intitulate «Thesaurus de Sanota et consubstanțiali Trinitate» *(P.G.* 759, 656), *îndreptată de asemenea împotriva arienilor. Ea se deosebeşte, după Bardenhewer, de «Thesaurus» în mod principal prin faptul că «intenția polemică trece pe planul al doilea şi năzuința de expunere pozitivă e pusă mai mult în valoare»* (Geschichte des altkirchlichen Literatur, *IV Band, p. 46).*

Opera este o expunere pe larg a deofiinţimii Fiului cu Tatăl în 6 din cele 7 Cuvinte (Dialoguri), iar în Cuvântul 7 se expune aceeaşi învăţătură despre Sfântul Duh.

Toată învăţătura cea dreaptă e *întemeiată neîncetat pe corecta interpretare a textelor din Sfânta Scriptură, prin subtile şi logice explicări ale acelor texte, dar şi pe o înţelegere a sensului adânc al mântuirii oamenilor, pe care numai Treimea le-o poate procura. Fără un Hristos-Dumnezeu întrupat ca om, mântuirea oamenilor ar fi imposibilă, cum imposibilă ar fi şi fără un Duh Sfânt, înţeles de aceeaşi fiinţă cu Fiul şi cu Tatăl. Numai prin deofiinţimea cu Tatăl şi între Ele a celor două Persoane venite în noi, dobândim viaţa veşnică.*

Opera este o dovedire continuă că numai Sfânta Treime cea deofiinţă. poate mântui umanitatea. Dacă Hristos şi Duhul sunt creaturi, rămânem şi noi închişi în planul creat, coruptibil şi muritor.

Dar ideea despre Sfânta Treime, ca unică temelie a mântuirii, prezentă în scrierea Sf. Chirii, ar trebui dezvoltată mai pe larg.

TRADUCĂTORUL

t

DESPRE SFÂNTA ŞI CEA DEOFIINȚÂ TREIME

CĂTRE PREZBITERUL ERMIA, PRIN ÎNTREBĂRI ŞI RĂSPUNSURI

CUVÂNT ÎNAINTE LA CARTEA DE FAȚĂ

Este cu totul greu de-a se apropia de cele dumnezeieşti chiar celor foarte deprinşi şi în stare să contemple tainele şi să privească cele mai presus de minte în *«oglindă şi ghicitură»,* după preaînțeleiptul Pavel (I Cor. 13, 12). Rațiunea omenească este foarte îngroşată şi inaptă să pătrundă în subțirimea înțelesurilor lor. De aceea e foarte de temut a vorbi despre Dumnezeu şi e un lucru înțelept a alege tăcerea despre acestea. Totuşi nici aceasta nu le este o pagubă celor însărcinați cu învățătura. De aceea dumnezeiescul Pavel, ştiind aceasta, a spus : *«vai mie, de nu voi binevesti»* (I Cor. 9, 16).

M-am hotărât deci să scriu cartea de față şi m-am ostenit din nou să alcătuiesc pentru tine, preaiubitorule de învățătură, frate Nemesie, acest Tratat despre Sfânta şi cea deoființă Treime[1]. Adunând ideile referitoare la fiecare temă, după gen şi specie, am alcătuit corpul întreg al cărții în şapte scurte cuvântări. Pe acestea le-am întocmit ca răspunsuri pentru preaînvățatul Ermia, care ne-a întrebat adesea despre acestea. Stilul este mai liber, potrivit dialogului între două persoane, cu întrebările şi răspunsurile dintre ele. Cel întrebat (Sf. Chirii) este indicat prin A. Cel ce întreabă (Ermia), prin B. Deoarece subțirimea temelor expuse este foarte mare, ca să se susțină saju să se respingă cu ascuțime ceea ce apare în discuție, a fost necesară prezentarea persoanelor. Trebuie deci să se observe cu grijă literele prin care sunt indicate. Căci astfel vom păstra neconfundate şi în cea mai bună ordine explicările stabilite şi conținutul, şi de aici folosul cărții. Mă rog Domnului pentru sănătatea ta, preaiubite. '

1. Numeşte noua osteneală pentru acest tratat, făcând aluzie la *«Tezaurul»,* scris mai înainte, tot despre Sfânta Treime.

CONŢINUTUL CĂRŢII **Cuvântul**

I. Fiul este coetern şi deofiinţă cu Dumnezeu Tatăl.

II. Fiul este coetern cu Dumnezeu Tatăl şi născut din El după fire.

III. Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat, ca şi Tatăl.

IV. Argumente în favoarea filiaţiei prin fire a Celui Unuia Născut.

V. Cele proprii dumnezeirii şi slava ei prin fire sunt comune Fiului şi Tatălui.

VT. Cele proprii umanităţii şi cele spuse nu foarte cuvenit dumnezeirii despre Fiul se cuvin mai mult iconomiei, şi nu firii înseşi a Cuvântului, întrucât este înţeles şi este Dumnezeu.

VII. Despre Sfântul Duh : El este Dumnezeu şi din Dumnezeu după fire.

CUVÂNTUL I

Fiul este coetern şi deofiinţă cu Dumnezeu Tatăl Introducere : Un bătrân râvnitor pentru teologie [2]

A. Sfinţitul nostru Ermia n-a putut fi văzut nici ieri, nici alaltăieri. Socotesc că n-a voit nici să meargă la cumpărat, nici să iasă din casă. Iarna l-a ţinut în casă. Şi aceasta a fost foarte bine. O vreme luminoasă l-a ajutat de-abia acum ca să se arate.

B. Bine spui. Bătrâneţea este greoaie şi face pe om zăbavnic la ieşire, mai ales când plouă.

A. Te-ar putea compara cineva, dacă ar voi, cu toată preţuirea, cu peştii mării. Când un vânt heînidurat şi agitat mişcă valurile, când se reped ou furie, cei ce se duc-în gropile ce se află în.adânc, pătrund ca într-o pădure sau ca într-un stufiş, folosindu-se de vegetaţia bogată de acolo. Dar când razele soarelui strălucesc din nou peste ape, când le văd din nou ca un zâmbet peste mare, prind iarăşi curaj şi revin la suprafaţă şi sar peste vârfurile valurilor, aruncând de la ei frica şi şovăiala.

B. Cum bine ştii, nu se întâmplă altfel cu mine, scump prieten.

A. Cât priveşte mulţimea grijilor, tu eşti foarte departe de ele şi mintea ta se odihneşte încă, pe cât socotesc.

B. Şi ce folos am de aci ?

A. Ai un folos foarte mare şi potrivit sfinţilor. Sau nu vom vedea nişte binefaceri într-o viaţă liniştită ?

B. Dimpotrivă, foarte mult. /

A. Ceea ce se cântă prin lira Psalmistului din partea lui Dumnezeu nu dovedeşte adevărul acestor cuvinte ?

B. De ce cântare vorbeşti ?

A. *«Odihniţi-vă şi cunoaşteţi că Eu sunt':Dumnezeu»* (Ps. 45, 11).-De fapt, vederea trupească, când e liberă de praf, de fum şi de orice altceva, ce o poate tulbura, îşi exercită o lucrare subţire şi neîmpiedicată peste cele ce cad de obicei sub privirea ei. Dar dacă este tulburată de vreuna din patimi, se îndreaptă mai puţin spre cele văzute şi adeseori nu se întâlneşte exact cu

2. Această propoziţie este numai în traducerea franceză. (In redarea textelor scripturistice, traducătorul a folosit ediţia din anul 1914 **a** Sfintei Scripturi, n. red.).

ele. Cât despre mintea omenească, dacă e bine aşezată în linişte şi în obişnuinţa să stea departe de vântul închipuirii necurate, are o vedere ascuţită şi străvăzătoare şi primeşte cunoştinţa neînşelătoare a lucrurilor. Dar dacă e îngroşată de vreo patimă, nu va străvedea vreodată nici însăşi

frumusețea dumnezeiască, ci se va sălăşlui dimpotrivă în cele pământeşti, asemenea unor păsări care, fiind prinse şi legate, au pierdut putința de-a zbura spre cele de sus.

B. Bine zici.

A. Deci, o, Ermia, odihnindu-te în casă, socoteşti că s-ar cuveni să-ți aminteşti de cuvântul de mai sus al lui Dumnezeu ? Şi ai în fiecare zi în mână cărțile sfinte şi-ți hrăneşti mintea cu râvna atot-iubitoare de învățătură, care te ațâță ca pe un câine cu nasul foarte fin, să vânezi cele ce trebuie să le înveți ? Sau poate vom atribui cauza nelucrării în direcția aceasta faptului că trupul tău a trecut de vârsta tinereții, dacă nu voieşti să o vezi în altceva neadevărat ? în acest caz, te-aş jigni zicând că un om bătrân este înclinat spre minciună şi vrea să fie crezut în ceea ce spune.

B. Aş avea multe motive să condamn slăbiciunea trupului, căci iată-mă ajuns la seara vieții. Dar voi spune ceea ce socotesc necesar, lăsând acum acestea. Mintea mea e mereu lacomă să învețe cele bune şi nu doreşte prattic nimic altceva decât numai aceasta. Sunt ca un mânz de rasă bună şi foarte rapid, care atunci când vrea să-şi arate iuțimea picioarelor, se vede silit, chiar împotriva - voii sale, prin faptul că terenul n.u e bine netezit, să nu dea decât o dovadă nedeplină şi nu întru totul admirată a forței aflate în el. La fel, am şi eu o râvnă fierbinte şi pornită spre iuțime şi sârguincioasă, care mă mână să mă ocup de conținutul Scripturii insuflate, dar mă văd reținut de pasaje dificile şi anevoie de parcurs, care nu sunt uşor de explicat, cum s-ar putea presupune. Ele nu sunt accesibile, nici -deschise celui ce ar voi să le priceapă. Iată de ce, greutatea terenului produce şovăiala minții mele. Dar mai mult decît toate, mi-e frică de temele despre credință, deşi ele sunt temele principale ale nădejdii noastre.

A. Aşa este, e răspunsul meu. Căci spui adevărul. La aceasta adaug că un lucru care a dobândit ceva din bunătățile de sus şi dăruit de Dumnezeu fără sudoare, este cu neputință. Căci ceea ce este cu totul mai presus de fire şi are o slavă în înălțimi, nu este accesibil celor ce voiesc şi nici nu este uşor de cucerit. Câte greutăți şi câtă osteneală nu cere aceasta !

B. Atunci ce pot face cei ce râvnesc aceste minunate bunătăți, dată fiind această extremă greutate de-a le dobândi ?

A. Ce altceva socoteşti că trebuie să facă aceia, decât să asculte de cuvintele sfinților care au strigat cu putere : *«Dacă vreunul din voi este lipsit de înțelepciune, să o ceară de la Dumnezeu, Care o dă tuturor jără deosebire şi fără înfruntare ; şi i se va da lui»* (Iacov 1, 5) ? Căci toate cele ce au nevoie de lumină sunt luminate neîndoielnic de lu-mina dumnezeiască şi spirituală şi înțelepciunea face înțelepte pe cele ce sunt lipsite de înțelegere şi înțelepciune. Iar prin lumină şi înțelepciune se înțelege Hristos *«Care a făcut în inimile noastre să strălucească lu-*

mina cunoştinţei» (II Cor. 4, 6)[3]. Căci Dumnezeu Tatăl ne-a scos pe noi, cum a spus dumnezeiescul Pavel, *«de sub stăpânirea întunericului şi ne-a mutat în împărăţia iubirii Fiului Său, în lumină»* (Col. 1, 13) [4]. De fapt, unul dintre sfinţi L-a numit Luminător al zilei şi pe lângă aceasta Luceafăr, căci zice : *«Până când se va lumina de ziuă şi Luceafărul va răsări în inimile noastre»* (II Petru 1, 19). A numit Luminător al zilei şi Luceafărul ce se înalţă, luminarea prin Hristos în Duhul.

B. Că Hristos este lumină şi ziuă şi strălucire şi Luceafăr al celor ce se află între cei chemaţi prin credinţă, nu este cineva care să se îndoiască. Dar dacă te-am ruga să ne explici cât mai cuprinzător temeiul cel mai de netăgăduit şi mai nepătat al credinţei, ai refuza să o faci şi să cinsteşti osteneala mea obişnuită pe care o socotesc mereu cuvenită şi naturală bătrâneţii mele ? Căci cât de numeroase sunt minciunile trâmbiţate de mulţi, care strâmbă adevărul cel drept, abătând în mod variat' cuvântul lor spre tot felul de fantezii şi, străbătând ca nişte fiare sălbatice oraşele şi cîmpiile, urlă cumplit, *«grăind cele din inima lor şi nu cele din gura Domnului»,* după cum s-a scris (Ier. 23, 16).

A. Cât admir, scumpul meu, iubirea ta de neasemuit faţă de Dumnezeu ! Te rog să nu te depărtezi niciodată de această dreaptă şi vrednică de laudă judecată. Dar, o, prietene, nu ţine decât de tine să te împărtăşeşti, fără nici o greutate şi în mod larg, de cele ce le iubeşti. Nu pretind să

3. Numai o persoană poate lumina cu adevărat o altă persoană. Lucrurile inconştiente nu .SG pot lumina între ele. Iar cea mai deplină lumină e cunoştinţa lui Hristos. El luminează si pe Sine Se face luminat. Căci în El sunt raţiunile tuturor. Şi cunoscându-L pe El, cunoşti pe Dumnezeu ca Tată şi Fiu, ca fiind izvor $_a$l iubirii ce dă sens existentei persoanelor.

4. Lumina e iubire. Dar un Dumnezeu care n-ar fi un Tată care iubeşte din veşnicie un- Fiu, n-ar fi un Dumnezeu al iubirii, deci al luminii. Dumnezeu Tatăl a trimis pe Fiul Srgu să Se facă om, ca să ne strămute, din întunericul lipsei de sens sau -de iubire, în relaţia Sa iubitoare cu noi în' împărăţia iubirii ce-o are fafă_ de Fiul Său, făcându-ne fraţi cu Fiul Său şi fit ai Săi. Deci numai un Dumnezeu al Treimii .este un Dumnezeu al lrminii, sau al iubirii pe care o extinde la toti cei ce vor.

pătrund eu înţelesul spiritual al acestora, făgăduind să învăţ ceva mai bun decât înaintaşii noştri. Căci ajung scrierile Sfinţilor Părinţi despre acestea. Cel ce se hotărăşte să le cerceteze cu înţelegere şi să se apropie de ele cu trezvie, îşi umple îndată mintea sa de lumina dumnezeiască. Căci nu erau ei *«cei ce grăiaii»,* după cuvântul Mântuitorului, ci *«Duhul lui Dumnezeu Tatăl grăia în ei»* (Matei 10, 20). *«Iar Scriptura toată este de Dumnezeu insuflată şi folositoare»* (II Tim. 3, 16).

B. Da, şi aceasta e adevărat. Dar dacă tu şovăieşti şi nu conlucrezi în nici un fel, şi dacă închizi, aşa zicând, limba în dosul dinţilor, ne vei îndemna să nu facem nimic. Faptul că Părinţii ne-au grăit destul şi mulţumitor despre acestea, să nu-ţi fie un motiv de neclintit ca să nu grăieşti celor ce doresc să audă vorbindu-li-se şi de aceste teme. Nu te-aş lăuda dacă te-ai hotărî să face aceasta, ci îţi --cer să-mi răspunzi la cele ce te întreb.

A. Deci ce voieşti să mă întrebi ? Nu constrângi, prietene, prea mult înțelegerea mea măsurată ?

B. JNlu este scopul meu să o constrâng. Sunt departe de aceasta. Dar răspunde-mi şi nu mă lipsi prea mult de dobândirea celor ce am nevoie să le învăț de la tine.

A. Ei bine ! Vorbeşte deci, dacă ți se pare că trebuie.

B. Socotesc că unul dintre noi s-ar gândi să ducă la păşunat nişte oi sau capre. N-ar avea nevoie de ciomege, ci de câini ca să fie păzit el însuşi dacă o fiară sălbatică s-ar arunca asupra lui, pentru ca lătratul lor, care sperie, să oprească năvala îndrăzneață a aceleia şi să păzească turma proprietarului neatins.

A. Da ! Drept ai vorbit.

B. Dar dacă în cursul timpului s-ar întîmpla să moară câțiva dintre câini şi păstorul ar aduce alții, oare lătratul şi trezvia acestora ar fi zadarnice, pentru că înaintaşii lor păreau să-i fi întrecut în acestea ?

A. Cum s-ar putea cugeta şi declara zadarnic ceea ce este folositor ?

B. Atunci vei tăcea tu, fără vină, mânându-ne numai la scrierile Părinților, declarând lucru de prisos voința de-a te angaja în eforturile asemănătoare acelora şi insuflate de dragostea de Dumnezeu când sălbaticii eretici pustiesc sufletele celor mai simpli cu o gură "fără uşă şi fără frâu ?

Simbolul de la Niceea şi termenul deoființă m-au pătruns

A. Ei bine, deoarece m-a pătruns o dorință puternică — Căci $n_T$am fost stimulat pe jumătate, ci mult încurajat, ca să voiesc să ma ostenesc pentru tine — vino să împlinim ceea ce voieşti. Deci să punem de față în mod exact cele hotărâte de Sfântul şi prea vestitul Sinod adunat odinioară în cetatea Niceea. Şi să cercetăm, dacă voieşti, ceea ce găsesc s'ă-i reproşeze cei ce au ales heterodoxia. De fapt, credința foarte bine definită şi expusă cu ajutorul lui Dumnezeu de acest Sfânt şi mare Sinod este un fundament de neclintit şi se poate spune foarte probată pentru sufletele noastre. Ea .merită laude din partea lui Hrisjtos şi străluceşte ca un închinător foarte credincios şi adevărat. Dar să transcriem cuvânt cu cuvânt «oracolul» dumnezeiesc şi sfânt al acestui Sfânt Sinod, adică Simbolul atât de fin şi precizat prin noțiuni cu totul adevărate. El arată că cei ce voiesc să ne critice nu vor avea nici un femei să aducă împotriva noastră acuza că am susținut dogme străine şi am fi părăsit calea împărătească pentru a ne abate când la dreapta,

când la stânga, după bunul nostru plac. Aceasta aş socoti-o şi eu o boală spirituală, nu uşor de tratat. Căci *«înţelepciunea care nu suportă mustrarea, rătăceşte»,* precum s-a scris (Pilde 10, 17). Iată deci expunerea credinţei noastre :

«Credem într-Unui Dumnezeu, Tatăl Atotţiitorul, Făcătorul tuturor celor văzute şi nevăzute. Şi într-Unui Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl, Unul Născut, adică din fiinţa Lui, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, deofiinţă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut, cele din cer şi cele de pe pământ. Care pentru noi oamenii şi pentru a noastră mântuire S-a pogorât şi S-a întrupat şi S-a făcut om, a pătimit şi S-a îngropat şi a înviat a treia zi, S-a suit la ceruri şi va veni să judece viii şi morţii. Şi întru Duhul Sfânt. Iar pe cei ce spun : Era cândva când nu era, sau : Nu era înainte de-a fi fost născut, sau : A fost făcut din nimic, sau zic că Fiul lui Dumnezeu e din alt ipostas sau fiinţă, sau că este creat, sau schimbăcios, sau supus mutării, Biserica sobornicească îi supune anatemei».

B. Ce nereţinere în trezvie, care a mers şi merge până la vârful cel mai înalt ! Boanergheş, adică fiul tunetului ! Iată numele ce-1 merită, după mine, fiecare din cei care au pronunţat acest «oracol». Ei au exprimat o învăţătură extraordinară şi supranaturală.

A. Socotesc că cei ce au învăţat acestea, au cugetat şi au lucrat foarte bine. A nu avea alte idei decât acestea şi a nu le exprima altfel, ci a urma mai degrabă judecăţii şi cuvintelor descoperite prin Duhul, este o datorie căreia îi acord, tu ştii, cel mai mare preţ.

B. Drept ai grăit. Dar nu-i poţi convinge pe contrari să se hotărască să cugete acestea împreună cu tine. Ca nişte viţei ce se despart de turmă şi plini de încredere în ei pornesc cu avânt spre ceea ce le place lor şi, părăsind păşunea cea mai bună şi cu adevărat sănătoasă, se grăbesc spre spini şi mărăcini şi se lasă furaţi de discursurile unor învăţători mincinoşi şi neînţelepţi. Pe aceştia, însăşi înţelepciunea i-a deplâns prin aceste cuvinte : «O .' *voi, care, părăsind căile drepte, umblaţi pe căile întunericului, care vă veseliţi de cele rele şi vă bucuraţi de răzvrătirea cea rea, ale căror cărări sunt sucite şi umblările lor strâmbe»* (Pîîde 2, 13—15).

A. Bine zici. Se cuvine să-i plângem pe aceştia, spunând cu proorocul Ieremia : *«Cine va da capului meu apă şi ochilor mei izvor de lacrimi, ca să plâng pe poporul acesta ziua şi noaptea...* ?» (Ier. 9, 1). Căc* cel ce părăseşte hotărârea de-a alege cunoştinţa adevărului, abătându-se cu neînţelegere spre rătăcire şi contrarul stricăcios şi la păreri necurate şi mincinoase, cum nu s-ar cuveni să fie de plâns ? *«Şi ei au ieşit dintre noi»,* cum a scris într-o Epistolă unul din ucenicii Mântuitorului, *«dar nu erau dintre noi. Căci dacă ar fi fost dintre noi, ar fi rămas cu noi»* (I Ioan 2, 19). Şi ce află ei de criticat în această credinţă, sau mai bine zis într-o aşa de dreaptă şi foarte exactă mărturisire de credinţă care nu poate fi în nici un punct îndreptată ?

B. Ei zic : Noi criticăm în mod cuvenit termenul *deofiinţă,* afirmând că el este o inovaţie, care nu se află în Scripturile de Dumnezeu insuflate.

A. Aceasta înseamnă, prietene, a grăi fără nici o înțelegere. Termenul nu e deloc supărător, odată ce este deplin adevărat ceea ce exprimă el. Sau oare nu admiți şi tu ca adevărat ceea ce spun ?

B. Ba da, deplin.

A. Observă deci de nu sunt şi alte cuvinte de acelaşi fel pe care ne-am obişnuit să le aplicăm naturii lui Dumnezeu, deşi nu sunt cunoscute în Sfintele şi dumnezeieştile Scripturi.

B. De care cuvinte vorbeşti ?

A. Oare dacă ar spune cineva despre dumnezeire că este netrupească şi fără formă, lipsită de cantitate şi de mărime (infinită şi nemăsurată), cuvântul lui ar fi străin de ceea ce se cuvine ? Aşa şi dacă ar spune că e nemărginită şi nestăpînită, ar socoti cineva că nu spune ceva din cele necesare, deşi cugetă adevărul ?

B. Aceasta ar fi o aiureală.

A. Deci de ce ar trebui să se pericliteze şi mai mult, criticând copilăreşte termenul *deoființă,* refuzând ca străin şi necuvenit un cuvânt plin de bună semnificație şi de valoare filosofică ? Oare nu exprimă el un fapt adevărat şi recunoscut pentru cei ce au cercetat amănunțit şi cu înțelepciune tainele dumnezeieşti şi s-au deprins cu ele, anume că Fiul, născut, după noi, din ființa lui Dumnezeu Tatăl, nu e de o altă ființă, cum li se pare lor, nici străin de Cel ce L-a născut, ci deoființă cu El, de un neam cu El şi de o fire ? De fapt, nu mă voi ruşina deloc să mă folosesc de orice cuvânt care poate exprima ceea ce e bun şi adevărat. De fapt dumnezeirea e cu totul mai presus de gen şi de deosebirile de specie. Dar dacă ar trebui să refuzăm cele prin care cineva e călăuzit desăvîrşit la o cunoştință a ființei mai presus de toate, vom fi necredincioşi şi neştiutori, neputând învăța prin nimic ce este prin fire şi cu adevărat Dumnezeu, rămânând *«bătuți şi purtați încoace şi încolo de orice vânt»,* după cum s-a scris (Efes. 4, 14). înspăimântați, negând orice vedere şi cunoştință, fie măcar ca *«în oglindă şi ghidtură şi din parte»* (I Cor. 13, 19), toți am fi egali cu nişte pietre surde şi nesimțitoare «povară deşartă a pământului», cum zice un poet elin[5].

B. Dar ei zic : Unde vorbeşte Scriptura despre deoființime ?

A. Tu ne îndemni, prietene, să revenim la aceeaşi explicare. Unde a numit deci Scriptura pe Dumnezeul tuturor necorporal, fără formă, necircumscris şi nestăpânit ? Dar este acestea prin fire, chiar fără să voiască aceia. Dacă deci ne hotărâm să cugetăm drept, nu trebuie să refuzăm nici termenii care ne ajută să cunoaştem adevărul. Nu trebuie cugetat că Dumnezeu n-a minţit spunând către sfinţitul Moise : *«Eu sunt Cel ce sunt»*. Apoi i-a zis : *«Acesta este numele Meu pe veci; aceasta este pomenirea veşnică din neam în neam»* (Ieş. 3, 14—15)[6].

Dar eu socotesc că ei nu trebuie să ajungă până la atîta nebunie, încât să îndrăznească să. cugete că Dumnezeu nici nu este «Cel ce este». Căci El este cu adevărat «Cel ce este». Numele acesta nu I se

5. Fără să cunoaştem exact pe Dumnezeu, ceva tot cunoaştem despre El: că e mai presus de toate cele ale noastre şi ale lumii. Dacă refuzăm şi acest fel de socotinţă a Lui, rămânem, ca nişte pietre, fără nici o judecată şi simţire. Deci aceasta o putem şti, aceasta e raţional să o ştim: că există un Dumnezeu de o fire deosebită de a lumii şi de a noastră, sau mai presus de ea. Adică e raţional să nu confundăm pe Dumnezeu cu firea lumii şi cu a noastră, ci ca fiind de o fire care e mai presus de aceasta şi o stăpâneşte atât de mult, încât i-a putut da şi existenţa din nimic.

E logic să socotim că lumea aceasta cu mizeriile ei nu poate fi unica realitate ; şi e tot aşa de logic că complexitatea ei atât de bogată şi într-un fel constituită din componente atât de armonizate, nu poate fi prin ea. Deci e logic să admitem un Creator al ei. Dar puterea Lui şi bogăţia Lui sunt o taină. E raţional deci să cugetăm existenţa unei taine supreme. Raţiunea postulează o taină supremă. Între raţiune şi credinţa într-o supremă ţintă, nu e o contradicţie. Raţiunea fără admiterea credinţei într-o taină supremă este iraţională. La taina supremă ne ridicăm prin raţiune. Taina supremă însăşi se cere admisă prin raţiune.

6. Termenii care ne ajută să cunoaştem adevărul despre Dumnezeu sunt termeni contrari celor ce descriu caracterul compus şi dependent al existenţelor din lume. Trebuie să existe o realitate care nu e dependentă de nimic, deci nici compusă. Căci cele dependente şi deci compuse trimit la ceva care nu depinde de nimic şi deci nu e nici compus. Pentru că în acestea se arată o slăbiciune şi o relaţie necesară cu ceva care nu are această slăbiciune şi relaţie necesară, ci este prin sine, deci din eternitate. Această independenţă a existenţei Lui a spus-o Dumnezeu către Moise: «Eu sunt Cel ce sunt», adică Eu sunt prin Mine, n-am existenţa de la altul.

7. Numai lui Dumnezeu I se poate spune în sens propriu «Cel ce este». Căci numai El este prin Sine. Toate celelalte pot primi acest nume numai prin abuz, căci ele primesc pe «este» de la altcineva şi până la urmă de la Dumnezeu însuşi, care nu primeşte existenţa de la nimeni.

8. Numele de fiinţă este de la «a fi». Deci precum numai Dumnezeu este în mod propriu, aşa şi numele de fiinţă I se cuvine în mod propriu numai Lui. Româneşte I se mai spune de aceea şi «fire» (de la «a fi»). Dar Dumnezeu zice către Moise: «Eu sunt Cel ce sunt», arătându-Se ca Persoană. Căci fiinţa, sau existenţa nu există decât în Persoane. Şi o existenţă inconştientă nu e existenţă deplină. Căci o existenţă de care nu s-ar şti nimic, ar fi o existenţă inutilă. Şi cum s-ar explica existenţa ei din eternitate? Dar o existenţă, sau o fiinţă prin Sine, şi deci şi din eternitate trebuie să aibă în ea şi plinătatea a tot ce poate fi, căci în general existenta nu e umbră formală, ci are un conţinut. Existenţa prin Sine, din_ care provin toate celelalte existenţe, trebuie să aibă şi o iubire ca să fie fericită, dar şi o capacitate a autodeterminării. Deci Cel ce este ca Persoană, trebuie să aibă şi o altă Persoană pe care să o iubească şi care să o iubească. Adică nu poate fi simplu fiinţă, ci deofiinţă cu alta (nu numai ca ea, ci omousia). Iar iubirea aceasta înseamnă şi generozitatea deplină, care face o Persoană să fie una în fiinţă cu alta, nefiind nici o distanţă între ele. O Persoană se dăruieşte total, alteia, ba îşi îndreaptă iubirea totală şi la o a treia Persoană (Duhul Sfânt). Firea umană fiind o existenţă sau o fiinţă mărginită, nu se poate da prin auto-dăruire decât unor persoane la fel de mărginite, tinzând de aceea ca părinte să aibă mai mulţi fii.

9. Dacă o Persoană divină spune către Moise: «Eu sunt Cel ce sunt», adică în Mine este fiinţa, atunci şi o altă Persoană poate spune acelaşi lucru, deci ambele au existenţa sau fiinţa prin Ele înseşi, ca o unitate; deci sunt de aceeaşi fiinţă, sau deofiinţă. Şi e de remarcat că în Simbolul de la Niceea se spune numai de Fiul că e deofiinţă cu Tatăl, nu şi de Tatăl că e deofiinţă cu Fiul. Aceasta nu înseamnă că nu e şi Tatăl de o fire cu Fiul. ***Dat*** **fiindcă Fiul a luat trup văzut şi S-a arătat ca om spre mântuirea oamenilor, iar pentru mântuirea acestora era nevoie de credinţa lor în Dumnezeirea Fiului întrupat, sau în Hristos, trebuia să li se spună acestora în mod special că El este deofiinţă cu Tatăl, fiind şi El împreună Dumnezeu cu Tatăl.**

Se arată în aceasta şi negrăita valoare pe care o dă Dumnezeu omului, făcându-Se însuşi Fiul Lui om, pentru ca, unindu-se oamenii cu El, să devină şi ei fii prin har (nu prin naştere) ai lui Dumnezeu Tatăl. Fiul îşi arată cea mai mare unire cu Tatăl, deci calitatea de Dumnezeu, prin faptul ca e deofiinţă cu Tatăl. In cele următoare se va arăta că, dacă ar fi nu «deofiinţă» cu Tatăl, ci numai «de aceeaşi fiinţă» (omiusia), deci de o fiinţă despărţită de cea a Tatălui, oamenii unindu-se prin credinţă cu El, nu s-ar uni cu Tatăl însuşi, ci ar rămâne şi ei despărţiţi de Tatăl. Cinstea ce li se dă nu ar fi deci aceea de-a fi făcuţi dumnezei după har.

cuvine decât Lui singur în mod propriu şi special, chiar dacă prin abuz acest nume se dă şi altora . Şi pornind de aici, spunem că s-a format şi numele de fiinţă de înaintaşii noştri în mod foarte cuvenit[8]. Astfel spunând cineva că Fiul este *deofiinţă* cu Tatăl, nu se înţelege prin ea după părerea noastră, nici o inovaţie neobişnuită, ca impusă de vreunii, căci termenul îşi are prin el temeiuri în Scriptura de Dumnezeu insuflată, care foloseşte astfel de numiri[9]. De fapt conţinuturile numirilor arătate în nişte derivaţii ale lor, nu se întemeiază pe ele însele, ci au rezultat din acele numiri ca din prima rădăcină[10]. Dacă deci aceştia afirmă că termenul *deofiinţă* este străin folosirii lui obişnuite şi sfinte, nedreptăţesc modul derivării naturale a numirilor. Căci din faptul că Dumnezeu (sau Tatăl şi Fiul) sunt fiinţa (adică fiecare «Cel ce este»), derivă deofiinţimea Lor (sau faptul că sunt de aceeaşi existenţă). Dar ignorând ei foarte mult aceasta, desfiinţează împreună cu deofiinţimea şi celelalte cuvinte prin care afirmăm că putem vedea şi primi, fie şi numai *«ca prin oglindă şi în ghicitură»,* urmele închipuite ale dum-nezeirii în minte.

Un termen schimbat

B. Ce se întâmplă dacă în loc să spună că Fiul este *deofiinţă* cu Tatăl, voiesc să spună mai degrabă că e deofiinţă asemănătoare (în loc de omousios, omiusios) ?

A. Nu vor vorbi corect, prietene. Mai întâi vor fi surprinşi că sunt în contrazicere cu ei înşişi, după ce refuză cu o extremă răutate termenul *deofiinţă* ca neaflat în Scriptură. Fie că se spune că Fiul este *deofiinţă,* sau că nu e de aceasta nicidecum, şi că trebuie să se spună că e deofiinţă asemănătoare, după părerea lor, în ambele moduri termenul de fiinţă pătrunde nu mai puţin în noi. După ce-au condamnat termenul deofiinţă ca fals şi greşit, şi contrar Sfintei Scripturi, — şi ce rău n-au spus împotriva lui ? — şi-l însuşesc iarăşi şi-l înscriu printre termenii cei mai vrednici de preţuire. Dar dacă li s-ar îngădui să spună că Fiul este deofiinţă asemănătoare cu Tatăl, ce ţi se pare că fac ei prin aceasta ?

B. Nedreptăţesc nu puţin, arătându-se înfricoşaţi de înţelesul termenului care exprimă cu curaj şi foarte clar adevărul.

A. Să nu socoteşti că e altfel, prietene. Stăruinţa lor în dogmele nereţinute şi cu totul neevlavioase ale învăţătorilor lor scoate pe Fiul din relaţia şi familiaritatea (rudenia) de natură cu Dumnezeu Tatăl, lăsându-L să aibă cu greu şi din milă poate un chip (un reflex) şi o asemănare a Lui. Prin aceasta nu se mai vede în El decât «după chipul» celor create, sau puţin deosebit de cele modelate de calitatea purtătorilor de frumuseţea asemănătoare dumnezeiască [n].

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu auzi, prietene, pe Hristos psruncind şi spunând foarte clar :

10. Spunându-se de Fiul că e deofiinţă cu Tatăl, se arată că Fiul are în Sine **tot conţinutul existenţei, sau fiinţa Tatălui.** «Deofiinţimea» Fiului cu Tatăl nu e **decât o explicitare a ceea ce se cuprinde în noţiunea de Fiu.**

11. Dacă Fiul nu e deofiinţă cu Tatăl, ci deofiinţă asemănătoare, El nu mai **este Dumnezeu. Căci nu pot fi două fiinţe dumnezeieşti. Atunci** Fiul este una din **creaturile făcute după chipul lui Dumnezeu,** sau **cu capacitatea** de-a se face după **chipul lui Dumnezeu, prin purtările lor morale. Dar atunci** unde mai este ne-

«Fiți milostivi precum Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este» (Luca .6, 36) ?

B. Ba da. ,

A. Nu înțelegi, deci, că şi calitatea moravurilor noastre ne modelează şi că, într-un anume fel, întipărirea dumnezeiască se realizează în noi prin lucrarea virtuții ? Dumnezeirea este o existența bună, în mod nefăcut şi ființial[12]. Dar stă în posibilitățile noastre de a ne arăta şi noi astfel, imitându-O prin moravurile şi purtările noastre, dacă alegem cu voia noastră dorința şi râvna pentru cele vrednice de admirat. Dar nu vom socoti, dacă avem mintea şi înțelegerea sănătoasă, că având chipul dumnezeiesc în sufletele noastre, strălucind prin calitatea moravurilor, avem o asemănare ființială, neschimbată, cu Dumnezeu, aceasta putând înainta şi a se întinde până la o egalitate în toate cu cele ce aparțin însuşirilor Lui. Aceasta ne-ar face să admitem că Dumnezeu este ca noi înşine, nedespărțindu-L nici o deosebire de noi. Dar oare n-am fost creați «după chipul şi asemănarea» Lui ? [13] Dar nu pot fi acestea aşa. Sunt departe de ceea ce trebuie. E un interval uriaş între ele. Căci noi nu suntem simpli prin fire, iar dumnezeirea este cu totul simplă şi necompusă. E bogată atotdesăvârşirea Lui, neavând nevoie de nimic [14].

Dar toată natura corporală se compune din unele părți, care contribuie ia întregirea unei oarecare existențe depline. Şi noi provenim din pământ, după trup, stricăcioşi şi uşor de veştejit, asemenea ierbii şi crinilor din câmp. Dar Dumnezeu este mai presus de acestea. Şi sufletul omului este uşor de mişcat şi este supus multor schimbări, de la cele foarte bune spre cele rele şi de la răutate iarăşi

mărginită valoare ce se acordă omului şi nesfârşita lui propăşire în viața nemărginită a lui Dumnezeu, dacă Hristos nu mai este însuşi Fiul lui Dumnezeu, deoființă cu Tatăl, făcut om ? In acest caz, despărțirea între o Persoană divină singulară, sau individuală, şi toate celelalte, este de nedepăşit. Şi nu se mai poate vorbi de un Dumnezeu al iubirii prin Sine şi din eternitate. Dar e de necugetat că Dumnezeu a făcut o lume de care să fim despărțiți, şi nu cu intenția de-a ne uni cu Sine prin iubirea care -ține de existența sau de ființa Lui.

12. Existența prin sine ca existență plenară prin sine, este prin sine una cu bunătatea. Numai răul împuținează şi sărăceşte existența. Iar noi fiind creați după chipul Lui, avem şi noi putința să ne imprimăm tot mai mult de bunătatea Lui. Dar prin aceasta nu vom ajunge egali în mod ființial cu Dumnezeu, cum afirmau cei ce socoteau că Hristos şi oamenii, deşi sunt creați, pot ajunge până la o egalitate cu Dumnezeu, adică la o ființă asemănătoare în mod neschimbat cu ființa Lui. Se afirma prin aceasta un fel de identitate posibilă între Dumnezeu şi creaturile care nu sunt din ființa Lui, ci sunt de o ființă asemănătoare. Se afirma aici un panteism virtual. Toate înaintează în mod sigur spre identitatea în ființă cu Dumnezeu. Acest panteism al acelora e afirmat clar în rândurile următoare ale Sf. Chirii.

13. Dar dacă Dumnezeu este după asemănarea noastră, înaintând prin voință spre lume, cine L-a făcut pe Dumnezeu? Şi cine I-a impus ținta spre care să tindă ?

14. E greu pentru noi să înțelegem unirea între simplitate şi bogăția infinită. Simplitatea divină nu se înțelege ca lipsă'de bogăție, ci ca contrară mărginirilor ce şi le produc cele compuse. Sufletul meu e dependent de trupul meu şi părțile trupului sunt dependente una de alta. In ■ general multiplele dependențe dintre componentele mele susțin un sentiment general de dependență în existenta mea. Dumnezeu are în oricare din însuşirile ce I le atribuim pe toate celelalte. în atotputernicia Lui este independenta, puterea creatoare, libertatea, iubirea, bucuria, stăpânirea Lui. Şi în fiecare din acestea, pe toate celelalte.-

la bine. Dar Dumnezeu este ancorat şi deci fixat în bunătățile proprii, nerăbdând strămutarea spre altele ; şi stabilitatea îi este ființială; nu are siguranța dobândită prin alegere. Deci este vădit că cele aduse la existență nu au o asemănare naturală cu Dumnezeu, ci ea se iveşte prin fapte şi prin calitatea moravurilor [15].

B. Cuvântul nostru nu se abate de la ceea ce se cuvine, afirmând lunecarea din rudenia cu Dumnezeu, pentru că nici *«îngerii care n-au păstrat starea lor de la început»* (Iuda 6), nici noi înşine n-am vătămat întru nimic firea noastră. Căci n-am ieşit nicidecum din ea până a nu mai fi deloc, ci suntem şi fără a fi dobândit virtutea [10]. O anumită cunoştinţă şi deprinderea într-un fel de comportare ne-au scăpat de uşurătatea şi de pornirea spre rău şi aşa am fost rechemaţi la descoperirea bunătăţilor de altădată prin Hristos, Care ne-a învăţat să ne modelăm din nou după frumuseţea cea dintâi şi pilduitoare. Şi nu spunem că strămutându-ne din umanitate într-o altă fire, am ajuns la o astfel de slavă, ci trecând de la o viaţă rea, la hotărârea de-a lucra şi cugeta cele bune.

A. Deci e clar, Ermia, că trăsăturile chipului dumnezeiesc strălucesc în noi pentru că ne-am îndreptat plini de râvnă spre hotărârea de-a lucra binele, cum ai mărturisit şi tu acum, şi nu ne

15. Creaturile nu au o fixitate în bine prin natura lor, ca Dumnezeu, ci câştigă o tărie în bine prin voinţa lor. Ele nu au în aceasta a asemănare cu Dumnezeu. Dumnezeu are fixitatea în bine, pentru că El nu primeşte existenţa de la o cauză străină. Având existenţa deplină prin El însuşi, are prin El însuşi nestrămutarea spre rău, sau spre mai puţin bine. Neexistând prin ei înşişi, oamenii nu pot avea statornicia în bine decât stăruind în legătura cu Dumnezeu. Dar aceasta nu le-o impune Dumnezeu ca pe b lege a firii. Căci ce bine ar fi acela pe care nu-1 face omul prin voia sa ? Dumnezeu însă este dincolo de lege; dar nici prin voinţa Lui nu alege binele, căci atunci ar putea şi El să nu-1 aleagă. El este dincolo de voinţa de-a alege. Voia Lui este lege. Este legea iubirii, care implică în ea şi libertatea. Avem aici o mare taină, cum e şi taina existenţei Lui. Căci nu se poate spune nici că Dumnezeu a început să fie prin voinţă, nici prin vreo lege, odată'ce există din eternitate, fără nici o cauză. Oricare din aceste eventualităţi L-ar presupune tot pe El drept cauză, dar cauză fără de început, care este iarăşi un' fapt de neînţeles. A crede într-o taină a Treimii necreate este totuşi cel mai raţional lucru. "Căci dacă Fiul întrupat e creatură, se introduce timpul în ceea ce numim Dumnezeu, deci evoluţia fără început care nu ne oferă nici o ţintă a mântuirii, cum nu oferă nici o explicare a existenţei, care ar fi din eternitate într-o con-linuă relativitate şi dependenţă.

16. Ermia aprobă declaraţia lui Chirii că existenţa noastră nu e legată de bine 'în mod necesar, ca a lui Dumnezeu, deci că există o identitate panteistă între noi şi ceea ce se numeşte Dumnezeu.

facem întru totul ca Dumnezeu, datorită asemănării cu El[1']. Căci pe cele ce au între ele o asemănare naturală în toate, nici o raţiune nu le poate despărţi în rudenia lor de natură. Sau oare nu e asemenea după fire un înger cu alt înger şi un om cu un altul din cei ca el ? B. Aşa este.

A. Astfel, deşi deofiinţimea arată identitatea firii, cei ce nu cugetă decât în mod învechit cele stricăcioase, se alipesc cu plăcere de născocirea lor, adică de ideea asemănării în fiinţă (omiusios). Şi închipuind pe seama Cuvântului născocirea unei asemănări externe, dar ascunzând cu viclenie disprețuirea Lui, II numesc şi Dumnezeu şi Fiu, ba şi Mîntuitor şi Răscumpărător, deşi, conduşi de gânduri prosteşti culese din înţelepciunea lumii, socotesc că nu este nici Fiu prin fire, nici Dumnezeu cu adevărat. Ci îl pun, nenorociţii, după puţinătatea din ei, printre cei modelaţi prin voinţa provenită din asemănarea după Dumnezeu şi-L încadrează în creaţie, netemându-se nicidecum să afirme că Creatorul tuturor nu e deofiinţă (cu Dumnezeu), ci deofiinţă asemănătoare. De aceea ar fi foarte potrivit să-i întrebe cineva : respingând termenul fiindcă îl consideraţi neobişnuit şi străin, nu socotiţi că cel ce alege

ca voi termenul deofiinţă asemănătoare îl vede lipsit de orice conţinut minunat[18] ? Socotesc că e o întrebare care îi va pune în încurcătură. Căci nu e greu de înţeles, chiar dacă ei n-o spun, că se tem de recunoaşterea termenului deofiinţă şi-l disprețuiesc nu pentru că, precum socotesc şi zic, l-am alcătuit dintr-un cuvînt nescris în Scriptură, ci pentru că exprimă adevărul şi declară că Fiul nu este de o altă fire, ci este cu adevărat din cea a lui Dumnezeu Tatăl.

B. Foarte bine ai spus.

A. Căci cei ce s-au hotărît să lupte împotriva lui Dumnezeu, socotesc că au uitat cuvântul Mântuitorului, prin care a declarat făţiş că este rodul firii negrăite şi nu al celei aduse la existenţă, deci al celei ce a primit existenţa în timp. Căci a zis : *«Eu nu sunt din lumea aceasta. Iar voi sunteţi din lumea aceasta»* (Ioan 8, 23). Şi iarăşi : «Fot *sunteţi din cele de jos, iar Eu sunt din cele* ***de*** *sus»* (Ibidem). Iar înţeleptul Ioan scrie despre El : *«Cel ce vine de sus, este deasupra tuturor»* (Ioan 3, 31). Şi ce înseamnă «de sus», decât sigur din firea cea mai presus şi care le întrece în putere pe

17. Nu trecem prin binele pe care ne hotărâm să-l **facem, chemaţi de Hristos, Ia firea dumnezeiască, ci ne ridicăm la slava întipăririi chipului dumnezeiesc in noi. Aceasta dezaprobă ideea panteistă a identităţii** firii **omeneşti cu cea dumnezeiască, prin făptuirea binelui în baza unei legi care ne stăpâneşte, cum L-a stăpânit şi pe Hristos, după teoria celor ce vorbeau nu de o deofiinţime exclusivă a** Lui cu **Tatăl, ci de posedarea unei firi asemănătoare cu cea a lui Dumnezeu, ca toţi oamenii.**

18. Ce ne mai dă ceva deosebit, deci în chip minunat, un Hristos care nu mai e socotit deofiinţă cu Dumnezeu, ci deofiinţă asemănătoare, deci creată de El, sau socotind şi pe Dumnezeu schimbător în uman ?

toate ? [19] Şi se înseamnă a nu fi din lume decât că e desfăcut de comunitatea de fire cu toate cele făcute, având ca izvor al Său singur "pe Dumnezeu, ca Tată al Său ?

Fiul n-ar putea fi de o fire intermediară ?

B. Dar dacă ar voi să ne oblige să înţelegem «de sus» nu aşa cum ai spus tu, ci că nu e din umanitatea de jos şi de pe pământ, ci poate din cer, sau dintr-o altă fire superioară celei.a noastre, ce le-am putea răspunde şi la aceasta ?

A. Ce altceva decât aceasta? Ce ar putea vedea cineva extraordinar în firea şi slava Fiului, dacă vor spune că e aşa cum au hotârît să o recunoască ? Căci oare nu este fiecare din sfinţii îngeri «de sus» şi nu «vine» la noi, în mod evident, din cer ? Nu sunt cu mult mai presus de noi, după raţiunile ce-i unesc prin fire, Scaunele, Stăpâniile, Domniile şi Serafimii ? Dacă deci nu este nimic superior lor în Fiul, ci se vede şi El închis în măsurile (graniţele) aceleiaşi firi, nu se va deosebi, precum socotesc, întru nimic de creaturile raţionale, care din timp în timp vin la noi de sus, ca *«duhuri slujitoare trimise spre slujire, pentru cei ce vor avea să moştenească mântuirea»* (Evr. 1, 14). îl va înconjura doar ca un adaos demnitatea dumnezeiască şi va minţi, zicând : *«Eu sunt adevărul»* (Ioan 14, 6). Căci unde şi cum este adevărul în Cel ce

nu are ceea ce se numeşte astfel în Scriptura de Dumnezeu insuflată ? Şi ce este atunci şi ceea ce spun ei că Fiul nu este din lumea aceasta ?

B. îți voi spune eu. Ei spun că nu este deoființă cu Dumnezeu Tatăl şi-L coboară, nu ştiu cum, sub firea negrăită, dar unii îi recunosc o anumită superioritate față de creație. Căci spun că nu este de o fire cu cele făcute, având un loc de .mijloc,;' altfel spus, El iese din rațiunea firii, nefiind nici cu totul apropiat şi ființând în continuitate ființială cu Cel ce L-a născut, nici mergând deplin spre cele de jos., adică la făpturi.

A. Deci, dacă s-ar hotărî să vorbească limpede şi deschis despre firea Fiului, socotesc că ar trebui să spună, neruşinîndu-se, că nu este nici Dumnezeu prin fire, nici făcut. Căci dacă este scos din ființa lui

19. Iisus este «de sus», sau de «deasupra tuturor», nu spațial, ci ca Cel ce nu este dependent de nimic, ci ţoale sunt dependente de El, iar El nu e dependent, de nimic şi nu are nici o cauză din care să provină. A fi din Tatăl nu înseamnă a avea pe Tatăl ca o cauză în afara Lui, deasupra Lui, dinainte de El. Ci fiind Dumnezeu Tată din eternitate, din veşnicie este şi Fiul, sau face o Persoană Tată din eternitate, de când există ea. Este împreună cu Cel etern. E născut de Dumnezeu Tatăl, de când există Acela, deci din eternitate.

Dumnezeu Tatăl, dar e superior prin fire şi celor făcute, el este coborât din treapta de Dumnezeu adevărat, dar va fi, nu ştiu cum, şi deasupra numărării între creaturi[20].

B. Gîndeşti foarte bine ! De fapt luptând pentru teoria lor, spun că El este «Mijlocitor» între Dumnezeu şi oameni (I Tim. 2, 5), nu pentru alt motiv, ci pentru aceasta [21].

A. Dar ce pot fi mai prosteşti decât acestea ? *«Duşmanii noştri sunt neînțelegători»,* cum s-a scris (Deut. 2, 31). Cum n-ar fi ei cu totul departe de cugetarea înțeleaptă şi necuvenită, cu ce socotesc că pot învinge prin născociri de idei reci, dogmele adevărului ? Căci cu adevărat Sfântul şi preaînțeleptu'l Pavel, mai bine zis tot corul sfinților au cunoscut şi ne-au înfățişat nouă, dând un înțeles îndoit al Fiului, după ce S-ia unit cu trupul, adică după ce S-a făcut ca noi printf-o asemă-

20. E contradicția In care se aflau arienii: refuzau să-L socotească drept ființă dumnezeiască, dar II socoteau mai presus de **făpturi. Deci pe o treaptă mijlocie. Dar cum poate să nu fie Hristos Dumnezeu şi totuşi să fie mai presus de creaturi ? Cum poate fi ceva la mijloc între Dumnezeu şi creaturi ? Sau nici Dumnezeu complet, nici creatură complet ? Dumnezeu este total independent. Cine este în parte dependent, în parte Dumnezeu? Sau creat şi totuşi mai presus** de **tot ce** e **creat ? Sau e coborât Dumnezeu însuşi la o existență din care poate ieşi un Fiu**

- creat, sau e ridicat creatul la înrudirea cu necreatul. Aceasta nu înseamnă decât a reduce toate la o esență din care ies cele ce devin, adică la panteism.

21. **Termenul «Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni» se foloseşte de Sf. Apostol Pavel în I Tim. 2, 5 pentru a-L arăta pe Hristos fiind deoființă cu Tatăl, dar asumând şi firea omenească. Arienii însă spuneau că Hristos este deoființă asemănătoare cu Dumnezeu, ll socoteau ceva mijlociu între Dumnezeu şi oameni, adică nici Dumnezeu deplin, nici creatură deplină. Fiul înțeles de ei ca «Mijlocitor», nu era de fapt mijlocitor, ci toate în concepția lor erau de aceeaşi esență, toți oamenii înaintând ca şi Hristos spre treapta de «dumnezeu», care nu e decât treapta cea mai înaltă la care a ajuns careva dintre ei. «Mijlocitor» în sens propriu nu e decât Hristos, Care** e **şi Dumnezeu real şi om real, dar care-i poate aduce pe oameni la o unire cu Dumnezeu,printr-o propăşire infinită, fără a se confunda cu Dumnezeu. «Mijlocitorul» deoființă cu Tatăl arată de fapt iubirea lui Dumnezeu față de oameni şi marea valoare acordată oamenilor. «Mijlocitorul» arian arată stăpânirea unei legi asupra tuturor. Pe de altă parte, un Dumnezeu monopersonal, care nu are un Fiu deoființă cu El, ci o creatură mai înaltă ea toate, nu-şi poate trăi contemplarea infinității şi iubirii într-un Fiu aflat in El însuşi şi nu Se poate bucura nici de contemplarea iubitoare infinită a Fiului Său. Viața Lui însăşi ar fi o viață mărginită, săracă.**

nare deplină, afară doar de păcat. De aceea ei au ţesut pentru noi o înfăţişare tainică, variată ; uneori îl arată pe Unul Născut dezvelit şi despărţit de măsurile (graniţele) creatului, şi cu totul neîmpletit cu firea noastră, alteori iarăşi umbrit de chipul de rob, dar având unite ferm bunătăţile proprii ale firii Sale şi încununat în mod neschimbat cu demnităţile dumnezeirii. El este totdeauna la fel, având şi umbra schimbării, şi neştiind nici de vreo alterare şi de aceea scriitorul purtător de Duh, declară zicârid : *«Iisus Hristos este ieri şi astăzi şi în veci Acelaşi»* (Evr. 13, 8).

B. Ce înseamnă aceasta faţă de cele ale acelora ?

A. Că nu trebuie să ne apropiem de Sfintele Scripturi cu o minte uşuratică şi căzută, ca cei ce flecăresc despre cele vrednice de atâta respect, care se abat nu ştiu cum de la calea dreaptă, căzând şi repezindu-se pe cărări din amândouă părţile. De fapt socotesc că trebuinţa de-a umbla pe calea împărătească, nu este altceva decât a nu se abate prea mult nici spre dreapta, nici spre stânga. Căci priveşte cu câtă nepricepere se lasă conduşi de bunul lor plac, fără a cugeta sau cerceta care din cele scrise se potrivesc Cuvântului dezvelit, adică Celui existent şi înţeles înainte de întrupare, şi care Celui care a îmbrăcat asemănarea cu noi[22]. Dar ei poate socotesc că nu trebuie să se ţină seama de acestea, ci a primi tot ce se spune despre El în Scripturi, fără distincţii meşteşugite. Dar atunci spune-Jmi ce îi împiedică să înveţe să spună că mânca, că primea somnul, că nu înainta fără greutate (căci obosea în călătorie) şi că dincolo de acestea avea trebuinţă de mâncare, şi că însuşi Cuvântul lui Dumnezeu era primitor de osteneală şi de slăbiciune, ba a pătimit şi moartea ? De ce spun că nu ne este foarte necesară deosebirea între acestea, deosebire care desparte cele ce se potrivesc şi răspund fiecărui timp ?

B. Da, e foarte necesară. Cum n-ar fi ?

A. Astfel deci dovedindu-se tuturor că e necesar şi foarte bine să se distingă între cele spuse despre El, ascultă pe Pavel descriind cine este El după fire : *«Care fiind, zice, strălucirea slavei lui Dumnezeu şi chipul ipostasului Lui, şi Care toate le poartă cu cuvântul puterii Lui»* (Evr. 1, 3). Şi în alt loc iarăşi : *«Căci viu **este** Cuvântul lui Dumnezeu şi lucrător şi mai ascuţit decât orice sabie cu două tăişuri şi pătrunde **până la despărţirea sufletului şi duhului,** dintre încheieturi şi măduvă, şi e destoinic a judeca simţirile şi cugetările inimii. Şi nu este nici o făptură ascunsă înaintea Lui, ci toate sunt goale şi descoperite ochilor Celui întru care ne este Cuvântul»* (Evr: 4, 12—13). Şi aceasta se spune despre Unul Născut necugetat încă cu trupul. Iar despre Acelaşi, născut ca noi în trup, se spune : *«care în zilele trupului Său, El a dus cu strigăt puternic şi cu lacrimi **cereri** şi rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască de moarte şi auzit a fost pentru evlavia Sa . Şi deşi*

22. **Sf. Chirii arată că numai fiind şi Dumnezeu** oare **nu pătimeşte, dar şi om care pătimeşte, Hristos** este **Mijlocitor** real **între Dumnezeu şi oameni.** Dumne**zeirea Lui cea nemărginită de graniţele omeneşti** se **vede prin** acestea ca **printr-o umbră în care** S**-a îmbrăcat. Comparaţia firii omeneşti cu o umbră arc bogate înţelesuri. Unele înţelesuri indică slăbiciunea ei. O umbră nu e egală** cu **realitatea. Dar omenescul** ca **măsură arată şi o capacitate a Lui** de**-a face văzută** dumne**zeirea prin el. Umbra omului arată într-un fel prezenţa realităţii lui. Prin omenesc se poate manifesta dumnezeirea mai bine ca prin lucrurile neînsufleţite. Dar** compa**rarea firii omeneşti a lui Hristos cu o umbră în care** s-a **învelit** dumnezeirea, arată **şi faptul de a şi-o fi făcut proprie.**

era Fiu, a învățat ascultarea din cele ce a pătimit» (Evr. 5, 7—8). A nu lua ferm în considerare ceea ce se arată în ambele feluri, ar fi contrar realității. Strălucirea slavei lui Dumnezeu Tatăl, chipul ipostasului dumnezeiesc, Cel ce poartă toate cu cuvântul puterii Lui, Cuvântul cel viu şi lucrător şi cel mai ascuțit, se spune că a răbdat să facă cereri şi rugăciuni cu lacrimi, pentru a fi scăpat de asaltul morții. Dar aceasta, zice, a avut loc «în zilele trupului Său», adică atunci când, deşi era Cuvântul Dumnezeu, S-a făcut trup, după Scripturi, dar n-a venit într-un om, ca în sfinți, în care Se sălăşluieşte prin împărtăşirea prin Sfântul Duh ^{X}K Trebuie deci să-I atribuim ca lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu, şi ca unuia făcut ca noi, cele ca ale noastre, adică cele omeneşti -[1]. Trebuie respinsă amestecarea, neorganizarea (neritmică) şi nedistinctă a lucrărilor, care înlătură înțelegerea exactă şi bine cugetată, a înțelesurilor şi strâmbă nu puțin frumusețea adevărului. B. Bine zici.

A. Când se spune deci Mijlocitor, să nu înțeleagă cumva că acest nume defineşte ființa Unuia Născutului. E mare deosebire. Ci trebuie raportat mai degrabă la ascultarea lui Hristos. Şi astfel va surpa raționamentele prosteşti *«şi toată trufia care se ridică împotriva cunoaşterii lui Dumnezeu şi va robi tot gândul spre ascultarea lui Dumnezeu»,* precum s-a scris [25].

B. Cuvântul este adevărat. Dar, o, bunule, acestea sunt de ajuns, fiindcă nu au în ele nimic ambiguu. Dar te-aş întreba cu mare plăcere cum putem înțelege modul mijlocirii Fiului. Aceasta ar dezveli felul învechit al înțelesului ei de către eterodocşi.

A. Să mergem, dacă vrei, spre aceasta şi să întoarcem spre ea cuvântul nostru. Trebuie, să cercetăm înainte de altele când L-a aşezat

23. **Se respinge aici ideea nestoriană că Cuvântul lui Dumnezeu nu S-a făcut El însuşi trup, sau om, ci S-a sălăşluit într-un om, ca în sfinți prin Duhul Sfânt. In acest caz nu s-ar fi rugat însuşi Fiul lui Dumnezeu, făcut om în numele oamenilor făcuți frați ai Săi, să fie scăpat de moarte. însuşi Fiul lui Dumnezeu fărându-Se şi om, a învățat din cele pătimite ascultarea, ca să ne deâ şi nouă pilda şi puterea ascultării.**

24. **Dar totuşi aceleiaşi Persoane** 1 **se atribuie ca lui Dumnezeu cele dumnezeieşti şi ca Celui ce S-a făcut şi om, cele omeneşti. Prin aceasta se combate viitorul monofizitism. Hristos, deşi e o Persoană dumnezeiască, le are pe amândouă datorită celor două firi al căror ipostas S-a făcut.**

25. **Termenul «Mijlocitor» exprimă faptul că Fiul lui Dumnezeu fiind ipostas al firii dumnezeieşti, S-a făcut şi ipostas al firii omeneşti, nu că este chiar neîntrupat ca ceva la mijloc între dumnezeire şi creație. Un «mijlocitor» în sensul unei existențe care nu e nici Dumnezeu, nici om, nu poate uni pe oameni cu Dumnezeu, nu-i poate ajuta să se înalțe la nesfârşit şi nu arată pe Dumnezeu însuşi coborât la oameni. Ci oamenii sunt menținuți în planul creat şi aşa zisul «dumnezeu» al arienilor rămâne despărțit de oameni şi nu e un Dumnezeu al iubirii în El însuşi, al iubirii care-L aduce la oameni ca să-i ridice la îndumnezeire.** . .

Scriptura pe Fiul în poziția de Mijlocitor. A spus deci Pavel : «Mijlocitor *între Dumnezeu şi oameni este omul Hristos Iisus, care S-a dat pe Sine preț de răscumpărare pentru toți»* (I Tim. 2, 5). Prin aceasta a arătat, socotesc, că nici un alt timp nu e atât de potrivit pentru mijlocirea Fiului ca aceste timpuri din urmă, când, cum spune acelaşi : *«fiind în chipul lui Dumnezeu, nu răpire a socotit să fie deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând»* (Filip. 2, 6—7), deşi era Dumnezeu şi Domn, ca să ne câştige pe noi prin Sine lui Dumnezeu Tatăl şi să facă pace între

toate, după cum s-a scris, *«împăcână prin cruce cele din cer şi cele de pe pământ»* (Col. 1, 20), mijlocind ca om. *«Vă rugăm deci, în numele lui Hristos, împăcaţî-vă cu Dumnezeu»* (II Cor. 5, 20), a spus iarăşi Pavel, arătând drept cauză persoana lui Hristos. Deoarece firea omului nu era în stare să se apropie, din cauza slăbiciunii ei, de slava dezvelită şi" nereţinută a dumnezeirii, Unul Născut a îmbrăcat, spre folosul nostru, asemănarea cu noi. Astfel El a putut descoperi voia negrăită (planul negrăit) a lui Dumnezeu Tatăl, ca să ne dovedească închinători în Duh, şi nu alipiţi în continuare de umbrele chipurilor şi de Legea care nu poate desăvârşi nimic (Evr. 7, 15), ci, fiindcă Dumnezeu este Duh, să ne grăbim să ne închinăm şi noi, să I ne închinăm şi să-I slujim în Duh şi Adevăr [ix]. Oare nu zice şi preaînţeleptul Isaia că *«Fiul ni s-a născut nouă ca Prunc»* şi că numele ce I se dă este *«înger de mare s f a t »* (Isaia 9, 5) [27] ?

B. Foarte bine ai spus. Dar dacă pe lângă acestea te-ai hotărî să ne asiguri deplin, aducând vreo dovadă de la cei mai vechi pentru mijlocirea lui Hristos, să ştii că ţi-aş aduce cea mai mare mulţumire.

A. Atunci să ne întoarcem la Moise, descoperitorul de taine. Cercetând înţelesul foarte clar al celor săvârşite şi spuse prin el, ca un chip deosebit de luminos al mijlocirii lui Hristos, vom dovedi că explicaţia dată de noi înainte a fost cea dreaptă. Căci după părerea mea, a certa şi a osândi fără încetare pe potrivnici că s-au hotărât să cugete ceea ce le place lor, chiar cu preţul neconformării cu

26. Numai dacă Fiul lui Dumnezeu vine la noi, îmbrăcat in umanitatea care ni-L face accesibil, ne vine prin El Duhul Sfânt care ne dă puterea să no închinăm şi noi lui Dumnezeu însuşi în Duh şi Adevăr. Aceasta realizează adevărata mijlocire între Dumnezeu şi oameni. Urcăm în puterea iui Dumnezeu, rămânând oameni, pentru Că S-a coborât Dumnezeu însuşi la noi ca om, rămânând şi Dumnezeu. Numai aşa s-a putut uni creaţia cu Dumnezeu, fără a fi nimicită ca creaţie, odată cu conştiinţa ei de creaţie ce se simte îndemnată să se închine lui Dumnezeu, dar într-un mod mereu mai înţelegător, fiind tot mai apropiată de Dumnezeu.

27. Fiul suprem Se face Prunc omenesc, Prunc al nostru, Fiul Omului rămânând însă şi Fiul lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu Se face unul cu Fiul Omului, intrând în amândouă calităţile în relaţie cu Tatăl suprem şi cu oamenii. Fiul iui Dumnezeu Se **face Fiul nostru, ca să ne facă pe noi fii ai Tatălui. In această dublă calitate, ne arată cu adevărat iubirea lut Dumnezeu şi ne dă sfatul şi puterea ca să-L cunoaştem şi să-L iubim pe Tatăl Lui ca Tată iubitor al nostru. Fiul lui Dumnezeu a venit ca «Vestitorul» Sfatului celui mai luminător şi cu adevărat mântuitor la oameni. Prin aceasta şi-a însuşit un rol de «înger», sau de suprem «Vestitor».**

Sfintele Scripturi, apoi a se lăsa stăpâniţi de aceleaşi greşeli, socotesc că e o faptă care nu e străină de cea mai adâncă nebunie. B. Bine zici.

A. Când deci cei din Israel au fugit din pământul egiptenilor după ce au scuturat povara unei robii silnice şi au rupt jugul robiei, şi s-au oprit lângă muntele numit Sinai, Dumnezeu a socotit că e bine să le rânduiască acelora legi ce trebuiesc împlinite. De aceea poruncindu-le să se adune sub munte, le-a cerut să-şi spele veşmintele şi astfel curăţiţi să înainteze spre vederea neobişnuită a lui Dumnezeu. Iar aceasta s-a împlinit după cum le-a grăit Moise : *«Domnul S-a pogorât în chip de joc; şi fumul se suia şi sălta ca şi un nor întunecos şi flăcări de foc şi negură şi vijelie şi cele ce puteau pricinui o spaimă la culme şi un sunet pătrunzător de trâmbiţe. Şi a scos Moise poporul întru întâmpi-*

narea lui Dumnezeu sub munte» (leş. 19, 17—18). Iar aceasta era, socotesc, un chip al mijlocirii lui Hristos. Căci Acesta spune limpede : *«Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine»* (Ioan 14, 6). De fapt, nu ne putem apropia de Dumnezeu Tatăl decât prin Hristos, Care face să dispară vechea întinăciune şi înlătură orice formă de murdărie, îmbrăcând mintea noastră în curăţia cea din Hristos. *«îmbrăcaţi-vâ în Domnul lisus Hristos»,* ne-a spus cuvântul dumnezeiesc (Rom. 13, 14). De aceea şi spălarea veşmintelor închipuia puterea curăţitoare a Domnului. Sau oare nu recunoşti că acest lucru este adevărat, convins de el precum se cuvine ?

B. Da, recunosc.

A. Dumnezeu deci S-a pogorât în chip de foc. El arăta o slavă percepută prin simţuri, dar nu foarte neobişnuită pentru privitori. Totuşi acest mod de-a Se lăsa văzut o făcea cu totul de nesuportat de către Israel. înspăimântaţi şi tremurând ei rugară pe conducătorul lor, adică pe Moise, spunându-i : *«Grăieşte-ne tu nouă şi să nu ne grăiască Dumnezeu, ca nu cumva să murim»* (leş. 20, 19). Iată-i deci cerându-i clar să le fie mijlocitor, ca unii ce nu se puteau apropia de slava nerefinută a lui Dumnezeu. Să trecem deci de la un chip puternic al celor spuse adineaori, la Unul Născut. Deoarece nu-I era posibil să vină la noi în slava Lui dumnezeiască dezvelită, ca să ne înveţe planul lui Dumnezeu Tatăl, S-a făcut ca noi, Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni[28]. «Căci

El este pacea noastră», după Scripturi. Socoteşte că nu spun basme mincinoase, închipuind prin slujirea lui Moise slujirea lui Hristos. Şi socotesc că vei afla aceasta uşor din următoarele : Recapitulând în numitul Deuteronom cele despre adunarea fiilor lui Israel, (Moise) spune aceasta :

28. **Dacă ar fi fost numai om, nu putea fi Mijlocitor, cum nu** putea nici dacă **ar fi- rămas numai Dumnezeu. De aceea fiind Fiul dumnezeiesc al** Tatălui, Se **face şi om ca să fie Mijlocitor între noi şi Tatăl. E adevăratul Mijlocitor,** pentru că **are** pe **Dumnezeu ca Tată deofiinţă cu El, dar** S**-a făcut şi om. Moise nu** putea fi **Mij-**

«Desăvârşit să fi înaintea Domnului Dumnezeului tău. Căci neamurile acestea, pe care nu le vei moşteni, vrăji şi descântece vor asculta. Ţie însă nu ţi-a dat astfel Domnul Dumnezeul tău. Prooroc din fraţii tăi, ***ca*** *pe mine, va scula ţie Domnul Dumnezeul tău. Pe acesta să-l ascultaţi. După toate câte le****-ai*** *cerut de la Domnul Dumnezeul tău în Horeb, în ziua adunării, zicând : Nu vom mai adăuga a auzi glasul Domnului Dumnezeului nostru şi nu vom mai vedea acest foc mare,* ***ca*** *să nu murim. Şi* a *zis Domnul către mine : Drepte sunt toate câte le-ai grăit. Prooroc* ***voi*** *ridica lor din mijlocul fraţilor lor ca pe tine. Şi* ***voi*** *da cuvântul Meu în gura Lui şi le va grăi lor precum îi voi porunci Lui. Şi omul care nu va asculta cuvintele Lui câte va grăi proorocul în numele Meu, Mă voi răzbuna pentru El»* (Deut. 18, 13—19). Oare nu e clar că în cele ale lui Moise a arătat prin chipuri şi umbre trebuinţa cu totul necesară de un Mijlocitor, din pricina slăbiciunii omenirii ? Dar mai rămâne de cercetat un punct. B. De care vorbeşti ?

A. Apropiindu-se de Moise, fiii lui Israel i-au zis : «Vorbeşte *tu către noi şi să nu vorbească Dumnezeu, ca să nu murim»* (leş. 20, 19). Şi aceasta au cerut^o în Horeb, în ziua adunării, când Dumnezeu Se afla în chip de foc pe muntele Sinai.. Iar Creatorul i-a primit ca pe cei ce spuneau şi cugetau foarte bine acestea. Şi arătându-ne şi prin aceasta în multe chipuri adevărul, a făgăduit mijlocirea prin Hristos, zicând : «Drepte *sunt toate câte le-au spus: Prooroc le voi scula lor din mijlocul fraţilor lor, ca pe tine»* (DeuHB, 17—48), adică pe Mijlocitorul care le va aduce cuvintele de sus şi dumnezeieşti şi va arăta poporului ceea ce este buna plăcere a firii negrăite şi cu totul de nedescris, ceea ce se vede împlinit fără greutate prin Hristos însuşi. De fapt, a declarat deschis : *«Eu nu de la Mine am grăit, ci Tatăl care M-a trimis pe Mine, El Mi-a poruncit ce să spun şi ce să grăiesc»* (Ioan 12, 49). Şi iarăşi : *«Cuvintele ce le grăiesc nu sunt ale Mele, ci ale Celui ce M-a* **locitor deplin, deci nu ne-a adus în sine mântuirea (viaţa înviată în Dumnezeu). Era numai un chip profetic al Mijlocitorului deplin. Fiul lui Dumnezeu Se face Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, făcându-Se om. Nu un om se face mijlocitor între oameni şi Dumnezeu, căci Dumnezeu mântuieşte pe oameni din iniţiativa şi din puterea Sa. Căci în El este Viaţa fără sfârşit şi deplin iubitoare. De aceea nu o persoană omenească se naşte din Dumnezeu, însuşindu-şi fiinţa Lui, ci Fiul lui Dumnezeu Se naşte şi dintr-o reprezentantă a umanităţii, luând şi firea omenească, făcându-Se şi Fiu al Omului. Oamenii sunt făcuţi şi ei fii ai lui Dumnezeu, unindu-se cu Fiul lui Dumnezeu făcut om şi Frate al lor, dar nu fii ai lui Dumnezeu prin asumarea firii dumnezeieşti, prin naşterea din fiinţa lui Dumnezeu, ci fii prin har, prin primirea energiei divine necreate, pe care îi ajută să şi-o însuşească Duhul Sfânt, ca Duh al Fiului făcut om. Dumnezeu Omul nu Se naşte din Dumnezeu, ca dintr-un izvor oarecum pasiv, ci prin «energia» lui Dumnezeu, rămânând mereu Fiu al lui Dumnezeu prin lucrarea continuă a acestei energii în Ei. Aceasta îi dă doar şi Lui putere să-Şi arate iubirea faţă de Dumnezeu ca răspuns la iubirea Lui şi să ajute şi pe alţii în sensul acesta.**

trimis pe Mine» (Ioan 14, 10). Dar scrie şi înţeleptul Ioan despre El : *«Cel ce a primit mărturia Lui, a pecetluit că este Dumnezeu adevărat. Căci Cel pe care L-a trimis Dumnezeu grăieşte cuvintele Lui»* (Ioan 3, 33— 34)'-[20]. Admiţi, iubitule, că acest cuvânt este adevărat, sau refuzi să-l aprobi ?

B. Nicidecum.

A. Deci acestea fie spuse de noi despre Moise. Voieşti să mai adăugăm la acestea şi altceva, care preînchipuieşte în chip negrăit modul mijlocirii Fiului ? Sau socoteşti că lăsând aceasta, trebuie să pornim pe altă cale ?

B. Dar, o, bunule, de ce părăsind cele ce le avem în mâini, când aşteptăm de la ele mult folos, să ne grăbim spre cercetarea altor idei. Dar dacă îţi este mai plăcut să o faci aceasta, nu e nici o piedică.

A. Mă voi îndrepta deci spre ceea ce-ţi este plăcut ţie. Core. Datan şi Aviron au ieşit din seminţia şi din neamul lui Levi, dar n-au fost rânduiţi în treapta preoţilor, ci între cei ce îşi făceau slujirea în cortul mărturiei. Erau leviţi şi aceasta era măsura lor. Dar însetând la vremea necuvenită după slava preoţiei şi nemulţumiţi cu neînţelegere de măsura cinstei ce le venea de la Dumnezeu, cu îndrăzneală şi din pornire proprie au răsculat o ceată contra lui Moise şi Aaron. Prin cuvinte aspre, aceştia i-au pus în stare de descurajare. Pedepsiţi pentru îndrăzneala lor de dreptul Judecător,

29. Din chiar cuvintele lui Hristos se cunoaşte că **este Fiul** lui **Dumnezeu, deci Dumnezeu adevărat; se cunoaşte că L-a trimis Dumnezeu însuşi, căci cuvintele Lui sunt cuvintele Tatălui care L-a trimis. Hristos Se arată ca Mijlocitor** şi **prin cuvintele Lui, care redau conţinutul dumnezeiesc adaptat înţelegerii omeneşti şi prin organul trupului omenesc. Dar aceasta înseamnă că omul este** făcut ca **să poată înţelege cele ce i le spune Dumnezeu, sau Fiul** lui **Dumnezeu Se poate folosi de firea omenească pentru a Se exprima prin ea,** sau **pentru a Se face Mijlocitor prin ea între Dumnezeu şi oameni.**

aceşti oameni pieriră cu toată casa lor : pământul s-a deschis şi i-a înghiţit pe ei, copiii lor, animalele lor şi tot ce le aparţinea. Apoi, mâniaţi de această pedeapsă, unii din cei ce ţineau cu ei s-au ridicat nebuneşte pentru a ataca, asemenea unor vipere, pe Moise şi pe ai săi, firea dumnezeiască fiind provocată iarăşi la mânie. Şi s-a scris astfel : *«Şi Domnul vorbi lui Moise şi Aaron, zicând : Scoateţi-i din mijlocul adunării acesteia şi-i voi nimici pe toţi deodată. Şi căzură pe faţa lor şi Moise zise către Aaron : Ia cădelniţa şi pune în ea jar de pe altar şi aruncă peste ea tămâie şi mergi în grabă în tabără şi te roagă pentru ei. Căci a ieşit mânie de la faţa Domnului şi a început să piardă poporul. Şi a luat Aaron precum i-a zis Moise şi a alergat în adunare. Şi iată se începuse pierzania în popor. Şi a aruncat tămâia şi s-a rugat pentru popor, pentru cei vii şi morţi, şi a încetat pierderea»* (Num. 16, 44—47). Oare îţi mai este neclară mijlocirea Fiului şi după aceasta ?

B. Da. Căci spun că trebuie cercetat cu finețe ceea ce se arată din istorie. Deci lămureşte-o. Căci tu eşti cel în stare să o faci aceasta.

A. Nu socoteşti că Aaron a fost rânduit de la început ca un chip şi ca o figură a preoției Mântuitorului nostru ? Şi nu a fost încins într-o haină ce se întindea până la călcâie şi se numea umărar şi avea pe frunte o mitră de aur şi peste umeri două pietre sculptate şi, ceea ce este mai vrednic de remarcat, nu i se permitea să intre decât o dată jje an în Sfânta Sfintelor, nu fără sânge ca jertfă pentru tot poporul ?

B. Bine spui, fiindcă şi dumnezeiescul Pavel scrie : *«Hristos, venind ca Arhiereu al bunătăţilor viitoare, a trecut prin cortul mai mare şi mai desăvârşit, nefăcut de mână, adică nu din zidirea aceasta (...), nici cu sânge de ţapi şi de viţei, ci a intrat o singură dată în Sfânta Sfintelor, dobândind o veşnică răscumpărare»* (Evr. 9, 11—12). Şi cine se va îndoi dintre cei mai instruiți, că cele vechi erau chipuri şi umbre, iar acestea, adică cele prin Hristos, sunt adevărul strălucitor şi foarte

30. Arhiereul din Vechiul Testament fiind numai un chip al lui Iisus Hristos, intra o singură dată pe an în Sfânta Sfintelor cu sânge de tapi, fără să însemne aceasta o răscumpărare reală a oamenilor de sub puterea morții. Hristos intră o dată pentru totdeauna prin umanitatea Sa dincolo de ea şi totuşi cu ea la Dumnezeu însuşi, aducând jertfă viaţa Sa, sângele Său omenesc, dar plin de valoarea prezenței Lui ca Dumnezeu în el, obținând o răscumpărare reală de moarte a tuturor celor ce se vor uni cu El. Aceasta ne face să ne gândim la ce este omul care se **află într-o legătură cu Dumnezeu şi ce este Hristos însuşi ca Fiul lui Dumnezeu făcut şi Fiul Omului. Omul trăitor al legăturii cu Dumnezeu simte pe 'Dumnezeu, dar ca pe Cel de care este dependent, iar pe sine însuşi ca dependent;! simte** pe **Dumnezeu ca mereu dincolo de sine, şi totodată pe sine înaintând spre El, dar neajuns la totala unire cu El. Hristos simte Eul Său ca independent, una cu Dumnezeu în ființă, dar simte acelaşi Eu şi ca pe unul ce a acceptat dependența** de **Dumnezeu; se simte şi ca Fiu născut al Tatălui şi ca om dependent** de **Tatăl. Simte o dependentă benevolă de Dumnezeu, ba chiar de Sine Însuşi. Trăieşte adâncimea infinită a Eului Său dumnezeiesc, dar Se trăieşte şi ca Eu dependent care voieşte să Se dăruiască jertfă Tatălui pentru oameni. Adâncimea eului omului, dar în legătură cu Dumnezeu, ca un Tu deosebit, este trăită în aspirația lui nesfârşită spre unirea cu Dumnezeu. Când se uneşte prin credință cu Hristos, simte pe Hristos ca un Tu apropiat care-1-- ridică şi pe el prin jerttfa Lui, însuşită şi** de **sine cu o simțire foarte apropiată de Dumnezeu Tatăl, având în sine lucrarea lui Dumnezeu, prin Duhul lui Hristos. Hristos este cu jerjtfa Lui mai presus de orice preț în veci la Tatăl. Dar ține şi pe Duhul ca o legătură cu cei ce voiesc, atrăgându-i mereu la Sine. Prin jertfa Lui S-a înălțat ca om desăvârşit la Tatăl. Dar jertfa Lui este şi o atragere a noastră de către El la înălțimea la care S-a ridicat.**

clar ? no ■

A. Deci după ce am primit ca Arhiereu şi Apostol al mărturiei noastre pe Hristos Iisus, să răspândim peste umbrele lipsite încă de frumuseţe multele culori ale adevărului. Să spunem, deci, că opunând în mod hotărât voia noastră dogmelor dumnezeieşti şi rânduielilor Stăpânului, toţi câţi locuim pe acest pământ larg şi nemăsurat am jignit fără măsură pe Creator, deşi dorea să ne bucurăm de cinstea şi slava care era potrivit să le aibă oamenii. De aici ne-a venit stricăciunea care ne consumă şi ne distruge prin moarte :[31] «Şi *a împărăţit moartea de la Adam şi până la Moise şi peste cei ce n-au păcătuit printr-o neascultare asemenea celei a lui Adam»* (Rom. 5, 14). *«Şi şi-a lărgit iadul suflarea sa»,* după cuvântul proorocului Isaia ; *«a deschis gura lui fără încetare»* (Isaia 5, 14). Şi ar fi nimicit pământul, desfăşurându-şi lărgimea cu neputinţă de străbătut, dacă, prin bunăvoinţa lui Dumnezeu şi Tatăl n-ar fi pogorât şi venit la noi, ca dintr-un cort de sus şi din ceruri, Cuvântul Unul Născut al lui Dumnezeu. «Căci *S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând»* (Filip. 2, 7), ca să se facă Arhiereu şi asemenea unei tămâi să se ofere lui Dumnezeu pentru noi şi să oprească pierirea. *«Căci a stat, zice, între vii şi morţi şi a încetat pieirea»* (Num. 17, 13). Deci oare nu şi prin acestea se vede că S-a făcut Iisus Mijlocitor între Dumnezu şi oameni ? Căci începând lupte şi surpându-se vechiul perete despărţitor, s-au apropiat întreolaltă cele odinioară despărţite, adică Dumnezeu şi omenirea, slujind ca Mijlocitor Hristos şi legând prin Sine pe cele de jos cu cele de sus. De fapt, dumnezeiescul Pavel a spus : *«El este pacea noastră, Cel ce* ***a*** *făcut cele două una şi* ***a*** *înlăturat peretele despărţiturii»* (Bfes. 2, 14)[32]. Şi iarăşi: *«îndreptaţi* (justificaţi) *deci din credinţă, avem pace cu Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos».* (Rom. 5, 1).

B. Deci pentru că depărtând şi înlăturând ceea ce împiedică iubirea noastră faţă de Dumnezeu, sau faptul îndepărtării de El, adică păcatul, Unul Născut ne-a readus la starea de la început şi a desfiinţat vrăjmăşia; prin însuşi acest fapt şi numai pentru el se înţelege ca

31. Propriu-zis am disprețuit virtuțile prin care ne puteam însuși valorile, sau bunătățile ce ne vin din Dumnezeu: iubirea, într-ajutorarea, înfrânarea plăcerilor egoiste ale trupului. Căci binele e putere de viață de la Dumnezeu, iar egoismul este o știrbire a legăturii cu Dumnezeu, Izvorul vieții.

32. In Hristos dumnezeirea şi omenitatea sunt împăcate. El este pacea lor şi deci pacea dumnezeirii cu noi. In ipostasul Lui cel Unul, nu mai este un perete despărţitor între Dumnezeu şi oameni. Ipostasul sau Eul lui Hristos trăieşte acceptarea cu bucurie a dependenţei creatului conştient de independentul Creator. Şi în unire cu Hristos, trăim şi noi în eul nostru legătura cu Hristos în care sunt unite dependentul cu independentul. Şi în Hristos şi în noi omenescul simte infinitul dumnezeiesc deschis lui de Hristos, trăit în actualitatea lui deplină, de noi ca virtualitate în actualizare continuă. Aceasta pentru că în omenescul lui Hristos avem independentul dumnezeiesc al Lui.

Mijlocitor, sau şi în alt mod ? îmi vei face cea mai mare plăcere răspunzând întrebării mele, căci sunt însetat să aflu.

A. E bine că întrebi. Nu voi şovăi să-ţi răspund. Şi voi spune că e recunoscut că a desfiinţat vrăjmăşia în trupul Lui, precum s-a scris, făcându-Se un fel de împăciuitor şi Mijlocitor pentru noi, cei alunecaţi foarte departe de iubirea faţă de Dumnezeu prin iubirea de plăceri lumeşti. Căci deoarece ne-am închinat creaţiei în locul Creatorului, ne-a adus prin Sine lui Dumnezeu Tatăl şi justificându-ne, ne-a câştigat prin credinţă. Dar nu vom spune că El S-a numit Mijlocitor numai pentru iconomia aceasta, ci pe lângă aceasta se poate afla şi un alt înţeles negrăit şi tainic pentru numele şi fapta Lui de Mijlocitor.

B. Cum înţelegi aceasta ?

A. Cum altfel decât potrivit cu ceea ce s-a scris : *«Aceasta să **o** cugetaţi ^fiecare în voi, ca şi în Hristos Iisus, Care fiind în chipul **lui** Dumnezeu, nu răpire a socotit a fi deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor şi la înfăţişare aflându-Se ca un* om» (Filip. 2, 5—7) ? Căci fiind frumuseţea nepătată a lui Dumnezeu Tatăl şi chipul şi arătarea Lui, Dumnezeu Cuvântul cel din El şi în El, S-a pogorât pe Sine prin deşertare, fără a fi silit de cineva la aceasta, ci prin bunăvoirea Tatălui, potrivit voii Sale, şi S-a făcut om, păstrând neatinsă şi cu totul neschimbată în Sine demnitatea firii proprii, dar asumând prin iconomie omenescul. Şi astfel e înţeles ca un Fiu din amândouă firile. Căci s-au îmbinat şi s-au amestecat într-o unitate natura dumnezeiască şi cea omenească în mod negrăit şi de nedescris, înfăptuind prin compunere o unitate care nu poate fi înţeleasă. Şi nu spunem că Cuvântul lui Dumnezeu S-a prefăcut în firea trupului pământesc, sau trupul în Cuvântul însuşi. Aş socoti aceasta o boală a ultimei nebunii. Fiecare persistă în definiţia şi raţiunea proprie, dar întâlnirea lor într-o extremă şi de nedesfăcut unitate o exprimă termenul folosit aici, de «îmbinare». Căci este Acelaşi, deodată şi Dumnezeu şi om. Nici spunându-I Dumnezeu, nu vei înlocui umanitatea după unire ; nici spunându-I om, nu-L vei despărţi de demnităţile dumnezeirii, dacă te vei hotărî să cugeti drept. Şi este Unul Născut şi Cuvântul, ca cel odrăslit şi născut din Dumnezeu Tatăl, iar întâiul Născut după ce S-a făcut om între mulţi fraţi. Şi precum numele de Unul *Născut,* fiind propriu al Cuvântului, I s-a păstrat şi după ce S-a unit ou trupul, aşa cel de *întâiul Născut,* nefiind în mod propriu al Lui, S-a făcut propriu al Lui după primirea trupului[33]. Se înţelege deci ca Mijlocitor şi prin aceasta. Căci pe cele mult depărtate prin firea lor, adică dumnezeirea şi umanitatea, având între ele un interval nemăsurat, le arată adunate şi unite în Sine şi ne leagă şi pe noi, prin Sine, cu Dumnezeu Tatăl. Fiindcă este de o fire cu Dumnezeu, deoarece este din El, dar şi cu oamenii, deoarece este din noi şi în noi. Căci Emanuel nu e deosebit de noi după umanitate, ci asemenea în toate afară de păcat [M].

B. Bine ai spus. Dar iată că pe lângă aceasta, judecata ne-a condus la necesitatea de-^a spune că Fiul este şi deofiinţă cu Dumnezeu Tatăl

33. Persoana lui Hristos fiind Persoană şi a **firii dumnezeieşti şi a** celei **omeneşti,** Se **numeşte Unul Născut şi după** ce Se **face om, deşi e Unul Născut** ca **Fiu al lui Dumnezeu, dar şi întâiul Născut** ca **Fiu al lui Dumnezeu, pentru că** El

Felul unității între Tatăl şi Fiul

A. Fiul este deoființă cu Tatăl, căci este cu adevărat din El şi este în El prin fire şi ființial. Precum nu s-ar putea cugeta şi spune cu adevărat şi serios, nici în grad cuvenit, deoființă cu noi [3C], dacă nu S-ar fi făcut om, aşa nici n-ar fi provenit din Dumnezeu şi n-ar fi în Dumnezeu, dacă n-ar fi legat cu El până în unitatea cu El prin rațiunile firii. Dar nici umanitatea n-ar fi părtaşă de firea dumnezeiască, dacă nu s-ar fi îmbogățit cu aceasta prin mijlocirea Fiului, primind ca un mod aşa zicând natural legătura (cu El)[37]. Se poate alia aceasta cu totul fără greutate de la Fiul, Care spune către Tatăl din ceruri : «Ca *toți să fie una, precum Tu, Părinte, eşti în Mine şi Eu în Tine, ca şi ei să fie una în Noi, ca să creadă lumea că Tu M-ai trimis. Şi Eu slava pe care Mi-ai dat-o Mie, le-*

Însuşi este şi ipostasul trupului. Acelaşi Eu se numeşte şi Unul Născut, ca Fiul lui Dumnezeu şi după ce Se face om, dar şi Întâiul Născut ca Fiul lui Dumnezeu, deoarece El Însuşi Se face şi Eul firii, omeneşti. La ce onoare e ridicată prin om creația în Hristos, fără să fie desființată ! Şi numai aşa e logic să fie gândită existenta.

Fiul lui Dumnezeu Unul Născut este Întâiul Născut dintre oameni, iar Intîiuî Născut dintre oameni este Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu.

34. Chiar faptul că Acelaşi ipostas sau Eu este şi Dumnezeu şi om, avanei cele două firi neconfundate, **11** face Mijlocitor, pe lângă faptul că Acelaşi Se aduce jertfă Tatălui ca Dumnezeu, împăcând pe Dumnezeu cu omenirea, ca sa sfințească sau să îndumnezeiască omenescul şi să-1 scape de moarte.

35. Dacă n-ar fi Hristos deoființă cu Tatăl, n-ar fi Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. Deci fără Sfânta Treime n-am avea parte de mântuire. Numai pentru că este un Dumnezeu al iubirii sau un Dumnezeu al iubirii desăvârşite din eternitate între un Tată şi un Fiu, Tatăl vrea să aibă şi alți fii pe care să-i iubească. De aceea când aceştia se despart de El prin păcat, trimite pe Fiul Său să Se facă om, ca să-i facă şi pe .ei frați ai Lui şi fii ai Săi, ca Tată ceresc, nu născuți din ființa Lui, ci prin lucrarea iubitoare a Duhului Fiului Său.

36. Vedem de aici că Sf. Chirii numeşte pe Fiul şi deoființă cu noi, chiar dacă este folosit rar. Deci n-au dreptate monofiziții să se bazeze pe Sf. Chirii când neagă firea sau ființa omenească în Hristos.

; 37. Se spune aici că firea omenească, devenind fire a ipostasului Fiului lui Dumnezeu, intră într-o «legătură aşa-zicând naturală cu El». El Se face ipostasul firii omeneşti într-un mod aşa-zis natural cu aceasta, căci coboară la nivelul ei, fără a înceta să fie şi ipostasul firii Sale dumnezeieşti. Ca Creator, al firii omeneşti, Se poate şi naşte din ea. Faptul că omul e creat de Fiul lui Dumnezeu, după chipul Lui, îl face într-un fel înrudit cu El. Iar prin înrudirea aceasta se extinde şi la oameni, prin credința lor, putința acestor legături cu Fiul lui Dumnezeu si prin El cu Duhul Sfânt şi cu Tatăl, aşa încât pot fi toți aceştia uniți în Sfânta Treime, cum sunt Persoanele Sfintei Treimi unite intreolaltă (desigur prin har, nu prin ființă, ca Ele înseşi). **E** ceea ce spune Iisus Hristos în continuare.

am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem. Eu în el şi Tu în Mine, ca să fie în chip desăvârşit una» (Ioan 17, 21—23).

B. Şi dacă s-ar spune că unitatea Fiului cu Tatăl este aceeaşi care se poate cugeta şi între noi, ce am conchide ? Căci s-a scris : *«Iar inima mulțimii de credincioşi era una, şi sufletul unul»* (Fapte 4, 32). Deşi avea mulțime de suflete, totuşi a spus că ele au devenit unul ; aceasta înseamnă că numele şi faptul unității nu indică o unitate a firii, ci ea se atribuie mai degrabă pornirilor nedespărțite ale voințelor şi faptului că aveau una şi aceeaşi cugetare şi voire. Şi deoarece în toți Fiul este împreună binevoitor şi împreună cugetător cu Tatăl, de aceea, zic ei, El este una în ei, cu Tatăl. Iată ceea ce cârtesc nenorociții aceia.

A. Dar aceasta este o prostie ajunsă la culme, care le duce mintea la nebunia cea mai străină de ea. De fapt nu este, pe cât ni se pare, idee absurdă şi inconsistentă şi vrednică de lepădare care să nu ispitească mintea celor lipsiți de înțelegere şi să nu o facă neputincioasă : *«căci cel nebun va grăbi spre cele nebune şi mintea lui va cugeta cele deşarte spre a grăi către Domnul înşelăciune»,* după cum s-a scris (Isaia 32, 6). Căci cum nu se va socoti că s-a umplut de ultima nebunie şi deşertăciune, acela căruia îi place să spună şi să susțină că unitatea Fiului ou Dumnezeu Tatăl este prea puțin de fire, ci mai mult de voință arbitrară ? După părerea mea, dacă acesta este adevărul, nu se va deosebi întru nimic de cei chemați la filiație şi ridicați la numele dumnezeiesc prin voia Tatălui, ca cei ce au dobândit această slavă strălucitoare şi vestită prin cele obținute din virtutea lor. Ce-l împiedică, zic ei, pe oricare dintre sfinții care au decis să cugete şi să facă cele ce-I plăcut lui Dumnezeu, şi şi-a făcut din ce place Stăpânului o voie proprie, de-a rosti cuvântul atât de mai presus de fire al Fiului şi să spună către Tatăl : *«Precum Eu şi Tu una suntem»* (Ioan 17, 22) ? Să ne citeze un asemenea cuvânt de la vreunul din sfinți. Dar nu vor putea, căci este o mare deosebire. Dimpotrivă, după părerea mea, aceştia vor fi văzuți, ajunşi la capătul evlaviei, declarând în multe feluri că sunt păcătoşi şi neuitând că se află în firea lor. Şi n-ar fi nici o greutate să se îngrămădească pentru aceasta nenumărate citate alese din Sfintele Scripturi. Dar socotesc că nu m-aş abate de la scopul evlaviei, lăsând celor iubitori de învățătură să le găsească înțelesul acestora. Eu mă voi întoarce la cele afirmate de aceia. Căci e mai. importantă aceasta. Deci le voi vorbi despre unitatea din planul nostru. Ea este o unitate prin credință. Toată lumea este de acord cu aceasta. Ea ne apropie pe unii de alții şi nu e nici o deosebire de ființă care să ne divizeze, chiar dacă fiecare e despărțit de alții într-un ipostas propriu. Suntem toți o specie, şi definiția şi rațiunea ființei tuturor e una, atribuită în mod egal tuturor. Cât despre unitatea cu Dumnezeu, în ea nu ne îmbogățim numai prin simplele porniri ale voilor noastre, ci este un alt motiv negrăit şi necesar, care stabileşte o legătură în această privință. Precum ne-a învățat tainic dumnezeiescul Pavel : ***«toți suntem un trup, pentru că ne împărtăşim dintr-o unică pâine»*** (I- Cor. 10, 17). Sau nu cunoşti afirmația lui că şi neamurile înseşi devin contrupeşti cu Hristos, primind unitatea ou El prin credință, dar evident şi prin binecuvântare tainică (prin Sf. împărtăşanie) (Efes. 3, 6) ? B. O cunosc, desigur.

A. Deci noi avem între noi o unitate de natură şi de voire, dar aşa este şi cea pe care ne-o vom descoperi în Hristos.

B. Ce vrei să spui ? Nu te pot urmări.

A. Nu e nimic greu în acestea, te asigur, prietene. S-ar putea încredința de ceea ce spun, uşor, după părerea mea, orice om înțelept şi înțelegător, cugetând aceasta : că noi, cei ce ne aflăm şi ca oameni întreolaltă până la identitate printr-o lege a firii, suntem uniți şi în alt mod. Despărțiți în ipostasuri proprii, şi anume fiecare, prin care unul este Petru sau Ioan, altul Toma sau Matei, ne-am făcut contrupeşti în Hristos, hrăniți cu un singur trup şi pecetluiți în unitate în Sfântul Duh cel unul. Şi dacă Hristos este neîmpărțit — căci nu S-a împărțit nicidecum ,—, toți suntem una în El. De aceea a zis către Tatăl din ceruri : «Ca ***să fie una, precum Noi una suntem»*** (Ioan 17, 22). Observă cum în Hristos şi în Sfântul Duh toți suntem una şi după trup şi după

duh. Deci trebuie mustrați cei ce s-au hotărât să cugete altfel, neînțelegând drept nici cele scrise despre noi.

B. Bine ai spus: trebuie mustrați. Dar în dorința mea de-a cunoaşte, te întreb totuşi: oare vom admite că Fiul este unit cu Dumnezeu Tatăl, întocmai ca noi întreolaltă, sau le vom atribui Lor o unitate mai presus de aceasta ?

A.. Răspundem că Fiul este unit cu Dumnezeu Tatăl ca noi şi totodată mai presus de noi. Căci este, după mărturisirea generală, neîndoielnic şi deoființă ou Cel ce L-a născut, căci este cu adevărat Fiul născut din El. Iar fiind în ipostasul propriu, se crede sigur că El este aşa. Dar nu este cum suntem noi întreolaltă, sau după legea trupurilor, ținut la distanță şi El de Tatăl, printr-o tăiere totală, adică printr-o alteritate a fiecăruia, care-i ține despărțiți[38]. El are o unitate negrăită de fire cu Tatăl, fără ca ipostasurile să sufere vreo confundare între ele, cum li se pare unora, în înțelesul că acelaşi ar fi .şi Tată şi Fiu, fiind şi subzistînd fiecare, putându-se spune că fiecare are o existență proprie, dar identitatea de ființă arătându-le unitatea.

B. Spui deci că Fiul există în ființa proprie aparte de cea a Tatălui ?

A. Nu într-o altă ființă, decât cea a lui Dumnezeu, dar într-un ipostas pe care îl are ca Fiu.

B. Este deci altceva ființa şi altceva ipostasul ?

A. Este o mare deosebire care se află între ipostasuri, dar ființa le cuprinde pe fiecare.

B. în ce mod spui ? Eu nu înțeleg, pe cât se pare, decât cu întârziere aceste lucruri.

A. Dar oare nu ştii că şi mie nu-mi este familiar înțelesul lor? Să ne apropiem deci de înțelegerea acestei teme ca de un mod al transcendenței dumnezeieşti, aflată în supremele înălțimi. Ființa este indicarea unei realități comune. Iar termenul de ipostas indică şi spune cele ce se află sub această realitate comună. Ia seama, îți voi explica aceasta.

B. Despre ce este vorba ?

A. Definim pe om ca «animal cuvântător (rațional) muritor»[39], atribuindu-i înțelesul care i se cuvine. Şi aceasta spunem că este definiția ființei care se extinde la toți cei ce subzistă, luați în parte. Deci sub acest dat comun, care e omul, sau sub definiția omului, se află, socotesc, Toma şi Marcu, sau să spunem, Petru şi Pavel. Şi prin acest dat comun se indică ființa, dar încă nu şi fiecare din. subzistentele înțelese în mod clar şi vădit. încă nu omul în mod concret, adică Petru şi Pavel.

38. Trupurile ne țin şi într-o legătură, dar ne țin şi despărțiți. Ne simțim **mai uniți prin suflete : ne transmitem simțirile, gândurile, ne compătimim, ne** bucurăm **unul cu altul. In viața de după moarte, când vom rămâne numai cu sufletele, s-ar putea să ne simțim mai uniți. Dar şi unirea prin trupuri va fi mai mare când vom avea trupurile înviate. De aceea şi Hristos prin trupul înviat Se poate Uni mai mult cu noi şi ca om. Faptul că suntem mai uniți prin suflete, face înțeleasă unirea supremă a Persoanelor Sfintei Treimi. Şi de fapt trebuie să fie în vârful scării existenței, sau într-un fel deasupra ei, o comuniune personală supremă, ca să fi putut crea toate într-o legătură armonioasă şi să atragă şi persoanele umane create** şi **îngereşti într-o tot mai mare unitate. Persoanele create se deosebesc' mai mult, pentru că sunt mărginite şi numai împreună se întregesc. Dar tot de aceea** au **trebuință de Dumnezeu, ca suprema înălțime interpersonală, pentru a înainta în unitate.**

39. Omul e existență cuvântătoare pentru că este rațional şi în trup. Materia arată în trup capacitatea cea mai accentuată de mediu al spiritului rațional.

Spunând, dimpotrivă, Toma sau Petru, nu-i va scoate pe cei indicați din granițele ființei. Căci fiecare este nu mai puțin om. Ci s-a arătat existând într-un aspect special şi într-un ipostas propriu şi se-

•parat [40]. Astfel deci ființa este pentru tot omul, ca una ce îngroaşă înțelesul comun al speciei întregi. Iar ipostasul se înțelege în modul potrivit pentru fiecare, fără a scoate ceea ce indică din ceea ce e comun, nici confundând şi amestecând pe fiecare şi specialul în obscuritate.

B. înțeleg acum. Expunerea ta nu mi se pare lipsită de ingeniozitate.

A. Mărturisind deci că Fiul este deoființă cu Dumnezeu Tatăl, dar există în ipostasul propriu, spunem că Ei sunt uniți şi totodată distincți. Unim în mod deplin prin rațiunile foarte necesare ale identității Persoanele şi numele distincte şi ipostasele deosebite, ca cel al Tatălui şi al Fiului,, dar numai în aşa fel că identitatea ființei în toate cele ce le are neschimbate în Tatăl şi în Fiul nivelează, într-un fel Oarecum, deosebirea şi face greu de distins ceea ce e propriu şi particular fiecăruia. Căci unul este Tatăl şi nu Fiul şi altul este Fiul şi nu Tatăl.

B. Atunci, dacă voieşti, să spunem că sunt două ființe : una a Tatălui şi una a Fiului. Căci deosebirea va fi astfel foarte distinctă şi oarecum foarte clară pentru oricine.

A. 'Nu foarte distinctă în orice. Nu te las să fii atras de asemenea gânduri la o cugetare greşită. Nu suport să părăseşti drumul drept pentru a te înfunda în alte căi greu de parcurs şi de străbătut.

B. Cum şi în ce mod ?

A. Dacă există o fire a Tatălui şi o altă fire decât ea, cea a Fiului, cum nu va fi necesar de a admite şi un temei care să țină despărțite şi distante în două firile neegale între ele prin firea lor ? [41] Căci cum s-ar înțelege ca una plus una ? Fiindcă nu e îngăduit nici în cazul oamenilor, care au aceeaşi rațiune a deofiinţimii, să se spună că au o ființă, plus una, şi deci să se atribuie fiecăreia din existențe o rațiune proprie a comunului. De fapt, dacă am face aceasta, şi am introduce oa un mod necesar de deosebire în ființe una iplus una, universalul s-ar reduce la nimic[42]. Căci deosebirea ființială introduce şi produce între ele o alteritate, şi alteritatea la rândul ei nu arată şi nu naşte o diversitate în definiția ipostatifcă a firii[43]. B. Socotesc că da.

A. Nu le va rămâne în consecință decât a mărturisi, cu voie sau

40. E o mare şi plină de sens taină faptul că nu există numai esența în general, ci în ipostasuri deosebite. Numai aceasta dă posibilitatea existenței lor, fiind legate una de alta prin ceea ce au comun, şi prin ceea ce au deosebit, să aibă trebuință una de alta, iar celor conştiente să se iubească.

41. Dacă Fiul ar fi deoființă deosebită de Tatăl, ce L-ar uni cu Tatăl ? Şi cum ne-ar mai putea uni şi pe noi cu Dumnezeu cel în Treime ? Toate ar rămâne despărțite. Numai fiind Fiul deoființă cu Tatăl, dar făcându-Se El însuşi şi deoființă cu noi, putem fi uniți şi noi oamenii cu Dumnezeu în Treime, fiind EI însuşi deoființă cu Tatăl şi făcându-Se deoființă şi cu noi. Toate deci se pot uni în Dumnezeu. La ce concluzii grave ducea concepția ariană! Toate, sunt văzute într-un panteism, dar într-un panteism neiubitor şi neputincios să ne scoată, din mizeria în oare ne aflăm în baza unor legi inexplicabile şi fatale.

-fără voie, că Fiul nu este deoființă cu Tatăl, ci că El este dimpotrivă eterogen, adică mai degrabă de altă fire şi în afara hotarelor dumnezeirii, dacă El se află în rațiunea proprie, străină de ființa lui Dumnezeu Tatăl.

întoarcerea la noțiunile «deoființă» şi «mijlocire»

B. De fapt, ei susțin că Fiul este eterogen prin fire față de Tatăl. De aceea au părăsit orice mențiune a deoființimii, legând de ea o notă de înstrăinare neobişnuită şi declară că trebuie mărturisit că El este de o asemănare în ființă (omiusios), aplicând termenul de mijlocire ca cel mai vrednic de respect şi mâi cuvenit Lui.

A. Şi ce e aceasta altceva decât o aiureală şi un basm potrivit cu adevărat babelor ? Căci dacă născocesc pentru El o fire mijlocie şi spun ou cea mai mare neipricepere că trebuie să se numească de aceea Mijlocitor, nu văd ce temă de contemplație rezultă pentru noi de aici. Spune-mi, te rog, deoarece doresc să aflu.

B. Ce pot spune la aceasta ? >

A, întreabă deci şi grăbeşte-te să afli dacă Mijlocitorul este făcut sau nefăcut, Dumnezeu cu adevărat sau se află şi El printre creaturi. Căci, ceea ce, după părerea lor, nu este riici Dumnezeu curat, nici făptură în chip clar, ce loc poate primi între cele ce sunt ? Chiar de s-ar exprima aceasta în noțiuni simple eu n[i]aş putea-o spune, presupunând că aş voi[43b]. %

B. El este la mijloc între amândouă, adică între Dumnezeu şi creație. De aceea ei spun că El se numeşte Mijlocitor.

42. Dacă cele deoființă.ar mai avea pe lângă ființa comună şi *O* ființă care le deosebeşte de ființa comună, n-ar mai găsi peste tot ceva cu adevărat comun. N-ar exista decât individualul de la cele mai înalte până la cele mai coborâte existențe.

-43. Din concepția ariană rezultă că orice jpostas sau persoană înseamnă şi o deosebire în ființă comună. Deci orice ipostas sau persoană uneşte în ea o ființă comună şi o ființă proprie deosebită. Nu le era clară ideea de persoană care nu scoate o existență din ființa comună, idee precizată de credința creştină.

43 b. Arienii susțineau noțiunea unui Fiu al lui Dumnezeu care amesteca în El **necreatul şi creatul. Şi in acest sens înțelegeau ei calitatea Lui de mijlocitor. Dar noțiunea unei astfel de existențe este .absurdă. Ea ascunde mai degrabă un fel de panteism emariaționist, o curgere treptată dintr-o existență fără de început a unor existențe de o viață tot mai slăbită (eoni). în aceasta consta un gnosticism Bl primelor secole creştine.-**

A. A cugeta aşa înseamnă a vorbi în modul cel mai neclar şi mai de nepriceput. Nu este cu putință, chiar de s-ar întoarce mintea în sus şi în jos, şi ar cerceta toată firea celor ce sunt, să prindă în noțiuni şi *in* cuvânt, o fire atât de subtilă, care s-ar afla şi în afara hotarelor dumnezeirii,- şi ar depăşi şi rațiunile celor create, şi ar arăta un chip de exis-

tență superior celui adus la realitate asemenea celui al nostru. Oare este ceva la mijloc între ceea ce este făcut şi nefăcut, creat şi necreat ?

B. N-aş putea admite. Ai dreptate.

A. Deci noi vedem în toate existențele două ființe : una, cea a Celui ce este pururea şi la fel, alta, a celei ce a primit existența prin creație. Cea dintâi este a Celui ce este în chip nefăcut mai presus de toate şi întrece toate şi le depăşeşte prin înălțime şi mărime [43c]. Iar cealaltă este supusă şi se află ca sub picioarele Stăpânului. O vei şti aceasta foarte clar din cuvintele spuse de Hristos mulțimii iudeilor : ***«Voi sunteți din cele de jos, iar Eu sunt din cele de sus»*** (Ioan 8, 23). Că Unul Născut a venit la noi de sus, a lămurit-o şi înțeleptul Ioan, zicând : «Cel ce ***vine de sus este deasupra tuturor»*** (Ioan 3, 31). El cugetă de fapt că trebuie să-I atribuie ființial Celui ce este după fire Dumnezeu şi provenit după fire din Dumnezeu superioritatea culminantă şi înălțimea la vârful suprem. Iar că «de sus» nu este o arătare, o indicare a înălțimilor spațiale, ci indică ființa Tatălui, nu este nici o îndoială, odată ce unul din sfinții ucenici o spune clar : «Toată ***darea cea*** bună ***şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorând de la Părintele luminilor, la Care nu este schimbare sau umbră de mutare»*** (Iacov 1, 17) [44]. Căci fie că trece peste îngeri, fie peste cele şi mai înalte şi peste toate cele de la mijloc, peste Serafimii înşişi şi s-ar încununa cu slavele cele mai înalte, dacă nu e Dumnezeu nu va urca peste firea celor făcute. Deci sau este o existență «de sus», adică din Părintele luminilor, şi de aceea este Dumnezeu, căci singurul care este de sus este de fapt Fiul, sau este înțeles fiind de jos, venind de jos, adică creatură şi din creatură. La mijloc nu este absolut nimic. Deci cineva ar putea întreba pe adversari, zicând : Ce voiți să ne spuneți ? Este acest Fiu, după voi, făcut, şi în acest sens Mijlocitor, sau este nefăcut ? Căci la mijloc nu poate fi.

43 c. O existență în totalitatea ei impersonală, panteistă, nu are de fapt o înălțime supremă deasupra tuturor. Totul în ea este supus unor legi, a căror origine este inexplicabilă. Cele ce par mai sus, sunt şi ele supuse aceloraşi legi ca şi cele ce par cele mai de jos. Numai un Dumnezeu personal este cu adevărat deasupra tuturor prin atotputernicia Lui liberă. Numai un Tată personal e Cel mai de sus față de toate. Numaî un Dumnezeu personal asigură o ierarhie reală în existențe şi putința unei înălțări reale a lor.

44. Iisus spunând că El este «de sus», iar cei cărora le vorbeşte că sunt «de jos», arată că El este necreat. Arienii admiteau pqi Fiul ca fiind atât necreat, cât şi creat, ceea ce era imposibil. Sau sunt toate într-o devenire, existând din eternitate o existență cauzată, ceea ce este imposibil de cugetat, căci nu se dă nici o explicare a existenței, sau sunt toate necreate, deci independente de vreo cauză, ceea ce iarăşi contrazice experiența. Dar logica şi experiența ne arată şi o lume a celor dependente, în devenire, cât şi o cauză supremă a lor, independentă, necreată. Intre ele nu poate fi ceva sau cineva la mijloc. Fiul nu poate fi în acest sens la mijloc. Ci este la mijloc ea Cel ce fiind necreat Se face şi subiect al creatului.

B. Socotesc că ei vor fi într-o încurcătură. Şi foarte logic.

A. De fapt vor fi în încurcătură. *«Căci adevărul trăieşte şi biruieşte»* (Ezdra 4, 38) [45]. Iar noi, cercetând calea ce duce în ambele direcţii, să cugetăm despre aceasta cele cuvenite. Dacă ei admit că acest Mijlocitor e necreat, îi vor atribui Lui ceea ce e propriu numai dum-nezeirii după fire, şi prin aceasta îl vor privi ca aflându-se dincolo de hotarele mijlocirii şi fiind în cele mai mari decât e de trebuinţă. Căci ceea ce este deasupra tuturor, este Dumnezeu prin slavă şi fire, Căruia îi aparţine numaidecât ca bine propriu faptul de-a nu fi făcut (creat)[43b]. Prin aceasta o astfel de fire nu va mai fi socotită între cele supuse facerii şi compoziţiei. Dar dacă părăsind această idee, spun că este făcut (creat), cum se va înţelege cel de acelaşi fel cu creaţia, deosebit de natura ei ? Cum deci va mai fi Mijlocitor cel mai mic ca Dumnezeu după fire, dar mai mare prin slavă şi fire decât făptura ?[46]. Iar dacă prin caracterul Său necreat revine la slava dumnezeirii şi sare mult dincolo de măsurile de mijloc, prin caracterul de făptură El coboară în jos, dedesubtul, acestui loc de mijloc, supunându-se celor create, — dacă cel făcut este de aceeaşi fire cu tot ce e făcut prin raţiunea lui de făptură [47]. Dacă ceea ce este făcut, este de o fire cu tot ce e făcut — prin faptul că a fost făcut, ce înseamnă acest sofism delirant, care prezintă ca accesibil ceea ce nu este accesibil, care născoceşte spaţii, la care, socotesc că nu poate ajunge mintea?[4]* E o speculaţie nouă şi lipsită de evidenţă. Socotesc că e necesar să ţinem seama de o demonstraţie clară în judecăţile despre acestea. Dar oricine poate vedea că această faptă vicleană a lor este produsul unei construcţii meşteşugite în mod artificial în scopul rătăcirii. De fapt, lucrând cu neevlavie şi cugetând cu totul neraţional, au jignit pe Fiul, scoţându-L cu îndrăzneală primejdioasă din djeofiinţimea cu Dumnezeu Tatăl, acordându-I cu neruşinare o mică glorie şi oferindu-I liniştit o modestă cinstire între cele create,. dar închizându-I

45. Numai adevărul e **real. Iar adevărul trăit prin experienţă este că este** şi **o existenţă necreată, deci de nimic dependentă, şi o lume dependentă de ea, deci cauzată.**

45 b. A nu fi făcut sau creat de o cauză oarecare, este un bine, şi încă binele suprem. Căci aceasta arată pe Dumnezeu ca nemărginit în putere, independent de **orice, având în Sine tot ce-L poate ferici, dar şi cele ce primesc** de **la El celelalte.**

46. Cel mai mic ca Dumnezeu, deci creatură, dar mai mare ca creatura prin slava Lui, **nu** e **unit** cu **Dumnezeu, nici cu creatura. Cum va mijloci în acest caz între Dumnezeo şi creatură ? Toate rămân fixate în hotarele lor. Panteismul deşi pare să le unească pe toate, le ţine pe toate îa graniţele lor.**

47. S-ar putea spune că fiind pe de o parte necreat, cel ce e pe de altă parte creat, necreatul va învinge tendinţa creatului de-a rămâne la nivelul celor create. Dar dacă Necreatul prin excelentă n-a putut aduce la existentă prin naştere decât ceva supus în parte caracterului creat, atunci nu va putea învinge nici interior ceea ce a născut, supus în parte creatului.

trecerea la ceea ce e suprem, ca să nu fie înţeles Dumnezeu după fire. Astfel li dăruiesc un loc de mijloc, măsurîndu-I atâta slavă, câtă hotărăsc ei. Făcându-se deci ca un fel de legislatori şi arbitri în acestea, cugetă şi definesc pe Fiul în cele ce nu poate să fie. Ca nişte autori de statui şi ca unii ce au câştigat un renume în arta. aceasta, sculptând în lemn sau în piatră figuri omeneşti, apoi-îWfrumuseţându-le după aceea cu podoabe adause, fie cu plăci de aur, fie cu decorul altor culori frumoase, ca să seducă mintea privitorilor, nelăsându-i prin această artă să se bucure de cele interioare şi ascunse, ci convingându-i să se veselească mai degrabă de cele mai puţin importante şi de strălucirile trecătoare şi exterioare ; în acelaşi fel, socotesc, ca şi aceştia, că desenând ca o umbră un simulacru aii Mijlocitorului, amăgesc mintea celor mai simpli şi răpesc pe cei ce nu sunt

în stare să pătrundă în mod precis dincolo de cele prezentate cu viclenie şi născocite cu perversitate. B. Foarte bine ai spus.

A. Ar trebui deci ca ei, dacă ar voi să se folosească de raţiune şi să cugete drept şi să aibă o opinie corectă, să nu nălucească despre El cele necuvenite şi să nu încerce să construiască cele ce nu le admite nici o raţiune, să nu facă nici o declaraţie reprobabilă, care nu se poate întemeia decât pe simple speculaţii, ci să primească ou sinceritate să înţeleagă că Fiul este născut din Tatăl, adică din fiinţa Lui. Şi aşa vor avea învăţătura despre deofiinţimea Lui cu Tatăl exactă şi neprefăcută, dat fiind că Dumnezeu Tatăl L-a mărturisit pe Fiul cu adevărat Fiu, zicând : ***«Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am_ binevoit»*** (Matei 17, 5). Pentru ce nu e văzut aşa, ci mai degrabă strigă r «Acesta este Mijlocitorul», dacă II ştiau ca fiind un Mijlocitor, cum îl gândesc ei, deşi ar fi spus foarte bine şi aceasta ? Căci L-ar fi arătat prin aceasta devenit Mijlocitor. De aceea Fiului întrupat, Dumnezeu Tatăl I-ar fi putut spune în mod potrivit şi Mijlocitor. Dar sipune-mi şi aceasta în mod clar : au căzut ei în atâta prostie, că nu-L recunosc nici ca Fiu ?

înţelesul termenilor Fiu şi născut

B. Ei spun că este Fiu şi S-a născut, ruşinându^se, pe cât mi se pare, deşi se opun pe faţă şi ou neruşinare deschisă, cum s-ar spune, tuturor Sfintelor Scripturi. El nu provine, după ei, din însăşi fiinţa

48. E cu adevărat o născocire delirantă de spatii, sau de trepte ale existenţei, socotinţa că poate fi ceva ce în parte este necreat şi în parte creat.

Tatălui, nici nu socotesc că trebuie să primească şi să cugete faptul naşterii. . ■ ■

A. Ei se conving deci pe ei înşişi să dea un sens plăsmuit numelui de Fiu şi naşterii şi ei conving şi pe alţii să cugete aşa. Căci le scot, precum vezi, din fiinţa lui Dumnezeu Tatăl, coborând modul adevărat al naşterii şi lipsind pe Unul Născut de calitatea de Fiu al Lui prin fire. Dar dacă ei sunt subtili şi pătrunzători, cum se socotesc, şi iubitori de nuanţe, cum au trecut, fără să simtă cum se cuvine, pe lîngă-faptul că nesocotesc totodată şi însăşi firea lui Dumnezeu Tatăl, odată ce susţin că nu posedă fecunditatea şi o golesc de puterea de-a naşte, ale cărei chipuri s-au întipărit în firea celor create, făcând ca aceasta să conceapă şi să producă roduri ?

B. Dar poate vor răspunde la aceasta prin aceea că dacă termenul de naştere este adevărat, numaidecât în toate cele ce i se aplică, e necesar să se primească şi să se cugete milioane cele născute din Dumnezeu Tatăl. Căci s-a spus undeva despre cei din Israel : *«Fii am născut şi am crescut»* (Isaia 1, 2).

A. Iată cum aflăm «oameni care se scuză în păcatele lor şi se înclină spre cuvinte viclene», după cum cântă fericitul David în Psalmi. Dacă Fiul ar fi mărturisit în general altceva decât este şi s-a crezut de noi, apoi a primit ca noi numele de fiu şi cel de născut, n-ar fi nici o piedică să socotim că şi despre El s-au spus într-un mod abuziv acestea. Dar ei au forţat adevărul şi, pe cât depinde de ei, l-au strămutat în mod mincinos spre altă fire, spre a-L socoti Mijlocitor. De aceea trebuie convinşi, şi nu pe jumătate, că au alcătuit un basm, care este o flecăreală deşartă. Pentru ce nu sfârşesc, mizerabilii, să-L scoată din transcendenţa fiinţială şi nu se descurajează să-L insulte cu

nişte false demnităţi pe Cel ce este cu adevărat din Tatăl ? Căci nu fiind în ceata şi în treapta noastră, dar nici în egalitate cu cele create, a fost chemat Unul Născut la slava de Fiu. Şi această numire nu I procură nici o superioritate făcută. Departe de aşa ceva. Dacă ar fi aşa, ar fi pus în rândul fiilor după har, şi ar fi închis în graniţele creaţiei.. Dar acestea sunt flecăreli, născociri şi o grămadă de blasfemii. Unul Născut n-a binevoit să fie numărat între fiii adoptaţi,, ci S-a cunoscut având transcendenţă dumnezeiască negrăită peste toate şi demnitatea adevărată a filiaţiei. Şi aceasta o poţi afla uşor, ţinând seama de ceea ce

spune iudeilor despre Moise şi despre sfinţii prooroci : ***«Dacă i-a numit dumnezei pe aceia către care a fost cuvântul lui Dumnezeu*** — şi Scriptura nu poate fi desfiinţată —, ***despre Acela pe care Tatăl L-a sfinţit şi L-a trimis în lume, voi ziceţi: Tu huleşti, fiindcă am spus: sunt Fiul lui Dumnezeu ?»*** (Ioan 10, 35—36). De fapt, dacă aceia către care a fost cuvântul lui Dumnezeu au fost declaraţi dumnezei şi fii, cum n-ar fi mai vârtos El însuşi Fiu şi Dumnezeu mai presus şi mai adevărat, El pentru care aceia sunt fii şi dumnezei ? Calitatea de Fiu nu este deci ceva adăugat la cea de Mijlocitor, ci acest nume arată că este de fapt aceasta, precum şi numele de Părinte, dat lui Dumnezeu Tatăl. Căci Tatăl este Tată, pentru că a născut pe Fiul. Şi Fiul este iarăşi Fiu, pentru că a fost născut de Tatăl. Din cauza aceasta, cum socotesc, deşi tălmăcim prin foarte mulţi termeni bunătăţile ce aparţin firii dumnezeieşti şi ajungem la o modestă cunoştinţă a lor, nu vom putea reda prin ele conţinutul deosebit al filiaţiei şi al paternităţii, deşi prin aceşti termeni arătăm în chip drept însuşirile de nerespins ale Amândurora[49].

B. Ce vrei să spui ?

A. îţi voi răspunde cu plăcere, pentru că vrei să ştii. Obişnuim,' socotesc, să indicăm în mod îndoit însuşirile fiinţiale superioare ce aparţin firii dumnezeieşti. Căci ele sunt cunoscute de noi fie din cele ce este, fie din cele ce nu este[50]. Astfel spunând că e viaţă şi numind-o lumină, vorbim în chip adevărat despre ea, pornind de la cele ce este. Iar spunând că nu este stricăcioasă, nici văzută, vorbim despre cele ce nu este, căci nu e adevărat că sensul cuvintelor nu arată că este mai presus de stricăciune (corupţie) şi de putinţa de-a fi văzută de cineva ?

B. E adevărat.

A. Deci dacă cineva va spune că Dumnezeu Tatăl este viaţă şi . lumină şi că pe lângă acestea este incoruptibil şi nevăzut, nu vom socoti că acela este în ordine, dacă se va hotărî să judece drept, să atribuie

49. Atât Tatăl, cât şi Fiul sunt buni, atotputernici, veşnici, dar ceea ce este Tatăl deosebit ca Tată şi Fiul deosebit ca Fiu, nu se exprimă prin termenii acelor • însuşiri, ci fiecare prin nume deosebite de Tată şi de Fiu. Acestea nu sunt nume comune. Acestea arată raportul special în care se află unul faţă de altul, deci o legătură între Ei, în care fiecare aduce ceva propriu.

50. însuşirile firii dumnezeieşti le cunoaştem fie în mod catafatic, sau prin afirmare, fie în mod apofatic, sau prin negare. Catafatic îl numim spunând că e atotputernic; apofatic, spunând că e nestricăcios. însuşirile pozitive (catafatice) I Ie atribuim pornind de la unele însuşiri pozitive din lume, cele negative, pornind de la unele aspecte negative din lume. Ii zicem viaţă, pornind de la viaţa din lume, Ii zicem nestricăcios, pornind de la stricăciunea din lume. Dar şi prin atributele negative, Ii atribuim ceva pozitiv. Nestricăcios arată puterea Lui de-a nu se corupe.

acestea şi firii Fiului, indicând prin termeni egali şi pe Dumnezeu Cuvântul cel ieşit din Tatăl? B. Da.

A. Iar dacă I-ar spune cineva împărat şi ar voi să-L cinstească cu toate măririle prin care putem împodobi firea dumnezeiască, nu vom spune că şi Fiul are parte de ele ?

B. Cum nu?

A. Deci e un lucru ou totul prostesc de-a se îndoi cineva că toate cele ale slavei şi ale transcendenței, sunt comune Ambilor. Nu minte nicidecum adevărul, adică Hristos,' când zice către Tatăl din ceruri : ***«Toate ale Mele sunt ale Tale, şi ale Tale ale Mele, şi am fost proslăvit întru*** ei» (Ioan 17, 10). Dacă deci în planul demnității, ca şi în celelalte, se spune că Tatălui I se cuvine să fie Tată şi Fiului să fie Fiu, spune-mi ce ne împiedică şi ce ne opreşte să înlăturăm deosebirea între cele două nume şi să numim pe Amândoi Tați şi Fii, ca primind în grad egal cinstirile comune şi fiind încununați în măsură egală cu demnitățile supreme ? [51]

B. Este cu totul nepotrivit a spune şi cugeta aceasta. Tatăl nu poate fi altfel decât ceea ce este, adică Tată. Şi Fiul la fel. Căci rămâne. Fiu şi nu poate fi înțeles ca Tată.

A. Foarte^ drept şi adevărat spui, Ermia. Vei aproba deci şi vei lupta pentru ideea care arată clar că numele părințenie nu înseamnă o demnitate (o însuşire) deosebită acordată Tatălui — căci socotesc că trebuie să ne exprimăm astfel, preferând față de ceea ce se cuvine, indicarea necesară a realității[52]; nici numele filiației ^o demnitate deosebită acordată) Fiului, cum e în cazul celor spuse despre Amândoi : viață, lumină şi cele din ordinea acestora. Ci este un nume propriu fie-căruia, arătând cum este.

B. E foarte bine spus.

A. Faptul că înțelesul acestor nume înlătură în oarecare fel confuzia şi cere să li se afle cu adevărat o stare stabilă, face pe fie

51. Se întreabă: dacă toate însuşirile superioare se cuvine să fie atribuite atât Tatălui, cât şi Fiului, nu se cuvine să fie atribuite şi demnitățile de Tată şi de Fiu Ambilor ?

' 52. Numele de Tată nu Indică demnitatea unei însuşiri deosebite a dumnezeirii, nici cel de Fiu. Pe de altă parte, întrucât ființa sau firea nu există decât în ipostase sau persoane, actele prin oare se constituie ele sunt date normal tot în ființă. Dar în alt fel. E o taină care le deosebeşte. Dar numai această combinare tainică dă un sens existentei. O natură fără persoane, n-ar avea nici un sens; persoane neunite într-o fire comună, ar menține o diviziune mărginită şi fără iubire.

care din ele să indice un mod de existență deosebită. Astfel Tatăl este-Tată, şi nu Fiu, pentru că a născut. Iar Fiul este Fiu, şi nu Tată, pentru că S-a născut. Să încercăm deci, dacă voiesti, să desprindem un moment, prin cugetare şi cuvânt, Tatălui calitatea de Tată şi Fiului pe cea de Fiu şi să cugetăm, prietene, cum am putea în acest caz să conturăm aparte persoana fiecăruia din cei doi. Oare spunându-i Dumnezeu sau viață, sau nestricăcios, sau nevăzut, sau împărat ? Dar ceea ce s-ar indica în acest caz nu ar distinge pe unul de altul. Căci dacă este adevărat despre amândoi, cum ar face clară ceea ce distinge ceea ce se cuvine fiecăruia ? Tatăl e arătat în mod unic şi cu adevărat, cugetând că naşte. Iar Fiul în mod unic şi cu adevărat cugetat ca născut. E propriu fiecăruia ceea ce este numai al Lui, deşi toate celelalte se spun în mod indistinct despre Amândoi. Căci acestea s-au luat din ordinea demnităților firii, pe când celelalte nu sunt astfel, ci arată pe Cel ce naşte, iar alta pe Cel Născut.

CUVÂNTUL II

Fiul este coetern cu Dumnezeu Tatăl şi născut din El după fire

A. Deci nu e adevărat să se spună, Ermia, că cuvântul adevărului este simplu şi îşi are locul cel mai bun în inimile simple şi că este ou mult mai dulce ca mierea ostenelii albinelor ? Că faptul este adevărat, ne va convinge dumnezeiescul David, zicând către Dumnezeu, Mântuitorul tuturor : *«Cât de dulci sunt gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult ca mierea în gura mea»* (Ps. 118, 103).

B. Da, spun şi eu că cuvântul adevărului, în simplitatea lui desăvârşită este mai dulce decât mierea. Dar cum putem înţelege modul simplităţii în tema de faţă ?

[1] A. Ce altceva ne-ar putea arăta că cuvântul adevărului este simplu, decât faptul că este liber de gânduri cu multe întortocheli ? Nu este în el o simţire aspră şi cu înţeles lipsit de bunăvoinţă, înclinat spre răutate, ci făcând din vigoarea lui nu un mijloc de arătare a adevărului de folos, ci de nu puţină pagubă a ascultătorilor. Tu poţi, de voieşti, să vezi în chip luminos că cuvântul meu nu se abate de la ceea ce se cuvine, de priveşti la erezia lui Arie şi a celor din jurul lui, a celor cărora socotesc că e bine să li se spună : *«De-şi va schimba un etiopian pielea şi o panteră împestriţările ei, veţi putea să faceţi bine şi voi, care v-aţi deprins cu cele rele»* (Ier. 13, 23). Căci socotesc că mintea vrăjmaşilor nu se deosebeşte întru nimic de o panteră. Căci aceea, împestriţată în mod variat, poartă pe spate un amestec de culori de toate formele ; iar aceia au mintea însăşi dezordonată şi nearmonizată şi scot din inima lor cuvinte pretenţioase. *«Săgeată ce răneşte este inima lor, viclene sunt cuvintele gurii lor. Aproapelui său îi grăieşte de pace şi în sine are duşmănie»* (Ier. 9, 8). Ei se prefac că nu se opun în nici un fel slavei Celui Unuia Născut. Dar II rănesc ca printr-o sabie ascuţită prin cuvintele rele şi greu de suportat ce le ies de pe limbă. B. De ce cuvinte vorbeşti ?

A. Foarte drept numesc Fiu pe Cuvântul Unul Născut al lui Dumnezeu şi nu refuză să-L mărturisească astfel împreună cu noi, nici că a fost născut. Dar ei strâmbă cuvântul adevărului, întorcând cu impîetate slava Lui spre tot ce e contrar şi strămutându-L spre p oarecare altă fire decât cea cugetată în Tatăl, socotindu-L ca exterior şi de altă fire, sau, mai bine zis, outotul în afara relaţiei prin fire cu Cel de care se spune că L-a născut, dar care, după ei, nu L-a născut [5].1 Iar plăcân-du-le să atingă acest grad de nebunie, aş spune că nimic altceva nu le-o poate pricinui decât aceasta. B. Care ?

A. A-şi încrunta sprâncenele şi a crede că ştiu să cugete şi să spună lucruri mai negrăite ca alţii şi a se folosi de întreceri verbale, nutrite de meşteşugiri părute sisifice şi de rafinate răsuciri mintale în orice

sens, ca una ce încearcă să pună stăpânire cu putere peste cei ce s-au hotărât pentru o viaţă de simplitate înţelegătoare. Ei şi-au rezemat sufletele pe înţelepciunea lumii (Isaia 36, 6) şi adună grămezi de cugetări false în aşa fel, că nu mlai pun, după părerea mea, nici un preţ pe datoria de-a nu greşi faţă de dreptatea dogmelor. Ei nu înţeleg că acea grupă a urmaşilor lui Aaron a fost arsă pentru a fi adus pe altar, contrar voii lui Dumnezeu, un foc străin (Lev. 10, 1—3) şi nu au voit **să** înţeleagă strigarea Legii : ***«Şi să nu bagi urâciune în casa ta, ca să nu fii anatema ca şi aceia. Şi cu îngreţoşare să te îngreţoşezi şi cu urâciune să urăşti, că anatema este»*** (Deut. 7, 26). Căci **este** cu adevărat un foc străin, neplăcut lui Dumnezeu, mişcarea fierbinte a minţii, plină de înţelepciunea drăcească şi arsă de Sfintele Scripturi. Şi iarăşi urâciune este idolul plăsmuit în chip de dumnezeu. Aşa îl plăsmuiese şi aceia pe Fiul, împodobindu-L cu o slavă strălucitoare şi de formă dumnezeiască, dar neadevărată, dându-I un chip asemănător cu Dumnezeu prin numiri mincinoase şi termeni pretinşi dumnezeieşti. Căci a spune că S-a născut şi a-L numi Fiu, dar a nu-L socoti că S-a născut şi că este Fiu după fire, ce este dacă nu aceasta ? Dar pentru noi comoara este în vase de lut (II 0®r. 4, 7), adevărul ne este souimp, chiar dezvelit de toată înţelepciunea lumească şi drăcească [54].

B. De fapt, ai spus foarte bine : El ne este adevărul scump. Dar te rog, fă şi o cercetare a ideilor acelora despre Tatăl şi Fiul.

53. Il numesc şi arienii pe Hristos Fiu şi Unul Născut, ca să poată înşela pe oameni, dar nu-L socotesc provenit din fiinţa Tatălui,, nici Unul Născut în sens propriu, ci deofiinţă imediat subalternă şi mai degrabă creatura cea mai înaltă, Confundă noţiunile de născut şi creat şi cea de Fiu cu cea mai înaltă creatură, ca să nu mai spunem că nu-L socotesc creat din nimic, ci făcut dintr-o fiinţă inferioară. Era un panteism acoperit în fraze creştine.

54. Hristos este pentru credincioşi comoară (nemăsurată) nemărginită în vase de lut, căci este atât pentru că este Fiul lui Dumnezeu cu adevărat în trup.din pământ. Dar arienii Ii afirmă deofiinţimea cu Tatăl într-un cuvânt simplu, şi. nu creştinesc, un chip nedumnezeiesc al Lui, dar prin rafinate speculaţii filosofice.

A. Da, ştiu că aceasta ar fi de mare folos. Şi fiindcă socoteşti că acest lucru este foarte bun, vino, ca, părăsind malul nostru, să pornim, cum spun poeţii elinilor, în corabie cu cercetarea noastră, ca o corabie în largul mării.

B. Să pornim deci.

Implicaţiile termenului «nenăscut» (punctul de vedere logic)

A. Că numele, şi faptul, de Tată este propriu lui Dumnezeu Tatăl, am stabiîito prin cele expuse mai înainte. Şi aceasta datorită nu altui motiv, decât pentru că a născut din Sine pe Fiul. Iar cauza pentru oare

numele de Fiu este propriu Fiului, am arătat că este faptul că S-a născut din Dumnezeu Tatăl. Această opinie ne-a apărut mai presus de orice cârtire.

B. Aşa ne-a apărut, desigur. • Totuşi, voi spune că m-am temut şi m-am tulburat, întrebându-mă unde vom ajunge urmând acest curs de idei. Căci, gândeşte-te, că un om sucit ar putea spune : Dacă lui Dumnezeu Tatăl îi este propriu numele şi faptul de Tată pentru că a născut, iar Fiului, cel de Fiu, pentru că S-a născut, şi, spunînd adevărul, prefacerea celor indicate nu poate fi admisă între ele, căci Tatăl va fi pururea Ţâţă, neschimlbându-se în Fiu, dar şi Fiul Fiu, nestrămutându-se în Tată, propriu Tatălui fiind nenaşterea, odată ce propriu Fiului este naşterea. Şi fiindcă este cu adevărat altceva a fi în mod nenăscut decât a fi în mod născut, vor fi Ei înşişi în mod diferit, deci este imposibil de ***a-I*** cugeta pe Amândoi în aceeaşi situaţie în mod neschimbat.

A. Atunci ce pot face iarăşi aceştia decît să falsifice frumuseţea simplităţii cugetării creştine, cum falsifică unii şi moneda de aur? Observă cum schimbă cuvântul drept al adevărului şi, bucurându-se de născocirile unei false înţelepciuni, socotesc în graiul lor umflat, să doboare mărirea Domnului, ca îngâmfatul Goliat[55].

B. Aşa este. Dar află că spunând aceasta, întăresc cele ce le-am spus adineaori.

A. Dar oricine poate vedea că aceia s-au întors de ia înţelegerea cuvenită şi de la buna cugetare şi de aceea âu nevoie să-şi plângă ei înşişi lipsa lor de învăţătură, dacă susţin că au dreptate şi se fac asemenea celor ce socotesc să spună : ***«Pus-am minciuna nădejdea noastră si cu minciuni ne-am acoperit»*** (Isaia 28, 15). Precum socotesc, ei ignoră întâi că nenăscutul şi Tatăl nu au acelaşi înţeles. Căci o existenţă care e tată, nu e numaidecât şi nenăscută. Nici una care este

55. Arienii reducând pe Hristos la simpla însuşire a născutului, ca opusă Tatălui nenăscut, îl golesc de dumnezeirea, cea deofiinţă cu a Tatălui. Ei se încred în speculaţiile Tor umflate, socotindu-le ca pe un alt Goliat gata să doboare pe Hristos.

nenăscută nu este şi **tată.** Sau dacă nu este aşa, vor fi multe existenţe nenăscute, pentru că sunt mulţi taţi. Căci altfel cercetarea ne-ar arăta că fiind milioane de taţi, ar fi tot atâtea milioane de nenăscuţi. Pe de altă parte, dacă am **cerceta** firea existenţelor **şi am** cunoaşte pe cât **se** poate raţiunea fiecăreia, am vedea că nu toate au venit la existenţă prin naştere [50]. Deşi raţiunea acestor minţi sucite e foarte rece şi slabă, nu poate indica un singur nenăscut. Căci există o mulţime de nenăscute şi altele după fire şi **prin deosebirile după specie. Ce-ar** spune **deci dacă i**-ar întreba cineva : ce **vrea** să indice numele de tată ? Oare că n-a fost născut de cineva, **sau mai** degrabă că a născut. B. Socotesc, că a născut.

A. Foarte drept. Dacă deci legea paternităţii (părinţeniei) a avut ca rezultat să ridice numaidecât pe toţi taţii la starea de a fi în mod **nenăscut, pentru** ce **n-am fi şi noi ridicaţi la starea de-a fi** în mod **nenăs-**

cut, odată ce suntem arătaţi ca taţi ? **Dacă,** dimpotrivă, rînduiala **firii nu ne pune la această înălţime,** ci ne face **să avem** şi noi odrasle născute — **şi nu poate fi altfel** —, pentru ce, desfiinţând adevărul, spun că e proprie lui Dumnezeu Tatăl nenaşterea, deşi numirea de tată nu poate indica nicj în cazul nostru altceva decât numai că a născut ?[bl].

B. Dar socoteşte ce ar trebui să spunem noi, dacă s-ar gândi cineva să ne întrebe dacă Dumnezeu Tatăl este născut sau nenăscut ?

A. Aş spune, după o cugetare fără reproş, că este nenăscut, dar nu pentru că e Tată, de aceea e şi numaidecât nenăscut, ci pentru că nu S**-a** născut de către cineva. Dar întrucât' este în mod nenăscut, având din El şi în El în mod născut pe Fiul propriu, pentru aceasta se numeşte şi Tată.

B. Să fie aşa, se spune, dar a fi în mod nenăscut, va fi altfel decât a fi în mod născut, deci nu pot fi cugetaţi ca identici. Căci dacă nu-I vezi astfel, ci **îi** socoteşti identici, trebuie admisă între Amândoi **o** prefacere indistinctă şi proprietatea numelor Tatălui trebuie socotită apar-

56. De fapt nu sunt multe nenăscute, dar numai Unul este fără cauză. E Tatăl. Arienii confundau Persoana supremă cu o esenţă impersonală. Ii spuneau acesteia nenăscută. Dar aceasta îi făcea să nu înţeleagă că poate fi un Născut,din cel Nenăscut, Împărtăşindu-Se şi El de necauzarea Aceluia, care e astfel Nenăscut şi unic Nenăscut, cum nu mai sunt altele, oricât ar fi şi ele nenăscute.

57. Desigur, Dumnezeu Tatăl nu înseamnă numai că a **născut pe Fitil, ci şi faptul că El n-a fost născut. Căci dacă ar fi fost născut, n-ar fi numai Tată, sau Tată prin excelenţă. Ca să fie numai Tată, trebuie să fie de fapt şi nenăscut. In Dumnezeu, Tatăl are unite aceste două proprietăţi personale. Arienii le despărţeau, pentru a face o deosebire de fiinţă între Fiul care** Se **naştei şi Tatăl care e** ne**născut. Din faptul că Fiul e născut, ei trăgeau concluzia unei deosebiri de fiinţă între El şi Tatăl cel nenăscut.**

ţinând la fel Tatălui **şi** Fiului, ca **şi** nestricăeiunea, invizibilitatea şi celelalte.

A. E neîndoielnic şi admis de toţi că altceva este a fi în mod nenăscut şi altceva în mod născut. **Şi** noi nu desfiinţăm ordinea cuvenită **şi** adevărată. Dar deosebirea aceasta a numelor nu indică o alfteritate în Dumnezeu ca Dumnezeu, ci ea înseamnă numai că Tatăl nu este astfel, adică nu e născut. Ce răspund la aceasta cei ce spun că toate se amestecă între ele, deşi pretind că au minte ascuţită în acestea, înălţându-şi sprâncenele şi îngâmfându-se foarte ?

B. Deci lui Dumnezeu Tatăl îi aparţine aceasta ca accident ?

A. Câtuşi de puţin. Căci îndată ce se cugetă Dumnezeu şi odată cu El toate ale Lui, nu se poate cugeta ceva ca un accident în El. **Şi** să nu te miri, căci şi în noi înşine se poate vedea de cei ce voiesc, **aceasta** fără greutate. Căci deşi avem existenţa în timp, ne naştem şi în mod nedespărţit cu însuşirile noastre fiinţiale. Deci nimic nu se poate cugeta în mod cuvenit în Dumnezeu având caracter accidental *[s]. Şi dacă cele accidentale şi însuşirile ce există prin fire în fiinţele unora, nu există prin ele înseşi, dintr-o determinare proprie, cum le cugetăm în om sau în altele din existenţe, ci se văd mai degrabă în jurul fiinţelor celor existente, sau în ele, ce loc ar putea ocupa în Dumnezeu nenaşterea ? Căci dacă nenaşterea este ceva prin ea însăşi **şi** constând într-o existenţă proprie, ea deşi este, cum zic aceia, proprie lui Dumnezeu Tatăl, va **fi** altceva decât Cel căruia îi este proprie. Fiindcă ceea ce este a cuiva, dar există ca o subzistenţă proprie, este altceva decât cel a căruia este.. **Şi** astfel **s-a** dublat firea simplă a Tatălui, fiind compusă din Tatăl şi nenaşterea. Dar trebuie să acordăm atenţie nu înţelepciunii aparente a acelora, ci cuvintelor Mânuitorului, care cunoaşte foarte bine firea Sa şi a Celui ce L-a născut. Şi El nu L-a numit niciodată nenăscut, ci Tată.

B. ***«Stoarce laptele şi vei avea unt»,*** ne spune cuvântul lui Solomon (Prov. 30, 33)) Şi sentinţa este, precum mi se pare, înţeleaptă. Căci a stimula mintea spre trebuinţa de-a spune ceva din cele necesare, când e îmbătată de gânduri negrăite şi plină de învăţături dumnezeieşti, nu înseamnă, după părerea mea, altceva decât a dori să se sature, ca de un lapte,-de cugetări care tind

58. Deşi nenaşterea Tatălui şi naşterea Fiului nu sunt însuşiri comune ale fiinţei, ci proprietăţi prin care se disting ca Persoane, totuşi ele nu sunt accidente, cum nu e nici la oameni calitatea de a se naşte şi de-a naşte accident. S-ar putea spune că naşterea oamenilor e o calitate a fiinţei, dar o calitate care aduce la existenţă persoane distincte. Dar în Dumnezeu, nenaşterea Tatălui şi puterea de-a naşte pe Fiul nu sunt însuşiri comune ale fiinţei, ci proprietăţi distincte ale Persoanei Tatălui, precum e şi naşterea Fiului o proprietate prin care vine la existenţă Persoana Fiului. S-ar putea spune că proprietăţile care dau existenţă persoanelor fac ca fiinţa să dureze ca existenţă reală în persoane prin proprietăţi personale. Deci acestea ţin şi de fiinţă, dar şi de persoane, sau sunt ceva care unesc în ele fiinţialul şi personalul. La oameni nu poate continua să existe fiinţa decât în persoane, prin naştere, dar la Tatăl, şi prin nenaştere. De altfel toate cele fiinţiale primesc în persoanele umane şi o notă personală, afară de capacitatea câştigată prin muncă specială (cultura deosebită a cuiva, de ex.), care are un caracter accidental. Dar nici aceasta nu e lipsită de o bază în fiinţă. In Dumnezeu însă nu e nimic accidental.

fără măsură spre evlavie. Deci, dacă îngădui, mă voi arăta astfel, prezentându-ţi mereu ca o provocare ceea ce mi se pare că e contrar, din râvna de-a înţelege ceea ce, doresc. Răs-punde-mi deci şi la această întrebare : Nu ştie deci Fiul că Tatăl este nenăscut ?

A. Ba da. Nu voi nega niciodată. Nu voi fi prins niciodată opunân-du-mă celor evidente. Dar îl ştie nenăscut, ca şi incoruptibil şi nemuritor şi invizibil. Dar n-a menţionat nici una din acestea. însă L-a numit Tată, zicând: ***«Părinte Sfinte, păzeşte-i pe ei întru adevărul Tău»*** (Ioan 17, 11). Şi iarăşi: ***«Te slăvesc pe Tine, Părinte, Doamne al cerului şi al pământului».*** (Matei 11, 25). Şi la fel : ***«Eu am ieşit de la Tatăl şi am venit»*** (Ioan 16, 28). Şi ce să mai spunem? Când a rânduit legea Botezului şi a pus la început temelia credinţei neîntinate pentru toţi cei de sub soare, nesocotind nici acelea şi netrecându-le cu vederea, înţeleg : nestricăeiunea, nenaşterea şi celelalte poruncind să se boteze «în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh». După părerea mea nu a lăsat de o parte cele prin care trebuia măcar cât de puţin să ne arate pe Sfânta Treime, dar a ales şi a preferat

să ne înfăţişeze cât mai clar existenţa proprie a fiecăruia, din cele pe care le indica. Căci primul lucru ar fi constat în a arăta însuşirile comune ale întregii dumnezeiri. Iar aceasta ar fi însemnat să se spună cele ce aparţin prin fire fiinţei supreme şi a numi firea dumnezeiască printr-un singur termen, ca să se înţeleagă Sfânta Treime aflându-se întreagă într-o unică dumnezeire, deci încă nu distinctă în Persoana fiecăreia în parte. Spunând Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt, nu porneşte de la indicarea a ceea ce este în mod mdistinict firea întreagă a dumnezeirii, ci de la cele din care se cunoaşte Sfânta Treime ca o fiinţă identică. în ipostasuri deosebite. Expresia dă fiecărei existenţe gândite numele care I se cuvine şi prezintă ca ipostasuri deosebite cele unite în mod fiinţial. Cugetă ca rădăcina supremă, dincolo de care nu este absolut nimic, pe Tatăl, iar ca pe Cel provenit şi născut din rădăcina supremă, primeşte pe Fiul — un Fiu care nu şi-a primit în aceeaşi treaptă cu cele făcute facerea în timp, care nu-şi arată frumuseţea propriei firi aflându-Se într-o treaptă interioară celei a Tatălui, ci fiind deodată şi coetern şi egal în toate cu Acela, lipsit doar de faptul de-a naşte. Căci aceasta I se cuvine nu-

mai lui Dumnezeu Tatăl. Iar numele de Duhul Sfânt .11 vei da Celui ce se revarsă prin fire din Dumnezeu Tatăl prin Fiul, arătându-ne sub chipul suflării existenţa Sa[59]. Făcând aşa, vei păstra proprietatea celor trei ipostasuri clară şi neconfundată în existenţe proprii, atribuindu-le totuşi firii celei una şi de o fiinţă, împărăteasa tuturor.

B. Foarte bine âi grăit. Nu putem să nu cugetăm aşa. Dar ei spun totuşi că prin termenul nenăscut se defineşte în mod special firea lui Dumnezeu Tatăl. Astfel le apare uşor faptul că Fiul este de altă fire, dacă a fi născut nu este acelaşi lucru cu a fi nenăscut.

A. Dar, o, iubiţilor, le-am putea spune şi noi, în mod cuvenit, dacă ei spun că firea Fiului e definită prin faptul de a fi născut, atunci El este prin aceasta de altă fire şi străin de fiinţa Tatălui. Dar ce rezultă de aici ? Cumplite urmări ale nebuniei ; vor îndrăzni să afirme opinii rău sunătoare despre fiinţa Unuia Născutului, vor clătina şi coborî pe Cel ce este Cel mai sus, deşi El zice clar către noi, ca cei făcuţi : ***«Voi sînteţi de jos»,*** iar despre ipostasul propriu : ***«Eu sunt din cele de sus»*** (Ioan 8, 23). Cum cineva care e sus, coboară de sus la ceea ce e jos şi străin de el, îi este uşor să înţeleagă oricărui om care gândeşte. Dar nu se va admite că precum tot cel nenăscut are o raţiune comună cu tot cel nenăscut, întrucât e nenăscut, aşa urmSnd firul raţionamentului nu se va recunoaşte că cel născut este egal şi asemănător tot celui născut ?

B. Cum ne-am îndoi de aceasta? Raţionamentul este în amândouă cazurile de necontestat.

A. Deci, nu vei. spune, Ermia, că e clară lipsa de evlavie ? Sau că speculaţia înşelătoare a adversarilor poate fi neobservată, cu toată frumuseţea plăsmuită şi lucitoare prin cuvinte părute dumnezeieşti, ca să poată abate mintea celor mai simpli, dar purtînd în ea cea mai urâtă blasfemie ? Căci Fiul ne-a fost coborît la treapta de făptură şi Cel în care voim «să ***ne mişcăm şi sântem»***

59. Nu e vorba aici de **«purcederea din Tatăl prin Fiul» în existenţa veşnică a Persoanelor Sfintei Treimi,** ci **de trimiterea Lui de la Tatăl prin Fiul întrupat oamenilor.- Aceasta se vede şi din rândurile următoare, în care se afirmă că Fiecare îşi are proprietatea Lui personală neamestecată cu a Altuia : Tatăl naşte pe Fiul şi purcede pe Duhul Sfânt, Fiul Se naşte din Tatăl şi Duhul purcede din Tatăl. In orice caz, «revărsarea Duhului din Tatăl prin Fiul» nu poate fi înţeleasă ca purcederea Duhului din Tatăl şi Fiul, «ca dintr-un singur principiu», eum se afirmă în teologia catolică. Tatăl şi Fiul nu Se topesc într-un singur izvor al Duhului.**

60. Dacă Fiul n-ar fi deofiinţă cu Tatăl cel nenăscut, ci deofiinţă cu cei de jos, deosebit de Tatăl cel nenăscuţ, cum ar veni de sus ? Dacă ar fi născut asemenea celor de Jos, sau «născuţi», n-ar mai veni de sus.

(Fapte 17, 28), S-a socotit între cele supuse facerii şi stricăciunii. Căci dacă numele de născut este după aceia definiţia Fiului şi primim cuvântul ca definind fiinţa, El va avea, întrucât **se** cugetă **născut,** acelaşi înţeles ca orice născut[60b]. Dar aceştia **sunt** milioane, ®au nenumăraţi, incluzând cele mai de jos existenţe, înţeleg ţânţarul, musca şi cele mai de ruşine. **B.** Drept ai grăit.

A. Pentru ce atunci îl mai numesc şi Fiu, sau pentru ce mai socotesc că Dumnezeu e Tată, dacă n-a născut din veci pe Fiul eu adevărat din fiinţa Sa ? Deci să nu mai vorbească nici de Tată, nici de Fiu. Căci creştinii iubesc pururea adevărul. Faţă de vărsăturile acelora, oare n-ar fi mai bună tăcerea ? «A/u ***răspunde unui nebun după nebunia lui»*** (Prov. 26, 4). Dar să nu caute să-şi sădească ideile fără reţinere şi în mod nefrânat, ca într-un teren pustiu, în mulţime, făoîndu-şi un perete apărător din /frumuseţea cuvintelor, socotind că e greu de răsturnat raţionamentul produs de ei şi susţinut de silogisme ticăloase. Ci să pornim contra celor înarmaţi cu toate uneltele înşelăciunii şi vicleniei, luptând, aşa zicând, neânarmaţi şi fără pavăză, dar ajutaţi de înţelesurile comune, având pe Hristos împreună luptător cu noi. Şi astfel îi vom învinge, cântând în mod potrivit, ceea ce s-a cântat prin glasul lui David : «A/u ***în acest arc voi nădăjdui şi nu*** *sabia* ***mea mă va mântui. Căci ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc şi pe cei ce ne urăsc pe noi i-ai ruşinat»*** (Ps. 43", 7—8).

B. Luptă foarte bărbăteşte. Şi se va rândui lângă noi şi ne va însoţi în luptă Stăpânul tuturor.

A. Sunt cu multă râvnă. Căci nu trebuie şovăit. Dar socotesc că înainte de altele trebuie spus aceasta.

B. Ce?

A. Că spun prosteşte şi neiscusit că definiţia lui Dumnezeu este de-a fi nenăscut. Dar eu spun că definiţia lui Dumnezeu este cea care are puterea să pună limite (să definească). însă n-a răsărit la ei aceasta şi n-au dus-o până la neruşinare ?

B. Ba da. Nu **s**-au temut de nimic **să** spună că e aşa şi de-a stărui în aceasta.

A. Nu minţi deloc. Ei susţin un lucru îndrăzneţ, dus până dincolo de toată ruşinea, de toată neştiinţa, disprepuind toată şovăiala. Fără cea mai mică teamă, condamnă opinia cu adevărat dreaptă şi fără pată, aprobă mai degrabă **fără** cercetare tot ce le place, chiar dacă apare eu totul de neadmis. Observă cum sunt prinşi în lanţurile neştiinţei, dar mai cumplit în următorul : Definiţiile fiinţei nu le vom afla făcute cu

ajutorul unui nume şi al unui singur cuvânt de cei ce sunt cei mai înţelepţi în acestea şi se grăbesc

60 b. Caracterul de născut al Fiului nu indică firea Lui, cura nu indică nâci termenul de «nenăscut» al Tatălui. Căci în acest caz ar fi şi Fiul deofiinţă cu toate cele născute. Acest termen indică distincţia Lui personală în cadrul fiinţei dumnezeieşti.

spre buna părere şi spre exactitate în înţelegerea ei. Noi o socotim aceasta de neadmis. Şi, cum spun ei, nu r umai că printr-un cuvânt nu se pot face definiţiile, ci chiar dacă s-ar folosi cineva de

două, nu va reuşi să arate deplina claritate, trebuind mai degrabă trei, sau şi mai multe. Aşa vor fi puse cel mai deplin în evidenţă[61].

B. Explică aceasta.

A. Dacă ar căuta cineva să explice ce este omul, şi apoi ar da răspunsul cel mai scurt, printr-un singur cuvânt, şi l-ar defini zicînd «animal», va spune ceva foarte vag. Se recunoaşte de toţi că omul e animal, dar nu e numai aceasta şi în mod special, ci acest nume îl are comun cu altele. Căci cât de multe sunt şi alte animale ! De fapt animal este şi câinele şi boul şi pantera. Iar dacă adăugând la primul cuvînt şi al doilea, definiţia «animal muritor», nu va reuşi nici aşa să arate exact şi deplin ce este, deşi spune un adevăr. Căci spunem că sunt animale muritoare şi câinele şi boul şi celelalte. Dar dacă cuvântul va merge mai departe luând în seamă tot ce aparţine omului ca fiinţă, ca specie şi în mod propriu, numindu-l în acelaşi timp animal raţional şi rrîuritor, capabil de cugetare şi ştiinţă, i s-ar arăta definiţia căreia nu-i lipseşte nimic din cele necesare. înţelegi că explicarea mea e dreaptă şi adevărată ?

B. înţeleg. Cum să nu !

A. în consecinţă, este un lucru stângaci, necuvenit, şi lipsit de ştiinţa atât de iubită de ei, de-a cuprinde într-un singur cuvânt înţelesul definiţiei. Ce fac deci, când cu toată păruta lor înţelepciune, afirmă că definiţia lui Dumnezeu Tatăl este nenaşterea (faptul de-a **nu** fi născut) ? Par repeziţi în astfel de speculaţii în chip necugetat, deşi par să aibă o minte subţire şi rafinată. Dar socotesc că această minte îi depăşeşte sau le scapă.

B. Ce vrei să spui ?

A. Definiţiile fiinţei, dacă sunt exprimate într-un mod raţional, potrivit şi propriu lor, încep de la gen, apoi adaugă la gen diferenţa sau diferenţele fiinţiale. Dar socoteşte că mai e ceva ce vreau să spun.

B. Lămureşte-l. Căci trebuie să mergem spre acest cuvânt.

A. Deci,, dacă cineva te-ar întreba ca să-i spui ce este un câine şi ce este un bou, ce i-ai spune, Ermia ?

B. Am spus, că sunt animale.

61. Sf. Chirii vrea să arate prin aceasta că fiinţa lui Dumnezeu nu se poate defini prin singurul termen de nenăscut.

A. Dar spune-mi, zicând numai aceasta, socoteşti că i-ai dat un răspuns îndestulător ?

B. Desigur, nu. Aş adăuga, dacă m-aş hotărî să spun cele cuvenite şi diferenţele naturale ale fiecăruia.

A. E foarte adevărat. Aşa este ! Deci nu trebuie să se rămână într-o ambiguitate, nici în neclaritate, ci de la definiţiile fiinţelor date întâi prin gen, trebuie să se treacă la diferenţa specifică, proprie fiecăruia.

B. Nu poate fi altfel.

A. Deci observă, sau mai bine zis, să ne spună cei ce înfăţişează nenaşterea ca indicaţie a definiţiei, de ce voiesc să facă din cuvânt o indicaţie a genului sau a diferenţei. Dacă spun că e genul, să arate că nu e nici una din altele separată de el, ca să nu fim prinşi că atribuim genului înţelesul diferenţei specifice, scoţînd genul din rolul lui propriu. Iar dacă părăsind aceasta, ar spune că e diferenţă, să ne spună a cui diferenţă este, odată ce cuvântul n-a pus în evidenţă genul. Şi cum am avea o definiţie suficientă a fiinţei, şi cum s-ar vedea propria ei raţiune constând numai dintr-o diferenţă ? Nu se vor face în mod obligatoriu de râs, dacă susţin că fiinţa constă în aceasta [62] ?

B. Da. Se vor face în mod obligatoriu. Pentru că nu este posibilă o îndoială în aceasta.

A. Cum am spus mai înainte, nu se poate obţine o definiţie sănătoasă' a nici unei fiinţe, pornind numai de la diferenţă. Căci totdeauna genul e cugetat înainte de diferenţa proprie. Pornind de la gen ca de la un punct de plecare şi trecând prin cele următoare, cu discernământ judecata ajunge la o indicare dreaptă şi neîndoielnică a fiinţei. Dacă deci ei susţin prosteşte că nenaşterea împlineşte rolul definiţiei nu va mai fi vreo diferenţă, căci termenul acesta nu încetează de-a arăta că nu s-a suferit o naştere, şi nici nu vom acorda cuvântului acest înţeles. El va fi înţeles de ei în mod simplu şi indistinct ca gen, deşi se feresc în mod cuvenit de voinţa de a folosi pentru Dumnezeu cuvântul gen, odată ce nu este nimic ca El sau înainte de El din cele ce sunt. Totuşi, să presupunem la El ca un fel de gen, nenaşterea, după părerea foarte nesocotită a lor. Acesta va fi un gen care nu înseamnă pentru noi nimic, dacă nu i se acordă nici un loc şi nici o putere vreunei diferenţe în El.

Dacă deci termenul «nenăscut» nu ne mai indică faptul de-a nu fi fost născut, ce diferenţă ne-ar arăta între Tatăl şi Fiul ? Sau cum Cel din urmă ar fi într-o situaţie de inferioritate, odată înţeles ca născut?[63]. Eu nu înţeleg bine aceasta. Iar tu, Ermia, ce zici ? B. Ce pot să spun la aceasta ?

62. A spune că nenaşterea exprimă genul, înseamnă a spune că toate sunt astfel: că şi în Dumnezeu toate Persoanele sunt nenăscute, deci şi Fiul, nu numai Tatăl. Iar a spune că nenaşterea exprimă o diferenţă, să se spună a cărui gen reprezintă o diferenţă ? Dacă s-ar spune că a fiinţei lui Dumnezeu în general, nenaşterea s-ar arăta ca o diferenţă ce caracterizează singură Persoana Tatălui ca Dumnezeu. Dar arienii socoteau nenaşterea ca reprezentând genul. Şi cum nu se fac de râs făcând din diferenţă genul ? Căci genul nu constă din diferenţă, ci din ceva comun.

A. Termenul «nenăscut» nu poate arăta în mod sănătos şi ştiinţific înţelesul unei definiţii. Socotesc că am dovedit-o aceasta clar şi foarte îndestulător. Nu pentru că ne-am obişnuit să tratăm astfel de teme, ci pentru că am ţinut seama, contrar voinţei, de trebuinţe, ocupându-ne cu folos de ceea ce e mai presus de ştiinţa şi obişnuinţa noastră. De aceea nu-mi va fi fără greutate să înşir alte idei la cele cercetate înainte. Totuşi, voi încerca pe cât pot. Spun deci cei foarte pricepuţi şi precişi şi cu experienţă în acestea că oricărei definiţii îi este potrivită şi o inversare.

B. Şi ce este aceasta ? Aş fi foarte bucuros să-mi spui.

A. Voi rămâne la aceleaşi subiecte şi îţi voi răspunde la ele. Definim omul prin expresia : animal raţional muritor. Şi calul iarăşi: animal care nechează. Dar le vom desemna şi altfel : pornind nu de la primele cuvinte, ci de la ultimele, păşind în sus spre începuturile definiţiilor. Astfel, de se va zice de o existenţă că e animal muritor şi raţional, vei înţelege pe om ; şi iarăşi de vei zice animal care nechează, aceasta **va** indica. firea calului. Dacă deci nenaşterea este o definiţie, de ce nu primeşte o inversare? Să nu şovăiască deci a mărturisi că dacă este o existenţă nenăscută, ea este şi definiţia şi fiinţa lui Dumnezeu Tatăl. Dar această concluzie nu este adevărată [64]. Sunt milioane sau nenumărate existenţe de acest fel şi socoteşte că ar fi obositor să fie numite **una** oîte una. Deci simţi la ce absurditate a căzut gândirea lor ?

B. Da, la cumplită nebunie.

A. Dar sunt şi alte motive pentru care nenaşterea nu poate fi o definiţie. Căci definim fiecare din existenţe prin cele ce credem că este, şi este cu adevărat, nu din cele ce nu sunt nicidecum sau din cele de care este lipsită fiecare în mod accidental.

B. Ce voieşti să zici ? ,

63. Dacă Dumnezeu e numai gen, fără nici o diferenţă între cele de un gen, cum ar mai putea fi în El, pe lângă Tatăl şi un Fiu deosebit de El ? Sau dacă e un Fiu care nu e de genul nenăscut al Tatălui, acest Fiu nu mai este de fiinţa Tatălui.

64. Dacă ar fi adevărată definiţia; Tatăl este nenăscutul, ar trebui să fie adevărată şi inversul ei: nenăscutul este Dumnezeu Tatăl. Dar câţi nenăscuţi nu sunt, fără să fie toţi Dumnezeu Tatăl ? Numai prin diferenţele specifice se defineşte fiecare din cele ce aparţin unui gen. Numai spunându-se că Cel nenăscut e Tatăl, şi nu Fiul, se defineşte ceva din genul mult cuprinzător. Dar că acele diferenţe disting ceva specific într-un gen, se constată inversând ordinea care merge de la gen la diferenţă. N^ajUnge să se afirme simplu că nenăscutul e Dumnezeu Tatăl, ci şi inversul: că Dumnezeu Tatăl e nenăscut.

A. Să luăm de exemplu focul sau apa. Când voim să spunem ce este fiecare, sau ce este firea fiecăruia, atunci despre foc srAinem că este un corp fierbinte şi uscat, iar despre apă că este un corp lichid şi **rece.** Şi aceasta socotesc **că** înseamnă a le defini din cele ce sunt. Dar dacă am spune, explicând firea focului, că nu e nici rece, nici lichid, omiţând să spunem că este fierbinte şi uscat, şi despre apă am spune că nu e nici fierbinte, nici uscată, deşi trebuie să spunem că e rece şi lichidă, de unde am scoate noi, după tine, indicaţiile despre ceea ce sunt ?

B. Ei sunt de acord cu cele de care sunt lipsite şi cu ceea ce nu sunt[65].

A. Deci dacă ar socoti cineva să cugete şi să spună aceleaşi despre oricare dintre existenţe, ar arăta cu dreaptă judecată şi fără rătăcire adevărul despre fiecare ?

B. Nicidecum !

. A. Dacă deci cu privire la Dumnezeu Tatăl termenul «nenăscut» ne arată numai **că** n-a fost născut, cum ar avea el valoare de definiţie, odată ce nu indică ce este, ci ceea ce nu este ?

B. Dar spui neîndoielnic că nu S-a născut ? [06]

A. Da, aceasta am spus-o. Acesta e sensul implicat în cuvânt. Ce concluzii se pot trage dacă continuăm să spunem că definițiile ființelor n-au în mod obligatoriu inversarea, nici nu sunt arătate având o relație ou ceva în așa fel că de este numit unul, aduce în memorie pe celălalt ? De fapt fiecare din cele două include totdeauna pe celelalte[67].

B. Cuvântul nu-mi este foarte clar.

A. Totuși, nimic nu te împiedică să-1 înțelegi foarte clar. De vorbește cineva de un tată, aduce în mintea ascultătorilor gândirea la un fiu, sau pur și simplu a cuiva născut. Dar și inversul este adevărat : menționând pe cineva născut, acesta leagă de semnificația lui și un născător. La fel și în mod egal, va fi, socotesc, cu mâna dreaptă și cu mâna stângă : îndată ce e numită una din ele, se ivește și gândul la cealaltă. Dar enunțând, de exemplu, definiția ființei omului, sau a unui animal oarecare, nu se conjugă cu el nimic diferit, sau în mod necesar opus, ca stânga față de dreapta, sau

65. Ei ar trebui să spună și despre foc și apă numai ceea ce nu sunt, cum spun despre Dumnezeu Tatăl. Dar dacă n-ar fi definite decât prin cele ce nu sunt, nu li s-ar da o definiție completă. Dacă de Tatăl s-ar spune numai că e nenăscut, nu și că naște pe Fiul, nu I s-ar da o definiție care nu L-ar deosebi real de toate cele ce nu sunt născute ?

66. Afirmând Sf. Chirii că nenașterea singură nu definește pe Dumnezeu Tatăl, partenerul îl întreabă: nu cumva neagă prin aceasta că Tatăl n-a fost nenăscut *!*

67. Dacă spunem de Dumnezeu numai că e nenăscut, dar nu arătăm o relație a acestei calități cu alta, nu precizăm ce este Cel de care vorbim. Dacă spunem de cineva numai că e nenăscut, dar nu adăugăm că El este Dumnezeu Tatăl, nu precizăm cine e acel nenăscut. în Dumnezeu trebuie să vedem și relațiile speciale ale unei Persoane cu alta, dacă vrem să arătăm legăturile speciale între Ele și să nu rămînem într-un vag nedeterminat.

fiul față de tatăl, sau, simplu, cel născut față de născător [68]. Căci omul este om și piatra este piatră, neavând nimic care le separă dar le și unește, ci fiindcă „ numele le aparțin în sens deplin, ele le și separă deplin. Termenul nenăscut având sensul că cineva n-a fost născut, aduce în minte mai mult sau mai puțin totodată pe nenăscutul, a cărui însușire neavând-o, se retrage în el însuși. Deci cum ar fi o definiție, fără asemănarea cu născutul, dar arătându-se unul din altul ? [60]

B. Deci spui că nenașterea nu e nimic pentru Dumnezeu Tatăl ?

A. Nu, nimic. Suntem departe de aceasta. Eu aș spune că s-a re- \
zervat și aparține numai Lui, în sensul de-a nu fi fost născut. Dar nu trebuie să i se atribuie sensul unei definiții.

«Nenăscutul» și Tatăl (punctul de vedere real)

B. Dar ei nu spun că nenașterea nu are sensul unei definiții pentru Dumnezeu Tatăl, dar totuși aceasta constituie după ei, ființa Lui. Și dacă născutul este opus nenăscutului, Fiul nu este după fire același cu Tatăl, calitatea numelor definind deosebirea lor ființială.

A. Cât de acru e cuvântul ! Şi cum prin multele' şi sucitele treceri de la unele idei la altele ne fac să vedem în el uşor toate culorile. Şi mie îmi par apărătorii acestor dogme susținând ceva asemănător cu cei a căror artă se realizează în tablouri. Aceia, când printr-o greşeală **de** cugetare şi de execuție, desenează vreun animal prin linii ce nu sunt naturale, ei îmbunătățesc înfățişarea lui, cu ajutorul unor culori noi. Ei cred atunci că au putut cu multă osteneală să-i împiedice pe privitori să-i mai socotească mincinoşi, ci să le apară acestora artişti experimentați. Dar cele prin care par să-şi fi asigurat un bun renume constituie, fără să-şi dea seama, ceea ce face vădită greşeala lor. Şi lăudându-şi îndreptarea făcută, oare nu descoperă stângăcia lor neartistică ?

B. E adevărat. Dar să uităm cu compătimire abaterile ce par hotărâți să le facă şi să trecem la celelalte, ca să nu *de* dăm un motiv de-a ne dispreţui, pentru că părem să săvârşim față de ei lupta împotriva lor.

68. Tocmai pentru că fiul e atât de legat de tatăl, dar şi separat, numele unuia aminteşte pe celălalt, ca numele lui separat. Dacă ar fi exclusiv uniți, sau exclusiv separați, numele unuia n-ar aduce în minte numele celuilalt.

69. Termenul nenăscut e o definiție deplină pentru cel ce naşte numai când aduce aminte pe Cel născut şi invers, ca în cazul lui Dumnezeu Tatăl şi al Fiului. Căci fără să fie născut, ca Tatăl trezeşte în amintire legătura Lui ființială cu Fiul. E ceea ce nu voiau să admită arienii, care credeau că Tatăl fiind nenăscut si Fiul născut, nu pot avea nici o legătură ființială între Ei. De Dumnezeu Tatăl se spune că e nenăscut, incîuzându-se prin aceasta numai'fa El, şi faptul că nu are nici o cauză şi nici un început. Fiul este şi El de când e Tatăl cel neînceput, adică din veşnicie, dar este născut din El.

A. Să facem deci aceasta, pentru că tu cugeti că aşa e drept. Declarând ei cu nepricepere că faptul de-a nu fi născut este ființa lui Dumnezeu Tatăl, se va afla, socotesc, cineva care să le răspundă îndoit râzând de ei. Dacă faptul de-a nu fi născut e ființa lui Dumnezeu Tatăl, milioanele celor ce există în lume în mod nenăscut, tot ce e nenăscut este ființă a lui Dumnezeu, adică va avea faptul de-a nu ii născut ca titlu* al ființei. Este deci, de pildă, fără a fi născut, Soarele ; luna a fost făcută în acelaşi mod, stelele şi cerurile la fel. Trec sub tăcere începătoriile, Scaunele şi toată creația de deasupra noastră, care n-a fost adusă la existență prin naştere, ca noi. Deci nu tot ce e nenăscut este ființă a lui Dumnezeu, nici nu se poate socoti celor ce sunt în mod nenăscut, nenaşterea ca definiție a ființei. Şi nu vom socoti ceea ce e nenăscut ca atare, dacă ne mai păstrăm mintea sănătoasă şi necoruptă. Altfel — căci socotesc că trebuie să adăugăm şi aceasta —, dacă nenaşterea este ființă, iar numele acestei ființe nu e nici al unui gen, nici al unei specii, sau al unor deosebiri adăugate, nu va arăta absolut nimic, decât ca e o ființă. Să admitem că faptul de-a fi nenăscut nu, ne arată nimic despre Dumnezeu, că nu indică nici faptul de-a fi socotit că nu s-a născut, ci numai ființa, dar este neclar a oui; căci e lipsit încă şi de gen şi de specie şi de diferență. Să folosim şi pentru Fiul numele naşterii şi să se înțeleagă prin el numai ființa în mod simplu, fără nimic care să o distingă. Pronunțând deci ambele nume în mod simplu şi nedeterminat, fără să ne dea nici un înțeles decât numai acela de ființă, care poate fi deosebirea între Tatăl şi Fiul ? O ființă şi o altă ființă, fără să se adauge nimic, nu va avea în ea nici ceva mai mare, cum se pretinde, nici ceva mai mic, nici ceva care produce o distincție în întregul ei, o alteritate, din nici un punct de vedere[70]. O asemănare totală s-ar afla fără nici o îndoială între ființă şi ființă, după un raționament drept, cât timp se cugetă şi se numeşte numai ființa. Deci admițând cu stângăcie şi fără discernământ că faptul de-a nu fi născut, este ființa lui Dumnezeu, trebuie să se ruşineze de ignoranța lor, în loc de a-1 prezenta ca o deosebire față de Fiul, lătrând apoi împotriva dogmelor adevărului. Nu se vede în nici un fel deosebirea pe care o susțin ca vădită, dacă nici nenaşterea lui Dumnezeu Tatăl nu arată

70. Dacă faptul de-a nu fi născut, propriu Tatălui, reprezintă simplu ființa Lui, fără nici o distincție, iar faptul de-a fi născut, propriu Fiului, reprezintă la fel ființa Lui, fără nici o distincție, atunci prin ce se deosebesc una de alta ? Sau care e legătura între ele ?

că nu S-a născut, nici celălalt termen nu arata că S-a născut, dacă amândouă sunt ființe în mod neîmpărțit. Căci cuvântul nostru a arătat adineaori că o ființă nu se deosebește de altă ființă, ca să le facă pe una, alta decât cealaltă, după existența lor afirmată și cugetată ca o ființă. Socotești raționamentul acesta clar și sănătos, sau voiești să-1 îndreptezi și să-1 transformi într-unui mai bun ? B. Nicidecum. E foarte drept.

A. Astfel ei au furat Cuvântului nenăscut sensul de-a nu se fi născut, și susțin că El înseamnă ființa. Dar atunci ce raționament poate să-i întoarcă de la planul lor pe cei ce vor să răpească Celui născut naşterea şi să-I dea înțelesul de ființă ? Aceasta este exact ceea ce **fac** cu termenul «nenăscut». Apoi, cum vom mai recunoaște și ce rațiune ne va mai ajuta să facem deosebirea ca Persoană și Ipostas a Tatălui de Fiul, sau a Fiului de Tatăl ? Nu mai e clar, cine va mai fi Cel ce a născut și Cel ce S-a născut. Deci a plecat de la noi tot sensul credinței [71]. Pentru ce și cum vom mai crede în Tatăl și. Fiul, ca în Născător și Născut ?[72] Căci nu vom vedea prin acestea o semnificație simplă și coruptibilă a numelor. Departe de așa ceva. Ci vom spune în mod cuvenit aceasta, ca un lucru exact și necesar, căci pentru noi credința este adevărul și pentru că n-am păcătuit față de cunoștința reală de Dumnezeu, întrucât am fost botezați în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

B. Bine zici. Dar am auzit că spun și aceasta : că S-a numit Tatăl Creator și pentru că S-a arătat, celor care au venit la existență din nimic, drept cauză făcătoare și origine. De fapt și noi înșine am fost învățați, zic ei, să numim astfel pe Dumnezeu și să-I spunem în rugăciuni : «Tatăl nostru cel din ceruri».

71. Dacă și Nenăscutul și Născutul indică ființa (căci dacă Nenăscutul înseamnă ființa, Născutul trebuie să indice și El ființa), prin ce Se vor mai deosebi Tatăl și Fiul ca Persoane ? Toți ereticii din secolele IV—V nu erau în stare să deosebească Persoana de ființă. Toți se aflau sub influența filosof iei eline, cum se află și filosofiile de la Renaștere încoace. Arienii socoteau că faptul de-a fi fost născut face pe Fiul inferior Tatălui Cel nenăscut. Dar uneori nu voiau s-o recunoască aceasta clar. Dar acolo unde Persoana nu mai are nici o valoare dumnezeiască, nu mai are rost nici credința. Credința mântuiește și fericește persoanele. Unde persoanele sunt destinate morții definitive, totul e fără sens. Deci filosofiile care nu știu de valoarea persoanei sunt și ele fără sens. Temelia supremă a persoanelor umane o dă credința în Persoanele Sfintei Treimi.

72. Iată cum Sf. Chirii face din faptul că Tatăl este nenăscut, deosebindu-L prin aceasta de Fiul, un sens al Persoanei, nu al ființei, dar al. unei Persoane dumnezeiești. Prin aceasta putem vedea și în naşterea Fiului dintr-t) Persoană nenăscută, deci fără cauză, pe Fiul lui Dumnezeu. Dacă Fiul n-ar fi născut de un Nenăscut, n-ar mai fi nici El Dumnezeu, și nici Tatăl.

A. Atunci, o bunilor, le vom răspunde aceasta : pentru ce ni s-a poruncit să numim pe Dumnezeu, Tată ? Pentru că suntem neamul făpturilor, sau pentru că am fost încoronați cu slava înfierii și am fost socctițl între fii ?

B. E pentru că suntem creaturi prin fire, dar fii prin har.

A. Dar acolo unde se vorbeşte de tată şi de fiu, nu se introduce făptura, nu se vede implicată ideea facerii. Căci în relația tatălui față de fiul şi a fiului față de tatăl nu se vede nici o mijlocire, precum nici între cel ce face ceva şi lucrul făcut şi între lucrul făcut şi făcătorul lui. Deci dacă înlăturăm ceea ce i se cuvine fiecăruia şi nesocotim în mod necuvenit înțelesul celor numite, vorbind de tată a ceea ce e făcut şi de făcător al fiului, degradând înțelesul relației intre cele numite, cum nu ne vom face de râs, în mod cuvenit, pentru extrema nebunie [73] ?

B. Vom numi pe Dumnezeu Tată, ca fii. Socotesc că a insista mult asupra acestui fapt, e o flecăreală.

A. Dar dacă nu se înțelege unul ca născător şi altul ca născut, nu se poate spune celui dintâi tată cu adevărat şi celuilalt fiu.

B. Drept ai grăit. Deci să numim pe Dumnezeu Tată, zic ei, dacă voim, prin abuz de limbaj.

A. Dar de unde am fi aflat noi, prietene, numele de Tată, dacă nu este El Tată după fire ? Sau poate vor zice că de la noi, care suntem prin fire şi cu adevărat tați ? [74]

B. Tu ştii bine, că ei o spun şi pe aceasta.

A. Ce vom face deci cu fericitul Pavel, care nu ne atribuie nouă începutul paternității, dar nici alteia dintre creaturi, ci închinând-o ca pe o ofrandă sfântă şi atribuind-o cu adevărat numai lui Dumnezeu, primului Tată. Căci el scrie : ***«Din Care îşi trage numele orice neam în cer şi pe pământ»*** (Efes. 3, 15). Deci răspunde astfel,, Ermia, şi te vei deprinde în dialectica noastră. Aş mai vrea să aflu dacă Dumnezeu a devenit nenăscut în timp, nefiind aceasta de la început, sau de când e înțeles ca Dumnezeu, este şi nenăscut ?

73. Deci nu putem socoti pe Dumnezeu care ne-a creat din nimic Tată ai nostru în baza acestui fapt; nuraai în firea Fiului Lui, făcut om ne devine tatăl ceresc. Dar dacă e născut de Tatăl, este prima Lui creatură.

74. Dacă Dumnezeu nu e Tatăl, ci Creatorul nostru, de unde I-am da numele de Tată, dacă n-ar fi în realitate Tatăl unui Fiu, care S-a făcut şi om, deci Frate ăl nostru şi noi frați ai Lui prin har ? I-am dat acest nume pornind de la noi, care suntem prin fire fii ai unor tați ? Dar în acest caz am minți, numindu-L Tată, Aceasta o fac arienii. Ba mai mult: L-am face Tată, fără să fie tată cum suntem noi. Nu Dumnezeu e imaginat Tată după pilda noastră, ci noi suntem tați din puterea Lui.

B. Era nenăscut. A spune altfel, nu ar fi oare un lucru cu totul dobitocesc ?

A. Cuvântul nenăscut spune că nu S-a născut, sau altceva?

B. Evident, că nu **S**-a născut.

A. Şi ce trebuință avea Dumnezeu, care e fără de început, să se facă văzut ca atare ? Sau spre ce distincție şi în raport cu ce s-a adăugat acest termen, sau fire, dacă faptul de-a fi nenăscut e firea Lui, şi aceasta când nici una din existențele născute nu era încă, sau încă nu

coexista cu El, odată ce, după ei, Tatăl a fost Născătorul Fiului ?[75] Comparativ cu ce este numit nenăscut, când de diferența celor născute încă nu poate fi vorba ? Ei n-ar putea spune, socotesc, că cele create prin naştere, sunt împreună fără de început şi coeterne cu Dumnezeu cel nenăscut. Şi dacă Dumnezeu a fost pururea nenăscut, pentru că era Tată, e necesar numaidecât să se spună că subzistă şi Cel pentru care era nenăscut, adică Fiul, care este prin modul naşterii, El, al cărui chip suntem, fiind îmbogățiți şi noi şi făcându-ne asemenea prin virtutea evlaviei, numindu-L şi noi pe Dumnezeu Tată şi numindu-ne şi noi tați prin asemănarea cu supremul şi primul Tată[76]. Căci totdeauna arhetipurile (modelele) sunt mai vechi ca chipurile.

B. Şi ce împiedică pe adversari să spună că Dumnezeu a fost numit printr-un limbaj abuziv Tată, odată ce suntem şi noi tați prin fire, în vreme ce El e numit Tată pentru că este cauza existenței celor creați, ca să fie şi să existe, dar El având calitatea de nenăscut ca putere proprie a ființei ?

A. Dar Pavel spunând adevărul ne-a mărturisit că pornind de la El numele părinției străbate în toată făptura rațională, după chipul şi asemănarea Celui dintâi care ne-a arătat clar ceea ce este şi în noi înşine. Dar (Pavel) n-a spus că şi toată nenaşterea în cer şi pe pământ este de la El, sau că trebuie să nu se nască nimic, pentru ca să se întipărească în creaturi chipul Celui nenăscut. Căci chipul care înfrumusețează cel mai mult creația este conformitatea şi asemănarea ei cu Cel mai presus de toate.

B. Vom dezorganiza deci creația, dezbrăcată de naştere, pentru ca să fie modelată după Cel ce este nenăscut ?

75. De ce să-1 mai spunem lui Dumnezeu nenăscut, pentru timpul când încă nu era creat, după arieni, Fiul?

76. Numai pentru că a fost din veci un Născut, poate fi numit şi Tatăl ca fiind aşa din veci, în comparație cu El, dar şi nenăscut. După modelul născut al Fiului suntem şi, noi chipuri născute, devenind prin virtutea credinței în Fiul întrupat şi noi fii după har ai Tatălui. Dacă n-ar fi fost din veci un Fiu născut, de ce S-ar numi Tatăl Lui neriăscut, pentru a se arăta că nu se poate merge cu naşterile tot mai înapoi, în eternitate, neexistând nicăieri o existentă nenăscută, necauzată? Spunând acestea, Sf. Chiri] pune termenul nenăscut propriu Tatălui într-o relație cu Fiul cel născut, completând ceea ce a spus înainte, când a semnalat această relație.

A. Nu spun aceasta. Dar am socotit că trebuie să spun aceasta, ca să arăt absurditatea consecințelor. Că se cuvine, dimpotrivă, să ne despărțim de ele cât mai mult, ne vor convinge unele cuvinte înțelepte. Ele spun : ***«Păstrează-te curat»*** şi : ***«Nu te face părtaş la păcatele altora»*** (I Tim. 5, ***22).*** Căci trebuind să ne agățăm cu tărie şi iubire de părerea neîntinată a Sfinților Părinți, ce trebuință avem să căutăm plăcere în altele şi să ne facem părtaşi de o cugetare sălbatică ? Căci e o cugetare sălbatică aceea care latră împotriva slavei Fiului şi' care ***«grăieşte nedreptate împotriva lui Dumnezeu»,*** după cum s-a scris (Ps. 74, 5). Căci socotesc că acei bărbați vestiți, care s-au făcut vistieri ai tainelor Mântuitorului nostru, acei bărbați binevoitori şi prea încercați, au cugetat foarte drept că faptul de-a nu fi născut nu e nicidecum ființa lui Dumnezeu Tatăl, ci că este un cuvânt care înseamnă pentru ascultători numai

că nu S-a născut. Această proprietate o spunem că este cuprinsă în cuvântul despre ipostasul lui Dumnezeu Tatăl, nu că aceasta este ființa iui Dumnezeu. Ajunge celor ce voiesc să cerceteze, să constate că în toate sunt cele ce există sau cele ce par să existe. Unele există în să-laşul lor, în modul unor" ipostasuri proprii, iar altele nu indică de unde sunt, neavând un sălaş propriu. Acestea sunt călătoare, nerezemate în firile proprii ce zboară de ici-colo în ființele celor ce există. Acestora, faptul că pot trece ca accidente de la o existență la altă, le dă aparența că se împărtăşesc de ființa acelor existențe, creând iluzia că o fire străină este firea lor.

B. Ce voieşti să spui ?

A. Văd că nu-ți aminteşti că cuvântul nostru s-a ostenit pentru a dovedi cât s-a putut că cele în treapta de accidente, sau care se numără simplu între însuşirile inerente, nu pot fi considerate ca existând în ele înseşi, ci le poate vedea cineva existând numai în altele, chiar dacă i se par, şi spune că sunt prin ele şi au ca proprie firea celui în care se află. Astfel născutul şi nenăscutul nu există ipostaziat în sine, ci ne dau numai indicația că cineva s-a născut, sau poate nu s-a născut.

B. Bine zici.

A. Trebuie deci văzută nenaşterea ca existând în rațiunea iposta-sului lui Dumnezeu Tatăl şi că este a acestui ipostas, dar nu este ipostasul însuşi[77]. E o absurditate să le socoteşti ipostasuri. Iar dacă ar fi adevărată spusa lor că nenaşterea Tatălui este ființă, dar nu ştiu cîte milioane de existențe

77. Faptul de-a nu fi născut nu e nici ființa Tatălui, nici ipostasul Lui. **Dar n-ar putea fi nenăscut fără să fie ipostas. Nenaşterea e a ipostasului, dar nu ipostasul însuşi. Nenaşterea Tatălui şi naşterea Fiului îi presupun pe** Ei **ca Persoane, pe Tatăl ca Persoană de ființă dumnezeiască, iar pe Fiul ca Cel născut din Tatăl, tot**

sunt prin naştere, ce i-ar împiedica, ca aiurând în continuare să spună că nici una din aceste existențe nu subzistă de fapt, deoarece fiecare din ele s-a depărtat şi a alunecat din calitatea de ființă, nefiind nenăscută ?

B. Ar aluneca de fapt. Cum ar putea fi altfel ?

A. Şi cum n-ar trebui să li se spună şi încă, ceva care ar fi ou totul potrivit. Dacă faptul de a nu fi născut îl socotesc ca fiind ființa lui Dumnezeu Tatăl,- iar pe aceasta i-o atribuie numai Lui ca proprie, cu totul separată de altele, a Iui Dumnezeu cel mai presus de ființă şi dincolo de toate, celelalte trebuie cugetate că există în mod /născut şi într-o fire proprie, care nu are nimic comun cu cea a lui Dumnezeu., Căci între născut şi nenăscut, ce raport poate fi în ce priveşte calitatea, vreau să spun calitatea ființei ? Apoi ce pot spune aceşti oameni uşor înclinați spre tot felul de rele, văzând cele proprii lui Dumnezeu Tatăl şi în Cel născut, adică în Fiul ? Tatăl este viață, lumină şi Dumne-zeu adevărat. Dar şi Fiul este aceasta, nu prin participare, nici în mod schimbat, ci ființial şi în acelaşi mod. Deci îți dai seama că cele proprii dumnezeirii şi deosebite nu trebuie socotite ca ținând de rațiunea şi modul nenaşterii, ca să nu le declarăm şi ale altora, care apar ca fiind

şi subzistând fără naştere, ci se cuvin mai degrabă • lui Dumnezeu Tatăl ? Căci aşa trec prin legea firii la Fiul cel din El, care e identic în ființă. Prin urmare nenaşterea nu e nicidecum ființa lui Dumnezeu, ci indică, precum am spus, că Tatăl singur n-a fost născut, şi nu, subzistă în mod special[7S].

O primă cercetare a unor obiecții scoase din rațiunea naşterii

B. Ceea ce ai spus, e drept. Dar poate vor spune adversarii: Dacă spui că, Fiul exiştînd prin modul naşterii este într-o identitate şi deoființă cu Dumnezeu Tatăl, tu nu vei ezita să cugeti că El coexistă pururea cu Tatăl şi nu S-a născuit fără pătimire şi fără o curgere din Cel ce se

ca Persoană de ființă dumnezeiască. Ipostasul sau persoana e fiecare alta, e unică atât în Dumnezeu, cât şi în creație. Faptul de-a naşte şi de-a fi născut este în creație propriu tuturor persoanelor, deşi e un fapt personal. în Dumnezeu deşi faptul de-a nu. fi născut e numai al Tatălui, cum este şi faptul de-a fi născut numai al Fiului, totuşi pentru Ei nenaşterea şi naşterea nu e una cu Persoana Tatălui sau a Fiului, ci numai un act deosebit al Fiecăruia ca Persoană. La Dumnezeu, Persoana e temelia acestor acte.

78. Nenaşterea Tatălui nu e ființa Lui, căci atunci Fiul n-ar fi Dumnezeu. Şi multe nenăscute din lume ar fi Dumnezeu. Nenaşterea Tatălui spune doar că singur El e nenăscut ca Persoană în mod dumnezeiesc.

spune că L-a născut. Dar orice raționament ne convinge să socotim că cel ce e cauza cuiva preexistă celui cauzat şi că tot cel născut, păgubeşte într-un fel firea Celui ce-L naşte. Căci iese din ea, ca o parte. Să părăsim deci naşterea prin fire şi adevărată, care implică numaidecât necesitatea pătimirii şi curgerii în firea supremă şi incapabilă să sufere ceva.

A. Dar nu e aceasta ceea ce am spus clar? Ideile ce le susțin sunt ca o vopsea cu care colorează, strămutând ceea ce le place să cugete în alte forme şi spre tot ce înclină cu hotărîre. Ei nu se deosebesc în nimic de trestii, căci puțin le pasă de realitate. Ar trebui totuşi să prețuiască constanța şi să respingă ca necuvenit ceea ce e rău, lucrând asemenea cu copiii. Căci copiii disprețuiesc încă cumințenia şi sfatul cel mai bun, alegând fără gândire tot ce-i emoționează. Iar aceşti oameni se agață de tot ce le vine în minte. Şi prețuiesc orice idee putredă şi slabă. Aceasta socotesc că e o mentalitate de sclavi, sau a unei minți slăbită şi amețită. Iar nouă ne spune Pavel: ***«Fraților, nu fiți copii la minte. Fiți copii în răutate, iar la minte fiți desăvîrşiți»*** (I Cor. 14, 20). De fapt, a judeca mai puțin decît trebuie şi a ne ridica mai puțin decât se cuvine la cunoştința adevărată, deşi suntem bărbați, şi nu nişte adolescenți încă puțin înțelegători, înseamnă că n-am ajuns la măsura vârstei plinătății (Efes. 4, 13). Şi aceasta e propriu unei vieți sfinte. Şi aduce fără nici o îndoială pagubă unei vieți necuvenite.

B. Nu va fi altfel. Bine zici.

A. Voieşti să lăsăm acestea aşa cum sunt şi să trecem la alte flecăreli ale acelora, opunându-le adevărul ?

B. Da, desigur. Căci aceasta este mai bine.

A. Să vorbim de cauză şi cauzat. Nu ştiu de unde au luat ei acest termen. Nu vor spune că din dumnezeiasca Scriptură. Şi cum au cunoscut să le cugete ?

B. Şi tu l-ai auzit adineauri zicând despre cauză că e în cugetare şi existenţă mai veche decât cauzatul şi că Cel ce naşte nu va naşte niciodată fără pătimire şi curgere. Şi referinduJse la acestea arată pe Fiul într-o treaptă mai mică decât pe Tatăl, penltru a-L socoti ca al doilea şi ca venind la existenţă mai târziu. Declară chiar în mod neevlavios că naşterea însăşi nu e adevărată şi consideră neautentică provenirea Lui din fiinţa (Tatălui).

Creaţie şi naştere

A. Să răspundă deci celor ce le vor pune această întrebare : Aţi crezut că Tatăl este cauza Fiului. Oare are Tatăl rolul de Făcător şi a adus pe Fiul la existenţă creându-L la fel cu (Creaturile ? Dacă nu spun aceasta, vor spune cu noi că Cel ce S-a născut a provenit după modul adevărat al naşterii noastre, care provenim din propria noastră fiinţă.

B. El a lucrat, zic, ca Ţâţă, sau ca Creator ? Dumnezeul suprem fiind simplu, în ce priveşte fiinţă, aşa este şi în naştere. Căci dacă neidentitatea s-ar compune cu lucrarea, ar face compus pe Cel ce este simplu **79_**

A. Dar aceasta înseamnă a le amesteca pe toate şi a confunda existenţa distinctă a lucrurilor cu firea necomipusă. Câtă vreme lunga şi exacta listă a calităţilor lor le ţine la distanţă; ei le fac să se verse uitreolaltă ca apele unor râuri, după expresia unuia din înţelepţii elini. Dar altceva este, socotesc, a crea decât a naşte. Aceasta ne-o arată orice raţiune.' Socotesc că atribuind Tatălui simplitatea în mod neraţional, nu trebuie să facem să decadă în înţelesuri absurde învăţătura foarte dreaptă şi întemeiată pe o judecată sănătoasă. Dacă creând El şi naşte, dacă se înţeleg amândouă ca acelaşi lucru, fără nici o distanţă, şi fără nici o deosebire şi alteritate, nu m-aş feri să le spun că celor cărora le este Creator, le este şi Tată, şi că tot ce e făcut de El, trebuie socotit şi da născut. Iar câte sunt (creaturile) şi în câte forme şi varietăţi, nu e uşor de spus. Şi cine le poate număra ? Căci nu este existenţă, care să scape raţiunii de creatură. Pe de alttă parte, cine va nega că se socotesc între existenţe chiar şi cele mai de pe urmă şi mai disprețuite lucruri ? Deci tuturor, chiar celor de acest fel, le va fi Dumnezeu Tată ?

B. Oum, nu va fi acest cuvânt foarte absurd ?

A. Spune, mai degrabă, pentru a vorbi cum se cuvine, că întoarce

79. Arienii, consecvenți de ideea simplității, lui Dumnezeu, nu puteau înțelege că El poate lucra şi ca Născător şi ca Creator. Chiair nu puteau admite, nici o deosebire între ființă şi lucrare. Dar aceasta îi ducea la panteismul după care toate provin dintr-o esență, fără să se deosebească de ea. Nu cunoşteau pe Dumnezeu cel personal şi deci şi liber în lucrările Sale. Poziția răsăriteană, precizată de Sf. Grigorie Palama, are şi din acest punct de vedere importanța ei, salvând credința în Dumnezeul personal de panteismul impersonalist al filosofiilor. In panteism nu e nimic fără cauză, chiar mergând înapoi, în **eternitate. Dar nu gândeşte că prin aceasta nu se explică nimic. De unde este existența aceasta, supusă din eternitate legii cauzelor ? Ca să poată fi însă din eternitate o existență fără cauză, ea trebuie să fie nu o esență supusă unor legi, ci o Persoană, sau o comuniune interpersonală. De aceea Nenăscutul nu poate fi o ființă, ci o Persoană. Şi** I **se poate spune Nenăscut,** în **comparație cu o altă Persoană care este născută din ea. Şi nu în timp,. ci din eternitate. Persoana existentă din eternitate e o Persoană iubitoare, deci are o altă Persoană pe care o iubeşte din eternitate. Şi între Ele este o relație de Tată şi Fiu, ca temei al celei mai generoase iubiri. Nenăscutul exprimă o însuşire sau calitatea unei Persoane, nu ființa.**

spre cea mai de pe urmă lipsă de evlavie. Căci dacă, precum socotesc acum, nu e la Dumnezeu Tatăl o deosebire între a crea şi a naşte, nu **este la** El **cu** adevărat nici o deosebire şi alteritate, pentru că El este simplu în ființă, întâi ei vor declara Sfânta Scriptură un mit deşert, când numeşte pe Fiul Unul Născut. Dacă ceea ce spun adversarii e adevărat, El este înconjurat de mulți frați, sau mai bine zis e împreună cu toți cei crezuți că există, fiind adus la existență fie poate ca născut, fie printr-o lucrare creatoare. Căci după ei amândouă acestea sunt identice[80] şi nu e o diferență între ele. Ar greşi în acest caz şi marele nostru învățător **în** cele tainice, Ioan, care ne "prezintă faptul că Fiul ^ **este** Unul Născut (Ioan 1, 18), ca una din tainele negrăite. Despre El **zice şi că este** «în sânul» lui Dumnezeu Tatăl (Ioan 1, 18)[81]. Ceea ce este iarăşi, socotesc, un fel de-a arăta că naşterea Lui nu este o minciună. Hămânând înțelepți, **nu** ne lipseşte îndrăzneala de-a ne bizui pe cuvântul Lui însuşi. Deşi **îi** era posibil să Se feresacă de pornirile neruşinate **ale** iudeilor, şi **încă** foarte uşor, **îl** vedem mai degrabă aţâţân-du-i. **De ce** n-a spus mai degrabă : Eu sunt creatură şi făptură, ci L-a numit pe Dumnezeu Tatăl Său, făcându-Se pe Sine egal cu Tatăl ? (Ioan 5, 18). Cine **îl** opreşte să spună, să strige mai degrabă în sinagogi : «Cel, ce ***crede în Fiul, nu se osândeşte»*** (Ioan 3, 18), în loc de ceea ce era potrivit şi foarte uşor de a potoli ura dezlănțuită a ascultătorilor : Cel ce crede în creatură, nu se judecă ? Căci socotesc că dacă L-ar fi auzit spunând aceasta, nu L-ar

80. Dumnezeu ca Tată nu e despărțit în nici un fel de Fiul Său, căci Ei nu au corpuri. Dacă prin suflete chias doi oameni se simt mai uniți, când se iubesc, cum n-ar putea fi negrăit mai uniți Tatăl cu Fiul? Dumnezeu nu Se trăieşte ca singur, cu atât mai puțin cum nu se trăieşte omul singur. Continuu simte pe altul în sine, fără' să se confunde.

81. Numai panteismul, propriu aproape tuturor filosofiilor şi religiilor, afară de creştinism, şi în parte de iudaism şi islamism, confundă naşterea cu creația. Toate ies dintr-o esență. Mai bine zis, toate se nasc şi se fac din unele existențe născocite. Şi toate sunt supuse unor legi din eternitate. Dar cine a făcut aceste legi ? Cum există prin ele din eternitate ? Şi ce sens este într-o existență redusă la forma lumii acesteia, In care toate se nasc şi se fac ca să piară definitiv şi să iasă altele ?-Existenta redusă la lumea aceasta nu se poate explica în ce prT-veşte originea ei şi nu are un scop, deci nici un sens. Numai un Dumnezeu superior lumii ca Spirit personal şi iubitor, deci interpersonal, poate explica şi originea ei, ca Creator, şi o poate mântui de răii, ca Mântuitor. Un Fiu al lui Dumnezeu creat, frate prin fire cu noi, ce ne poate face? Nu se poate urmări în nici o faptă propriu-zis un scop. Nu se poate lupta pentru bine. Nici o valoare morală şi nici o simțire n-are o bază reală.

fi judecat cu asprime, nici n-ar fi voit să-L ucidă cu pietre, nu L-ar fi dus până pe creasta muntelui, încercând să-L arunce nebuneşte în prăpastie. Şi ce face pe preaînțelepții ucenici să-L creadă Fiul lui Dumnezeu şi nu creatură ? (Matei 14, 26—27). Păşirea Sa **pe** vârful undelor **cu** puterea

dumnezeiască de-a potoli firea **Umedă** şi înşelătoare - a apelor, înaintând cu picioarele pe întinderea mării, le-a arătat Sfinţilor Apostoli o minune neobişnuită ; îndată a urcat apoi în corabie plutind cu ei, deşi putea, dacă voia, să meargă pe lîngă ei pe valuri.. Iar cuprinşi de uimire, şi văzându-I puterea nebiruită, I s-au închinat, zicând : ***«Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu eşti»*** (Matei 14, 33). Oare mergând ei până la această .declarație — încă nematurizați în ucenicie — spunând că e cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, vor fi acuzați cu dreptate de mincinoşi şi vor fi socotiți şi respinşi ca greşind față de adevăr ? Dacă El nu este Fiul lui Dumnezeu, ieşit din ființa Celui ce L-a născut, ci mai degrabă făptură, considerat la suprafață cu slava filiației, care n-a primit acest nume decât ca un titlu de politețe, ce au aflat ei ca să I se închine ? De ce L-au numit Fiu învățătorii celor tainice şi propovăduitorii adevărului ?

B. Cuvântul este cât se poate de adevărat.

A. Iar dumnezeiescul şi atotsfântul Pavel, numit de Dumnezeu ***«vas ales»*** (Fapte 9, 15) şi rânduit slujitor al mântuirii pentru neamuri şi vistiernic fidel al tainelor Mântuitorului nostru, ce voieşte să spună când strigă despre Fiul însuşi şi despre îngeri: ***«Care fiind strălucirea slavei şi chipul ipostasului‰ Lui, purtând toate cu cuvântul puterii Sale, după ce S-a făcut curățire păcatelor,*** S-a ***aşezat de-a dreapta măririi întru iele înalte, făcându-Se cu atât mai presus de îngeri, cu cât a moştenit un nume, mai deosebit decât ei. Căci căruia dintre îngeri*** t-a ***spus vreodată: Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut»*** ? (Evr. 1, 3—4) ? Şi iarăşi : ***«Şezi de-a dreapta Mea până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale. îngerii oare nu sunt toți duhuri slujitoare, trimişi ca să slujească pentru cei ce vor fi moştenitorii 'mântuirii ?»*** (Evr. 1, 13—14). Şi iarăşi : **«Cari** ***dacă s-a adeverit cuvântul grăit prin îngeri şi orice călcare de poruncă şi orice neascultare şi-a primit dreapta răsplătire, cum vom.scăpa noi, dacă vom fi nepăsători față de o astfel de mântuire*** ?» (Evr. 2, 2—3). Cum ar putea fi cugetat Fiul de noi şi de sfinții îngeri chipul slavei negrăite,şi strălucirea ipostasului lui Dumnezeu Tatăl, dacă n-ar avea îto realitate şi cu adevărat însuşirea de-a Se fi născut, ci ***S-w*** împodobi numai cu cuvinte goale, fiind altfel prin fire şi având un loc între făpturi ? Căci n-ar fi nici o piedică să se afle şi Tatăl însuşi între creaturi şi de-a trebui să fie cugetat (creat), dacă chipul şi strălucirea Lui este Fiul creat[82]. Cum, pe de altă parte, Acesta a moştenit un nume deosebit de al îngerilor ? Dacă la Dumnezeu a naşte este egal cu a. crea, este olar că ceea ce e socotit îh treapta de Fiu va fi în mod indistinct şi creatură şl cel ce este numărat cu adevărat între creaturi este nu mai puțin născut. Pentru ce, deci, Dumnezeu nu spune şi fiecăruia din sfinții îngeri: ***«Fiul Meu eşti Tu, Eu astăzi Te-am născut» ?*** Căci ceea ce au în ei înşişi şi ființial, de ce nu e văzut Dumnezeu atribuindu-le ? Mai degrabă aş spune de ce le-o refuză, nedreptă-țindu-i pe cei ce au' primit slava naşterii şi faptul de-a fi fost aşezați în treapta de fii? Oare nu este în El nici o deosebire între a naşte şi a crea, fiindcă este simplu după cugetarea prostească a acelora ? Amândouă se reunesc într-o faptă şi se confundă într-o identitate ? B. Da.

82. A degrada pe Fiul la calitatea de creatură, înseamnă a degrada şi pe Tatăl la starea de creat. Căci nu poate Cel necreat să nască un fiu creat. De fapt, toată gândirea ariană era panteistă. Totul e din veşnicie în'forme în care sunt cele al# lumii acesteia, fie că le zicem creaturi, fie emanații ale unei esențe de aceeaşi fire, supuse unor legi stăpânitoare şi inexplicabile ca şi ele.

Aşa pare să cugete şi să spună ei.

A. Dar noi nu vom spune că este aşa. Departe de noi aşa ceva. E foarte mare diferență între nume şi între realitatea ce-o exprimă. Răspundeam! deci, dacă voieşti, întrebării ce ți-o pun.

B. Pune-o deci.

A. Ioan, cel mai bun şi mai înalt învățător al nostru în tainele dumnezeieşti, a scris despre Fiul: ***«Intru ale Sale a venit şi ai Săi nu***

L-au primit. Iar celor ce L-au primit, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu» (Ioan 1, 11—12). Deci celor ce nu aveau calitatea de-a fi în slava Fiului, spunem că li s-a dăruit harul înfierii, sau celor ce aveau prea puțin nevoie să. o primească, j fiind îmbogățiți prin ea şi în mod ființial cu ea, fără să o fi primit de la cineva ?.

B. Celor ce nu o aveau. Acesta socotesc că e adevărul.

A. Dar cine din cei ce sunt va fi aflat neavând-o, dacă naşterea nu-i nimic altceva decât' faptul de-a fi creat, mai bine zis, dacă în amândoi e una şi aceeaşi stare, neexistând între ei nici o deosebire, sau o alteritate ? [83] Căci vom admite că tot ce este s-a născut, chiar dacă a fost adus la existență prin facere.

B. Deci ne-a născut Tatăl din ființa Sa proprie ?

A. Nu ne-a născut Dumnezeu Tatăl din ființa Sa proprie. Căci ceea ce se arată în noi bolnav şi necuvenit şi lipsit de putere, nu s-a opus în mod egal Fiului după fire. Toată lumea e de acord că noi ara fost creați. Iar El a ieşit din ființa lui Dumnezeu Tatăl, după care ne modelăm şi noi primind harul naşterii din blândețe. Şi aşa suntem înălțați în treapta de fii adoptivi ai lui Dumnezeu, dobândind această demnitate din afară, deci fiind ridicați la calitatea de fii adoptivi, modelați după Fiul cel adevărat şi chemați la slava Fiului cel după fire. Dar n-am putea deveni fii adoptivi, daca n-ar preexista Cel prin fire, şi dacă adevărata naştere n-ar arăta de mai înainte prin ea arhetipul chipului de mai târziu. Dacă, deci n-ar fi născut cu adevărat Tatăl, prin aceasta n-ar fi arătat că a naşte e altceva decât a crea şi cuvântul nostru despre Fiul n-ar mai avea rost şi s-ar arăta

83. O altă formă de respingere' a teoriei ariene panteiste: dacă nu e nici o deosebire între a fi creat şi născut de Dumnezeu, ce nevoie mai are creatul de naşterea din nou prin har ?

stearpă şi firea Tatălui[8A]. E zadarnică în acest caz şi nădejdea celor ce primesc credința. Căci unde mai este înfierea ? Unde mai este demnitatea ce vine din aceasta şi care poate ridica la o stare mai bună cele aflate între creaturi, dacă cel creat este egal în valoare şi măsură cu Cel născut, dacă după aceia, ceea ce este prin creație şi naştere sunt de acelaşi nivel ? Oare jiu este o aiureală aceasta şi cel ce o afirmă, afirmând prin aceasta ceea ce-i mai rău dintre cele rele ? B. Este cu totul aşa.

A. Iar dacă se spune că Fiul este şi împreună şezător cu Tatăl, precum este cu adevărat, nu-I aduce Lui cu adevărat naşterea, necesitatea neîndoielnică de-a răspunde peste tot strălucirii firii Celui ce L-a născut prin totala asemănare şi egalitate cu El ? Şi nu vor spune ei în mod deschis că slava cuvenită Născătorului şi existentă în El străbate şi firea celor născute şi demnitatea stăpînitoare îmbracă pe rob? De fapt, dumnezeiescul Pavel scrie: *«Căruia dintre îngeri i-a spus vreodată : Fiul Meu eşti Tu»* (Evr. 1, 5), sau : *«Şezi de-a dreapta Mea»* (Evr. 1, 13) ? Pentru ce a socotit Dumnezeu să dea acelora slava foarte potrivită lor, de-a sta de față şi de-a sluji, iar Lui, să Se încununeze cu şederea în Scaunul suprem al dumnezeirii, ca să aibă împreună Şezător şi în acelaşi tron pe Cel care nu era în nici un fel egal prin fire,? O influență oarecare şi o voință ascunsă — se va spune — care s-au infiltrat până la atotputernicia lui Dumnezeu, l-au pus pe Acela în această treaptă, iar pe aceia i-au lăsat acolo unde sunt, deşi nu erau condamnați. S-a hotărât pe seama lor să rămână nepătați şi să poată salva poziția lor de' la început, alergând în sus îşi în jos în slujirea lui Dumnezeu. Deci, a făcut precum se pare, Dumnezeu Tatăl nedreptate, nelăsându-i pe ei să se învrednicească de o situație egală ? Dar nu este aşa din nici un punct de vedere. Să nu ne lăsăm goliți de cea mai bună cugetare, asemenea acelora ! Căci este cel mai mare interval şi o

84. Dacă nu ni s-ar fi revelat că Tatăl a născut un Fiu din ființa Lui şi că deci lumea creată din nimic este altceva, ci El este egal cu ea, Fiul nu ne-ar mai putea ajuta spre mântuirea din mizeria şi lipsa de sens a vieții în lume; dar aceasta ar arăta şi că Dumnezeu e sterp şi nu poate decât crea, mai bine zis emana din El existențe mărginite şi mizerabile, deci fiind şi El la fel. Un Dumnezeu care poate naşte un Fiu este un Dumnezeu negrăit de înalt şi de adevărat față de un «dumnezeu» care nu poate decât emana din el o lume supusă în definitiv durerilor şi lipsei de sens. Născând un Fiu din ființa Lui, dar creând şi o lume din nimic, Se arată atât ca Dumnezeu iubitor, cât şi atotputernic. Şi numai aşa ni se impune să cugetăm pe Dumnezeu. Altfel nu e nici o valoare reală şi un temei al valorilor în cele ce există.

distanță nemăsurată între Cel născut şi cel făcut. Şi unul este Fiu şi fiind aceasta, şade în acelaşi tron. Iar aceia stau de față, chemați la existență prin creație. Pentru ce amestecă deci cele neamestecaite şi caută să le unească în mod nerațional, într-o identitate pe cele ce sunt atât de depărtate de comunitatea de ființă, cum arată însăşi firea lucrurilor, ca martoră prin ea însăşi ?[85] Iar pe cât se vede sudoarea şi scopul acestora nu e plăcerea de-a vedea adevărul şi de-a se grăbi spre el, ci de-a se desfăta în chip neevlavios cu tot felul de născociri şi flecăreli neînfrânte.

B. Nu te înşeli deloc. Nu se străduiesc aceia cu nimic din cele necesare. Presupun totuşi că ei vor să spună aceasta : cum cel simplu poate arăta spre noi lucrări diferite şi să nască altfel decât lucrează, sau să nu lucreze aşa cum naşte şi prin aceasta, să nu desființeze starea de simplitate ?

A. Aceasta nu este altceva, precum socotesc, decât să pună în mână un toiag de trestie, cum zice proorocul Isaia (36, 6). Căci cei ce se încred în aşa de putrede şi uşor de» înfrânt cugetări, socotind că cugetă drept, cum s-ar dovedi că s-au hotărît să se sprijine cu sufletele lor în mod neînțelept pe un toiag de trestie ? Dar vei vedea că e uşor de desființat acest mijloc de rezemare, de vei studia atent situația, şi vei proba cele ce există cu o minte cât mai iscoditoare şi mâi precisă în cercetare. Milioane sunt firile existențelor (create). Ele au fost create de Cel ce le-a adus la existență ca cele ce nu erau odată, spre a se susține un mod diferit, dar şi cu capacitatea de a lupta între ele. Toate au fost rânduite cu soarta lor, a unora fiind alta decît a celorlalte. Dar n-au primit numai această destinație, ci unele se desființează prin combi-națiile între ele. Altele nevoind de-a concilia între ele Legea naturii "lor aprind între ele duşmănia. Poate urmări mintea ta înțelesul cu-vintelor mele ?

B. Nu întru totul.

A. Vei înțelege deci ce spun. Căci nu voi întârzia să mă explic. Deci am fost chemați la existență prin arta[86] şi lucrarea lui Dumnezeu, îngerul şi omul, de asemenea cerul şi pământul, boul şi calul, lemnul şi piatra. Fiecare din acestea se cunosc în firea proprie şi distinctă, care nu e în toate în mod neschimbat, sau cum e în toate celelalte, fără să fie în contradicție una cu altele. Nu

85. Sf. Chirii, urmând Sf. Pavel (Evr. 1, 2—3 ; 2, 3), susține învățătura că Hristos e superior nu numai oamenilor, ci şi îngerilor. Chiar întrupat ca om, stă la dreapta Tatălui, stăpânind asupra tuturor, pe când îngerii rămân duhuri slujitoare. Hristos ca Fiul lui Dumnezeu e necreat în ipostasul Său, îngerii sunt creaturi.

86. Lumea creată este şi un produs de mare artă. O dovedesc chiar operele artistice nesfârşite ale poeților, pictorilor, arhitecților, care se silesc să pună in evidentă virtualitățile artistice cuprinse în lume, dar şi în gândirea omului- Câtă armonie în toate şi între toate!

este nici o neîmpăcare, nici o amestecare a îngerului cu omul, sau a omului cu îngerul. Firile lor nu sunt nicidecum opuse între ele. Existența cerului, sau sensul existenței lui nu e în conflict cu altele. Nu e o despărțire duşmănoasă a pământului de cer, sau a cerului de pământ, nici a pământului de piatră, deoarece rațiunea (sensul) existențelor nu li s-a di&tribuit dintr-o contradicție şi separație a firii. Pe lângă acestea, afirmăm" că în toate s-a introdus de Dumnezeu focul arzător şi apa care răcorește, dar amândouă sunt făpturile Unuia, care e simplu. Şi dacă acestea sunt operele unei lucrări simple, opere totuşi separate întreolaltă, prin atâta deosebire, cum am refuza marea felurime a lucrării firii celei simple ? Prin aceasta ne-am lipsi, nu ştiu cum,, de prilejul evlaviei. Dar, ia

seama, dacă voieşti, şi la altceva pe lângă acestea. Dacă, deoarece Dumnezeu este simplu, lucrarea Lui este de o singură formă — şi vor spune : aşa se potriveşte Lui — pentru ce nu cred aceia că şi dispoziția Lui este simplă ?

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu disprețuieşte şi nu ia El în râs pe cei vicleni şi nu se scârbeşte El de cel vinovat, dar se bucură de cei evlavioşi şi-i face vrednici de laudă pe cei buni ?

B. Sunt de acord. Căci aşa este.

A. Deci deoarece spun că firea dumnezeiască este simplă, au lipsit-o de felurimea lucrării, să cugete că El are în Sine şi o dispoziție simplă şi nu multiplă. Deci pe cei ce ar fi vrednici de laudă i-ar mustra şi pe cei vrednici de admirație i-ar certa. Şi opera iuțimii şi a mâniei, ar fi rodul blândeții, căci s-ar socoti că mânia e una cu blândețea[87]. Aş mai adăuga la cele spuse şi aceasta : firea dumnezeiască e una şi simplă, dar spunem că este viață şi putere, înțelepciune şi slavă. Prin viață, dă viață la ceea ce e făcut viu ; prin putere, dă putere celui puternic, prin înțelepciune, înțelepțeşte pe cel înțelepțit, prin slavă, slăveşte pe cel ce are trebuință de slavă, sau pe cel slăvit de El. Sau nu e adevărat ceea ce spun ?

B. E foarte adevărat.

A. Dar este felurimea lucrării cum ar fi rodul ființei simple, zic aceia ? Dumnezeu lucrează în multe feluri, deşi e simplu cât priveşte firea. Admiți, Ermia, că e ceva mai nerațional decât ce spun aceia ?

87. Dacă Dumnezeu nu ar face toate de-un fel, cel ce s-ar distinge prin punerea în valoare a unor daruri deosebite, n-ar fi certat că iese din armonia generală. Şi nu s-ar mai deosebi între dispoziția mâniei şi blândeții lui Dumnezeu, dacă nu se recunosc dispoziții deosebite în El.

Nu e cu mult mai valabil, nu se arată ca un raționament cu mult mai cuvenit, a socoti că Dumnezeu este şi lucrează în mod diferit, cum El singur ştie, fără$_v$ să ne preocupăm noi prea mult de acest fapt. Căci Dumnezeu şi cele ale Lui sunt numaidecât mai presus de minte şi de rațiune.

B. Bine ai spus.

A. Deci, nu vom cugeta ca lipsit de înțelegere să atribuim firii supreme care aduce toate la existență că este uscată şi sterilă în privința rodului propriu şi adecvat ei[88]. Căci după ea s-au format toate cele ce nasc roduri şi potrivit acestui act născător sunt şi ele născătoare de roduri[89].

Naştere şi alterare

B. E o cugetare, mai înaltă şi de necomparat. Dar aceia vor întreba, poate, cum ar fi de înțeles faptul că Tatăl a născut ? Apoi, cum n-a pătimit cele ce urmează faptului de a naşte, adică o împărțire şi o curgere ? In sfârşit, cum n-ar fi cauza în toate mai veche în cugetare şi în realitate decît cel cauzat ?

A. Chestiunea e foarte grea, Ermia, şi răspunsul la ea nu e uşor. Este anevoie de explicat chiar şi celor mai înzestraţi în vorbire, dar şi mai mult e greu de-a o înţelege. Căci nu pot fi cuprinse cu mintea cele mai presus de minte ; şi nu e cu putinţă de-a lămuri prin cuvânt ceea ce e mai presus de cuvânt. Că Dumnezeu Tatăl a născut cu adevărat pe Fiul din propria Lui fiinţă, ne-a predat nouă credinţa şi acest fapt l-a pecetluit şi l-a arătat ca adevăr Scriptura de Dumnezeu in-suflată, vorbind .peste tot de un Tată şi de o naştere[89 b]. Şi socotesc că nu mai trebuie ca ceea ce e primit prin credinţă să mai fie iscodit prin examinări prea îndrăzneţe. Căci ceea ce e obiect de cercetare, nu mai e crezut. Şi ***«nădejdea văzută nu mai e nădejde. Cum ar mai aştepta cineva ceea ce vede ?»*** după cuvântul preaînţeleptului Pavel (Rom. 8,

24). La fel, printr-o asemănare cu nădejdea, credinţa care e cercetată şi nu e fără cercetare, nu e credinţă. Căci ceea ce e văzut oa sigur prin credinţă, e liber de trebuinţa verificării prin cercetare. Eu afirm că, precum cel ce se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că există şi nu să cerceteze,

88. Sf. Chirii recunoaşte că Dumnezeu e simplu,, dar lucrează în mod felurit, refuzând ideea adversarilor că Dumnezeu, fiind simplu, nu poate lucra în mod felurit, deci nu poate naşte pe Fiul şi crea lumea din nimic. Aceia se lasă stăpâniţi de o logică simplistă. Dar cine poate înţelege taina lui Dumnezeu, sau faptul că deşi simplu, poate lucra in mod felurit? E redusă fecunditatea lui Dumnezeu numai la putinţa de-a aduce la existenţă lucruri inferioare Lui ? Cine n-a putut naşte un Fiu, cum ar putea crea lumea ? Sau se reduce şi aducerea la existenţă a. Fiului Său la un act creator, ca toate actele creatoare ale Lui?

89. Dacă Dumnezeu poate crea bogăţia atât de mare a lumii prin creaţie, cum ar fi sec şi steril, lipsit de puterea de-a da existenţă fructului cel mai propriu al Său, sau Fiului Său ?

89 b. Intr-un fel, din puterea lui Dumnezeu de-a fi Tată care naşte un Fiu, le vin şi creaturilor născătoare puterea de-a naşte urmaşi. Un Dumnezeu incapabil de-a naşte, n-ar putea da această putere nici unora din făpturile Sale.

aşa trebuie să simtă şi să cugete că Dumnezeu e şi Tată care a născut, dar să nu iscodească cum, ca un lucru de nepătruns. Socotesc că nimenea nu va râde de cei ce cugetă că sunt proprii nouă cele prea mult superioare, care să ne biruiască prin dăruirea ţie sine a lor[90]. Dar modul naşterii dumnezeieşti va fi cugetat ca mai presus de orice înţelegere. El poate fi însă aflat clar de la Dumnezeu Tatăl, Carie spune către Cuvântul ieşit din El prin fire : *«Din pântece mai înainte de luceafăr Te-am născut»* (Ps. 109, 3). Naşterea Fiului din fiinţa Tatălui o exprimă ca un fapt adevărat, iar declaraţia că El (Fiul) provine «din pântecele Lui», este luată ca pildă foarte folositoare din viaţa noastră. Iar expresia : «înainte de luceafăr», înseamnă că naşterea a avut loc într-un mod neînţeles şi, necuprins de noi, ca într-un întuneric adânc. Căci când luceafărul se iveşte suind nou şi lucitor din hotarele Răsăritului, raze subţiri se răspândesc în aer şi lumina încă rară şi slabă saltă în sus, întâmpinând prin prevestire lumina strălucitoare a soarelui, în vreme ce întunericul nopţii îşi pierde puterea. Dar până nu se vede încă pe cer, aurora nopţii domneşte încă cu vigoare : întuneric gros acoperă vederea ochilor, ţinându-i în stare egală atât pe cei lipsiţi de vedere, cât şi pe cei ce nu suferă de această boală. Deci spune-ne, ce minune este în faptul naşterii Fiului, odată aflat că ea a avut loc «înainte de luceafăr» [91] ?

B. Nu e lipsită de minune, o, prietene, fapta naşterii. Vechimea ei extremă o poate afla cineva înţelegând că e «dinainte de luceafăr».

A. Atunci, n-ar fi fost mai bine să se spună înainte de soare şi de lună, căci acestea sunt mai, vechi decât stelele şi decât luceafărul ? Dar eu aş socoti ca un lucru mic şi modest, să se fi spus că Fiul S-a născut şi înainte de pământ şi de cer şi, mai simplu, de toată creaţia. Căci a ieşit dintr-un Tată fără început, având modul de naştere negrăit şi neînţeles. De aceea şi însuşi vestitul Isaia ne spune : *«Neamul Lui cine-l va spune ? Că s-a ridicat de pe pământ viaţa Lui»* (Isaia

90. Ci, prin faptul că Dumnezeu ne este superior, ne convinge de existenţa şi prezenţa Lui fără să ne ostenim noi înşine să înţelegem aceasta. Cele relative şi dependente ne învaţă că nu pot fi fără un Absolut de care să depindă.

91. Tatăl a spus că L-a născut pe Fiul «înainte de luceafăr». Dar cine poate înţelege deplin taina cuprinsă în această declaraţie ? «Înainte de luceafăr» înseamnă poate înainte de orice făptură care proiectează o lumină asupra lui Dumnezeu, *ăecjf* **înainte de creaţie şi de timpul care începe odată cu ea. O precizează aceasta Ermia în observaţia lui următoare.**

53, 8). ***Neam,*** socotesc că e numită naşterea, viaţa şi existenţa. Această viaţă este ***ridicată*** de pe pământ,' adică e uşurată [92] şi depăşeşte toată înţelegerea celor de pe pământ şi se află mai presus de toate ideile noastre, şi e de neajuns şi de necuprins de măsurile umanităţii. Aceasta socotesc că o spune cu totul adevărat proorocul. Iar că Fiul născut înainte de timp şi mai înainte de un început temporal, nu e mai mic decât Tatăl, ne convinge şi un alt prooroc, care spune : ***«Şi tu, Betleeme, casă a lut Efrata, eşti foarte mic între miile lui Iuda. Dar din tine va ieşi Cel ce va fi căpetenie în Israel şi ieşirile Lui de la început, din zilele veacului (eternităţii)»*** (Miheia 5, 1). Proorocul numeşte naşterea ca o ieşire la subzistenţă proprie. Ea este dată de la începutul dincolo de care nu a fost absolut nimic. Prin aceasta înţelegem că subzistă împreună cu Născătorul propriu, dar nu în mod nenăscut, ci în mod năs**cut.** Socoteşte deci **cât** se fac de râs cei ce cred că pot să se ridice prin gânduri omeneşti şi noţiuni cantitative la cele atât de mai presus de ele ! Căci cine ar putea cunoaşte cum naşte Dumnezeu, necunoscând mai înainte ce este El prin fire ?

B. Da, aceasta este cu neputinţă. Căci ***«a pus întunericul acoperământ al Lui»,*** precum s-a scris (Ps. 26, 9) şi ***«împrejurul Lui, cortul Lui». A*** numit, socotesc, întuneric şi cort, greutatea sau neputinţa de-a fi văzut şi de cuprins. A intrat într-un fel oarecare în cort Cel ce toate le umple, încât" nu e cunoscut decât de El însuşi şi de Cel născut de El. Căci a spus : ***«Nimeni nu cunoaşte cine este Fiul, decât Tatăl,- nici pe Tatăl nu-L cunoaşte cineva cine este, decât Fiul şi cel căruia îi este descoperit de Fiul»*** (Matei 11, 27).

A. Bine zici. Şi te admir pentru astfel de cuvinte. Deci de s-ar încumeta cineva în mod primejdios să afle urmele de neajuns cu mintea şi cu neputinţă de cucerit prin puterea cuvintelor, nu vom spune că este iubitor de învăţătură, ci că se îneacă mai degrabă în osteneli de prisos. Se va spune despre oricine de felul acesta şi nu fără dreptate : «Cel ce ***se reazemă pe minciuni, paşte vânturile şi goneşte păsările zburătoare. Căci a.părăsit căile viei sale şi a rătăcit din cărările ţarinei sale şi umblă prin pustie fără apă şi prin pământ în care trăiesc cei însetaţi şi adună în mâini lipsa de rod»*** (Prov. 9, 12). Dispreţuind întărirea în cele necesare spre folosul lor, şi pe cei umpluţi de adevăr declarându-i nepricepuţi, cultivă minciuna şi nu primesc rodul evlaviei ca necesar. Mintea lor tinde spre acestea din mândrie până a se socoti nedreptăţiţi cînd li se spune lor că nu cunosc pe Dumnezeu, ci aceasta aparţine numai

Lui, deşi Scriptura de Dumnezeu insuflată arată că negrăite şi foarte înalte pentru firea omenească sunt căile dumnezeieşti, adică lucrarea Lui printr-o iconomie oarecare în fiecare din cele făcute. O

92. **Trupul luat de Hristos se subţiază, se face străveziu prin' viaţa** Lui **nesupusă plăcerilor şi prin înviere, arătând înălţimile duhovniceşti prin** El.

arată şi o spune aceasta dumnezeiescul David : ***«In mare e calea Ta şi cărările Tale în ape multe şi urmele Tale nu se vor cunoaşte»*** (Ps. 76, 18). Atunci când o barcă e împinsă de vânturi favorabile şi înaintează pe deasupra mării adânci, urma- ei nu e văzută. Ea lucrează ca un plug pe suprafaţa mării, înaintânid ca o pasăre înaripată prin mijlocul valurilor care, rea-dunându-se între ele, amestecă îndată ceea ce părea că s-a despărţit. Sau nu e aşa ?

B. E cu totul aşa. Dar spune cum naşterea este fără patimă ***şi*** curgere şi cum se poate spune despre cauză că nu preexistă cauzatului ?

A. Nu preexistă în nici un fel. Nici nu însoţeşte naşterea, tăierea şi pătimirea, când are loc în Dumnezeu, în Care nu e nici capacitatea de-a pătimi, nici necesitatea ca cel născut să se nască în timp. Dacă e vorba însă despre corpuri, cum se întâmplă în prezent, lor li se potriveşte şi pătimirea, deoarece firea lor nu e străină de curgere. Şi ur-

mându-şi strict în timp, ele sunt mărginite în timp şi nu au începutul naşterii fără început. Deci aş spune că ei privind la acestea, presupunerile lor nu sunt cu totul lipsite de o probabilitate. Dar fiindcă cuvântul nostru se referă la firea mai presus de tot corpul tangibil şi vizibil, care e şi creatoarea veacurilor înseşi şi mai veche decât tot timpul, cum n-ar fi cu totul nepotrivit a socoti că pătimeşte ceva născând şi că Cel ce iese din ea are o naştere în timp, odată ce nu e propriu ei şi nu îi este interior ei ? Chiar nu este îngăduit nici a le numi cauză şi cauzat, ci se cuvine, în cazul lui Dumnezeu, a vorbi mai degrabă de un Tată şi de un Fiu născut din El [93].

B. Dar să ştii că ei ar face şi această concesie, dacă îţi face plăcere. Totuşi vor întreba cum a putut naşte Tatăl din Sine, fără să fi suferit o fragmentare şi o curgere, care face să apară şi altul decât El, dacă este adevărat că Fiul a ieşit din El după fiinţă pentru a subzista în mod propriu ? Şi cum nu preexistă numaidecât şi nu e cugetat anterior Cel ce naşte Celui născut ?

A. ***«Cel nebun, nebunii va grăi şi inima lui răul va gândi»,*** după cuvântul proorocului (Isaia 32, 6). Faţă de cele de care s-ar cuveni să roşească fără măsură, dacă ar avea un grăunte de bun

93. Sf. Chirii socoteşte că nu e potrivit să se vorbească, în cazul lui Dumnezeu, de cauză şi cauzat, ci numai de Tatăl Născător şi de Fiul născut din El. Aceasta, ca să nu se ivească ideea unei legi a cauzalităţii şi o preexistentă a cauzei fată de cauzat. Scriptura vorbeşte numai de Tată născător şi de Fiu născut, punând accentul pe relaţia personală liberă şi iubitoare între Ei. într-un fel şi Fiul e activ în naşterea Sa din Tatăl. Şi unirea maximă ce rămâne între Ei face nepotrivită ideea de o pătimire şi curgere în actul naşterii Fiului din Tatăl.

simţ, nu ştiu cum se arată neînţelegători, afirmînd tăieri şi curgere şi necesitatea naşterii în timp în firea dumnezeiască a Celui ce are însăşi firea dumnezeiască [94]. Apoi nu e lucru mai înalt decât a înţelege că naşterea în El, în Dumnezeu, nu se lasă nici cugetată şi nici exprimată nici în trup şi nici prin trup [95]. Căci nu s-ar putea spune că Dumnezeu a devenit Tată în timp, ci EI era ceea ce este în mod netemporal şi fără început; iar împreună subzistent cu El era Cel pentru Care este Tată. Căci Fiul a strălucit din fiinţa Tatălui ca o lumină într-un mod mai presus de minte, cum nu poate spune cineva, neavând existenţa,Sa ca o alta, printr-o împărţire sau despărţire de Cel care L-a născut, subzistând în mod propriu[96]. El a fost născut în modul cum poate naşte existenţa necorporală, care este cu totul nesupusă tăierii şi împărţirii. Căci dacă firea dumnezeiască e supusă tăierii şi împărţirii, ca şi a altora de care spun aceia, atunci trebuie să fie cugetată şi ca trup. Iar dacă e aşa, şi în spaţiu, are şi mărime şi cantitate. Şi dacă are caracter cantitativ, nu va scăpa nici de circumscriere. Acestora le va urma un şir de alte însuşiri asemănătoare. Va fi împovărată şi cu alte calităţi proprii trupului, ceea ce este o absurditate. B. Sunt de aceeaşi părere şi eu.

A. Nu m-aş teme, scumpe prieteni să mai spun şi aceasta.

B. Ce?

A. Dacă ar fi supusă şi firea lui Dumnezeu Tatăl obişnuinţelor şi legilor trupurilor, va naşte nu fără pătimire şi ar suferi şi împărţirea, şi s-ar afla numaidecât într-un loc şi cel născut ca unul ce ar fi de-

venit ou totul exterior cantității celui ce l-a născut. Căci așa se nasc și cele din trupuri. Dacă deci socotesc că Dumnezeu Tatăl le umple pe toate, unde va ședea și ce loc propriu va afla cel ieșit din El ?

B. Foarte bine ai zis că o mulțime de concluzii neevlavioase vor decurge de aici. De aceea, zic ei, trebuie renunțat la faptul nașterii și să nu se cugete ca adevărată la Dumnezeu. Vor dispărea astfel și aceste gânduri absurde.

94. Firea dumnezeiască nu se poate împărți, nu se poate schimba în timp. Aceasta ar face-o supusă unor legi mai presus de ea. Dar nici nu poate fi socotită sterilă. >Ea e și fecundă și atotputernică. Numai amândouă o arată cu adevărat mai presus de toate.

95. A socoti că nașterea nu poate avea loc decât după modelul celei prin trup, înseamnă a socoti că făptura trupească dă o lege importantă existentei supreme care nu poate fi decât spirituală. Ar însemna că neputințele vieții în trup sunt forma supremă de existență.

96. Sf. Chirii folosește cuvântul hyparxis și idiosystatos pentru Fiul ca să-L arate ca Persoană proprie. Am tradus termenii din urmă ca și cel de hypostasis mai ales prin subzistent.

A. Dar aceasta n-ar fi altceva decât călcarea în picioare a conținutului credinței. Căci cum ar mai păstra firea dumnezeiască și negrăită identitatea în Treime, de vom desființa modul adevărat al nașterii ? Aceasta socotesc că este o șarlatanie și o cutezanță grosolană a aiurelii iudaice. Vom fi și noi la fel cu cei ce socotesc identic pe Făcătorul tuturor cu Dumnezeu Tatăl, nemaiprimind pe Domnul nostru Iisus Hristos ?[97] Ce ne-ar împiedica deci de a arunca în acesta cu pietre, acuzându-l în mod iudaic : ***«Nu pentru o faptă bună arUncăm cu pietre în Tine, ei pentru hula că Tu, om fiind, Te faci pe Tine Dumnezeu»*** (Ioan 10, 33) ? Căci dacă desființează cu necredință modul adevărat al nașterii, nu va mai fi, socotesc, cineva oare să ajungă până la atâta ușurătate de cugetare, încât să mai creadă că Fiul este Dumnezeu după fire. îl numesc numai așa, socotind că numele de Dumnezeu Ii este în realitate adăugat, ca Unuia ce nu S-a ivit din Dumnezeu Tatăl. Iar deoarece, după aceea, nu mai este Fiu, ci e socotit împreună cu noi între făpturi, n-am fost eliberați de obișnuința de-a ne închina creaturii în locul Creatorului[98]. Dar închinându-ne Lui, nu vom fi acuzați de lipsa de credință de către judecata lui Dumnezeu, căci va Vedea cauzele acestui fapt în El, pentru că El, Care a introdus pe Pruncul născut în lume, a zis: «Să ***se închine Lui toți îngerii Lui»*** (Evr. 1, 6). Dar Cel ce este închinat de sfinții îngeri și are slava cuvenită lui Dumnezeu Tatăl ca proprie, cum n-ar fi prin fire ca Tatăl și de aceea Dumnezeu ? Gândește deci la ce rezultat se întoarce cugetarea lor că nu trebuie socotită adevărată nici nașterea în Dumnezeu, dar. nici voința de-a nu-i lăsa oarecum firii Lui putința de-a naște, fără a o iscodi prea mult, dar impunându-i dintr-o necesitate de neocolit tăieri și curgere și pătimirile proprii trupurilor[99].

B. Sunt de acord. Dar spune-mi, cum ar naşte fără a urma din aceasta numaidecât şi o pătimire ?

97. Sf. Chirii constată că arienii nu atribuie lui Dumnezeu decât calitatea de Creator al lumii. In aceasta stă şi calitatea Lui de Tată. Prin aceasta cugetă la fel cu iudeii.

98. Dacă Hristos nu e Dumnezeu adevărat, creştinii se închină unei creaturi ca lui Dumnezeu, după părerea arienilor. Dar tot aceştia adăugau că Dumnezeu nu dezaprobă aceasta, căci Hristos fiind prima creatură, sau Primul Născut din creaţie, însuşi El cere să fie adorat ca Fiu în sensul acesta. Se afirmă iarăşi un fel de confuzie între lumea creată şi emanată în mod panteist din Dumnezeu.

99. Este clară concepţia panteistă a arienilor, formulată mai pe larg de Eu-nomie: nu recunoşteau o naştere adevărată în Dumnezeu, dar vedeau producerea Fiului ca un fel de creatură necesară a lui Dumnezeu, deci impusă naturii LUi care prin aceasta suferă având loc în esenţa divină o anumită împărţire şi o pătimire a împuţinării ei, aşa cum se produce prin emanaţie. Avem aici o concepţie a unui «dumnezeu», esenţă impersonală, supusă , legilor emanaţiei, inexplicabile în originea lor.

A. Pentru că, precum am spus mai înainte, este o cugetare evlavioasă a nu supune necorporalul legilor trupului. Nici pentru că trupul naşte prin patimă şi împărţire, ar naşte în mod exact şi netrupescul astfel. Ci precum este după raţiunea existenţei altfel decât corpul, va avea şi modul naşterii potrivit Lui şi propriu Lui. Şi deoarece trupul naşte în timp, netrupesicul nu va naşte numaidecât la fel. Socotesc că nici una din existenţe nu e supusă numaidecât legilor alteia, ci unor legi proprii. Existenţa e comună celor ce sunt, dar firea distribuie fiecăreia o alteritate, lucrând, prin hotărâri speciale ca să nu fie fiecare cu totul la fel cu alta[m]. Corpurile sunt supuse deci unor obişnuinţe şi legi ale corpurilor şi nasc in modul lor şi suferă împărţiri. Iar netrupescul să fie lăsat în legile Lui şi să nască în felul Lui, având firea liberă de pătimire şi împărţire. Şi dacă mintea ajunge să poată discerne în ce mod naşte trupul şi nu înţelege încă naşterea firii netrupeşti, de ce nu-şi atribuie sieşi nepriceperea ? Ceea ce e mai mare şi mai înalt este un corp, sau este, mai bine zis, neasemănător mai presus de el, coboară la o treaptă mai rea şi nu se ruşinează să-i alipească pătimirile ce nu i se cuvin. Şi ceea ce nu este uşor să înţelegem şi ne este cu neputinţă să cunoaştem, trebuie să desfiinţăm numaidecât ? Astfel, deoarece nu pricepe ceea ce este Tatăl după fire, căci socotesc că e mai presus de această pricepere orice minte, hulind fără ruşine, e[j] spun că nici nu există. Sau nici una din cele ce există prin creaţie nu e nepătimitoare, susţin că e supus şi El în firea Lui unei pătimiri şi suportă legile celor făcute, El însuşi fiind nefăcut[101]. Dar socotesc că nici o raţiune n-ar coborî până la aceasta pe Dumnezeu. El rămâne numaidecât în cele ce este crezut că există.

Cauza nu este anterioară efectului ?

B. Da, rămâne. Deoarece firea dumnezeiască este cu totul neclătinată. Dar dacă Dumnezeu a născut, zic ei, va fi cugetat numaidecât anterior Fiului şi va subzista înainte de Cel născut din El.

A. Deci voi spune iarăşi că dacă nu urmează rânduielilor trupurilor, şi. netrupesoul nu cade sub ele, va naşte în felul Lui, şi nu după firea trupului. Corpurile se cuvine să fie cugetate anterioare şi să preexiste celor ce le nasc. Un raţionament cu totul de neocolit şi necesar va arăta că ele au privilegiul unei existenţe mai vechi, dacă unul este din altul şi al doilea provine din primul

100. Această varietate de legi pentru diferitele existenţe dovedeşte şi o gândire voluntară variată care le-a impus, nU o esenţă monoformă; o gândire care a urmărit prin ele o armonie între nenumărate forme ale existenţei.

101. Intre, a nu crede într-un Dumnezeu şi a crede că este supus aceloraşi legi de naştere (de emanare) din El a diferitelor existenţe, cum sunt supuse cele din lume, nu e o deosebire esenţială. Este acelaşi panteism care vede lumea provenind dintr-o esenţă, supusă şi ea legilor ei. Dar de unde sunt toate aceste legi ?

în timp, nerăsărind fără început din cele ce obişnuiesc să le nască, deoarece însăşi rădăcina naşterii lor nu e fără de început. Dar Cel ce există fără de început şi nu cunoaşte nici sfârşit, adică Dumnezeu, spunem despre El, nu cum ar putea să Se opună legilor firii Sale, primind un început în timp, şi în vremuri, pentru Fiul propriu şi după fire [102], căci Cel ce e născut ieşind din fiinţa Lui, ar fi în acest caz de altă fiinţă[103] şi prin aceasta ar declara mincinoasă firea Celui ce L-a născut. Socotesc că această faptă n-ar fi departe de monstruozitate. Căci a gândi să se taie Cel născut de Cel ce-L naşte spre o alteritate de fire, n-ar fi ceva străin de ceea ce are un caracter monstruos [m]. Deci va naşte după firea proprie Cel netrupesc, neavând Cel născut naşterea în timp. Dimpotrivă, născutul va fi împreună cugetat şi împreună subzistent cu Cel ce-L naşte. El se va afla după aceea, dacă a ieşit dintr-un principiu fără de început, mai presus şi deasupra veacurilor înseşi.

B. Drept ai grăit. Dar dacă ai face clar acest cuvânt şi s-ar coborî într-un fel oarecare până la firea celor făcute, ar lămuri foarte bine problema cercetată. Şi chestiunile care depăşesc mult mintea ascultătorilor le-ar afla într-o lămurire mai clară, dacă s-ar da şi unele pilde.

A. E adevărat cuvântul, bunule, dacă s-ar cerceta firea existenţelor, ai putea spune precis cu cine dintre toţi trebuie comparat mai ales Dumnezeu, ca să poată avea o asemănare fără nici a deosebire ?

B. Cu nimeni, deoarece Dumnezeu nu este după fire nimic dintre cele făcute.

A. Va trebui admirat foarte mult Sfântul Pavel, când spune : *«Căci acum vedem prin oglindă şi în ghicitură»* şi : *«acum cunosc în parte»* (I Cor. 13, 12). N-ar fi nici evlavios, nici înţelept să trecem peste acestea fără să ne minunăm.

B. Desigur, aşa este.

102. **In** Cel ce n-are un început **în** fiinţa Sa, cum ar putea apărea un început în ea ? Aceasta ar însemna o schimbare esenţială în ea. Şi cine ar produce această schimbare ? Cum ar apărea timpul în Cel netempora! ? Dumnezeu poate crea lucruri din nimic, care **nu** aduc **o** schimbare **în** fiinţa Lui, ci sunt exterioare Lui, dar nu poate trăi ca un moment nou, temporal **în** fiinţa Sa naşterea unui Fiu deofiinţă cu El. Fiul acesta este născut din veşnicie, de când există Dumnezeu prin fiinţa Lui. Dumnezeu fiind din veşnicie Tată şi Fiu.

103. E o contradicţie a se naşte cineva din fiinţa cuiva şi a nu fi deofiinţă cu el. Or, aceasta ar schimba şi fiinţa celui ce-1 naşte. Iar a ieşi ceva în timp din Cel netemporal, înseamnă a fi de altă fiinţă decât Cel din care iese şi L-ar face şi pe Acela temporal. Căci temporalitatea introdusă într-o existenţă netemporală înseamnă o prefacere a fiinţei netemporale. A face netemporalul ceva în timp, înseamnă a ieşi din netemporalitatea care ţine de fiinţa netemporalului. A deveni temporal înseamnă a depinde de timp, a nu mai fi independent de nici o lege, cu care e legat timpul.

104. De fapt numai în basmele cu monştri se nălucesc deosebiri de esenţă între cele ce nasc şi cele născute.

105. Când cineva spune că o persoană omenească rosteşte cuvântul către altă persoană. Dar şi-1 spune şi sieşi. El se dedublează votbindu-şi. In cuvântul însuşi sc vede pe sine dublat. Faptul acesta este cu atât mai accentuat în Dumnezeu. Dumnezeu îşi spune din veşnicie Cuvântul, prin care Se descoperă Sieşi, dar în care Se vede pe Sine totodată dedublat. Cuvântul, la rândul Său, spune Tatălui tot ce este. Are loc o convorbire între Tatăl şi. Cuvântul, ca, cu Fiul Său. Nici o persoană având minte, sau înţelegere de sine, nu e singură.

A. Să recurgem cât mai repede la Sfânta Scriptură. Privind-o ca pe o livadă frumoasă şi înflorită, împodobită cu odrasle variate, potrivite timpului, să gustăm din ea ca nişte albine şi, întemeindu-ne pe pildele cele mai potrivite, să ne închipuim modul naşterii negrăite şi mai presus de minte. Şi ca cei ce-şi îndreaptă ochiul trupului spre cele mai fine din cele scrise, să ne rezemăm şi noi mintea pe ele şi să pătrundem măcar în parte şi în ghicitură firea dumnezeiască, spre a afla cum este. Deci Tatăl compară pe Fiul cu un cuvânt : *«Cuvânt bun, zice, a răsărit din inima Mea»* (Ps. 44, 1). Răspunde-mi deci, prietene, mie, care te întreb cu stăruinţă : Ce mod sau loc descoperi aici pentru tăiere şi curgere ? Mintea omenească scoate şi pronunţă cuvântul ieşit din ea şi, punând în -mişcare o naştere subţire, face să răsară din ea ceea ce-i place. Şi parcurgând un drum din adâncime până sus şi până afară cuvântul se arată ca o naştere fiinţială. Şi deşi cuvântul apare ca altul decât cel ce-1 pronunţă, el totuşi nu se taie de acela nicidecum. Şi nici mintea cuvântului oare urcă în sus nu poate fi considerată ca mai veche decât el. Căci cuvântul este totdeauna din minte şi în minte, dar şi mintea în cuvânt. Sau dacă se va spune că nu este întocmai aşa, mintea va fi fără cuvânt şi cuvântul fără minte şi ceea ce permite să' fie cugetate împreună va dispărea şi va trece în nimic. Fiindcă mintea este rădăcina şi izvorul cuvântului, iar cuvântul, rodul zămislit al minţii. Căci mintea nu este nicidecum fără cuvânt şi dacă naşte un cuvânt, iar acesta descoperă calitatea celei ce îl naşte şi firea aceleia ca firea proprie, el iese fără să o vatăme întru nimic. Iar îndrăzneala de-a spune în acestea că cel ce naşte este mai vechi ca cel născut socotesc că e cu totul o nebunie. Căci cuvântul iese din minte. Iar deoarece mintea există ca atare, fiindcă are cuvânt, iar cuvântul iarăşi fiindcă e plin de minte (de înţelegere), cum s-ar înţelege mintea cândva fără cuvânt, iar cuvântul lipsit de minte ? [105] Cei ce au in ei unele ca posesiune pretind să aibă în ei mai veche sesizarea existenţei acelora şi în simple înţelesuri închipuite se socotesc mai bătrâni şi socotesc mai mici cele pe care le socotesc ca fii, ei fiind bătrâni". Dar cele ce există în mod necesar, se cuvine să şi fie cugetate împreună în mod necesar. Existenţa şi coexistenţa se comunică între ele, încât cel ce cugetă pe cel mai tânăr, cugetă şi pe cel mai vechi şi nu afirmă că ei vor pieri împreună, dacă unul pare anterior celuilalt.

B. Mintea mea e grea în urmărirea acestora. De aceea nu înţeleg uşor ceea ce spui. Deci explică-mi-le şi nu mă acuza de lenevie şi nu rr:ă pedepsi cu tăcerea.

A. Sunt gata să-ţi explic. Căci nu se cuvine a şovăi în cuvânt în lucruri atât de subţiri, cu atât mai puţin, cu cât cuvîntul curge ca dintr-un izvor, căci a străbate în sus şi în jos şi în cerc problemele greu de înţeles nu e spre nici o pagubă, iar nouă ne aduce nu puţin folos. Deci vei înţelege bine şi clar ceea ce am spus, dacă vei gândi la firea culorilor. Spune-mi, albul şi negrul încă neinstalate în cele ce obişnuiesc să le aibă, socoteşti că pot exista prin ele însele ?

B. Nicidecum. Ele se adaugă mai degrabă ca accidente la altele şi abia atunci apar ca ceea ce sunt.

A. Drept ai spus. Deci există unele fiinţe mai-înainte cugetate şi afirmate de raţiune, care primesc albul şi negrul. Iar „acestea fac parte din lucrurile posedate. Dar dacă ar voi cineva să pună aparte în acestea pe cel ce e posesor şi ceea ce e posedat, şi ar spune că cel ce posedă e

mai vechi decât cel posedat, iar ceea ce e posedat s-ar socoti că vine după aceea, în ce categorie a fiinţei va fi plasat ceea ce e rânduit să fie alb, dar încă nu e alb ? Sau cum albul ar fi ceea ce este şi se zice, dacă fără alipirea lui ca accident la cele ce se ştiu şi pot să fie aşa, n-ar permite să fie cunoscut ca alb ? Dacă nu se întâlnesc în acelaşi timp cele făcute să compună o unitate oarecare fără să poată fi altfel, vor putea fi cugetate teoretic, dar nu vor avea încă existenţa 'concretă, corespunzând înţelesului ce li se cuvine.

B. Aşa este, şi tu ai spus adevărul. Aşa gândesc eu şi socotesc că şi alţii nu mai puţin ca mine. Dar cum s-ar potrivi Tatălui şi Fiului înţelesul acestor două pilde ?

A. Faptul ieşirii Cuvântului din minte spre cele din afară nu înlătură nepătimirea naşterii şi Cel născut nu se va despărţi, ci va rămâne mai degrabă El Însuşi în mintea Celui ce-L naşte şi-L va avea în Sine numaidecât mintea care-L naşte, arătând foarte îndestulător şi foarte clar că sunt nemijlocit într-o comuniune de fire în gândire, şi nu o existenţă concretă împreună subzistentă. Iar a spune că culoarea este inerentă prin fire unor existenţe în care nici una nu e mai veche ca cealaltă în starea lor separată, pentru că existenţa le este cu totul necesară — căci ele se întâlnesc împreună într-un întreg în acelaşi timp — nu cred **că** poate să ne lămurească modul naşterii dumnezeieşti [m]. Ci ne lămureşte mai degrabă contrariul : **că** Dumnezeu Tatăl nu a devenit ceea ce este, în timp. El este pururea la fel, identic cu El însuşi, mai presus de orice schimbare cugetată cu privise la Unul sau la altul. Căci este desăvârşit, neavând nevoie de nici o împlinire în nici un bine, şi nici suferind vreo alunecare spre ceea ce L-ar putea supăra. Cu El se uneşte arătarea şi existenţa concretă a Celui născut, care nu e mai tîrziu în timp şi nici nu e mai prejos în slavă deoît Cel ce L-a născut, având în vedere **că** trebuie ca în Dumnezeu să fie împreună cugetaţi şi împreună existenţi Tatăl cu Fiul şi iarăşi Fiul ou Tatăl. Şi Cel din urmă, deşi este născut, prezintă prin Sine însuşi mărturia unei vechimi fără de început, pentru că este din Tatăl prin fire [107]. Dumnezeiescul Pavel numind pe Fiul *«strălucire **a** slavei lui Dumnezeu Tatăl şi chip al fiinţei Lui»* (Evr. 1, 3), pecetluieşte, precum socotesc, cuvântul spus adineauri de noi, făcându-1 cu totul fără pată şi îl întipăreşte cu spuse foarte drepte şi adevărate. B. Cum aşa ?

A. Gândeşte **că** aici îţi repet un lucru, după ce l-am cercetat serios. Strălucirea răspândită de o existenţă este, socotesc, o lumină oare aduce celor din afară cunoştinţa fiinţei care o răspândeşte, fie că ea se proiectează pururea simţului vederii, fie că intră în oarecare alt mod in atingere cu trupurile. Ea permite să se înţeleagă ce este după fire rădăcina din care străluceşte. Să se reazeme cuvântul nostru luând ca exemplu firea soarelui şi lumina ce se răspândeşte din el. Ce este acela după fire arată lumina ce provine din el. Firea soarelui nu se cunoaşte să suporte pe^te tot vreo împărţire, sau vreo tăiere şi curgere şi pătimire, deşi ea proiectează în mod îmbelşugat şi fiinţial lumina din ea, ci este în întregime în ea. Chiar dacă o răspândeşte din el, soarele are lumina proprie în sine, nemicşorându-se în el pentru că se revarsă şi pare să înainteze repede spre o alteritate proprie. Raţiunea punând de o parte

106. Sf. Chirii arată că Fiul şi Tatăl sunt împreună din veşnicie în mod fiinţial, cum e minţea cu cuvântul, deşi ultimul iese din prima. Şi totuşi unitatea nu le confundă. Nu aşa este unitatea între posesor şi lucrul posedat. Posesorul poate fi şi fără lucrul posedat. Ultimul nu iese din primul şi nu i se alipeşte în mod necesar. El este numai un accident fată de primul. La fel este între o culoare şi lucrul căreia i se aplică. Chiar dacă albul nu devine alb văzut decât când se aplică unui lucru, făcând ca acesta să fie într-o unitate cu albul ce-l îmbracă, albul nu iese din lucrul ce e îmbrăcat în culoarea albului.

107. Dumnezeu este fără de început. Dar totodată este Tată având un Fiu. Ţine de firea lui Dumnezeu să fie Tată şi Fiu. N-ar fi Dumnezeu dacă n-ar fi Tată şi Fiu, dacă n-ar fi iubire. Iubirea ***în*** Dumnezeu nu apare ulterior, printr-o evoluţie. Aceasta ar putea şi sfârşi în acest caz. Realitatea supremă ar fi supusă unei evoluţii sau unei legi impersonale a evoluţiei. Dar aceasta nu dă nici o explicare existenţei. Fiul are un Tată, dar n-are un început, pentru că e iubire şi n-are un început. Dar unde e iubire, este şi libertate. Deci şi libertatea e din veci.

soarele în el însuşi, îşi închipuie ceea ce este fiinţa lui, de alta parte lumina lui ce se revarsă din el, proprie lui. Dar ea se înfăptuieşte într-o adteritate nedivizată, pur şi simplu gândită, prin pornirea ei din el spre exterior. Insă ar fi lucru cu totul de râs, a se închipui şi despre soare că este mai vechi ca izvor, lucrarea luminoasă din interiorul lui întârziind cît de puţin de a-şi arăta puterea ei. Socotesc că nimeni cu mintea înţeleaptă şi sănătoasă nu s-ar îndoi de aceasta. Ar echivala cu a zice că soarele nici nu există, dacă n-ar avea coexistând cu el aceea pentru care se cugetă ceea ce este. Deci exemplele sensibile au o valoare de chipuri modelate în mod just. FolOiseşte-te de ele ca să te conducă spre o înălţime supremă, oa să nu corupi naşterea dumnezeiască, primind în ea în chip neînţelept vreo tăiere şi curgere şi pătimire. Căci naşterea fiinţei mai presus de toate este nepătimitoare, iar existenţa Celui năstout este fiinţială [108] şi liberă de orice tăiere, ţinânidu-L legat şi unit şi împreună existent în mod integral. Neîrtceperea în timp I-a mărturisit-o Fiului şi înţeleptul Ioan, spunând : *«întru început era Cuvântul»* (Ioan 1, 1) şi pe lângă aceasta : *«Cel ce este, Cel ce era şi Cel ce vine»* (Apoc. 1, 8)[109].

Naşterea în Dumnezeu are ea un caracter v.oluntar ?

B. Convorbirea noastră despre aceasta ne-a adus, prietene, la cel mai bun sfârşit. Socoteşti, precum se cuvine, că ai terminat tema şi nu mai e nevoie de nimic pentru dovedirea faptului că Tatăl nu apare să fi preexistat nicidecum Fiului, ci trebuie cugetaţi de o fire şi coexistenţi. Dar acestea nu mulţumesc încă mintea, căci îi e greu de-a se apropia de ele şi conţinutul lor este foarte înalt.

A. Ce voieşti să spui ?

B. Ştii că vor întreba — căci sunt totdeauna nepotoliţi în întrebări — : Oare a născut Tatăl pe Fiul în chip voit sau fără voie ?

A. Aş avea mare plăcere să ştiu unde voiesc ei să ajungă cu viclenia acestor urâte născociri.

B. Socotesc că ei vor adăuga să spună şi aceasta : Dacă Fiul nu e voit de Tatăl, Acesta L-a născut fără voie, adică a fost împins la aceasta de cineva, sau, să spunem, de o necesitate, sau va fi aflat pătimind

108. Sf. Chirii foloseşte pentru naşterea Fiului expresia «naştere fiinţială», pentru a evita înţelegerea Fiului ca produs din ceva exterior fiinţei lui Dumnezeu, eventual oa creatură din nimic. El primeşte prin naştere fiinţa Tatălui, s?u o are comună cu El.

109. Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu era când s-a produs orice început, deci din veşnicie. Şi de aceea nu evoluează, sau nu creşte şi nu scade, ci rămâne în plenitudinea existenţei în veşnicie.

ceva fără voie. Ducând raționamentul lor la absurd, vă vor sili să mărturisiți că trebuie să spuneți că Fiul nu S-a născut fără voie de Tatăl. Din aceasta ei vor conchide, adăugând : Dacă Tatăl nu L-a născut fără voie pe Fiul, ci în mod deliberat, fără îndoială voința Tatălui a precedat şi a apărut înainte de naşterea Fiului. Şi I-a preexistat Lui, gândindu-L că are şi o voință mai veche decât naşterea.

A. Cât de neeviavioase sunt maşinațiile acestea, născocite împotriva noastră de cei cu mintea stricată ! Se jigneşte astfel învățătura dogmelor adevărului în aşa fel, că, dacă ar voi cineva să treacă dincolo de cele mai extravagante teorii, nu cred că i-ar întrece pe aceştia. Au dobândit astfel o victorie lipsită de slavă, prin exagerările în lipsa de evlavie, întrecând neînvățătura altora. Nu le mai rămâne decât să audă : «So-*doma a jost mai îndreptată din pricina ta»* (Iez. 16, 52). Prea multă amărăciune din partea voastră şi a ideilor voastre dezordonate. Să mergem direct şi să spunem că nu se va înțelege Tatăl Cel fără început şi veşnic fără Cel născut din El pururea împreună existent şi împreună subzistent cu El[110]. Dar deşi nu este Tată al Fiului fără voie, nu apare şi nu se afirmă voința înainte de Cel născut. Căci voirea Tatălui era scăldată în înțelepciune şi rațiune. Fiindcă nu vor spune că voința dumnezeiască era neînțeieaptă şi rierațională. Iar înțelepciunea şi Rațiunea lui Dumnezeu Tatăl este Fiul; deci El este Cel în care se scaldă toată voința Tatălui [111]. Astfel celor ce îlecăresc acelea, li se întoarce gândirea şi cumplita invenție împotriva lor. Deci nimic nu ni se pare că nu ne împiedică să părăsim raționamentele absurde, şi să ne întrebăm şi noi dacă Tatăl este ceea ce este cu sau fără voie. Dacă este fără voie, a fost silit de o necesitate ca să vină la existență ca atare [m]. Iar dacă nu este aşa, ci este în mod voit, va premerge existenței Lui (ca Tată) voința Lui. Şi deoarece voirea se practică cu înțelepciune şi nu Iară rațiune, iar înțelepciunea şi Rațiunea este Fiul, Acesta ar fi existat înainte de Tatăl[li3]. Dar cuvântul dumnezeiesc numeşte pe Fiul Sfat şi Voință a lui Dumnezeu Tatăl. Căci psalmodiază şi zice în Duh dumnezeiescul David, în numele celor ce cred : *«Apucatu-m-ai de mâna mea dreaptă, cu sfatul Tău m-ai povățuit»* (Ps. 72, 23). Iar în alt loc *: «Doamne, întru voia Ta, dat-ai frumuseții mele putere»* (Ps. 29,7). Căci am fost povățuiți în Hristos spre voia Tatălui şi în El suntem modelați

110. Nu se poate înțelege Adevărul, sau Dumnezeu, dacă nu cugetăm împreună existent cu El din veşnicie pe Fiul cel născut din El. Acela ar fi un «Dumnezeu» fără iubire, adică imposibil. Ar fi un «Dumnezeu» impersonal, sau o esență supusă unor legi, în baza cărora emană din el o lume fără nici un sens. Intr-o astfel de esență şi într-o astfel de lume lipsită de sens nu se observă trebuința de adevăr. Fiul este lumina lumii, pentru că ne arată adevărul existenței supreme, arătând iubirea existentă fără început, care ni se dăruieşte şi nouă, creaturilor conştiente.

111.' Tot ce gândeşte cu înțelepciune Dumnezeu, are implicat în El gândul înțelept la Fiul. Aşa se întâmplă şi cu omul. Nu gândeşte nimic decât având în gândire implicat ceva sau mai ales pe cineva. Persoana nu gândeşte fără a trăi relația cu sine ca şi cu altul. Dar omul nu are prin aceasta acea altă persoană sau nu vede apărând în sine de fapt altă persoană, ci are altă persoană existând de la alta, sau de la sine altădată. Tatăl însă, gândind, realizează în Sine, ca chip al Său altă persoană. Şi gândirea Sa cuprinzând în ea neîncetat conținutul Său infinit întreg, acesta echivalează cu Fiul Său care e, ca şi Sine, Dumnezeu întreg.

112. Dacă Tatăl ar fi Tată fără voie, ci silit de o lege, cine I-ar fi impus această lege ? Se nade iarăşi într-un panteism care nu. dă nici o explicație a existenței. Se afirmă iarăşi că a fost întâi o esență, care printr-o lege inexplicabilă devine Persoană născătoare.

spre frumusețea mai presus de lume, fiind întăriți spre tot felul de bunătăți[1l3b]. Deci pentru repeziciunea ideilor şi aiureala raționamentelor lor, Fiul a preexistat Tatălui, fiind voința Lui. Dar

cum apare Cel născut înaintea Celui ce L-a născut ? Observă deci la ce rău au ajuns, îndepărtându-se de sfatul : *«Cercetați-vă pe voi, dacă sunteți în credință»* (II Cor. 13, 5). B. Aşa par.

A. Dar ar putea preface cineva fără mare oboseală şi spre altă absurditate această idee îngrozitoare, cerându-le un răspuns la această întrebare.

B. Care?

A. Trebuie înțeles şi afirmat Dumnezeu Tatăl de către noi şi de către sfinții îngeri, ca Creator şi împărat milostiv, sau nu ?

B. Că este acestea, socotesc că ei ar spune^o fără şovăială. Căci cum n-ar fi ?

A. Să mai răspundă deci la întrebarea ce le-o voi pune : este El acestea fără voie, sau cu voie ? De vor răspunde că fără voie, îi vor admite lipsa de voință, sau o pătimire din necesitate. Iar dacă vor socoti că, cu voie, ei ajung să spună că a preexistat voința la a fi cele ce este, şi atunci n-a fost pururea Creator în putere, nici împărat fără început, sau milostiv, sau bun. S-ar introduce un timp anterior în care nefiind încă acestea, s-a gândit dacă ar trebui să fie [nu]!. Dar cine ar putea auzi asemenea păreri, apoi nu s-ar plânge mult de aceste aiureli şi nu le-ar respinge, cugetând ceva mai înalt decât aceia şi n-ar privi mai profund firea lucrurilor şi nu va socoti că în domeniul lucrurilor

113. Dacă Tatăl este Tată prin voință, iarăşi premerge acestei calități â Lui voința. Dar şi aceasta înseamnă o evoluție în E!, care numai în aparentă pare voință.

113 b. Dar Fiul nu poate exista fără să fie totodată şi Tatăl. Aceasta se spune în rândurile următoare. In orice caz, este şi conştiință şi gândire. în Dumnezeu existând din veşnicie conştiința de Sine, există din veşnicie şi chipul voit al Său, sau Fiul, şi deci şi Tatăl.

114. In cazul că socotesc pe Dumnezeu Creator şî împărat fără voie, vor admite un panteism potrivit căruia o esență a fost dusă prin necesitatea unor legi interne la calitățile amintite. Un Creator fără voie, mai este El Creator atotputernic? Nu e supus unei necesități de-a crea ? Sau nu i se impune de creatura însăşi ca sil fie ? Dar atunci mai este ea creatură ? Şi un împărat fără voie al ei, mai este el împărat cu adevărat ? Nu e silit de creatură să fie împărat ? Iar c^acă s-ar admite că a fost Creator cu voie, însă a preexistat voința actului creator, şi buna-

de înfăptuit stăpâneşte voința sau non-voința, dar în domeniul naşterii nu ? Dacă se întreabă pentru ce, înțelepciunea ar răspunde printr-o sentință lăudată adeseori : «O voia natura (firea), care n-avea grijă de legi». Eu aş adăuga că eu nu fac nici un caz de voință sau de lipsă de voință. Sau nu ți-ar părea că cuget drept, dacă aş afirma că toate câte este ființial Dumnezeu Tatăl, nu le are dintr-un progres în voință, care L-ar duce spre ceea ce e mai bine, nici nu a dobândit calitatea de-a fi Tată în mod voit[11S].

B. Ce voieşti să spui ?

A. Oare spui tu că Dumnezeu este sfânt şi deci şi bun ?

B. Desigur.

A. Aceste două virtuți sunt în El în mod ființial, sau introduse din afară prin voință, încât ar putea pătimi şi pierderea lor, dacă nu le-ar voi ? Este în acestea o mişcare a voinței ?

B. Sunt ființiale. Socotesc că cuvântul credinței drepte ar râde de cei ce îndrăznesc să spună că nu este aşa.

A. Foarte bine ai spus, prietene, şi admir iubirea ta de învăţătură. Dar atunci cum Dumnezeu Tatăl ar putea fi Tată cu voie sau fără voie şi nu mai degrabă în mod fiinţial, dacă este astfel sfânt şi bun şi nu are prin simple voiri să fie ceea ce este ? Cum nu vezi aceasta tu, care te-ai înfuriat cumplit şi ai răcnit împotriva celor ce susţin contrariul ?[110]

B. Încă nu înţeleg aceasta.

A. Dar o vei înţelege. Voi avea mare plăcere să ţi-o explic, fiindcă doreşti să o înveţi. înţelege ceea ce-ţi spun. Vor socoti ei că trebuie să admită că Tatăl este Născător prin fire şi vor recunoaşte că aceasta este un fapt fiinţial al Lui, sau vor nega aceasta printr-o cugetare foarte necredincioasă ? De spun că nu este Născător în mod fiinţial, vor desfiinţa prin aceasta existenţa

lătii manifestate prin el, s-ar introduce Un timp anterior în care se gândea dacă ar trebui să fie acestea. De fapt, ultima e soluţia creştină, dar fără să presupună că n-a fost înainte de actul creator puterea de a-1 săvârşi.

115. Naşterea Fiului de către Tatăl e mai presus de ceea ce socotim noi voit sau non-voit. Dar chiar calitatea de Creator a lui Dumnezeu nu o putem supune înţelegerii noastre, declarând-o voită sau non-voită în sensul în care socotim aşa cele ce se întâmplă cu omul Ele arată un bine, care este fiinţial în Dumnezeu. Dar e un bine de temelie în Dumnezeu, care e naşterea, şi e un bine care nu este de temelie în El, care e creaţia. El poate trăi binele în Sine şi fără creaţie. Binele realizat prin creaţie e voit prin libertatea Lui, deci poate fi în El şi fără a-1 realiza. Dar identitatea Lui cu binele în sens fundamental se arată în faptul că Dumnezeu nste un Tată şi un Fiu prin fiinţă.

116. Cei ce nu văd pe Fiul ca născut din fiinţa Tatălui pot vedea relaţia lui Dumnezeu cu El voită sau non-voită. Dar cei care II văd ca provenit din fiinţa Tatălui, nu mai pot vorbi de voinţă sau de non-voinţă în această relaţie.

Fiului, ca Unul ce n-a primit existenţa în mod nenăscut, dar care este şi subzistă din Tatăl după credinţa Sfintelor Scripturi. Iar dacă Dumnezeu Tatăl nu are o fire cu adevărat născătoare, ci a fost mişcat prin voinţă spre puterea de a naşte, îi auzi spunând că El şi-a prelucrat propria fire, făcând-o născătoare ; şi aducând-o la ceea ce nu era, se cuvine să fie cugetat ca mai vechi decât Sine, dacă fiind şi subzistând, a voit să fie ceea ce voieşte, adică Tată[117]. Dar aceste idei trebuie aruncate peste bord ca bolnave de o absurditate de nesuportat. Iar noi, urmând raţionamentelor dreptei credinţe, spunem că a socoti pe Tatăl Născător fără voie sau cu voie, este un lucru deşert şi prostesc. El este aceasta prin fire şi fiinţial. Căci nu este fără de voie ceea ce este prin fire, având în vedere că firea Sa e îmbinată cu voinţa Sa de a fi ceea ce este [118].

B. Şi mie mi se pare că aşa stau lucrurile. A. Şi pe lângă acestea, s-ar primejdui şi de o altă absurditate dacă ar socoti că trebuie să spună că în Dumnezeu Tatăl voinţa e mai veche ea naşterea. Să cercetăm aceasta, dacă îţi place : Oare este acum în urma unei mari osteneli Dumnezeu Tatăl în cele ce I se cuvin, fiindcă a născut, deci ar fi putut găsi că ar fi fost potrivită şi bună pentru El nenaşterea ? Dacă născând n-a ieşit din ceea ce e potrivit propriei firi, pentru ce nu se ruşinează, nenorociţii, să-I vadă o stare inferioară a Lui în faptul de-a nu fi născut ? Iar dacă n-ar fi născut, ar

117. După ce s-a arătat că e absurd a socoti pe Dumnezeu Tată fără voie, se respinge ideea că a devenit Tată prin voinţă. Fiul este din fiinţa Tatălui ; atunci este şi El Dumnezeu, din veşnicie şi admitem că şi Tatăl este Dumnezeu, sau are fire dumnezeiască. Dar dacă aceia admit că Fiul este Dumnezeu, dar Tatăl din care este născut nu e Dumnezeu prin fire, ci prin voinţă, atunci El trebuie să-şi fi prefăcut şi firea în dumnezeiască prin voinţă. Şi atunci calitatea ne-dvmnezeiască a Tatălui este mai veche decât calitatea ei dumnezeiască. Admit deci o evoluţie în Cel ce devine Tatăl Fiului Său : o evoluţie în baza unor legi mai puternice. Dar cine a impus aceste legi Celui ce devine Dumnezeu ? Iată cura neadmiţându-se un Dumnezeu ca existentă supremă veşnică, totul rămâne in-explicabil. Dacă nu se admite un Dumnezeu veşnic ca Tată, nu se poate explica nici Fiul ca Dumnezeu. Şi cum s-ar mai explica o înălţare a noastră spre in-dumnezeire ?

118, Dumnezeu are firea Sa îmbinată cu voinţa Sa. E! nu este ceea ce este contrar voinţei Sale. Firea Sa nu e produsul voinţei, nici contrară voinţei. Nu e nici *o* despărţire între ele.

fi mai bine şi' mai potrivit să ne întrebăm ce L-a împins spre a naşte, punân-du-Se într-o situaţie mai rea, lăsându-Se convins să nască ? Deci a greşit şi în cugetarea cuvenită, primind cu voia ceea ce era propriu să-L păgubească în slava şi firea Lui. Şi iată cum apare, se pare, o acuzaţie nouă împotriva voinţei şi sfatului negrăit al Tatălui. Nu sunt deci acestea de respins din capul locului, atingând limita răutăţii şi depăşind orice necredinţă ? B. Da, aşa este.

A. Dar să ne depărtăm cât mai mult de la acestea şi să ne întoarcem spre latura aceea.

B. Spre care zici ?

A. Spre datoria de-a primi în sufletele noastre cea mai bună idee despre Dumnezeu, cugetând că naşterii Fiului nu i-a precedat nimic, că voinţa Celui ce L-a născut nu s-a ivit înainte de existenţa Celui născut, ci Dumnezeu a fost deodată Tată şi voitor să fie Tată[119]. Căci dacă Dumnezeu nu este fără voie Cel ce este sau Tatăl, sau suferă această voinţă ca o necesitate, cum trebuie cugetat şi ca sfânt şi ca bun ? [120] Este deodată prin fiinţă sfânt şi bun şi voitor de-a fi cele ce este şi nu se poate cugeta altfel despre Dumnezeu. El este deodată Dumnezeu şi Tată, faptul de-a naşte neavându-l mai târziu ca existenţa, ci subzistă şi e înţeles ca Tată odată cu existenţa. Cel ce are o astfel de fire, trebuie să se vadă ca având împreună subzistent cu El fără de început pe Cel născut, adică pe Fiul [m].

Naşterea nu trece de la potentă la act ?

B. Dacă voieşti, zic ei, să fie aşa, să admitem această coexistenţă. Dumnezeu a fost pururea Tată în potentă, deci Fiul putea fi cugetat prin simpla gândire, având numai aparenţa de-a fi înainte de naştere. Dar S-a născut după aceea.

A. Că naşterea este adevărată şi provine cu adevărat din Tatăl e un fapt mărturisit. Cel ce este prin fire în potentă şi în act Tată, nu are o voinţă care decide în privinţa celor două, ci urmează mai degrabă

119. Voinţa Tatălui **de**-a fi Tată al Fiului nu e anterioară naşterii Fiului. Aceasta ar însemna să se introducă timpul în viata Treimii. Şi ar mai însemna că Tatăl S-a desăvârşit, sau S-a degradat devenind Tată. Căci s-ar fi produs o schimbare în El. Pe cât de fără de început este Dumnezeu, pe atât de fără de început este El ca Tată al Fiului, deşi Fiul e născut, iar Tatăl e născător, iar Fiul născut. Din veşnicie Dumnezeu e Tată şi Fiu, sau din veşnicie există în Dumnezeu comuniunea interpersonală a iubirii, dar cu două nuanţe atotcurate : iubire de Tată si iubire **de** Fiu.

120. Nu poate să nu fie Dumnezeu Tată, căci nu poate să nu fie bun din veşnicie. Căci a fi Tată, înseamnă a fi iubitor sau bun in gradul suprem. Iar dacă n-ar fi aşa, din veşnicie, n-ar fi Dumnezeu. A fi Dumnezeu, înseamnă deci a fi şi Tată si Fiu. Iar bunătatea nu poate fi lipsită de voinţă. Dumnezeu este din veşnicie bun, deci liber şi Tată, având un Fiu. Treimea este existenţa supremei bunătăţi sau iubiri din veşnicie.

121. Ţine de firea lui Dumnezeu cea bună să fie Tată care are un Fiu. Aceasta nu înseamnă că firea dumnezeiască este mai înainte de-a fi Tată şi Fiu. sau Tat-ă care naşte un Fiu, pentru că ţine de ea bunătatea. Iar bunătatea nu poate fi decât între Persoane.

legilor firii, între care este şi cea a naşterii. El nu devine Tată al cuiva străin, când Născutul trebuie să fie o fire cu Născătorul. Pe de o parte văzând în Tatăl o schimbare, ei coboară cinstirea Tatălui, deşi -dumnezeiasca Scriptură zice : *«La Care nu este schimbare, nici umbră de mutare»* (Iacov 1, 17). De aici se poate învăţa : căci ce este aceasta, prietene, dacă nu o schimbare şi o prefacere adâncă, trecerea de la potentă la act ? Fiindcă ceea ce se cugetă ca având în potentă prin fire, dar încă neprimit şi prin act, rămâne o vreme în potentă, dar încă nu e primită mişcarea actului, rămânând încă în starea de la început şi primă. Iar când primeşte mişcarea ca act, trece, socotesc, după aceasta, cum se poate vedea, la altă stare, din ceea ce era la început. Dar ei înşişi nu văd că aceeaşi stare de potentă a unei existenţe este o stare aflată în lucrare.

B. Aşa socotesc şi eu.

A. Dacă deci ei spun că nu e nici o distincţie între ele, ci le văd :a aceeaşi stare, atunci Dumnezeu a fost Tată în act fără de început. Şi nimic nu ne va împiedica pe noi să spunem aceasta, deoarece pentru noi existenţa în potentă şi în act coincid [m]. Iar dacă spun că nu este aşa, ci este o distanţă între ele şi o nu mică deosebire, cum nu s-au schimbat cele ale lui Dumnezeu, nemaipăstrându-se în potentă, ci pătimind, aşa zicând, mişcarea spre act ?

B. Ai spus cele cuvenite. Dar socotesc că în mintea adversarilor a venit şi această idee pe care îndrăznesc să o exprime : oare, deoarece Tatăl este pururea şi fără început Creator după fire, n-a săvârşit netemporal şi lucrarea de aducere la existenţă a celor făcute ? Deci nu are creaţia coeternă, ci a adus-o la existenţă din nimic în timp. Vom admite deci că firea Lui neschimbată s-a mişcat şi a pătimit prin aceasta o umbră de mutare» ? Deci se poate, zic aceştia, ca şi în naştere să fie trecerea de la potentă la act şi aceasta să nu fie o schimbare sau o mutare, ci mai degrabă o capacitate a firii de a fi astfel în privinţa naşterii **123.**

A. Cât de înclinată îţi este mintea spre uşurătate, dacă socoteşti că acei neisprăviţi au găsit un temei necesar în teoria lor ! De aceea trebuie cercetat cât mai serios modul mişcării în amândouă acestea,

122. Dacă Dumnezeu ar evolua de la o stare de potentă la una de lucrare n-ar mai fi desăvârşit din veşnicie. El ar fi supus unei legi de dezvoltare. Dar cine I-ar fi impus această lege V

123. Se vede aceeaşi tendinţă la aiieni să confunde pe Fiul cu creaturile provenind amândouă din Dumnezeu după o gândire şi o voire a lor, trecute în acte. Sau aceeaşi considerare a creaţiei ca singura formă de manifestare a unui «Dumnezeu» supus unor legi în sens panteist. învăţătura creştină despre Treimf- este singura care ne scapă de panteismul lipsit de sens. Altceva este a naşte la Dumnezeu şi din fiinţa Sa, şi altceva a crea din nimic.

spre a vedea ce le desparte şi să aflăm ce diferenţă apare între ele. Vei cunoaşte astfel raţiunea lor îmbătrânită în lipsa de învăţătură. Căci a spune de cineva că a născut din sine însuşi şi că în aceasta a înaintat de la putere la act, înseamnă a (pătimi) clătina ceva în firea proprie. Căci nu pătimeşte în altele, ci în sine însuşi mişcarea lucrării. Dar a trece de la a nu face ceva, la trebuinţa de a lucra ceva nu în sine, ci în altele, vor afla că înseamnă a face ceva în cele din afară.

B. Explicarea ta îmi e nu mai puțin clară ca cele dinainte.

A. Ei bine, să vorbim despre om. Fiind născător prin fire şi fiind aceasta la început în potentă, trece cu timpul şi la act. Dar el nu are înțelepciunea fără un exercițiu, ci mai degrabă îi este propriu prin fire şi ființial să poată face ceva printr-o ştiință şi printr-o artă potrivite omului : el echipează o corabie, modelează după ideile sale sculpturi din bronz sau lucrează altceva asemănător. Deci ți se pare că se mişcă în acelaşi fel, spre a fi tată în act, dus spre aceasta prin potentă şi spre a fi meşter al tuturor celor ce sunt, folosindu-se de artă ?

B. Nu aş gândi aceasta niciodată. într-un caz nu se mişcă în sine, ci mai degrabă ştiința care este în sine în cele din afară. în celălalt caz, mişcându-se într-un fel în Sine, produce o mutare şi o schimbare oarecare, referitoare la fire sau, altfel spus, privitoare la actul şi la puterea firii.

A. Aceasta este şi ceea ce am spus adineaori, vrând să arăt deosebirea de mişcare ce trebuie văzută în cele două cazuri. Deci nimic nu ne obligă să spunem că firea lui Dumnezeu a fost mişcată din necesitate şi a suferit în mod ființial o înclinare prin faptul că a procedat în anumite timpuri la fapte de creație. Dar ar fi suferit o mişcare ființa Sa, dacă ar fi fost dus, nu ştiu cum, de la potentă la act [m].

B. Aşa este.

A. Dar mai este şi alt lucru — căci socotesc despre câinii cei mai simțitori, când pornim spre vânarea celor plăcute — că ne ajută să vedem slăbiciunea şi nesubțirimea adversarilor. Născutul dumnezeiesc şi mai presus de lume nu ne împiedică prin nici o rațiune de a-L cugeta împreună subzistent cu Născătorul, având în vedere că Dumnezeu e pururea şi fără început cugetat şi existent ca Tată. Iar deoarece creația este o operă a puterii creatoare, cum şi de unde ar avea coexistenta cu Dumnezeu şi slava de-a fi din veşnicie, odată ce nu e nici fără început în timp şi mişcată spre existență din nimic ? [125] Sau ți se pare că nu e necesar să fie cugetată cu totul înainte şi existentă

124. De fapt Dumnezeu n-a trăit **o** mişcare de la potentă la act, în naşterea Fiului, dar Sf. Chirii vrea să anate prin aceasta o deosebire între actul naşterii provenit din ființă şi faptele îndreptate spre lucruriie din afară. Numai dacă ar fi fost dus şi Dumnezeu spre naştere ca omul de la potentă la act, ca ulterior potența, ar fi trăit şi EI o mişcare, dar **o** mişcare în ființa Sa.

înainte firea creatoare față de tot ce e chemat la existență în mod creator ?

B. Da, sunt de acord.

A. Astfel deci, când creația încă nu era adusă la existență, Dumnezeu era Creator şi atunci. Şi nu pentru că era Creator era şi Tată [m], ci pentru că a născut. Iar Hui era, pentru că S-a născut. Deci din faptul că este un Creator şi o creație, nu rezultă în mod necesar coexistența lor, dar o cugetare exactă trebuie să admită numaidecât această coexistență în cazul lui Dumnezeu, când e numit fie Tatăl, fie Fiul. Căci cum ar preexista Unul şi ar apărea înaintea Celuilalt, odată ce Fie-

care este ceea ce este, înțelegând ca împreună existentă şi nu lipsă oonvergența între Ei ? Tatăl e Tată în raport cu Fiul şi invers. Această idee îți pare că se abate în mod necesar spre o eroare ?

B. Câtuşi de puțin, nu.

A. Dacă perspectiva de-a naşte din Sine şi de-a fi văzut ca Tată după fire al Fiului n-a putut apărea lui Dumnezeu Tatăl decât ca o faptă înțeleaptă şi prea frumoasă, pentru ce-ar fi pus o întârziere în a-L naşte ? Ce L-ar fi împiedicat în mod folositor şi constrângător sau ce L-ar fi sfătuit să nu fie Tată mai curând ? Oamenii sunt mereu părinți în potentă, dar încă nu şi în act. Aceasta e clar pentru oricine. Motivul care îi împiedică e foarte vădit. Corpul neajuns încă la vârsta pubertă - ții, proprietățile firii rămân încă neactivate şi în odihnă, aşteptând vremea potrivită manifestării care le va face vădite. Dar în Dumnezeu care are pururea şi în mod deplin ceea ce este, nu e un progres spre o stare pe care nu o are încă şi spre care o dezvoltare în timp e numaidecât necesară. Din ființa Lui însă şi străluceşte Fiul şi are în mod ființial ca chip propriu prin fire pe Cel născut al Său. Cum s-ar mai cugeta atunci că EI nu L-a născut prin act din veşnicie de când există, ci că s-a aflat mai degrabă într-o stare de potentă şi a pătimit mişca

125. Dacă Dumnezeu e Tală fără început, atunci si Fiul e fără început, dar născut din ființa Lui. E din veci împreună existent cu Tatăl. Aceasta e slava Lui egală cu a Tatălui. Dar creația, având un început şi fiind din nimic, nul poate avea slava Fiului, căci nu e din veşnicie şi împreună existentă cu El şi din ființa Lui.

126. Creația nu e impusă în mod necesar lui Dumnezeu cel în Treime. El este-Treime prin ființă, iar lumea este numai prin voință, deşi are în Sine şi puterea de-a fi Creator. Dacă ar ține (lumea) de ființa lui Dumnezeu, ea ar trebui să existe din veşnicie, ca şi Fiul. Numai în faptul că lumea e din nimic, se arată atot-puternicia lui Dumnezeu față de ea. Altfel s-ar cădea în panteismul din care apare o lume cu atâtea mărginiri şi imperfecțiuni, când nu stă în dependență de puterea Lui.

rea ființială, primind o prefacere în ceea ce nu era la început ? Am suferi ca o lipsă nu puțină de evlavie față de Fiul, dacă nu ne-am împotrivi acestor păreri ale adversarilor. Căci Unul Născut n-ar mai fi Făcătorul veacurilor, dacă timpul s-ar intercala, nu ştiu cum, şi s-ar face mai vechi decât naşterea Lui prin act de către Dumnezeu Tatăl, dacă de la nenaştere, adică de la potența, s-ar înainta la naşterea prin act nu în mod netemporal, chiar dacă s-ar cugeta foarte scurt şi redus acest interval. Iți spun că este un lucru foarte urât şi ruşinos a se socoti soarele şi focul că n-au putut să nu fie niciodată ceea ce sunt, că nu s-au odihnit şi mi s-au oprit niciodată într-o stare pur potențială, că n-au trecut de la această stare la act printr-un fel de mişcare de natură făcută în timp, deci oa văzând proprietățile lor manifestându-se împreună cu facerea lui, iar pe Dumnezeu, a-L declara nu mai presus de corpuri şi a nu-L cugeta că poate în privința naşterii să se afle în rânduiala Lui, care nu poate conveni decât Lui şi numai Lui.

CUVÂNTUL III

Fiul Iui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat ca şi Tatăl

Ar putea fi o distincție între Dumnezeu adevărat şi Dumnezeu pur şi simplu ?

A. Este un lucru foarte bun şi sunt sigur, Ermia, că şi tu spui la fel, de-a străluci prin stăruința în virtute şi mai ales de-a ne ocupa cu cuvintele despre evlavie, adică cu cele despre Dumnezeu. De aceea spune în Sfânta Scriptură : *«Şi le vei grăi lor şezând în casă şi umblând pe cale şi când te culci şi când te scoli»* (Deut. 6, 7). De fapt, socotesc că nu e fără folos şi fără câştig a avea noi cuvântul dumnezeiesc pe limbă şi nu sunt alții cărora să le convină mai mult ca celor stăpîniți de grija de-a viețui ou iubire de Dumnezeu.

B. Sunt de aceeaşi părere. Nu e nimic mai bun. Până acum s-a cercetat îndestulător tema dumnezeieştii şi negrăitei naşteri şi cum Fiul n-a ieşit nicidecum din altă parte, ci a strălucit din ființa lui Dumnezeu Tatăl. Căci aşa ni s-a arătat. Ce le mai dă adversarilor ideea că există un singur Dumnezeu Tatăl după fire şi adevărat, iar împreună cu El nu mai trebuie numărat nicidecum nici unul, că deci trebuie să alunge, împreună cu alții, cât mai departe de adevărata dumnezeire firea Fiului unic şi adevărat ?

A. Ce-i îndeamnă la aceasta? Deoarece tu socoteşti bine să întrebi, eu aş spune despre cei ce gândesc aşa că : *«Via lor este din Sodoma şi vița lor din Gomora. Strugurele lor e strugure de fiere, vinul lor le este poamă de amărăciune»* (Deut. 32, 32—33). Ca îmbătați de vorbării mincinoase, nu ştiu de unde născocite, vomează din comoara rea a inimii lor cele rele. Văzându-şi limba neînfrânată în hulele împotriva Fiului şi bolind de nebunia nerăbdată de Dumnezeu, soră şi vecină a fariseilor, să audă spunându-li-se oa acelora : *«Pui de vipere, cum puteți vorbi cele bune, fiind răi* ?»• (Matei 12, 34). Cei ce-şi ocupă mintea cu atât de venerate şi negrăite cercetări, să nu creadă că e bine şi neosândit să-şi afirme ceea ce le place lor, ci întorcându-şi ochiul lăuntric şi ascuns ca într-un cerc, şi străbătând lărgimea a zeci de mii de înțelesuri şi probând ou exactitate ceea ce este spre folos şi ajută la dreapta cunoaştere şi lăsându^se conduşi spre înțelegerea negrăită, nu se lasă convinşi decât de dogmele adevărului. Căci socotesc că numai o minte nebună şi aiurită poate spune că nu e Dumnezeu după fire şi adevărat Fiul ieşit din Dumnezeu, ca cuvântul din minte, sau ca strălucirea luminii. Aceasta înseamnă a pluti printre raționamente deşarte şi a se lăuda cu născociri de noțiuni întinate. Căci oare nu e mai bine să se vadă printr-o înțelegere pricepută că acolo unde a avut loc o naştere nemincinoasă după fire,. legătura Celui Născut cu

Născătorul nu e relativă şi mincinoasă, ci prin fire ? Căci Cel Născut cu adevărat este din ființa Născătorului. Cum deci n-ar fi, cum zic ei, cu adevărat Dumnezeu, Cel născut din Dumnezeu ?

B. Da, poate şi ei spun că este Dumnezeu şi din Dumnezeu, dar de alt fel şi în mod diferit.

A. Dar ce este acest alt fel, eu nu înțeleg. Explică-mi tu, dacă ştii. Căci cred că tu eşti capabil.

B. Da, sunt capabil. Ei spun că Tatăl este Dumnezeu adevărat dar Fiul nu este aşa, chiar de se numeşte Dumnezeu. El este din Dumnezeu, dar zic : Toate sunt din Dumnezeu.

A. Aceasta înseamnă a declara deschis că nici Fiul nu este Dumnezeu, ci în mod egal cu celelalte existențe din Dumnezeu, dar prin modul creației. El a fost pus între cele făcute şi adus la existență ca unul ce nu exista şi aşezat în rând cu creația ca şi cu o soră. Socotesc că e o faptă foarte bună şi înțeleaptă să dezbrăcăm gândirea lor de voalul acestor minciuni viclene şi să nu lăsăm pe adversari să aiureze despre firea Fiului cu cuvinte artificiale, fără să creadă nimic din ceea ce este El cu adevărat, făcându-i să spună pe față ceea ce cred ei că este. Şi astfel socotesc că tot conținutul nebuniei lor va fi luat în râs. Şi că ar fi ieşit Fiul din Dumnezeu, nu va cugeta cineva, dacă are mintea nestricată, că arată altceva decât că S-a născut şi a ieşit din însăşi ființa Tatălui, ceea ce a dovedit cuvântul nostru de adineauri. Dar minții care a înțeles acest lucru îi va trebui, socotesc, să aprofundeze şi altă latură a lui.

B. Voi avea mare plăcere să porneşti spre aceasta. Ceea ce trebuie să se spună acum celor ce se opun cuvintelor noastre, este aceasta : Un singur Dumnezeu adevărat a fost numit, zic ei, anume- Tatăl j în Vechiul şi în Noul Testament. Căci a spus Moise : *«Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul* ■ *tău, Domnul cel unul este»* (Deut. 6, 4). Şi în Cântările sale L-a înfățişat pe Dumnezeu, strigând : *«Vedeți, vedeți că Eu sunt şi nu este Dumnezeu afară de Mine»* (Deut. 32, 39). Şi iarăşi : *«Eu sunt Dumnezeu întîiul şi după acestea şi nu este Dumnezeu afară de Mine»* (Isaia 44, 6). Dar şi Fiul însuşi zice către Tatăl Său : *«Aceasta este viața veşnică, să Te cunoască pe Tine singurul Dumnezeu adevărat»* (Ioan 17, 3). Şi s-ar putea adăuga fără greutate multe alte texte ca acestea. Pe baza lor vor lupta cu vigoare prin cuvintele lor şi nu vor fi departe de speranța că se vor hotărî unii să consimtă că este un unic şi singur Dumnezeu Tatăl, ca adevărat şi prin fire şi nici un altul pe lângă El.

A. Spune-mi ce-i îndeamnă să asude degeaba pentru nimic ? Căci n-avem nevoie de nici o osteneală pentru aceasta, consimțind şi noi să fim de acord ca să primim un unic Dumnezeu Tată adevărat şi prin fire. Cum s-ar îndoi cineva de aceasta şi pe ce motiv ? Dacă adaugă că nu e pe lângă El nici un alt Dumnezeu, prea puțin păgubeşte aceasta firea Fiului. Căci este în afara tuturor şi nu în toate, subzistând îm-

preună cu Tatăl şi strălucind pururea împreună cu El şi fiind împreună cugetat în firea dumnezeiască cu Cel ce L-a născut. Căci unul este Dumnezeu şi acesta este Dumnezeu adevărat. Fiindcă am fost eliberaţi de politeism şi am fost spălaţi de pata lui, deşi târziu şi cu greutate, cunoscând pe Unul şi adevăratul Stăpîn [121]. Dar părăsind acestea pentru prezent, să trecem la acest punct. Căci acesta socoteşte că e de trebuinţă.

B. De ce punct vorbeşti ?

A. Fiul e numit Dumnezeu adevărat, singurul Dumnezeu adevărat.

B. De fapt aşa a spus.

A. Şi nici un cuvânt vechi n-a spus că este alt Dumnezeu afară de El.

B. E adevărat.

A. Să recurgem deci şi noi, iubitule, la Sfânta Scriptură şi cercetând cuvintele Sfinţilor autori ai Scripturii, să vedem dacă vreunul din ei n-a declarat numai pe Fiul şi nu L-a numit «adevărat».

B. Bine zici.

A. Deci îndată ni se va înfăţişa înţeleptul Ioan, numit şi fiul tunetului, declarând deschis : «Şi *ştim că Fiul lui Dumnezeu a venit şi ne-a dat nouă priceperea să cunoaştem pe Dumnezeul cel adevărat; şi noi suntem întru Dumnezeu cel adevărat, adică în Fiul Lui, Iisus Hristos. Acesta este adevăratul Dumnezeu şi viaţa veşnică»* (I Ioan 5, 20). Va contribui iarăşi şi marele Baruh şi va arăta clar firea şi slava Fiului, declarând şi el şi aproape arătând cu degetul : *«Acesta este Dumnezeul nostru; nu se va cugeta altul pe lângă El. Aflat-a toată calea ştiinţei* şi *a dat-o lui Iacob, slugii Sale, şi lui Israel cel iubit de El. După aceasta s-a arătat pe pământ şi cu oamenii împreună a vieţuit»* (Baruh 3, 37—38). Şi ne poate ajuta şi Sfântul Pavel care a vorbit de un singur

127. De abia prin Hristos, revelat ca Fiul lui Dumnezeu prin fire, am scăpat de panteism. Căci un Dumnezeu din care n-ar rezulta decât o lume creată, n-ar li un Dumnezeu care are în Sine o viaţă, ci s-ar dovedi având nevoie de o lume, deci aceasta ar emana oarecum în mod panteist din El. Hristos ne-ia arătat existenţa unui Dumnezeu care are un Fiu născut din veşnicie din fiinţa Sa, deci nefiindu-I necesară lumea, ci creând-o pe aceasta din nimic şi în mod absolut liber. **J** — Sfântul Chirii al Alexandriei

Dumnezeu, de un singur Domn, Iisus Hristos (I Cor. 8, 6). Dar cântă şi David în Duhul : «Cine *este Dumnezeu afară de Domnul ? Şi cine este Dumnezeu afară de Domnul nostru ?»* [128]. Deci nu s-a proclamat foarte clar şi eficient glasul Sfinţilor (autori ai Scripturii), că Unul Născut este Dumnezeul cel unic şi adevărat ? [12n]. B. E adevărat.

A. Dumnezeu Tatăl ni S-a adus ca singurul şi adevăratul Dumnezeu, arătându-ni-Se Fiul ca egal cu El şi nedespărţit de El[13u]. Nu s-ar putea vedea altul în El. Unde s-ar refugia mintea celor ce cred. dacă Amândoi s-^ar elimina unul prin altul şi n-ar fi în siguranţa slavei dumnezeieşti, dacă ar avea o fire uşor de clătinat şi cu totul de uzurpat [m]. Oare nu ar fi drept în acest caz să spunem că am admite că numai Tatăl este Dumnezeu adevărat şi afirmă îndată deosebirea de fire a Fiului şi scoţându-L din atributele dumnezeirii adevărate, L-am

vedea trecut în altă fire ? Dacă, dimpotrivă, deci I-am atribui numai Fiului numele şi realitatea dumnezeirii adevărate şi unit cu El n-am admite nici o altă Persoană, n-am atribui oare slavei Tatălui cele ce nu e îngăduit să le spunem ? [132].

B. Ne atrage spre aceasta puterea unor astfel de idei. Dar poate că adversarii vor spune şi aceasta : dacă Fiul este Dumnezeu adevărat, va trebui să vorbiţi nu de un singur Dumnezeu, ci de doi.

A. Pentru cugetarea absurdă a acelora nu e nimic ce nu poate rămânea neîncercat. în hula lor, ei pot merge şi pe jos şi pe cal. Dar scopul nostru nu este de-a arăta aceasta, ci. cuvântul nostru ne îndeamnă mai degrabă să mărturisim că trebuie să credem că din fiinţa lui Dumnezeu Tatăl a ieşit prin naştere adevărată Fiul, ca Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, sau S-a născut nu

128. Dumnezeu S-a făcut Domnul nostru în Fiul Său, care S-a întrupat ca om. Iar Baruh prooroceşte clar că Dumnezeu Se va arăta pe pământ, deci în Iisus Hristos. Tot Domn îl numeşte pe Hristos şi Pavel, ;arătându-L prin aceasta ca Dumnezeu, sau ca Stăpânul nostru.

129. Spunându-I-se lui Hristos Dumnezeul Unic, S-a arătat că nu e despărţit în dumnezeire de Tatăl. Că sunt împreună un unic Dumnezeu. Hristos ll are în Sine pe Tatăl în mod nedespărţit. Nu vorbea fără să simtă grăind în Sine pe Tatăl şi nu săvârşea nici o faptă, fără să fie împreună săvârşitor al ei Tatăl.

130. Nu se putea să nu se vadă în Fiul Tatăl, dacă Fiul Se manifestă ca Dumnezeu şi mărturisea că in El este Tatăl cu care vorbea şi săvârşea faptele Sale minunate.

131. Dacă n-ar fi în amândouă o unică fire de neclătinat, de necoborât, ci fie firea Fiului, sau fie a amândurora, ar fi o fire nefixată în infinitatea şi viaţa ei nemărginită, în ce ar putea găsi oamenii siguranţa vieţii lor veşnice ?

132. Dacă L-am socoti numai pe Hristos Dumnezeu, neavând în El pe Tatăl ca Dumnezeu, spre ce ne-ar duce El ? N-ar fi şi El în acest caz un dumnezeu mincinos ?

pentru a fi de o fire străină şi de alt neam, ci spre a fi fiinţial ceea ce se înţelege că este şi Tatăl, afară numai de-a fi Tată. Fiind împreună numărat şi unit cu ei, Sfântul Duh, avem o unică dumnezeire adevărată şi prin fire, închinată în Treimea cea deofiinţă.

B. Dar dacă admitem, zic ei, că ipostasurile sunt trei, dumnezeirea va fi cugetată întreită, după raţionamentul cuvenit.

A: Dar cuvântul învăţăturii tainice şi adevărate nu ne-a învăţat că este aşa. Căci ne-am botezat în Tatăl şi Fiul şi Sfântul Duh şi nu spunem că credinţa ne este în trei dumnezei, ci într-o unică dumnezeire, închinată în Treime. Pentru ce coboară deci şi încearcă să supună raţionamentelor omeneşti cele mai presus de minte şi de raţiune, cele ce socotesc că trebuie cinstite de singura credinţă neiscoditoare ? Este cu totul lipsit de evlavie şi o necredinţă dusă la extrem, a întreba cu curiozitate : cum şi ce este Treimea, cum este în Sine firea dumnezeirii ? E evlavios mai degrabă a voi să înţelegi drept în ce mod în Sfânta Treime este închinată o unică fire. Consimte deci, Ermia, că aşa trebuie să socotim şi să cugetăm drept şi că potrivnicii fac un lucru' contrar credinţei iscodind cu neînţelegere şi cu nîneredere în născocirea unor idei nebune, cele mai presus de toată mintea.

B. Bine zici. Aşa zic şi eu. Aceasta o fac aceia^ Dar cum Dumnezeu este Unul în noi, dacă şi Tatăl şi Fiul se cugetă în ipostasuri proprii ?

Â. Ca ajutor sigur în aceasta, vom lua modul deofiinţimii. Ea strânge dualitatea în ipostasuri într-o unitate prezentă în ambele şi, ceea ce pare să existe deosebit şi aparte ca proprietatea fiecăruia, adună într-o identitate, astfel încât nu se admite duplicitatea firii simple şi necompuse sub nici un raport, dar nici nu se desfiinţează dualitatea ipostasurilor de teama de-a părea că se păgubeşte simplitatea firii. Că înţelesul deofiinţimii e adevărat, o pun în lumină înseşi mărturiile despre Fiul, date nouă de Sfintele Scripturi. Căci Tatăl fiind singur prin fire şi cu adevărat Dumnezeu, n-ar putea avea alt fel un Fiu, care este şi El singur Dumnezeu prin fire şi cu adevărat, existând într-o subzistenţă proprie şi într-o identitate de fire cu El, dacă n-ar fi din El şi în El. Dar şi Fiul are iarăşi în firea proprie pe Cel ce L-a născut. Astfel se înţeleg şi se spun şi sunt în realitate una. De aceea bunul Filip a fost mustrat, deoarece n-a exprimat prin cuvintele cele mai alese buna cunoştinţă ce-o avea în minte. Căci deşi putea privi în Fiul firea lui Dumnezeu Tatăl, ei a cerut, zicând : *«Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl şi ne ajunge»* (Ioan 14, 8). La aceasta, Hristos a răspuns : «De *atâta vreme sunt cu voi şi nu M-ai cunoscut, Filipe ? Nu crezi că Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine ? Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut,pe Tatăl; Eu şi Tatăl una suntem»* (Ioan 14, 9). Şi cuvântul este adevărat Deoarece Fiul a provenit din fiinţa lui Dumnezeu Tatăl, există in Tatăl Său şi arată în Sine, prin identitatea firii şi fiinţa Celui ce L-a născut. Şi Tatăl nu poate fi cunoscut altfel decât prin Fiul şi în Fiul, deoarece este chipul ipostasului Lui (Evr. 1, 5), făcând să strălucească în chipul Său propriu firea din care a ieşit. De aceea socotesc că trebuie să continuăm să spunem şi noi : tot ce se spune despre Unul, se află în fiecare, nemicşorând slava nici Unuia[133].

Primul exemplu de comunitate a proprietăţilor între Tatăl şi Fiul: atotprezenţa

B. Ce voieşti să spui prin aceasta ?

A. N-auzi, prietene, pe fericitul Pavel zicând despre Dumnezeu Tatăl : «Ca *să fie Dumnezeu totul în toate ?»* (I Cor. 15, 28).

B. Dar ce este aceasta ?

A. Mergi mai departe şi priveşte cum atribuie Fiului egalitatea în slavă şi împodobeşte firea Unuia Născutului cu cele cu care e împodobit şi Tatăl însuşi. Căci a spus undeva despre El : *«Plinirea Celui ce plineşte toate în toţi»* (Efes. 1, 23).

B. A spus-o de fapt aceasta.

A. Socotesc că oricine s-ar afla într-o greutate încercând să înţeleagă cum are loc aceasta. Dumnezeu Tatăl umplând, după noi, toate, şi fiind şi ougetându-Se în toate în mod potrivit Lui, nu văd unde ar mai fi loc pentru împlinirea prin Fiul Deci e necesar să se cugete că dacă nu este fiecare în mod fiinţial în amândoi, s-ar arăta de prisos,

133. Nu se poate vorbi de Tatăl, fără a se cugeta şi la Fiul; şi nici invers. Nici Unul nu e fără Celălalt. Aceasta se reflectă întru-n fel şi la oameni. Nu poţi înţelege o persoană deplin decât dacă cunoşti şi pe cele cu care a convieţuit. Şi nici persoana respectivă nu se poate gândi la sine fără să nu implice şi gândirea la altele cu care a convieţuit. Persoanele sunt şi distincte, dar au şi ceva comun între ele: Dumnezeu n-a făcut pe nimeni şi nimic în izolare, cum nu este nici în El o izolare între Persoane.

134. Dacă Fiul n-ar fi in Tatăl şi invers, cum s-ar împăca o afirmare a lui Pavel că Tatăl umple toate cu afirmarea că şi Fiul le umple toate? Al doilea înţeles al expresiei: plinirea Celui ce plineşte toate. Numai Dumnezeu poate da tuturor tot ce le trebuie ca să existe şi să coexiste într-un fel de unitate cu toate. Căci numai Dumnezeu are în El tot ce trebuie existenţei Sale şi existentei celor create. Dar mai putem adăuga şi un al treilea înţeles: Toate cele create au nevoie să fie într-un fel plinite de Dumnezeu ca să existe. Dar nu are nevoie Dumnezeu de cele create ca să existe. Toate cele ce sunt dependente de Dumnezeu, de puterea lui Dumnezeu în existenţa lor, ne spun că e însă cineva care nu e dependent de nimic. Acest cineva trebuie să fie. El este Dumnezeu.

precum se pare, plinirea lui Dumnezeu Tatăl, ajungând deplin spre aceasta cea prin Fiul; sau adaugă existenţelor zadarnică şi nepotrivită plinirea Fiului, fiind de ajuns Tatăl mai mult decât suficient spre plinirea tuturor. Cine ar putea arăta de ce mai au trebuinţă toate, odată ce au plinirea de la Tatăl ? Deci, prietene, se va arăta înţeleptul Ioan vorbind de prisos şi bâlbâind în deşert, spunând despre Sfinţi şi despre Fiul : *«Căci din plinătatea Lui noi toţi am luat»* (Ioan 1, 16)[135] ? De oe mai au încă oamenii lipsă, să primească cele din plinătatea Fiului, odată ce Dumnezeu Tatăl are în El în mod îndestulător cele prin care poate aduce la existenţă creaţia, nemaiavând aceasta nevoie de cele ale altcuiva ?[136]

B. Foarte drept ai grăit.

A. Dacă am voi să ne ocupăm de această plinire pe care o dă fie-care, oare nu e clar pentru oricine că dacă sensul fiinţei ar fi altul în ambii, fiecare ar săvârşi plinirea în noi potrivit cu firea fiecăruia ?

B. In mod necesar.

A. Şi dacă Dumnezeu adevărat este Tatăl, dumnezeiască va fi numaidecât şi lucrarea Lui, iar Fiul decăzut din dumnezeirea adevărată, nu va fi dumnezeiască nici puterea Lui de împlinire. Deci lucrarea lor de plinire în noi, ar fi de două feluri şi neasemănătoare. Şi dacă ar ajunge în cei ce se lucrează spre mântuire plinirea Tatălui, fiind dumnezeiască şi mai bună ca cealaltă, pentru ce ar mai lucra în noi Fiul ? (Mai ales că ar adăuga ceva inferior, dacă n-ar lucra aşa ca şi Tatăl prin fire ? Iar dacă plinirea prin Fiul ne-ar îmbogăți cu un mijloc necesar spre mântuire, ar urma să cugetăm şi să spunem că ceea ce este superior are nevoie de ceva inferior şi ceea ce-i cu lipsuri, adaugă ce are mai mic la ceea ce-i superior, dacă plinirea prin Dumnezeu Tatăl nu ajunge peste tot să ne

135. Avem aici un alt înțeles al cuvântului «plinătate» (plenitudine). Un înțeles semnalat şi la nota anterioară prin independența lui Dumnezeu de nimic. Adică Dumnezeu Tatăl şi Fiul nu ne dau numai ceea ce plineşte puterea noastră de-a exista, ci au în Ei şi o plenitudine de existență, căreia nu-i lipseşte nimic. Dumnezeul în Treime are în El viață, bucuria nemărginită, fericirea nemărginită. N-are nevoie de nimic de la altă existență. Aceasta înseamnă şi că nu e supus devenirii, El având din veşnicie totul. Nu creşte spre o stare mai înaltă şi nu scade spre a dispărea din existență. «Fu *sunt Alia şi Omega, Cel* **ce** *era şi Cel ce vine»* **(Apoc. 1, 8). De aceea traducerea franceză redă termenul «făcut» din greceşte cu «supus devenirii». Dacă Dumnezeu n-ar fi fost totul din veşnicie, ar fi fost supus şi El unei legi a devenirii superioare Lui. Dumnezeu fiind din veşnicie fără o cauză anterioară Lui, ci având puterea să fie cauza tuturor, nu poate să lucreze nici cele ce provin din El asupra Lui, pentru a produce o devenire în El, pentru a-L face să crească, sau să scadă. El are în Sine totul sau tot ce poate fi, sau plinătatea din veşnicie. El are o existență care nu poate fi mărginită de nimic, are toate formele ei supreme, are conştiință, are voință, are iubire, deci şi caracterul inter-personal, sau treimic, dar nu lipsit de o legătură afectivă între Persoane. Unul fiind Tatăl, altul Fiul, altul Duhul Sfânt care desăvârşeşte bucuria Unuia de Altul, care lărgeşte iubirea, nepunându-I într-o relație bipersonală.**

136. **Sf. Chirii nu spune aici că lumea n-ar mai avea trebuință de Fiul, odată ce a creat-o Tatăl, ci le arată adversarilor că deşi lumea a primit totul de la Tatăl, totuşi Tatăl n-a fost singur în crearea ei. Nu dintr-o insuficiență a Tatălui şi a ceea ce se poate primi de la El lucrează şi Fiul în lume, ci pentru; că Tatăl nu e singur în lucrarea Lui, precum nici Fiul.**

mântuiască. Dar spun că a socoti şi a spune că această afirmare e fără greşeală, înseamnă a se expune vinei şi osândei celei mai din urmă a nebuniei. Deci să se arunce cât mai departe o astfel de aiureală. Să judecăm şi să credem că una este lucrarea şi plinirea în noi prin Amândoi. Căci una este firea Lor. De fapt cei a căror deosebire întreolaltă ar merge până la a fi una cu totul, alta față de cealaltă, şi la o înstrăinare totală între ele, n-ar avea o lucrare identică şi cu totul egală în existență, că acolo unde modul existenței este altul va urma şi o neasemănare în lucrare.

B. E adevărat. Totuşi, cât aş fi de bucuros să aflu de la tine, cum trebuie să se înțeleagă şi să se realizeze plinirea Tatălui şi Fiului, care este una şi nu diferită !

A. în aceasta nu e nici o piedică, nici vreo greutate oarecare. Cum s-ar face aceasta altfel decât prin Sfântul Duh care ne umple pe noi prin Sine de darurile dumnezeieşti şi ne face părtaşi de firea dumnezeiască ? Aşa spune ucenicul Mântuitorului : *«Din aceasta cunoaştem că este în noi, că din Duhul Său ne-a dat nouă»* (I Ioan 4, 13).

B. Deci prin Sfântul Duh Cel Unul se lucrează plinirea, sau prin Amândoi, în mod împărțit ?

A. Ce te îndeamnă, Ermia, să te crezi obligat să afli cum se săvârşeşte prin Duhul Cel Unul lucrarea săvârşită spre împlinire ? Iată ce socotesc eu despre aceasta.

B. Ce socoteşti ?

A. îți dai seama, fără îndoială, că dacă Ei n-ar avea împreună o fire asemănătoare, Fiul fiind ființial mai mic, după părerea ce şi-au formatat-o, nu ştiu cum, aceia, n-ar lucra ceva în noi în acelaşi mod neschimbat orice, ducând la capăt cele cugetate prin lucrările lor. Şi cum s-ar mai săvârşi în noi plinirea săvârşită de cei doi prin Sfântul Duh Cel Unul, ci ar întipări în noi în chip slujitor cele ale fiecăruia şi ar împlini în noi trebuința acestei slujiri, aducând în noi prin firea lor lucrarea celor doi ? [137].

B. Ai grăit cu mare pătrundere. Aceasta o gândesc şi în mintea mea.

137. Dacă Tatăl şi Fiul n-**ar** avea aceeaşi fire şi deci şi aceeaşi lucrare, Sfântul Duh n-ar aduce în noi, ca Unul ce este cu Ei, lucrarea Lor, ci şi-ar întipări şi El specificul Său în lucrarea Fiecăruia din Cei doi, adusă ca slujitor în noi. Ar fi atunci trei feluri **de** lucrări săvârşite în noi.

A. Să îndreptăm deci spre aceasta dialogul nostru. Aş spune că atunci când o existență prin influența sa impune altora o participare la ea, este ou neputință ca aceea să nu intre într-o comuniune de natură cu acele existențe. Ele vor lucra astfel oa şi cum ar fi egale ou aceea. O lege necesară face să se îmbine în mod ființial existențele înzestrate cu o identitate de putere în lucrarea lor.

B. Treci la nişte exemple. Căci nu te pot urmări prea bine.

A. Trec îndată. Iată soarele. El e cugetat şi este în realitate aparte şi parcurge un drum, în înălțimi, căci i s-a dat de voia Celui ce l-a făcut. Iar emițând razele sale şi atingând prin ele cele de pe pământ, introduce în ele o simțire a căldurii. Dacă am voi să cercetăm ce natură i s-a rânduit şi de ce calitate, am izbuti fără osteneală. E fierbinte şi plin de foc. Aceasta ar cunoaşte-o uşor oricare din cei ce s-au împărtăşit de el, aducând oa dovadă raza fierbinte ce provine şi se revarsă din el.

B. Bine zici. Ei vor înțelege, căci nu este greu de înțeles.

A. Cum nu va fi deci clar ceea ce spunem celor ce au minte ?

B. Despre ce voieşti să vorbeşti ?

A. Iată : Oricare ar fi natura soarelui, ceea ce porneşte din el spre cele capabile de simțire, nu este de o altă natură. Căci cum ar fi lucrarea lui diferită de el, ca şi când în difuzarea ei n-ar avea firea soarelui ca o rădăcină şi ca o maică a ei ? Datorită acestui fapt lucrarea face vădită, prin efectele ce le produce, că are în ea toată calitatea ființei soarelui care o emite.

B. De fapt, nu poate fi altfel.

A. Să trecem deci acum la însăşi firea Sfîntului Duh. Cercetând cu multă atenție, vom examina, fără a ne abate spre raționamente străine, chiar dacă momentul ne ațâță spre digresiuni potrivnice lui : oare se va pune Duhul în acelaşi rând cu Tatăl şi cu Fiul şi-L vom înscrie in unica fire a dumnezeirii, sau nu ?

B. Dumnezeu adevărat este unul, zic ei, Tatăl şi împreună cu El nu numără pe nici un altul.

A. Deci se va scoate, după ei, din adevărata dumnezeire, împreună cu Fiul şi Duhul şi se va pierde în mulțimea celor create. Şi va fi, după ei, de o fire cu Fiul, prin faptul de-a fi creați şi de-a fi foarte departe de ființa lui Dumnezeu Tatăl. Ce fel de Dumnezeu S-a mai sălăşluit deci în noi, chiar dacă S-a sălăşluit şi locuieşte Duhul în cei botezați ? Să arate aceia. Despre Dumnezeu Tatăl nu vor mai spune nici ei, precum socotesc. Fiindcă participarea la dumnezeirea, după fire şi adevărată nu o va primi cineva niciodată printr-un Duh creat (supus devenirii în trad. franceză n. trad.), fiindcă acest Duh nu e o participare la firea Tatălui. Rămâne deci să se spună că în noi este singur Fiul, deşi după ei îl numeşte de altă fire şi străin de ființa lui Dumnezeu Tatăl, şi de aceea numărat împreună cu creația. Deci în noi este o creatură şi nu mai este Dumnezu, şi creația primeşte bogăția sfințirii printr-un Duh creat, neavând nimic de la Dumnezeu Tatăl[13s]. Dacă ei părăsesc aceste idei şi se întorc spre Dumnezeu, să ne răspundă la aceasta : va fi în noi o doime de Dumnezeu, aceştia ce se sălăşluiesc în noi, Tatăl şi Fiul, ca Unul şi Singur ? Căci a spus Hristos : «De Mă iubeşte *cineva pe Mine, va păzi cuvântul Meu şi Tatăl Meu îl va iubi pe el şi vom veni la El şi Ne vom face sălaş în el»* (Ioan 14, 23).

B. Socotesc că nici chiar aceia nu se vor hotărî să spună doi Dumnezei. Se vor întoarce poate spre ceea ce e drept şi nepătat, admițând că e un unic Dumnezeu în noi, Cel adevărat şi prin fire. Dar vor adăuga poate că acesta e Tatăl singur.

A. Deci e necesar să se îndrăznească să se spună : Dacă este în noi un Dumnezeu Tatăl, Unul şi Singur, Fiul nu mai aduce ceva de folos, ci mai degrabă fiind de prisos, odată ce nu e Dumnezeu adevărat, plinirea prin El va aduce doar o îngrămădire deşartă. N-ar. aduce nici altfel, prin cele săvîrşite, o frumusețe cuvenită printr-o întâlnire folositoare. Căci dacă suntem temple ale lui Dumnezeu şi nu ale mai multor dumnezei, nu ne rămâne decât să strigăm către Fiul să iasă din inima tuturor, sau. mai degrabă : De ce făgăduieşte la început să vină cu cineva, dacă nu este nimeni care să vină cu el, dat fiind că Tatăl este Dumnezeu prin fire şi umple îndestulător templul în care vine ? Deci — căci voi repeta iarăşi cuvântul despre aceasta — Dumnezeu nu va lucra în noi prin Duhul. Fiindcă nu va aduce în noi împărtăşirea de firea dumnezeiască Cel ce nu este, după aceia, din eâ. Pe de altă parte va fi de prisos, precum se pare, să se unească Fiul în noi cu Tatăl Său, şi nu va fi nici o piedică de-a spune că fericitul Pavel vorbeşte greşit şi în deşert, când scrie clar că Hristos este în noi ca Dumnezeu prin Duhul, care ne cheamă prin Sine la împărtăşirea de dumnezeirea cea prin fire şi adevărată.

B. Aceasta este o aiureală şi cuvinte care merg până la necredința extremă.

138. Fără o Treime dumnezeiască de Persoane, creatura rămâne nesfintită si nemântuită, pentru că n-are prin cine se uni cu Dumnezeu. Hristos nu mai e Fiul lui Dumnezeu făcut om, sau Frate cu noi, iar Duhul Sfânt nu mai este raza Fiului întrupat, venită în noi, ca raza din soare. Numai o comuniune de Persoane dumnezeieşti poate -intra în continuare şi cu noi. Un Dumnezeu monopersonal, fără iubire în Sine, nu explică nici creația lumii, decât dintr-o nevoie de ea, în sens panteist.

A. Vom conchide deci că nu este firea dumnezeirii, căreia îi aparține cu adevărat ceea ce este şi se spune şi urmează din aceasta. Iar Fiul nu e, oum zic aceia, de altă fire decât a Tatălui, ci ca Cel ieşit din El şi aflat în El, fiind Dumnezeu adevărat şi pus în treapta identității de fire cu Cel ce L-a născut. Astfel noi nu cugetăm aflându-se în noi doi dumnezei, ci Unul şi Singur închinat în Sfânta Treime. Socoteşti că trebuie să critici acestea sau să încerci să spui că nu e aşa ?

B. Nicidecum.

Altă pildă de lucrare neîmpărțită : chipul

A. Priveşte deci, de voieşti, iubite prieten, şi la Moise însuşi, care foloseşte pentru firea simplă şi necompusă a lui Dumnezeu un limbaj nepotrivit unei singure persoane. Pot vedea şi de aici cei ce cugetă atent în dumnezeirea cea una o Treime în ce priveşte ipostasul.

B. Aş dori să aud ce este ceea ce spui. Explică-mi deci mai limpede.

A. Oare alcătuind prima sa carte din scrierile sale, nu prezintă pe Dumnezeu ca Făcător şi autor al tuturor ? După ei, dacă Dumnezeu a schițat pe scurt facerea tuturor celorlalte, numai despre crearea omului a spus : «Să facem *pe om după chipul şi asemănarea Noastră»* (Fac. 1,, 26). Şi după un scurt interval, ce-a spus ? «Şi *a făcut Dumnezeu pe om după chipul Lui»* (Fac. 1, 27) [139].

B. înțeleg.

A. Şi când unii, în nebunia lor, cugetă să zidească un turn înalt până la cer, zice Dumnezeul tuturor: *«Veniți, şi, coborându-Ne, să amestecăm aceste limbi ale lor»(* Fac. 11, 7). Cine e deci Cel ce spune şi cărora : «Veniți şi pogorându-Ne, să amestecăm» ? Nu se va spune, socotesc, că unii dintre sfinții îngeri ; sau că a avut nevoie de o mână de ajutor a lor, sau în general de consimțirea şi contribuția vreuneia din creaturi spre întărirea lui Dumnezeu ca să isprăvească ceea ce gândea. Căci dumnezeirea este atotputernică pentru orice şi are în sine bogăția pentru a săvârşi cu uşurință tot ce voieşte şi în ea este toată puterea existențelor. Precum zicem că este înțelepciunea şi viața şi nu ar putea să viețuiască ceva sau să se împărtăşească de bunătățile înțelepciunii, dacă n-ar avea, venindu-i din, ea, dăruirea acelora ca dintr-un izvor, aşa socotesc că în acelaşi mod nu ar primi vreuna din existențe tăria spre a putea ajunge la împlinirea a ceva, dacă n-ar fi dus de tăria tuturor la aceasta. Deci se poate spune fără greşeală că nu îngerilor şi altor oarecare puteri naționale le-a spus Dumnezeu : «Veniți şi pogorându-Ne, să amestecăm limbile lor». Ci Sfânta Treime este aceea care, printr-o simplă mişcare a unicei Sale firi, S-a îndemnat, aşa-zicând, pe Sine însăşi spre lucrarea îndreptată spre anumite făpturi. De fapt era o faptă ce depindea de singura Sa putere creatoare şi să ajute mişcarea armonioasă a unei limbi să înainteze spre ceea ce se potriveşte rațiunii firii din noi, să o dezvolte dintr-un grai simplu într-unui bogat şi de multe feluri. Prin

139. Când descrie facerea omului, Moise prezintă pe Dumnezeu vorbind Ia plural.

aceasta a pregătit mintea fiecăruia să parcurgă un drum neobişnuit şi necunoscut înainte. Pentru ca deci să înțelegem că nu e vorba de îngeri, ci mai degrabă de o faptă sau lucrare dumnezeiască proprie, ce avea să fie împlinită, spune Sfânta Treime cea deoființă Ea însăşi către Sine : «Veniți».

B. Drept ai spus.

A. Cum s-ar socoti peste tot altfel, că firea omenească a primit chipul lui Dumnezeu ? Al cui chip vor spune aceia că s-a întipărit în om ?

B. Ce-ar fi dacă ar spune că al lui Dumnezeu Tatăl ?

A. Dacă ar spune că numai al lui Dumnezeu Tatăl, ar cădea în cea mai nebunească cugetare.

B. Cum adică ?

A. Întâi, pentru că cuvântul «Să facem», dar şi «după chipul Nostru», nu se potriveşte numai unei Persoane, ci nu mai mult de una sau două. Pe lângă aceasta, ne mai gândim să spunem şi aceasta : ceea ce e readus la chipul Său, pentru că s-a slăbit prima lui înfăţişare şi s-a strâmbat până la urâţenie, nu va reveni în mod cuvenit la acela, în care era la început ? Şi înlăturând vătămarea pricinuită de strâmbare, nu va reface înfăţişarea nevătămată a firii ?

B. Ce vrei să spui ?

A. O vei afla. Şi încă foarte clar. Căci o voi explica pe cât se poate. Să presupunem un om foarte bine deprins într-o ştiinţă, să spunem în sculptura în bronz, care alcătuieşte o statuie, întipărindu-i chipul propriu. Nu făcând să se mişte piedestalul pe care se află, o face să se dărîme şi să ia o formă urâtă ? Aflând aceasta artistul care a alcătuit-o şi neputând suporta această urâţire, ar vrea să ruşineze invidia care a mutilat-o şi să-i redea operei sale chipul dinainte, prefăcând-o iarăşi spre înfăţişarea de la început, înlăturând vătămările ce i s-au pricinuit. Socoteşti că ar judeca drept, dacă părăsind chipul propriu, ar restaura statuia lui, întipărindu-i chipul altuia ?

B. Câtuşi de puţin.

A. întipărind deci în ea forma de la început, nu va reface cu adevărat chipul său propriu ?

B. Ba da.

A. Aceasta făcându-se deci, după noi, în acest exemplu, ce trebuie să gândim că va face Dumnezeu Tatăl cu omul făcut numai după •chipul şi asemănarea Lui singur ? Căci aceasta este, după tine, ideea adversarilor. Deoarece a voit să refacă chipul căzut şi strâmbat, dar nu să-l restaureze în forma lui de la început, adică în asemănarea cu El, i-a întipărit mai degrabă o altă înfăţişare. Astfel, am fost modelaţi după chipul unic al Fiului, care e altul prin fire decât noi. Căci aşa scrie prea înţeleptul Pavel : *«Copiii mei, pentru care iarăşi sufăr durerile naşterii până ce va lua Hristos chip în voi»* (Gal. 4, 19). Şi iarăşi : *«Pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia i-a şi hotărât de mai înainte* (e vădit iarăşi că Dumnezeu) *ca să fie asemenea chipului Fiului Său ; şi pe aceştia i-a şi chemat»* (Rom. 8, 29—30). Deci Hristos ne modelează din nou prin Duhul după chipul Său şi întipăreşte sufletelor celor bine-credincioşi, în mod spiritual şi negrăit, frumuseţea firii Lui. Deci aş putea gândi, că n-am fost remodelaţi după Dumnezeu cel adevărat, ci

străluceşte în noi chipul unei creaturi ? Spusa cântată odinioară de Psalmist : *«Tinereţea ta se va înnoi 'ca a vulturului»* (Ps. 102, 5), n-ar mai duce la nimic ; ea s-a spus degeaba. Nu mai are loc o înnoire potrivită Scripturilor. Ci mai degrabă o noutate faţă de ceea ce suntem ; o noutate care nu ne întoarce la starea mai înaltă pe care am avut-o şi nu e o recâştigare a ceea ce aveam la început, ci suntem puşi cu sila într-o stare inferioară celei de mai înainte şi care boleşte mult de urâţenie. Creaţia veche ar fi neasemănat superioară noutăţii venite prin Hristos, pentru că aceea ar străluci prin chipul unicului şi adevăratului Dumnezeu, pe când noua creaţie zugrăveşte în noi un chip care nu e aşa, modelându-ne după Fiul [14]. Cu ce ne-am îmbogăţit prin Hristos, dacă am fost dezgoliţi de asemănarea cu Dumnezeu Însuşi şi am fost dezbrăcaţi de ceea ce era pentru noi un motiv de laudă, dacă toată fericirea noastră este să ne facem după asemănarea lui Dumnezeu ? Dar socotesc că aceasta este o flecăreală şi un lucru de râs şi un basm de bătrâne. Căci am fost restauraţi în chipul dintâi, fiind pecetluiţi în acel chip prin Fiul, care este chipul şi asemănarea Tatălui {Evr. 1, 3), şi nu deosebit de El, prin identitatea fiinţei [H1].

B. Ai vorbit foarte exact.

140. Dacă Hristos nu e Dumnezeu, ci numai o creatură mai înaltă, refacerea chipului dumnezeiesc primit la început după chipul lui Hristos, ne-ar pune într-o treaptă inferioară stării de la început.

141. Dacă nu S-ar fi întrupat Fiul lui Dumnezeu, n-am avea nici un model şi o putere pentru înălţarea noastră la umanitatea desăvârşită, care este cea unită cu Dumnezeu făcut om desăvârşit. Spre ce model ar mai. înainta omul ?

Fiul nu este inferior Tatălui ca dătător de lege

A. Observă până la ce absurditate ajunge cuvântul lor ce încearcă să expună toate urmările ideilor pentru care s-au hotărât ei. Dacă Tatăl este singurul Dumnezeu adevărat — căci aşa vor spune în nebunia lor —, atunci cel ce spune aceasta este, cred, forţat să scoată pe Fiul p-rintr-un raţionament necesar din calitatea de Dumnezeu adevărat.

B. Este într-adevăr forţat.

/ A. In acest caz Fiul va fi mai mic decât Tatăl, pentru că Dumnezeu Cel prin fire şi cu adevărat este mai presus de toate. B. Da, aşa este. La aceasta conduce raţionamentul lor.

A. Observă deci, Ermia, pericolul. După opinia lor neînţeleaptă, deşi Fiul este inferior, se va socoti acum deasupra lui Dumnezeu Tatăl, dacă se reflectează că trebuie să ţinem seama fără şovăială de cuvintele sfinţilor (autori ai Scripturii).

B. De fapt, nu trebuie să ne îndoim de aceasta.

A. Astfel vei afla pe dumnezeiescul Pavel spunând că «am fost *după Lege fariseu, în ce priveşte râvna, prigonitor al Bisericii, în ce priveşte dreptatea cea din lege, fără prihană. Dar cele ce îmi erau câştig, acestea le-am socotit pentru Hristos pagubă. Şi mai vârtos pe toate le*

socotesc că sunt pagubă față de înălțimea cunoaşterii lui Iisus Hristos, Domnul nostru» (Filip. 3, 5—8).

B. Le-a spus acestea. Dar ce înseamnă ele ?

A. Nu că Legea le-a spus celor vechi că este un unic Dumnezeu şi Domn ?

B. Ba da.

A. Iar Acesta nu e, după spusa lor, Tatăl ?

B. Ba da.

A. Dar cel ce s-a dovedit vistiernic al tainelor lui Hristos [m], introducătorul lumii în aceste taine, ce-a învățat sau a gândit de-a declarat cunoştința lui Hristos neasemănat mai presus de învățătura mai veche a Legii şi o declară superioară şi socoteşte cele din Lege gunoaie, iar el s-a arătat plin de uimire şi admirație pentru solia mântuitoare a Evangheliei (Filip. 3, 8) ? Aceasta nu ne obligă să socotim şi să cugetăm că cele a căror cunoştință este mai mare, se cuvine drept urmare să fie socotite superioare celor cu care se compară ?

B. Aşa'socotesc.

A. Apoi cum ar putea ajunge mintea noastră la atâta nebunie şi nepricepere de-a spune şi cugeta că Fiul e superior Tatălui, Care avându-L Născător, II are ca un fel de rădăcină şi izvor ?

142. E vorba de Sf. Pavel, citat mai înainte.

Prin aceasta am înjura odată cu pomul şi rodul lui şi odrasla împreună cu rădăcina, odată cu izvorul şi ce curge din el şi nestrăin de el, odată cu lumina şi strălucirea ce se răspândeşte din ea. Cum n-ar fi aşa ? B. De fapt, I-am batjocori pe Amândoi ?

A. în mod necesar deci voi accepta opinia care leagă într-o unitate de natură (de fire) pe Fiul cu Tatăl şi-L vede în dumnezeirea adevărată şi după fire.

B. Da, în mod necesar. Aşa sunt în realitate. Dar spune-mi, cum cunoştința lui Hristos poate întrece vechea educație prin Lege, fiind -superioară ei, odată ce El este cugetat identic după fire cu Tatăl şi Dumnezeul cel adevărat, fiind împreună propovăduit cu Tatăl de către Vechiul Testament?

A. Cunoaşterea Lui e mult mai înaltă şi o întrece pe cea dintâi. Căci ea are un limbaj mai clar şi se lărgeşte într-o cunoştință neobişnuită Legii. De aceea şi Moise însuşi, învățătorul n'ostru în cele sfinte, se ruga foarte des să primească cunoştința exactă şi neumbrită despre Cel ce este şi zicea către Dumnezeu Mântuitorul tuturor : *«Arată-Te mie, ca să Te văd şi să Te cunosc»* (leş. 33, 17). Şi i s-a poruncit să se suie pe stâncă şi să privească, dacă vrea, printr-o deschizătură foarte strâmtă (leş. 33, 21—22). în felul acesta Dumnezeu indică, socotesc, printr-o ghicitură că Legea răspândeşte celor educați de ea o cunoştință redusă despre Dumnezeu şi de^abia lăsa să vină o lumină prin deschizătura ei. Ea voia să aducă pe cei ce se aflau în rătăcire ou privire la dumnezeire, la credința că unul este Dumnezeu. Dar cum este în ea însăşi firea dumnezeiască şi negrăită nu arată clar, cum va face pro-povăduirea mântuitoare, adică cea prin Hristos. Căci odată ce am cunoscut pe Fiul, credem că S-a arătat şi a odrăslit din Tatăl ca dintr-o rădăcină şi Cel Născut înfățişând ca într-o pictură firea Născătorului a pregătit ochiul înțelegerii să se ridice la cele mai presus de minte şi cuvânt. De aceea a şi zis către Tatăl Dumnezeu cel din ceruri: *«Arătat-am numele Tău oamenilor»* (Ioan 17, 6)[M3]. Iar către iudei : *«Nici pe Mine nu Mă ştiți, nici pe Tatăl*

143. Iisus Hristos a arătat numele de Tată al Iui Dumnezeu oamenilor, făcându-Se cunoscut pe Sine ca Fiu. Prin aceasta a lărgit cunoştința despre ceea ce este Dumnezeu în Sine: un Dumnezeu al iubirii interpersonale din veşnicie.

143 b. Cine nu cunoaşte pe Hristos ca Fiu prin fire al lui Dumnezeu, nu cunoaşte nici pe Dumnezeu că e Tată, deci că e un Dumnezeu iubitor, şi ca atare un Dumnezeu care iubeşte şi pe oameni atât de mult, că a trimis pe însuşi Fiul Său Unul Născut să Se facă frate veşnic al lor, dându-le toată fericirea iubirii Lui.

Meu. Dacă M-ați şti pe Mine, ați şti şi pe Tatăl Meu» (Ioan 8, 19)[143t>]. A şti de o existență că este, dar nu şi cum este, socotesc că e cu mult mai puțin decît a şti de ea pe lângă faptul că este şi cum este. Pentru noi deci educația prin Lege a încetat după ce-a venit propovăduirea evanghelică. Aceea spunea celor vechi că nu este decât un Dumnezeu unic, dar nu lărgea nicidecum firea dumnezeirii în Treimea ipostasurilor, adunâridu-Le iarăşi în unitatea după fire. Aceasta ne-a învățat pe noi Noul Testament. Dacă nu e primită deci unitatea şi identitatea de fire între Dumnezeu Tatăl şi Fiul — căci revin la cele spuse la. început -—, va avea loc o confuzie şi o dezordine, şi credința Sfintei Scripturi nu va mai avea, precum socotesc, siguranța şi stabilitatea cuvenite. B. Cum şi în ce fel ?

A. Dumnezeiasca Scriptură vestindu-ne că unul este Dumnezeu prin fire, şi adevărat, vom lipsi pe Fiul de această cinstire, dacă nu redăm într-un mod oarecare identitatea neschimbată în ființă cu Dumnezeu Tatăl. Sau n-ai auzit pe sfinții noştri (autorii Scripturii) spunând despre Dumnezeu odată că : *«Unul este Dătătorul Legii şi Judecătorul»* (Iacov 4, 12), altă dată că *«singur are nemurirea»* (I Tim. 6, 16) ? Cine va fi deci presupus că e singur Dătător de Lege şi Judecător şi că singur are nemurirea ?

B. Cu siguranță Tatăl. Căci socotesc că aceia nu vor spune altceva.

A. Că o vor spune aceasta, o ştiu şi eu. Căci spre aceasta tinde scopul relei lor voințe. Deci vom socoti că Fiul nu e Dătător de Lege şi Judecător şi că El e lipsit şi de nemurire şi are în Sine viața procurată din afară ? Va fi supus Legii şi judecății şi va fi aşezat fără voie şi între muritori după măsura firii Sale ? Dar atunci cum nu va fi o înşelăciune şi o minciună şi mai rea decât acestea solia dumnezeiască, înțeleg evanghelică, care vrea să ne convingă că trebuie să primim cuvintele Fiului ca adevărate ? Căci a spus : *«Eu sunt viața»* (Ioan 11, 25). Totuşi, după aceia, nu are viața, dacă numai Tatăl este nemuritor. Şi că este Judecător şi că S-a înfățişat ca Dătător de Lege, socotesc că nu ai nici o greutate în a cunoaşte. Căci nu L-ai auzit zicând odată : *«S-a spus: Să nu curveşti; iar Eu vă zic vouă că tot cel ce priveşte femeia spre a o pofti pe ea, a curvit cu ea în inima sa»* (Matei 5, 27—-28); altă dată iarăşi; «Mei *Tatăl-nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului»* (Ioan 5, 22) ?

B. Da. Am auzit. Dar spune-mi, totuşi, voieşti să înfruntăm cu cuvântul nostru până la capăt obiecțiile ce ni le opun, sau să le lăsăm neluate în seamă şi să se afirme fără piedică ?

A. Nu, ci ocupă-te de ele cu hotărâre. Aceasta va ascuți mintea spre a se împotrivi cu mai multă putere înaintea adversarilor şi a respinge mai cu vigoare ideile celor ce se nevoiesc să se opună.

B. Deci să - spunem în parte şi clar toate la locul lor.

A. Spune cele ce socoteşti că trebuie. Şi nu le voi socoti ca ale tale, ci mai degrabă ca păreri ale adversarilor.

B. Unul este Dătătorul Legii şi Judecătorul : Dumnezeu Tatăl. Căci se cuvine singurei firi impărătese a tuturor să legifereze şi să

judece. Dacă a ajuns şi Fiul la această slavă, aceasta e pentru că Dumnezeu Tatăl consimte să o primească.

A. Şi care om din cei ce cugetă corect nu va vedea clar că tu te mărgineşti, iubitule, la cuvinte deşarte, şi îngrămădeşti o mulțime nefolositoare de gânduri deşarte, dacă nu se arată consimțind cu ele Scrierile sfinților (autorii Scripturilor) ? Căci nu vom urma celor ce voiesc şi obişnuiesc să exprime numai cele ale înțelegerii lor, ci celor ce grăiesc «din gura Domnului», după cum s-a scris.

B. Bine zici. Deci dumnezeiescul David, spun ei, îşi spunea cuvintele adresându-se lui Dumnezeu Tatăl despre chemarea neamurilor : *«Pune, Doamne, legiuitor peste ele, să cunoască neamurile că sunt oameni»* (Ps. 9, 20) [m]. Aceasta s-a împlinit, şi foarte clar, şi de Fiul, spunându-ne El însuşi : «Eu *am fost pus de El Împărat peste Sion, muntele cel sfînt al Lui, vestind porunca Domnului»* (Ps. 2, 6—7). Dar Cel ce are darul de-a împărați şi legiui din voința altuia, are puterea pentru amândouă dată Lui şi nicidecum aparținându-I prin fire ?

A. *«Treziți-vă cei beți din vinul vostru»* (Ioil 1, 5), s-ar cuveni să se spună foarte potrivit celor dezordonați în judecată : Căci fiind în chipul şi în egalitatea în toate cu Tatăl, Fiul a primit deşertarea de bună voie, pogorându^Se la chipul nostru şi făcându-Se om (Filip. 2, 6—7), pentru care a împărați şi a legiui nu era altceva decât un dar. Deci deoarece s-a sărăcit împreună cu noi şi a îmbrăcat din iconomie veşmântul de rob, mărturiseşte că are ca adaus ceea ce avea prin fire [145]-şi se adaptează faptelor şi cuvintelor stării de deşertare (de chenoză). Dar în aceasta socotesc că nu e nimic care ar aduce o vătămare celor ce cred în El, când privesc la momentul cuvenit al acestor cuvinte [146]. Când deci Hristos a dat legi neamurilor, când a venit în Sion vestind poruncile Domnului ? Nu când S-a făcut om ? De fapt poate vedea cineva foarte clar în scrierile lui Moise că nu în altă vreme a fost trimis Fiul să vestească porunca Domnului celor din Israel, decât atunci când a îmbrăcat sărăcia noastră şi Stăpânul proorocilor S-a numit Prooroc şi Cuvântul care este în sânul

144. Oamenii ştiu că sunt oameni şi nu dumnezei, trăind în trupul, dar ^,i în conştiința lor trebuința de-a se supune unor legi pe care nu şi le-au dat ei, trăind prin aceasta dependența lor de o Putere conştientă supremă.

145. Hristos roagă pe Tatăl să-I dea cele ce le avea ca Dumnezeu ca unui om, pentru a învăța pe oameni să fie ascultători ai legilor dumnezeieşti şi să-şi trăiască cu bucurie dependența de El.

146. Faptul că Iisus Se roagă Tatălui, nu e de natură să desființeze credința oamenilor în dumnezeirea şi în mântuirea adusă de El, dacă țin seama de momentele în care Iisus Se arată comportându-Se față de Tatăl ca un om. HI face aceasta atunci când vrea să-i învețe pe oameni să se comporte şi ei cu ascultare față de; Dumnezeu.

Tatălui S-a arătat între cei de pe pământ. Căci a zis odată Dumnezeu, pentru a-1 asigura pe preasfântul Moise despre aceasta : *«Prooroc voi ridica lor din mijlocul fraților lor, ca pe tine. Şi voi da cuvântul Meu în gura Lui şi va grăi lor cum îi voi porunci Lui»* (Deut. 18, 18). Deci, iubite prieten, când nu avea încă însoțirea cu trupul, când nu era încă unit mai presus de minte şi în mod negrăit cu firea omenească, Fiul a putut fi cugetat Frate cu cei din Israel şi a «drăslit dintre cei de pe pământ ? Sau nu e mai bine şi mai adevărat să spui că a fost numit Frate şi pus în rolul lui Moise, adică de pedagog şi a venit din trebuința de-a legiui şi de-a împlini o lucrare slujitoare,

când, mânat de slava supremă ce-I era proprie prin fire, S-a pogorât în vremea când era de trebuință prin deşertarea de bună voie ? [M/]

A. Foarte bine ai spus. Tu ştii că şi eu gândesc aşa.

B. Deci dacă s-ar hotărî cineva spre ceea ce e potrivit fiecărui timp, nu ar cădea, socotesc, într-o minte abătută şi într-o inimă sucită şi i-ar rămâne putința de-a înțelege drept cuvântul adevărului. Dar la cele ce le-am grăit, aş mai adăuga şi aceasta : înțelegem că se atribuie puțină importanță sau nici o obligație de-a vedea corespondența între fiecare din cele însemnate în de Dumnezeu insuflata Scriptură şi timpul cuvenit şi foarte potrivit. Dar ce împiedică, chiar dacă se cugetă la 'Cuvântul Unul Născut al lui Dumnezeu încă nedevenit ca noi, să se spună că El a murit pentru că a suportat crucea şi cele ale ei ? [148] Sau să se ştie că aceasta se va întâmpla încă din cele spuse înainte de-a se uni cu trupul ? Iudeii L-au batjocorit astfel fără evlavie, făcând şi spunând cele ce nu se potriveau decât nebuniei lor. Dar şi Hristos a spus undeva, ca şi când ar fi pătimit deja :. *«Spatele Meu l-am dat spre bătăi, obrajii Mei spre pălmuire, fața Mea n-am întors-o de către ruşinea scuipaților»* (Isaia 50, 6). Deci nu socotiți, aşa cum se cuvine, ca faptă

147. Chiar slava supremă a Fiului L-a urmat la venirea în rândul oamenilor, ştiind că numai dându-le o astfel de pildă îi poale înălța din nefericirea' în care se găseau, la veşnica fericire în comuniune cu Dumnezeu în Treime. Smerenia benevolă a Celui Mare nu e contrară slavei ce o are.

148. Cei ce nu credeau că Hristos este Dumnezeu întrupat, puteau să nu dea importanță faptului că El săvârşea fapte smerite, pentru că aşa o cerea momentul iconomiei Lui ce urmărea mântuirea oamenilor. Dar ce-i împiedică, întreabă Sf. Chirii, să vadă ce se spune de El, încă până nu era întrupat, că a primit moartea pe cruce cu voie ? Nu s-a văzut în acestea că nu le-a suferit ca Unul ce nu era numai om ?

nebună şi de râs a nu gândi că acestea au fost suportate de Fiul la vremea cuvenită, adică în cea a vieții în trup ? B. Aşa este.

A. Dar lăsând cuvântul despre aceasta, să trecem la tema prezentă, dacă-ți place.

B. La care ? • •■

A. Să trecem, zic, la o cercetare strânsă, ca să aflăm exact, întrebând pe adversari, dacă faptul de-a fi fost înălțat împărat şi Legiuitor a făcut pe Fiul să fie şi una şi alta după ființă.

B. Nu, nu acest fapt socotesc eu că ar spune ei că L-a făcut pe Fiul acestea. Căci chiar de-ar aiuri cineva fără măsură, n-ar cădea în îndrăzneala să spună că a fi fost pus într-o astfel de treaptă I-a dat ființa. Ci vor spune poate că a fi fost aşezat în ea dovedeşte firea celui aşezat. Căci nu primeşte de la altul ceea ce îi este propriu prin fire.

A. Deci, o, bravilor, le vom spune iarăşi : cugetaţi şi iubiţi prea puţin dogmele drepte. Vă dovediţi mai degrabă înclinaţi cu uşurinţă spre abatere şi rătăcire. Precum aţi uitat repede şi că trebuie să potriviţi cele din Scriptură momentelor cuvenite şi să lăsaţi timpului întrupării cele ce nu sunt foarte potrivite lui Dumnezeu, chiar dacă se vorbeşte despre Unul Născut. De aceea, deoarece neabătându-vă total de la raţionamentele care conduc la dreapta credinţă, nu spuneţi că fiind pus Fiul într-o situaţie ca aceasta, i-a constituit fiinţa, ci că ea a indicat doar un fapt. Dar atunci ce vă împiedică de-a socoti şi zice că Fiul fiind fiinţial împărat şi Legiuitor, Dumnezeu Tatăl a voit ca să Se arate celor de pe pământ ca ceea ce este ? Şi nu spun că a început să împărătească, pentru că El s-a aplecat spre trebuinţa de-a le rândui legi şi de a-i face să vrea să se supună sceptrului Său pe cei ce căzuseră de sub puterea şi stăpînirea Sa prin rătăcirea politeistă. Căci aş socoti cu totul absurd a spune că Cuvântul Tatălui, hotărând să înţelepţească unele existenţe, a fost chemat prin bunăvoinţa Celui ce L-a născut să înceapă a legiui şi a nu socoti că este Legiuitor ca Dumnezeu [m]. într-o •căsuţă întunecoasă şi plină de pâclă, în care multă vreme n-a pătruns lumina razelor soarelui, nepermiţându-le intrarea, apoi întâmplându-se aceasta, îndată" a pătruns lumina şi s-a alungat întunericul şi lumina neobişnuită zâmbeşte în acele locuri. Dacă ea ar avea glas. ar şi povesti oamenilor luminaţi că e trimisă de soarele care a născut-o spre a se revărsa şi în acel loc şi a lumina pururea cele stăpânite de întuneric.

S-ar considera deci că s-a ajuns pentru prima dată la firea luminii, când a pătruns înlăuntru ?

B. Desigur, nu, după mine. Căci era totdeauna lumină.

A. Pentru ce deci aceia ne opun ca pe un zid de netrecut afirmaţia că Fiul a fost instituit legiuitor sau împărat de către Dumnezeu Tatăl ? Faptul acesta nu ne dă nici cea mai mică indicaţie că Fiul a Început abia atunci să fie făcut părtaş la slava de-a da legi, pe care o

149. N-ar fi putut fi făcut Hristos Dătător al legilor supreme, dacă n-ar fi fost "Dumnezeu, sau Supremul Legiuitor prin Sine. Cine e supus unor legi, nu poate institui legile fundamentale ale creaţiei. Cel dependent nu-şi poate arăta suveranitatea supremă în aceasta. **3 — Sfântul Chirii al Alexandriei**

avea El prin fire, deci că mulţimea neamurilor va trebui de acum să se supună legilor Lui, binevoind la aceasta şi consimţind Dumnezeu Tatăl, după ce în timpurile şi vremurile dinainte Israel singur se afla sub jugul legilor dumnezeieşti.

B. Dar dacă trebuie să li se demonstreze clar că Fiul a fost Dătător de legi, cum s-ar putea face aceasta de către noi şi de unde am putea începe ?

A. Celor mai nepretenţioşi, socotesc că ar putea să le ajungă ceea ce am spus adineauri. Dumnezeu spune clar în privinţa legilor şi a celor rânduite celor vechi că la ele şi din ele nu trebuie adăugat sau înlăturat nimic, că nu se cuvine decât naturii ca împărătească a universului să adauge la ele sau să înlăture din ele ceea ce vrea. Dar Fiul a legiferat în sensul că a abrogat porunca veche ca nefolositoare şi a introdus-o pe cea nouă, adică pe cea evanghelică. Şi aceasta a făcut-o nu ca un Legiuitor trimis, ci prin puterea Lui dumnezeiască [15o]. Această afirmaţie o pecetluieşte şi înţeleptul Pavel, scriind : «Cu *iudeii, am fost ca un iudeu, ca să câştig pe iudei. Cu cei de sub Lege, ca unul de*

sub Lege, nefiind eu însumi sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i câştig. Cu cei ce n-au Legea, ca unul fără Lege, deşi nu sunt fără legea lui Dumnezeu, ci având legea lui Hristos, ca să câştig pe cei ce nu au Legea» (I Cor. 9, 20—21). Observă cum, respingând ideea de-a fi fără lege, zice că este sub legea lui Hristos, atribuindu-I Lui slava care este a Ambilor şi ca lui Dumnezeu prin fire atribuindu-I puterea excepțională de-a legifera. Căci când, deci, după cuvântul Sfântului (Pavel) nu e fără leege cel ce este sub legea lui Hristos Dumnezeu, ce raționamente L-ar mai scoate pe Fiu din calitatea de Legiuitor şi Dumnezeu ?

B. Nici unul, precum socotesc eu.

A. Ar putea adăuga cineva la cele spuse şi aceasta.

B. Ce?

A. Socotesc că n-ar putea arăta cineva că Dumnezeu Tatăl n-a legiferat în mod special şi singur nici celor vechi şi nici celor de după ei, ci va putea vedea foarte uşor că a făcut-o împreună

150. Prin legile din Vechiul Testament (cele 10 porunci), Dumnezeu a restabilit ceea ce era înscris de El în însăşi firea oamenilor. Hristos a dat legi care ridică pe om mai presus de forța sa, îndumnezeindu-l prin împlinirea lor.

cu Fiul şi prin Fiul. Căci unde şi cui a dat legi Tatăl, tăcând şi lipsind Fiul ? [151]

B. De fapt, înțeleptul Pavel le scrie că *«odinioară Dumnezeu a grăit părinților prin prooroci»* (Evr. 1, 1). Iar Moise a spus celor din Israel iarăşi : *«Domnul* ***Dumnezeul nostru ne-a grăit*** *nouă* ***în Horeb»*** (Deut. 1, 6).

A. Foarte bine, iubitule. Sfinții (autorii Scripturii) punând pe seama Persoanei lui Dumnezeu Tatăl grăirea aceea veche în umbre, putem să arătăm că ea era cuvântul propriu al Fiului. Căci El n-a venit pentru a desființa Legea, nici pentru a respinge cele ale proorocilor, ci pentru a duce mai degrabă la împlinire pe prooroci şi Legea. ***«Căci vă*** *spun vouă, zice, că nici o iotă sau* ***o cirtă nu va trece*** *din Lege până* ***ce nu*** *se vor împlini toate. Cerul şi pământul* ***vor*** *trece, dar cuvintele* ***Mele*** *nu vor trece»* (Matei 5, 18). Observi cum, spunând că toată Legea trebuie dusă pînă la capăt, spre a arăta toate ale ei adevărate, El a declarat că ea era cuvintele Sale ? Dar II poate vedea cineva spunând şi în alt loc în mod clar printr-unul din sfinții prooroci: ***«Eu*** *însumi* Cel ce* ***vă*** *grăiam, sunt* ***de*** *față»* (Isaia 52, 6). «Căci Eu M^am făcut om şi am fost în chipul vostru, Eu care vă grăiam odinioară, deşi era Dumnezeu Tatăl cel care grăia prin sfinții prooroci». Iar că Celui ce are slava de Legiuitor, îi aparține numaidecât şi trebuința de-a fi Judecător, şi ca atare va supune pe cei ce îl disprețuiesc, pe cei ce se abat de la ceea ce s-a rânduit spre ceea ce le place lor, nu e nici o îndoială.

B. Sunt cu totul de acord.

Fiul este viața prin Sine însuşi ?

A. Deci chiar dacă s-ar spune că unul este Legiuitorul şi Judecătorul, şi anume Tatăl, nu va cădea în nici un fel nici Fiul din slava adevărată a Ambilor, dat fiind că nimic nu-L scoate din identitatea

după fire cu Dumnezeu Tatăl. La fel socotesc că dacă se spune că singur Dumnezeu Tatăl are nemurirea, această demnitate se va afla în mod ființial şi în Fiul şi va fi împreună numit numaidecât nemuritor, sau nemurirea însăşi prin fire. Şi împodobit cu măririle Născătorului, va fi împreună închinat cu El de noi înşine şi de sfinții îngeri. Iar dacă aceia ar spune că nu e aşa, şi ne vor acuza de un basm mincinos, deşi propovăduim numai adevărul, să explice ceea ce urmează.

B. Ce ?

151. Singur Dumnezeu are prin Sine calitatea şi puterea de-a impune creației legi, după care aceasta se conduce prin constituția dată ei, dar şi prin voință. Dumnezeu este deasupra legilor, căci e deasupra creației. De El depind toate prin legile date lor (existențelor), fără de care nu pot exista.

A. întâi, dacă cel lipsit de viață şi de nemurire, neavând acestea de la sine, este numaidecât muritor şi are puterea de-a vieți ca un dar de la altul ?

B. De fapt, cel ce nu e nemuritor prin fire, este muritor în potentă.

A. Pe lîngă acestea, să mai răspundă la aceasta : ce se înțelege prin lucrarea vieții, în raport cu existențele care sunt lipsite de viață ?

B. Evident, ca o lucrare vivificatoare (o lucrare ce face pe cineva viu), precum lucrarea luminii este aceea de-a lumina.

A. Bine zici. Dar- dacă cineva ar socoti că viața e vivificată de altceva, precum şi lumina e luminată de altceva, ți-ar părea că judecă drept ?

B. Deloc. Acela a căzut mai degrabă din judecata corectă, spunând că ceea ce e vivificat (adus la viață) este' prin altceva.

A. Deci când Unul Născut vine între noi zicând : «**JEU** *sunt învierea şi viața»* (Ioan 11, 25), trebuie presupus că această pretinsă viață e lipsită de nemurire [152] ?

B. Nu e lipsită. Eu îi declar nemurirea (învierea). Căci aceasta este viața prin fire.

A. Deci Dumnezeu Tatăl având singur nemurirea, cum o poate avea şi Fiul ? Socotesc că realitatea unității se arată în Amândoi, şi anume foarte uşor, că viața este în Ei ființială şi nemurirea ține de firea Lor, că nu este un bine adăugat. Iar dacă ei ar socoti, cugetând aiurit, că pot spune despre Fiul că este străin în Dumnezeu Tatăl şi tăiat de El într-o altă fire proprie şi nu e Dumnezeu cu adevărat, dar totuşi este nemuritor prin fire, mai bine zis viața prin Sine, oare nu are însuşirile care se cuvin numai firii dumnezeieşti şi negrăite şi care sunt lăudate de noi şi de sfinții îngeri ? Nu vor spune deci că ele există în El, ca în unul ce se află între făpturi, după părerea lor prostească ?

B. In ce mod ?

A. Socotesc că numai Cel ce este prin fire şi cu adevărat Dumnezeu poate să nască viaţa şi să fie viaţa — şi ştiu că aceasta ar spune-o şi ei. Dacă deci este aceasta Tatăl prin fire, dar Fiul a căzut, după ei, din identitatea cu El prin fire, dar aflându-Se în această treaptă de umilinţă, totuşi El Se declară pe Sine viaţa şi atribuie firii Sale calitatea excepţională a fiinţei Tatălui, cum nu este adevărat ceea ce am spus : ceea ce e propriu firii negrăite, coboară la cel ce nu este din ea, ci e împreună cu altele, la o existenţă prin facere ? Căci între • cele ce sunt crezute ca existând, trebuie

152. Hristos dacă n-ar fi viata care a învins moartea, cum ne-ar putea da nouă viată ? Arienii nesocotindu-L Dumnezeu având viata în Sine, nu-L pot admite ca pe Cel ce ne poate da nouă viaţa fără moarte. Cel ce e plinătatea desăvârşită şi Dătătorul suprem al legilor, independent de nici o altă putere, trebuie să fie şi Viaţa prin Sine, sau Izvorul suprem al vieţii de orice fel. Şi ar trebui să fie Cineva care e toate acestea. Altfel nu s-ar putea explica peste tot existenţa şi formele ei.

cugetat înainte de toate Dumnezeu şi după aceasta creaţiunea. Intre ele nu este nimic altceva. Sau nu e adevărat ceea ce am spus ? [153] B. E adevărat.

A. Dacă deci Fiul este de altă fiinţă şi nu în ce zic că este Tatăl, cum s-ar înţelege una şi nediferită lucrarea prin fire a celor ce sunt în această diversitate, după modul lor de existenţă ? *«Căci precum Tatăl dă viaţă, aşa şi Fiul face vii pe cei ce voieşte»* (Ioan 5, 21).

B. Da, zic ei, Fiul este viaţa şi totuşi a zis : *«Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu şi Eu sunt viu prin Tatăl»* (Ioan 6, 57). Deci viaţa este prin Tatăl.

A. Deci, o, vitejilor, vom admite că Fiul însuşi e făcut viu de către Tatăl, împreună cu ceilalţi şi cu cei ce au viaţa din afară, introdusă şi dăruită ? Să fie aşezat deci şi Fiul în rândul celor ce mor ? Căci ceea ce vine din afară se pierde şi cele ce le dobândeşte cineva, se pot vinde prin voinţă, când nu se menţine statornic prin legile firii.

B. Dar cum L-ar socoti cineva că vieţuieşte prin Tatăl, dacă este şi El viaţa prin fire ?

A. De fapt aceasta este dovada demnităţii ce-o are din Dumnezeu Tatăl şi semnul exact al identităţii după fire.

B. Ce vrei să spui ?

A. N-a spus clar că primea viaţa de la Tatăl, că *«viez prin Tatăl» ?*

B. Şi ce este aceasta ?

A. Celui ce are firea proprie lipsită de nemurire şi viaţă, ci o câştigă ca un adaos de la altul, i s-ar fi cuvenit, socotesc, să fi spus în chip drept : *«Tatăl mi-a dat viaţă».* Dar Celui ce ştie că viaţa I-a venit din viaţă şi are ca rod al fiinţei nemurirea, îi este propriu să spună : *«Viez prin Tatăl».* De fapt, dacă odrasla omului, fiind născut ca o existenţă raţională dintr-o existenţă raţională a tatălui propriu, zice : -sunt raţional prin tatăl» sau, pentru a folosi o altă pildă : căldura ce se răspândeşte în afară dintr-un foc, dacă ar avea glas, ar zice : «răspândesc căldura prin focul din care sunt», n-ar da impresia celui ce are minte că **a** primit căldura de. la cele ce au firea astfel şi nu de la sine însuşi, sau că este introdusă şi dăruită de la cele ce au această calitate ? B. Aşa se pare.

153. Nu se pot atribui calităţi dumnezeieşti unei creaturi prin fire. Dacă Hristos e creatură, nu I se poate atribui calitatea de-a fi viaţa prin Sine. Deci nici nu- este supremul izvor al vieţii. Ca atare e supus şi El descreşterii, ca unul ce e mărginit. Şi această descreştere poate înainta până la moarte. Numai Cel ce are totul prin Sine, şi nu de la o cauză deosebită, poate rămâne prin Sine în viaţa nesfârşită. Observăm mereu aceeaşi nesocotire a graniţei între necreat şi creat. Dumnezeu cel necreat naşte un Fiu creat. E aceeaşi boală panteistă de care suferă toate filosofiile şi religiile păgâne.

A. Deci Fiul e viu prin Tatăl. Căci ca viață S-a născut din viața Tatălui, fiind Dumnezeu ca şi Cel ce L-a născut. Ca garant al cuvintelor mele voi lua pe preaînțeleptul Ioan, care a scris astfel despre El: *«Ştim că Fiul lui Dumnezeu a venit şi ne-a dat nouă pricepere ca să cunoaştem pe Dumnezeu Cel adevărat; şi noi suntem în adevăratul Iisus Hristos, Fiul Lui. Acesta este adevăratul Dumnezeu şi viața veşnică»* (I Ioan 5, 20). Ai ceva mai clar sau mai puternic spre respingerea ideii că Fiul este altfel decât este Tatăl prin fire ?

Nu este Fiul inferior Tatălui pentru că a primit acest nume

B. Nimic, precum socotesc, nu e mai curat ca acest cuvânt, care opune o atât de puternică mărturie adversarilor noştri. Totuşi, când e numit Fiul Dumnezeu adevărat, ei râd îndată şi spun că nu e Dumnezeu adevărat, că I s-a dăruit acest nume prin voia Tatălui. Căci a spus, zic ei, dumnezeiescul Pavel că : *«Dumnezeu L-a preaînălțat pe El şi I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume»* (Filip. 2,9).

A. Voi spune şi eu că I s-a dăruit nume mai presus de tot numele, precum ştii. Dar voința de-a se opune în mod neserios cuvintelor teologilor (autorilor Scripturii) nu o socotesc proprie unei bune înțelegeri, ci mai degrabă o întreprindere greşită a unei cugetări decăzute şi aiurite. Sunt îndurerat de rătăcirea uşuratecă a adversarilor, care nu se silesc deloc să ia în seamă motivul dăruirii acestui nume, ci caută cu lăcomie orice cuvânt care li se pare opus cinstei şi slavei de Fiu, decît care nu e nimic mai înalt. Dar Scriptura de Dumnezeu insuflată nu stabileşte nici un alt timp al dăruirii Lui decât acela când: *«In chipul lui Dumnezeu Tatăl fiind Unul Născut, nu răpire a socotit să fie întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine chip de rob luând; şi întru asemănare omenească făcându-Se şi în înfățişare de om aflându-Se, S-a smerit pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, şi încă moarte de cruce. De aceea şi Dumnezeu L-a preamărit pe El şi I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pământeşti şi de sub pământ şi toată limba să dea mărturie că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu Tatăl»* (Filip. 2, 6—11).

B. Deci ce este aceasta ?

A. Socotesc că este o cărare simplă şi netedă ce conduce la adevăr pe cei ce voiesc să cugete drept. înțelegi, iubite prieten, că motivul pentru care a primit ca un dar numele mai presus de orice nume a fost aşa-zisa deşertare (ehenoză) şi smerirea din iconomie până la noi a Cuvântului [m]. Iar dacă se descoperă că primirea darului e pe măsura deşertării, apare clar că cele dinainte de deşertare . nu au nevoie de

primirea acestui dar, deoarece avea prin fire ceea ce era, adică în chipul lui Dumnezeu Tatăl. Şi dacă El S-a smerit pe Sine, venind de la o stare înaltă mai.presus de toate, la una mai de jos, înălțându-Se, Se întoarce la ceea ce era, nu ridicându-Se la o cinste şi slavă străină, ci la cea proprie de la început. Şi dacă țin mult să afirme că Fiul a fost ridicat la o cinste şi slavă neobişnuită, primind numele mai presus de orice nume ca dat de Tatăl, nimic nu-i va reține, în acest fel de-a judeca, de-a încerca să înțeleagă în mod invers taina iconomiei cu trupul şi de-a preface acest fapt în contrariul. Şi o voi spune cum : dacă nu în urma deşertării a primit Fiul (ceea ce a primit), ci aceasta s-a întâmplat mai degrabă fără a Se deşerta din cele ce-I aparțineau ființial, timpul unei mai adevărate deşertări ar fi fost înainte de deşertarea reală, iar timpul de înălțare şi de slavă ar fi fost acela când se spune, nu ştiu pentru ce, că S-a deşertat. Căci atunci a dobândit cele mai presus de fire şi de măsură, ce-I erau proprii şi S-a săltat în mod neasemănat, în cele neasemănat superioare celor dinainte. Pentru a fi deci de acord cu această situație şi cu părerea ta, s-ar cuveni să gândim că numele mai presus de tot numele I-a fost dat Fiului în momentul în care după ce S-a înălțat cu o înfățişare asemănătoare cu a noastră [>5], a fost înscris ca Fiu al lui Dumnezeu, ca unul dintre noi, deci a fost primit cu noi şi pentru noi, Fiul adevărat, ca şi noi, din cauza Lui, să fim ridicați ca fii ai slavei mai presus de fire şi să fim făcuți părtaşi ai slavei Lui dumnezeieşti. Sau nu socoteşti că explicarea noastră se mişcă în adevărata direcție ?

B. Ba da. Căci aşa este.

154. Coborârea de sus prin smerenie până la noi a fost motivul numelui mai presus de toate ce I s-a dăruit Cuvântului ca om. Deci prin acest nume se arată readus şi ca om la ridicarea de la o treaptă căreia nu i-a premers slava cea mai înaltă. I-a dat acest nume preaslăvit pentru ca prin el să ne ridice la adevărata Lui cunoaştere ca Dumnezeu iubitor şi deci într-un fel la participarea noastră la ea. I-a dat în El omului nume de Fiu ca să fim şi noi, cei uniți cu El, fii prin har. Coborârea lui Dumnezeu la treapta de om a fost una cu ridicarea omului la treapta de Dumnezeu.

155. Sf. Chirii foloseşte şi ideea că Hristos S-a înălțat prin smerenie la treapta de Fiu, cum socoteau arienii, dar vede această înălțare pentru El ca om, nu pentru £1 ca Dumnezeu.

A. După o cercetare matură, ridicânclu-ne mai sus de ideile lor rău voitoare, vom păstra neatinsă slava Unuia Născutului, desfiinţând raţionamentele lor absurde şi *«toată trufia ce se înălţase şi tot gândul îl vom robi ascultării de El»* (II Cor. 10, 5). Iar dacă n-avem curajul să facem aceasta, va trebui să primim biruinţa bârfelilor lor şi vom opri pe Unul Născut să fie Dumnezeu adevărat şi vom spune că El nu are nume mai mult ca noi.

B. Explică-mi aceasta, sau şovăieşti să o faci?

A. O voi spune cu toată inima. Nu şovăiesc deloc. Oare nu e adevărat a spune că dacă I s-a dăruit nume mai presus de tot numele şi I s-a dat ca ceva adăugat numirea de Dumnezeu, poate cădea din ea cândva ? Căci ceea ce este dat ca un adaos nu e cu totul de neclintit. Ba s-ar primejdui şi Tatăl însuşi, venind la aceste gânduri, pe care nu e îngăduit a le spune. Căci ar fi mai mic decât Fiul şi ar fi mai presus decât firea celui ce L-a născut, Cei ce, după ei, este inferior, mai bine zis, Cel ce nu are decât o aparenţă a slavei dumnezeieşti şi e lăudat prin onoruri mincinoase, dacă tot ce are cu adevărat de la Dumnezeu este numai o simplă numire.

B. Ce cumplite absurdităţi nu ne descoperă această explicare !

A. Cu adevărat, cumplite, dar trebuie arătate. Căci uneori cunoaşterea a ceea ce nu e drept îndeamnă la căutarea cu tărie a adevărului. Dacă deci, cum socotesc ei, Fiul a primit de la Dumnezeu Tatăl ca o răsplată a deşertării numele mai presus de tot numele, înainte de timpul acestei deşertări, trebuie să se cugete în mod adevărat că a fost lipsit de el, dacă se arată îmbogăţit în timpul ei cu acest har adăugat şi uşor de pierdut. Apoi, cum era în chipul şi egalitatea cu Dumnezeu Tatăl, până să suporte deşertarea de bună voie şi să binevoiască să primească chipul şi măsura robului ? Căci n-a socotit ca o răpire a fi deopotrivă ca Dumnezeu, deşi îi era cu putinţă să o facă. Dacă spunem că Fiul Se afla şi înainte de timpul deşertării în chipul şi în egalitatea cu Tatăl, dar că, după ce S-a deşertat şi după ce S-a înălţat, a fost ridicat la onoruri şi la măsura superioară slavei ce se afla în El, atunci El a depăşit şi pe Tatăl însuşi ?

B. Cât de aspră este concluzia !

A. E adevărat. Dar în planul raţionamentelor. Dacă Fiul a câştigat ceva superior primind un nume mai presus de orice nume, El a îfost ridicat în cele ale Lui la o treaptă superioară şi a întrecut firea lui Dumnezeu Tatăl. Aceasta ne-a arătat-o cuvântul aspru de adineauri. Iar dacă n-a fost ridicat la o treaptă superioară prin ceea ce a primit, darul acesta nu i-a adus nimic. Şi atunci nu s-ar dovedi stăpâniţi de prostie şi minciună cei ce neagă că au împins neruşinarea până la a îndrăzni să spună că firea dumnezeirii negrăite nu întrece decât foarte puţin, ca să nu spunem deloc, firea creată ? Ea contribuie, după ei, prea puţin spre a o ridica la o mai mare strălucire, chiar dacă ar îmbrăca vreuna din existenţe cu proprietatea ei. Dar a cugeta aşa, este propriu nebuniei. Bunătăţile lui Dumnezeu au o negrăită valoare şi ele ridică la o înălţime supremă. Dumnezeu Tatăl Se arată deci mai mare decât cele create şi mai mare decât cele ce le distribuie. B. Dar dacă n-ar fi aşa, ce ar urma din aceasta ?

A. Fiul era în chipul care II făcea egal cu Tatăl încă înainte de deşertarea Lui. Prin slava ce-o avea, nefiind întru nimic inferior Ta-

tălui, a fost, după ei, şi mai ridicat şi mai înălţat, primind un nume mai presus de tot numele [15S]. Dar în aceasta nu se cuprind o grămadă de blasfemii sălbatice şi o absurditate a gândirii care îi arată întrecând toată prostia ?

B. Sunt cu totul de acord.

A. Dar ar fi, socotesc, şi o altă cale prin care s-ar ajunge, foarte drept, la osândirea nebuniei lor. Dacă Fiul S-ar şti pe Sine că nu poartă decât numele dumnezeirii, fără să fie fructul firii dumnezeieşti,, ce L-ar convinge "să spună : *«Eu sunt adevărul» ?* Căci ceea ce este fals, nu e adevărat, şi ceea ce are o aparenţă de frumuseţe exterioară şi adăugată, nu arată ceea ce este prin fire. Aceasta a introdus prin îndrăzneală o aparenţă de adevăr, dar nu este aşa cu adevărat şi îşi va descoperi ca atare lipsa de justeţe a raţionamentelor. Dar pentru ce,, nefiind Dumnezeu nu S-ar fi clasat printre dumnezei prin adoptare ? Pentru ce S-ar socoti deosebit de mulţimea de sfinţi, înălţându-Se la o treaptă proprie, inaccesibilă nici unei alte persoane, zicând : *«(Legea)' numeşte dumnezei pe cei către care a fost cuvântul lui Dumnezeu* — şi Scriptura nu poate fi desfiinţată — *dar despre Cel pe care Tatăl L-a sfinţit şi L-a trimis în lume, voi ziceţi: Huleşti, fiindcă am spus : Fiul lui Dumnezeu sunt»* (Ioan 10, 35-—36) ? Dacă aceia au fost numiţi dumnezei pentru că şi-au însuşit cuvântul şi au primit în suflet cuvântul lui Dumnezeu, cum n-ar fi Dumnezeu Cel prin care aceia sunt dumnezei ? [157]. Căci *«Dumnezeu era Cuvântul»,* după cuvântul lui Ioan.

Acest «era» nu arată o slavă mai nouă, unită cu El, ci mai veche decât
tot timpul. Acest «era», a fost vreodată când nu era, sau la ce sfârşit va .ajunge ? Nu va merge pururea mai departe, nereţinându-L nimic pe
drumul Său, şi nu ştie să dăruiască nici unui timp vreo vechime „anterioară, ci Se gândeşte să înainteze dincolo 'de orice înţeles al

156. «Un nume mai presus de orice nume» nu e un nume mai presus de Dumnezeu, ci aceasta se potriveşte cu adevărat lui Dumnezeu. Căci un nume între alte nume este un nume potrivit creaturii. Prin numele ei, orice creatură e de'inită printr-o distingere de altele, deci se arată mărginirea ei. Dar Dumnezeu are un nume care îl distinge de alte creaturi, de mulţimea altor nume. El are un nume deasupra numelor făpturilor mărginite. Are un nume care nu-L putea defini, limita faţă de alte existenţe. Are numele «Nemărginitului». Dumnezeu are un «nume», dar acest nume e mai presus de orice nume. Nu poate fi definit prin nume.

157. Sfinţii autori ai Scripturii, Apostolii, Proorocii sunt sfinţi pentru că slujesc Iui Dumnezeu cel prin Sine (lui Hristos), propovăduindu-I cuvântul. Acesta e Dumnezeu prin Sine, prin unitatea de fiinţă cu Tatăl, nu printr-un simplu nume..

timpului.

B. Bine zici. Căci era pururea mai presus de timp.

A. Iar dumnezeiescul Pavel n-a împodobit cu demnităţi mincinoase pe Fiul, ci L-a ştiut fiind Dumnezeu prin fire, legându-L de Dumnezeu Tatăl printr-o unire după fiinţă şi fire.

B. în ce mod ?

A. El scrie aşa : *«Căci deşi sunt în cer şi pe pământ dumnezei mulţi :şi domni mulţi, pentru noi este un singur Dumnezeu Tatăl, din Care sunt toate, şi un Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate»* (I Cor. 8, 5—6). Deci dacă ştia că se cuvine să fie numărat între dumnezeii după har, de ce nu L-a aşezat între ceilalţi, ci ne-a indicat un singur Dumnezeu şi Domn pe Tatăl ? Şi de ce arătând Domn pe fiecare în parte, numele dumnezeirii a socotit că trebuie să-1 dea Tatălui, iar nu şi domniei Fiului ? Dar socotesc că e înţelept şi necesar să se cugete că nu trebuie să se scoată nici din dumnezeirea după fire şi adevărată, puterea de-a stăpâni şi domni toate, nici din domnia adevărată a depărta firea dumnezeiască. Dimpotrivă, ambelor li se potriveşte fiecare din acestea, chiar

dacă sunt indicate aparte. E o dovadă clară a dumnezeirii celei una a fi încununată de fiecare deplin cu însuşirile firii pe care ie are fiecare şi cu egalitatea mărturisită prin identitatea nesfâşiată, care nu primeşte în ea nimic străin.

B. Cum se poate aceasta ?

Filiația prin fire sau adoptivă şi ca dar al Sfântului Duh

A. Dacă ai fi întrebat dacă atribui Fiului filiația ființială şi prin fire, sau numai prin voința Tatălui, cum o admite cineva şi pentru noi, ce-ai spune, Ermia ?

B: Aş spune că El are © filiație ființială, dar dintre adversari n-ar spune cineva că este aşa.

A. Nu, de fapt şi ei ar adăuga că suntem fără minte şi ne-am deşertat de rațiunea care vede drept. Şi spune-mi, pe cine din cei ce s-au hotărât să nu fie de acord cu ei, nu-1 disprețuiesc cei ce au ajuns la atâta grad de nebunie şi de cugetare nestăpânită, încât gândesc că Fiul trebuie socotit ca adăugat între ceilalți, deşi, ruşinându-se de născocirile lor, fac pe susținătorii adevărului pe care l-au alterat, şi atribuie Fiului o slavă deosebită, inaccesibilă altora, şi-I acordă o cinste pe care voiesc să I-o micşoreze prin arbitrarul lor. Dar deoarece aş avea plăcerea să-i întreb despre ambele feluri de filiații, comune după ei în ambele cazuri, în ce mod zic că s-a realizat ? Că suntem şi noi fii, dar cum, nu o spunem noi, ci ne va învăța Pavel, scriind : *«Pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu în inimile voastre Duhul Fiului Său, care strigă: Avva, Părinte»* (Gal. 4, 6). Deci fiindcă S-a sălăşluit în noi în mod negrăit Fiul prin Duhul Său, spunem că am fost chemați la filiația duhovnicească. Sau nu vei recunoaşte că aceasta s-a petrecut astfel ?

B. Ba da. Căci îmi aduc aminte şi de preaînțeleptul Ioan, care ne spune despre Fiul : *«Şi celor câți L-au primit pe El, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu»* (Ioan 1, 12).

A. Observă deci, o, iubitule, unde va ajunge cuvântul nostru despre Unul Născut, dacă va fi pus în egalitate cu cei ce au fost chemați la filiație. Căci cel creat nu poate fi ridicat în treapta de fiu, decât prin Fiul în Duhul. Şi aceasta o va mărturisi Pavel, zicând : *«Iar pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, strigând: Avva, Părinte»* (Gal. 4, 6). Deci în cine va deveni şi El Fiu ? Socotesc că nu vor zice că în El însuşi şi prin El însuşi, deşi este numărat între fiii prin adopțiune, dacă este scos de ei din calitatea de Fiu adevărat şi prin fire.

B. Dar dacă ar spune că noi locuim în Fiul, iar El în Tatăl, ce-ai zice la aceasta ?

A. Aş spune că dacă ar defini după voia lor cum este firea dumnezeiască şi ar exprima legile ei fără cercetare, ci cum li se pare, ei n-ar avea decât puțină rațiune, sau mai degrabă nici una care să-i conducă spre aceasta, deoarece ele au apărut din inima lor şi nu spun nimic din gura Domnului. Iar dacă socotesc că trebuie să păşească pe calea cunoştinței sigure a lui Dumnezeu, să pecetluiască ceea ce au cunoscut că au de cugetat prin cuvintele dumnezeieştii Scripturi.

B. Dar vor spune cum Fiul a spus către Filip : *«Nu crezi că Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl este întru Mine ?* (Ioan 14, 11).

A. Deci sfințeşte Tatăl pe Fiul venind în El ?

B. Aceasta o vor spune sigur.

A. Pentru că Tatăl e sfânt prin fire şi are de la Sine sfinţenia şi puterea să sfinţească pe cei în care eventual vine, sau pentru că S-a îmbogăţit cu acest bun de la altul ?

B. Pentru că este El însuşi sfânt prin fire.

A. Deci, vitejilor, uşor de purtat spre tot felul de absurdităţi, Fiul este lipsit de sfinţenie prin fire şi nu are o fire liberă de păcat, sau ea se izbăveşte de el prin capacitatea ei ? Dacă deci admit că i-a fost de folos firii Lui să fie sfinţită de Tatăl şi a primit temeiul şi slava care i-au adus admiraţia noastră, dar sfinţirea n-a adăugat Fiului nimic în plus, socotesc că degeaba se spune că Tatăl S-a sălăşluit în El. Dar El este totuşi în Tatăl şi Tatăl în El. Şi care e modul acestei prezenţe şi cum se întâmplă aceasta, vom înţelege-o astfel. Fiul, după părerea lor, foarte necredincioasă, şi numai a lor, locuieşte în Tatăl, având trebuinţă de sfinţenie. Dar Tatăl Însuşi ce îmbogăţire se cugetă că ar avea, având pe Fiul în Sine ? Dacă afirmă că acesta e modul de-a se sfinţi desăvârşit, aparţinând firii Lui de-a sfinţi[158], de ce nu ne-am preface şi noi în Duhul, care locuieşte în noi, dar şi noi locuim în El ?' Iar dacă suntem tulburaţi prin ceea ce este foarte necuvenit în aceasta — căci Duhul este în noi şi nu noi în El prin fire —, cum nu) se vor lăsa purtaţi de vânturile raţionamentelor uşoare, nesocotind că trebuie să-I atribuie identitatea de fiinţă Fiului cu Tatăl, iar pe Tatăl să-L vadă întipărit în Fiul ? Cum aleg să susţină şi să cugete că Cel ce a născut pe Fiul locuieşte în El din exterior şi accidental ? Dar socotesc că va trebui să se spună şi aceasta : nu datorită unităţii în Fiul prin Duhul, realizată în cei ce II primesc, suntem modelaţi spre sfinţenie. Fiul întipărind în noi slava Sa de Fiu şi trăsăturile chipului Său în-scriindu-Se oarecum în sufletele celor ce-L primesc ? B. Aşa se întâmplă.

A. Deci aparţine lucrării prin fire a Fiului puterea de-a înfia pe alţii. Şi socotesc că nu se săvârşeşte în mod drept şi nepătat* datorită altui fapt, ci numai faptului că e Fiu.

B. Aşa este. Dar ce rezultă din aceasta ?

A. Că nici o raţiune cuvenită şi exactă nu ne obligă să admitem că locuirea Tatălui poate produce un rezultat diferit. Iar ceea ce se împlineşte prin El trebuie să se cugete că se săvârşeşte şi prin Fiul. Căci Tatăl va arăta că este un Tată şi nu un Fiu Cel ce S-a hotărât să locuiască în cineva şi să-1 remodeleze după chipul Său.

B. Dar spune-mi, chipul dumnezeiesc cu care se zice că a fost îmbogăţită firea omului — căci s^a făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu — vom admite că are numai o relaţie cu Fiul, sau vom vedea în aceasta şi pe Tatăl împreună cu Fiul ? Nu vom spune că am fost modelaţi după firea dumnezeiască întreagă, deşi ne numim fii şi am fost rânduiţi între copii ?

158. Dacă arienii spun că Tatăl se sfinţeşte şi EI primind în El pe Fiul prin Duhul Lui, de ce nu ne-am preface şi noi, prin noi înşine, în Duhul sfinţitor al Fiului ? Ar avea loc, în concepţia lor, o sfinţire reciprocă, dându-şi unul altuia pe Duhul.

A. Atunci, după tine, iubitule, nu socoteşti că trebuie să cugetăm că întreagă învăţătura credinţei noastre, în privinţa aceasta, se referă la firea dumnezeiască cea una, aflată în trei ipostasuri distincte, de acelaşi chip identic între ele, unite întf-o frumuseţe unică supremă, după care am fost creaţi şi noi, după Scripturi, dar am fost pecetluiţi spre iiliaţie prin Fiul în Duhul (Rom. 8, 29) ? Filiaţia ar fi- deci chipul Fiului, iar părinţimea, a Tatălui. Deci fiind fii prin Fiul, suntem chip şi

asemănare a lui Dumnezeu, modelați astfel de la început, după firea întreagă, înțelegând firea supremă [15u].

B. Bine zici.

A. Dar această vorbire meşteşugită nu ne este de nici un folos, decât dacă tindem la ceea ce e dincolo de ceea ce suntem. Şi socotesc •că e lucru înțelept şi de folos să gândim şi să cugetăm la ceea ce ne e de folos.

B. Sunt de acord întru totul.

A. Deci sunt baliverne cele propuse de aceia şi trebuie aruncate, deoarece duc spre culmea răului. Căci nu socotim niciodată că Fiul este un Dumnezeu fals şi adaus şi e sfințit sau chemat la filiație de Dumnezeu şi primeşte slava aceasta ca adausă împreună ou noi. Dimpotrivă, de la El are mai degrabă prin legea firii ceea ce este. El nu este înfiat prin Duhul Său Că Duhul este propriu Fiului, ca şi al Tatălui, aceasta o poate afla cineva fără greutate, deoarece o spune El însuşi : *«Dacă deci voi, răi fiind, ştiți să dați daruri bune copiilor voştri, cu cât mai mult Tatăl vostru cel din ceruri va da celor ce-I cer Lui?»* (Matei 7, II)[161]. Şi iarăşi: *«Căci nu voi sunteți cei ce grăiți, ci Duhul Tatălui vostru grăieşte în voi»* (Matei 10, 20). Dar şi Pavel spune celor ce cred : *«Iar voi nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuieşte în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui. Dar dacă Hristos este în voi, trupul este mort pentru păcat, dar Duhul este viu pentru dreptate»* (Rom. 8, 9—10).

Deci Cel ce îmbracă pe cei de pe pământ ou slava fiimii, adică Duhul, fiindcă este al Fiului, va săvârşi în alții înfierea, dar nu va lucra în Cel al căruia este oa adăugat, nefiind introdus din afară, ci ca fiind al Lui în mod ființial şi prin El răspândindu-Se în cei vrednici să-L primească prin bunăvoirea Tatălui[1(i2]. Sau nu-ți par că le spun şi le gândesc acestea în mod drept ? B. Desigur, cu

159. Suntem creați după chipul firii dumnezeieşti întregi, dar nu după chipul ei abstract, ci existentă în trei ipostasuri. Suntem deci iii, căci trăim ca fii ai unor părinți, dar şi părinți, având calitatea să nască copii. Dar prin Fiul care Se întrupează şi ne comunică Duhul Său de Fiu, trăim şi noi cu precumpănire legătura cu Dumnezeu Tatăl ca fii. Aceasta ne este de folos spre mântuire. Dar în cele următoare, Sf. Chirii arată că aici e vorba de afirmarea ariană că şi noi suntem chipuri ale Tatălui şi Fiului, cum sunt şi Ei, ca existențe din planul nostru, în sens panteist.

160. Fiul nu e făcut Fiu prin Duhul Sfânt. Aceasta ar însemna că e creatură. Căci şi noi suntem ridicați la calitatea de fii ai lui Dumnezeu prin Duhul.

161. Fiul nu devine Fiu al Tatălui pentru că primeşte pe Duhul de la Tatăl. Pe de altă parte, Fiul nu devine nici Tată având pe Duhul. El uneşte pe Tatăl ca Tată cu Fiul şi pe Fiul ca Fiu cu Tatăl. De aceea şi în noi se naşte simțirea de fii ai Tatălui prin Duhul lui Hristos ca *«Duh* ***de*** *Fiu»* {I Ioan 4, 13).

totul drept.

A. Ioan, care ne este descoperitor şi săvârşitor al tainelor dumnezeieşti, vine între noi declarând despre Dumnezeu şi despre noi : *«Din aceasta cunoaştem că este în noi, că din Duhul iSău ne-a dat nouă»* (I Ioan 4, 13). Cum nu e cu totul lipsit de greutate să vedem că Fiul este Dumnezeu cu adevărat şi a ieşit din ființa lui Dumnezeu Tatăl, dacă Duhul Lui locuieşte în noi ca Dumnezeu adevărat, şi nu ca altceva ? [m] Pe lângă aceasta mai adaug : Duhul lui Dumnezeu Tatăl, în care Acela dă viața în firea celor aduse la existență şi o sfințeşte, este propriu şi Fiului [m]. Cine ar putea atunci să înainteze la atâta grosolănie de gânduri, încât să declare că Fiul este exclus din deoființimea cu Dumnezeu Tatăl şi Se află între creaturi ? N-ar însemna aceasta să-L tragă în afara atributelor proprii şi excepționale ale dumnezeirii şi să-L introducă în creație, încât să fie văzut ca nedeosebindu-Se de

aceasta cu nimic, ci că este o egalitate de strălucire între creație și firea căreia îi aparține stăpânirea peste toate ?

B. Afirmarea e ou totul greșită. Cum n-ar fi așa ?

A. Poate vedea cineva din Sfintele Scripturi că Unul Născut strălucește prin aceleași însușiri ca cele ale Tatălui. Deci culegând și alte înțelesuri pe lingă cele spuse, să respingem ideile slabe și prosteşti ale adversarilor și să prezentăm cele prin care ar apărea egal în lucrare și putere cu Dumnezeu Tatăl, care îl arată oa Dumnezeu, nu numărat între cei ridicați la această calitate după har, nici împodobit cu străluciri exterioare, ci mai degrabă Dumnezeu adevărat și străin de tot ce-L pune mai prejos de transcendența Celui ce L-a născut, transcendență care-L ridică în cugetarea noastră mai presus de tot ce este creat.

B. Cât de prețios este ceea ce spui, dar chiar, aș spune, mai precis decât tot ceea ce aș putea

162. Fiul are pe Duhul în baza unității de ființă a dumnezeirii. Dar noi îl avem primindu-L de la Fiul, ca Cel ce nu este deoființă cu noi.

163. Numai dacă Duhul este Dumnezeu adevărat, și Fiul din care vine în noi este și Dumnezeu adevărat. Dacă n-am trăi simțirea Duhului ca Dumnezeu venit ' în noi, n-am avea siguranța că Hristos este și El Dumnezeu adevărat. Fiecare din cei Trei trebuie să fie Unul și același Dumnezeu, ca să fim ridicați din starea noastră de existențe muritoare, fără să fim făcuți dumnezei prin ființă, ci prin adaos, sau prin dăruirea ce ne vine de la Dumnezeu. Numai ca Treime ni se dăruiește Dumnezeu. Altfel rămânem în mizeria unor existențe fără sens.

164. Altceva e simpla existență și menținerea în ea, și altceva viața dăruită acesteia odată cu sfințirea. Există primind unirea cu El prin Duhul Tatălui si al Fiului. Aceștia sunt și sfinții toți cei creați de Dumnezeu. Căci îi ține prin puterea Lui, neretrăgând ceea ce a dat. Dar viața nu o au decât în El.

spune eu !

A. Socotești deci* prietene, că se poate acorda vreunei existențe puterea de-a lucra și termina ușor cele ce numai firea stăpânitoare a tuturor ar putea săvîrși ?

B. Nici uneia.

A. Drept ai grăit. Preasfântul Pavel atribuie, socotesc, puterea mai presus de fire și cu totul excepțională și capabilă să depășească tot ce este creat, adică cea a învierii morților, lui Dumnezeu Tatăl. Căci a spus : *«Acolo unde nu este lege, nu este nici calcare a ei. De aceea făgăduința din credință, care este sigură după har oricărui urmaș, nu numai celui din lege, ci și celui din credință a lui Avraam, care este părintele nostru al tuturor, cum s-a scris: «Te-am pus părinte al multor neamuri» în fața Celui în care ai crezut, adică a lui Dumnezeu care învia*ză *morții și cheamă cele ce nu sunt la existență»* (Rom. 4, 15—17). Dar să trecem acum, dacă voiești, și la însăși slava Fiului, căci nu voiesc iarăși să admit că El este într-o treaptă mai mică decât cea în care este Tatăl, ci este încununat cu lucruri de măsură egală. Căci același Pavel ne-a spus : *«Precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia»* (I Cor. 15, 22). Căci este viața, nefiind în cele ale Sale altfel decât este și Tatăl însuși. Fiindcă știi că a spus El însuși : *«Precum Tatăl scoală morții și le dă viață, așa și Fiul le dă viață celor cărora voiește»* (Ioan 5, 21). Astfel a tras din lucrarea dumnezeiască concluzia clară a firii și a slavei Sale, zicând : *«De nu fac faptele Tatălui Meu, nu credeți în Mine; iar de le fac, și nu credeți in Mine, credeți în fapte».* Oare n-a cerut prin aceasta să fie recunoscut că e Dumnezeu prin fire ? Căci dacă apare ca putând săvârși cele proprii Tatălui,

pare egal şi în slavă cu El şi că nu poate fi nimic altceva decât Dumnezeu. Socotesc că spre aceasta ne duce raţiunea.

B. Aşa apare. Căci nu ar socoti că trebuie să se laude în mod neschimbat cu isprăvi egale, dacă n-ar participa la această slavă.

A. Sfânta Scriptură ne spune : *«Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor, la Care nu este schimbare, sau umbră de mutare»* (Iacov 1, 17). De unde socoteşti că ne vin aceste daruri dumnezeieşti, a căror împărţire ne-o face ?

B. Desigur, de la Dumnezeu Tatăl.

A. De fapt, Hristos a dat Sfinţilor Apostoli puterea asupra duhurilor necurate, ca să le scoată pe ele şi să vindece toată boala şi toată neputinţa în popor (Matei 9, 35). Şi ceea ce e şi mai mult, Ie-a poruncit să ia puterea să lupte şi cu moartea : *«Vindecaţi pe cei neputincioşi, sculaţi pe cei morţi, curăţiţi pe cei leproşi, scoateţi demonii»* (Matei 10, 8). Foarte clar a mărturisit şi dumnezeiescul Ioan, zicând : *«Din plinătatea Lui noi toţi am luat»* (Ioan 1, 16). Dar darea cea bună şi darul desăvârşit ce-ar putea fi altceva, după părerea ta, decât împărtăşirea de Sfântul Duh ?

B. Nimic altceva.

A. Observă deci şi prin aceasta, o iubitule, cum Fiul împărtăşeşte din plinătatea Sa pe Sfântul Său Duh, căci este lăuntric firii Lui în mod nedespărţit. Duhul din care e toată darea cea bună, după ce Cel ce a desfiinţat stricăciunea şi S-a eliberat de lanţurile morţii şi S-a Înălţat, readueându-ne la sfinţenie şi la frumuseţea de la început a firii, L-a suflat în faţa Apostolilor ca unei pârgi a neamului, zicând : *«Luaţi Duh Sfânt»* (Ioan 20, 23). Dar dacă tot darul desăvârşit este de sus şi de la Tatăl, dar împărţirea lui o face Fiul, însă nu în mod slujitor, ci mai degrabă cu puterea dumnezeiască, în ce mod ar fi oprit să fie prin fire ceea ce este Cel ce L-a născut pe El, adică Dumnezeu adevărat, colorat cu cinstiri false, ca într-un tablou ?

B. După părerea mea, în nici un mod.

A. Iar cuvântul credinţei n-ar ajunge spre dovedirea cea mai desăvârşită că Fiul este Dumnezeu după fire ?

B. Ce vrei să spui ?

A. Că crezând în Hristos, II avem aproape pe Dumnezeu cel după fire şi adevărat şi ne-am izbăvit de rătăcirea politeistă, încetând de-a ne închina creaţiunii şi eliberând închinarea noastră de osânda pentru aceasta [165]. Astfel preaînţeleptul Pavel scrie celor chemaţi prin credinţă la cunoştinţa adevărului : *«De aceea, aduceţi-vă aminte voi, paginii cu trupul, numiţi netăiere împrejur de către cei numiţi tăiere împrejur, făcută de mână în trup, că eraţi în vremea aceea în afară de Hristos, străini de nădejdea lui Israel şi de aşezămintele făgăduinţei, neavând nădejde şi fiind fără Dumnezeu în lume»* (Efes. 2, 11—12). Iar în alt loc spune iarăşi : *«Dar atunci, necunoscând pe Dumnezeu, slujeaţi celor ce din fire nu erau dumnezei. Acum însă, după ce aţi cunoscut pe Dumnezeu, mai degrabă după ce aţi fost cunoscuţi de Dumnezeu, cum vă întoarceţi iarăşi la stihiile slabe, cărora voiţi iarăşi să le slujiţi ?»* (Gal. 4, 8—9). Fără Dumnezeu erau cei ce erau în afara lui Hristos şi pe Dumnezeu L-au cunoscut din moment ce au îmbrăţişat credinţa în El şi au consimţit cu Fiul, care zice : «Ce! ce *crede în Fiul, nu se judecă, pentru că a crezut în numele Fiului Unul Născut al lui Dumnezeu».* (Ioan 3, 15). Cum nu S-ar cugeta Dumnezeu, odată ce nu e cinstit de noi şi de sfinţii îngeri prin laude născocite şi exterioare, ci e crezut că este fiinţial ceea ce este, adică

165. Cei ce nu cred în Hristos sunt fără Dumnezeu (atei), căci un Dumnezeu fără un Fiu din veşnicie, care ni S-a dovedit ca atare venind în trup, fiind un Dumnezeu lipsit de iubire, deci (nu) impersonal, nu e Dumnezeu, ci o esenţă pan-teistă, supusă unor legi inexplicabile în originea lor.

Dumnezeu ou adevărat şi din Dumnezeu după fire ? Căci spune-mi, ce socoteşti că a scris Pavel despre El când a zis : *«Pentru că Dumnezeu era în Hristos, împăcând lumea cu Sine însuşi, nesocotindu-le greşelile şi punând în noi cuvântul împăcării. Propovă-duim deci în numele lui Hristos, ca şi când Dumnezeu v-ar îndemna prin noi. Rugămu-ne în numele lui Hristos: împăcați-vă cu Dumnezeu»*-(II Cor. 5, 19—20). Când deci cineva vine să se împace cu Hristos, cu Dumnezeu se împacă şi are în Hristos lumea împăcată cu Dumnezeu [166]. Deci nu e de râs — şi în mod foarte cuvenit — a socoti că a căzut din ființa Tatălui, Cuvântul care S-a născut din El şi este în El ?

B. E cu totul de râs.

A. Iar puterea de-a stăpâni peste toate şi superioritatea mai presus de toate cele create şi chemate la existență prin facere, căreia dintre existențe le-ai putea atribui, fără să te abați de la rațiunea cuvenită ?

B. Evident, numai lui Dumnezeu. Căci cântă undeva David : *«Toate sunt slujitoare Ție»* (Ps. 118, 91) [m]. Şi iarăşi : *«Veniți să ne închinăm şi să cădem înaintea Lui, ică* IEI *\ne-a făcut pe noi, şi nu noi. Noi suntem poporul păşunii Lui şi oile mâinii Lui»* (Ps. 94, 6—7).

A. Foarte bine, prietene. Căci e Dumnezeu oare a cântat în acestea atât de hotărât. Căci nu aparține nici unei făpturi de-a nu fi între făpturile Sale, sau de-a îndrăzni să spună, că cele ce sunt nu sunt ale Lui, şi că trebuie să se supună sceptrului ei. Sau dacă s-ar hotărî să facă aceasta fără să fie încoronată cu slava împărăției, nu vom zice că se supune vinovăției şi osândei ? [168]

B. Aşa este.

A. Apoi nu ştim că Fiul a spus mai degrabă că cei ce cred sunt oile Sale ? *«Căci oile Mele,* zice, *ascultă glasul Meu şi Eu le cunosc pe ele şi ele urmează Mie. Şi 'Eu le dau lor viață şi nu se vor pierde în veac şi nu le va răpi cineva din mâna Mea»* (Ioan 10, 27—28) [169]. Căci El a venit *«la ale Sale»* (Ioan 1, 11), ne spune teologul Ioan, numind ale Sale umanitatea de pe pământ şi, socotesc, tot ce e creat. Dar împlineşte şi cu noi lucrarea Tatălui, nu fără restricție, şi se vede având slava domniei nu străină, ci şi-o face proprie şi declară că o are ca atare. Căci vorbind cu ucenicii ce-L însoțeau şi—I urmau, zice : *«Secerişul este mult, iar lucrătorii puțini. Rugați-vă deci de Stăpânul secerişului ca să scoată lucrători la secerişul Lui»* (Matei 9, 37—38). Dar deşi li arată pe secerători legați de voia Tatălui, S-a declarat îndată pe Sine Stăpânul secrişului, atribuind Sfinților Apostoli datoria excepțională de-a învăța. Iar înțeleptul Ioan Botezătorul a declarat că a Lui este şi lopata, zicând : *«El are lopata în mână şi va curați aria Lui»* (Matei **3, 12).** Pe lângă aceştia, Pavel îl prezintă ca Stăpânul celor ce cred, zicând : «Zar *cei ai lui Hristos şi-au răstignit trupul împreună cu patimile şi poftele lor»* (Gal. 5, 24), iar altă dată : *«Iar dacă .cineva nu are-Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui»* (Rom. 8, 9), chiar dacă spune cineva, sau miai degrabă tot Sfântul : *«Eu sunt al Tău, măntuieşte-mă, căci îndreptările dreptății Tale le-am căutat»* (Ps. 118, 56). Dar oare s-ar-

166. In Hristos este şi Dumnezeu şi umanitatea şi, împreună cu ea, lumea. Deci în El e împăcată lumea cu Dumnezeu.

167. Toate sunt nu numai dependente, prin legile cărora sunt supuse, unei existente care trebuie să fie independentă, ci sunt şi slujitoare ale acesteia, chiar dacă există şi pentru ele. Numai slujind acesteia, pot exista şi ele cu un rost.

168. Dumnezeu cel în Treime nu e numai împărat al iubirii care ne va ferici în veci, ci şi împăratul de care depinde toate şi Care nu depinde de nimic. El are pentru noi o slavă infinită.

putea ca cei ce se socotesc ai Tatălui, să fie şi ai lui Hristos, dacă ființa ambilor nu s-ar afla într-o unitate ?

B. Desigur, nu-i aici Unul Dumnezeu pentru noi şi Altul Domnul. Ci fiecare din El e pătruns ființial de Celălalt.

A. E adevărat. Tatăl ca Dumnezeu e plin de domnie, dar şi Fiul oa Domn e Dumnezeu. Căci nici Tatăl n-ar fi Dumnezeu dacă n-ar domni, nici Fiul n-ar fi Domn cu adevărat dacă ar fi în afara dumnezeirii prin fire. De aceea dumnezeiescul Pavel, unind într-o comuniune nedespărțită proprietățile Ambilor, spune de Evanghelie când că e a lui Dumnezeu Tatăl, când că e a lui Hristos. De voieşti, să dăm spre asigurare texte alese din Sfintele Scripturi.

B. Foarte bine.

A. Deci a spus : *«Pavel, robul lui Iisus Hristos, chemat Apostol, rânduit spre Evanghelia lui Dumnezeu»* (Rom. 1, 1). Iar strămutând, aşa zicând, slava lui Dumnezeu la Fiul, cunoscut din El şi în El, a spus iarăşi : *«Dar nu ne-am folosit de puterea aceasta, ca să nu punem vreo piedică Evangheliei lui Hristos»* (I Cor. 9, 12). Iar strângând într-o unitate cele două nume, pentru identitatea ființei, a spus : *«V-am scris mai cu îndrăzneală, în parte, ca să <vă amintesc despre harul ce mi-a fost dat de Dumnezu ca să fiu slujitor al lui Iisus Hristos la neamuri, slujind Evanghelia lui Dumnezeu pentru ca aducerea neamurilor să fie bine-primită, sfințită în Duhul*

169. Hristos numeşte pe cei credincioşi oile Sale, şi nu ale Tatălui, pentru că El S-a coborât la ele ca Păstor al lor, vorbind limba înțeleasă de ele şi făcân-du-le să simtă dragostea Lui. Ele nu se vor pierde în veacul acestei lumi, dar nici în veci.

Sfânt» (Rom. 15, 15—16). Deci una este Evanghelia lui Hristos şi Dumnezeu, şi cuvântul care se spune despre Dumnezeu e cuvenit şi Fiului. Dacă ar fi ceva deosebit şi despărțitor care ar arăta o neasemănare între Cel ce naşte şi Cel Născut, cuvântul n-ar mai fi acelaşi pentru Amândoi. Sau zici că nu e adevărat,' Ermia ? B. Ba da, după mine.

A. Oare se separă şi duce la o concluzie diferită ; şi ceea ce se consideră ca adevărat despre. Dumnezu Tatăl nu se poate cugeta că se cuvine şi Fiului ? Cum ar fi atunci Evanghelia cea una celor Doi ? Cum ne dă aceleaşi expuneri identice şi nediferențiate, dacă Fiul n-ar fi Dumnezeu prin fire ? Nu l-ar înşela mai degrabă pe cel ce învață din ele, decât să-1 aducă la cunoştința adevărului ?

B. Aşa e.

A. Cum preotul care învață taina lui Hristos, adică credința în El pe cei ce nu o cunosc încă, ar putea fi numit slujitor al lui Hristos ? Cum ar propovădui deci pe Hristos aducând slavă lui Dumnezeu şi numindu-se pe sine slujitor al lui Dumnezeu ? «Căci *în toate, zice, înfățişându-ne pe noi înşine ca slujitori ai lui Dumnezeu»* (II Cor. 6, 4). Iar în alt loc : *«Sunt ei slujitori ai lui Dumnezeu ? Nebuneşte spun: eu sunt mai mult ca* ci» (II Cor. 11, 23). Oare este în acestea toate vreun cuvânt care separă prin vreo neasemănare de fire pe Fiul de Dumnezeu Tatăl ?

B. Nu pot vedea.

A. De altă parte este absurd şi contradictoriu a socoti că Fiul nu este Dumnezeu după fire, dar Sfintele Scripturi declară că Biserica este a lui Dumnezeu, dar şi a lui Hristos. Căci aşa a spus dumnezeiescul Pavel: *«Nu fiți piatră de poticnire nici iudeilor, nici elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu»* (I Cor. 10, 32). Pe de altă parte a afirmat că Fiul

şi-a înfăţişat Biserica Sieşi fără pată şi fără zbârcitură (Efes. 5, 27). Dar şi Dumnezeu a zis, printr-unul dintre prooroci, că va locui şi va umbla in noi (Lev. 26, 11—12), însă şi Hristos locuieşte şi săvârşeşte ca Dumnezeu cele orânduite odinioară: *«Căci credincios â fost Moise în toată casa lui, ca un slujitor, după cum s-a scris spre mărturia celor ce vor avea să fie grăite. Iar Hristos ca Fiu peste casa Lui, a cărui casă suntem noi»* (Evr. 3, 5—6).

B. Nimic nu ne împiedică de-a socoti şi cugeta cu adevărat că, dacă Fiul S-a născut din însăşi firea lui Dumnezeu Tatăl, nu trebuie cugetat ca fiind altul decât El, cât priveşte identitatea firii[170].

170. Dumnezeu nu e lipsit de simţire. în jertfa ce o aduce Fiul Său prin trup, nu putem cugeta că El a rămas nesimţitor. Dar această simţire a Lui pentru

A. Aşa este, iubitule. Fericitul Pavel a socotit că e drept să cugete şi el aşa : *«Dacă Dumnezeu este pentru noi, cine va fi împotriva noastră ? El care pe Fiul Său nu L-a cruţat, ci* lL-a *predat pentru noi toţi, cum nu ne va dărui nouă toate împreună cu El ?»* (Rom. 8, 31—32). Dacă deci Fiul este cu adevărat propriu al lui Dumnezeu Tatăl, s-ar putea ca El să fie expediat spre o fire străină ? [171] S-ar putea inventa o raţiune de necontestat care să facă ceea ce e propriu cuiva străin de el şi ceea ce-i este străin, propriu ?

B. Socotesc că nu.

A. Oare nu spunem că sunt milioane cei chemaţi de Tatăl la filiaţie?

B. Ba dă. Căci s-a scris : *«Eu am zis: dumnezei sunteţi toţi şi fii ai Celui Prea înalt»* (Ps. 81, 6).

A. Deci alegând poate unul sau doi dintr-o astfel de mulţime nenumărată, ar putea îndrăzni cineva să spună că aceştia sunt fii proprii ai lui Dumnezeu Tatăl şi n-ar cădea sub pedeapsa cuvenită celor ce vor să falsifice frumuseţea adevărului ?

B. O spun şi eu. Căci spun adevărul.

A. Şi dacă aş vrea să aflu pentru ce milioane de oameni au fost numiţi dumnezei şi fii, câtă vreme această calitate e proprie şi adevărată Unuia, ce-ai spune ? [1]

B. Aş spune că aceia au fost puşi în treapta filiaţiei, şi au câştigat această numire printr-o invenţie şi nu ca un dar de sus. Dar Cel ce nu o are astfel este propriu şi cu adevărat Fiul lui Dumnezeu Tatăl, deoarece are părtăşie cu El la firea cea mai presus de toate.

A. Este propriu lui Dumnezeu prin fire cel ce nu e Dumnezeu, sau mai degrabă ceea ce e creat, sau altceva ?

^B. Nu e nici o îndoială. E proprie lui Dumnezeu dumnezeirea, precum e propriu creaţiei creatul.

A. Dacă deci ar socoti cineva că e propriu lui Dumnezeu prin fire creatul sau creatura, socotesc că s-ar putea merge în mod sigur, prin raţiune şi pe calea inversă. Adică n-ar fi nimic greşit a spune şi că e proprie creaţiei dumnezeirea [m]. Dar nu se cuvine a cugeta aşa. împinşi de absurditatea acestor raţionamente la trebuinţa de-a cugeta drept[m], trebuie să admitem că Fiul este

noi este atât de valoroasă, că pentru această dăruire a Fiului Său pentru noi, ne dăruieşte nouă toate. Şi în toate trăieşte şi Tatăl toată valoarea acordată de Fiul Său oamenilor; şi o recunoaşte împreună cu Fiul. Şi răsplăteşte pentru ceea ce trăieşte în ea şi pe oameni cu toată preţuirea acordată Lui.

.171. Ce valoare s-ar mai vedea acordată de Dumnezeu oamenilor, dacă Cel ce Se jertfeşte pentru ei n-ar mai fi însuşi Fiul Lui prin fire ? Ce iubire le-ar mai acorda lor, unită cu iubirea dusă până la jertfa de Sine, a cuiva care nu e Fiul Său?

172. Această confuzie o făceau în fond arienii, cum o fac toate filosofiile, de obicei. panteiste.

Fiu propriu al lui Dumnezeu Tatăl, şi nu numărat între cei făcuţi după aceea, ci ca Dumnezeu din Dumnezeu. Căci nu e nici o diferenţă şi separaţie în stare să înstrăineze prin fire modul existenţelor pe care neamul şi specia le-au legat într-o unitate neschimbată[17/]. Noţiunea şi definiţia omului care indică fiinţa sunt unice. Deci şi Dumnezeu nu este altă fire decît Cel din care a ieşit Fiul, ci e mai degrabă Dumnezeu adevărat [m]. Căci S-a numit propriu al lui Dumnezeu Cel prin fire şi adevărat, deosebit de mulţimea creată după aceea. El este părtaş de slava Dumnezeului Cel unul şi adevărat.

B. Bine zici.

Despre I Corinteni 11, 3

A. De aceea Sfânta Scriptură iarăşi ne spune că trebuie să susţinem unitatea de fiinţă a Fiului cu Tatăl. Ea spune aşa : *«Hristos este capul a tot bărbatul. Iar capul femeii este bărbatul, iar vapul lui Hristos este Dumnezeu»* (I Cor. 11, 3). Prin aceasta arată, socotesc, adevărul fiinţei şi faptul că Fiul a ieşit cu adevărat din ea.

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu socoteşti că trebuie să cercetăm peste tot înţelesul acestui text? Spune-mi ce este greu în el şi îl poate face anevoie de înţeles, mie care întreb ?

B. Ei spun că nu este nimic mai propriu să scoată pe Fiul din identitatea cu Dumnezeu Tatăl.

A. Cum aşa ? Poţi să-mi spui ?

B. Desigur. Bărbatul este, zic, cap femeii pentru că este de o fire şi identic în fiinţă, deşi poate fi cugetat că este în parte superior ei — având în vedere că din tot trupul capul este mai cinstit şi are o slavă mai mare. Iar Hristos este numit şi El cap al bărbatului, întrucât o relaţie naturală II pune într-o apropiere de creaturi, ca şi aceea dintre bărbat şi femeie. Deci s-ar mai putea spune că El este Dumnezeu şi Dumnezeu adevărat ? Sau cum ar mai putea avea o identitate de fire ou Dumnezeu Tatăl, aflându-se în lista celor creaţi, deşi e cugetat în

173. Traducerea franceză redă «cugetarea dreaptă» din greceşte prin «ortodoxă». De fapt ortodoxia nu e numai credinţa dreaptă, ci şi cugetarea dreaptă. **A** nu crede într-un Dumnezeu personal al iubirii, înseamnă a nu vedea nici un sens în existenţă.

174. Dacă Fiul ar fi o creatură, El n-ar putea fi separat prin fire de totalitatea creaturilor. Şi atunci, cum ar aduce Ei o putere nouă, mântuitoare, în ele? Toate ar fi supuse în mod fatal aceloraşi neputinţe şi morţii generale. Dacă Fiul ar fi creatură, aceasta ar însemna că şi Tatăl este creatură. Deci nu e nimic deasupra **ă** ceea ce creştinii cunosc ca creaturi, dar după arienii panteişti reprezintă o confuzie panteistă între creaţia neadusă lâ existenţă de o realitate deosebită de ea.

175. Din unitatea creaturilor mai urmează şi o altă concluzie.

treapta de cap ? Fiul întrece deci, zic, ei, măsura creației, doar prin superioritatea slavei.

A. Vai, cât de uşor se lasă duşi spre tot felul de nebunii ! Cât de cumplit înaintează adversarii noştri cu astfel de false raționamente spre prăpastie ! Blasfemia e clară : pentru ei Fiul ieşit din Tatăl este o creatură. Dar cu aceasta ne vom ocupa mai târziu, rezervând timpul potrivit acestor teorii, când vom acorda din nou minții şi limbii plăcerea de-a se ocupa cu aceasta. Pentru moment vreau să spun ce mă uimeşte mai mult. Aceşti oameni uşor înclinați, precum pare, spre toată nepriceperea, greşesc şi acum nu mai puțin ca înainte raționamentelor drepte. Hristos a fost numit, zic, cap al bărbatului pentru că e înrudit prin fire cu acesta. Nu neg desigur, această afirmație perfect justă. Dar apoi declară pe Dumnezeu cap al lui Hristos. Insă ce vorbiți, o, vitejilor, le-ar putea spune cineva, sau ce vă face să socotiți că dacă Fiul este de acelaşi neam cu făpturile, odată ce s-a spus că este cap -bărbatului, să îndrăzniți să coborâți şi pe Tatăl între cele create ? Căci S-a declarat cap al Fiului,, deşi Acesta este după voi creat şi făcut. Aceasta ar trebui să pară o idee frumoasă şi fără pată celor ce s-au hotărât să aiureze. Dar povara blasfemiei îi va copleşi, socotesc, oricât ar fi de învârtoşați şi cugetă să se joace ca nişte copii ou urmările ei. Dar părăsind acestea şi aruncându4e în munte sau în vale, să reflectăm la lucruri mai serioase. Noi numim pe bărbat cap al femeii, pentru că ea a ieşit din el la început şi a fost modelată după chipul bărbatului, care avea ca arhetip (ca model) pe Dumnezeu — căci aşa a fost făcut, după Scripturi. Pe de altă parte, definim pe Hristos drept cap al bărbatului, ca rădăcina a doua a neamului şi pârga umanității readusă la nestri-.căciune prin sfințirea în Duh. Datorită acestui fapt şi nu altuia s-a dat lui Hristos numele de al doilea Adam[m]. Iar pe Tatăl îl vom cugeta cap al lui Hristos şi îl vom crede pe Acesta deoființă cu El şi unit prin fire, întrucât este cugetat şi este în realitate Dumnezeu, deşi S-a arătat în trup şi S-a făcut ca noi. Hristos este ca un mijlocitor între dumnezeire şi umanitate, având în El pe amândouă într-Unui. Le avem întâl»-nite într-o convergență pe cele deosebite prin fire sau într-o identitate şi unitate iconomică [177]. Este o unire neînțeleasă de minte, inexprimabilă de limbă şi prin cuvinte. Căci Hristos este totodată Dumnezeu şi om, având pe Tatăl în ceruri ca un fel de izvor şi rădăcină a iposta-sului Său, împreună fără de început[178] şi coetern şi neanterior în timp, dacă e necesar ca să coexiste capul cu cel al cărui cap se spune că este. Pe de altă parte, Hristos este alipit nouă după trup şi prin relația cu noi prin firea trupului. Deci dacă Dumnezeu se înțelege, şi în chip nemincinos, Capul lui Hristos, cum n-ar fi Acesta Dumnezeu adevărat, având ca rădăcină dumnezeirea adevărată şi fiind unit ființial cu Gel ce L^a născut ? Dar pe de altă parte e necesar în calitate de cap să fie cugetat fiind de o fire cu restul trupului. însă dacă ei cugetă că Cuvântul, care a odrăslit din firea lui Dumnezeu Tatăl, a căzut din hotarele dumnezeirii, şi Şi-a însuşit măsura făpturilor, să audă spunându-li-^se clar .* *«Sau spuneți <că pomul este bun şi fructul este bun, sau*

176. Nu pentru **că** Fiul lui Dumnezeu este simplă creatură ca şi oamenii, S-a numit El de Sf. Pavel cap bărbatului, cum spuneau arienii, ci pentru că, făcându-Se pe lângă Dumnezeu şi **om,** a devenit începutul, unei omeniri înnoite prin Duhul Sfânt, deci ca al doilea Adam.

177. Intr-o identitate şi unitate personală, datorate primirii prin întrupare a firii omeneşti de către Persoana Cuvântului. Aceasta este aşa numita iconomie a întrupării. Nu e unitate produsă de o lege, ci de libertatea, lui Dumnezeu, având mereu libertatea la baza ei.

spuneți că pomul e rău şi fructul lui e rău» (Matei ***12,*** *33)* [m]. B. Foarte bine ai spus.

A. Se poate arăta cu adevărat ca o dovadă clară a ultimei nebunii şi stupidități realitatea pomului oa o realitate excelentă şi nobilă, pentru a vedea prin el un exemplu de altă natură. Căci Dumnezeu«. naşte desigur un Dumnezeu. Sau nu recunoşti că e aşa ?

B. Ba da:

Alte bunuri care implică o comunitate a firii

A. Cum n-ar fi Dumnezeu, şi anume Dumnezeu adevărat, Cel în oare singur Se poate recunoaşte prezent Tatăl ca Dumnezeu prin fire şi cu adevărat ? Căci iată ce scrie Pavel credincioşilor : *«Mulţumire fie*

178. Existența fără cauză şi fără început. Şi trebuie să fie şi astfel de existențe fără cauză şi fără de început. Nu se poate merge înapoi la infinit din cauză in cauză. Dar această existență fără cauză şi deci având în ea, prin ea însăşi, tot ce poate fi pozitiv (şi ce nu poate fi), trebuie să aibă o plenitudine prin ea însăşi, deci şi o conştiință a existenței şi o fericire de ea. Dar această bucurie nu poate fi fără o atenție a altei existențe Ia ea însăşi, aflată într-o deplină unitate neconfundată cu' ea; o comuniune de Persoane într-o comuniune de ființă. Acea existență nu poate fi într-o singurătate. Deci se poate spune că acea existență are bucuria unui «împreună fără de început». In acel «împreună fără de început» era Cuvântul, era comunicarea, era comunicarea unei Persoane cu alta.

179. Cum va fi Hristos capul adevărat al umanității, dacă nu o poate ridica din, starea ei supusă morții ? Departe de-a fi de aceeaşi natură ca oamenii, El este Dumnezeu din Dumnezeu, dar Dumnezeu care a coborât şi la calitatea de om, pentru a fi cap real al umanității. In calitatea Lui de cap al umanității, se cuprind următoarele două calități ale Lui .: omenirea fără Hristos e sortită morții veşnice. Ea realizează cu adevărat aspirația ei spre desăvârşire şi veşnicie prin Hristos, care S-a făcut om, dar rămâne şi Dumnezeu, Capul ei. Ține de umanitate să se împlinească prin Dumnezeu. Dacă Dumnezeu este prin Fiul Său Creatorul omului, nu se poate să nu fie un Dumnezeu ce-L poate pe om desăvârşi şi face nemuritor. N-a binevoit Dumnezeu să creeze pe om fără un scop pozitiv, fără să-i dea putința să se realizeze prin El. Dumnezeu Tatăl face pe om prin Fiul Său, după chipul Lui. Sensul celor pământeşti nu e despărțit de sensul celor dumnezeieşti şi veşnice.

adusă lui Dumnezeu, Celui ce ne face pururea biruitori în Hristos şi arată prin noi, în tot locul, mireasma cunoştinței Lui. Pentru că suntem lui Dumnezeu buna mireasmă a lui Hristos» (II Cor. 2, 14—15). Când deci mireasma lui Dumnezeu s-a arătat în Hristos şi se cunoaşte în El, cum trebuie cugetat **Că** se înfăptuieşte aceasta ? în livezi şi în grădini odrăslesc plantele anotimpurilor, de pildă mărul şi crinul. Spune-mi, prietene, mirosul crinului se adaugă prin hazard, după legile naturii mărului, iar mărul transmite iarăşi crinului pe al său, amestecându-se în amândoi cele ce sunt proprii fiecăruia ?

B. Nicidecum. Ci fiecare emite mirosul său propriu.

A. Cum deci ar fi Hristos buna mireasmă a cunoştinței adevărate a lui Dumnezeu Tatăl, dacă nu s-ar crede că a răsărit din dumnezeirea adevărată ? Căci s-a arătat că fiecare emite, aşa zicând, mireasma propriei firi. Cum s-ar răspândi mireasma dumnezeirii după fire printr-o creatură şi dintr-o fire de altă specie decât cea pe care o are Dumnezeu ■?' Căci precum n-ar putea cugeta cineva, dacă are minte, că buna mireasmă a lui Dumnezeu e interioară firii celor create — aceasta ar fi o afirmare cu totul prostească —, la fel nu se poate atribui emiterea, în forma de miros a dumnezeirii nenăscute şi mai presus de toate, unui Fiu de alt neam şi de altă fire. De fapt Unul Născut în mod negrăit din ființa lui Dumnezeu Tatăl are în Sine buna mireasmă a firii Celui ce L-a născut. De aceea şi Biserica cea din neamuri, personificată ca o mireasă, zice către El : *«Mir vărsat este numele Tău. De aceea Te-au iubit pe Tine fecioarele şi Te-au atras»* (Cânt. 4, 3). Căci prin El şi in El am primit buna mireasmă a cunoştinței Tatălui şi ne-am îmbogățit cu ea.

B. Consimt. Căci explicarea şi exprimarea ei îmi par drepte.

A. Dar şi în alt fel se arată vădit că Fiul S-a arătat cu adevărat Dumnezeu şi din Dumnezeu, dacă socotim cele privitoare la El şi altfel.

B. în ce mod spui ?

A. Spune-uni, s-ar cuveni să atribuim vreunei alte dintre existenţe (vreunei creaturi) puterea să distribuie bunurile pe care le dăruieşte singură firea dumnezeiască ?

B. Nu, deloc.

A. Deci nu se află în înălţimile cele mai de sus şi la capătul cel mai ridicat al slavei dumnezeieşti, în mod'cuvenit, având ca însuşire puterea să facă aceasta ?

B. Cum n-ar fi aşa ?

A. Deci pacea este darul dumnezeiesc dat de Dumnezeu, un dar al cerului, venit nouă numai din hotărârea dumnezeiască. Voi lua ca garant al cuvântillui pe proorocul Isaia, care declară şi-spune : *«Doamne, Dumnezeul nostru, dă-ne nouă pace. Că toate ni le-ai dat nouă, Doamne, afară de Tine pe altul nu ştim, numele Tău numim»* (Isaia 26, 12—13). Socotesc că lauda a tot binele le permite să primească tot binele celor ce vorbesc de el.

B. De fapt, aşa este.

A. Pacea este fructul lucrării de sus, un. dar cu adevărat al nici uneia din cele create, cum am spus adineauri, ci numai al lui Dumnezeu Cel după fire. Căci proorocul a spus că numai pe Dumnezeu 11 ştie ca Cel ce dă cu adevărat şi nimenea în afara Lui. . B. E adevărat.

A. Priveşte deci ca dăruitor şi ca îndrumător în cele ce ni le dă-ruieşte nouă Dumnezeu Tatăl, pe Cuvîntul răsărit din El. Căci a spus sfinţilor Săi ucenici : *«Pacea Mea dau vouă, pacea Mea las vouă»* (Ioan 14, 27). Pacea este binele Său propriu, zice, căci e dăruit de Dumnezeu, şi nu de altul. Şi pe lângă aceasta, zice dumnezeiescul Pavel : *«Har vouă şi pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, şi de la Domnul nostru Iisus Hris-tos»* (Rom. 1, 7). El este împreună Dăruitorul şi Dătătorul aceloraşi da-ruri cu Dumnezeu Tatăl[180]. Şi bucurîndu-Se de aceeaşi cinstire şi mă-rire, spune-mi, cum ar fi inferior în slavă şi nu S-ar afla mai degrabă deopotrivă şi asemenea -în toate cu Cel ce L-a născut ?

B. E drept.

A. Să mai trecem şi la aceea.

B. La care spui ?

A. Oare nu spuf că dacă se urmează părerii Sfinţilor adevărul ne devine uşor de cunoscut şi ne duce spre ceea ce place lui Dumnezeu şi e conform spuselor despre Fiul prin Duhul Sfânt ?

B. Şi ce este aceasta ?

A. Este aceea că Fiul este Dumnezeu după fire şi cu adevărat. Căci înţeleptul Pavel a spus despre Dumnezeu Tatăl: *«Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce este binecuvântat în veci, ştie că nu mint»* (II Cor. 11, 31). Apoi îndată împleteşte Fiului o coroană egală a acestei cinstiri şi slave, întru nimic inferioară, deoarece L-a cunoscut

180. Dacă Hristos n-ar fi deofiinţă cu Dumnezeu, Tatăl Său, darurile ce ni le dă El n-ar fi egale cu cele ale lui Dumnezeu Tatăl. N-am fi ridicaţi prin El de Tatăl la iubirea pe care o are fa(ă de Fiul Său.

fiind Dumnezeu după fire şi cu adevărat. Căci scrie despre El, vorbind despre despărțirea Domnului de iudei : *«Căci aş fi dorit să fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru frații mei cei de un neam cu mine după trup, care sunt Israeliți, ai cărora sunt părinții şi din care este Hristos după trup, Cel ce este Dumnezeu după toate, binecuvântat în veci. Amin.* (Rom. 9, 3—5). Deci pe Cel ce este Dumnezeu peste toate II vom pune sub Dumnezeu împreună cu toate, dacă nu este cu adevărat Dumnezeu, şi va fi aşezat între fiii după har ? Dar El, Dumnezeu, este peste toate şi are această mare şi dumnezeiască demnitate de-a fi binecuvântat de toate, în mod neâncetat şi fără sfârşit, şi fiind o binecuvântare o pecetluieşte cu Arnin. Oare socoteşti că cu astfel de minte sănătoasă cugetă adversarii ?

B-. Nicidecum. Minte sănătoasă are mai degrabă cel ce mărturiseşte pe Fiul ca Dumnezeu adevărat, născut din Dumnezeu adevărat. Prin El şi cu El fie slava lui Dumnezeu Tatăl împreună cu Sfântul Duh in vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL IV

Argumente în favoarea filiației prin fire a Celui Unuia Născut

A. Dacă se spune că Dumnezeu Cel ieşit din Dumnezeu prin naştere negrăită nu Se află în slava Fiului după fire, ci se spune că e creat şi făcut, oare nu merită să fie declarați vinovați cei ce obişnuiesc să țiducă astfel o injurie slavei lui Dumnezeu ? Căci Scriptura de Dumnezeu insuflată ne aduce aprobarea spre aceasta, prin următoarele cuvinte : *«Omul care va blestema pe Dumnezeul său, păcat va avea. Iar cel ce va huli numele Domnului, cu moarte să se omoare, cu pietre sâ-l ucidă toată adunarea; fie prozelit, fie pământean ; când huleşte numele Domnului, să moară»* (Lev. 24, 15—16).

B. Nu văd cum ar putea scăpa acela de pedepsele cuvenite lui.

A. Deci cel mai bun lucru de făcut, Ermia, este să nu ne lăsăm tulburați de flecărelile celorlalți, pentru că ne trag spre o cugetare lipsită de cumințenie, ci să ținem drept norma dreaptă şi nestrâmbată a credinței cuvintele grăitorilor lui Dumnezeu. Căci se cuvine nu să ascultăm mai degrabă de alții, ci de aceia cărora li s-a spus: «A/u *voi sunteți cei ce grăiți, ci Duhul Tatălui vostru este Cel ce grăieşte în voi»* (Matei 10, 20).

B. Foarte drept ai grăit. „■ . -

A. Aceia nu L-au cunoscut pe Cuvântul lui Dumnezeu Unul Născut ca creat (ca supus devenirii), sau ca primind venirea la existență prin creație. Ei spun că este rodul ființei Celui ce L-a născut, coexistent şi coetern. Şi-L numesc Fiu şi Dumnezeu adevărat şi viața veşnică. De fapt, Ioan, inițiatorul nostru dumnezeiesc în taine, zice : *«Şi ştim, că Fiul lui Dumnezeu-a venit şi ne-a dat nouă înțelegere, ca să cunoaştem că e Dumnezeu cel adevărat şi noi suntem în Dumnezeu cel adevărat, adică în Fiul Lui, Iisus Hristos. Acesta este Dumnezeu cel adevărat şi viața veşnică»* (I Ioan 5, 20). Dar dacă este, bunule, Fiul şi Dumnezeu adevărat şi viața veşnică, însă n^a scăpat de-a fi socotit creatură şi făptură, deşi era din firea atît de slăvită, oare nu va atinge şi însăşi ființa lui Dumnezeu Tatăl această vătămare, fără nici o piedică [181] ? B. în ce fel?

A. N-a fost numit şi El Dumnezeu adevărat şi nu dă viață tuturor, fiind viața prin fire ? *«Căci în El viem şi ne mişcăm şi suntem»,* cum a spus undeva şi ciryântul înțelept (Fapte 17, 28).

B. E adevărat.

A. Deci cuvântul de hulă se referă şi la El în mod direct, numindu-L creat (supus devenirii). Dar atunci nu mai este nici o piedică, odată ce dumnezeirea adevărată pătimeşte în Fiul, ca să fie socotită între cele create (supuse devenirii) ; şi viaţa veşnică să fie scoasă, nu ştiu cum, din calitatea de viaţă, şi să fie confundată cu creaturile, odată ce a primit o existenţă măsurată în timp[182]. Căci ceea ce e făcut, nu e fără de început, nici mai vechi ca tot timpul.

B. Cât de prostească, o, prietene, este această afirmare şi cât de greu e de scăpat de acuza necredinţei.

A. Se poate scăpa totuşi uşor. Cei ce voiesc pot scăpa uşor. Ei pot respinge teoria pierzătoare şi corupătoare a adversarilor, atribuind cu evlavie puterea biruitoare cuvintelor sfinţilor. Căci nu L-au declarat pe Dumnezeu nicidecum Făcător al Celui Unul Născut, ci mai degrabă Tată prin naştere, cei ce au fost numiţi şi lumină a luminii de către Cel ce nu şi-a ignorat firea proprie, adică de către Hristos. Fiindcă a zis către ei : *«Voi sunteţi lumina lumii»* (Matei 5, 14). De fapt, declarându-i pe ei şi învăţători nerătăciţi şi adevăraţi ai tainelor, le-a spus : *«Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului* Duh» (Matei 28, 19). Acolo unde este un Tată cu adevărat şi o naştere şi un Fiu, Care nu are slavă adăugată, ci fiinţială şi din Tatăl, ce loc ar putea avea bârfirea că a fost făcut ?

B. Nici unul, după mine. -

A. Nimeni din cei ce au grijă de dreapta credinţă n-au ajuns la atâta nebunie a cugetării, ca să-şi închipuie că trebuie să despărţim atât de mult naşterea de fiinţa lui Dumnezeu Tatăl, sau faptul naşterii, încât să nu ne ruşinăm în chip nepriceput să socotim că s-a pătimit în ea ceva din cele nevrute şi că s-a obosit spunându-se unor necesităţi trupeşti. Există unii nesimţiţi care văd în ea despărţiri şi curgere obişnuită. Ei nu şi-au dat seama că au căzut în adâncurile pierzaniei. Pentru ei firea negrăită a lui Dumnezeu, mai presus de orice înţelegere, dacă s-ar vedea născând, ar pătimi ceva prin aceasta. Căci ei nu cunosc deloc ce este netrupescul prin fire şi ce este trupul şi cele

181. Ne întâlnim iarăşi cu panteismul, care confundă pe Dumnezeu cu lumea aceasta. Dacă Fiul născut din fiinţa lui Dumnezeu e totodată creatură, nu e şi acea fiinţă creatură, sau nu e creatură fiinţa lui Dumnezeu ?

182. In teoria ariană, ca în toate filosof iile, în general panteiste, sunt o mulţime de contradicţii: O esenţă eternă, deci nesupusă timpului, emite prima producţie în timp. Cum mai e atunci acea esenţă mai presus de timp, sau eternă ?

proprii^trupurilor. Ei nu cunosc că netrupescul e cu totul ferit de împărţire sau de curgere şi tăiere. Asemenea lucruri se pot întâmpla mai degrabă unei firi pipăibile şi groase. Dacă se spune deci despre Dumnezeu «născut», să se respingă bănuiala oricărei pătimiri şi cugetarea să atribuie firii lui Dumnezeu cele mai potrivite ei. Căci nu naşte ca noi, ci cum ştie ea şi i se potriveşte ei, Născocirile ereticilor sunt deci flecăreli şi basme pentru babe. Făcându-se că nu se tem să spună că firea Tatălui născând a suferit vreo vătămare, ei o despoaie de cele mai importante privilegii [m]. Dar socotesc că orice raţiune înţeleaptă ne va convinge că trebuie să mărturisim pe Dumnezeu Tatăl

mai degrabă Născător, decât Făcător care nu vrea totuşi să fie cugetat astfel. Dar prin aceasta va apărea mai slăvit. Aceasta Ii va aduce pe drept o cinstire, proprie existenţelor superioare, deci şi nouă, şi îndeosebi Celui născut din noi Care e neasemănat superior faţă de tot ce e făcut [m]. Deci dacă Dumnezeu este Creator şi a câştigat o slavă provenită din puterea de-a crea, dar "mai este şi Născător, mâ tem că aş spune ceva hulitor şi necuvenit, dar nu de bunăvoie, dacă aş recunoaşte că firea lui Dumnezeu a căzut cu adevărat din ceea ce este mai înalt şi mai strălucitor decât toate şi ca creatură ar fi mai largă în slavă, întrucât participă la puterea de-a face şi crea produse ale unei tehnici diferite, dar are asociată şi puterea de-a naşte, care este evident mai strălucită decât celelalte [183]. B. Bine zici.

A. Deci este Fiu, Ermia, şi nu făptură Cel ce a ieşit din Tatăl după fire şi în mod fiinţial cu adevărat, şi nu e o invenţie a înţelepciunii şi un rod (de artă al tehnicii). Căci aşa spunem că este toată creaţia.

B. Aşa este.

A. De aceea şi înţeleptul Ioan va declara fără să mintă, spunând deschis : *«A făcut Iisus şi multe alte semne înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris ca să credeţi că*

183. Arienii, ca să arate că nu se tem de* o tăiere şi de o curgere în fiinţa Iui' Dumnezeu prin naştere, au prefăcut naşterea mai mult într-un act de creaţie. Dar cum ar fi Fiu cel ce e creat de suprema existenţă ? E aceeaşi confuzie imposibilă pe care o fac între naştere şi creaţie.

184. A avea un fiu născut, e chiar pentru om mai important decât un lucru făcut de el. îi aduce o bucurie nespus superioară şi îi dă putinţa unei vieţi cu mult mai bogate. Cu atât mai mult şi pentru Dumnezeu- este un fapt cu mult mai important de-a naşte un Fiu, decât de-a produce o creatură.

185. Dacă Dumnezeu n-ar avea decât puterea de a face ceva, nu şi de-a naşte, ar fi inferior omului creat, care are puterea de-a produce lucruri mai complicate prin tehnica lui (mai ales în epoca noastră), dar are pe lângă aceasta şi puterea de-a naşte.

Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu» (Ioan 20, 30—31). Iar pe cel ce a crezut aşa, l-a împodobit cu cele mai mari daruri. Căci scrie iarăşi : *«Cine este cel ce biruieşte* temea, *dacă nu cel ce crede că Iisus este Fiul lui Dumnezeu ?»* (Ioan 5, 5). Şi pe lângă acestea, prietene, ne-a uimit nu puţin cu iubirea lui Dumnezeu Tatăl faţă de noi, zicând : *«Că aşa de mult a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Unul Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică»* (Ioan 3, 16). Deci pentru ce ar prezenta oa un fel de coroană şi culme a scrierilor sale trebuinţa de-a crede că Cuvântul întrupat este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, dacă nu este Fiu ? Cum ar birui lumea întreagă Cel ce este socotit făptură şi creat ? Cum va câştiga El ca dreaptă răsplată a celor drept cunoscute puterea de-a birui lumea ? Daca nu s-ar spune sigur că Dumnezeu * nu cinsteşte pe cei ce cugetă cele strâmbe şi încoronează cu daruri dumnezeieşti pe unii din cei ce există, aş spune în mod cuvenit că îi învredniceşte de orice cinste şi mărire pe cei ce nu-L socotesc pe Unul Născut Fiu, ci în mod flecar creatură şi supus devenirii, chiar dacă s-ar spune că S-a născut şi S-a numit Fiul de Tatăl însuşi şi de orice sfânt. Iar dacă aceasta nu e îngăduit să se spună, iar a o cugeta este o faptă a necredinţei, este cu totul adevărat ceea ce este contrar ? Dumnezeu nu încoronează decât pe iubitorii adevărului şi de aceea pe cei ce L-au crezut ca Dumnezeu cu adevărat, şi nu un produs al unui meşteşug dibaci. Căci aceasta- ar fi o boală cumplită şi o nebunie. De aceea a fericit cuvântul dumnezeiesc pe Petru', verhovnicui Apostolilor. Căci deoarece Mântuitorul ajuns în părţile

186. Sf. Chirii nu insistă în explicarea acestor cuvinte ale Mântuitorului. Dar în faptul că Petru răspunde la întrebarea pusă de El tuturor ucenicilor, se arată că credinţa mărturisită de Petru era a tuturor. Deci şi asigurarea că ceea ce va , dezlega şi lega, dată lui Petru, era dată tuturor.

Cezareei lui Filip a întrebat : «Cine *zic oamenii că este Fiul Omului ?»,* sau altfel spus care sunt părerile ce circulă despre Mine în ţara iudeilor, sau în cetăţile de la marginea Iudeei, Petru, părăsind părerile copilăreşti şi necuvenite ale mulţimilor, a declarat cu mare înţelepciune şi ştiinţă, zicând : *«Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu».* De aceea a primit cu mult înainte răsplata arătată înţelegerii lui. Căci Hristos i^a spus : *«Fericit eşti, Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sânge ţi-au descoperit ţie, ci Tatăl Meu cel din ceruri. Şi Eu îţi voi spune ţie că tu eşti Petru şi pe această piatră voi zidi Biserica Mea şi porţile iadului nu o vor birui pe ea»* (Matei 16, 17—18). Ceea ce numeşte *«piatră»,* printr-o asemănare de nume, socotesc că nu e nimic altceva decât credinţa neclătinată şi foarte puternică a ucenicului pe care s-a rezemat şi fixat, cu, neputinţă de-a cădea, Biserica lui Hristos, rămânând nedărâmată de porţile iadului[m]- Iar credinţa lui Petru se adresează

Fiului, nu printr-o improvizare nereflectată şi răsărită din gânduri omeneşti, ci dintr-o tainică inspiraţie de sus Dumnezeu Tatăl arătându-L clar pe Fiul Său şi sădind siguranţa referitoare la El în sufletele celor credincioşi. Căci n-a mînţit Hristos spunând : *«Trup şi sânge nu ţi-a descoperit ţie, ci Tatăl Meu cel din ceturb>.* Deci dacă Petru este fericit şi se învredniceşte de .descoperirea dumnezeiască, mărturisindu-L ca Fiu al lui Dumnezeu Celui viu, cum nu ar fi osândiţi cei ce resping ceea ce e plăcut lui Dumnezeu Tatăl şi disprețuiesc cu hotărâre ceea ce arată El ca adevărat, adică cei ce atrag rodul fiinţei Lui spre treapta de făptură şi odrasla coeternă a vieţii o numără nebuneşte între cele ce au viaţa oa un adaos ? Oare nu sunt acest fel ,de oameni foarte nepricepuţi ?
B. Da, e cu totul aşa.

A. Având o opinie coborâtă şi minoră despre Fiul, ei distrug însăşi marea şi excepţionala taină a iubirii lui Dumnezeu Tatăl[J87]. Prin aceasta se dovedesc atingându-se de înseşi demnităţile dumnezeirii.

B. Explică-mi cum. Căci nu te pot urmări.

A. Cu toată inima. Nu mă împiedică nimic. N-a dat pe Fiul Său însuşi pentru viaţa lumii-?

B. Ba da, desigur.

A. Cel Născut e superior faţă de ceea ce produce cineva prin artă (prin meşteşug, prin tehnică). Toată lumea e de acord, odată ce primul este rodit din noi şi al ipostasului care-L naşte, iar ultimul, invenţia, voinţa şi opera înţelepciunii, nu odrasla fiinţei.

B. Deci ce este aceasta?

A- Nu-ţi dai seama? Iubirea lui Dumnezeu Tatăl ar fi fost mai puţin de admirat dacă ar fi trimis spre răscumpărarea creaturii întregi pe Fiul ca parte a creaţiei, odată ce ar fi făcut. Dar ne minunăm cu mult mai mult, şi aceasta în mod cuvenit, dacă aflăm că a dat ca răsplată pentru viaţa lumii pe-însuşi Fiul Său şi n-a cruţat fructul propriu, căci I-a plăcut ,să vină în trup şi să moară însetând mai degrabă după restabilirea veşnică a lumii în fericire [m].

B. înţeleg:

A. Iar eu socotesc — şi nimeni nu se va indigna de îndrăzneala mea de-a vorbi astfel, aprins de iubirea de Dumnezeu'*— că Hristos n-ar fi o răsplată demnă pentru toată creaţia şi n-ar putea

187. Dacă Hristos, care S-a răstignit, n-a fost însuşi Fiul lui Dumnezeu, mai putem vorbi de o iubire a lui Dumnezeu faţă de oameni ? Şi ce viaţă a mai adus El lumii ?

188. Făcându-Se Fiul lui Dumnezeu om cu care se pot uni toţi oamenii, e cel mai înalt dar ce-1 poate da Dumnezeu acestora. Prin aceasta ei sunt asiguraţi pentru veci în cea mai înaltă fericire, a comuniunii în iubire a lor prin Fiul Său. Iar iubirea aceasta a arătat-o Fiul şi cu primirea morţii pentru oameni, ca să-i scape de ea. E cel mai înalt preţ pe care l-a putut plăti pentru fericirea lumii. Dumnezeu Tatăl a plătit cu viaţa Fiului Său, viaţa lumii.

răscumpăra îndestulător viaţa lumii, chiar dacă Şi-ar pune sufletul Său din preţuire pentru ea, având sângele Său preacinstit pentru noi, dacă n-ar fi cu adevărat Fiul lui Dumnezeu din Dumnezeu, ci creatură şi o parte a creaţiei. B. Bine zici.

A. Aş mai adăuga[v] că în acest caz, creaţia s-ar fi mântuit fără să fi primit nimic de la Dumnezeu, neavând trebuinţă de împreuna lucrare de sus. Căci cum şi de cine ar mai fi avut ea trebuinţă, dacă ar avea ea însăşi şi prin ea răscumpărarea şi stabilitatea în fericire ? Toată creaţia a susţinut-o, zic ei, fiind parte a creaţiei. Pentru ce mai înălţăm atunci cântări de mulţumire lui Dumnezeu ? Pentru ce părăsindu-le acestea ca prisositoare, nu aducem cântări de laudă creaţiei, în loc de-a ne apropia mai degrabă de Dumnezeu, Stăpânul tuturor, rugându-L şi zi-când despre El : *«Binecuvintează suflete al meu pe Domnul şi nu uita toate binefacerile Lui. Pe Cel ce iartă toate fărădelegile tale, pe Cel ce tămăduieşte toate bolile tale, pe Cel ce răscumpără din stricăciune viaţa ta»* (Ps. -102, 2—4) ? Dar făcând aceasta, noi nu ne vom despărţi de cugetarea cea bună în mod neîndoielnic şi nu ne vom opune cu ho-tărâre lui Dumnezeu ? Ci înălţându-I mai degrabă Lui cântările de slavă, vom fi închinători înţelepţi cu adevărat. Cum deci va mai fi făptură ca noi, Cel ce este răsplata cea una, demnă de toate, ca Dumnezeu din Dumnezeu şi Fiul adevărat ? Sau nu e aşa ?

B. Cum să nu fie ?

A. Spune deci, dacă voieşti să adăugăm la acelea şi aceasta : numele care indică o relaţie între două lucruri, nu le indică virtual pe amân-două, numele fiecăruia purtând în sine ca o sarcină, cunoştinţa celuilalt. Astfel, de aude cineva despre dreapta, uşor se gândeşte prin aceasta la stânga. Dar oricine va spune că şi inversul este adevărat, astfel numele de Tată vine din numele cuiva ce se află în relaţie cu Fiul, dar în .mod egal o face aceasta şi numele de Fiu. Deci prin ele se exprimă.o relaţie a unuia cu altul, sau relaţia între amândoi, fără să înceteze de-a ex-prima ce se cuMne şi ce este propriu fiecăruia,

B. Cui nu-i este vădit aceasta ? Căci un tată se cugetă şi se mărturiseşte indicându-se relaţia lui cu un fiu şi un fiu indicând relaţia cu un tată.

A. Deci ce au aflat aceşti oameni cu mintea sucită şi aiurită, care numesc pe Dumnezeu Tatăl nostru, dar susţin: că Fiul este făptură ? Oare nu este aceasta un lucru cu totul nepriceput şi nepotrivit a spune de o existenţă creată că e unită cu Tatăl, şi de Tatăl că e în aceeaşi treaptă prin relaţia cu o existenţă pe care a creat-o ? [189]

B. Dacă îl fac pe Dumnezeu creatură, e firesc să se spună că El oste într-un raport de natură cu existenţele create.

A. Dar să audă şi ei pe Hristos însuşi declarând,: *«Nu Mă ştiţi nici pe Mine, nici pe Tatăl Meu. Dacă M-aţi şti pe Mine, L-aţi şti şi pe Tatăl Meu»* (Ioan 8, 19). Şi celor ce L-au întrebat despre pricina mustrării, li se răspunde, zicând : *«Cel ce tăgăduieşte pe Tatăl îl tăgăduieşte şi pe Fiul, Şi cel ce tăgăduieşte pe Fiul nu are nici pe Tatăl»* (Ioan 2, 23). Şi aceasta este foarte drept şi foarte adevărat. Dacă nu este Tată,, care să fi născut prin fire, nu va admite cineva nici că subzistă Fiul. Căci este Fiu, pentru că a fost născut. Şi dacă nu este un Fiu ca născut, nu e nici un Tată, dacă se raţionează logic şi în acord cu dreapta cugetare. Deci e adevărat că fiecare dintre cei doi există împreună şi se desfiinţează împreună cu celălalt. Şi subzistând unul, va subzista sigur şi cel pentru care se zice că este ceea ce este [190]. Ce vor hotărî deci să cugete cei ce îl aud pe Hristos zicând către mulţimea neascultătoare şi neînfrânată a iudeilor : *«Eu vin în numele Tatălui Meu şi voi nu Mă primiţi»* (Ioan 5, 43) ? [19t]. Totuşi Hristos nu Se numeşte nicidecum pe Sine Tată, ci Fiu şi din Tatăl. Cum zice deci că a venit la noi *«în numele Tatălui»?* Oare nu este evident că «în *numele»,* trebuie înţeles întru slava şi cu buna vestire a (spre lauda) Tatălui ? De fapt dumnezeiască Scriptură vrea să spună şi să arate, prin *numele,* lauda de departe pătrunzătoare şi strălucirea de departe văzută, precum e cântată în cartea Proverbelor : *«E mai de ales un nume bun, decât multă bogăţie»* (Prov. 22, 1). Dar oare cuvântul Mântuitorului a căzut din calitatea de înţelept şi adevărat, când zice deschis că a venit la noi «în *numele Tatălui ?»*

B. E sănătos să se spună că adevărul nu se desparte de ceea ce este adevărat.

A. Dacă deci aceste cuvinte sunt adevărate, sau trebuie să coborâm pe Tatăl între creaturi, ca să nu apară superior în slavă Fiul, sau Fiul trebuie urcat la demnitatea cuvenită lui Dumnezeu şi la filiaţia dum-

189. Pentru arieni şi în general pentru panteişti, care confundă naşterea cu creaţia, oamenii creaţi pot numi pe Dumnezeu Tată, împreună cu Fiul, care e şi El creat asemenea oamenilor. Dar pentru ce ne-a învăţat Hristos să spunem lui Dumnezeu «Tatăl nostru», în vreme ce totdeauna altădată îl numeşte pe Dumnezeu Tatăl Său, dar nu şi al nostru ? în deosebirea ce o face între Dumnezeu ca Tatăl nostru şi Dumnezeu ca Tatăl exclusiv al Lui, Hristos ne arată că Dumnezeu e Tatăl nostru ca Creator, iar Tatăl Lui, ca Născător.

190. Sunt nume care indică coexistenta a două lucruri sau persoane. E numii unul, dar prin numirea lui se referă şi la celălalt. Aceasta arată coexistenta lor. Spunându-se de existenţa unuia, se afirmă indirect şi existenţa celuilalt. Nimic nu există în totală izolare. Fiecare din cele două sau trei (sau mai multe) se arată existând, dar niciodată în izolare. Şi modelul suprem pentru această ordine este Sfânta Treime. Nimic nu există numai pentru sine, ci şi pentru altul.

191. Dată fiind unitatea între doi, indicată prin câte un nume, e firesc ca unul din ei, spunând că vine în numele altuia, să arate că el fiind într-o legătură 'cu celălalt, îl are într-un fel în sine pe celălalt, că odată cu sine a venit şi celălalt. Aceasta are loc mai ales când vorbim de Sf. Treime, când spunem că Fiul a venit în numele Tatălui şi când Tatăl laudă numele Fiului.

nezeiască, înțeleasă ființial [ui2]. Nu poate fi în nici un fel socotit inferior față de Dumnezeu Tatăl, dacă e văzut astfel. Va lupta cu noi pentru aceasta şi înțeleptul Ioan, zicând : «Cel ce *vine de sus, este deasupra tuturor»* (Ioan 3, 31). Fiindcă cuvântul «fie *sus»* exprimă firea de sus şi cea mai înaltă, o va arăta ucenicul Mântuitorului, zicând : *«Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorând de la Părintele luminilor»* (Iaoov 1, 17). Fiul ne vine deci din Tatăl ca dintr-un izvor. Şi odrăslind din rădăcina cea mai înaltă, arată în Sine strălucirea de unde a răsărit, primind calitatea de a fi peste toate, cum este şi Tatăl. Iar a fi peste foate, nu spunem că stă numai în a întrece prin slavă şi faimă creația, ci în a depăşi şi a se afla prin treapta supremă a ființei' peste toate împreună cu Tatăl, Care L-a născut. Dar dacă este deasupra tuturor, cum s-ar cugeta între toate ? Căci dacă este cu adevărat creatură, cum nu va fi pus în rând cu creaturile ? Cum deci ar fi altlul decât toate, dacă n-ar fi prin fire săltat peste calitatea de-a fi numărat între toate ? Iar a cinsti firea netrupească a Fiului prin înălțimi spațiale, n-ar însemna a face o proastă literatură ? *

B. Cum aşa ?

A. Voieşti să vorbim că este «de *sus»,* cugetându-1 opus lui «jos» prin distanțe măsurate ?

B. Dar ce vom face din Fiul, dacă este într-un astfel de spațiu ? Căci aceasta este propriu corpurilor.

A. Deci spunem foarte bine că *«de sus»* se înțelege din Tatăl. De aceea şi că e cunoscut numai de Tatăl şi că numai El cunoaşte pe Tatăl Său şi Dumnezeu. Căci firea supremă este o realitate invizibilă şi necunoscută de nici o existență (creată), ceea ce este cu adevărat prin ea însăşi. Că subzistă şi că este Dumnezeu, credem. Dar ce este prin fire, este absurd a cerceta, fiindcă nu se poate, fiind de necuprins. Căci firea lui Dumnezeu este dincolo de orice minte (înțelegere). Dar atunci, dacă (Fiul) este creat şi făcut, ar cunoaşte El, şi numai singur, pe Tatăl, şi ar fi cunoscut iarăşi singur şi numai de Tatăl singur ? [1113] Dacă a cunoaşte firea lui Dumnezeu este cu neputință oricărei existențe create, a cunoaşte vreuna din cele chemate la existență ce anume este, nu întrece orice minte, chiar dacă este în vreun fel deasupra vreunei minți ca a noastră[19,1]. Deci dacă numai El

' 192. Dacă e adevărat că, declarând Fiul că vine în numele Tatălui, înseamnă a avea pe Tatăl în El, trebuie să vedem şi pe Tatăl coborând cu Fiul, la făpturi, spre a se vedea şi slava Lui, înălțând pe Fiul la calitatea de Fiu după ființă al Tatălui. Nu-I putem despărți, făcând pe Tatăl Creator, şi pe Fiul Creatură.

193. E propriu minții sau înțelegerii să definească, să precizeze, să mărginească. Dar Dumnezeu este nemărginit în bogăția Lui de înțelesuri. Ştim că

a cunoscut pe Tatăl şi iarăşi e cunoscut numai de Tatăl, El scapă în mod cuvenit de acuza şi opinia că a fost creat. Căci singură firea supremă şi negrăită se cunoaşte pe Sine şi este cu totul de neapropiat celor aduse la existență.

B. Deci e interzis şi neapropiat, dat fiind că Dumnezeu este mai presus de orice minte.

A. Cum s-ar spune de către noi că Fiul a fost creat, când prea înțeleptul Pavel declară : *«Spun deci: câtă vreme moştenitorul este*

copil, nu se deosebeşte de rob, deşi e stăpânul tuturor, căci este sub tutori şi îngrijitori până la data rânduită de tatăl său. Aşa şi noi, până eram copii, eram robi, sub stihiile lumii. Dar când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul Său, născut din femeie, ca pe cei de sub lege să-i răscumpere, ca să primim înfierea» (Gal. 4, 1—5). Astfel deci, fiind bolnavi încă de lipsa de învăţătură şi vinovaţi de copilăria de odinioară, eram supuşi stihiilor lumii şi ne închinam creaţiei, deşi trebuia să acordăm toată închinarea Dumnezeului adevărat şi singur după fire. Dar când Fiul ne-a luminat, arătându-ne mai buni şi superiori mentalităţii copilăreşti şi alergând spre lumina adevărului, ne-am izbăvit — cum socotesc şi cum consimţi şi tu —,. nu ştiu cum, de jugul stihiilor lumeşti. Aceasta ne-a arătat-o adineauri acest sfânt cuvânt, pe care l-ar declara înţelept şi adevărat oricine se îngrijeşte de dreapta credinţă. Căci el grăieşte de tainele aflate în Hristos.

B. L-ar declara în mod sigur.

A. Deci, o, Ermia, tot ce spunem că a fost chemat la existenţă prin hotărârea Făcătorului, nu e de numărat între stihiile lumii, sau nu va fi socotit ca parte a acestui întreg care este lumea ?

B. Ba da, desigur.

A. Dar nu ne-am mântuit noi spre a ne ridica la desăvârşirea minţii şi a înţelegerii, ferindu-ne de voinţa de-a ne supune stihiilor lumii ?

B. Aşa zic şi eu.

este. Căci nu se poale să nu fie o realitate nemărginită, definită, în putere şi în viaţa ei, de care să depindă toate cele supuse unor legi precise, mărginite. Cele create, prin însuşi faptul că sunt create, sunt supuse unei puteri care le mărgineşte. Ca atare, ele sunt cunoscute de Dumnezeu, dar ele nu-L cunosc. Dacă Fiul ar fi şi El creat, cum L-ar cunoaşte El singur pe Tatăl şi Tatăl L-ar cunoaşte singur pe El ?

194. Dacă Hristos n-ar fi Dumnezeu, ar fi posibil să fie cunoscut de vreuna din minţile create. Fapul că nu e cunosqut decât ca om, e o dovadă că este, după firea Sa veşnică, necreat.

A. Deci primind credinţa în Fiul, ca în Fiul cel adevărat, sau cum ?

B. Aşa.

A. Deci Mântuitorul este necreat, ca să nu apară ca fiind dintre celelalte stihii ale lumii. în cazul din urmă, noi am fi copii lipsiţi de laudele celor ce au ajuns J.a desăvârşire, ci însetaţi mai degrabă de raţionamente deşarte, decât îmbogăţiţi cu adevărat cu nădejdea sigură şi cu cunoştinţa privitoare la Fiul. Şi cu ce ne-ar mai fi folosit Unul Născut, deşi S-a făcut om pentru noi, dacă nu am fi fost eliberaţi de slujirea creaţiei ? Şi spune-mi, nu ne-am fi înşelat îmbrăţişând credinţa faţă de El ca faţă de Fiul ?

B. Aşa ar fi, dacă El ar fi creat.

A. Şi oare nu e superioară învăţătura prin Moise celei prin Hristos, dacă ultima este cu adevărat credinţă în cineva din cele create ? Aş spune că sfinţii vorbesc în deşert, punînd porunca mai veche după rânduielile evanghelice. Şi cum n-a desăvârşit Legea nimic, atunci cum dreptul din credinţă va fi viu ? (Evr. 6, 19 ; Rom. 5, 17). Căci credinţa în Fiul pierde pe cei ce o primesc, iar Legea a folosit pe cei mai vechi, dacă primim spusele celor cu mintea strâmbată[19j].

B. Explică-mi aceasta.

A. Fără nici o şovăială şi din toată inima. Recunoaşte că despre acestea am voit să vorbesc.

B. Ce sunt acestea ?

A- Legea prin care înţeleptul Moise a dat următoarele învăţături : *«Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeul Tău, Domnul cel Unul este»* (Deut. 6, 4). Şi pe lângă aceasta : *«N'u-ţi vei face ţie idol, nici asemănarea a orice din cele câte sunt în cer sus şi pe pământ jos»* (Deut. 5, 8). Şi pentru a-i ridica spre ceea ce e mai sus şi pentru a-i despărţi de stihiile lumii, spune : *«Ia aminte la tine, ca nu cumva privind la cer şi văzând soarele şi luna şi stelele şi toată podoaba cerului, să rătăceşti şi să te-închini lor»* (Deut. 4, 19). Legea chema deci spre Dumnezeul cel adevărat şi prin fire Unul, strămutând de la ceea ce era greşit şi rău. Nu îngăduia nicidecum închinarea să fie creaţiei în locul Creatorului. Şi oa să facă pe cei chemaţi la acesta mai siguri în fixarea în ea, prevedea pentru cei ce o nesocoteau pedeapsa prin vărsarea sângelui lor. Iar acelea erau ale Legii. Dar să spunem unde au fost aduse ale noastre. Legea a trecut. Predioarea ei era în umbre şi chipuri. Acum a strălucit lumina adevărului, fiindcă am primit credinţa în Fiul, deşi, după aceia, este creat şi făcut. Nu suntem de trei ori nefericiţi, noi, care socotim âpa-

195. Dacă Hristos ar fi creatură, Evanghelia Lui ar fi mai prejos ca Legea dată prin Moise de Dumnezeu. Căci pe când Legea cerea închinarea lui Dumnezeu, un astfel de «Hristos» ar fi cerut închinarea «Lui» ca creatură.

rentă treapta noastră mai înaltă şj declarăm mai buni pe cei ce au învăţat prin Lege să se închine lui Dumnezeu cel Unul şi prin fire ? Şi ceea ce e mai mult, e că cei ce n-au fost încă îmbogăţiţi cu lumina adevărului, au cunoscut pe Dumnezeu Cel cu adevărat şi prin fire. Iar noi, cei ce ne socotim mai sus, deşi declarăm că am primit adevărul nedăruit celor dinainte de noi, ne-am rătăcit prin el şi ne-am întunecat mai mult prin lumina dumnezeiască, strălucirea ei noi, nesocotiţii, pri-rnind.

B. Cât de aspru e cuvântul !

A. Iar de vei afla şi ceea ce urmează, socotesc că te vei mira şi mai mult.

B. Despre ce este vorba ?

« A. «Legea *ne-a* fost *pedagog spre Hristos»* (Gal. 3, 24). Căci ştii că aşa a scris fericitul Pavel.

B. Ştiu.

"A. Trebuie cercetat, deci, pentru ce şi cum a fost Legea pentru noi pedagog, care ne conducea spre Hristos, adică la cuvântul şi cunoştinţa despre Hristos. Oare ca spre o stare mai bună, care întrece cunoştinţa aflată în ea în chipuri, sau spre una mai rea şi mai coborâtă ? B. Spre una mai bună şi mai clară.

A. Bine, iubitule. Căci socotesc că tot omul înțelept şi cuminte ar zice că aşa este. Dacă deci Legea, pedagogul nostru, deşi propovăduieşte că Dumnezeu este Unul prin fire, nu ne conduce spre taina despre Hristos ca spre o cunoştință inferioară, ci mai degrabă că Hristos nu va fi astfel creat, ca Legea să nu se descopere ca ducându-ne spre nedreptate. Căci dacă ar prezenta cunoştința unei creaturi mai presus de cea a lui Dumnezeu, s-ar dovedi o cursă şi un laț diavolesc, chiar dacă ni s-a dat prin îngeri spre ajutor[196]. «Căci *Legea s-a dat spre ajutor»,* a spus Sfânta Scriptură (Ioan 8, 20). Şi dacă Hristos nu este plinirea Legii şi a proorocilor, cum ar mai fi vrednic de respectat cuvântul de Dumnezeu insuflatei Scripturi ? [197] Căci toată cunoştința dată prin ea ar sfârşi într-o rătăcire, pentru că ne închide ca într-un rezultat final într-o fire făcută, şi nu necreată.

Obiecție scoasă din titlul de întâiul Născut

B. Foarte drept ai grăit. Dar socoteşte că adversarul ar pute'a întreba : ce vrea să spună numele de întâiul Născut ?

196. Dacă Hristos, spre care este pedagog Legea, ar fi creatură, câtă vreme ea ne cere să ne închinăm numai lui Dumnezeu ca Creator, ea s-ar dovedi, în mod contradictoriu, o cursă diavolească, sau L-ar prezenta pe Dumnezeu cerând celor de sub ea să înainteze de la închinarea Lui spre închinarea unei creaturi.

197. Dacă Hristos ar fi plinirea Legii ca creatură, Legea care ne conduce spre închinarea acestei creaturi, cum ar mai fi vrednică de respect ? Conceperea lui Hristos ea creatură degradează toată Scriptura. Aceasta o făceau arienii şi o fac toate filosofiile şi religiile panteiste.

A. Că Acela e întâiul între frați şi a primit o existență mai veche prin naştere.

B. Dar atunci cum S-a numit, zic aceia, Fiul întâiul Născut a toată creația, dacă nu are creația ca soră de acelaşi neam şi de aceeaşi fire ?

A. Deci a dispărut, precum li se pare, şi a devenit cu totul inutil numele de Fiu şi naşterea este o înşelătorie şi cuvântul despre Tatăl un basm deşert.

B. Nicidecum, zice el. Dar S-a numit Tată al Fiului prin abuz. De altfel zic şi eu cum s-a spus despre fiii lui Israel : *«Fii am născut şi am crescut»* (Isaia 1, 2).

A. Deci Unul Născut a fost adus la înfiere cu noi şi naşterea nu este decât o consimțire, iar adevărul cu privire la El este că a fost creat ?

B. Aşa zic ei.

A. Atunci pentru ce au părăsit ca ceva nefolositor porunca de-a privi adevărul în față şi au primit cuvântul proorocesc : *«Pus-am minciuna nădejdea noastră şi ne vom acoperi cu minciuna»* (Isaia 28, 15) ? S-a spus întâiul Născut, dar când şi în ce împrejurări S-a făcut aceasta Cuvântul ? Aceasta credem că ar trebui s-o aflăm înainte de toate celelalte. Astfel s-ar putea orienta pornirea cea mai cuvenită a inimii spre cele mai drepte înțelesuri ale tainelor. Căci timpurile şi deosebirile

198. Pe de o parte expresia întâiul Născut se referă la Fiul lui Dumnezeu cel născut din femeie. Dar totuşi, ca. Persoană nu e distinct de El ca Unul Născut din Tatăl şi nu ca întâiul Născut al noii umanități. Pe de o parte trebuie să ținem seama de timp, când vorbim de întâiul Născut şi de Cel ce a murit. Pe de alta, să nu distingem pe Cel ce e Unul Născut şi n-a murit ca Dumnezeu, de Cel Întâiul Născut şi Care a murit ca om.

de persoane ne-ar arăta foarte uşor înţelesul neînşelător şi necerupt şi drept al cuvântului Sfintelor Scripturi. Sau dacă ceea ce spun nu e adevărat, nu e de nedeosebit între vremurile şi timpurile când era fără trup şi cu trup Cuvântul lui Dumnezeu ? în orice caz, nimenea să nu se lase abătut când se vorbeşte despre El fără a face vreo astfel de distincţie. Să se abţină de la o astfel de blasfemie. Şi dacă ar socoti cineva că a murit cu adevărat, deşi este Viaţa după fire Cuvântul din Dumnezeu, să ceară aplauzele şi laudele nemincinoase de la noi. Şi nu va spune basme deşarte nici cel ce va spune că a murit cu trupul. Căci tot ce se spune despre El, se referă la El în mod indistinct[198].

B. Ar fi drept dacă s-ar cugeta aşa. Dar faptul poate să nu fie în afara criticii şi osândei.

A. Cuvântul n-ar putea să-i împingă cu toată forţa spre altă absurditate ?

B. Spre care spui ?

A. Unii adunători de impozite, îndemnaţi de Legea lui Moise, adunau contribuţia de drahme cerând una pentru două persoane. Ei s-au apropiat de Petru, căci voiau să întrebe, dacă şi Hristos însuşi se află printre contribuabili şi se supune impozitului, sau refuză plata. Dumnezeiescul ucenic a voit îndată să afle ce voiau ei prin aceasta. Iisus i-a luat-o înainte, întrebându-i : *«împăraţii pământului de la cine iau dări şi impozite ? De la fii, sau de la străini?» Petru, răspunzând: «De la străini», El spuse adăugând : «Atunci fiii sunt liberi. Dar ca să nu le pricinuim sminteală, mergând la mare, aruncă undiţa şi luând pe întâiul peşte şi deschizând gura lui, vei afla un statir. Luându-l, dă-li-l pentru Mine şi pentru tine»* (Matei 17, 25—27). Simţi cum El a dat mărturie pentru libertatea firii Sale ? Prin aceasta Se arată mai presus de creaţie. Căci cel ce e adus la existenţa prin facere, e sclavul Celui ce l-a făcut[19J]. Aşa spune şi dumnezeiescul David către Dumnezeu care stăpâneşte peste toate : *«Căci toate sunt roabe ale Tale»* (Ps. 118, 92). Deci Fiul nu e închis în măsurile noastre, potrivite robilor, nici nu e sub jug, ci este în firea dumnezeiască şi supremă şi mai presus de cele făcute.

B. E adevărat.

A. Deci pe Cel ce străluceşte de o demnitate atât de măreaţă, îl vom supune, Ermia, jugului robiei, chiar dacă se spune că S-a pogorât la^chipul de rob ? Dar dacă a luat chip de rob, pot spune că, deşi a fost înainte de chipul de rob, a renunţat numaidecât la firea liberă şi nesupusă [20]°. Ceea ce era, nu putea deveni ceva din cele ce era [201]. Dacă ar fi venit în cele ce erau, ar fi făcut în mod necesar trecerea la altceva. Dar a venit la noi nu dintre slujitori la o stare de slujitor, ci a venit Fiul de la firea liberă la chipul de rob. Dar dacă nu este un interval, dacă timpul nu e nimic, şi dacă o cercetare a persoanelor nu aduce în acelea nimic folositor, chiar dacă este cugetat un Cuvânt încă neîmbrăcat şi fără trup, nu mai rămâne decât a se spune că cel venit nu e liber, ci rob şi să se

199. Cei cauzaţi sunt robii Celui ce i-a cauzat. Toată existenţa lor depinde de Acela. Iar Acela este independent. Are în El puterea de-a fi adus la existentă cele cauzate. Le-a dat existenţa prin puterea Lui.

200. S-a smerit Dumnezeu ca să ajute umanitatea. Fiul ia chip de om *{rob)* şi pătimeşte pentru oameni, ca să ne urce şi pe noi lângă Sine. Acest chip ll ridică mai presus de orice nume.

201. Una din însuşirile fundamentale ale dumnezeirii este libertatea. Numai cele cauzate sunt dependente de cauza Io». Dumnezeu nu e supus nici unei legi. E libertatea absolută. Dar libertatea nu-L face să Se facă supus vreunor patimi.

numere cu cei de sub jug [20i].

B. Dar cum n-ar fi în aceasta o afirmare plină de toată absurditatea ?[203]

A. Deci să audă adversarii noştri: Unde ajungeţi voi, nesuportând să cercetaţi timpurile şi persoanele ? Ce realizaţi voi, care vă lăsaţi stăpâniţi de tot duhul rău ?[204] De ce amestecaţi cele neamestecate, neţinând seama de timp, de persoane, de temeiuri raţionale prin care vă poate deveni clar şi, foarte uşor de înţeles conţinutul celor grăite despre Fiul ? [203] Dar acolo unde încă nu era Dumnezeu venit în trup, Cuvântul născut din Dumnezeu Tatăl, acolo nu era demnitatea dumnezeiască încă neamestecată, slava adevărată şi neconîundată, libertatea supremă, egalitatea în putere cu Tatăl. Prin El au fost aduse existenţele prin facere, cele ce n-au existat odată. Prin Moise a fost sfatul lor comun şi lucrarea egală şi asemănarea în toate. El ne-a prezentat pe Dumnezeu, zicând, evident către Cuvântul împreună subzistent din El şi în El : *«Să facem pe om după chipul şi asemănarea Noasttă»* (Fac. 1, 26). Termenul «să facem» nu e potrivit unuia, ci mai degrabă mai multora decât unul, sau pentru doi. Iar deoarece din milă şi iubire faţă de noi, mişcat de bunătatea firească şi dumnezeiască, *«fiind în chipul lui Dumnezeu şi Tatăl,* ***nu răpire a*** *socotit a* ***fi*** *El deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a deşertat pe* ***Sine chip de rob luând şi*** *la înfăţişare aflându-Se ca un om, S-a smerii pe* ***Sine»*** (Filip. 2, 6—8), ce cuvânt ne va convinge pe noi, care cugetăm cele drepte despre El, să ne grăbim să criticăm şi să micşorăm pe Cel ce din pricina noastră şi pentru noi S-a pogorât până la golirea de superioritatea Sa? Atunci S-a şi făcut Unul Născut, întâiul Născut, soco-tindu-Se însă şi între mulţi fraţi Unul, şi Singurul Născut ca "Fiu din Tatăl. Căci S-a pogorât la smerenie şi S-a arătat ca noi, nu ca să pătimească ceva din ale celor ce s-au obişnuit să facă nedreptăţi, deci nu renunţând să fie Dumnezeu şi Fiu cu adevărat, ci ca să ridice pe cel ce era în stare de rob şi de creatură, adică pe noi, la slava care se află în mod propriu numai la El singur, făcându-ne fii ai lui Dumnezeu. Deci când e pus între noi, fiindcă S-a numit întîiul Născut, nu-L forţăm să coboare la ceea.ce e contrar firii Lui, departe de aceasta. Ci ne ridică mai degrabă El pe noi spre demnitatea cea mai presus de fire [20°]. Căci a declara că firea dumnezeiască şi negrăită a fost forţată sau învinsă de creatură, cum n-ar fi cu totul absurd ? Deci făcându-Se ca noi, nu în-seamnă că va fi cândva ca noi, ca Unul ce-ar fi lepădat ceea ce-I este propriu, ci noi ne-am ridicat prin El mai presus de noi, depăşind, prin cinstirea din partea Lui, măsura noastră, înălţându-ne spre

202. Chiar dacă există un Fiu dumnezeiesc, dar dacă n-a venit El, punând între El şi oameni umanitatea Sa ca mijlocitoare şi acceptând El însuşi un timp, ci avem între noi pe Hristos numai ca prima creatură, deci cane nu există, Acesta n-a devenit rob de când există, n-a devenit rob mai târziu. Intre o astfel de creatură şi lume nu e un interval. E una cu lumea.

203. Ce ne-ar aduce o astfel de primă creatură, aflată între noi de când există, deci deodată cu începutul timpului?

204. Dacă aveţi această primă creatură cu voi, de la începutul timpului, şi nu primiţi pe Fiul lui Dumnezeu însuşi, după un timp, după ce v-aţi lăsat stăpâniţi tot mai mult de păcat, unde veţi ajunge prin acea primă creatură ? Ea vă va ţine mereu în acest timp care are de la începutul lui ca ajutor al vostru acea primă creatură.

205. Dacă n-am avea pe Hristos în ajutor, decât ca prima creatură şi am amesteca în calitatea de creatură acea creatură cu celelalte, n-am ţine seama de învăţătura ce ne-a dat-o în timpul petrecut cu»noi, ca să ne întărim în concluzia că avem nevoie de un Mântuitor dumnezeiesc.

ceea ce e sus şi deasupra noastră. B. Ce vrei să spui ?

A. Oare n-am fost numiţi născuţi ai Duhului şi fii ai lui Dumnezeu ?

B. Ba da.

A. Iată de ce ni s-a poruncit să nu numim pe. nimeni' Tată pe pământ, ca să închinăm cele ale noastre lui Dumnezeu ca Tată pentru Cel ce S-a făcut întâiul Născut între noi, şi nu pentru alt motiv, ci ca şi noi să ne facem fii pentru El. Acesta e scopul potrivit iconomiei Lui cu trupul. Căci ce-ar mai fi înţelept în taina lui Hristos, dacă ar fi coborât la aceasta firea Sa fără nici un folos pentru noi ? [207] Cum S-ar fi pogorât la starea de Întâi Născut, ca să Se aşeze între mulţi, dacă n-ar fi fost altul şi prin nimic mai înalt decât cei între care S-a aşezat, după părerea acelora ? [208]

B. Dar, zic ei, Se numeşte întâiul Născut, deosebindu-Se în slavă, şi nu puţin, ci depăşind prin superiorităţi neasemănate existenţele între care se află, împreună rânduite cu El.

A. Dar în ce ar consta această neasemănare în slavă, sau care ar fi mărimea superiorităţii, dacă s-ar caracteriza prin raţiuni egale între noi, prin faptul de-a fi trebuit să fie creat şi El împreună cu toate celelalte ? Dar. chestiunea care ne preocupă pe noi acum, nu e prin ce ne întrece sau e mai mic in cinste şi slavă, ci este : ce e creat prin fire şi adus la existenţă prin facere şi ce e mai presus şi dincolo de aceasta ?

Şi dacă Unul Născut e despărţit de celelalte prin fire, căreia (creaţia) îi rămâne în urmă, tot este

206. Când II numim pe Hristos Întâiul născut, nu-L silim să coboare între noi, ci pe noi să ne ridicăm ca urmaşi ai Lui într-o vială în care e întâiul dintre oameni, la o viaţă mai presus de firea noastră omenească.

207. De ce S-ar fi pogorât Fiul lui Dumnezeu la starea de om, dacă nu pentru a ne face şi pe noi fii ai Tatălui Său. arătându-Se şi El şi ca om Fiu al Tatălui, ca primul între noi ?

208. Dacă n-ar fi Fiul lui Dumnezeu prin fire, cum S-ar pogorî la starea noastră ca om, pentru ca să fie întâiul Născut între noi ca om ? Chiar faptul că Se face Întîiul Născut între oameni. Il arată ca fiind de alta fire decât oamenii. Căci dacă ar fi şi El creatură, cum ar fi întâiul Născut când Se arată ca Hristos ?

crezut că a fost creat. Căci dacă ar voi cineva, prietene, să ştie ce e soarele după fire şi ce e calul, oare n-ar spune de sunt acestea şi din cele ce nu sunt după fire, sau altceva decât aceasta ? Şi tu ce ai spune ?

B. Eu aş spune că sunt create.

A. Şi dacă ar continua să se intereseze şi să întrebe, zicând : din cei doi, care este superior din punct de vedere al slavei ? [m]\ n-ar stârni râsul adăugând o întrebare al cărei răspuns e foarte clar şi uşor pentru cei ce îl aşteaptă ?

B. Ba dar

A. Socotesc că discuţia ar fi o flecăreală. Cum ar rivaliza şi din ce punct de vedere un cal cu slava soarelui ? Intervalul e prea mare pentru a putea fi măsurat. Dar dacă întrebarea s-ar interesa de facerea amândurora şi cineva s-ar preocupa despre ce sunt amândouă, n-ar afla că sunt deosebite între ele în privinţa faptului de-a fi fost create, deşi soarele este superior în slavă. Când deci întrebarea se referă la

Fiul şi se pune chestiunea ce este după fire, socotința că e superior în slavă şi întrece pe celelalte nu-I aduce decât o laudă deşartă şi fictivă, dacă e văzut în cadrul creației, şi cugetat între noi ca creat. Sunt unii care-L împodobesc cu superiorități exterioare', după ce îl văd în însuşirile principale, acoperind ou strălucirea unor vorbe şi basme minore necuvenita blasfemie cu care îl osândesc. Căci ceea ce e pus în rând cu creația şi se află între cele create nu e nici Dumnezeu după fire, nici Fiu şi Domn cu adevărat, ci deține doar o treaptă mai înaltă între slugi şi între cei de sub jug, deosebindu-se prin slava cinstei.

B. Bine zici.

A. Mă mai mir încă de ceva.

B. De ce ?

A. Neglijând adesea să vadă şi să cugete pe Fiul mereu ca Unul Născut, folosesc cel mai mult numele de întâi Născut, deosebindu-se de cei mai simpli. Dar cum n-ar fi mincinos cel ce preferă să spună aceasta ? Dacă numele de întâi Născut încadrează în creație pe Fiul, ca aflându-Se între mulți frați şi de aceea este numit întâiul Născut, numele de Unul Născut îl arată cu totul nepărtaş de planul şi de firea acesteia. întrucât nu este altul ca El prin fire, El este Unul Născut. Dacă n-ar putea fi întâiul Născut pentru că este Unul Născut, dar nici Unul Născut pentru că este Întâiul Născut, ar trebui socotit că nu poate fi nici Fiul [21]°. Dacă n-ar fi Fiul, s-ar opune şi s-ar nega una pe alta, având un înțeles contradictoriu : întâiul Născut şi Unul Născut. Cum s-ar putea uni cele două într-

209. Nu deosebirea de slavă intre Hristos şi ceilalți oameni ne interesează în mod principal, cum zic arienii, -ci ce este după fire: creat sau necreat. Căci aceasta ne interesează şi când privim la deosebirea de slavă şi de importanță a soarelui şi calului.

unui şi cum s-ar cugeta acest fapt ca adevărat ? [211]

B. Nu s-ar putea altfel, precum socotesc, decât producându-se ico-nomia ou trupul[212].

A. Astfel ştii că ce-ai cugetat nu se deosebeşte de opinia diferiților sfinți şi cuvântători de Dumnezeu, care ne-au predat şi ne-au explicat învățătura despre acestea. Căci dumnezeiescul Ioan a numit pe Cuvântul din Dumnezeu şi Unul Născut şi Dumnezeu şi a mărturisit că în calitatea Lui de Dumnezeu a fost fără de început în' timp. Iar Pavel, plin de Hristos şi de Duhul Sfânt şi cel mai

210. Dacă n-ar putea fi Întâiul Născut între oameni, n-ar fi de fapt nici Unul Născut din Tatăl, căci n-ar fi Fiul Iui Dumnezeu, care Se poate face şi întîiul Născut, înnoitorul oamenilor ca fii duhovniceşti ai Tatălui. Dar nici întîi Născut între oameni n-ar fi Hristos, dacă n-ar fi Unul Născut, din Tatăl, căci prin El a creat Tatăl pe oameni după chipul Lui. în faptul că este Unul Născut se include şi putința de-a fi întâiul Născut; şi în faptul că este întâiul Născut se include şi faptul că este Unul Născut. Intre acestea două este totuşi o deosebire : Intiiul Născut nu poate fi fără Unul Născut, dar Unul Născut poate fi fără să Se facă întâiul Născut, dar, numai avându-L pe Unul Născut ca bază, poate fi întîiul Născut. Căci în general creația nu poate fi fără Creatorul, Dumnezeu, dar Creatorul Dumnezeu poate fi fără creație. In ea nu e tot ce poate fi.

211. Dacă Hristos ar fi creatură, n-ar putea fi şi Unul Născut,şi întâiul Născut. O calitate ar distruge-o pe cealaltă.

212. Numai pentru că Acelaşi, fiind Fiul lui Dumnezeu, Se poate face şi om în mod liber prin întrupare, poate fi şi Umil Născut şi întâiul Născut. Dacă n-ar fi aceeaşi Persoană a dumnezeirii, care a creat umanitatea şi o .stăpâneşte pe aceasta prin libertatea ei, poate fi Unul Născut din Tatăl şi întâiul Născut dintr-o femeie, deci dintre oameni ?

213. Cuvântul era şi înainte de întrupare, în Treime, dar nu cu trupul şi de aceea nu era încadrat în timp. De aceea nici lumea nu-L cunoştea. Altfel trăia ale timpului când flămânzea cu trupul şi obosea El însuşi în el şi în lume.

bun dintre iniţiatorii în Taine, zice : *«Când aduce pe Întâiul Născut în lume, spune : Şi să se închine Lui toţi îngerii lui Dumnezeu»* (Evr. 1, 6). Prin aceasta, socotesc, leagă termenul întîiul Născut de timpul când Cuvântul vine în trup. Căci aşa a venit în lume, deşi era şi odinioară şi totdeauna în ea, însă lumea nu-L cunoştea [213]. S-a arătat astfel în sfârşit ca Mijlocitor al lui Dumnezeu şi al oamenilor, având ca proprie şi excepţională calitatea de Unul Născut. Căci era Dumnezeu din Dumnezeu, Singur din Singur şi născut în mod negrăit. Dar când S-a făcut ca noi, S-a şi aşezat între fraţi prin faptul că S-a făcut întâiul Născut. Căci unde ar fi chenoza (deşertarea), dacă nu în faptul de-a Se fi făcut întâi Născut din Unul Născut şi de-a fi cu noi între creaturi ca om, Cel ce este mai presus de toată creaţia ? Şi cum *«S-a făcut sărac, bogat fiind»* (I Tim. 2, 5), dacă nu*se vede ca Cel ce a asumat ceea ce-I este străin, care L-a şi făcut sărac ? Iar dacă numai prin a Se fi deşertat şi numai în timpul pogorârii S-a arătat făcut şi aşezat între creaturi, oare nu se cuvine să se spună că până nu S-a deşertat, nu era făcut, ci Se afla mai presus de creaţie şi dincolo de calitatea de-a fi fost făcut ? B. Aşa se cuvine.

A. Şi dacă în faptul de-a Se fi făcut Întâiul Născut se include alegerea pătimirii faimoasei sărăcii — căci S-a sărăcit cu noi, fiind bogat — socotesc că e obligatoriu şi adevărat să cugetăm că în calitatea de Unul Născut includea aceea de-a fi sărac. Căci socotesc că nici unul din cei doi termeni nu exprimă o minciună privitoare la El[214]. Căci este totodată şi Unul Născut şi întâiul Născut ca Fiu cu adevărat, şi nu făptură[21j].

B. Dar, zic ei, a dat şi celor cunoscute de toţi ca făpturi numele de fiu. Căci spune : *«Eu am zis: Dumnezei sunteţi şi toţi fii ai Celui Prea înalt»* (Ps. 81, 6) [m].

A. Dar, spune-mi : oare se va desfiinţa slava şi felul de existenţă al Cuvântului, Care este cu adevărat .şi prin fire Dumnezeu şi Fiu, provenit din însăşi fiinţa lui Dumnezeu Tatăl, dacă şi noi înşine, deşi avem firea din pământ, am fost numiţi fii şi dumnezei prin adopţiune ? Mai bine zis, n-ar folosi — şi nu puţin — pe cei pretinşi mai învăţaţi în cuvintele lor prin care fac pe Fiul ca pe noi ?

B. Ce voieşti să spui ?

A. De fapt, bunule, folosirea atractivă a termenilor n-ar coborî pe Cel ce are cele ale firii supreme şi ridicate peste toată treapta inferioară, şi n-ar folosi nici pe cel mai mic şi lipsit de slava acelora, sau cinstirea prin simple cuvinte superioare nu s-ar ridica la ceea ce e mai presus de fire. Deci, înţelegi ce spun ?

B. Nu prea mult.

A. Ei bine, ascultă. Nu e mai presus de noi decât un singur Dumnezeu după fire, Căruia ne închinăm. Totuşi suntem numiţi .şi noi dumnezei după har ; şi ne-am îmbogăţit şi noi cu slava filiaţiei. Nu e aceasta ceea ce ne-o spuneai tu adineauri ?

B. Ba da.

214. Numai intrând în rândul oamenilor, chiar ***ca*** primul, S-a sărăcit. Aceasta înseamnă că până era numai Unul Născut, nu Se sărăcise Dar într-un fel şi ne-pierzând calitatea de Unul Născut, devenind întâiul Născut între oameni, a rămas şi bogat. Era bogat şi sărac în acelaşi timp.

215. Dacă Hristos ar fi creatură, h-ar putea fi şi Unul Născut şi întâiul Născut al unei umanităţi înnoite. Numai pentru că e Unul Născut din veşnicie şi nu e creatură, se poate face întâiul Născut al noii omeniri, pentru că îşi face şi Sieşi chipul Său înnoit, după ce a făcut pe oameni după chipul Său. îşi manifestă puterea Lui creatoare, prin această facere sau «creare» a unui chip uman purtat de Sine, dar şi pe cea de reînnoire în Dumnezeu însuşi, deci' mântuitoare a omenirii.

216. Arienii foloseau acest text din Psalmi pentru Ideea lor că şi cei creaţi sunt fii ai lui Dumnezeu, deci şi Hristos e creatură, chiar dacă e numit Fiu.

A. Deci, ce vom zice, iubitule? Deoarece am fost numiţi dumnezei şi fii, înseamnă aceasta că şi noi suntem dumnezei prin fire şi fii cu adevărat ai Celui mai presus de toate şi mai puternic decât toate, ne-având strălucirea aceasta adausă ca un fruct al firii supreme, dobândit prin credinţă ?

B. Nicidecum. Căci cel ce e creat prin fire, cum sr fi Dumnezeu prin fire ?

A. Bine spui, prietene. Căci fiecare rămâne în firea proprie. Cu-vântul nu-l ridică deasupra sa, nici nu-l coboară mai jos, chiar dacă s-ar spune despre el lucruri din cele mai de jos. Deci să spunem că dacă termenul de întâi Născut, I se potriveşte Fiului făcut pentru noi când S-a arătat ca noi, el nu-L face să piardă existenţa ca Dumnezeu şi ca Fiu după fire şi cu adevărat. Precum faptul de-a fi numiţi noi dumnezei, nu ne ridică pe noi la treapta mai presus de fire, aşa, socotesc, că nu-L pogoară nicidecum pe El la treapta contrară firii (Sale) faptul că El S-a aşezat printre creaturi pentru omenescul asumat[217]. Unii poate s-ar mira de indiferenţa şi de marea inegalitate de care fac dovadă Scripturile de Dumnezeu insuflate. Şi socotesc că le va fi greu şi lor ca şi nouă de-a da o explicaţie întrebării prea curioase a celor ce voiesc să afle : pentru ce Scripturile de Dumnezeu insuflate coboară firea mai presus de toate, mai presus de trup şi de formă, ne-cantitativă şi fără mărime, nepipăibilă şi nematerială, vorbindu-ne de faţa Domnului, de mâinile şi de picioarele Lui ? Ne-ar fi foarte uşor -de-a dezarma — şi cu multă putere — obiecţiile acelora cu răspunsul înţelept că nu se vatămă cu nimic în a fi ceea ce. este firea cea mai pre-sus de trup prin întrebuinţarea indistinctă a cuvintelor, care urmăresc folosul celor ce le aud. Sau oare nu e convingătoare şi dreaptă această explicare ?

B. Ba e cu totul drept spus.

A. Dar deoarece ei se umflă prosteşte printr-o înţelepciune aparentă, opunând prosteşte ca un argument greu de respins termenul de întâi Născut celui de Unul Născut, spunând că cuvântul din urmă nu-L opune creaţiei, căci îl arată având o fire soră şi identică cu toate, ex-

primând ideea de a fi fost creat, nu voieşti să mai opunem şi altceva despre aceasta, care nu e nici

217. Remarcăm nuanţele din textul grec: dacă omul ar ii ridicat la treapta de Dumnezeu prin fire, ar fi ridicat «mai presus de fire», căci ar depăşi structurile cunoscute de noi. Iar dacă Fiul lui Dumnezeu ar pierde calitatea aceasta, ar coborî la «contrariul firii», căci firea sau existenţa propriu-zisă nu e decât cea dumnezeiască. Pentru că numai ea «este» (derivatul lui «a fi») cu adevărat. A fi creat înseamnă a nu mai fi cu adevărat, căci creatura n-are în sine puterea de-a fi, ci mai degrabă de-a nu fi. «Este» al celor create > nu «este» cu adevărat. Noi, cei creaţi, suntem numai prin Dumnezeu, mai precis prin Fiul lui Dumnezeu. Aceasta arată şi ea putinţa Fiului de-a Se face şi cm, fără să înceteze a fi Fiul lui Dumnezeu, fără de care n-ar exista omul.

ea fără folos ? B. Cu mare "plăcere voiesc să-mi spui.

A. Oare n-am fost chemaţi prin Fiul la filiaţie cei ce am primit credinţa în El şi n-am fost modelaţi după El ca nişte chipuri după arhetip ? [218].

B. Da : am fost chemaţi şi modelaţi după Fiul. Căci s-a scris : «Câţi *L-au primit pe El, le-a dat lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu»* (Ioan 1, 12).

A. Foarte bine ai spus. Căci în aceasta este ceva necesar, ce poţi explica foarte corect. Dar filiaţia, la care am fost chemaţi, este ea fiinţială şi identică prin fire ? [219] Şi dacă nu, ne ajunge că am fost numiţi aşa, ca să fim arătaţi primind ca adaos frăţietatea şi rudenia ? Sau nu ?

B. De fapt, filiaţia noastră nu este fiinţială, ci adăugată prin har.

A. Deci nu mai este creat (făcut) Fiul prin faptul că e întâi Născut ? în ce fel ar putea fi pus în mod fiinţial între oameni pentru chipul comun cu ei, primit de El, dacă ei nu au filiaţia prin fire cu El ? [220] Aceasta o câştigăm noi mai degrabă din afară şi în timp, nu în timpul care precede venirea Lui cu trupul, ci când S-a făcut ca noi. Căci n-ar spune aceia, socotesc, chiar dacă aiuresc atât de mult, că Scriptura Veche a chemat pe cei vechi la frăţietatea cu Fiul. în aceia era un duh al robiei. De aici rezultă cu mare claritate că Cuvântul lui Dumnezeu nu a venit în noi atunci, ca robi, neprimind la frăţie pe cei ce zăceau încă în starea de robi. Dar să trecem acum cu înţelepciune şi fără împrăştiere la chestiunea aceasta.

B. La care ?

218. Avem aici o explicație a faptului că nu Tatăl S-a făcut om prin întrupare, ci Fiul S-a făcut aceasta, ca să fim făcuți și noi fii, modelându-ne după modelul dumnezeiesc al Fiului. Prin Fiul am fost creați ca să primim chipul Fiului ; prin Fiul întrupat ca om, ne-am reînnoit ca fii. In Fiul e ceva care-L face model al oamenilor; în oameni este ceva eare-i face asemănători Fiului. In' dumnezeire este o relație iubitoare paternă-filială, ceea ce face posibil oa să se întipărească și în oameni simțirea filială față de Dumnezeu Tatăl și fraternă față de Dumnezeu Fiul, ca prin Fiul să dobândim și noi puterea simțirii filiale față de Dumnezeu. De la Dumnezeu primim nu numai simțirea generală a iubirii, ci și pe cea a iubirii de fii și frați. Din puterea Lui de Fiu le-a dat oamenilor puterea simțirii de fii, de fii ai lui Dumnezeu prin har.

219. Este totul în frățietatea și rudenia cu Dumnezeu primit ca adaos, și nu prin ființă ? Nu poate fi totul în aceasta. Nu e suprema culme a existenței în aceasta. Trebuie să fie și o existență care are prin fire filiația, care e rudă cu Tatăl cel necreat prin fire, nu prin adaos la calitatea creată. Dacă putem primi ceva, mai de sus, trebuie să existe și acel sus suprem.

220. Ca întâiul Născut între oameni, Hristos nu poate fi creat, făcut, căci n-are o cauză între cei creați, făcuți în această stare nouă a omenirii, care începe prin El. Dacă nu are perechea de oameni obișnuită drept cauză, ci Se are cauză pe Sine, cum ar fi deoființă cu ei ?

A. Ceea ce aparține prin fire unora din existențe, nu li se comunică, Ermia, în cursul timpului, dar nici nu vine de undeva prin adaos, ca un element strtăin, ci se vede mai degrabă prezent în ei însoțind existența lor. Astfel, de exemplu, omul este rațional de la început prin fire, dar nu e încă bogat. Deci va primi ca un adaos dobândit și din afară bogăția, dar nu are în mod statornic prin legi naturale faptul de-a fi și de-a se numi rațional. Deci nu e adevărat că nu se poate cugeta că primește și în timp, dar această însușire coincide și cu venirea sa la existență ? [221].

B. E adevărat.

A. Dacă deci Fiul ar fi fost pururea frate al creaturilor și numărat între ele, ca de un neam cu ele, și prin aceasta Întâi Născut, ce-ar fi câștigat firea noastră, dăruindu-ni-se ca unora ce nu o aveam, adică .frățietatea ? Și de ce ar fi dăruit-o numai celor ce cred, odată ce toți au parte de El, chiar dacă nu cred ? Ce interval ar mai fi despărțit familiaritatea Lui cu noi, sau a necreatului de creat, odată ce ar fi fost create în mod comun ? Simți spre ce înaintează raționamentul adversarilor ?

B. Da.

A. Deci mutându-ne, prietene, de la ocuparea cu raționamente prostești, să trecem la ceea ce e fără pată, cugetând corect că El este întâiul Născut pentru noi de când S-a făcut ca noi, iar Unul Născut ca Cel ce nu poate fi pus in rând cu nimeni, dat fiind că singur a ieșit din ființa lui Dumnezeu Tatăl și S-a născut din ea.

Pentru ce titlul de Fiu n-ar veni dintr-un mod de creație specială

B. Dar dacă s-ar hotărî şi ei să spună că El trebuie declarat Unul Născut, pentru că a venit la existență singur, din singur Tatăl, ce-ai avea de spus la aceasta ? [222]

A. Aş socoti, pe drept cuvânt, că şi-au ieşit de minți şi au căzut din cugetarea oare obişnuieşte să vadă lucrurile omeneşte şi bărbăteşte. Aş spune, pe de altă parte, că nu s-au lămurit prin cunoaşterea exactă a numelor. Ei trec oarecum pe alături de cele indicate prin ele, fiind atraşi în chip necugetat spre orice le place. Termenul Unul Născut indică pe Cel născut din cineva prin fire, nu ceea ce e lucrat prin meşteşug. Deci venind de față, să răspundă la întrebarea noastră : unde

221. Aici autorul vrea să spună că treapta şi numirea de fii n-ar fi dobândit-o cei dinainte de Pjtristos, ca un pas mai departe în ceea ce aveau prin fire

.222. In greceşte *gegone* are înțelesul de-a veni la existență nu prin naştere, **ci** în oarecare alt mod. Partenerul Sf. Chirii prezintă şi el pe arieni ca făcând o deosebire clară între lume şi esența din care provine, deci ca stăpâniți de o cugetare panteistă. Ei puteau spune de Hristos că e Fiu şi Unul Născut, deşi II vedeau pe de altă parte ca prima creatura.

au întâlnit acest termen, folosit pentru un produs al meşteşugului sau al ştiinței ? Nu vom îngădui perversității acelora să legifereze cum vor, îndreptând în mod urât spre ceea ce nu e drept înțelesul cuvintelor. Dacă un meştei lucrător în lemn ar construi o singură navă, ar putea-o numi născută a Iui, cu toate că e opera meşteşugului şi a ştiinței lui? Cum nu s-ar vedea în aceasta mai degrabă o afirmare vrednică de râs, decât una înțeleaptă ?

B. Aşa -este.

A. Cât despre spusa deşartă a adversarilor, sau despre afirmarea lor lipsită de sens, că Fiul S-a născut singur, din Tatăl singur, şi că pentru aceasta I se rezervă o fire cu totul despărțită şi specială, şi că va ajunge până la slava supremă, ea îi arată căzuți într-o îndoită gre-' şeală şi într-o totală nepricepere.

B. Explică-mi cum.

A. întâi, ei vor fi constrânşi de raționamentul lor să atribuie Tatălui, după naşterea Fiului, o inacțiune şi să mărturisească fără voie nelucrătoare firea pururea mişcătoare în cele ce-I sunt proprii. Ea a încetat activitatea ei creatoare, nemaiatingând din toate nimic după acel <Fiu», strămutând oarecum puterii şi firii «Fiului» lucrarea şi făptuirea celor prin care singură se mai cunoaşte firea supremă [223]. Cele proprii dumnezeirii vor deveni roadele unei ființe create. Dumnezeu Tatăl e lăudat, precum apare, pentru o unică şi singură creatură, «Fiul». Acesta Se împodobeşte cu multe, cugetarea Lui va fi rriai bogată ca a Tatălui. El e egal în forță cu El, primind puterea de-a crea şi aducând la existență prin facere cele ce nu erau încă. Dar e superior, socotesc, pentru că este mai bun, dacă este propriu celui bun să aducă la existență din neexis-tență şi a face sâ existe cele ce nu primiseră încă darul de-a fi. Expunerea lor lunecă spre ceva lipsit de frumusețea consecvenței. Ea face nelucrătoare firea pururea mişcătoare, care singură poate da existență celor ce sunt. Oare n-au înlănțuit, prin raționamentele nălucite de ei, izvorul şi originea bunătății ? Nu o mărginesc ei, nenorociții, la naşterea «Fiului», după cum li se pare lor ? Dar dacă Dumnezeu Tatăl S-a hotărât să nu mai fie activ şi lucrător în continuare, pentru ce fericitul Moise ne-a alcătuit cuvântări, care nu sunt, după ei, decât înşelăciuni deşarte ? Pentru^ ce scrie, zicând :

223. Se observă şi în aceasta boala panteismului, după care esența fundamentală nu face altceva decât să emane din ea prima formă de existentă, ca apoi din aceasta să emane toate celelalte, esența fundamentală nemaiemanând din ea nimic, deci nemaiavând nici un rol în aducerea la existență a celorlalte forme de existență. In Treimea personală toate cele trei Persoane continuă, dimpotrivă, să fie active în dragostea Lor reciprocă. Se critică şi aici confuzia ce o făceau arienii între naştere şi creație. Pe de -o parte aceia vorbeau de o creație din nimic a tuturor, prin aşa-zisul «Fiu», creat şi El, pe de alta declarau că toate proveneau printr-un fel de emanație. Ca să dea totuşi «Fiului» o importantă, spre a înşela pe oameni, arienii Ii atribuiau numai Lui crearea tuturor, după ce declarau că El este prima creatură.

«Şi a zis Dumnezeu : Să facem pe om după chipul şi asemănarea Noastră» (Fac. 1, 26) ? Cuvântul «să facem» nu-L prezintă pe Dumnezeu ca ferindu-Se de lucrare în facerea noastră, nedispus să conlucreze cu Fiul şi cu Duhul. Şi de aceea L-a şi arătat clar ca pe Cel ce a săvârşit această lucrare : *«Şi a făcut, zice, Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el»* (Fac. 1, 27). Deci se va considera ca un grăitor mincinos dumnezeiescul Moise, care a fost un grăitor de Dumnezeu şi încununat în mod hotărât de aprobarea de sus ? Dar ceea ce ne va convinge şi mai mult că firea Tatălui este pururea în mişcare şi lucrătoare, este Cuvântul Care S-a arătat din Tatăl şi care vesteşte : *«Căci a spus Hristos iudeilor, mustrându-i când s-au aprins unii dintre ei de mânie pentru că a lucrat ceva Sâmbăta: «Tatăl Meu până acum lucrează, şi Eu lucrez»* (Ioan 5, 17). Şi altă dată : *«Cuvintele ce vi le grăiesc, nu le grăiesc de la Mine, Tatăl, Care rămâne întru Mine, El face lucrurile Lui»* (Ioan 14, 10). Nu este deci nepotrivit, Ermia, ba aş spune foarte greşit, a ne opune cuvintelor Mântuitorului şi ale Scripturii de Dumnezeu insuflate, care declară pe Tatăl Creatorul tuturor împreună cu Fiul, şi'a îndrăzni să spunem că El este nelucrător, cu referire la creație ? [224]. B. E foarte greşit.

A. Dar socotesc că şi în aceasta se vede o neînțelegere.

B. în ce ?

A. Dacă modul de creare al Fiului este neasemănat superior pentru faptul că singur a fost creat. de Tatăl singur, aş dori ca aceia să-mi spună dacă Tatăl a suferit de o invidie față de creaturile care au fost create după Fiul prin El, şi le-a refuzat de aceea ajungerea la fericire, abținându-Se de la o lucrare referitoare la ele ? Sau vor spune că El este mai presus de brice pizmă ?

B. Vor spune aceasta, precum socotesc.

224- Tatăl, ca Persoană iubitoare a Fiului, nu e lipsit de interes față de lume. El creează prin Fiul şi împreună cu El oameni, ca să-i iubească şi pe ei ca fii şi să-L iubească şi ei împreună cu Fiul. De aceea trimite pe Fiul Său în lume, când ei se răcesc în iubirea față de El, ca să vadă în fața Lui omenească fața lor şi ca să-i iubească împreună cu El, dar şi ei unindu-se cu Fiul venit între ei să-L iubească pe Tatăl împreună cu Fiul. Concepția ariană rupea legătura între Tatăl şi Fiul, deci şi cea între Tatăl şi lume. Era o concepție lipsită de comuniunea între persoane. Totul decurgea conform unor legi ale emanației.

A. Şi vor cugeta drept, prietene, măcar în această privință. Căci nu se vor arăta mai răi ca înțelepții elinilor, dintre care unul — e vorba de Platon — a spus despre Dumnezeu : *«Era bun. Şi în cel bun nu se naşte o pizmă față de nimeni».* Deci Tatăl fiind bun, sau binele prin Sine, vârful binelui pentru creaturi nu poate fi atins decât creându-le prin voința şi lucrarea Sa proprie. Căci cum ar fi admirat pentru bunătatea Sa, dacă n-ar fi dăruit existența în comun şi fără invidie tuturor, ci ar fi acordat altuia crearea lor, lipsind creația de o stare neasemănat mai bună ? [225] .

B. Dar, se va spune că Tatăl nu e cu totul nelucrător. Căci conlucrează cu Fiul ca' să aducă la existență pe celelalte.

A. Dar ce contribuție primeşte de la Fiul spre aceasta ? Este lucrarea Fiului superioară celei a Sale şi de aCeea este aceea un ajutor folo-

sitor în mişcarea ei şi chiar necesară ? Sau este ea mai redusă şi inferioară şi primită fără sâ fie necesară ? A spune că este superioară şi folositoare, este o prostie, mai bine zis o blasfemie [226]. In acest caz, Fiul ar fi mai presus de Cel din care a apărut şi superior firii lui Dumnezeu Tatăl, care nu împlineşte ceea ce-i trebuie, sau nu face ceva superior. Iar dacă este mai slabă şi necesară, arătând creația săvârşită de ea mai puțin bună, spune-mi, ce-L poate convinge pe Tatăl să conlucreze cu Fiul? Sau cum nu va spune cineva îndată că Tatăl nu S-a îngrijit, nu ştiu de ce, de un partener mai bun, sau a neglijat să desăvârşească Ei înşuşi în mod nereținut opera creației, odată ce numai El i-ar fi putut întipări acesteia frumusețea de necriticat, primind pe Fiul ca împreună lucrător, ca creația să nu fie expresia unei fericiri desăvârşite şi neamestecate cu nimic nesiatisf ăcâtor sau rău ? [227]

B. Dar, zic ei, natura creată n-ar fi putut suporta lucrarea neamestecată a Tatălui. De altfel ar fi fost improbabil ca o superioritate (transcendență) mai presus de fire şi supremă să trebuiască să se coboare până la cele mai de jos lucruri.

225. Dacă.«Fiul», ca prima creatură, ar fi creat toate, unde ar mai fi bunătatea lui Dumnezeu, pe **care** nu-L mai interesează existența celorlalte ? De fapt si în această teorie **ariană** e implicată concepția panteistă, după care emanațiile ulterioare vin din- emanațiile ianterioare, şi până la urmă din una singură, cea mai cuprinzătoare. Iar în această concepție, dominată de legea emanației, cum ar mai putea fi vorba **de Dunătate** ? De aceea filosofiile, în general panteiste, nu sunt preocupate de problema binelui.

226. A spune . că lucrarea «Fiului» ca primă creatură este superioară şi folositoare lui Dumnezeu, sau chiar necesară, este o prostie şi chiar o blasfemie față de Dumnezeu. Are Dumnezeu nevoie de prima creatură pentru a aduce ia existență celelalte creaturi ?

227. Aşezându-**se** în poziția arienilor, Sf. Chirii întreabă de ce nu ar fi fost Tatăl autorul principal al creației celei **mai** prejos de «Fiul», prima creatură, luând pe «Fiul» doar **ca** împreună lucrător secundar, arătându-se prin aceasta că creația **inferioară** nu **poate fi perfectă.**

A. Dar aceasta este o "vărsătură a unui creier necurat şi murdar. Sau nu e înțelept a cugeta că dacă lucrarea directă a Tatălui ar fi de nesuportat şi apăsătoare sau cu neputință de primit de firea creată, cum a fost. plăcută, binevenită şi suportabilă de «Fiul», Care, după aceia, este de aceeaşi fire cu cea a creaturilor ? Căci ceea ce este,de nesuportat creaturilor, nu poate fi suportat de nici una dintre ele, chiar dacă pare superioară şi e cugetată în grad accentuat mai bună decât cealaltă. Iar îndrăzneala de a spune clar că nu şe cuvine supremației Tatălui să se coboare până la cele mai smerite existențe, cuprinde o îndoită blasfemie. Aceia insultă pe Fiul, dar blamează şi pe Tatăl, deşi par să-L cinstească. , B. Prin ce idei şi cuvinte fac aceasta ?

A. Ei coboară pe Fiul sub superioritatea (transcendența) cugetată a Tatălui. Totuşi nu-I răpesc, socotesc, puterea de-a Se ridica la vârful suprem al transcendenței şi 'slavei Lui, chiar dacă sunt dintre cei mai absurzi în ceea ce spun. Deci Fiului ce are o astfel de fire şi e ridicat la atâta cinste şi desăvârşire, trebuie să I se atribuie puterea de-a crea începătoriile şi Scaunele şi Domniile şi chiar pe cele mai presus de acestea, dar crearea vrabiei atât de mici şi ceea ce este şi mai jos o vom atribui puterilor altuia ? Ne-am afla astfel cugetând în chip sănătos ? [228]

B. Nicidecum. *«Căci toate au fost făcute prin El şi fără El nimic nu s-a făcut»,* după cum s-a scris (Ioan 1, 3).

A. Dar cum n-ar fi ceva mic şi modest pentru firea Fiului să plăsmuiască o vrabie ? Şi pentru ce fiind şi chipul şi asemănarea lui Dumnezeu Tatăl, n-a păstrat şi pentru Sine asemănarea cu El : de-a binevoi, zic, să transmită şi unor existenţe atât de coborâte puterea de viaţă făcătoare şi care aduce la existenţă ? [229] în admiraţia lor pentru suprema transcendenţă a lui Dumnezeu Tatăl, ei spun că ar fi meschin pentru El să creeze îngeri. Dar judecând aşa, s-ar putea spune, ţinând seama de măsura Fiului, că S-ar depărta mult de demnitatea cuvenită Lui în .facerea şarpelui şi crearea vrabiei şi a marii varietăţi a florilor din câmpii [23°]. Dar atunci cum îl poate Psalmistul încorona cu laude mai presus de cuvânt pe El, care le-a creat pe acestea, zicând : «Cel *ce răsări iarbă dobitoacelor şi verdeaţă spre slujirea oamenilor»* (Ps. 103, 15) ? Sau să ne prezinte alţi creatori, a căror fire e pe măsura celor produse de ei, sau să batjocorească deschis pe Unul Născut, prezentându-L şi ca pe Făcătorul celor atât de umilite ?

B. Teoria lor nu-i primejduieşte puţin.

A. Cum n-ar acuza ei de mândrie şi de nepricepere pe .Tatăl, oare voieşte să fie şi este Dumnezeul unor existenţe şi de care spun că dis-preţuieşte să le creeze ? Totuşi eu aud pe Hristos zicând în admiraţia Lui pentru providenţa lui Dumnezeu Tatăl : *«Oare nu se vând două vrăbii pe un ban ? Şi nici una din ele nu va cădea pe pământ fără ştirea Tatălui vostru Cel din ceruri.»* (Matei 10, 29). Iar Cel ce lărgeşte pronia Sa până la vrabie, cum ar refuza să creeze pe îngeri, să întărească cerul şi să fixeze pământul, să dea fiinţă soarelui, lunii şi stelelor, de ve-derea cărora e admirat de sfinţii îngeri ca Mare Creator ? [231] Căci s-a spus: *«Când s-au făcut stelele, M-au lăudat cu glas mare toţi îngerii Mei»* (Iov 38, 7). Nu-ţi par că cuget cele cuvenite şi că vorbesc drept ?

228. «Fiului», ca primă creatură, I se va atribui puterea să creeze Puterile îngereşti, dar va avea nevoie de ajutorul Tatălui pentru crearea vrabiei şi muştelor ?

229. «Fiul», după arieni, ca prima creatură, de ce n-a fost întipărit şi El cu chipul şi asemănarea lui Dumnezeu ? Şi de ce n-a trimis puterea Sa creatoare, primită de la Tatăl, şi oamenilor ?

230. Dacă arienii socoteau că era nedemn pentru Tatăl să creeze, după «Fiul», pe îngeri, nu e nedemn de «Fiul», prima creatură, să creeze chiar şerpi, vrăbii, flori?

B. Ba da, foarte drept.

A. Spune-mi, ai putea afirma că printre cele create, este vreuna, fie mică, fie mare, care nu e opera puterii dumnezeieşti ?

B. Nicidecum.

A. Atunci, cum nu e o faptă nepricepută a declara lucruri dumnezeieşti cele făcute prin Fiul, dar a nu crede că El este Dumnezeu, ci a-L înscrie mai degrabă între cele făcute, ca de aceeaşi fire cu ele ? Căci ceea ce este făcut, nu e Dumnezeu, dar nici creaturile n-ar arăta în ele o transcendență ființială a Făcătorului lor, dacă n-ar avea o fire mai mică şi de alt fel decât cea care se cugetă a Creatorului ? [232] Aceasta înțelegând-o foarte bine dumnezeiescul Pavel, scrie : *«Cele ^nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, din făpturi fiind înțelese veşnica Lui putere şi dumnezeire»* (Rom. 1, 20). Iar aceasta este veşnicia'[233]. Dar socotesc că nimic nu împiedică deplin creația de-a se lăuda şi ea cu numele dumnezeirii. Şi ce urmează de aici ? Cele văzute sunt un semn al propriei

231. Orice este, a fost şi va fi în creație se încadrează în toată creația. Fiecare are nevoie de toate şi toate au nevoie de fiecare. Şi totuşi, sunt multe care nu ar putea veni la existență şi nu rămân în ea' în mod necesar. Câte persoane omeneşti nu s-ar mai putea naşte, dar nu se nasc pentru că nu vor cei ce ar putea să-i' nască ? Dar şi din ierburi, animale câte nu dispar înainte de vreme prin voia oamenilor ? Deci toate sunt de folos, câte există şi sunt, aduse la existență şi prin puterea lui Dumnezeu spre folosul tuturor. Nimic nu e de disprețuit. In toate se vede, ca într-o oglindă, Dumnezeu. Fără această oglindă integrală, nu se poate vedea Dumnezeu. Dar. ea implică şi pe om ca văzător în această oglindă. Altfel lumea n-are nici un rost. Dar în venirea şi rămânerea multora în existență, are un rol şi voia oamenilor. îngerii sunt şi ei de folos oamenilor^ dacă aceştia voiesc. Dar poate şi îngerii câştigă prin admirația ce le-o trezeşte puterea lui Dumnezeu arătată în crearea tuturor şi în armonia în care le-a creat şi le susține. Voia oamenilor se mai arată şi în calea spre Dumnezeu, pe care o aleg, sau în direcția contrară voii Lui şi armoniei cu toate. Dar nici atunci nu se pierd cu totul, ci doar îşi strâmbă viața.

232. Creaturile se cunosc **că** sunt aduse Ia existență din nimic, căci nu- au în ele tot ce le poate mijloci la nesfârşit. Deci arată că au un Creator, care nu e de firea lor, ci trebuie să aibă în El viața fără sfârşit. Nu pot să mă cred decât creat de un Dumnezeu necreat, nu mă pot crede venit la existență şi rămânând în ea prin mine.

dumnezeiri, nu a lui Dumnezeu ?

Tatăl n-ar putea lucra şi Se face cunoscut prin Mijlocitor ?

B. Şi ce-ar fi dacă ar zice că dumnezeirea şi puterea eternă a Tatălui se arată prin măreția celor create '?

A. Ei îşi condamnă propriile lor teorii şi se arată foarte uşor opunându-se cugetării lor.

B. Cum o spui aceasta ? .

A. Ei au dat ca măsură şi ca limită a lucrării creatoare a Tatălui pe Fiul şi spun că Tatăl e văzut de la crearea lumii. Dar Sfânta Scriptură atribuie facerea lumii Fiului [234]. Căci s-a scris : *«Prin Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi prin Duhul gurii Lui toată puterea lor»* (Ps. 32, 6) [235]. Lumea ne face deci să cunoaştem pe Cuvântul ca Creator şi să simțim clar puterea şi dumnezeirea Lui. Căci văzând o creatură, nu admirăm ca creatură pe Cuvântul, Creatorul ei, ci

233. In cele create se vede Dumnezeu cel etern. Dacă nu s-ar vedea El, nici ele n-ar avea în cine să spere că le va duce la o viață veşnică.

234. Arienii socoteau că lucrarea creatoare a Tatălui începe prin crearea Fiului. Şi prin ea se mărgineşte puterea creatoare a Tatălui. Dar Sfânta Scriptură arată pe Fiul ca anterior lumii. El e Creator al lumii, nu prima creatură. Tatăl nu-Şi mărgineşte puterea creatoare în ceea ce va face Fiul, prima creatură, ci îşi arată şi El lărgimea voită a puterii Sale creatoare prin Fiul.

235. Persoana are cuvânt şi prin cuvânt comunică putere. La Dumnezeu, în Cuvânt se implică. în mod deplin accentuat o altă Persoană, şi la fel in Puterea exprimată prin Cuvânt. Cuvântul lui Dumnezeu îl auzim, cunoscând pe Cel ce-L rostește, iar în Putere simțim şi Cuvântul şi pe Cel ce-L rostește. • ,

236. Vedem că lucrurile şi persoanele lumii sunt dependente şi supuse unor legi pe care nu şi le-au dat ele. Aceasta ne face să ne gândim la un Creator care ie-a impus aceste legi şi le-a dat existența supusă lor. Mai mult, văd pe Creatorul ei că a făcut-o diritr-o iubire pe care o are în El, deci că nu e o unică Persoană, ci Fiul unui Tată pe care îl iubeşte şi care îl iubeşte. Căci ne cere şi nouă iubirea.

cinstin-du-L prin înțelesuri mult superioare acesteia, îl venerăm în mod cuvenit pe El, crezând că e Dumnezeu prin fire şi că S-a arătat din Dumnezeu ca Unul Născut Şi aşa desprinzându-ne de pornirea spre rătăcire, să o părăsim şi să depărtăm de la noi pedepsele pentru aceasta, pedepse pe care ni le-a spus nouă şi dumnezeiescul Pavel. Căci a zis : *«Pentru aceea i-a predat pe ei Dumnezeu poftelor inimilor lor, spre necurăția prin care şi-au pângărit trupurile lor între ei, ca unii care au schimbat adevărul în minciună şi s-au închinat şi au slujit făpturii în locul Făcătorului, Care este binecuvântat în veci. Amin»* (Rom. 1, 24—25). Deci dacă unii falsifică şi întinează adevărul în chip foarte necredincios prin minciună, slujind creaturii în locul Celui ce este Dumnezeu prin fire şi în noi se sălăşluieşte o minte slabă, suntem împinşi spre ceea ce nu e drept şi rătăcind cu cei fără Dumnezeu, vedem o fire creată în Fiul. Căci oare Cel făcut este creatură ? B. Cum n-ar fi aşa ?

A. Observă deci, Ermia, la ce nebunie ajung gândurile lor. Căci cuvântul dumnezeiesc şi sfânt a spus undeva că neamurile au cunoscut pe Dumnezeu cel viu şi adevărat, că au fost cucerite prin credință spre cunoaşterea Fiului. Dar unii au ajuns la atâta nesocotință a cugetării, încât nu se ruşinează nicidecum să-I atribuie micimea de-a fi fost creat. Căci s-a scris astfel despre cei ce au fost aleşi să urmeze Sfinților Apostoli : *«Căci ei istorisesc despre noi ce intrare am avut la voi şi cum v-ați întors la Dumnezeu de la idoli, ca să slujiți lui Dumnezeu cel viu şi adevărat»* (I Tes. 1, 9). Dacă deci ruşinea religiei eline stă în închinarea creaturii, iar neamurile s-au întors la Dumnezeul cel viu şi adevărat, primind pe Hristos ca Stăpân şi trecând la închinarea Fiului împreună cu Tatăl, cum s-ar mai cugeta El făcut şi nu s-ar simți necesar să se. vadă credința ca deşartă şi că noi înşine avem o părere mincinoasă despre - Dumnezeu, deşi afirmăm că am scăpat de osânda vechii rătăciri ? 237

B. Da. Neamurile s-au întors la Dumnezeul Cel viu şi adevărat la Tatăl[238].

A. Şi care ar putea fi modul întoarcerii noastre la Dumnezeu? Şi cum ar trece unii în chip drept şi nerătăcit la. Stăpânul adevărat, părăsind închinarea făpturii ca deşartă ?

B. Fără îndoială, prin credință. Căci *«aceasta este aflarea lui Dumnezeu din conştiința cea bună»* (Pilde 3, 21).

A. Cuvântul este adevărat. Dar spune-mi aceasta : oare nu este ere-, dința în Tatăl şi Fiul şi Sfântul Duh ?

B. Sunt de acord.

A. Iar cei ce intenționează să păstreze credința neînclinată şi fără vină şi liberă de *orice* pată, cred deodată în Dumnezeu şi în creație, sau numai în Dumnezeu, unind pe Fiul cu Tatăl ca pe -cei de aceeaşi fire ?

B. Evident, într-un singur Dumnezeu, sau într-o unică fire a dumnezeirii. Altfel ar şti că nu

237. Si. Chirii se adresează elinilor, deveniți arieni, spunându-le: dacă ați părăsit închinarea creaturilor ca idoli .şi v-ați întors la Hristos ca la Dumnezeul cel adevărat, cum îl socotiți acum iarăşi creatură?

238. De remarcat că Noul Testament şi Sf. Părinți repetă des că Dumnezeul de Care vorbeşte Hristos este Dumnezeul Cel Viu. Oare nu trebuie să înțelegem prin aceasta un Dumnezeu al iubirii, un Dumnezeu care nu e monopersonal ? Numai Acesta poate fi Dumnezeu adevărat.

sunt eliberați de vină, dacă împletesc împreună pe Dumnezeu prin fire cu creația.

A. Este deci sigur că credința în Fiul este ca în Dumnezeul Cel viu și adevărat [239]. Aceasta ți-ar deveni clar fără greutate și ție, ascultând pe Fiul, care zice : *«Credeți în Dumnezeu, și în Mine credeți»* (Ioan 14, 1), nu ca în creație și Dumnezeu — departe de aceasta, ci mai degrabă pentru identitatea în ființă, pentru egalitatea fără diferență, prezentă în Ei ca o unică fire a dumnezeirii. Căci a spus iarăși : *«Cel ce crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe -Mine»* (Ioan 12, 44). *Căci* nu iese din Tatăl credința în Fiul, ci pune pe închinătorul sincer și adevărat prin Cel născut în relație cu Tatăl Născător[2]'*[0]. Iar că mulțimea închinătorilor de odinioară la idoli a cunoscut pe Hristos ca Dumnezeu adevărat și s-a închinat Lui, o poți afla ușor de la Pavel, care zice așa : «De *aceea, aduceți-vă aminte că odinioară, voi, neamurile, numiți netăiere împrejur de către cei numiți tăiere împrejur, făcută de mână în trup, erați în acea vreme fără Hristos, osebit de viețuirea lui Israel și străini de legămintele făgăduinței, lipsiți de nădejde și fără Dumnezeu în lume»* (Efes. 2, 11—12). înțelegi deci că fiind fără Hristos, neamurile erau despărțite de Dumnezeu cel după fire și depărtate de adevăr; și erau de fapt fără Dumnezeu în lume. Dar când L-au cunoscut pe Fiul prin credință, au fost văzute pătrunzând înlăuntrul nădejdii celei[1] bune și au scăpat și s-au spălat de ruşinea necredinței în Dumnezeu.

B. Bine zici.

A. Deci Fiul este Dumnezeu cu adevărat. Căci rămâne astfel necontestat și nedispreţuit și crezut ca Cel ce ne-a înnoit prin Sfântul Botez.

B. Şi ce este aceasta ? Căci nu pricep prea bine.

A. N-am fost noi, iubitule, născuți printr-o naştere duhovnicească,-modelați după Fiul? Şi replăsmuiți prin Duhul după frumusețea dumnezeiască și mai presus de lume a Lui, nu apărem noi într-o comuniune cu firea dumnezeiască în temeiul împărtăşirii de Fiul ca Dumnezeu ?

B. Ba foarte mult.

A. Cum vâ mai fi deci făcut (creat) ? Sau taina ce se petrece cu noi este o înşelăciune ce. susține o nouă speranță deşartă ? Și slava ce ne-o aduce constă din nuanțe în cuvinte ? Ea n-ar fi

239. Credința în Fiul este si ea credința în Dumnezeul Cel Viu și adevăra', și nu credința în prima creatură. Căci numai fiind Fiu prin fire al lui Dumnezeu Tatăl, este și El, ca și Tatăl, Dumnezeu viu și adevărat, adică un Dumnezeu care are prin fericirea iubirii supreme viață și este Dumnezeu adevărat, având în El și prin El toată viața.

240. Dacă nici la oameni nu se poate despărți nici prin gândire, nici în realitate fiul de tatăl, cu atât mai mult nu se poate face această despărțire în Dumnezeu, Cel desăvârşit în iubire.

decât o amăgire și o părere, dacă nu este ceea ce am crezut că este. Cum am fi și de unde părtaşi ai firii dumnezeiești, sau ce pecete a lui Dumnezeu s-ar mai întipări în noi, chiar dacă am fost modelați după Fiul, dacă nu este Dumnezeu, ca unul ce este creat ? Aceasta este o pricină de-a socoti că însuşi Tatăl și Dumnezeu nu există în mod necreat. Căci chipul reproduce arhetipul. Sau răspunde-mi la această chestiune: cugetând la ceea ce este firea dumnezeiască, nu vei spune că ea

este ceva cu totul neasemenea şi neasimilabilă cu creația, că nu-i este propriu să se compare cu nici una din cele ce sunt (create) ?

B. Este cu totul aşa. Căci cum n-ar fi firea lui Dumnezeu mai presus de tot ce e creat ?

A. Deci nu va admite cineva, dacă are minte, firea necreată şi nefăcută ca arhetip (ca model) a ceva făcut. Nici nu va vedea în Cel ce este pururea şi la fel, firea care nu a fost vreodată şi a fost făcută.

B. Aşa este.

A. Dar socotesc adevărat şi inversul. N-am putea vedea în ceea ce n a fost vreodată ceea ce este pururea şi la fel.

B. E adevărat.

A. Ce e deci vrednic de admirat în noi, în faptul că am fost modelați după Fiul ? Ce este frumusețea dumnezeiască, care străluceşte în sufletele celor ce cred, ca ceva neobişnuit şi străin ? între două existențe create, când se cugetă modelându-se, spre identitate* în acest caracter, una nu se vede ca adaos, ci este imprimată mai degrabă de o lege a firii sădită în ea. Dar cealaltă creație era totdeauna de acelaşi chip cu Fiul creat, după ei. Şi atunci ce frumusețe se întipăreşte în sufletele noastre prin Duhul ? Vine, pe cât se vede, 0 frumusețe suplimentară, care se adaugă în deşert, pe care, chiar dacă n-ar voi să o primească cineva, o are prin fire şi prin sine, fără să se primească de la altul. Dar, precum socotesc, orice rațiune dreaptă şi nerătăcită nu poate decât să râdă de acestea. Căci toți suntem cu adevărat părtaşi ai firii dumnezeieşti, din relația cu Fiul prin Duhul, şi nu mai degrabă prin părere şi toți cei ce credem suntem prin aceasta modelați după Dumnezeu şi restructurați spre frumusețea cea mai presus de creație. Căci ia chip în noi Hristos în mod negrăit, nu ca creat în creație, ci ca necreat şi ca Dumnezeu în firea creată şi făcută. El preface prin Duhul în chipul Său, strămutând creatura, adică pe noi, în demnitatea mai presus de fire [241].

B. Deci nimic nu desparte pe Unul Născut sau nu-L strămută de la adevărata filiație, ci va trebui să admitem, mai degrabă că S-a născut, şi nu că a fost făcut.

A. Da, pentru că II primim ca Dumnezeu în mod real şi socotim că se cuvine să fie cinstit de închinarea din partea noastră şi a sfinților îngeri şi pentru că suntem hotărâți să-L încununăm cu supremațiile

241. E, o descriere minunată, dar şi plină de taină noutatea pe care o aduce prezenta lui Hristos ca Dumnezeu făcut om prin Duhul in cei ce-L primesc prin credință. Aceasta nu ne strămută la firea dumnezeiască, dar ne mută la o demnitate mai

şi cu slavele dumnezeirii. Fără aceasta, nesocotind pe Făcătorul şi înlăturând' firea cu adevărat împărătească a tuturor, slujim - făptura şi dăruim slava Celui necreat creatului. In acest caz vom auzi cu dreptate : *«Iată popor nebun şi fără inimă»* (Ier. 5, 21).

B. Nu-i putem face să spună şi ei că Fiul este şi Fiu şi Dumnezeu ?

A. Dar cum n-ar fi o nebunie şi cu totul de râs să-L ungem cu simple numiri şi deosebiri de termeni, ca într-un chip şi pictură, dar să-L privăm de slava dumnezeiască şi să-L punem între cei creați ? Sau cum n-ar fi un lucru foarte urât să spunem că a fost creat, dat fiind că este Dumnezeu şi vrednic de închinat ?

B. Bine zici.

A. Dacă deci au încetat de-a socoti că ne pot vrăji prin cuvinte frumoase, alungând pe Fiul cât mai departe de dumnezeirea adevărată, să o spună aceasta cu voce deschisă, hulindu-L în chip direct. Răspunzând, iată ce vor auzi în acest caz îndată de la noi şi de la sfinții îngeri : *«Umblați întru lumina focului vostm şi întru flacăra pe care ați aprins-o»* (Isaia 50, 11). Şi aşa ne vom întoarce la calea nerătăcită, crezând că Cuvântul care S-a arătat din Dumnezeu printr-o naştere negrăită este Dumnezeu adevărat. Dar să presupunem că aceia venind la o minte mai puțin nepriceputâ şi prostească, nu vor nega, oarecum narcotizați, blasfemia, dar hotărându-se să-L mărturisească pe Cuvântul Dumnezeu, îl vor coborî sub ființa lui Dumnezeu Tatăl, dar vor spune că e superior condiției create, aşezându-L oarecum în intervalul dintre firea nefăcută şi cea făcută. în acest caz, să audă : cum se poate cugeta o fire dumnezeiască diferită ? Căci, nu se poate cugeta un Dumnezeu şi un alt fel de Dumnezeu ca firi diferite. E ceea ce se poate observa şi la noi. Căci spunem că una este firea umanității şi definiția ființei este una, neschimbată nici în totalitatea ei, nici în fiecare. Deci sau să-L creadă Dumnezeu şi să înceteze de a-L mai socoti ca aflându-Se între cele create ; sau dacă nu se lasă convinşi să-L cugete astfel, nici să nu-L mai declare Dumnezeu. Căci râzând, vom spune : «Sau faceți pomul bun şi rodul lui va fi bun ; sau faceți pomul rău şi rodul lui va fi rău. Căci din fruct se cunoaşte pomul». Sau oare nu fiecare existență descoperă, fără

presus de firea noastră. Devenim subiecte ale unor trăiri şi lucrări dumnezeieşti, fără să încetăm să fim subiecte ale firii noastre create. Aceasta înseamnă că omul e făcut cu această capacitate de-a fi ridicat la trăirea celor dumnezeieşti. Numai trăirea veşniciei de către noi, care ne ştim trecători prin fire, numai trăirea nemărginirii de către noi, care ne ştim mărginiți,'ne dă o bucurie de nedescris. Toate ale lui Dumnezeu ne-devin proprii nouă, care ne ştim creaturi, prin noi înşine sortiți m:rții, fiind aduse la existență din nimic. Şi ce sens âr mai avea viața noastră fără Hristos caie ne ridică din această existență fără sens? Nu numai Hristos ar pierde slava Lui prin aceasta, ci şi noi sensul existenței.

greşeală, ceea ce este după fire din cele ce credem că este cu adevărat ?

B. E perfect aşa.

A. Deci să cercetăm ceea ce este firea Fiului. Şi reflectând la aceasta, să ne întrebăm : dacă nu este Dumnezeu după fire, ci mai degrabă a fost făcut şi a fost adus împreună cu noi la existență, după teoria aiurită şi prostească a acelora, cum a căzut lumea mai jos ca,El şi creatul s-a despărțit de El ? Oare prin distanțe spațiale şi măsurabile ? Dar cum n-ar fi aceasta o prostie ? Căci unde şi cum se distanțează necorporalul sau ce spațiu îl circumscrie ? De fapt fericitul Ioan a mărturisit : «Şi *în hume era şi lumea prin El s-a făcut şi lumea pe El nu L-a cunoscut»* (Ioan 1, 10). Deci, o, Ermia, cugetând drept, vom admite alt mod de depărtare şi de despărțire prin cădere, decât acela de-a nu fi cunoscut lumea pe Creatorul,pururea prezent în ea?[242]

B. Nu. Cum am face-o ?

A. Deci lumea era capabilă să fugă de la El şi aşa a ieşit din comuniunea cu El, prin faptul de-a nu fi cunoscut pe Creatorul mai presus de creație şi legătura prin Duhul, respingându-L prin abaterea spre rău. De fapt, odată cu aducerea la existență, prin încuviințările negrăite ale Marelui

242. O lume singură e condamnată la lipsa de sens a unei existențe în care toate apar ca să dispară. Numai existența mai presus de ea a. unui Dumnezeu al iubirii, deci a Treimii, poate da un sens lumii, Fiul iubit al unui Tată făcându-Se om, ca să ridice şi pe oameni la viața iubitoare, deci veşnică, între Ei, Tatăl iubitor şi Fiul Lui făcut Frate al lor. Numai un Dumnezeu în Treime dă sens lumii j un Dumnezeu oare din iubire poate coborî ia oameni şi-i poate ridica în comuniunea cu ea.

243. Sfințenia este o transparență a dumnezeirii, sau a veşniciei şi a vieții atotcurate, în om. Dar aceasta este şi o familiaritate, sau o comuniune iubitoare cu -Dumnezeu. Iar aceasta are loc prin Duhul Sfânt, Care-1 ajută pe om să se deschidă^ lui Dumnezeu.

Meşter, a firii omului, aceasta a fost înfrumuseţată şi prin relaţia cu Duhul. • «Căci a , *suflat în faţa lui suflare de viaţă»* (Fac 2, 7), nu altfel, după cum socotesc. De fapt, animalul nu s-ar fi putut ridica la transparenţa în sfinţenie şi în familiaritatea cu Dumnezeu, dacă nu s-ar fi înfrumuseţat prin imprăştierea de Sfântul Duh [243]. De aceea şi când S-a făcut Unul Născut om, aflând firea omului pustiită de binele de odinioară şi de la început, S-a grăbit să o restaureze iarăşi, adăpând-o ca dintr-urt izvor din plinătatea Sa şi zicând : *«Luaţi Duh Sfânt»* (Ioan 20, 22), figurând prin trup şi prin suflare, ca printr-o umbră, firea Duhului. Este deci o egalitate într-o trecere de la început la existenţă şi între înnoirea stării de la început. Aceasta arată că modul în care firea noastră creată s-a îmbolnăvit despărţindu-se, n-are nimic a face cu despărţirile cugetate spaţial. Departe de aceasta. Ci ea a fost mai degrabă respinsă de Dumnezeu şi a căzut de la El şi de la unirea cu Fiul prin Duhul. Astfel ea se întoarce spre starea de la început, dacă voieşte, primind din nou chipul duhovnicesc, remodelarea duhovnicească, fiind chemată la împărtăşirea de firea Lui dumnezeiască prin Duhul. Dacă deci, după aceia, Fiul este şi El între cele create, în ce mod s-a despărţit şi s-a depărtat de El creaţia ? Căci cel înrudit e pururea iubitor şi cel creat nu se depărtează de cel creat, întrucât sunt împreună create. înstrăinarea este totdeauna un fapt al celor diferite în existenţă şi în felul de-a fi şi ea nu vrea să fie văzută! în cele ce reprezintă una şi aceeaşi definiţie. Deci cum Se sălăşluieşte Fiul în creatură prin Duhul ? Ce-i adaugă sau îi dăruieşte El, sau spre ce înălţime spirituală o ridică, sau în ce constă binele întipărit în ea ? Cum, nefiind El într-o treaptă mai înaltă (căci a fost făcut cu noi, cum spun aceia), se spune că S-a deşertat pe Sine ? Sau ce trebuinţă a avut de umilire, ca pogorându-Se din înălţimile mai presus de creaţie, să Se unească cu lumea şi să Se facă o parte a lumii, dacă nu este mai presus de lume şi de creaţie ?

B. Socotesc că aceasta îi va pune în încurcătură.

A. Pentru ce este El singur liber şi eliberator, când toată creaţia îşi supune grumazul lui Dumnezeu ? Am fi cu totul fără minte şi aiuriţi, iubitule, dacă am aşeza pe Fiul cel din Dumnezeu după fire şi coetern cu Tatăl, între fiii după har. Unde şi care ar fi arhetipul nostru, dacă' Cel după al Cărui chip am fost făcuţi (Cel după oare am fost modelaţi) ar fi coborât la condiţia adopţiunii şi imitaţiei ? [244]

Obiecţii scoase din texte ale Scripturii

B. Expunerea ta despre acestea îmi pare foarte bine gândită şi clară. Dar socotesc că adversarii ar putea spune : Oare, o, bravilor, Sfintele Scripturi nu L-au cântat de, la început pe Fiul ca făptură ? Şi nu L-a cunoscut astfel ceata dumnezeiască şi mare a Apostolilor ? încă Solomon zice, descriind cu anticipare persoana Fiului : *«Domnul M-a zidit început*

244. Dacă n-ar fi un Fiu veşnic şi desăvârşit făcut om servindu-ne ca model, spre ce ţintă am mai tinde să ne ridicăm ? Ar fi zadarnică orice aspiraţie dUpă. **o** înălţare.

al căilor Sale spre lucrurile Sale» (Prov. 8, 22). Iar Petru, ales între alţii : *«Cu siguranţă deci să cunoască toată casa lui Israel că Dumnezeu L-a* făcut pe El **Domn** şi **Hristos» (Fapte 2, 36).** Ce. **vom spune deci dacă** ne atacă pe noi şi prin aceste cuvinte ?

A. Ce vom spune altceva decât adevărul: *«Iar duşmanii noştri sunt fără de minte».* (Deut. 32, 28). Mintea oare nu e luminată de înțelepciunea de sus, adică de cea care se revarsă din Părintele luminilor (Iacov 1, 17), este groasă şi neagră şi neputincioasă să străbată prin ceața neştiinței. Şi mie mi se pare că această boală atât de neplăcută îl ținea în somnolență pe dumnezeiescul David, făcându-l să grăiască astfel către Dumnezeu : *«Luminează ochii mei, ca nu cumva să adorm spre moarte»* (Ps. 12, 4) [245]. Dar cercetând cu minte fierbinte şi trează conținutul acestor texte, să păşim pe urmele ce duc spre adevărul nevăzut şi greu de prins de cei răi. Fiul S-a declarat în mod recunoscut că a fost zidit. Dar n-a spus că a suportat aceasta fără cauză, ci «spre lucrurile Lui» şi' «început al căilor Lui», adică ale lui Dumnezeu Tatăl. Deci zidirea în acest- caz nu înseamnă cea din nimic, ci aducerea Celui ce este şi subzistă spre împlinrea unor lucruri ce sunt de făcut, ca de pildă a țesătorului sau a fierarului, când sunt cugetați ca stând fără să facă ceva. Voința Celui care-i îndeamnă să se mişte spre lucruri, îi face să devină activi spre ceea ce este capabil fiecare. Dar nu poate fi înțeleasă nicidecum ca aducându-i şi la existență. Dacă Fiul ar fi spus : «Domnul M-a zidit», fără să mai adauge nimic, n-ar fi fost cu totul improbabil de-a bănui ceea ce născocesc aceia. Dar Bl Se declară nu simplu sau fără vreun adaos că a fost făcut, ci spre lucru şi început al lucrurilor. Deci de ce nu părăsesc viclenia lor, ca să aleagă ceea ce e mai bun, înțelegând că s-a scris despre Dumnezeu : *«Şi Domnul Mi s-a făcut Mie spre scăpare»* (Ps. 93, 22) ? Socoteşti deci că Dumnezeu este făcut, deşi se spune că S-a făcut spre scăpare ?

B. In nici un fel.

A. Deci, spune-mi, au minte neînfrânaită ? Şi pentru ce, folosindu-se de minciuni de multe feluri ca de o armătură, lovesc cu mintea lor sucită, deş? ar trebui să iubească să se îndrepte spre adevăr şi spre ceea ce nu pare să se fi spus în mod foarte potrivit cu Dumnezeu, pentru omenescul şi asemănarea cu noi asumate de Fiul ? De altfel — căci socotesc că se cuvine să spun şi aceasta — spunând că a fost zidit, a adăugat că S-a născut : *«înainte de toți munții, zice, Mă naşte pe Mine»* (Prov. 8, 25). Deci sau vom desființa naşterea, pentru a spune că a fost zidit, sau vom strămuta afirmația că a fost zidit în aceea că a fost

245. Lipsa cunoştinței lui Dumnezeu ține pe om într-un somn care nu-l lasă să cunoască sensul vieții şi care e ca o moarte spirituală anticipată, ce-l va duce la moartea totală, sau la întunericul total din iad, care-l va ține într-o deplină neînțelegere a sensului existenței sale. Aceasta este şi o plictiseală chinuitoare, îngrozitoare.

‚născut. Căci cele două cuvinte se opun unul altuia prin cele indicate, dar înțelesul propoziției le dă ca adevărate pe amândouă. De fapt, Acelaşi S-a născut din Tatăl ca Dumnezeu, dar S-a creat după trup. Şi despre aceasta ne încredințează un text sfânt : *«Iată, Fecioara în pântece va avea şi va naşte Fiu şi vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuieşte : Cu noi este Dumnezeu»* (Matei 1, 23 ; Isaia 7, 14). T)ar cum ar putea fi cu noi Cuvântul, odată ce e Dumnezeu ? Va.fi prin apropierea şi legătura în spațiu şi după legea trupurilor ? Dar cum nu e de admis

aceasta ? Deci aceasta a avut loc când a primit să fie de un chip cu noi prin umilința robiei ; şi când Cel imaterial S-a pogorât întru cele create, atunci *:cut ca noi, deşi era atât de superior şi mai presus de noi, cât -i cugetată firea dumnezeiască în raport cu creatura şi făptura. De aceea şi dumnezeiescul David, având în vedere pe Cel ce este în superioritatea nemăsurată şi fără asemănare şi în slava Lui negrăită, L-a chemat pe Unul Născut arătat după Tatăl în identitatea de chip cu noi, psalmodiind şi zicând : *«Pentru ce, Doamne, stai departe ? Pentru ce ne treci cu vederea în vreme de necaz* ?» - (Ps. 9, 21). Dar Cel ce era despărțit de noi prin legea firii, considerat de toți ceilalți prin proprietatea şi superioritatea Sa de altă fire şi de neapropiat, S-a făcut ca noi când a suportat deşertarea de bună voie pentru noi. Vor spune ei că nu este aşa ? Dar atunci nimic nu-i împiedică sâ spună fără reținere că cuvântul dumnezeiesc ne-a vorbit despre aceasta în deşert, spunând că Fiul S-a făcut ca noi când S-a făcut om. Atunci când n-a fost ca noi, dacă El este creat ? [246] B. Bine zici.

A. Iar dacă ți-ar spune şi că S-a făcut Hristos şi Domn, vei înțelege că S-a deşertat pe Sine, îmbrăcând măsura potrivită robului pentru a se asemăna cu noi. Dar ar fi, socotesc, înțelept şi necesar să se cugete că firea dumnezeiască n-a fost biruită de cele ale noastre, nici de lipsa de slavă a trupului, şi nevrând sâ lepede starea de robie şi lipsa de slavă introduse în ea, umilința robiei a cedat slavei dumnezeirii. Deci deoarece a coborât între robi pentru noi, S-a înălțat iarăşi la domnia inerentă Lui şi de nelepădat şi întemeiată pe legile firii Lui. De aceea se spune că S-a numit Domn şi S-a făcut ca unul din noi pentru umanitate. Iar clacă ne-am gândi, nepreocupați de cunoaşterea adevărului, să vedem în firea Cuvântului toate ale trupului, adică cele făcute şi spuse pentru trup, am cădea într-o nu puțină necredință [247]. Căci *S-a* făcut supus legii ; şi deci vizibil şi tangibil şi mai

246. A nu recunoaşte pe Hristos ca Fiu] iui Dumnezeu Cel necreat făcut om, înseamnă a nu recunoaşte un Dumnezeu al iubirii, care* nu exclude coborârea smerită la oameni, ca la creaturile Sale. înseamnă a socoti că totul e supus unor legi monotone şi fără sens, ale naşterii şi morții definitive, concepție proprie filo-sofiilor panteiste. Fără Hristos, ca Fiul Iui Dumnezeu întrupat, deci fără un Dumnezeu veşnic şi nemărginit în viață prin Sine, totul e fără sens.

prejos de îngeri ; *«şi cu cei fără de lege .S-a socotit» şi «ca o oaie la junghiere S-a adus»* şi a suportat această moarte atât de vrednică de plâns (Isaia 53, 12, 7). Dar cum trebuie atribuite firii Cuvântului, chiar cugetându-L fără trup, aceste stări atât de coborâte şi atât de dezonorante ? Şi ce rezultă de aci ? A pierdut Iubitul şi împreună Şezătorul cu Tatăl tot ce-L ridică spre slava Lui dumnezeiască, ba chiar ceea ce-L putea face egal cu sfinții îngeri ? [248] Dar atunci de ce se umple de strălucirea tronului dumnezeiesc pe care şade împreună cu Tatăl, iar îngerii stau împrejur, nedispreţuind starea de soli ai Lui ? Şi de ce este şi se numeşte Domnul Savaot, iar ei se răspândesc slăvind domnia Lui, spunând că e plin cerul şi pământul de slava Lui ? (Isaia 6, 1—3). Deci a spune că a fost făcut Cel astfel admirat chiar de cei ce au strălucire atât de mare, nu este o boală supremă a unei" minți împietrite şi goale ?

B. Da, e cu totul aşa. Aceasta e şi părerea mea. Dar ei nu spun mai puțin că Fiul a fost adus la existență pentru lucrurile Tatălui nu' numai când a îmbrăcat pentru noi chipul nostru, ci şi când a apărut din Tatăl, ca toate să fie lucrate prin El, producând o slujire instrumentală în creaturi şi prin mişcarea ce porneşte din El.

A. Ce cumplită şi nestăpânită îndrăzneală ! Ce afirmații disprețuitoare despre Dumnezeu mai evită când ei vorbesc împotriva lui Dumnezeu Tatăl, când îl privează de orice lucrare şi îl văd neavând puterea

de-a crea nimic, şi de-a urmări vreun scop cuvenit, ci fiind lipsit de forța supremă ?[249]

B. Cum aşa?

A. Cugeti înainte -de toate la aceasta. Oare n-ar fi mai acceptabil să constatăm în fiecare din mişcările lui Dumnezeu Tatăl ca Creator prezența continuă de undeva a unui colaborator ? Dacă ar

247. Teoria ariană despre caracterul de creat al Celui ce S-a făcut om în Hristos, mai poate avea şi alte două consecințe lipsite de sens : a) că El a suferit cele ale umanității biruit de ele, căci unde ne-ar fi ridicat prin biruirea lor ? b) că ele aparțineau virtual chiar firii Lui, deci le-a biruit printr-o lege a finii Lui, nu de bună voie şi din iubire, şi nu ne-a putut ridica pe noi, prin ele, la o stare mai presus de viața noastră omenească. Deci n-avem în viața noastră o țintă mai presus de firea omenească spre care să înaintăm.

248. Dacă Hristos nu a fost decât prima creatură, care, făcându-Se om, a murit fără să ridice pe om la comuniunea cu Dumnezeu, El S-a dovedit mai prejos chiar de îngerii care nu mor.

249. Una din părerile arienilor, că puterea creatoare a Tatălui se reduce la crearea Fiului. Toate cele următoare se creează prin «Fiul». în aceasta se redă iarăşi teoria panteistă prin care esența fundamentală lucrează din ea prima formă definită de existență, şi apoi din aceasta emană toate formele definite ulterioare.

împlini operele Sale în alt mod, ar scăpa El de critica unei osândiri ? Căci cum n-ar nedreptăți pe Fiul Său aducând la existență pe un altul în calitate de unealtă şi de mijlocitor, dăruindu-i numai lui lucrarea puterii Sale ?[250] Dar şi de celelalte creaturi spun că sunt inferioare slavei Cuvântului, neținând seama că Dumnezeu le-a făcut parte de cel mai bun şi mai înalt mod de aducere la existență[251]. Căci afirmă că au fost "create de «Fiul», care deşi e cinstit de avantaje superioare, e totuşi mai slab ca Dumnezeu şi din al doilea plan. Dar fiind, vor zice unii, mai directă lucrarea a fost mai importantă şi de aceea a săvârşit-o Fiul. Dar să răspundă aceia : ce L-a obligat pe Tatăl, a Cărui voință supremă întrece orice admirație, să nu aleagă cel mai înalt mod de creare în locul celui mai de jos şi de-a se abate de la cel mai cuvenit printr-o neglijență nerațională de-a alege ceea ce trebuia ?

B. Trebuia deci, zic ei, ca Tatăl tuturor să Se atingă cu lucrarea Lui de făpturi ***X*** ■

A. Ce spui, prietene ? Era folositor pentru El să primească ca slujitoare o unealtă ? Dar din aceasta ne va răsări şi ni se va arăta o mare mulțime de gânduri absurde. Ce trebuință ar avea Dumnezeu Tatăl de un colaborator ? Nu văd folosul unei unelte şi al unui mijlocitor pentru El. Dacă ar cunoaşte cu adevărat necesitatea contribuției unui împreună Creator, şi dacă ar fi produs din această trebuință un aşa numit Fiu, socotit după ei între creaturi, cum a avut în mod deplin puterea să fie Creator, producând în Sine cu efort putința de a fi ceea ce se spune că este prin fire ? Şi nu vor spunp ceea ce este o şi mai mare blasfemie ? în acest caz se arată oa o închipuire a

250. Dacă toată opera creației ar dărui-o Tatăl Fiului Său ca prima creatură, s-ar supune unei critici atât Tatăl, rămânând indiferent față de lume, cât şi Fiul, care ar deveni un producător automat al tuturor celorlalți, manifestând o iubire față de Tatăl în lucrarea Sa. In toate acestea se manifestă lipsa de iubire interpersonală a unui panteism supus lucrării oarbe şi lipsite de bucurie a unor legi.

251. Contrar părerii că lumea e pusă într-o situație inferioară prin crearea ei din nimic de un Dumnezeu veşnic şi iubitor față de o lume care ar fi emanat din însăşi esența fundamentală, crearea lumii de un Dumnezeu atotputernic şi iubitor, o prezintă într-o poziție de negrăit mai mare cinste sau valoare. Ea e iubită şi prețuită de o iubire conştientă şi liberă, atotputernică, şi poartă în ea semnele acestei iubiri şi atotputernicii şi e chemată la o comuniune veşnică şi fericită cu ea, ca să se bucure de bogăția ei nesfârşită,

252. In această teorie de formă panteistă a arianismului, «Fiul», ca prima creatură sau emanație a esenței fundamentale, este impus ca o necesitate a aşa-zisului Tată. La ea trece puterea creatoare a celorlalte forme de existență. Ideea emanației în panteism vrea să identifice crearea cui naşterea. De fapt nu e nici una, nici alta. Căci în emanație lipseşte voința din naştere (mai ales în persoane) şi din creare (lui Dumnezeu, oare are pe lângă puterea naşterii Fiului şi pe cea creatoare a lumii).

dumnezeirii ceea ce este creat şi ceea ce a fost primit în rol de slujitor oa un ajutor foarte trebuincios al puterii creatoare a Tatălui [252]. Apoi spune-mi, cum nemijlocind nimeni, a fost în stare singur de facerea Fiului, dacă este făcut, chiar dacă este mai mare şi neasemănat superior ? [253] Căci ei se prefac că îmbracă acest «Fiu» ca în nişte vrăji în cinstiri amăgitoare, neruşi-nându-se, precum socotesc, de urâțenia blasfemiei. Apoi Cel ce a avut suficientă putere să dea existență unei altfel de existențe (creaturi), mai presus de toate şi de neatins, singur şi fără ajutor, cum n-a avut putere să dea consistență celor inferioare, neavând un colaborator? [254] Nu sunt vrednici de plâns cei cărora nu le este teamă să-şi inaugureze astfel de teorii ?

B. Cum de nu ? Dar mai auzi ceva. Ei spun că e prea mic pentru Dumnezeu Tatăl să săvârşească El însuşi toate.

A. Departe de noi această blasfemie. Ar fi potrivit să spui că-ți ții sufletul cât mai departe de ceea ce spun aceşti oameni: «Pune, *Doamne, pază gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele. Nu abate inima mea spre cuvinte de viclenie, ca să-mi dezvinovățesc păcatele mele, cu oamenii care lucrează fărădelegea»* (Ps. 140, 3—4). Căci cel ce zice că e prea mică pentru Dumnezeu TatăL lucrarea directă, îl socoteşte neizbăvit de orgoliu şi de îngâmfare, şi îi atribuie această pereche de patimi urâte şi murdare. Ba se dovedeşte şi altfel nepriceput, neştiind unde va ajunge cuvântul său [253]. Dar aş vrea să-ți pun o întrebare.

B. Care?

A. Nu spun ei că Fiul este făcut ?

B. Ba da. Dar ce e cu asta ?

A. Dacă vedci'", pe măsura puterii noastre, firea care stăpâneşte toate, nu ni se arată în ea tot ce e făcut foarte mic ?

B. Da, mic cu adevărat.

A. .Deci Dumnezeu a găsit cuvenit să creeze numai pe Fiul singur ? Apoi ruşinat de acest fapt, S-a oprit îndată şi a predat lucrările altuia, să cheme la existență cele ce nu erau înainte ? Totuşi, puterea de-a crea este forma cea mai frumoasă şi mai bună a slavei şi a măreției lui Dumnezeu, odată ce şi prin aceasta se cunoaşte de către noi cine şi cât de mare este. «Că *din mărimea şi frumusețea făpturilor poți să cunoşti pe Făcătorul lor»,* după cum s-a scris (înț. Sol. 13, 5). Dacă cele prin care se cunoaşte sunt mici şi neînsemnate, şi firea Lui e socotită lipsită de

- 253. Dacă Dumnezeu Tatăl le creează toate prin Fiul Cel Unul Născut, cum n-a avut nevoie El şi la crearea acestui «Fiu» de nici un mijlocitor ca să-1 creeze, dacă acest «Fiu» e atât de mare şi mai presus de toate creaturile ?

254. Aici se atribuie arienilor afirmația că Dumnezeu n-a putut aduce la existență celelalte creaturi fără ajutorul primei creaturi. Dar atunci cum a putut-o aduce singur la existență pe aceea ? întâlnim mereu teoria panteistă, după care din esența fundamentală nu iese direct decât prima formă de existență concretă.

255. Am mai spus că orice componentă cât de mică a universului, sau' a corpului omenesc, are importanța ei în formarea lor. Cele mici în ele înseşi sunt importante în. rolul ce-1 au în cadrul celor mari.

măreție, El e conştient de aceasta. Totuşi este o cinste pentru orice om, pentru orice înger, să cunoască fiecare lucru din cele din care poate fi văzut El însuşi ca ceea ce este, să câştige deplin din această cunoştință că El nu Se va ruşina niciodată să fie cunoscut, de cel ce voieşte, ca ceea ce este după fire. Deci pentru ce S-ar ruşina Dumnezeu de cele ce le are, sau ar socoti ca o micşorare a Sa cele prin care se cunoaşte ca Dumnezeu ? [2:>(î Dacă este un lucru mic şi lipsit de orice

importanță pentru Dumnezeu de-a crea Serafimii şi de-a aduce la existență îngerii, dacă îi măsoară cu mărimea firii Șale şi cu supremația (transcendența) de negrăit, oare nu e în acelaşi fel mică voia lor de-a I se închina şi de a-L slăvi ? [257] Căci celor cărora ar dispreţui să le fie Creator, cum ar voi să primească să le fie cugetat Dumnezeu ? Cum ar dori cinstirea şi închinarea noastră, dacă n-ar binevoi să ne aducă pe noi la existență ? Şi cum n-ar dispreţui El propria Sa slavă, dacă ar dispreţui cele pentru care e slăvit ?

B. Dar cum, zic ei, a creat Dumnezeu toate prin Fiul ?

A. Prin Cuvântul şi înțelepciunea şi Puterea Lui. Căci Fiul este toate acestea Tatălui [258]. Dar să prelungim puțin gândirea noastră în aceasta, păşind pe calea împărătească şi îndreptându-ne direct spre adevăr. Căci oare nu vei consimți, şi cu mare bunăvoință, că, dacă spunem că Tatăl este Creator, urmează numaidecât şi trebuința de-a cugeta că nu e nici fără putere, nici neînțelept şi nu creează fără cuvânt ?

B. Da, aşa urmează. De aici, zice Psalmistul : *«Toate întru înțelepciune le-ai făcut»* (Ps. 103, 25). Iar explicând mai clar facerea lumii întregi, proorocul Ieremia a zis : *«Domnul, Cel ce a făcut cerul cu puterea Lui, Cel ce a îndreptat lumea cu înțelepciunea Lui, a întins cerul cu înțelegerea Lui»* (Ier. 10, 12).

256. Oricât de mic ar fi un lucru, faptul că este adus la existență din nimic e o minune, care nu poate decât să pună în evidență puterea creatoare a lui Dumnezeu.

257. Față de mărirea **de** nemăsurat a **lui** Dumnezeu, tot aşa de mici sunt şi Serafimii, ca şi țânțarii şi muştele, precum tot atât de mult se arată în toate atotputernicia Lui, odată **ce El** poate face toate din nimic. Pe de altă parte, slava adusă din partea lor **ll** înalță tot aşa de puțin, sau nu-L înalță deloc. Slava adusă lui Dumnezeu le bucură în **mod** deosebit pe ele, după măsura conştiinței lor. **Şi** ele se bucură şi de slava ce I-o **aduc** pentru crearea tuturor, chiar şi a celor mici **şi** inconştiente. Dumnezeu le face **pe** toate pentru **ele** (pentru cele conştiente de existența lor), nu pentru El; le face ca să se bucure şi ele de existență. Dar El nu dispreţuieşte nici una din creaturi. Toate sunt minunate.

258. **Chiar** la **oameni** o persoană este atât de necesară alteia, căci fără **ea** nu poate **avea** adevărata înțelepciune şi putere şi cu atât mai puțin cuvânt. O persoană **este şi deosebită de alta şi constituie şi** o unitate împreună. Aceasta are loc în grad maxim la Dumnezeu.

A. Deci ce vom zice ? Proorocul Ieremia scriind clar că toate s-au creat ou înțelepciunea, cu puterea şi cu înțelegerea lui Dumnezeu, nu spune şi înțeleptul Ioan că toate s-au făcut prin Fiul ? Căci a spus : ***«Toate printr-însul s-au făcut si fără El nimic nu s-a făcut»*** (Ioan 1,3).

B. Da. Deci ce vrea să spună aceasta ?

A. Că Fiul lui Dumnezeu ni S-a arătat nouă ca fiind înțelepciunea şi puterea lui Dumnezeu Tatăl (I Cor. 1, 24).

B. Cum, sau din ce motiv n-am înțelege unitatea acestor două feluri de numiri ?

A. Explică-mi : Oare vom cugeta că Fiul a fost adus la existență prin înțelepciunea, înțelegerea şi puterea Tatălui, sau în mod neînțelept, neînțelegător şi fără putere ? Căci ei spun că a fost făcut.

B. Această afirmație este cu totul prostească. Căci n-a fost cândva când Tatăl a fost fără înțelepciune şi putere.

A. Bine zici. Te laud pentru că ai ales să cugeti drept şi corect. Dar ce zic la acestea cei ce II numără pe Fiul între cele făcute ? Dacă nu era pururea, ci a fost adus la existență prin legea creării în timp, fiind totuşi înțelepciunea şi puterea înțelegătoare a Tatălui, vor mărturisi că Tatăl a fost înainte de El slab şi fără putere şi neînțelept şi neînțelegător, şi vor admite că Fiul a fost făcut cu neînțelepciune şi fără putere, deşi învăluit într-o bogăție minunată şi nefiind între. cele în care este creația, ci în înălțimile (transcendentele) incomparabile. Dar dacă, temându-se de râsul ce şi-1 vor atrage prin ruşinea blasfemiei, ^ vor socoti că Fiul a trebuit să fie adus la existență prin înțelepciunea şi puterea Tatălui, va fi necesar să mărturisească despre El că e mai vechi decât El însuşi şi prin aceasta Creator al Său propriu. Fiul Şi-a dat deci existența Lui însuşi, dacă, fiind El însuşi toată înțelepciunea şi puterea Tatălui, S-a făcut prin puterea,-şi înțelepciunea Lui. înțelegi cum cugetarea lor curge în toate formele spre absurd ?

B. E foarte drept.

A. Dar se poate dovedi fără mare osteneală şi în alt mod absurditatea totală .a dogmei lor. Să cercetăm prin noțiuni ce ne sunt cu putință, firea lui Dumnezeu : ce este ea, care este mărimea ei şi cât se cuvine să se afle despre ea. Oare trebuie să credem că atunci când e vorba de creare, punctul de plecare pentru aducerea la existență a celor ce vor fi făcute este voința de-a fi ele ? Consimțirea acesteia la trebuința de-a fi a celor ce nu erau înainte ajunge singură pentru a aduce la existență toată creația ? Sau dispune ea de o unealtă slujitoare şi se serveşte de ajutorul necesar al unui mijlocitor, aşa cum lucrând cineva în piatră, are nevoie de cele prin care poate fi lucrător în piatră şi de un oonstruc- - tor ce ştie să construiască ? . -

B. Spune-mi, cine ar nega că ceea ce e potriyit lui Dumnezeu să facă, depinde de voința Lui de a crea ?

A. Foarte bine ai zis. Fiindcă şi dumnezeiescul Moise aşa ne-a arătat şi nu altfel pe Dumnezeu creând. Căci spune : *«Şi a zis Dumnezeu: Să fie tăria, şi s-a făcut* aşa» (Fac. 1, 6). Şi împlinirea ©perelor s-a înfăptuit odată cu rostirea cuvintelor, fără nici o întârziere care ar fi arătat, cum spun aceia, pe mijlocitorul lucrând ca slujitor, mişcându-se oa o unealtă. Căci Cuvâlntul era ca un ipostas al faptei, şi nu o simplă aprobare a ceea ce nu era. Aducerea la existență a celor făcute nu este numai în voirea lor. Dacă acesta este modul cel mai bun şi mai potrivit lui Dumnezeu Tatăl de-a crea, nu ştiu pentru ce s-ar mai recurge la vorbire ca la un ajutor al Lui şi la un mijlocitor şi slujitor, spunând că s-a creat în scopul acesta Fiul, ca cel mai de folos, ca să se folosească de slujirea Lui pentru celelalte creaturi ? Ei nu-şi dau seama, precum pare, că deşi declarând sigur că Fiul este făcut şi printre creaturi, îl declară mai înalt şi mai prețuit decât pe Tatăl [259].

B. în ce mod ?

A. Dacă Tatălui îi este necesar un mijlocitor, iar Fiul săvârşeşte cele ce voieşte numai prin voința şi consimțirile Lui, spunând leprosului cu putere : *«Voiesc, curățeşte-te»,* (Luca 5, 13) şi readucând la viață pe cei luați în stăpânire de moarte şi dând lumina atât de dorită şi de neobişnuită orbilor, oare nu va vedea cineva în El pe mijlocitorul acestora, şi nu pe împlinitorul sau pe Creatorul plin de slava cea mai strălucitoare ? Şi nu **va** depăşi prin aceasta calitatea de unealtă a unui meşteşugar, o, Ermia ? .

B. Aşa se pare. '

259. Dacă «Fiul», după arieni, deşi creatură, este Cel care creează toate celelalte, în vreme ce Tatăl nu poate face aceasta, El este într-un fel superior Tatălui, având o putere pe care nu o are Tatăl. E vorba tot de un panteism aici, contradictoriu în el însuşi, odată ce esența fundamentală nu poate emana din ea în mod direct toate, dar le poate emana o primă emanație. E tot o negație a realității unei Persoane, sau a unei comuniuni de Persoane supreme. E o existență supremă, supusă şi ea unei legi a emanațiilor. Dar când i-a putut impune această lege ? Filosofiile, în general panteiste, — ca şi religiile păgâne — nu sunt conştiente de marea taină a existenței. Căci nu-şi pun întrebarea despre ea. Consideră ceva firesc o realitate — e drept complexă —, dar supusă unor legi monotone, a căror explicare nu o caută. Marea taină este un Dumnezeu personal — sau o comuniune personală desăvârşită — conştientă şi liberă, deci şi atotputernică, în mod conştient. Un Dumnezeu care n-ar putea crea o existență din nimic, n-ar fi atotputernic. Deci. n-ar fi Dumnezeu. Taina cea mare este existența unui Dumnezeu atotputernic, şi tocmai prin aceasta este şi liber **şi** conştient **şi** depăşeşte prin toate gradele de existență prin iubire. Numai existența veşnică, care poate crea **şi** o lume din nimic, ne face vădită taina maximă a realității.

A. Pentru ce disprețuind atunci trebuința de-a cugeta drept, consideră superflue gândirea şi voința şi aleg pornirea nesocotită spre cele rele şi se îndreaptă numai spre ceea ce ie place ? Şi astfel, neținând seama de faptul că lucrarea omului nu poate săvârşi niciodată singură cele al căror făptuitor este el însuşi, ci ceea ce este făcut şi de altcineva, nu va vedea niciodată că omul nu are prin fire, cu adevărat şi neschimbat, proprietățile ființei' celei ce a construit aceea[260].

B. Cum ar putea avea loc aceasta, când nici universul nu poate fi cu adevărat construit de om ? Ci un arhitect, de pildă, sau un metalurgist nu poate produce niciodată singur operele meşteşugului lui de arhitect sau de metalurgist.

A. Drept ai zis. Şi admir subțirimea cugetului tău şi o laud. Căci în ce fel Fiul, dacă este făcut, va lucra în mod egal şi neschimbat ca Dumnezeu Tatăl ? Şi cum va avea în propria fire ceea ce e propriu şi excepțional ființei Celei mai presus de toate : chemarea la existență a celor ce n-au fost înainte, mutându-le astfel în chip atotputernic şi fără nici o greutate la existență şi înfăptuind astfel numai prin voință creația ? Sau oare nu va fi Creator al lor şi Însuşi Tatăl, având suficientă spre aceasta firea Sa şi neavând trebuință de ajutorul vreunei lucrări din partea cuiva din cele create ?

B. Aşa este.

A. Precum deci operele meşteşugite de lucrarea şi ştiința omenească nu sunt capabile să facă şi să lucreze cele ale omului, în acelaşi mod şi în acelaşi sens, socotesc, că nu vor lucra operele mâinii dumnezeieşti cele ale lui Dumnezeu. Iar deoarece le-a creat şi le-a lucrat Fiul, este pentru că nu este şi El împreună cu celelalte, operă a mâinii dumnezeieşti, nici n-a fost adus la existență din nimic ca Creator, ci a primit existența mai degrabă în mod ființial şi nu o are mai mică decât însuşi Tatăl[261].

B. Dar, se va zice, El lucrează cele ale creației mişcat de Tatăl. Căci a spus El însuşi':

260. Aşa-zisul «Fiu» al iui Dumnezeu este, după arieni, o creatură a Lai, şi jru poate avea calitățile lui Dumnezeu care L-a produs prin creație; dar nici operele Lui nu pot avea însuşirile Lui.

261. Dacă săvârşirea unor lucruri impersonale nu poate fi decât opera unor persoane umane, cu atât mai mult înfăptuirea marii opere impersonale a universului din nimic nu poate fi decât produsul unui act al unui Dumnezeu personal. Persoanele se nasc din persoane, nu sunt opera unor fapte exterioare. E drept că şi alte forme de existență nasc existențe din firea lor (animale, ierburi). Dar aceasta are loc fără voința şi conştiința celor ce nasc. La oameni şi în Dumnezeu, naşterea are loc nu fără voință şi conştiință.

Avem aici un important argument că lumea, cu caracterul ei de obiect, inconştient şi involuntar, sau neavând totul voluntar şi conştient (oamenii), nu poate fi decât opera unei puteri supreme, personale, deplin conştiente şi voluntare.

Numai persoana poate meşteşugi lucruri. Dar tot. numai ea poate şi naşte alte persoane. Astfel numai Dumnezeu ca existență personală supremă a şi putut crea lumea, dar a şi putut naşte un Fiu.

«Cuvintele, pe care Eu vi le grăiesc vouă, nu le grăiesc de la Mine. Ci Tatăl care rămâne întru Mine face lucrările El însuşi» (Ioan 14, 10). Şi iarăşi : *«Lucrările pe care Eu le fac nu sunt ale Mele, ci ale Celui ce M-a trimis pe Mine»* (Ioan 14, 24).

A. Acestea ştiu că ni le-ar obiecta adversarii. Căci nu vor înceta nicidecum să strâmbe adevărul. Şi textele care ar trebui să fie înțelese în chip înțelept, dacă le aplică iconomiei cu trupul, ei le vor falsifica în modul cel mai viclean. Dacă deci, făcându-se negatori în mod copilăresc ai tainelor lui Hristos, despart de Cuvântul iconomiâ cu trupul, să răstălmăcească prosteşte după plăcerea lor textele pe care le voiesc. Iar dacă consimt ou cei hotărâți să cugete drept, că Dumnezeu Cuvântul, fiind Dumnezeu, S-a făcut trup şi S-a numit om, pentru ce vată mă înțelepciunea iconomiei şi prefac prin aceasta în ceea ce voiesc cuvintele cele mai potrivite şi caută să convingă şi pe alții să opună ceea ce le convine şi cugetă ei propriu firii şi slavei Unuia Născutului ? Nenorociții de iudei ar fi trebuit să se lase uimiți de admirație de explicările mai presus de Lege ale lui Hristos şi de depăşirea de către El a îngustimii ei mozaice şi să-L aplaude prin laude şi slăviri ca Dumnezeu. Dar în aţâțări de mânie n-au făcut-o aceasta, ci, aprinşi de simțirile de pizmă, au alunecat fără iubire de Dumnezeu în trebuința defăimării. De aceea, când spuneau că : *«Acesta nu scoate demonii decât prin Beel-zebul, căpetenia demonilor»* (Matei 12, 24) ; când că : *«De unde are Acesta înțelepciunea aceasta şi puterile ?»* (Matei 13, 54). Ar fi prea aspru şi foarte depărtat de iconomia înțeleaptă să nu se spună deschis celor cu o astfel de dispoziție că este Dumnezeu din Dumnezeu, dar că Ş-a arătat şi S-Ja făcut om ca noi pentru noi. «Sunt ale Mele, le spune, înțelepciunea şi puterea şi Eu sunt împlinitorul minunilor şi nu am adăugată din afară această putere, nici nu Mă laud ca şi cu demnități străine, cu cele ce-Mi sunt proprii». Nu L-ar fi suportat dacă le-ar fi spus acestea, cei ce scrâşneau din dinți crezând chiar cuvintele Sale atât de moderate, cei ce se repezeau ca nişte câini şi lătrați cu îndrăzneală chiar când cuvintele Sale se ridicau peste măsurile omeneşti [262]. Tăind deci mult din răutatea lor, îi duce pe încetul spre o înțelegere mai înaltă, le arată cu delicatețe că nu trebuie să cugete că Stăpânul şi Dumnezeul tuturor lucrează cu

262. Ne mirăm că Hristos nu ne-a descoperit mai multe din infinita bogăție a vieții Sale dumnezeieşti. Dar" măsura modestă în oare El ne-a vorbit despre dumnezeirea Sa, ne este atât de greu de înțeles. Pc de altă parte, EI făcându-Se om, a voit să-L simțim aproape de noi.

puterea lui Beelzebul, ci atribuie strălucirea faptelor săvârşite puterii'negrăite a Tatălui şi le arată ținând în modul cel mai cuvenit de firea dumnezeiască. Iar fiind şi El însuşi în Tatăl şi având în Tatăl pe ^ Născătorul, pentru identitatea Lor neschimbată şi ființială, a declarat că Tatăl rămâne în El şi îndeplineşte cu El faptele Sale. Căci n-ar cugeta cineva adevărul, dacă are minte, spunând că o faptă potri vită lui Dumnezeu şi aparținând în mod propriu Lui, este a trupului, sau a omenescului, înțeles unic .şi de sine. Spusa aceasta nu se desparte, după socotința mea, de înțelegerea adevărată. B. De fapt, nu. Căci e dreaptă.

A. Dar aş mai spune că.ei se află în contradicție şi cu cuvintele lor, socotind că Fiul lucrând, e supus lucrării. Şi pe lângă aceasta, îşi mai arată şi lipsa de evlavie față de Tatăl.

B. Explică-mi cum. Căci nu Înțeleg.

A. Oare ce e dat cuiva de altcineva, o, iubitule, nu i se poate şi lua, chiar dacă poate nu i se ia de fapt, pentru că acela socoteşte că nu trebuie să i se ia încă, deşi e în stare să o facă ? Iar ceea ce nu! e fixat în cineva prin legile firii, ci îi este adăugat şi venit din afară, nu va fi pentru unii uşor de lepădat prin faptul că poate suferi lepădarea de aceea, chiar dacă nu o suferă de fapt ? [203]

B. Aşa e, desigur.

A.. Observă deci câtă necredință este în acestea împotriva Unuia Născutului. Dacă lucrează suportând lucrarea şi îi este dată de către Tatăl puterea de-a crea, ce-L mai împiedică să spună cu noi: *«Prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt şi harul Lui, care a.venit la mine, n-a fost în zadar»* (I Cor. .15, 10) ? Şi : *«Har vouă şi pace de la Dumnezeu Tatăl nostru şi de la Domnul Iisus Hristos»* (I Cor. 1, 3). Cum ar mai fi putut-o spune aceasta preaînțeleptul Pavel, dacă nu s-ar fi hotărât să mintă ? Cum ar mai fi împreună Dătător cu Tatăl al harului, cel ce primeşte harul ?[264] Nu s-ar despărți, după părerea mea, de părerea cuvenită . şi adevărată, dacă ar socoti puterea creatoare a Celui Unul Născut şi Fiul nedesăvârşită şi va putea deveni vreodată nelucrătoare, dacă, fiindu-I dată de Tatăl, Acesta ar voi să despoaie firea Lui de lucrarea dăruită, de care, mişcat fiind, s-a arătat, cum zic aceia, făcător ? Căci cel mişcat de vreun lucru, se poate opri, dacă nu va mai fi mişcat, dat fiind că nu are mişcarea ca rod al ființei proprii [265].

B. E adevărat.

A. Pe lângă aceasta, mai ține seama de următorul sofism dur, amar şi deşert al lor.

B. Care e acesta ?

263. Dacă «Fiul» care, după arieni, e creatură şi nu născut din ființa Tatălui, avea puterea de-a crea celelalte, neținând de ființa Lui, Ii poate fi uşor dăruită lucrarea, dar şi El o poate lepăda uşor. Un astfel de «Fiu», devenit Hristos, nu ne poate împărtăşi învierea şi viața veşnică de nepierduf.

264. Desigur, şi prin episcop şi preot se comunică harul, dar Cel ce-1 dă prin ei este Hristos, Care este, ca Dumnezeu, izvorul harului.

265. Dacă aşa-zisu] «Fiu» creat, după teoria ariană, are lucrarea creatoare nu ca rod al ființei durrinezeieşti, ci ca dăruită de Dumnezeu, ea I se poate lua de eătre Dumnezeu când voieşte.

A. Nu i-ai. auzit vorbindu-ne adineauri despre Tatăl şi ridicând cuvântul lor despre El mai presus de ceea ce, după ei, este umilit şi coborât ? Căci Fiul a fost adus, ziceau ei, în mod folositor şi necesar, la existență, deoarece lucrarea directă a Tatălui cu privire la toate este

dezonorantă pentru El şi de aceea este o existenţă mai apropiată de creaţie şi inferioară Tatălui, adică Fiul, care a înfăptuit celelalte[2m].

B. I-am auzit.

A. Unde ajunge deci născocirea lor savantă, dacă toate ale creaţiei le-a lucrat Tatăl prin Fiul ? Căci a lucra printr-un mijlocitor, care nu are mişcare proprie şi stăpânită de el, ci suportând-o aceasta ca o unealtă, aş spune fără şovăială că înseamnă a lucra direct Tatăl însuşi. De aceea este o naivitate de-a spune că este dezonorant pentru Dumnezeu Tatăl oa să fie apropiat prin lucrare de alţii ca mici, dar nu şi pentru Fiul. Căci ce nu este mic pentru firea lui Dumnezeu din cele ce se află între cele create ? Să-şi dea seama că măsurând firea cea fără măsură, declarând pe unele mici în raport cu ea, iar altceva mare şi mai presus de fire şi nu departe de ea, nu ştiu cum n-ar fi decât flecăreală [267].

B. Foarte bine ai grăit.

A. Să lăsăm deci, Ermia, aceste sofisme zadarnice şi aceste aiureli. Să trecem la mărturisirea scumpului adevăr că Unul Născut este Dumnezeu şi a ieşit prin fire din Dumnezeu Tatăl. Şi dacă firea fără de început, cea mai veche şi nefăcută este existenţa adevărată, să se arunce toată defăimarea şi minciuna. Căci cum am accepta că Cuvântul -lui Dumnezeu cel cu adevărat existent a apărut mai tîrziu şi a-fost făcut şi nu va spune, socotesc, orice bine cugetător că făcând aceasta, n-am căzut din cea mai deplină bunăvoinţă ? Sau răspunde-mi la întrebarea ce ţi-o pun : nu vei mărturisi că e adevărat ceea ce spun ? Dacă vorbeşte de Fiul lui Dumnezeu, socotesc că nu vorbeşte (înţelege) cineva pe altul decât pe El însuşi, chiar dacă au fost ridicaţi mulţi la filiaţia adoptivă. Mintea ascultătorilor e purtată repede şi neîndoielnic pe drumul spre

Acel unic şi cu adevărat Fiu prin fire. Sau nu-ţi pare lucrul acesta adevărat ? B. Ba da.

A. Nu există pentru noi decât un singur Dumnezeu prin fire şi adevărat. Şi precum unul dintre noi s-ar gândi să vorbească despre Dumnezeu fără să adauge nimic, nu ne-ar veni în minte că se indică un altul, oricât de mare ar fi mulţimea căreia i se dă acest nume în cer şi pe pământ, precum s-a scris (I Cor. 8, 5), aşa mintea iubitorilor de Dumnezeu se va gândi în mod exclusiv la Fiul cel Unul şi adevărat, dacă cineva ar numi în mod unic pe Fiul lui Dumnezeu. Dar ne-ar mai putea ajuta la cele spuse şi aceasta.

266. Un Dumnezeu care n-ar putea face lucruri câj de mici din nimic, n-ar fi un Dumnezeu atotputernic. De aceea arienii, ca orice panteişti, nu îndrăzneau să facă o deosebire clară între naştere şi creaţie, recurgând la ideea vagă dc emanaţie,-care le supune toate unor legi inexplicabile.

267. Toate sunt mici faţă de firea nemăsurată. Căci toate sunt din nimic. E greşit a declara că vreuna din creaturi e mare şi mai presus de fire, dacă e creatură. -

B. Ce voieşti să mai spui ?

A. Nu eşti de acord, bunule, că ceea ce este cu adevărat este unul, şi nu multe ? Iar acest unul este Dumnezeu, sau firea lui Dumnezeu ? [268]

B. Da, o spun şi eu.

A. Dar cele făcute şi chemate de El la existenţă nu sunt existente ?

B. Ba da, cum să nu, odată ce există ? Dar prin imitarea Celui ce există cu adevărat [2G9].

A. Sunt de acord cu tine, căci judeci foarte bine. Cel ce e prin imitare fură totdeauna ceva din slava Celui ce este prin fire. Precum deci dacă se cunosc multe cele ce sunt prin imitarea Celui ce este cu adevărat, iar Cel ce este ou adevărat este Unul, la fel, socotesc, deşi se numesc mulți dumnezei şi fii, Unul este Fiul şi Dumnezeu prin fire şi ou adevărat, având ca o rădăcină a maşterii negrăite firea Tatălui. De aceea se mărturiseşte în mod cuviincios coetern, de către noi şi de către sfinții îngeri, şi nu S-a adus la existență prin creație împreună cu creaturile, precum au socotit să cugete cei dezordonați la minte, care n-au cunoscut cu adevărat adevărul, adică pe Hristos, prin Care şi cu Care fie slava lui Dumnezeu Tatăl împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL V

268. Gele multe sunt mărginite. Ele pot reprezenta părți din adevăr, dar nici una adevărul întreg. Şi nici la o unitate desăvârşită nu ajung. Pe lângă aceea, sunt dependente nu numai unele de altele, ci şi toate de Unul Absolut.

269. Adevărul este una cu existenta. Existența totală este Adevărul prin excelență. Cele mărginite sunt fărâme de adevăr, sau, dacă este în ele ceva contrar existenței, este în ele prezentă şi minciuna.

Cele proprii dumnezeirii şi slava ei prin fire sunt comune Fiului şi Tatălui.

Fiul primeşte toate cele dumnezeieşti ale Tatălui

A. Din toate raționamentele rezultă, precum apare, în mod convingător şi necesar că Fiul n-a apărut mai târziu şi nu are scăderea de-a nu fi fost, ci trebuie mărturisit mai degrabă că a odrăslit din însăşi ființa Tatălui, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, fiind părtaş la o slavă înaltă şi mai presus de fire şi prin supremația Sa fiind dincolo de orice măsură şi neasemănată, depăşind firea a tot ce este creat, întrecând-o atât de mult, cât ar putea socoti cineva că o face şi Tatăl însuşi.

B. Sunt de acord. Drept cugeti. Totuşi, de voieşti, te voi întreba ceva iarăşi.

A. Bine, prietene, voi ține seama cu toată plăcerea şi fără şovăială de datoria de-a răspunde cuvintelor celor ce se opun adevărului. *«Căci cel blând trebuie să fie şi războinic»,* cum ne-a arătat un cuvânt sfințit (Ioil 3, 10). Iar tu arată ce gândeşti, având în minte ceea ce s-a scris : *«Mulge laptele şi va fi unt»* (Prov. 30, 33).

B. Ştii deci că auzindu-te pe tine numind pe Fiul Dumnezeu adevărat şi deofiinţă cu Tatăl, adversarii îndată vor spune : Celui ce este după Tatăl în acestea, o bunule, cum nu I s-ar cuveni mai degrabă să fie lăudat pentru bunătăţile proprii şi să nu trebuiască să strălucească prin cele din afară ? Un Dumnezeu adevărat, socotesc că este desăvârşit şi complet prin El însuşi, nefiind lipsit, socotesc, de nimic din cele ce sunt proprii unei astfel de firi.

A. Ce spui ? Ce cuvânt îndrăzneţ şi pornit fără frâu spre răutate ! Spune deci deschis în ce mod acest nepriceput şi aiurit a născocit o mulţime de astfel de blasfemii nesocotite ?

B. Dacă Fiul este Dumnezeu adevărat şi deofiinţă cu Tatăl, zic ei, trebuie să aibă de la Sine cele prin oare e Dumnezeu şi trebuie să fie lăudat mai degrabă prin prerogativele Lui decât prin cele de la Tatăl. Dar, ceea ce e văzut având El, este de la Tatăl şi îi este dat lui de Dumnezeu. Căci a spus că viază pentru Tatăl şi e slăvit şi sfinţit de El şi a revenit la viaţă a treia zi prin puterea Tatălui; şi cu numele dumnezeirii S-a îmbogăţit prin împărtăşire şi se închină împreună cu noi şi se supune Tatălui şi primeşte de la El împărăţia şi stăpânirea. Acestea ni le-au predat nouă sfintele şi dumnezeieştile cuvinte [270]..

A. O, Ermia ! Cât de mare şi de cumplit e numărul blasfemiilor care înconjoară ca un cerc în mod neevlavios adevărul, lătrând la el ! E timpul, pe cât se vede, să ne ■înarmăm şi noi cu armătura lui Dumnezeu şi cu sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, folosindu-le bărbăteşte, netemându-ne de nimic, chiar dacă ne atacă cu cele mai urâte şi mai sălbatice cuvinte. Dar dacă cugetările noastre s-ar desfăşura amestecat, explicarea noastră ar aluneca uşor de la aceasta la aceea şi de la aceea la aceasta, făcând cunoaşterea fiecăreia din ele neclară şi greu de văzut. Dimpotrivă, se va arăta foarte bine adevărul de nerespins dacă se va face cercetarea distinctă şi separată a fiecărei blasfemii. Să vorbim deci cu cât mai multă claritate şi în mod separat şi în ordinea cuvenită. despre fiecare. Dar în prealabil aş vrea să aflu de la tine aceasta : socotesc ei cuvintele grăitorilor de Dumnezeu (scriitorilor Sfintei Scripturi) adevărate şi drepte sau, respingându-le oa neesenţiale, nu le dau nici o importanţă.?

B. Socotesc că le declară nemincinease.

Şmerirea şi limbajul îndoit despre Fiul

A. Deci scrie preasfântul şi preaînţeleptul Pavel despre Unul Născut: *«Aceasta s-o cugete fiecare dintre voi, ca şi în Hristos Iisus, Care fiind in chipul lui Dumnezeu, nu răpire a socotit a fi întocmai ca Dumnezeu, ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-Se. Şi întru înfăţişare aflându-Se ca om, S-a smerit*

pe Sine, făcându-Se ascultător până la moarte, şi încă moarte de cruce. De aceea şi Dumnezeu L-a preaînălţat pe El şi I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor, pământeşti şi al celor de dedesubt; şi să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, spre slava lui Dumnezeu Tatăl» (Filip. ***2, 5***—11).

B. Şi ce înseamnă aceasta ?

A. Nu împarte, iubitule, istorisirea, între două timpuri şi nu ne prezintă o îndoită cunoaştere a tainei? Un timp precizat este cel de la început şi întâiul, în care Cuvântul era în chipul şi egalitatea lui Dumnezeu Tatăl. Al doilea şi posterior este cel în care, părăsind într-un anumit fel existența în

270. Adversarii, voiau, să vadă în «Fiul» o formă nouă a însuşirilor Tatălui, aşa cum se vede la oameni. Şi o practicare independentă a lor de către Fiul. Ei nu înțelegeau taina unei anumite prezente a unei persoane iubite în lucrarea allei persoane, chiar la oameni.

chipul şi egalitatea Tatălui, S-a deşertat pe Sine luând chip de rob şi suportând însăşi moartea pe cruce. Atunci hotărând să primească ceea ce era adaos prin fire şi ființial. Şi-a rânduit aceasta ca o lege prin har, adică numele mai presus de tot numele şi trebuința de a I se aduce ca atare închinare de către noi înşine şi de către sfinții îngeri. B. Aşa este.

A. Deci tot textul Scripturii de Dumnezeu insuflate se referă la amândouă când prezintă pe Fiul încă nepogorât prin deşertare, ci aflat în înălțimea dumnezeirii, unde Se afla Tatăl; şi când, dimpotrivă, îl prezintă pogorât, din grija pentru noi, îl prezintă printr-o pornire voită, în starea golită între noi şi în lipsa de slavă a trupului, după renunțarea la cele de sus. Care deci (voi întreba) vor fi socotiți înțelepți şi pricepuți la minte ? Cei ce îşi vor însuşi în acestea grăirea îndoită şi ținând seama de două firi şi repartizând timpurilor cuvenite explicarea tainei, sau cei ce socotesc că ar putea vedea o amestecare şi o confuzie a lucrurilor şi a timpurilor, încât să aplice fără distincție cele ale trupului şi pentru trup Cuvântului provenit din Tatăl, iar cele proprii şi excepționale ale Unuia Născut să le atribuie trupului şi timpului propriu lui ?[1]

B. Cum s-ar vorbi în acest mod ambiguu, despre ceea ce este mai înalt ? Trebuie mărturisit un Hristos şi un Fiu unic după Scripturi : Prin înțelegere şi prin gândirea rațională până când Unul Născut se ținea despărțit de trup; prin unirea cu El, El strălucea cum se cuvenea de măririle dumnezeirii ca proprii firii Lui. Iar când S-a unit cu trupul şi S-a făcut om, a primit şi cele provenite din deşertare.

A. Grăirea se referă prin urmare la amândouă, dacă se ține seama de ceea ce e potrivit fiecărui timp.

B. Foarte adevărat.

1De aici proveneau concluziile panteiste ale arienilor: atribuiau cele trupeşti ale lui Hristos, dumnezeirii Lui, si cele mai' presus de timp, trupului Lui. Nu făceau o distincție clară între cele materiale şi cele spirituale şi între cele dumnezeieşti şi cele ale lumii acesteia. Credința creştină nici nu le confundă, nici nu le desparte.

A. A lăsa deci să se amestece amândouă, este un lucru cu totul prostesc. Aceasta ne va întuneca şi ne va tulbura în aşa fel, că nu vom mai avea cunoştinţa dreaptă.

B. Adevărat.

A. Deci Acelaşi când este încă Cuvântul şi Unul Născut din Tatăl, când este şi om şi, ca atare, întîiul Născut şi între mulţi fraţi. Dar dacă-i aşa, nu e foarte cuvenit şi potrivit să se folosească de două feluri de

cuvinte : unul care arată culmea cea mai înaltă şi altul care se referă şi coboară la cele de jos şi la noi ? Aceasta, pentru că voinţa şi scopul Lui era să convingă pe cei de pe pământ că este cu adevărat Dumnezeu din Dumnezeu, dar S-a pogorât pentru noi în cele ale noastre şi nu disprețuieşte măsura (granița) deşertării (chenozei). Sau oare nu condamnă El însuşi prin aceasta ca neînțeleaptă socotința că n-a fost o voință bună faptul de-a nu fi respins hotărârea de-a Se face ca noi ? Se putea ruşina de cuvinte prin care niciodată nu se ruşinează măsura omenească ? Căci aş întreba, în mod cuvenit, pentru ce ai* fi trebuit să coboare la o fire, a cărei lipsă de slavă, micime, ar fi fost o povară greu de purtat pentru Cel ce era Dumnezeu din Dumnezeu ? Şi dacă respingerea unor cuvinte ca ale noastre ar fi fost potrivită şi necesară pentru El, pentru a putea păstra nevătămată şi nepătată frumusețea dumnezeirii, cum n-ar fi fost la fel şi înainte de-a Se uni cu trupul — ba chiar mai mult — socotită foarte lipsită de importanță primirea smereniei ? Dar socotesc că nimeni nu va împinge nebunia până lâ o nu admira pe Unul Născut, pentru că, de dragul nostru, n-a ținut să rămână în demnități excelente şi supreme, adică în chipul şi egalitatea Tatălui [2], ci a ales golirea (chenoza) în trup, cu toate urmările ei normale şi cuvenite, socotind această umilire ca nimic, numai oa să restabilească integritatea noastră, re-creând firea de la început în El spre înnoirea vieții în Duhul [3]. Pavel lămureşte pricina întrupării, spunând că Cuvântul lui Dumnezeu n-a venit să ajute pe îngeri, ci pe cei din sămânța lui Avraam : *«Pentru aceea dator era întru toate să Se asemenefraților, ca să fie milostiv şi credincios Arhiereu în cele către Dumnezeu»* (Evr. 2, 17). Şi iarăşi : *«Deci, de vreme ce pruncii s-au făcut părtaşi 'sângelui şi trupului, în acelaşi fel şi El S~-a împărtăşit de acestea ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce avea stăpânirea morții, adică pe diavolul»* (Evr. **2,** 14). Şi pentru ce dau aceste texte, când este de

---

2 Arienilor li se părea greu să admită că însuşi Fiul lui-Dumnezeu, deoființă cu Ei; S-a făcut om, asumând micimea omenească. Sf. Chirii răspunde că Fiul n-avea motive să Se ruşineze spunând cuvinte de caro nu se ruşinează nici un om, fiind cuvinte de smerenie din iubire.

3 II admirăm pe Fiul lui Dumnezeu pentru că renunță pentru o vreme la strălucirea Lui supremă, luând chip de rob pentru a umpie acest chip al nostru de strălucirea Lui dumnezeiască. Admirația aceasta arată că nu putem spune ce e mai mare în Fiul lui Dumnezeu .- faptul de-a fi în strălucirea Tatălui Său, sau de-a Se coborî la noi din dragoste pentru noi, pentru a ne înălța şi pe noi. Poate că trebuie să cugetăm că, capacitatea de-a Se pogorî la noi, când ne putea ridica la înălțimea Lui, se cuprinde în însăşi înălțimea Lui extremă. Ea nu e înălțime egoistă, ci o înălțime în iubirea extremă.

Am spus într-o notă anterioară că a face ceva din nimic este un semn al atotputerniciei lui Dumnezeu. Dar a uni Fiul lui Dumnezeu chipul Tatălui Său, pe care îl poartă ca născut din ființa Lui, cu chipul omului creat de El, duce până la capăt iubirea extremă a lui Dumnezeu față de făptura atotputerniciei Sale, iubire arătată şi în crearea acestei făpturi.

Dumnezeul credinței creştine este într-adevăr Dumnezeul supremei iubiri. El dă un sens pozitiv culminant existenței. Sensul acesta e formulat în trei învățâ-, turi : a) un Dumnezeu -al Treimii; b) Un Dumnezeu Creator al lumii;[1] c) Fiul lui Dumnezeu făcut om Se poate uni cu ei pentru veci, ca şi cu frații Săi. Credința creştină vede pe Dumnezeu în culmea atotputerniciei şi a iubirii, dar şi valoarea culminantă a omului, creat pentru a fi unit cu Fiul lui Dumnezeu ca şi cu un frate al Său.

preferat celor ce voiesc să-L înțeleagă, să asculte pe Hristos strigând deschis către Dumnezeu Tatăl din ceruri : *«Jertfă şi prinos n-ai voit, ardere de tot şi jertfa pentru păcat n-ai binevoit. Atunci am zis: Iată vin să fac, Dumnezeule, voia Ta»* (Ps. 39, 10—11). Şi care era voia înțeleaptă şi simțitoare a Tatălui pentru noi ? Să desființeze puterea morții în moartea lui Hristos şi, pe lângă aceasta, a păcatului şi a celui ce a inventat şi a meşteşugit la început păcatul şi să se aducă răscumpărarea tuturor prin sângele cel sfânt [4]. Astfel dumnezeiescul Pavel scrie iarăşi despre Fiul : *«Şi de aceea este Mijlocitor unui Nou Testament, ca, prin moartea primită spre răscumpărarea greşalelor de sub întâiul Testament, cei chemați să ia făgăduința moştenirii veşnice. Căci acolo unde este Testament, este sigur pentru cei morți, fiindcă nu mai are vreodată putere, până trăieşte cel ce l-a făcut»* (Evr. 9, 15—17). Dacă trebuia deci să moară Fiul spre împlinirea iconomiei şi nu a fost fără folos trebuința de-a primi moartea, cum nu era necesar şi folositor să moară ? Chiar folosirea cuvintelor smerite nu era de lepădat de către Cel ce â primit-o pe aceasta. îți pare îndrăzneață şi deşartă această explicare a mea, sau lipsită de ruşine ? B. Nicidecum.

A. Căci era şi este Cuvântul, şi odată venit în trup, câte era înainte de trup. Dar cele ce e văzut că Şi le-a asumat pentru trup, nu era la început.

B. De pildă ce ? Cuvântul e adânc şi nu e uşor de înțeles.

A. Oare nu era, iubitule, Dumnezeu Cuvântul şi Cuvântul la Dumnezeu (Ioan 1, 1) ? Nu era El *«lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume»* (Ioan 1, 9) ? Nu era Unul Născut şi în sânul Tatălui (Ioan 1, 18) ? Nu vine de sus şi nu e deasupra tuturor (Ioan 3, 31) ? Nu spune El însuşi despre Sine : *«Eu nu sunt din lumea aceasta»* (Ioan 8, 23) ?

B. Da. Căci spui cele ce le spune şi dumnezeiasca Scriptură.

A. Deci socoteşti oare că smerirea (deşertarea) a adus. Cuvântului o pierdere a celor proprii firii Cuvântului la început, în aşa fel că I-a adus o abatere şi o schimbare în sens rău ?

B. N-aş socoti-o aceasta niciodată. Căci îl ştim şi îl credem pe Fiul mai presus de schimbare, odată ce Pavel a scris ***«Iisus Hristos ieri şi azi şi în vecii vecilor Acelaşi»*** (Evr. 13, 8).

A. Ceea ce spui e drept, foarte înțelept, prietene. Căci dacă ar fi primit o micşorare şi vătămare în însăşi slava şi firea Lui printr-o prefacere, cum L-am mai cugeta ca pe Acelaşi ? E deci necesar a crede că Unul Născut a rămas stabil în cele ce era pururea, chiar dacă S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi (Ioan 1,14).

B. E de fapt necesar.

A. Să ne întoarcem deci şi spre cele ale trupului, adică spre cele din cauza trupului. Cel nepipăibil S-a făcut pipăibil. De aceea şi Toma,

4Sângele sfânt al lui Hristos nu poate li supus morții definitive, pentru că în El nu e nici un gând despărțitor de Dumnezeu, ci ***6*** plin de puterea dumnezeiască prin gândurile lui Hristos cel atotcurat. De aceea se deschide deplin vieții nesfârşite a dumnezeirii. Credința creştină recunoaşte taina legăturii intime dintre materie şi trup, dintre sânge şi viața spirituală în persoana omenească.

atingând cu mâna şi cu degetele semnele cuielor, a zis : ***«Domnul meu şi Dumnezeul meu*** .'» (Ioan 20, 28). S-a arătat văzut Cel nevăzut. Şi dumnezeiescul David a îndreptat spre El o psalmodie frumoasă/ zicând : ***«Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit şi a chemat pământul. De la răsăritul soarelui şi până*** lu ***apus, din Sion este strălucirea frumuseții Lui. Dumnezeu în chip vădit va veni; Dumnezeul nostru şi nu "va tăcea»*** (Ps. 49, 1—3). Când şi cum şi în ce mod a venit la noi în chip văzut Dumnezeu, Care a şi chemat tot pământul, dacă nu când S-a făcut om Unul Născut şi Cel nevăzut de nici o făptură S-^a arătat văzut din pricina trupului şi a obosit în călătorie când a parcurs cetatea samarineniior şi când a avut nevoie de hrană trupească (Ioan 4, 6), deşi ***«dă celor flămânzi putere»,*** după cuvântul proorocului (Isaia 40, 29) ? ***«Cel în care viețuim şi ne mişcăm şi suntem»*** (Fapte 17, 28) se spune că va fi cu noi şi în moartea trupului.Vei atribui acestea, prietene, Celui Unul Născut-şi înainte de trup şi nu vei vătăma prin neînțelegere cuvântul sănătos şi evlavios despre El ?

B. Ba îl vom primejdui!

A. Să ne feriim deci de lipsa de evlavie şi de vina păcatelor împotriva credinței. Cele câte se cuvin iui Dumnezeu şi sunt mai presus de firea noastră, să le atribuim Fiului până ce încă nu S-a făcut ca noi, iar cele ce sunt umilite şi înțelese ca ale noastre, să le întoarcem în chip iconomic spre El şi să le facem să fie «robite», după Scripturi, ***«spre ascultarea Lui»*** (II Cor. 10, 5). Să nu pătimim ceva din cele contrare rațiunii şi minții. Când zice Hristos : ***«Şi nimeni nu s-a suit la cer, decât Cel ce S-a pogorât din cer, Fiul Omului»*** (Ioan 3, 13) nu vom coborîdin cer şi trupul însuşi ? [5] Chiar dacă proorocul afirmă clar sfințenia Fecioarei şi spune deschis : *«Iată, Fecioara în pântece va avea şi va naşte Fiu şi va chema numele Lui Emanuel»* (Isaia 7, 14), nu cugetăm că Dumnezeu Cuvântul cel din Dumnezeu a avut în pântecele trupesc al Fecioarei temelia subzistenței Sale de ia început, odată ce Pavel îl numeşte strălucirea slavei şi pecetea ipostasului lui Dumnezeu, indicându-ne prin înțelesuri mai presus de cuvânt naşterea Lui netrupeascâ şi negrăită [6]. •

B. Sunt cu totul de acord.

A. împreună cu realitățile, trebuie cugetate deci şi cele cuvenite fiecăreia. Astfel vom merge direct la adevăr. Nu vom desființa nici limbajul înalt în favoarea unuia fără slavă din pricina trupului şi a celor proprii lui, nici ale trupului şi cele cauzate de el nu le vom înălța

5 Se menține mereu distincția între dumnezeirea şi umanitatea lui Hristos, respingându-se amestecarea lor panteistă, cum făceau arienii. Umanitatea lui Hristos nu e şi ea din cer, ca cea mai înaltă creatură.

6 Taina cea mare este că, rămânând Fiul lui Dumnezeu ipostas al ființei Lui dumnezeieşti, dar făcându-Se şi ipostasul firii omeneşti, şi putându-Se manifesta aceeaşi Persoană şi ca om şi ca Dumnezeu, nu se alterează nici una din aceste calități. Cum rămâne Dumnezeu în lucrările Sale omeneşti şi cum nu încetează de-a fi om în lucrările dumnezeieşti ? Inomenirea în cele dumnezeieşti şi îndumne-zeirea în cele omeneşti este o taină greu de înțeles.

peste cele ale noastre din pricina iconomiei. Ci păstrând mai degrabă în mod neschimbat ceea ce este propriu Celui Unul Născut, îl vom cunoaşte fiind Acelaşi şi înainte de unirea cu trupul şi când S-a făcut trup, deşi spune despre El şi unele din cele ce sunt mici şi umilite din pricina umanității asumate.

B. Dar dacă te gândeşti — se va zice — să vezi toate întorcându-se împrejurul iconomiei cu trupul, prin ce mijloace vom mai afla ce este firea Cuvântului ?

A. Dar, prieteneşte voi întreba şi eu: dacă voieşti să. vezi toate întorcându-se în jurul a ceea ce este firea Cuvântului, trebuie să explici cum vei şti şi de unde că S-a făcut om ? Căci nu va cunoaşte cineva din cele omeneşti cele proprii dumnezeirii. Iar Cel ce este neasemănat superior şi crezut că Se deosebeşte neîndoielnic prin firea Sa, spune-mi, cum va putea să arate prin Sine cele atât de mici ? A şti sigur şi clar că Cuvântul era Dumnezeu, dar nu şi că S-a făcut şi om, nu ne-ar ajunge spre vreun folos. Dar dacă se adaugă credinței în primul fapt şi al doilea, credincioşii sunt satisfăcuți în înțelegerea lor [7]. De aceea şi înțeleptul şi grăitorul de Duimtnezeu Ioan zice : *«Cine este cel ce biruieşte lumea, dacă nu cel ce crede că Iisus este Fiul'lui Dumnezeu ?»* (Ioan 3, 5). Căci numele *Iisus* este un nume nou dat Cuvântului şi contemporan cu venirea Lui în trup. Iar o prezicere a unui prooroc ne ajută iarăşi, zicând : *«Şi vor chema numele Lui cel nou cu care Domnul îl va numi pe, EU* (Isaia 62,2). Căci n-a făcut, iubitule, Gavriil Fecioarei cunoscută voia Tatălui în privința aceasta, zicând : *«Nu te teme, Mărie. Iată vei lua în pântece şi vei naşte Fiu şi vei chema numele Lui Iisus»* (Luca 1, 30—31) ?

B. E adevărat.

A. Pentru ce deci (te întreb cu plăcere să-mi spui), nesocotind datoria să cugetăm drept şi nedispreţuind, să ținem seama de înțelepciune şi cu cuviință de cunoştința dată de Sfintele Scripturi, ne abatem cu uşurință spre tot ce ne împinge ca nişte trestii mereu legănate ? Căci spune fericitul Pavel : *«Fraților, fiți tari, neclintiți»* (I Cor. 15, 58). Căci Dumnezeu este împotriva celor ce au o purtare prea schimbătoare şi uşuratică, şi îi va pedepsi cu întoarcerea de către ei. Fiindcă a zis despre unii : *«Au iubit să-şi mişte picioarele lor şi nu le-au stăpânit. De aceea Dumnezeu n-a binevoit cu ei»* (Ier. 14, 16). Căci statornicia şi neclintirea dau o siguranță în cele de nepierdut în tot ce e de folos.

întoarcerea la obiecția de la început

7 A cugeta că Cuvântul era la început şi Dumnezeu nu e un lucru greu de admis şi de crezut. Dar ce folos am avea din el ? Numai când acestui fapt i se adaugă şi credința că Cuvântul fiind Dumnezeu, S-a făcut şi om, credința nu mai este atât de uşoară, dar rămâne ca un fapt pur teoretic, care nu ne aduce nici un folos. Credința devine mai greu de acceptat când află că Cuvântul fiind Dumnezeu S-a făcut şi om, dar pe de altă parte devine şi cu mult mai folositoare. Realitățile cele adânci şi folositoare au în ele o taină. Când le simplificăm printr-o voință de raționalizare simplistă, le şi anulăm adâncimea şi folosul. Chiar înțelegerea existenței câştigă prin admiterea acelor realități adânci şi pline de taină. O persoană e mai greu de înțeles decât un lucru. Dar câtă bucurie ne dă comuniunea cu o persoană neredusă la câteva dimensiuni materiale. Credința într-un Dumnezeu treimic al iubirii este o taină, cum nu e reducerea realității la o esență supusă unei legi. Dar numai prima dă un sens vieții noastre prin iubirea ce ne-d comunică şi nouă. Un Dumnezeu despărțit de om şi un om despărțit de Dumnezeu, sunt mai uşor de înțeles. Dar Hristos, care uneşte în El dumnezeirea şi umanitatea, e o taină mare, dând un sens existenței.

B. Cum deci putem respinge teoriile celor ce spun că cele dumnezeiești se află în Fiul prin participare ?

A. Nu fără efort, bunule. Afirmarea e greu de respins. Totuși adevărul e ușor de aflat prin raționamente impunătoare. Intîi, dacă s-au hotărât să cugete astfel, ei îl vor priva înainte de (toate) altele, de.slava dumnezeirii şi nu vor recunoaşte că e Fiu, ci mai degrabă orice decât aceasta. Arătându-se prin aceasta de acord cu iudeii orbiți, nu vor avea decât să arunce cu pietre în El, după ce au renunțat la toată evlavia față de El. Căutând El să afle cauza unei astfel de nestăpânite şi cumplite nebunii a acelora, le-a spus : *«Multe lucruri bune v-am arătat vouă de la Tatăl Meu. Pentru care din ele aruncați cu pietre asupra Mea?»* (Ioan 10, 32). La aceasta ei au strigat lipsiți de iubirea de Dumnezeu : *«Nu aruncăm pentru vreo faptă bună cu pietre asupra Ta, ci pentru hulă, pentru că Tu, făptură fiind, Te faci pe Tine Fiul lui Dumnezeu»*

/ioan 10, 33). Dar noi nu dăm atenție celor ce cad într-o astfel de nebunie, nici celor ce s-au îmbolnăvit astfel la minte şi au slăbit în cugetare şi şi-au strâmbat rațiunea, ci celor în care Hristos însuşi S-a sălăşluit prin Duhul, sădindu-le cunoştința nemincinoasă a tainei. Pavel, cel inspirat de Dumnezeu, L-a numit pe Unul Născut Fiu, dar şi chip şi asemănare a Tatălui (II Cor. 4, 4). Şi vede în El calitatea de pecete a Tatălui, socotesc, pentru frumusețea Lui \desăvârşită şi pentru asemănarea Lui atât de subțire şi de exactă, pe cât e cu putință. Dar cum se poate avea egalitatea de chip între corporal şi necorporal ? Cum se poate cugeta identitatea de înfățişare ? Nu se cuvine să fie văzut acest fapt ? [8] Căci ceea ce e cil totul departe de trup, nu e capabil de înfățişări şi nu primeşte forme. Căci cum ar primi cele proprii trupurilor ? Fiindcă, precum, după cât socotesc eu, însuşirile celor necorporale nu pot exista în corpurile tangibile şi sensibile, la fel sunt incapabile existențele mai presus de simțuri şi firea necorporală de cele ce se petrec în corpurile •sensibile. Sau ai tu o idee diferită de aceasta şi mi-o poți spune ? B. Nu am. Cum aş avea ?

A. Deci deoarece Tatăl este netrupesc, să încercăm să ne reprezentăm, pe cât se poate, firea Lui curată şi negrăită prin înțelesuri mai presus de creație, dar să ne ocupăm şi cu opiniile celor mai vechi. în felul acesta nu ne va fi greu să trecem şi la chipul Lui nediferențiat, înțelegând pe Fiul.

B. Să încercăm. Drept ai spus.

A. Ei bine. El S-a pogorât în chip de foc pe muntele Sinai, începând educația (pedagogia) iudeilor. Atunci glas de trâmbițe sunând tare când se făcea de ziuă urcând spre înălțimi a umplut pe ascultători de o spaimă greu de suportat (leş. 19, 16—19). Dar cei ce aveau idei coborâte despre Dumnezeu şi măsurau cerul cu palma, închizând slava lui Dumnezeu numai în cele ce se arătau, socoteau în ei că văd" însăşi firea lui Dumnezeu ca nefiind nimic altceva decât foc şi glas primit în urechea lor ca într-un mod trupesc. Iată de ce cugetând lucru mare la cele legate de Moise, socoteau că trebuie să râdă de învățăturile lui Hristos şi declarau : dumnezeiescul Moise ne-a prezentat firea dumnezeiască prin simțul văzului şi ne-a dăruit să auzim glasul de sus. Cum ne-a putut mustra Hristos ca pe nişte lipsiți de cunoştință şi foarte departe de cele cuvenite şi greşiți şi străini de adevăr ? *«Amin, amin spune, zic vouă, nici glasul Lui nu l-ați auzii vreodată, nici chipul Lui nu-l aveți sălăşluit în voi,pentru că Celui ce L-a trimis pe Acela, voi nu credeți»* (Ioan 5, 37— 38)

8Sf. Chirii atrage aici atenția asupra faptului că chipul luat de Cuvântul prin întrupare e cu totul deosebit de chipul spiritual pe care îl are El ca Fiul Tatălui, respingând teoria ariană că «Fiul», înțeles de ei ca creatură, nu era nici .o greutate să ia chip de om. J3 — Sfântul Chirii al Alexandriei

[9].*Deşi se putea vedea în Fiul foarte bine firea lui Dumnezeu Tatăl, aceasta nu se întâmplă cu netrebnicii (de iudei), care au îndrăznit să atribuie focului, întunericului şi fumului chipul dumnezeirii. De aceea pentru a-i reeduca repede şi îh mod folositor să împletească omenescul cu dumnezeiescul, Mântuitorul le-a spus : «Cel *ce crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel ce M-a trimis pe Mine. Şi cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Tatăl»* (Ioan 12, 44—45) [10]°. Căci credința nu se adresează simplu unui om, ci firii lui Dumnezeu. Chiar dacă Cuvântul era în trup, a indicat-o aceasta spunând că credința nu trebuie să se adreseze lui. Iar că este în totul în identitatea cu Dumnezeu Tatăl, pentru aceeaşi fire şi, aşa zicând, pentru aceeaşi înfățişare a ființei, o lămureşte* zicând : *«Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine»* (Ioan 12, 45). Iar deoarece Tatăl Se vede şi Se cunoaşte în Fiul în mod strălucitor şi neschimbat, toate sunt- în Ei comune, mai bine zis cele din Amândoi se cugetă în mod cuvenit ca fiind proprii unicei dumnezeiri. De aceea a şi zis către Tatăl Său şi Dumnezeu : *«Toate ale Mele, ale Tale sunt şi ale Tale, ale Mele»* (Ioan 17, 10). între chip şi modelul exact,' între modelul şi chipul exact nu e nici o diferență în ce priveşte asemănarea şi identitatea în înfățişare. De aceea, deoarece dintr-o înțelegere neexactă, unul din ucenici (Filip) a întrebat odată : «Doamne, arată-ne nouă pe Tatăl şi ne ajunge», nelăsând întrebarea fără reproş, a răspuns : *«De atâta vreme sunt cu voi şi nu M-ai cunoscut pe Mine, Filipe ? Cel ce M-a văzut pe Mine, **a** văzut pe Tatăl. Nu crezi că Eu sunt în Tatăl şi Tatăl este în Mine ? Eu şi Tatăl una suntem»* (Ioan 14, 9—10). Iar că Fiul este ca un fel de față a lui Dumnezeu Tatăl[11], ne-a ajutat să învățăm uşor Psalmistul, zicând : *«Unde voi pleca de la Duhul Tăuşi de la fața Ta,unde voi fugi?»* (Ps. 138, 7), iart altă dată ca în numele celor ce au crezut în El : *«Insemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne»* (Ps. 4, 6). Căci am fost pecetluiți de Duhul Sfânt spre asemănarea feței Tatălui, adică a Fiului [12]. Aceasta o va mărturisi şi Pavel, scriind : *«Iar noi toți cu fața descoperită privind ca într-o oglindă slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip, din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului»* (II Cor. 3, 18).

înțelesul titlurilor: chipul şi întipărirea Tatălui

B. Dar chiar dacă se numeşte de noi, zic aceia, Fiul față şi chip şi asemănare, aceasta nu va face să dispară nimic din problemele puse de noi. Căci noi nu spunem că El este chipul şi asemănarea Tatălui, ci al voinței Lui. Deci de vede cineva în virtutea identității în voință pe Fiul, îl contemplă într-un anumit fel pe Tatăl.

---

9 Glasul Tatălui nu-1 aude cel ce nu crede în dumnezeirea cuvântului grăit de Fiul. In cel ce iubeşte pe altul se simte prezența aceluia. Dar aceasta se întâmplă numai cu cel ce iubeşte pe cel ce grăieşte. E un alt fel de treime. Mama aude în glasul cppilului glasul tatălui, precum tatăl aude în glasul copilului glasul mamei lui. In general omul care crede aude în glasul unui alt credincios glasul lui Dumnezeu. Cu atât mai mult puteau auzi cei ce credeau în Hristos glasul Tatălui Lui.

10 profundul ataşament al cuiva la altul, îl face ,pe cel ce crede în el, să creadă şi mai mult în cel la care este ataşat acela. Dar totuşi începutul acestei credințe în cel căruia îi este ataşat cel văzut, este vederea celui văzut care-şi declară ataşamentul la acela. Cred în Hristos pentru că un alt om mărturiseşte cu putere credința în Hristos. Dar vederea acestui om credincios este începutul credinței mele în< Hristos. Suprema putere pentru credința mea vine de la Dumnezeu. Dar vine prin om.

11 Deşi omenescul lui Hristos nu se confundă cu dumnezeirea Lui, totuşi aşa cum în fața văzută omenească se reflectă fața (persoana) nevăzută a Lui, căci Persoana Lui este una care şe manifestă prin amândouă firile, s-a putut spune aici că fața văzută a lui Hristos reflectă în ea chiar fața Tatălui. De aceea a putut spune Iisus lUi Toma: «Ce/ ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe *Tatăl»*.

12Bata omenească a celor credincioşi în Hristos, devine asemenea feței Lui, făcută ca om Frate al lor. Aceasta e o dovadă că fața nevăzută a Fiului, ca chip al Tatălui, se reflectă şi în fața Lui omenească.

A. Ce prostie, plină de o extremă răutate arată aceasta în ei. Ba nu e greu de-a vedea şi o mare copilărie. Oare spun ei că Tatăl este voință şi pretind că FI trebuie înțeles oa ceea ce înseamnă voința ? Sau cugetându-L ca o existență specială, îi adaugă Lui şi voința ?

B. Şi cum ar fi dumnezeirea simplă, dacă s-ar cugeta, zic ei, cu o existență şi cu o voință, în mod distinct ? El e compus din părți ce converg oarecum într-o unitate deplină.

A. Deci, deoarece dumnezeirea este după părerea ta simplă — şi părerea e dreaptă. — şi mai presus de orice compoziție, voința ei nu va fi alta decât ea. Astfel spunând cineva voința a indicat firea lui Dumnezeu Tatăl.

B. Aşa se pare.

A. Dar voința este într-un suport'ca şi feluritele părți ale subiectelor. A voi sau nu, nu se adaugă la voința însăşi, ci mai degrabă altei existențe în care este voința, sau cum ?

B. E aşa cum spui.

A. Atunci existența Tatălui este în altul şi existența Lui este un accident şi astfel s-a compus devenind acum mai gros şi mai puțin frumos ca înainte. El este ceea ce este pentru un altul, nu pentru Sine însuşi, dacă voința mea este a mea, iar a altuia este a altuia şi în el.

B. Cum deci în cele simple şi necompuse sunt altele decât cele ale lor,?

A. E ca şi cum s-ar cugeta voința ieşind din minte şi având mintea din care țâşneşte ca un izvor şi ca o rădăcină preexistentă şi ca un străfund în care se mişcă spiritual. Căci mintea este preexistentă mişcărilor şi gândurilor din ea. Dar calitatea mişcărilor vine din voința îndreptată spre fiecare lucru, fiind de multe feluri şi colorată oarecum de calitățile şi diferențele lucrătorilor ca de nişte culori, făcând-o să fie de fiecare dată altfel. Astfel e foarte mare diferența voirilor în noi şi uneori se deosebesc până la contrazicere. Căci nu prin ceea ce voim binele^ voim şi răul. Nici prin ceea ce hotărâm să fim -înțelepți, hotărâm să fim şi contrariul. Socotesc deci că e cu totul o .nebunie a spune că existența Tatălui este voința.

B. Da.

A. Deci dacă voința este diferită în ea însăşi, nimeni nu va socoti, cugetând drept, că aşa este firea lui Dumnezeu. Astfel nu e voință Tatăl, ci, cugetat îintr-o existență, proprie, are pe Fiul Său aşa zicând ca o voință fără de început, nu ca un component, cum spun aceia, ci cum se cugetă că sunt cele într-o fire simplă şi înțeleaptă. Curiozitatea să se oprească la atâta. Căci dumnezeirea este mai presus de înțelegere şi de cuvânt, prietene. Sau nu e aşa ?

B. Sunt de acord. Dar fiindcă ai numit pe Fiul Sfatul şi Voința Tatălui, o poți arăta aceasta din Sfintele Scripturi ?

A. Cum să nu ? Şi socotesc că despre aceasta ne convinge suficient şi ne dă o asigurare mulțumitoare David, cântând lui Dumnezeu Tatăl : *«întru Sfatul Tău m-ai călăuzit pe mine»* (Ps. 72, 23). Dar ne va arăta cuvântul acest adevăr cercetând în el şi alte idei. Căci oare nu toate s-au făcut prin Fiul şi fără de El nu s-a făcut nimic, după cuvântul lui* Ioan (Ioan 1, 3) ?

B. Aşa este. ,

A. într-un alt Psalm, David minunându-se de Dumnezeu Tatăl, Creatorul tuturor, zice : *«Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne ! Toate întru înțelepciune le-ai făcut»* (Ps'. 103, ,25), numind, socotesc,. înțelepciune pe Fiul [13].

B. Şi ce vrea să spună aceasta ?

A. Iată ce, iubitule : Dacă voința Tatălui nu e altceva decât El şi dacă nu e neînțelept, iar înțelepciunea e Fiul, cum se poate înțelege

13Chiar între oameni n-ar putea fi cineva înțelept, dacă n-ar şti de nici o altă persoană. Numai în relație cu altul, omul poate cugeta şi voi. E drept că omul poate cugeta şi voi în relație cu altul şi bine şi rău. în Dumnezeu, al Cărui chip este omul, relația ființială, de supremă intimitate, Fiul este Cel prin care Tatăl îşi arată înțelepciunea şi voința. Nici în Dumnezeu unitatea nu se înțelege lipsită de viața comuniunii. Voința Tatălui este Fiul, înseamnă că voința Lor este comună, dar Tatăl este Cel ce are inițiativa, însă nu temporal. Voința Lor este iubirea între Ei. Şi tot ce e bun.

Tatăl într-o existență deosebită ? Oare S-a schimbat într-un fel în Fiul, căci, încetând să fie singur, S-a făcut înțelepciune ? Iar Acesta este voința care nu are prin participare înțelepciunea, ci este întru totul înțelepciune prin Sine ? Sau s-ar putea adăuga că Fiul S-a arătat Sieşi chip şi asemănare, dacă este El însuşi înțelepciunea şi Voința, deşi este şi chip al Tatălui, nurnit şi Acesta însuşi Sfat şi înțelepciune ? [14] B. Departe de noi asemenea rațiuni absurde.

A. De fapt sunt cu adevărat vrednice de condamnat, de respins. Căci vom admite pe Fiul chip şi asemănare exactă a ființei lui Dumnezeu Tatăl şi nu atribuindu-I numai identitatea de voință cu Tatăl îl vom declara superior creației. Ci socotindu-L chipul cel mai asemănător al lui Dumnezeu Tatăl îl vom înălța la toate ce-I sunt proprii Aceluia prin fire. Căci, fiindcă este împreună voitor, de aceea este chip al Tatălui, şi astfel şi de aceeaşi fire, nu S-a temut să spună : «Cel ce *M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl este întru Mine. Eu şi Tatăl una suntem»* (Ioan 14, 9.; 10, 30). Ei socotesc că nimic nu ne împiedică de-a cugeta că un astfel de cuvânt îndrăzneț, mai presus de fire şi de o supramăreție cuvenită numai Fiului, l-ar fi putut face şi David, ca o coroană pentru sine, lăudându-se pe sine însuşi şi zicând : «Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl întru Mine. Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl». Dar oare nu vedem pe acest om devenit împreună voitor cu Dumnezeu ? Căci a zis despre el către fericitul Samsuil : «Am aflat *pe David, fiul lui 'lesei, un om după inima Mea, care va face toate voile Mele»* (Fapte 13, 22).

B. Este probabil acest fapt, dar nu sigur.

A. Ba e cu totul improbabil, prietene. Acesta indică o jonglerie prostească, pe care nu înțeleg cum îl susțin adversarii fără să se ruşineze. Simpla împreună voire cu Tatăl nu ne face nici pe noi după chipul şi asemănarea Lui după fire. Aceasta este numai identitatea în fire cu El şi asemănarea în toate privințele cu ea.

B. Cum putem fi deci noi după chipul dumnezeiesc?

A. Având pe Fiul sălăşluit în noi şi însuşindu-ne întipărirea dumnezeiască şi înfăptuindu-ne cu ea. Prin El ne-am făcut «după chipul lui Dumnezeu». Căci chipul Lui mai presus" de toate şi suprem, adică Fiul, S-a întipărit în sufletele noastre. De fapt, scrie Pavel galatenilor celor căzuți din uşurătate la o stare mai urâtă : *«Copiii mei, pentrucare iarăşi sufăr' durerile naşterii până când va lua Hristos chip în voi»* (Gal. 4, 19)^

B. Foarte bine ai spus.

A. E o naivitate şi o afirmație cu totul necugetată a spune că Fiul nu este chipul ființei Tatălui, ci al sfatului şi al voilor Lui. Căci şi Filip a spus : «Arată-ne nouă pe Tatăl», şi nu voia Tatălui. Iar Fiul înfățişându-Se pe Sine pa chip al Tatălui, zice : «Cel ce M-a văzut pe Mine» a văzut nu voința Tatălui, ci pe Tatăl. Şi a spus aşa Cel ce era hotărât să nu mintă, mai bine-zis Cel ce nu avea viclenie în gura Lui.

14Deşi Fiul este înțelepciunea şi Voința Tatălui, aceasta nu înseamnă că Tatăl a încetat să mai fie înțelepciune şi Voință, sau că S-a transformat El însuşi întreg în Fiul. Ei au o Înțelepciune şi o Voință comune, deşi Tatăl este originea Fiului, sau a înțelepciunii şi Voinței comune.

Şi ca atare a simţit trebuinţa să le spună acelora ceea ce se cuvenea si să nu spună aceasta dacă nu acesta era adevărul. Dar Cel ce singur cunoştea pe Tatăl şi era cunoscut de Tatăl singur nu S-a înfăţişat pe Sine ca chip al simplei Lui voinţe nesubzistente, ci mai degrabă ca pecete a ipostasului care L-a născut, zicând : «Cel ce *M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl»* (Ioan 14, 9) [15].

B. Ei bine, dacă am fost. convinşi să cugetăm aşa prin ceea ce se cuvine şi de adevărul real, vom merge pe calea dreaptă. Dar află că aceia vor spune şi aceasta : Pecetea aceasta, o bunilor, nu va fi dotată cu un ipostas prin sine, şi nici nu va avea o existenţă proprie. Ci se cugetă mai degrabă ca un accident într-un suport, chiar dacă ar fi vorba de un accident inseparabil, asemenea formelor unui trup. Deci Fiul este inexistent, dacă, după voi, este ca o pecete provenită din Tatăl.

A.- Precum se pare, voinţa de-a cugeta ceva corect şi ireproşabil este ceva nefolositor şi un fapt din cele mai rele pentru cei atât de perverşi. Ei preţuiesc numai o cugetare bolnavă. Nimic nu-i opreşte de la abaterea spre neseriozitate, când socotesc sănătatea ca un lucru rău. Sau nu e mai bine a cugeta că firea Fiului, oricare ar fi, este cu totul inaccesibilă vederii minţii noastre şi mai presus de puterea cuvântului nostru de-a o exprima *1 «Căci slava Domnului ascunde cuvântul», după* cum s-a scris (Prov. 25, 2). Or, suind de la o mulţime de contemplaţii, nu fără sudoare şi greutate, adunăm o cunoştinţă ca într-o oglindă, şi din urmele unor reprezentări delicate câştigăm, în minte vederea oa în ghicituri, dobândind neclintirea în credinţă. Dar deoarece în creaturi şi în toate cele supuse facerii şi corupţiei nimic nu e structurat exact şi unic spre asemănarea cu firea şi slava supremă, înţelegem de abia cele din jurul ei, atrăgând spre aceasta cu folos tot ce ne arată fiecare existenţă. E ca şi cum am măsura cerul cu palma. Mintea noastră e prea scurtă pentru a se deschide faţă de cele mai presus de orice minte. Dar nu renunţăm să spunem că Fiul este lumina, viaţa şi înţelepciunea, puterea şi celelalte pe lângă acestea. Căci aşa'a fost numit de către Scriptura de Dumnezeu insuflată. Dar nu închidem în nici una din aceste numiri firea Lui negrăită, ci spunem că El e, compus din conţinuturi diferite şi ţesut într-unui din toate. Căci este simplu şi de o fire unică, dar o mulţime de calităţi care-I aparţin fiinţial ne, conduc ca nişte raze slabe spre contemplarea Lui şi a unei cuprinderi pe măsura noastră. Dacă deci I se spune pecetea ipostasului, Tatălui, cu-getă-L totodată existând în mod nedespărţit şi unit prin fire şi ca un chip al Celui ce L-a născut. Iar când e numit şi iradiere a luminii care se difuzează şi străluceşte, să ai în minte şi răspândirea oarecum în afară, totală, nedesprinzându-se de ipostasul din care este, dar nici rămânând la o concentraţie în acea lumină, ci arătâlndu-Se oarecum spre a subzista de Sine şi într-o existenţă proprie. Fiul rămâne intim în firea Tatălui, având-o pe aceasta ca rădăcină şi nesuportând nici - o tăiere de ea, dar subzistă (are ipostasul Său) în mod deosebit şi este Fiu cu adevărat, nu e o pecete neipostaciată, nici o prelungire fără subzistenţă, sau un accident, ca o formă a trupului. Căci fiind viaţa prin fire, cum s-ar înţelege* fără să subziste. ?[28,1] Sau nu L-ai auzit zicând : «Eu *sunt Cel ce sunt, acesta este numele Meu, şi pomenirea veşnică din neam în neam»* (leş. 3, 14, 15) ? [237]

B. Bine zici. Ai spus că Fiul este pentru noi Cel ce este şi El este viaţa noastră ca pecete sigură şi asemănare exactă a Tatălui Cel ce este şi este viu. Dar cum, zic ei, dacă este aşa, primeşte viaţa de la Tatăl ? Căci El însuşi a spus : *«Precum Tatăl are viaţă în Sine însuşi, aşa şi Fiului,I-a dat să aibă viaţa în Sine»*

15Chipul lui Dumnezeu ca Tată este numai Fiul, ca născut din fiinţa Lui. Noi, oamenii, suntem numai «după chipul», adică asemănători cu Fiul, si nu ca deofiinţă cu El, ci numai prin harul rjrimit de la El, născuţi. Harul este prin Duhul Fiului. Dar dacă nu S-ar fi făcut Fiul lui Dumnezeu om, n-<am fi redevenit nici noi fii. Originar am fost făcuţi după chipul Fiului, la început prin suflarea Duhului în Adam. Marea valoare s-a dat omului de la creaţie, când a fost făcut după chipul Fiului, purtător şi el al Duhului Fiului. Deşi chipul vine omului prin Duhul Fiului, dar condiţia să-L poată primi, e dată prin creaţie în sufletul lui.

286. Termenii greceşti hyparxis (existenţă) şi fiyphestanai (a subzista) indică ipostasul deosebit, dar nu firea, deosebită.

287. Numele cel mai propriu al lui Dumnezeu : Cel ce este. El este prin Sine •şi toate neamurile îl vor şti ca atare.

(Ioan 5, 26). Şi în altă parte, ne-lăsând nimic neclar : *«Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu şi Eu sunt viu pentru Tatăl, şi Cel ce Mă mănâncă pe Mine şi acela va fi viu în Mine»* (Ioan 6, 57). Iar Pavel a zis către noi : *«Iar Dumnezeu bogat jind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit, pe noi, cei morți prin greşeli, ne-a făcut vii împreună cu Hristos — prin har sunteți mântuiți —* şi *împreună cu El ne-a sculat şi ne-a aşezat în cele cereşti în Hristos Iisus»* (Efes. 2, 4—6). Şi, vorbind în general, în toată Scriptura de Dumnezeu insuflată, El Se arată având viața de la Tatăl şi participând la viață. In ce fel deci vom opune adevărul adversarilor, aceasta aş fi foarte mulțumit să o aflu de la tine.

A. Oare nu ți-am spus foarte bine şi nelipsit de claritate : Fiul trebuie înțeles nu ca pecete a voinței Tatălui, ci ca a ființei şi a ipostasu-^ lui ? Aceasta e ceea ce nu se opune dumnezeieştii Scripturi.

B. Foarte bine ai spus. Nu voi nega nicidecum ceea ce e drept şi drept spus.

A. Intre existențe, cele care nu sunt modelate numai^ după forma şi înfățişarea cuiva, ci au o asemănare ființială cu acela, sunt desigur şi de aceeaşi fire, nelipsindu-le nimic din asemănare.

B. Ce spui prin aceasta ? Nu-mi este clar cuvântul.

A. O statuie de aramă, să zicem, sau de piatră, făcută în forma unui om, este o înfățişare a ființei sau a chipului şi formei aceluia ?

B. Evident, a chipului.

A. Fiul cută.ruia, plasticizat ca atare şi structurat la extrem de în-săşi farea celui ce I-a născut spre asemănare, înțeleg în înțelesul cel propriu firii, nu va fi înțeles ca chip al firii natural (al firii) şi ființial (al ființei) ?

B. Ba da.

A. Deci e clar şi vădit că Fiul, fiind pecetea- ippstasului lui Dumnezeu Tatăl, arată în Sine nestrâmbată şi neslăbită frumusețea dumnezeiască, spunând deschis : *«Eu sunt întru Tatăl şi Tatăl este întru Mine»* (Ioan 14, 10) ; şi : *«Cel ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl»* (Ioan 14, 9). Deci oare nu e necesar să fie cugetat ca strălucind în proprietățile dumnezeirii ca şi Tatăl şi deci nu ca căzut în nici un fel din a fi viață şi de viață Făcător, ca să nu se jignească în vreun fel prin chip Cel al cărui chip este [16] ? Căci de se va întâmpla ca Fiul să nu fie aşa cum se cuvine Fiului, care' este chipul Tatălui, El nu va mai fi viața, ci mai degrabă având nevoie de viața de care se împărtăşeşte de la altul. Iar în acest caz Tatăl însuşi va fi supus bănuielii [17]. Sau cum ar fi făcut chip neschimbat, Cel făcut viu al Celui ce dă viața, în urma unei mari- nevoi de ea şi incapabil să distribuie altora ceea ce nu are în-destulător în firea Sa ? [18] [1]

B. Bine grăieşti.

---

16 Un chip inexact, un chip strâmbat, un chip slăbit, proiectează şi asupra celui al cărui chip este. acea slăbire a frumuseții lui. Dacă Hristos n-ar **fi** fost copleşitor în puterea şi bunătatea Lui, calitatea Lui de chip slăbit al lui Dumnezeu, nu ne-ar **fi** ajutat să înțelegem măreția dumnezeiască a Tatălui. Un fiu nevrednic proiectează o părere rea şi asupra tatălui. Trebuie să-Şi **fi** arătat Dumnezeu în lume în vreun mod oarecare deplina Lui măreție.

17 Dacă Fiul nu are viața din viața Tatălui prin naştere, **ci** o primeşte altfel, prin împrăştiere, trăind mereu în Sine trebuința ei, El nu mai poate **fi** născut din Dumnezeu Tatăl, deci nu mai poate **fi** Fiul Lui, având în comuniune cu El ființa **Lui.** în acest caz Tatăl însuşi va fi conceput ca lipsit de puterea de-a comunica viața Sa nemărginită prin "naştere şi în acelaşi timp* incapabil să ne arate atâta iubire, încât să ne comunice prin Fiul Său, şi nu ca viață din viața Sa, chiar dacă noi suntem numai creaturi ale Lui. Fără un Fiu adevărat,. nu s-ar putea înțelege nici umanitatea făcută după chipul acestui Fiu şi chemată la o comuniune de iubire cu ea prin Fiul Săli. Ar apărea ca un Dumnezeu închis prin neputință în granițele Lui. Prin cine ar mai da Dumnezeu viața dumnezeiască fără sfârşit creaturii umane, dacă n-ar avea un Fiu purtător din veci al vieții Lui şi făcut om ?

18 Dacă Fiul, n-ar avea ca şi Tatăl viața în Sine, ci ar simți mereu nevoia» de-a o avea, ca o creatură, cum ar putea da din Sine viață oamenilor ce cred în El, după ce Se face om şi deci Frate cu ei ?

Obiecție: Fiul primeşte viața de la Tatăl

A. Cşi ce flecăresc că Fiul este părtaş la viață, dar nu e însăşi viața prin fire, nu înțeleg în ce ar vedea constând firea Lui, dacă e alta decât viața din El [19]. Sau nu e necesar ca Cel crezut că are existența prin. participare la cineva, e de altă fire decât acela, ca să trebuiască a fi declarat şi văzut ca participant la a fi însuşi, dacă este de o fire cu. acela?[20]

B. Aşa ar trebui.

A. Deci dacă Fiul nu este viața prin fire, se va afla în firea lui,, participând ca la o altă viață decât la ceea ce este El. Să răspundă deci cei ce se luptă pentru dogme atât de corupte, sub ce specie trebuie aşezat El ? Expunerea noastră a arătat înainte că nu este făcut (creat)-

B. Se spune că a fost făcut viața de Tatăl. Căci Ioan declară : «Ceea ce *era în El, era viața»* (Ioan 1, 4). Deci Fiul este viața.

A. Tu legi deci cele două şi adunându-le într-una, viața şi pe Fiul, spui că nu e altceva decât viața din El. Astfel, prin nume diferite ni se indică firea unei unice realități, fie că i se spune Fiul, fie viața ?

B. Aşa spun.

A. Atunci, după presupunerea lor, Viața a fost făcută de Tatăl. Dar cum nu i-ar acuza această afirmație de crima nebuniei ? Căci n-ar fi obligați prin aceasta să spună, fără voie, că ceea ce este a fost scos din nimic ? Şi pentru ceea ce a fost adus la început la existență, e mai veche-nonexistența ca existența ? [21] Dar aceasta, o, bunule, nu e viața. E departe de ea. Căci viața nu este ceea ce e adus la viață. Ei i se cuvinemai degrabă să fie înainte de orice, să aibă existența fără de început şi fără de sfârşit. Dar socotesc ei că cuvântul lor este înțelept şi bine gândit, susținând că Fiul participă la viață, chiar de-L declară viața însăşi ? Să audă că viața se spune Celui ce face (dă) viața, nu celui ce e făcut (i se dă) viața, aşa cum lumina şi înțelepciunea şi puterea nu sunt ceea ce are nevoie de lumină şi e lipsit de înțelepciune şi de puterea venită de la altul, ci ceva ce luminează mai degrabă şi face înțelepți şi întăreşte pe alții. Sau nu-ți par că mergem pe calea dreaptă şi, neabătută, lăudată de poruncile legii ? Căci a spus : *«Mergi pe calea împărătească»* (Num. 20, 17).

B. Aşa e.

A. O existență care nu e bogată prin fire, ci prin relație, şi este cu mare greutate ceea ce este, cum ar fi egală cu una care este participantă şi dăruieşte celor ce cred să aibă parte de cele ce-i sunt proprii ? Căci auzi pe Fiul zicând : *«Precum Tatăl scoală pe morți şi îi face vii, aşa şi Fiul face vii»* (Ioan 5, 21). Şi spune aceasta foarte potrivit. Căci va lucra

19 Omul are o fire, dar viața lui veşnică nu e una cu ea. Fiul lui Dumnezeu are viața identică cu firea Lui fără început şi fără sfârşit.

20 Dacă e de o fire cu Cel la care participă, se poate spune că participă la El însuşi. Aşa este Fiul lui Dumnezeu. Având o fire cu Tatăl, participând la ea,, participă la Sine însuşi.

21 A spune ca arienii că Fiul ca Viață a fost făcut, înseamnă a spune că viața are mai veche ca ea lipsa de viață. Deci a spune că aşa-zisul dumnezeu nu are viață, ci a făcut Viața pentru Fiul, înseamnă a spune că şi aşa-zisut dumnezeu era lipsit de viață. Dar atunci cum a produs viața ?

în mod egal şi nu în mod schimbat firea Tatălui şi a Fiului. Fiindcă Tatăl este viața şi Fiul la fel e viață, nu mai puțin decât Tatăl [m].

B. Dar socotesc că vor zice aceia : spui basme mincinoase şi ți-ai pierdut mintea, abătând-o de la toate înțelesurile exacte. Căci ai întinat şi supremația Tatălui în calitatea de viață. Căci cum şi din ce punct de vedere va mai fi egal cu Fiul, dacă s-ar numi şi El viață ? [22]

A. Să ne oprim puțin la această afirmație, că aşa ajungem la pace. Iar ei vor lupta cu dogmele lor, încercând să convingă pe alții că Tatăl, ca Făcător de viață, e mai înalt ca Fiul, iar Fiul e mai mic decât Tatăl, deşi este viața prin fire. Dar ştiu bine că nu vor putea ajunge la un capăt în această luptă. Ci vor micşora după plăcerea lor şi vor decide cu uşurință ceea ce voiesc împotriva Fiului şi vor supune firea împărătească tuturor legilor gândite de ei. Apoi vor socoti că cinstesc pe Tatăl jignind pe Fiul arătat după fire din El şi făcându-L mai mic prin unele învățături ale lor, deşi Acesta a spus clar : *«Cel ce crede în Mine, nu crede în Mine, ci în Cel _ ce M-a trimis pe Mine» ;* şi : *«Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine»* (Ioan 12, 44—45). în ce mod am vedea în Fiul pe Tatăl care e viața după fire^ dacă nu s-ar înțelege şi Fiul viață după fire ? Şi de ce nu L-am crede când zice : *«Eu sunt calea şi adevărul şi viața»* (Ioan 14, 6) ? Spunând în mod articulat şi la singular că El este viață, nu L-ar scoate pe Dumnezeu Tatăl din a fi şi El viață, dacă n-am admite că Amândoi sunt de o unică fire şi prin Amândoi vin la noi acestea, şi totuşi nu de la doi, ci de la un unic Dumnezeu care dă viață tuturor ? [23] , B. Aşa este.

A. Sau nu «în *El vieţuim şi ne mişcăm şi suntem»* (Fapte 17, 28) ?

B. Da, e cu totul aşa, dacă admitem că Sfântul Pavel spune adevărul.

A. Deci e adevărat. Cum n-ar fi ? Căci vieţuieşte şi grăieşte în el

294. Viața e, prin definiția ei, fără de început. Căci numai Viața poate produce Viața. Nu lipsa de viață.

Hristos, Care este adevărul (II Cor. 13, 3). Priveşte deci, iubitule, că în Dumnezeu Tatăl vieţuim, ne mişcăm şi suntem. Iar Dăruitorul existenței şi al vieții nu este altul decât Fiul, Care a răsărit din El, Care fiind prin fire odrasla slăvită a vieții prin toate proprietățile ce le are de la Tatăl, insuflă ca un bun propriu viață celor ce au nevoie de M şi susține în existență creația [24]. De fapt, adresându^Se iudeilor, zice : *«Amin, amin zic vouă, nu Moise v-a dat vouă pâinea cea adevărată din cer. Căci pâinea lui Dumnezeu este Cel ce S-a pogorât şi dă viață lumii»* <Ioân 6, 32—33). Apoi indicându-ne firea Sa, zice : *«Amin, amin zic vouă : Cel ce crede în Mine are viață veşnică. Eu sunt pâinea vieții»* (Ioan 6, 47—48). Dacă deci Fiul este lucrător în noi în mod egal şi neschimbat, întrucât este Viață şi nu mai mic decât Tatăl, cum nu LHar cugeta în măririle egale ale slavei pe El, dacă s-ar hotărî vreunii să cugete drept despre El ? '

22 Adversarii numind pe Fiul Viața, nu-L mai numeau aşa pe Tatăl.

23 **In** cuvintele lui Iisus, vorbeşte Hristos. Hristos nu vorbeşte nici de doi dumnezei, nici de Persoana Tatălui, sau a Sa ca unicul Dumnezeu, ci de un Dumnezeu, dar în două Persoane. Aceasta o spune în cuvintele : *«Cine Mă vede pe Mine, vede* pe *Tatăl»* şi în altele asemănătoare. Se spune şi: «Eu şi Tatăl», dar se afirmă şi vederea unică în altul. **In** unitatea a doi neconfundați.ı se vede iubirea deplină, dar şi firea comună.

24 Prin Fiul lui Dumnezeu nu numai că s-a creat lumea, ci se si susține neîncetat. El e puterea prin care se susține ea, desigur ca putere a Tatălui.

B. Dar vom urma, zic aceia, celor cărora le-a spus deschis Fiul însuşi -.'*«Precum Tatăl are viaţă în Sine, aşa şi Fiului I-a dat să aibă viaţă în Sine»* (Ioan 5, 26).

A. Adaugă ceea ce lipseşte, altfel să ştii că nesocoteşti adevărul.

B. Ce anume ?

A. Ceea ce completează în mod necesar şi folositor cele ce le-ai spus, adică : *«Şi putere I-a dat Lui să facă şi judecată, pentru că este Fiul Omului»* (Ioan 5, 27).

B. Pari, după cum socotesc, că vrei să arăţi că Fiul primeşte aceasta de la Tatăl nu întrucât e gândit şi este Dumnezeu, ci întrucât S-a făcut om, care nu are prin fire faptul de-a fi viaţa, ci este mai degrabă participant la viaţa care-i vine de la Dumnezeu.

A, Pentru ce nu-ţi atribui aceasta ţie, ci fără să gândeşti mi-o atribui mie ? Nu L-ai auzit zicând că Tatăl a dat Fiului să aibă viaţă în Sine şi puterea de-a judeca, pentru că este Fiul Omului ?'

B. Am auzit. Dar acum, spun ei, s-a folosit termenul «a dat» numai pentru judecată.' Căci deoarece legea face prin excelenţă din judecată un privilegiu al lui Dumnezeu, fiindcă a zis că *«judecata este a lui Dumnezeu»* (Deut. 1, 19), primeşte acest privilegiu al lui Dumnezeu ca om.

A. Dar puterea de-a da viaţă e atribuită mai degrabă altuia decât lui Dumnezeu ? Căci prea înţeleptul Pavel scriind lui Timotei,- zice *i «Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu care aduce toate la viaţă»* (I Tim. 6, 13).

B. Da. Sf cuvine şi aceasta lui Dumnezeu. Dar ce înseamnă aceasta ?

A. Ceea ce se cuvine lui Dumnezeu şi-ţi este alipit fiinţial, oare nu este dat şi adăugat firii omului ?

B. Şi aceasta este adevărat.

A. Dar Hristos este un om ca noi, deşi e cugetat Dumnezeu întrucât a provenit din Dumnezeu.

B. Da. Căci cum n-ar fi aşa ? ,

A. Deci e prin excelenţă propriu firii dumnezeieşti ceea ce i s-a dat ca om, adică viaţa.

B. Dar se spune că Tatăl a dat Fiului viaţă.

A. Adaugă timpul şi chestiunea va fi rezolvată. Căci atunci când S-a arătat ca noi, atunci se spune că a fost făcut viu, deşi era El însuşi viaţa după fire, ca Cel ieşit din Dumnezeu şi din viaţă. De fapt, în spusa că Tatăl a procurat Fiului viaţa ca neavând-o, poate vedea cineva fără greutate şi pe Fiul ca procurându-Şi Sieşi viaţa. Dar zicem aceasta nu întrucât e cugetat ca Dumnezeu, ci întrucât S-a arătat ca om căruia I-a fost un dat şi un adaos din afară. Căci a spus fericitul Pavel : *«Iar dacă Duhul Celui ce a sculat pe Iisus din morţi locuieşte în noi, Cel ce L-a sculat din morţi pe Iisus Hristos va face vii şi trupurile voastre moarte, prin Duhul Lui care locuieşte în voi»* (Rom. 8, 11). Iar Domnul nostru Iisus Hristos nu atribuie acest rezultat lucrărilor altuia, ci lu-

crărilor Sale, zicând iudeilor despre trupul Său : *«Surpați templul acesta şi în trei zile îl voi ridica»* (Ioan 2, 19).

B. Cum a lucrat deci Tatăl viața în Fiul, dacă Fiul a înviat prin puterile şi lucrările Sale ?

A. Pentru că Tatăl fiind viața, Fiul a ieşit din El viață prin fire şi adevărată, ca arătător al vieții Lui şî prezent întreg în Tatăl, dar purtând şi El în Sine în întregime pe Tatăl. De aceea numim aceeaşioperă a Tatălui şi a Fiului, şi ceea ce lucrează Fiul este operă a Tatălui[25]. De fapt, arătând lucrarea venită din Tatăl ca fiind lucrare proprie şi făcând din lucrarea Sa, identică în toate cu a Lui, o dovadă Certă a deofiinţimii cu El pentru cei iubitori de învățătură, zice : «Dacă *nu .fac lucrările Tatălui Meu, să nu credeți în Mine ; iar de le fac, chiar dacă nu credeți în Mine, credeți în aceste lucrări» (Ipan* 10, 37—38). Altădată iarăşi: «Jar *Tatăl care rămâne în Mine, El însuşi face lucrările»* (Ioan 14, 11). El cugetă că operele lucrate în mod dumnezeiesc nu trebuie atribuite măsurilor omeneşti, ci firii negrăite şi mai presus de aceea. De aceea spune : *«Chiar dacă nu credeți Mie, credeți lucrărilor* Mele». Căci cele săvârşite în mod dumnezeiesc şi mai presus de cuvânt, nu îngăduie păreri şi credințe de-a rămâne cu privire la EI în granițele umilirii (chenozei), ci se ridică, aşa zicând, la înălțime şi fac ca El să, nu se mai cunoască în calitate de om simplu, ci ca Dumnezeu şi din Dumnezeu [26]. Sau nu e adevărat ceea ce spun ? B. E foarte adevărat.

A. Dar mai e ceva de spus şi după aceasta.

B. Ce anume ?

A. In textul citat înainte din Pavel, era foarte clară învățătura că prin Sfântul Duh venea viața de la Tatăl în Fiul însuşi şi în noi. Căci a zis : «Zar *dacă Duhul Celui ce a sculat din morți pe Iisus locuieşte în voi, Cel ce* a sculat *din morți pe Iisus Hristos va face vii şi trupurile voastre moarte prin Duhul Său care locuieşte în voi»* (Rom. 8, 11). Deci ■ Tatăl este de viață Făcător prin Duhul, nu făcând vie creația prin vreo făptură, ci'prin participarea la firea Sa, prefăcând în viața Sa ceea ce nu are viață în firea ei. Căci creaturii îi este, ca să spun aşa, un dar a vieții [27].

B. O spun şi eu. Căci i se va spune ei de către noi : *«Ce ai ce n-ai luat 7»* (I Cor. 4, 7).

A. Astfel Duhul Sfânt este de viață Făcător. Participând la El, participăm la Dumnezeul cel unic şi adevărat, ea la Viața.

B.'Sunt de acord. Gândeşti drept. Fiindcă Duhul ne umple pe. noi înşine de participarea la Dumnezeu şi de prezența Lui. Căci îmi voi aminti de Ioan, care scrie aşa : *«Din aceasta cunoaştem că este întru noi, că din Duhul Său ne-a dat nouă»* (I Ioan 4, 13).

---

25 Şi la oamenii uniți prin iubire, o faptă lucrată de unul este lucrată într-un anumit grâd .şi de celălalt. Când împlineşte fiul cu cura] o faptă mai importantă, e şi tatăl care lucrează în el. O simte aceasta şi fiul, care o împlineşte, dar simte şi tatăl că contribuie cu un efort propriu la săvârşirea ei, sau îi comunică o putere în această săvârşire. Taina comuniunii persoanelor ce se iubesc n-a abordat-o nici o filosofie. Ea este descoperită de Hristos ca avându-şi izvorul în Sfânta Treime.

26 Chiar întrupat ca om, Fiul lui Dumnezeu, întrucât a rămas şi Dumnezeu, a putut săvârşi şi unele fapte de ordin dumnezeiesc, neîncadrate în granițele stării Sale umilite, acceptate ca om. De aceea în unele din aceste fapte era lucrător şi Dumnezeu, ca şi în cele ce le săvârşea înainte de întrupare. Dar chiar în faptele Lui ca om, ba şi în cele pătimite de El ca atare, era curăție plină, de puterea ce-I venea de la ipostasul dumnezeiesc al firii Sale omeneşti, care iarăşi nu era Tatăl. De aceea într-un fel Dumnezeu însuşi îşi însuşeşte cele omeneşti, purificându-le.

27 Dacă existența însăşi şi viața potrivită date creaturii sunt un dar de la Dumnezeu, cu atât mai mult. este un dar cea comună cu Dumnezeu, în planul superior al creației. Trebuie să existe o viață care n-a fost primită de nicăieri, o viață veşnică prin ea însăşi. Aceasta e viața dumnezeiască, viața necreată.

Existenta şi viața din veşnicie fiind fără cauză, şi existența şi viața cauzată şi continuu cauzată nu pot fi din ființa existentă şi viața necauzate, pe care nu le poate avea decât pe acestea drept cauză. Dar cauzalitatea continuu activă în planul cauzat trebuie să fie susținută de existența şi viața necauzată. Ba a creat şi susține prin puterea ei **o** legalitate sau o cauzalitate continuă în creație. Dar dă şi putința unei libertăți oamenilor (îngerilor) în cadrul ei, conştiente. Dar iubirea se arată prin libertate. Şi dacă El ne-a creat din iubire, trebuie să ne arate cumva această iubire. Şi nu ne-o poate arăta decât întâlnindu-Se cu noi într-o Persoană care ne uneşte cu El: în Duhul Sfânt. Dar în Duhul Sfânt trebuie să ne simțim atât creați, cât şi în comuniune cu El, ca necreat şi veşnic, chemați şi nci la comuniunea- veşnică cu **El.**

A. Priveşte deci, prietene, ca împărat şi Dăruitor al Duhului dumnezeiesc şi de viaţă Făcător pe Fiul cel ieşit din Dumnezeu. Căci a suflat asupra ucenicilor Săi zicând : *«Luaţi Duh Sfânt»* (Ioan 20, 22). Deci cum n-ar fi un lucru dintre cele mai necuvenite să fie împărţitor al vieţii Cel ce nu este viaţa, dacă se află cu adevărat între cei ce au viaţa adăugată, după părerea susţinută, nu ştiu cum, de aceia. în acest caz, aş întreba în mod cuvenit : dacă nu este viaţă, cum insuflă ca un bun propriu pe Duhul şi Se înfăţişează pe Sine ca fiind Distribuitor al vieţii prin insuflare ? Când deci se spune de Fiul că este participant la viaţă, sau că este făcut viu de către Tatăl, cugetă îndată că e vorba de firea întreagă cum e înţeleasă în Tatăl, în care şi din care este şi Fiul şi Duhul de viaţă Făcător, lucrând viaţa în cei ce o primesc, nu ca o unealtă a firii negrăite, ci ca Cel ce o dăruieşte întreagă creaturii, adică întreaga ei calitate prin Sine însuşi şi modelează din nou în chipul ei ceea ce e capabil să se corupă, spre viaţa prelungită. înţelepţii prin astfel de înţelesuri, vei afla lucrarea aducerii la viaţă în Hristos, dar numai în cel capabil să fie readus la viaţă, adică în omenescul tuturor prin omenescul Său. Căci Unul Născut ieşit din Tatăl cu adevărat, a înlăturat prin Duhul propriu din trupul Său stricăciunea şi a făcut templul Său mai tare oa moartea. Căci întrucât este Dumnezeu şi întrucât a odrăslit din viaţa după fire, adică din Tatăl, este şi El viaţa după fire. Martor strălucit şi adevărat ne este pentru aceasta dumnezeiescul Ioan. Căci scrie astfel despre El : *«Ceea ce era la început, ceea ce am auzit, ceea ce am văzut cu ochii noştri, ceea. ce am privit şi mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieţii, aceea vă vestim. Şi Viaţa s-a arătat şi amvăzut şi mărturisim şi vă vestim vouă viaţa veşnică, care era la Tatăl şi s-a arătat nouă»* (I Ioan 1, 1—2). Iar arătând mai clar ce este şi ceea ce a numit el viaţă, zice iarăşi : *«Şi ştim că Fiul lui Dumnezeu a venit şi ne-a dat nouă înţelegere ca să cunoaştem pe Dumnezeul cel adevărat; şi suntem în Dumnezeu cel adevărat, în Fiul Lui, Iisus Hristos. Acesta este adevăratul Dumnezeu şi Viaţa veşnică»* (I Ioan 5, 20) [28]. Căci unde şi cum s-ar cunoaşte existând de la început şi că este Dumnezeu adevărat, dacă n-ar fi mai vechi şi cu totul mai presus decât a fi fost chemat la existenţă [3(l2], având existenţa pururea şi la fel ? Căci fiind Viaţa prin fire, e recunoscută în mod cuvenit ca atare[29]. Căci lui Dumnezeu cel adevărat I se cuvine existenţa. Dar dacă nu e Dumnezeu, are loc contrariul [m]. Căci numele Lui este «Cel ce este». De aceea a zis :' *«Eu sunt Cel ce sunt. Acesta este numele Meu şi pomenirea Mea e veşnică, din n'eamuri în neamuri»* (leş. 3, 14—15).

Inferioritatea Fiului sugerată de două texte din Sfânta Scriptură

B. Dar dacă dăruieşti, se va zice, Fiului lucrarea Tatălui şi aceasta în mod neschimbat şi vei spune că sunt egali în putere, cum vei păstră inferioritatea Lui ? Totuşi El spune clar : *«Tatăl Meu este mai mare ca Mine»* (Ioan 14, 28). Şi iarăşi : «Mă *duc la Tatăl Meu şi Tatăl vostru şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru»* (Ioan 20, 17). El ştia pe Tatăl fiind Dumnezeul Său.

_A. Deci dacă ei nu cred că Fiul este Dumnezeu prin fire şi cu adevărat, atunci El este sigur creatură şi nimic afară de aceasta. La cele spuse astfel, socotesc că trebuie să se răspundă aceasta : *«Cine va da capului meu apă şi ochilor mei izvor de lacrimi, ca să plâng poporul acesta ziua şi noaptea* ?» (Ier. 8, 28). Orice iubitor de Dumnezeu şi bine-credincios le va spune : *«V-aţi înstrăinat de Hristos şi aţi căzut din har»* (Gal. 5, 4). Partea şi chemarea voastră nu mai este Dumnezeu, departe de aceasta. Acesta este cu totul fals şi cu nume mincinos, având o slavăînchipuită a dumnezeirii. Şi s-au închinat cu adevărat creaturii în locul Creatorului. De aceea au crezut că Fiul este în cele mai prejos de ale Tatălui şi are viaţa ca adăugată, mai bine-zis este în cele ce este creaţia, care nu are viaţă proprie [303]. De aceea, cum au cunoscut că trebuie să se închine celui închis în măsurile creaţiei şi, necrezând, s-au despărţit de

302. ~~N-a fost chemat cândva~~ la existenţă. E "mai vechi ca mai presus decât orice eventuală chemare la existenţă a Lui. N-a fost chemat vreodată la existenţă A existat dintotdeauna. A avut existenţa din veşnicie, nefiind produs de vreun act prin care să se fi produs.

28 Hristos S-a făcut cunoscut ca Dumnezeu cel adevărat celor ce voiau să vadă. A dat şi putere să vadă celor ce voiau să primească, dar S-a făcut şi «obiect» văzbil pentru ei. Şi prin El au cunoscut pe Dumnezeul cel adevărat, căci prin El, aa prin Fiul, vedem pe Tatăl, deci vedem pe Dumnezeul iubirii.

29 Viaţa prin fire n-are început. A fi înseamnă a vieţui. Şi a fi n-a început vreodată. Aşa trebuie recunoscut

304. Când zicem Dumnezeu, zicem existenţă. Căci Dumnezeu e prin firea Lui existenţă. Dimpotrivă, celui ce nu e Dumnezeu, nu i se cuvine existenţa prin sine. Acela o are ca dar, de la Dumnezeu. Şi nu ştim sigur dacă Dumnezeu i-o dăruieşte..

supremația ființială peste toate [30]. Căci spune Ioan clar : «Cei ce *vine de sus, este deasupra tuturor»* (Ioan 3, 31). Fiul, care este deasupra tuturor, nu are una din superioritățile comparabile între ele. Spunând «deasupra tuturor», se spune deasupra a tot ce e făcut. E propriu Fiului să" depășească toate care se află'între creaturi, neavând nicăieri un loc -între ele. El nu este între toate, ci e ridicat deasupra tuturor, dincolo de care nu este absolut nimic. Sau oare nu e Dumnezeu numele mai presus de tot numele, cum ne-a spus şi dumnezeiescul Pavel ^(Filip. 2, 9) ? [31] B. Ba da.

A. Iar acesta era Fiul.: «La *început era Cuvântul şi Cuvântul era 2a Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul»* (Ioan 1, 1).

B. Ce vom răspunde deci, dacă ei ar spune că s-a scris despre Tatăl .că I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume ?

. A. Dar să facă încă un pas, o, Ermia, şi să voiască să învețe cum -şi în ce fel are Fiul calitatea de Dumnezeu ca adăugată. Căci spunând **scă** e dotat cu ea prin fire, ca să-i însoțească cu valoarea ei existența [32], prin aceasta coboară, socotesc, importanța Lui. şi schimbă umorul lor contradictoriu în boala nebuniei, desființând în mod calomnios ființa negrăită a Fiului. De aceea le cer să cugete împreună cu noi cele drepte. Dar ei, după cum apar, stăruie în apărarea părerilor lor şi luptă pentru minciuna lor cu încăpățânare. Râvna lor, socotesc, nu e mai mică decât a celor ce se înarmează şi susțin războiul pentru copii şi femei. E necesar ca noi, folosind subtilitatea, să dăm pe față cele ascunse şi să dezvăluim adevărul, chiar dacă nu e uşor de primit de cei neînvățați-B. Bine zici.

A. Deci ne-a spus dumnezeiescul Pavel despre Unul Născut : ***«Cel ce fiind în chipul lui Dumnezeu, nu răpire a socotit a fi întocmai ca Dumnezeu, ci s-a umilit (s-a deşertat) pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omenească făcându-Se. Şi la înfățişare fiind ca un om, S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea pe~~ cruce. De aceea L-a şi preaînălțat pe El Dumnezeu, şi I-a dăruit Lui nume mai presus de orice nume, ca întru numele lui Iisus tot genun-chiul să se plece, al celor cereşti şi pământeşti şi de sub pământ, şi să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu Tatăl»*** (Filip. 2, 6—**11).** Oare n-ar spune deschis şi timpul însuşi al înomenirii Cuvântului, dacă ar putea grăi, celor ce încă n-au înțeles, că nu întrucât e cugetat Cuvântul ca fiind Dumnezeu, ci întru-cât Sr-a arătat ca om, S-a urcat iarăşi la slava dumnezeirii şi cu trupul, şi când S-a deşertat şi S-a smerit pe Sine, atunci se şi spune că S-a înălțat ? Deci dă-mi o învățătură. Căci aş fi foarte bucuros să obțin de la tine un răspuns.

305. Creația nu are «viață proprie», adică de la'sine. Ei îi vine de la Dumnezeu, Care are viață proprie, sau de la Sine, deci din veşnicie, fără o cauză din afară. Şi trebuie să fie o astfel de viață. Nu putem merge la infinit în cele ce nu au viața prin creare.

30 Deplina închinare şi slujire nu se , cuvine să fie aduse decât Celui **C9** •este independent de toate, nesupus nici unei alte existențe. Căci de la Acesta îşi au existența şi viața toate. Lui trebuie să-I cerem orice şi Lui să-I mulțumim pentru toate. Pe El se cuvine să-L slăvim pentru toate.

31 Dincolo de El nu mai este nimic. El nu mai depinde de nimic. Nu .primește nimic de la ceva deasupra Lui. Toate sunt primite de la El. Toate au nume, pentru a se distinge una de alta, fiind în legătură unele cu altele. El e mai presus de toate numele prin care se disting unele de altele. Este indefinibil.

32 Dumnezeu îi dă creaturii o fire din nimic. Dar îi dă o fire care se cere însoțită în unele din formele ei de viață. Iar această viață îi este dată de Dumnezeu, li este deci dată potrivit firii ei, dar puterea de a o da aparține firii lui Dumnezeu, Viața prin Sine. Dar aceasta o face în mod special Dumnezeu, după arieni, cu Hristos. De aceea **II** numesc şi" pe El Dumnezeu. Se vede şi în aceasta

^panteismul lor.

B. Despre ce e vorba ?

A. S-a deşertat pe Sine Unul Născut, pogorându-Se în chip de rob şi a răbdat crucea, în disprețul ruşinii, făcându-Se ascultător până la moarte. De aceea, se spune, I-a dăruit Lui nume mâi presus de tot numele, ca întru ***«numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi pământeşti şi de sub pământ»,.*** Deci aflându-Se în treapta noastră, a dobândit ca răsplată a faptelor Sale bune şi ca dar al ascultării şi ca încoronare a vitejiei Sale, dreptul de-a fi numit Dumnezeu şi de-a I se aduce închinare de către sfinții îngeri, şi de către noi, cei de pe pământ, şi de către cei ce L-au părăsit.

B. Aşa se pare.

A.' Deci (căci voi vorbi fără a mă îngriji prea mult, în prezent de ceea ce se spune, din pricina urgenței), Unul Născut trebuie să mulțumească cât mai mult căderilor de pe pământ şi păcatelor noastre. Să se ştie că prilejul slavei îndumnezeitoare a Liii sunt greşealele omenirii. Căci dacă n-am fi păcătuit, nu S-ar fi făcut ca noi ? Şi dacă nu S-ar fi făcut ca noi, n-ar fi răbdat crucea? Şi dacă n-ar fi murit, n-ar fi dobândit dreptul de-a I se aduce închinare de către noi înşine şi de către sfinții îngeri ?

B. E îndrăzneț cuvântul. Dar are o probabilitate în el ***[illegible].***

A. Dar dacă este în egalitate cu Tatăl şi în chipul Lui, nefiind lipsit parțial de. mărginirile deşertării, ce spor de slavă ar putea avea .primind" numele mai presus de or.ice nume în timpul deşeftării Lui ? Oare nu înțelegi unde ar risca să ajungă teoria lor, dacă s-ar cerceta mai, minuțios ? [33] -

B. înțeleg.

A. Voieşti deci ca lăsând la o parte pentru prezent toată argumentarea prea subtilă, să revenim la faptul că Unul Născut era la început Dumnezeu şi în chipul Tatălui şi în egalitatea cu El, deşi am cheltuit în cele trecute multe cuvinte pentru aceasta ?

B. Foarte bine.

A. Deci Dumnezeu Tatăl zice prin glasul lui Isaia : *«Eu sunt Domnul Dumnezeu încă de la început»* (Isaia 43, 12—13). Dar cineva poate auzi şi pe Sfinți zicând către El : *«Nu eşti Tu de la început Domnul Dumnezeul nostru şi nu vom muri* ?» (Avacum 1,12). Iată că Dumnezeu Tatăl a fost numit şi este de la început cu adevărat Dumnezeu. Iar dumnezeiescul Ioan, în cuvintele ce ni le-a spus despre Fiul, zice : «Ge era *la început, ce am auzft, ce am văzut cu ochii noştri, ce am privit şi mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții»* (I Ioan 1, 1). Şi le-a grăit unora : *«Vă scriu vouă, părinților, că ați cunoscut pe Cel ce este de la început»*-(I Ioan 2, 13)[3U].

Şi cine este Acesta, a spus-o iarăşi el însuşi : *«Acestea le spune Cel ce este, Cel ce era, Cel ce vine»* (Apoc. 1, 8).

---

33 Dacă Hristos este un fel de creatură mai presus de toate şi, ca atare, un aşa-zis dumnezeu, unde s-ar mai putea coborî El, dacă este la locul cel mai înalt posibil ?

B. Dar că era şi înainte de creație, o spun şi ei. Dar că era Dumnezeu, aceasta riu se cunoaşte clar, spun ei. Căci primeşte evident ca unul care nu are.

A. Atunci cum n-ar fi momentul potrivit să spunem şi noi indignați celor ce rostesc asemenea cuvinte vrednice de lepădat : *«Surzilor, ascultați, orbilor, priviți ca să vedeți»* (Isaia 42, 18). Căci nu că eră simplu Cuvântul, â scris clar aceasta grăitorul de Dumnezeu şi Evanghelistul, ci că era şi Dumnezeu. Şi aceia, ca unii amețiți de vin şi beți, abătâridu»-seorbeşte spre orice, desconsideră adevărul. Vino deci, ca, folosindu-ne şi de alte înțelesuri^ să recunoaştem că Fiul este Dumnezeu prin fire. Sau oare nu se

309. Chiar păcatele noastre le-a făcut Fiul lui Dumnezeu, prilej pentru a mări slava oamenilor, făcându-Se om, care S-a aşezat de-a dreapta Tatălui, ca să ne urce şi pe noi lângă Sine. Nu L-a împiedicat iubirea, nici păcatele noastre. Smerirea din iubire este şi ea un semn .al înălțimii spirituale. S-a smerit Dumnezeu ca să ajute umanitatea, al cărei Subiect S-a făcut, să se smerească şi ea, ca drum spre înălțare. Păcatul e o falsă înălțare, de oare ne scapă smerenia.

cuvine Celui ce este prin fire Dumnezeu să-Şi arate hotărârea în toate şi să încununeze cu laude pe cei ce

311. Sf. Ioan repetă şi în Epistola întâi ceea ce a spus la începutul Evangheliei: Fiul lui Dumnezeu Cel ce S-a făcut'om văzut, era la începutul tuturor; era ceci înainte de tot ce are un început. Este din veşnicie.

au ca normă a vieții ihegea şi cinstesc viața curată şi pilduitoare, dar să pedepsească pe cei ce au păcătuit prin mândrie, călcând cu uşurință rânduielile de sus ? B. Ba se cuvine.

A. Admiți că rjoate umple toate şi străbate prin toate şi ar fi în toate altă fire decât cea dumnezeiască ?

B. Nu. Cum aş face-o ? -

A. Iar a vieții şi a trăi în Dumnezeu şi a face pe Dumnezeu slava Sa, nu spui, prietene, că e lucrul cel mai potrivit sfinților ?

B. Da, desigur.

A. Să continuăm deci; spune-mi aceasta.

B. Ce?

A. Nu e cuvântul cel mai prețios de înțelepciune : «Toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit de sus este, pogorând de la Părintele luminilor» ?

B. Sunt de acord. Căci îl spune Sfânta Scriptură.

A. Ia seama deci cine este distribuitorul şi dăruitorul bunătăților ce vin la noi de la Dumnezeu, şi aceasta cu deplină putere. Acesta este Fiul. Căci a zis Pavel : *«Fiecăruia dintre noi i s-a dat harul după măsura darului lui Hristos»* (Efes. 4, 7). Dar auzi şi în altă parte pe Dumnezeu spunând preasfântului Moise : *«Cine a dat gură omului ? Sau cine a făcut greu la auz şi surd, văzător şi orb ? Nu Eu, Domnul Dumnezeu ? Şi acum mergi şi Eu voi deschide gura ta»* (leş, 4, 11—12). Iar Sfinților Săi Apostoli le-a grăit iarăşi Domnul nostru Iisus Hristos • *«Puneți deci în inimile voastre să nu gândiți de mai înainte ce veți râ,spunde. Căci Eu vă voi da gură şi înțelepciune, căreia nu-i vor putea sta împotrivă, nici* să-i *răspundă toți potrivnicii voştri»* (Luca 21, 14—15). Iar fericitul David cântă că Dumnezeu «este *judecător»* (Ps. 49, 6) şi arată ca fapt stabilit «că-I aparține să răsplătească pe fiecare pentru cele ce le face şi să îndreptățească pe cei ce voieşte». *«Dacă Dumnezeu este Cel ce îndreptățeşte, cine ne va osândi ?»* (Rom. 8, 33—34). Şi în amândouă modurile vedem pe Fiul lucrător nu ca, pe un slujitor, ci cu putere dumnezeiască [34]. Căci a zis El însuşi : *«Ce-i va folosi omului de va dobândi lumea toată, iar în sufletul său se va păgubi? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său ? Căci Fiul Omului va veni întru slava*

34Fiul lucrează ca putere şi în smerirea (deşertarea) Să şi în înălțarea Sa ca om mai presus de orice creatură. Dar şi Tatăl şi Duhul Sfânt lucrează prin El.

Fiului Său cu sfinții îngeri ai Săi; şi atunci va răsplăti fiecăruia după faptele lui» (Matei 16, 26—27). Iar unuia din bolnavii vindecați, i-a apus : *«Fiule, iertate îți sunt păcatele tale»* (Marcu 2, 5). Pentru aceasta în-furiindu-se fariseii şi întrecându-se în necredința lor, au îndrăznit să-L acuze de blasfemie pe Cel ce a rostit fără reținere un astfel de cuvânt cuvenit lui Dumnezeu şi au zis : *«Acesta huleşte. Cine poate ierta păcatele, decât singur Dumnezeu ?* (Marcu 2, 7). Deci Cel ce e Domnul legii şi al judecății[35] şi distribuitorul cununilor şi păzitorul dreptății şi cel ce iartă păcatele, fapt neîngăduit nimănui dintre cei ce se numără între creaturi să o facă, cum n-ar fi Dumnezeu prin fire ? pare, cu-getându-le acestea nu-ți par drepte ?

B. Sunt foarte drepte şi departe de-a fi altfel.

A. Dumnezeu este în toate şi nu e despărțit de nimic. Ca atare umple de lucrarea Sa, demnă de Dumnezeu, toate. Pe aceea şi spune către Israel : *«Cerul îmi este Mie scaun, _ iar pământul reazem picioarelor Mele»* (Isaia 66, 1). întorcând cuvântul spre Cuvântul ieşit din Dumnezeu Tatăl, dumnezeiescul Pavel ne scrie : «Acolo *nu mai este elin şi iudeu, tăiere împrejur şi netăiere împrejur, barbar, scit, rob, liber, ci toate şi în toate Hristos»* (Col. 3, 11). Şi pe lângă acestea, ia-răşi : «Cel ce S-a pogorât este şi Cel ce S-a înălțat mai presus de toate cerurile, ca să le umple pe toate şi străbate toate şi este în toate», nu e mai mare decât zidirea ?

B. Cum să nu ?

A. Orice sfânt care a părăsit viața lumească şi trupească şi şi-a dăruit sufletul lui Dumnezeu, nu cunoaşte altă slavă a sa decât pe Dumnezeu. Despre aceasta scrie iarăşi Pavel : *«Căci eu prin Lege am murit Legii, ca să viețuiesc lui Dumnezeu»* (Gal. 2, 19), adică Fiului • şi, prin EJ, Tatălui. Aceasta va fi olar şi neîndoielnic şi pentru tine, de vei auzi ceea ce adaugă : *«Căci 'Unul a murit pentru toți, ca toți cei ce trăiesc să nu mai trăiască lor, ci Celui ce a murit şi a înviat pentru toți»* (II Cor. 5, 14—*15}*. Şi pe lângă acestea : *«Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât în crucea lui Hristos»* (Gal. 6, 14). Dar şi orice sfânt va spune : *«Mă voi bucura întru Dumnezeu, Mântuitorul meu, Domnul Dumnezeu, puterea mea»* (Avac. 3, 18—19).

B. Ne ajung, bunule, aceste idei. De fapt, Fiul ni S-a arătat Dumnezeu adevărat nu numai prin numele de Fiu, fals folosit, după părerea acelora, ci şi prin zeci de mii de cuvinte. Astfel lăsând acestea, ex-plicl-mi cum ar trebui să se primească şi să se înțeleagă cuvântul : *«Mă duc la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeu vostru»* (Ioan 20, 17) ? Ce a voit să învețe numind pe Tatăl Dumnezeul Său ? Nu te îndoieşti că aceia vor pune şi această întrebare ?

A. Nu e deloc grea cunoaşterea înțelesului acestui cuvânt pentru cel ce este înțelept şi are mintea întreagă. Căci s-a scris : *«Toate sunt netede şi drepte celor ce află cunoştința»* (Prov. 8, 9). Dar dacă cineva s-ar hotărî să se abată de la calea dreaptă, pentru o umblare foarte su-cită şi prostească, părăsind drumul drept al înțelesurilor cuvenite, apu-

35Hristos ca Dumnezeii este Cel ce a dat legile naturii, dar şi cele morale, care se cer împlinite de oameni, legi într-o armonie cu cele ale naturii. El este mai presus de ele. Nu e cineva mai presus de El, care să-I fi impus şi Lui nişte legi. El ca iubire atotputernică este mai presus de legi, dar impune legile în folosul armoniei şi al iubirii tuturor celor create de El, ca Suveranul lor. De aceea El este şi Cel ce judecă pe toți potrivit acestor legi.

când un altul, va ajunge între spini şi va cădea în gropi şi în piedicile apărute între ele. Aceasta o arată, socotesc, şi Legea, prin ghicitură : *«Să mergi pe calea împărătească şi să nu te abaţi nici la dreapta, nici la stânga»* (Num. 21, 22). Când deci se spune ceva despre Fiul din cele ce sunt mai mici decât slava lui Dumnezeu, care nu sunt mai presus de firea creată, nu te gândi îndată la firea negrăită, provenită în mod propriu din Tatăl, ci urmează scopul adevărat. Nu atribui nici cele proprii ale dumnezeirii măsurilor umanităţii, nici micimile umanităţii nu le atribui firii mai presus de toate, ca aparţinând ei în mod propriu, ci fă o distincţie bine gândită şi foarte accentuată între ele,. cunoscând ceea ce se cuvine fiecăreia. Aşa şi nu altfel te vei putea hotărî pentru înţelegerea cea mai nerătăcită.

B. Dă un exemplu pentru aceasta.

A. Fericitul Pavel a spus despre Unul Născut că este strălucirea slavei şi pecetea ipostasului lui Dumnezeu Tatăl. Lasă deci mintea ta să se strămute în acestea, dincolo de tot ce e creat, şi cunoaşte frumuseţea dumnezeiască şi cugetă la naşterea Lui negrăită. Şi privind ca într-o oglindă modul existenţei Lui (personal), aplaudă-L cu laude. Căci se scrie despre El : *«In zilele trupului Său, El a adus, cu strigăt puternic şi cu lacrimi, cereri şi rugăciuni către Cel ce putea să-L mântuiască din moarte şi a fost auzit, pentru evlavia Sa. Şi deşi fiind Fiu, a învăţat din cele ce a pătimit ascultarea»* (Evr. 5, 7—8). Coboară deci puţin şi pune acestea în raport cu măsura umanităţii. Căci n-ar fi murit pecetea Tatălui, ci pentru că rugăciunea a avut loc în zilele trupului, frica este a trupului şi tremurarea de moarte îi revine în mod special umanităţii. Deci deşi se spune că a luat un nume mai presus de tot numele, nu e scos din hotarele dumnezeirii Fiul, întrucât e Cuvântul-şi a ieşitdin Tatăl[1]. Căci era prin fire şi cu adevărat Dumnezeu şi înainte de timpul golirii (chenozei). Sau nu vei spune aceasta ? B. Ba da, cu totul.

, A. Dar când Ş-a arătat ca om, pogorându-Se la golire (chenoză) şi la chipul de rob, S-a făcut ca noi şi sub Dumnezeu, fără a pierde ceea ce era, dar şi fără a dispreţui măsura umanităţii. S-a sărăcit împreună cu noi, fiind bogat ca Dumnezeu (II Cor. 8, 9). De aceea S-a socotit sub Lege şi între robi şi între cei fără de lege[36] ; şi a suportat chiar moartea după trup[37]. Dar era necesar ca Dumnezeu Cel cu adevărat şi prin fire, care nu avea această slavă ca adaos, să nu fie închis în marginile golirii (chenozei), ci să Se întoarcă iarăşi la cinstirea aflată în "El de sus şi de la început împreună cu trupul asumat. Aude deci ca om, deşi era Dumnezeu după fire şi Fiu : *«Eu astăzi Te-am născut»* (Ps. 2, 7) ; şi : *«Şezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale»* (Ps. 100, 1). Deoarece S-a făcut în mod total om[38] şi S-a pogorât în umilinţă (chenoză), S-a aflat prin aceasta şi Om şi Dumnezeu: în mod foarte necesar şi cu totul cuvenit se adaptează măsurilor chenozei şi a recunoscut ca Dumnezeu împreună cu noi pe Cel ce era prin fire şi cu adevărat Tatăl Său, dar şi Dumnezeul nos-. tru. De aceea şi noi, deşi suntem în robia naturală sub Dumnezeu, îl numim pe Dumnezeu Tată, înfăţişând cu aceasta putinţa şi calitatea de-a ne fi făcut şi noi în chipul Fiului. Căci S-a sălăşluit şi locuieşte în noi prin Duhul Său, întru care şi prin care strigăm :' *«Avva,*

---

36 A fost socotit de arhierei, şi farisei călcător al legii şi de aceea condamnat ca un tâlhar. A lăsat impresia aceasta. • • 316. E mare taina unirii în El a puterilor dumnezeieşti şi a celor omeneşti. Ne poate ajuta în înţelegerea acestei taine întrucâtva faptul că şi noi când trăim o mare durere nu mai simţim în noi lipsa de durere, sau a veseliei, deşi ea există ca' posibilitate, ca virtualitate în noi. Trecem prin diferite stări sufleteşti şi în fiecare nu simţim pe celelalte ca posibilităţi în noi. Dar noi nici nu simţim c-am putea opri imediat durerea. Hristos însă ştia şi simţea' că ar putea opri stările slăbiciunilor omeneşti. Le trăţa cu adevărat de bună voie.

38S-a făcut om întreg, nu în parte om (în textul grec : olos, iar în franceză: cu totul).

Părinte» (Gal. 4, 6). Că Duhul este în noi este dovadă sigură şi semn al filiaţiei faţă de Dumnezeu. Fiind făcuţi prin El de un chip cu Dumnezeu, ne lămureşte Pavel, scriind : *«Iar pentru că sunteţi fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, care strigă: Avva, Părinte!»* (Gal. 4, 6).

B. Bine zici.

314. Nu ca Fiul lui Dumnezeu este ridicat la un nume mai presus de tot numele, cir ca om. Căci, întrucât ca om a pătimit pentru oameni, pogorând la chipul de om, El ridică acest chip mai presus de orice nume şi de tot nivelul creaturilor.

A. Să presupunem deci că adversarii sunt încă adormiţi, opunân-du-se' învăţăturilor adevărului, dar" că absurditatea acestei opoziţii îi va face să renunţe la ea. Dar de vor face aceasta şi vor spune că Dumnezeu este cu adevărat Tatăl Fiului, dar nu vor primi iconomia (întruparea), în virtutea căreia a numit pe Dumnezeu Tatăl Său. cum nu va fi necesar,.să le spunem că nu-i primim ca legiuitori şi în drept să hotărască cele ce voiesc să le cugete şi să le spună, ci că se cuvine mai degrabă să acordăm adevărul cuvintelor Mântuitorului, Care a spus de fapt: *«Mă duc la Tatăl Meu şi Tatăl vostru şi la Dumnezeul Meu şi Dumnezeul vostru»* (Ioan 20, 17) ? Să susţină deci că şi noi suntem fii împreună cu El după fire, dacă este şi El împreună eu noi sub Dumnezeu după fire. *«Căci Mă duc,* zice, *la Tatăl Meu şi Tatăl vostru».* Căci numele de Fiu arată că S-a născut fiinţial din Tatăl. De aceea sunt foarte mulţi fii, după firea împrumutată, mai bine-zis depăşesc orice număr. Şi să nu mai vorbim de mărimea necredinţei lor dacă socotesc că toţi suntem fii după fire şi, prin aceasta, şi dumnezei. Dar trebuie ca ei să răspundă, că e un dar al bunătăţii lui Dumnezeu numele filiaţiei (dat celor ce cred în Fiul). Căci fiind din pământ după fire, noi nu ne-am născut din Dumnezeu, după modul adevărat al naşterii. Astfel ne vine din afară şi ne este adăugată datoria de-a numi pe Dumnezeu Tată. Deci le vom spune : pentru ce îndrăznind toate cu uşurinţă," nu vă folosiţi de aceleaşi raţionamente ca să cugetaţi drept şi fără greşeală, în loc să aiuriţi astfel cu mare neruşinare ? Oare nu e mai bine să reflectaţi în chip înţelept că dacă este prin fire din Dumnezeu, adică din fiinţa Tatălui, nu e jignitor pentru El de a-L număra între creaturi, ci că I se cuvine mai degrabă să fie Dumnezeu? Şi,deoarece S-a arătat om, nu este nepotrivit pentru El să I se considere adăugată împreună, cu trupul şi ou măsurile lui şi venită în El din afară, trebuinţa de-a Se afla sub Dumnezeu din care este ? [39]

B. Dar dacă, se va zice, nu e nimic diferit în Fiul, ci este Dumnezeu astfel cum e cugetat şi Tatăl, desigur vei spune că e egal şi întru nimic mai mic. Dar atunci cum a zis El .însuşi : *«Tatăl Meu este mai mare»* (Ioan 14, 28) ?

A. Spune-mi, între Dumnezeu şi Dumnezeu, dacă se înţelege de Amândoi că sunt prin fire şi cu adevărat, ce deosebire ar putea vedea cineva, sau ce interval care să arate o alteritate ? Am afirmat că Fiuleste, într-un mod extrem şi mai presus de orice cuvânt, pecetea Tatălui, cizelată, aşa zicând, după asemănarea Lui în fire. Dar dacă este cu adevărat într-o treaptă inferioară şi nu deplin în cele ce este Tatăl, cum ar avea în El, după ei, ceea ce este mai bun şi mai presus de toate ? Căci Cel Căruia îi lipseşte ceva din desăvârşire, nu va putea fi chip şi asemănare cu totul neschimbată a Celui desăvârşit. Şi nici Dumnezeu nu poate depăşi pe Dumnezeu, sau nu poate fi cugetat Unul aflându-Se mai jos de Altul în calitatea de Dumnezeu ; pentru că nici un om nu e diferit de: alt om în existenţa ca om. Dar în forţă şi prudenţă şi în calităţile virtuţii în mărimea şi micimea trupului, în urâţenie şi frumuseţe, în culoare, se poate spune că unul se deosebeşte de altul. Dar dacă ar voi cineva să afle clar care este definiţia fiinţei lui Petru şi Pavel, va afla că amândoi sunt la fel în toate. Dacă l-ar declara în privinţa aceasta pe unul mai

39E mai dreaptă şi mai consecventă cugetarea ca, dacă Dumnezeu vrea să se folosească de cineva mai presus de oameni ca să mântuiască pe oameni şi să le dea viată, să se folosească nu de o creatură, care nu le poate da viata adevărată, numit în mod artificial «Fiul Lui», ci de un Fiu adevărat al Său, care nu/ are viaţa adăugată din afară, ci din El Însuşi.

mic, ar flecari socotesc, şi n-ar face-o dintr-o înțelegere cuminte. Deci spunând ei că Tatăl este mai mare, să arate ce' este superior în El şi să arate în ce constă această superioritate.

B. Deci a greşit cu adevărat Fiul, spunând : *«Tatăl Meu este mai mare»* (Ioan 14, 28)?

A. Dar cum ar fi mințit, declarând : *«Eu sunt adevărul»* (Ioan 14, 6) ? însă cum se cuvine să fie înțeleasă declarația Mântuitorului, să o lăsăm deocamdată neexplicată. Se va spune la vremea potrivită. Explică-mi acum ceea ce spun : se recunoaşte de către noi o fire unică a dumnezeirii, care meşteşugeşte toate şi e creatoarea tuturor ?[40] *«Căci Domnul Dumnezeul nostru, Domn unul este»* (Deut. 6, 4). Sau nu e adevărată Legea ?

B. E adevărată.

A. Iar dumnezeirea fiind simplă şi de un unic fel, e crezută a fi în Sfânta Treime, adică în Tatăl şi în Fiul şi în Sfântul Duh. Sau tu ai de spus şi de învățat altceva decât aceasta?

B. Absolut nimic.

A. Deci adunând într-una şi aceeaşi fire şi legând pe fiecare din cele trei persoane spuse într-o identitate, care există şi într-o subzistență proprie, ne vom închina unui singur Dumnezeu şi vom sluji unui Dumnezeu al tuturor. Dar dacă-I despărțim şi îi tăiem într-o alteri-tate de firi, punând pe fiecare aparte într-o oarecare fire proprie, vom mărturisi trei dumnezei, chiar dacă n-am' vrea. Şi ce ne-ar scăpa pe noi de rătăcire, dacă am cugeta aşa ? Şi dacă ar propovădui cineva trei dumnezei în loc de unul, cum nu s-ar abate de la raționamentul drept şi bun ? Dar socotesc că temându-se să se decidă deschis pentru această aiureală, vor spune că* Tatăl este Dumnezeu adevărat, dar asupra Fiului îşi vor vărsa toată blasfemia obişnuită ce le aparține numai lor, spunând că El este făcut şi creat. Slava dumnezeirii I-o vor atribui numai ca o umbră, crezând că-L cinstesc prin simple numiri, dar nesocotindu-L cu neruşinare din cinstea de-a fi Dumnezeu prin fire şi cu adevărat. Dar cine va fi atât de greoi la minte, între cei ce voiesc să cugete drept, care să nu strige cât mai puternic împotriva celor ce gândesc astfel ? Şi cum n-ar zice râzând de o astfel de prostie nemăsurată : dacă Fiul. nu este Dumnezeu după fire, ci are, după voi, un nume artificial, ce v-a învățat să-L comparați cu Dumnezeu Tatăl şi să arătați între Ei o inferioritate şi o superioritate ? Orice rațiune înțeleaptă şi constrângătoare, care face comparații între unele şi altele, îndeamnă să se facă acestea în mod mai potrivit între existențele de aceeaşi fire şi identice după ființă, adică între cele ce nu sunt separate în nici un mod prin eterogenitate. De pildă, îngerul şi omul sunt existențe raționale. Totuşi, între amândouă este o diferență şi nu este nici o coincidență între ele. Când deci se pune chestiunea slavei şi superiorității îngerilor, e de comparat un înger cu un înger. Iar dacă o face cineva aceasta şi cu privire la noi, va deosebi foarte bine pe Pavel de un altul şi pe Petru iarăşi de un altul dintre cei ca el. Dar Dumnezeu depăşeşte pe toți şi este de necomparat şi fără asemănare cu toți şi mai presus de toate şi e înălțat la o infinitate la care nu se poate ajunge, fiind inaccesibil şi de" neapropiat celor create. Cum ar exista deci cineva care I-ar urma şi s-ar apropia de El şi ar ajunge până acolo, încât să îndrăznească să se întreacă cu El şi să se îndoiască că îi este inferior ? Sau nu ți se pare o faptă de râs şi căzută din mintea cea bună şi despărțită de dreapta cugetare, aceea prin care cineva din cei numărați între creaturi, ar îndrăzni să

40Dumnezeu nu e numai Creatorul tuturor, ci şi Marele Meşter, care le dă tuturor **o** organizare" şi **o** armonie pe care nu le epuizăm niciodată prin cunoaşterea şi exprimarea noastră. Este o raționalitate de o indefinită bogăție şi subtilitate, care nu poate fi a unei naturi inconştiente. Această inepuizabilă complexitate armonioasă exprimabilă în cuvinte conştiente fără sfârşit, e plasticizarea cuvintelor inepuizabile ale unei raționalități inepuizabile, care, ca rădăcină a cuvintelor, e şi ea Cuvânt. Dar Cuvântul acela trebuie să fie personal şi să folosească conştient înțelesurile **lor** în cuvinte plasticizate; persoanele pot prinde în cuvinte raționale, dacă numai persoanele pot prinde în cuvinte raționale complexitatea armonioasă nesfârşită a lumii. Dar cuvintele persoanelor în viață au şi putere transformatoare asupra persoanelor şi lucrurilor. Iar cuvintele Cuvântului suprem au şi puterea creatoare a lucrurilor şi a persoanelor. Dacă prin cuvinte şe fac şi se susțin şi se prefac toate în sefts major, Persoana care emite cuvinte, sau **Cuvântul** dumnezeiesc, e la începutul tuturor, deci înainte de toate, sau veşnic. Şi El ca Cuvântul Creator personal e Cuvântul unei alte Persoane, e Cuvântul unei Persoane originare, sau Fiul Tatălui.

spună : «Dumnezeu Tatăl tuturor este mai mare oa Mine» ? [41] Cărei existente (create) ai îndrăzni să-i atribui tu însuți un astfel de cuvânt îndrăzneț şi cu totul greşit? Oare îngerilor şi Arhanghelilor, sau Stăpâniilor, Scaunelor şi Domniilor? Cum şi datorită cărui fapt ar rivaliza creatul cu Creatorul? E o faptă cu totul absurdă şi despărțită prin fire de Dumnezeu, a socoti că Fiul nu este cu adevărat Dumnezeu, ci a fost adus la existență prin .facere, dar a-L opune Tatălui şi de-a cerceta dacă unul este egal sau mai mic ca celălalt.

B. Aşa se pare ! Dar totuşi ei spun că Fiul este Dumnezeu, dar că Tatăl este mai,mare.

. A. Dar atunci în ce constă faptul că Tatăl este mai mare iar Fiul este mai mic, dacă vedem ceea ce este firea lui Dumnezeu, precum este, ca într-o oglindă? Oare vor nega ei că dumnezeirea este necorporală şi de nepipăit, necantitativă şi fără creştere şi mai veche ca orice timp, fiind pururea şi la fel, desăvârşită cu ea însăşi şi în ea însăşi şi din ea însăşi ?

B. Aşa socotesc.

A. Deci în ce mod va întrece şi Va depăşi Dumnezeu pe Dumnezeu ? Sau nu e necesar ca cel ce e inferior în vreo privință să cadă sub granița dumnezeirii ? Dacă nu poate ajunge la culmea bunătăților dumnezeirii, nu va suferi o cădere vădită din ceea ce e desăvârşit ?

B. E necesar.

A. Căci nu vor spune, socotesc, că Tatăl este mai mare în cantitatea măsurabilă. Căci necorporălul e mai presus de cantitate. Nici că Fiul este posterior Celui ce L-a născut. Căci Tatăl este pururea Tată. Nici o schimbare şi prefacere nu este la Dumnezeu, care este pururea şi la fel spre altceva decât aceasta[3]-[1]. Deci desigur şi Cel din El a fost împreună fără de început şi coetern şi însoțitor al existenței (personale) a Celui ce L-a născut.

B. Fiul este mai mic, zic, nu în cantitatea după trup. Cum ar fi aceasta ? Ci pentru că nu este în cele ale Tatălui.

A. Vino deci, să examinăm cu grijă demnitățile dumnezeirii, să ne străduim să vedem dacă acestea se cuvin numai Tatălui şi nu în mod egal şi Fiului, sau sunt şi ale Lui, ca ale Tatălui. Dar înainte de aceasta, răspunde-mi la întrebarea : dacă Tatăl e mai înainte şi mai presus de Fiul, nu urmează că Cel superior astfel trebuie să fie superior nu nu-mai într-un mod, ci în toate cele ce sunt proprii dumnezeirii ?

B. Ba da, desigur.

321. Fiul trebuie să fie coetern cu Tatăl, căci dacă e ulterior Tatălui, nici Tatăl nu e Tată din veci. Şi socotim că într-un fel calitatea de Tată şi Fiu sunt nişte calități ale dumnezeirii, ca formele cele mai curate şi mai delicate ale iubirii.

A. Dar dacă Fiul apare egal în toate, aceasta nu înlătură de ia El defăimarea că trebuie să fie mai mic ? Căci putem admite că Cel ce este cu totul superior, coboară uneori în mod voit slava Sa la micimea unora ce-I sunt supuse. Dar ceea ce se află cu adevărat în cele mai mici

41Dacă Hristos ar fi fost creatură, cum ar fi îndrăznit să se compare cu Dumnezeu, chiar recunoscând că e mai mare ca El ? Ar trebui socotit în acest caz ca lipsit de mintea omului normal. Iată cum Sf. Chirii face dintr-o declarație a lui Hristos un argument că e mai mic ca Tatăl, ceea ce este un argument imposibil..

şi mai coborâte, cum ar depăşi firea Sa şi ar ajunge dincolo de măsurile proprii, până la a rivaliza cu privilegiile Celui ce este superior ? [42]

B. Bine zici.

A. Cum deci Fiul' ridică cele ale Lui înaintea noastră ca o figură şi ca o înfăţişare exactă a firii lui Dumnezeu Tatăl şi ne prezintă firea Sa spre arătarea Celui ce L-a născut ? «Cel ce M-a văzut pe Mine, zice, a văzut pe Tatăl. Eu şi Tatăl una suntem»..> Dacă nu este în cele în care este Tatăl, ce L-a învăţat să-L arate zugrăvit ca pe Acela în firea* Sa? Şi cum zice că este una cu Cel desăvârşit, El care este lipsit de Acela şi inferior ?

B. N-ar putea face aceasta, după cât mi se pare mie.

A. Deci voi căuta să înţeleg măsura în care sunt în stare să cunosc uşurinţa care înfrumuseţează firea dumnezeiască şi supremă. Să vedem dacă frumuseţea dumnezeiască este mai mare în Taitâl şi mai mică decât trebuie în Fiul.

B. Ai dreptate, să cercetezi aceasta, după părerea mea.

A. Dumnezeiescul Psalmist supune sceptrUlui dumnezeirii şi leagă sub jugul robiei tot ce este între creaturi, făcând aceasta cu mare iubire de Dumnezeu şi foarte drept. Căci a spus undeva către Făcătorul tuturor : «La *început, Tu, Doamne, pământul ai întemeiat şi lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile. Ele vor pieri, dar Tu vei rămânea. Şi toate ca o haina se vor învechi şi ca pe un veşmânt îi vei învălui şi se vor schimba. Dar Tu Acelaşi eşti şi anii Tăi nu se vor împuţina. Căci toate surit roabe ale 'Tale»* (Ps. 101, 26—28 ; 118, 91). Psalmistul porunceşte cerurilor şi soarelui şi lunii şi stelelor şi luminii şi apelor de deasupra cerurilor să-L laude pe El cu cântări de slavă (Ps. 118, *3*—4). Iar către oameni zice : *«Veniţi să ne închinăm şi să cădem înaintea Lui şi să plângem înaintea Domnului, Care ne-a făcut pe noi, că El este Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul Lui şi oile mâinilor Lui»* (Ps. 94^, 6—7).

Iar către îngeri şi către cei ce au o slujire (o liturghie) încă şi mai înaltă, zice : *«Binecuvântaţi pe Domnul toţi îngerii Lui, voi slujitorii Lui faceţi voia Lui. Binecuvântaţi pe Domnul toate lucrurile Lui»* (Ps. 102, 20, 21—22). Înţelegi deci cum, închizând sub jugul slujirii Lui toate, a numit şi oi ale mâinii Lui pe toţi cei de pe pământ, iar pe îngeri îi prezintă cântăreţi şi slujitori ai Săi ?[43] B. înţeleg.

A. Priveşte^ deci oile proprii ale mâinii lui Dumnezeu Tatăl. Fiul zice că ele sunt ale Lui şi ne pune sub jugul slujirii. Căci iată ce a zis : *«Oile Mele ascultă glasul Meu. Şi Eu le cunosc pe ele şi ele îmi urmează Mie. Şi Eu le dau lor viaţa veşnică şi nu vor pieri în veac. Şi nu le va răpi cineva din mâna Mea. Tatăl Meu care Mi le-a dat Mie, e mai mare ca toţi şi nimeni nu le poate răpi din mâna Tatălui Meu. Eu şi Tatăl una suntem»* (Ioan 10, 27—30). Deci noi suntem oi ale lui Dumnezeu Tatăl, dar nu mai puţin suntem de fapt ,şi ale Fiului. Şi că îngerii Ii slujesc şi ei, poţi afla uşor din Sfintele Scripturi. Înţeleptul

42Cel mare poate coborî din iubire la cele mici, ca să le inalţe şi pe ele. Acesta e semnul-iubirii care e şi ea o calitate pozitivă. Dar cum s-ar înălţa cel mic la Cel cu totul superior, prin el însuşi ? înţelegem, că Fiul fiind egal cu Dumnezeu, S-a putut coborî la oameni. Dar nu putem înţelege cum, fiind creatură, a putut să Se înalţe prin Sine la egalitatea cu Dumnezeu şi să urce şi pe celelalte lâ acel nivel. De unde i-ar veni şi le-ar veni această putere ? Cum ne-ar mai impresiona atât de mult prin calităţile Sale Hristos, dacă n-ar arăta în Sine smerenia iubitoare faţă de cei mici, ci voinţa de-a Se impune ca mare ? Cât ne plictisesc cei ce vor să fie mari. Şi cu cât mai mult nu ne-ar plictisi El dacă ar voi să Se cugete chiar Dumnezeu fără să fie? -

43Ne 'simţim toţi dependenţi de legi şi pe toate le vedem dependente de legi. Dar de unde pot fi aceste legi ? Cine le-a putut da ? Trebuie să fie o minte superioară care le-a dat pe toate ca să le ţină într-o armonie. E o voinţă şi o minte mai presus de toate legile.

Matei a spus când Satana a plecat, după ce n-a obținut nimic încercând să-L ispitească pe Hristos, căci postise : *«Iată îngerii s-au apropiat şi-I slujeau Lui»* (Matei 4, 11). Iar Serafimii stau împrejurul Scaunului Lui înălțat şi mai presus de fire preaslăvindu-L, numindu-L Sfânt şi Domnul Puterilor şi spunând că e plin cerul"şi pământul de slava Lui (Isaia 6, 2—4).. Iar Cel ce stăpâneşte în mod egal peste toate, cu mână egală şi cu putere egală cu Tatăl, şi Care declară că nu are o slayă mai mică deeât Cel mai mare ca toate (căci toate sunt pline de slava Lui) şi spune că Se află într-o identitate a firii, cum n^ar fi- de statură egală ? Sau poți cugeta şi spune un punct în, care slava Tatălui este superioară şi cea a Fiului mai mică, neputând fi comparată cu a Tatălui şi neputându-se coextinde cu ea, din lipsa egalității ?

B. Nu pot cugeta aşa ceva.

A. Ce înseamnă, aşadar, mâna Tatălui ? Oare lucrarea atotfăcătoare sau tăria? Căci vorbirea despre Dumnezeu depăşeşte totdeauna închipuirile materiale.

B. Ea se cuvine să se aplice Ambilor, precum socotesc. Nu e nici o piedică.

A. Bine zici. Dar cel crezut mai mic şi mai prejos decât cel care-i este superior, cum s-ar vedea şi s-ar declara egal în lucrare şi în putere ? Cum ar avea o strălucire egală cu Tatăl şi o asemănare întru totulexactă, care vine din unitate ? *«Căci Eu şi Tatăl una suntem»* (Ioan 10, 30), a zis, după ce a mărturisit înălțimea supremă a Aceluia, spunând : *«Tatăl Meu e mai mare ca toți»* (Ioan 10, 29).

B. Nu ar avea. Ar fi mare distanța. Căci dacă este mai mic peste tot în ceva, toate cele ale Lui ar coborî împreună cu acela.

A. Deci n-ar însoți măririle Tatălui, fără nici o micşorare în fiecare. Iar nefiind egal, nu socotesc că ar spune către El nici aceasta, cu îndrăzneală : *«Toate ale Mele ale Tale sunt şi ale* Tale *ale Mele»* (Ioan 17, 10). Dar să acordăm, dacă socoteşti, Tatălui superioritatea, iar despre Fiul să spunem că este inferior. Dar atunci ce fel de judecată ne va face să atribuim Fiului toate ale Tatălui şi iarăşi Tatălui cele ale Fiului, cugetând totuşi că în cele spuse că aparțin Tatălui, este o superioritate a Lui? Apoi cum aparține aceasta Fiului dacă este mai mic? Şi dacă e propriu Fiului să fie mai mic, cum ar fi toate ale Lui şi ale Tatălui, şi Care este superior ? Eu nu văd o lămurire a acestui fapt. Arată-mi-o tu.

B. Nu pot. Este un fapt cu neputință de înțeles.

A. Să-şi urmeze deci cuvântul cursul lui şi să facă drumul ce-i stă înainte. Voi întreba iarăşi ceva necesar : Oare. aparține puterii Tatălui să elibereze de greşeli şi să şteargă păcatul greu, de curățat.?

B. Da, desigur.

A. Şi cum n-ar fi greşită îndrăzneala de-a împiedica pe Fiul de la aceasta, deşi se remarcă prin fapte egale ? Cum nu e periculos a-L declara şi în aceasta mai mic decât pe Tatăl ? Căci şi El iartă păcatele când voieşte. Când îndeamnă la fapta iertării greşelilor şi învață să se ierte, zice : *«Că de veți ierta oamenilor greşelile lor, vă va ierta vouă şi Tatăl vostru cel ceresc»* (Matei 6, 14). Dar atribuind Tatălui puterea de-a ierta păcatele celor primiți de El, garantează că are ^această putere

şi El, zicând *: «Ca să ştiţi că putere are Fiul Omului pe pământ să ierte păcatele, a zis slăbănogului: scoală-te, ridică-ţi patul tău şi mergi la casa ta»* (Matei 9, 6). Cel ce este egal în putere şi identic în lucrare, *cum ar fi inferior şi se va pune în treapta a doua ?* [ZVi]

B. Nu poate fi. Faptul e clar.

A. Ne va da mărturie pentru exactitatea celor spuse şi dumnezeiescul Pavel, grăind : *«Cine va ridica pârâ împotriva aleşilor lui Dumnezeu ? Dumnezeu este Cel ce îndreptează. Cine este cel ce va osândi ?»* (Rom. 8, 33—34). Şi strămutând această mare lucrare la Fiul, îi atribuie şi Lui puterea de-a îndrepta pe cei ce cred, scriind iarăşi : *«îndreptaţi deci din credinţă avem pace cu Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos»* (Rom. 5, 1) [323]. Fiindcă credinţa ne face prieteni lui Dumnezeu Tatăl şi ne ridică în apropierea Lui prin Fiul [44]. Căci nu ne îndreptează, în înţelesul adevărat şi nemicşorat al cuvântului, aparte Dumnezeu Tatăl şi în special aparte Fiul, Ci îndreptarea înţeleasă ca venind de la Tatăl, este neîndoielnic şi -a Fiului. Şi cea pe care o dăruieşte Fiul, aceea trebuie atribuită şi Tatălui. Căci precum aducerea la existenţă toate au primît^o prin Fiul şi nu au alt Creator prin care au fost aduse la existenţă cele chemate prin facere, aşa se mântuiesc prin El cele căzute din buna rânduială de la început şi primesc iarăşi stăruinţa în existenţa fericită, întoreându-se fiecare la frumuseţea exactă a firii sale.

324. Când săvârşeşte o faptă minunată Hristos, o săvârşeşte şi Tatăl împreună cu El, sau prin El. El trăieşte pe Tatăl unit cu Sine în lucrare. Sunt uniţi în lucrare fără să Se contopească. Se întâmplă aceasta într-o anumită măsură si cu .oamenii ce se iubesc. Tatăl sau mama dă putere copilului său în faptele ce le face.

B. Sunt convins.

A. De fapt, dumnezeiescul Moise a spus că Israel s-a învrednicit de mila de sus' de la Tatăl, deşi era învârtoşat şi greu de călăuzit. Căci scrie : *«Precum un vultur îşi acoperă cuibul său, întinzându-şi aripile, i-a primit pe puii lui şi i-a luat pe ei pe umerii săi»* (Deut. 32, 11) [45]. Fiul afirmă că a făcut aceasta, zicând : *«Ierusalime, Ierusalime, care omori pe prooroci şi ucizi cu pietre pe Cei trimişi la tine; de câte ori'am voit să adun pe fiii tăi, după cum adună pasărea puii ei sub aripile ei, şi nu aţi voit? Iată, se va lăsa casa voastră pustie»* (Matei 23, 37—38). Desigur, nu vom face prostia de-a lăsa pe Dumnezeu la o parte ca ne-lucrător, pentru că se cuvine numai Fiului să primească slava pentru aceasta. Nu vom spune că aceasta e afirmarea cea mai bună. Ci că este în toate o egalitate de statură şi o identitate de fiinţă între Amândoi şi că dumnezeirea este unică şi simplă. Aceasta ne dă putinţa să cugetăm că Dumnezeu Tatăl este lucrător prin Fiul. Prin aceasta se va înlătura orice bănuială a coborârii Fiului la starea de slujitor, ca fiind străină de adevăr. Si astfel nu se strică întru nimic egalitatea şi strâ-lucirea Fiului, care iese din Dumnezeu Tatăl. Căci Tatăl lucrează folo-sindutSe de Fiul ca de puterea Sa vie şi nu de alta decât de El în faptulcă este Dumnezeu din Dumnezeu şi Dumnezeu prin fire, deşi Fiecare din Ei trebuie înţeles în subzistenţa Sâ, în Sine.

B. Bine zici.

A. Că prin fire şi putere şi lucrare dumnezeiască în toate nu vedem pe Fiul nelipsit de nimic din ceea ce se înţelege că este Tatăl, o poţi afla, socotesc, uşor şi din acestea. Prin glasul lui Isaia, Dumnezeu Tatăl a spus : *«îjitoarceţi-vă către Mine şi vă veţi mântui cel* de Za *marginile*

325. Mai ales în iertarea păcatelor şi în îndreptarea prin-aceasta a celor ce cred e activă lucrarea comună a lui Hristos "şi a Tatălui. Căci în iertarea cuiva se vede şi mal mult comuniunea celor ce se iubesc: oare nu iert eu pe cel ce-1 iartă tatăl meu, sau mama mea, după ce acela n-a arătat respectul faţă de ei ?

326._Cum n-ar iubi Tatăl pe cei ce primesc cu iubire şi cu credinţă pe Fiul Lui întrupat? Pe cei ce cred că Hristos este Fiul Lui, Tatăl îi iubeşte pentru că îl văd prin Fiul pe El însuşi ca Tatăl iubitor al Fiului Său prin fire şi al lor prin adopţie.

45Potrivită imagine: Fiul lui Dumnezeu întrupându-Se, ne-a luat ca pe nişte pui, pe umerii Săi, El e vulturul care coboară de sus cuibul lumii în care a aşezat ca pe nişte pui pe oameni, ca sâ-i ducă la înălţime.

pământului. Eu sunt Dumnezeu şi^nu este altul. Pe Mine^însumi Mă jur : de va ieşi din gura Mea dreptate, cuvintele Mele nu le voi întoarce» (Isaia 45, 22—23)[32S]. Aceste laude strălucite ale Tatălui, înțeleg puterea de-a chema şi mântui pe cei de la marginile pământului, de-a grăi dreptatea, de-a rosti cuvinte atât de puternice şi nemuritoare, spune-mi, le vei atribui altcuiva decât Lui ?

B. Eu nu. Căci numai lui Dumnezeu I se cuvin cele ce sunt în mod propriu ale Lui şi numai ale Lui.

A. Iar dacă s-ar înfrumusețа şi firea Fiului în laude egale şi ar avea o laudă egală, s-ar mai cuveni, 6, bunule, să fie socotit inferior în ceva ? .

B. Nicidecum.

A. Asoultâ-I (mai întâi pe Fiul, apoi pe Tatăl) deci declarând deschis : *«.Veniți la Mine- toți cei osteniți şi împovărați, şi Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu peste voi»* (Matei 11, 28—29). Sau nu e aceasta una cu : *«Eu sunt Dumnezeu şi nu este altul»* (Isaia 45, 22) ? Căci toate au fost puse sub jugul dumnezeiesc şi sunt supuse măsurilor - robiei [32J]. Iar despre cuvintele Sale proprii, zice : *«Amin, amin zic vouă, -până nu va trece cerul şi pământul-, o iotă sau o virgulă nu va trece din Lege până ce nu se vor face toate. Cerul şi pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece»* (Matei 5, 18 ; 24, 35). înțelegi cum cuvintele spuse prin Fiul nu suportă să sufere retragerea lor, cum se întâmplă şi cu ale Tatălui ? [46] * .

B. înțeleg.

A. Pe lângă acestea mai spun ceva : puterea de-a exercita providența asupra existențelor în aşa fel ca nimic să nu scape întru nimic din mâna Lui, nu aparține altcuiva, ci e văzută aparținând cu totul cuvenit

328. Cuvintele lui Dumnezeu sunt cuvintele lui Hristos. El nu va fi ridicat de Dumnezeu, când Se va arăta venind de la Tatăl.

329. Toate şi toți sunt supuse şi supuşi legilor produse de Dumnezeu. Dar unii nu le recunosc şi le socotesc ale naturii şi caută să scape de ele, fără succes. Dar sunt unele legi potrivite unei vieți spirituale superioare; când ele se recunosc ca date în mod special de Dumnezeu, fac viața uşoară.

Iui Dumnezeu, Care le stăpâneşte şi le susține pe toate. Sau nu-ți pare că spun şi văd acestea foarte bine ? B. Ba da, foarte bine.

A. Deci vedem pe Tatăl şi pe Fiul exercitând aceeaşi providență în mod egal asupra tuturor.

B. Ce vrei să spui ?

A. Despre Dumnezeu Tatăl, însuşi Fiul a spus: *«Oare nu se vând două vrăbii pe un ban ? Şi nici una din ele nu va cădea pe pământ fără ştirea Tatălui vostru cel din ceruri»* (Matei 10, 29). Dar se vede şi El însuşi atribuindu-Şi această milă care o întinde, atât de departe şi peste toate şi peste existențele cele mai fără însemnătate şi al căror preț e ■cu totul mic. De fapt, părăsind hotarele Iudeii, a trecut în ținutul Gher-ghesenilor, unde a scos din unii oameni demoni. Aceştia (demonii), su-

46 Cuvintele lui Dumnezeu, spuse fie înainte de întruparea Fiului, fie prin Fiul întrupat, nu vor trece până ce nu- se vor împlinii toate în oameni, fie spre binele unora, fie spre răul altora. Dumnezeu arată prin ele că cunoaşte tot timpul viitor. Ele au caracter profetic. El cunoaşte dinainte tot timpul. Timpul e produsul Lui şî susținut de El.

punându-se poruncilor dumnezeiești, au împlinit în mod silit ceea ce li s-a poruncit şi-au cerut' să se facă stăpâni peste porci. Atunci Cel ce avea toate sub picioarele Sale,-i-a lăsat să facă ceea ce voiau şi le-a poruncit să intre în ei. Iar demonii aruncând turmele de porci în ape,
-î-au înecat pe toți (Matei 8, 24—34). Spune-mi, deci, oare le-a arătat prin aceasta acestor duhuri atât de rele şi de necurate vreo cinstire ? ***Şi*** le-a îngăduit Hristos să-şi împlinească plăcerea lor celor ce nu voiau nimic bun ? Ar fi cu totul nepotrivit să cugetăm noi aşa ceva. Dar era necesar ca Fiul, nu 'mai puțin ca Tatăl, să exercite providența asupra existențelor, iar aceasta ne-a arătat-o prin faptele cele mai vădite, că frumusețea strălucitoare şi nepătată a egalității în toate se arată în Amândoi [33t].

Ultima obiecție pe baza Scripturii: supunerea finală a Fiului față de Tatăl

B. Şi cum poate fi aceasta, se va*zice? Cum se poate vedea egalitatea între Amândoi, odată ce Fiul este supus şi pogorât, cum spune dumnezeiescul Pavel despre El : *«Când se vor supune Lui toate, afară de Cel ce I-a supus Lui toate, atunci şi Fiul Se va supune Celui ce I-a supus Lui toate, ca să fie Dumnezeu toate în toate»* (I Cor. 15, 28) ?

331. Puterea providențiatoare a Fiului — egală cu a Tatălui — s-a arătat in •acest caz în faptul că-a scăpat nişte oameni creați pentru comuniunea veşnică şi fericită cu Dumnezeu, chiar dacă a sacrificat în favoarea lor nişte turme de porci, •făcute pentru a satisface la urma urmelor hrana oamenilor.
S-ar putea spune că sacrificarea aceasta a" porcilor contrazice afirmația lui Hristos, că> Tatăl are grijă de orice vrabie. Dar nici aceasta nu înseamnă că Tatăl _ scapă vrăbiile de cădere şi de moarte, ci că doar ştie şi de căderea lor.

A. Dar de **ee** vor spune ei aceasta, şi anume că Fiul S-a supus Tatălui ? Sau cum scot din egalitatea cu El pe Cel ce a fost născut din El după fire ? Acolo unde ne ocupăm cu noțiunea firii,, cum se introduce în mod cu totul necugetat ideea supunerii, când ea nu face parte din înțelesurile ființei ?

B. Din faptul că S-a supus — zic ei — se cunoaşte calitatea ființei ? [47]

A. Ei bine, iubitule, poți afla fără mare osteneală chiar din acest cuvânt cât este de putred şi de plin de nepricepere ceea ce spun ei. «Căci *duhurile proorocilor, se supun proorocilor»* (I Cor. 14, 32). De pildă Isaac s-a supus lui Âvraam, iar lui iarăşi, cel ieşit din el. Dar nici duhurile proorocilor nu făceau din pricina acestei supuneri firea proorocilor neasemănătoare, nici pe fericitul Isaac de altă fire şi străin, pentru că convins, de respectul pentru tatăl său, se supunea şi dădea aceasta ca dar frumos al filiației celui ce l-a născut. Dacă pe cei în care are loc fapta supunerii, aceasta îi face numaidecât de altă ființă şi îi scoate din rânduiala aceleiaşi firi, să se vadă aceasta şi în Fiul şi faptul acesta va fi adevărat. Iar dacă aceasta nu arată nici o schimbare în rațiunea firii, ci este, cum socotesc, un mod al cinstirii şi ascultării fiului față de tatăl, şi o înclinare delicată a voii care se cuvine să fie respectată, ca ceva ce nu vatămă nici la noi rațiunile firii, pentru ce îşi însuşesc nemernicii în

47Arienii deduceau din supunerea ce o' arată Hristos Tatălui, că nu era -de o fire cu El.

chip nepriceput această afirmație cu totul absurdă aplicând-o lui Dumnezeu, ieşit prin fire din Dumnezeu ? Sau oare n-a scris Luca despre Hristos însuşi şi despre Sfânta Fecioară şi despre cel socotit tată după trup că «Ie era *supus*» (Luca 2, 51) ?

B. Da, a scris de fapt astfel.

A. Deci trebuie presupus, bunule, că El n-a aruncat mai jos de Sine nici firea omenească, deşi era Dumnezeu ieşit din Dumnezeu şi născut în mod negrăit, pentru că se supunea Maicii Sale după trup, iar din respect față de Iosif îi dăruia cinstirea cuvenită tatălui.

B. Aşa este. Dar această supunere e foarte tulburătoare, în stare să producă presupunerea că era inferior.

A. Nu în cei întăriți sigur în credință. Aceasta nu le poate inspira o asemenea simțire. Ei şi-au însuşit în sufletele lor cuvântul neclătinat şi nepătat şi de aceea nu-şi însuşesc părerea înşelătoare şi vicleană a celor suciți la minte, ci-şi amintesc mai degrabă de fericitul Pavel, oare scrie : *«Surpând gândurile şi toată trufia ce se ridică împotriva cunoştinței lui Dumnezeu, tot gândul îl robim ascultării lui Hristos»* (II Cor. 10, 4—5). Un suflu puternic porneşte uneori împotriva slavei Celui Unul Născut din cuvântul adversarilor care îşi iau puterea de defăimare din înseşi Sfintele Scripturi. Un astfel de text acuzator şi mereu răspândit este, după cum socotesc ei, următorul: «Zar *când se vor supune Lui toate, atunci şi Fiul însuşi Se va supune Celui ce I-a supus Lui toate» (I* Cor. 15, 28). Dar sunt oameni ținuți treji prin veghea cea după Dumnezeu spre înțelegerea priceputâ şi nealterată. Când văd unele texte, folosite spre tiranizarea adevărului, îşi dau seama că nu sunt aşa prin ele (căci ele au fost scrise cu înțeles corect), ci sunt explicate astfel prin strâmbările ce le introduc în ele adversarii, pentru a le face să pară că exprimă lucruri neadevărate. Atunci ei, ajutați de armele adevărului, surpă toată trufia gândurilor neînțelepte şi atrag textul folosit spre necredință, întorcându-1 cu putere spre ascultarea lui Hristos, adică spre iconomia cu trupul. Căci termenul şi faptul ascultării arată timpul robiei, când fiind Dumnezeu S-a făcut om şi având stăpânirea ce-o avea nu ca adaos făcut, ci ca Dumnezeu din Dumnezeu, S-a numit rob. Deci fiind în chipul şi egalitatea Tatălui, S-a smerit pe Sine, pogorând în mod neforțat spre deşertarea (chenoza) de bună voie. De aceea, fiind crezut, foarte cuvenit, devenit în cele ca noi, a primit firea aceasta comună a tuturor cu inferioritățile ei. Iar o inferioritate a firii create față de Dumnezeu este şi trebuința de a-I fi supusă. Totuşi nu în faptul de-a fi supuşi constă existența celor creați, cum socotesc şi spun fără discernământ şi fără grijă aceia. Ci fiind şi subzistând după rațiunea proprie şi după cum îngăduie fiecăruia firea lui, aceste existențe primesc supunerea de bună voie şi o fac un rod al hotărârii lor. B. E foarte adevărat.

A. Deci supunerea, dar şi contrariul ei depind numai de pornirile voluntare ale noastre, şi nu caracterizează ființa în rațiunea ei.

B. Bine zici.

A. Dar pe lângă aceasta, mai e ceva vrednic de observat.

B. Ce vrei să spui ?

A. Sfântul Pavel ne .scrie nouă despre Hristos : «Acum încă nu vedem toate spuse Lui». Deci, dacă Se va supune Tatălui în momentul când se vor supune Lui toate, înseamnă că va fi, precum se pare, un moment potrivit pentru aceasta. In prezent Fiul este încă nesupus, întrucât încă n-a sosit momentul în care I ş-au supus Lui toate.

B. Sunt de acord. Cuvântul e clar.

A. Dar dacă ar socoti cineva că poate spune eă El nu S-a supus încă acum lui Dumnezeu Tatăl şi că aceasta va avea loc la timpul oportun, şi că inegalitatea ființei Lui II ține în nesupunere, prin aceasta spune

deschis că va fi un timp când Fiul va fi, sigur, neâsemenea după fire cu Sine, şi va primi o prefacere în altceva decât ceea ce este acum şi s-a crezut că este. Dar dacă ar fi aşa, aş spune adversarilor ; dacă supunerea face parte din raţiunile fiinţei, atunci şi. contrariul, sau ne-supunerea, va avea in ea potenţa fiinţei [33]V Dar se poate spune şi aceasta, că dacă acum este nesupus şi aceasta; e firea Lui, dacă Se va supune Tatălui, Se va preface sigur într-o altă fire şi cu: totul separată, fiindcă se va face contrară celei de acum. Deci Fiul.. Se află în schimbări necontenite şi nu va mai fi neschimbat. ■ Va minţi deci şi dumnezeiescul David atribuind "Fiului slava văzută peste tot şi statornică sau identică? Căci a zis : *«Cerurile vor pieri, dar Tu rămâi. Şi toate ca o haină se vor învechi, şi ca un veşmânt se vor schimba. Dar Tu Acelaşi eşti şi anii Tăi nu se vor împuţina».* Şi Pavel deci a greşit faţă de adevăr, scriind: *«Iisus Hristos ieri şi azi şi în veci Acelaşi»* (Evr. 13, 8) ? Cum ar fi rămas Acelaşi,, dacă S-ar fi schimbat după fiinţă ? ' -

B. Adevărat.

A. Să răspundă deci admirabilii sofişti, care şi de câte feluri va fi modul schimbării ? Dacă e spre mai rău, pentru trebuinţa de^a se supune, nu va fi de nici un folos pentru slava Mântuitorului şi Răscumpărătorului tuturor venirea viitoarei Lui Împărăţii, în .timpurile din urmă, când Se va şi supune Tatălui. Sigur, El este într-o mai bună situaţie acum, în timpul când se spune că S-a deşertat şi S-a smerit pe Sine. Iar dacă părăsind această idee ca falsă, vor spune că prefacerea va fi spre o stare mai bună, pentru ce au ales să flecărească împotriva supunerii şi o declară o stare inferioară Fiului ? Este ea cea care-L înalţă în cele mai bune pe Cel care este acum în egalitate cu Tatăl ? «Căci nu răpire a socotit să fie deopotrivă cu Dumnezeu», după cum s-a scris, «ci S-a deşertat pe Sine, chip de rob luând». Sau nu-ţi apar ca spunând acestea foarte bine ?

B. Sunt foarte bine spuse.

A. Lipsa de har şi de frumuseţe a gândirii lor o îmbolnăveşte din toate punctele de vedere. Să trecem deci spre ceea ce e mai puţin periculos, neatribuindu-I Unuia Născutului o inferioritate în fiinţă, pentru trâmbiţata supunere de care spune dumnezeiescul Pavel că vaavea loc în timpurile din urmă. Dar să mai cugetăm cu evlavie la următoarele. B. La ce?

333. După gândirea adversarilor, toate sunt (făcute) destinate să ajungă deofiinţă. Şi aceasta prin voinţa lor de-a se supune existenţei supreme. E pe de o parte total supus unei evoluţii necesare spre unitate, pe de alta acest scop va fi atins, prin voinţă. Nici voinţa nu mai este reală, nici deosebirea de fiinţă, E tot un fel de panteism. Nu mai sunt nici valori supreme şi nu mai are o valoare sau o putere de existenţă eternă —■ doimea de Dumnezeu — nici persoana. Toate se disting prin legi si se confundă Dână la urmă orin ele.

A. Nu va spune cineva, socotesc, că Fiul S-a despărţit de voia Tatălui spre a o împlini pe a Sa, că El S-a îndreptat spre cele din afară, până a părea că merge împotriva plăcerii Sale. Se va presupune mai degrabă că El este în mod cuvenit de aceeaşi gândire şi împreună voitor cu Tatăl, ea Unul ce este şi e înţeles din El şi în El după fire. Căci ca să se arate cinstind pe Tatăl şi încununând cu laudele supreme pe Cel din care este prin naştere, zice odată : *«Jertfă şi prinos n-ai*

voit; arderi de tot şi pentru păcat n-ai cerut. Dar trup Mi-ai alcătuit. Atunci am spus: Iată vin. In capul cărţii s-a scris despre Mine să fac, Dumnezeule, voia Ta» (Evr. 10, 5—7) ; iar altădată : *«Pogorât-am din cer nu ca să fac voia Mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine»* (Ioan 6, 38). Iată deci spunând foarte clar că S-a pogorât din ceruri pentru a împlini de bună voie plăcerea Celui ce L-a născut, în aşa fel că, chiar dacă L-ar duce vreuna din cele ce I se vor întâmpla la o deosebire de voiri, nu va ţine seama de voia Sa, ci mai degrabă de a Tatălui[48]. Având un astfel de scop şi de sfat comun, ce motiv ar avea să refuze ca neonorabilă supunerea şi să respingă împreuna voire în toate cu Tatăl?[49]

B. Absolut nici unul.

A. Deci Cel care este şi acum de aceeaşi opinie şi împreună voitor cu Cel ce L-a născut, care este mai bine zis sfatul şi voinţa Tatălui, în ce mod Se va supune, şi aceasta la un moment dat, ca şi când n-ar fi cugetat împreună voitor, sau, altfel spus, supus ? Mă voi servi de cuvântul lui Pavel, care nu aduce nici o vătămare raţiunii fiinţei Unuia Născutului.

B. Deci în ce constă faptul supunerii viitoare ?

A. Avem bune nădejdi, Ermia, şi credem ferm că cei ce se vor hotărî să vieţuiască în chip strălucit şi au dobândit o viaţă cu adevărat sfântă şi vrednică de laudă, vor dobândi de. la Dumnezeu participarea la tot binele ; mai mult, în capetele sfinţilor s-au tezaurizat cele mai presus de cuvânt. Iar distribuitorul şi dăruitorul tuturor acestora va fi

Fiul. Căci toate vin la noi de la Tatăl prin El în Duhul. Şi nu spunem că face aceasta împlinind o slujire subordonată, ci le împarte mai degrabă în chip stăpânitor, ca uh Fiu cele ale Tatălui, ca să fie Dumnezeu totul în toate, adică sfinţenia, înţelepciunea, viaţa, slava şi **ner**-stricăciunea. Odată supuse Fiului, Dumnezeu Tatăl va stăpâni asupra lor şi va împăraţi peste toate împreună cu El. Aceasta ne-o arată uşor o reflexie serioasă asupra faptului că unitatea de gândire şi împreuna voire a Fiului cu Tatăl va fi, şi atunci în privinţa tuturor se va arăta şi în faptul că Fiul va îndeplini prin mijlocirea Lui toate cele nădăjduite de sfinţi. Aceasta spunem că a arătat-o dumnezeiescul Pavel prin folosirea abuzivă a termenului de supunere[:m]. Căci ştia că nu va micşora în nici un fel pe Fiul, chiar spunând aceasta. Căci scopul este de a cinsti pururea pe Tatăl, pentru că este din El după fire, egal şi asemenea în Orice şi în nici un mod mai mic. Prin El şi împreună eu El, slava Tatălui împreună cu Sfântul Duh în vecii vecilor. Amin.

48 De fapt purtând trup capabil să sufere de moarte şi de frica ei, Fiul lui Dumnezeu ar fi dorit să fie ferit de acelea, dar a împlinit totuşi voia Tatălui care voia ca El să primească moartea pentru a o învinge.

49 Adversarii socotind că Hristos Şi-a arătat micimea faţă de Tatăl, su-punându-Se la săvârşirea operei de mântuire Tatălui, Sf. Chirii întreabă de ce nu S-ar supune atunci Tatălui în sensul că a terminat opera Lui de împlinire prin fapte deosebite în trup ? El arată, în acea supunere, supunerea tuturor celor mân tuiţi Tatălui. Supunerea de la acel sfârşit e revenirea de la o operă deosebita ce I s-a dat s-o împlinească în trup.

336. Fiul «se supune» la sfârşit Tatălui în două feluri: a) având pe cei uniţi cu El deplin supuşi Tatălui, ca El însuşi, sau fiind cu toţi în deplină supunere cu ei; b) dând tuturor ce a obţinut El pentru ei, revenit cu ei toti în deplinătatea unirii ca om cu Tatăl. Tot ce are El de la Tatăl, în care S-a înălţat şi ca om, le dă şi lor, sau au şi ei.

CUVÂNTUL VI

Cele proprii umanității şi cele spuse nu foarte cuvenit dumnezeirii despre Fiul se cuvin mai mult iconomiei, şi nu firii înseşi a Cuvântului, întrucât este înțeles şi este Dumnezeu

A. Despre egalitatea între Ei şi că firea Fiului este manifestarea vădită şi, aşa zicând, întipărirea exactă a ființei lui Dumnezeu Tatăl, socotesc că, cuvântul nostru de până acum a vorbit foarte clar. El a arătat că însuşirile proprii ale ființei lui Dumnezeu Tatăl sunt şi ale Fiului, mai bine-zis tot ce se poate spune că e propriu Tatălui după fire, a arătat că este propriu şi Fiului. Altfel, gândeşte,, Ermia, însuşirile proprii ale Unuia, ar putea caracteriza şi pe Altul, neunit nicidecum prin fire cu El, ci separat, oa Unul străin prin fire ?

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu se distinge fiecare dintre existențe prin rațiunea proprie a ființei ? Şi nu se vede ieşită cu totul din identitatea cu celelalte, chiar dacă s-ar spune că are ceva comun cu ele ? Omul şi calul sunt animale, dar în fiecare e prezent alt sens, care-1 desparte pe unul de altul, arătând neputința' întâlnirii lor în identitate, înțelegând o identitate deplină şi integrală. Căci omul are un sens propriu, boul şi calul la fel. Dacă s-ar elimina ceea ce-i separă şi s-ar înlătura diferența de ființă, cele proprii firii omului şi toate ale lui s-ar atribui celorlalte, nu se va vedea în toate firea omului şi cele indicate special n-ar fi nimic altceva ?

B. E adevărat.

A. Nu este deci o faptă nepricepută şi cu totul imposibilă să se descrie o existență prin însuşirile alteia şi să se considere că aceasta este ceea ce este după fire aceea ale cărei însuşiri se cunosc ?

B. Drept ai spus.

A. Deci Fiul nu este prin nimic mai mic decât Dumnezeu Tatăl, dacă-se cunoaşte ceea ce este după fire, remarcându-Se prin aceleaşi însuşiri ale dumnezeirii. Căci prin aceasta este şi pecete a ipostasului Tatălui. Fiindcă prin Eh şi în El se observă firea Tatălui.

B, Voieşti să spunem ceva de un folos necesar, dând libertate cuvântului adversarilor Şi să-ți lăsăm grija de-a li te opune ?

A. Desigur, iubite prieten, poți spune în mod liber ceea ce îți convine. Din partea noastră, am învins ezitarea. Departe de noi orice

şovăială ca, atunci când momentul ne cere, să ne hotărâm încă odată să luptăm în sprijinul dogmelor adevărului. Socotesc că ne îndeamnă să purcedem la aceasta cu toată râvna şi dumnezeiescul Petru, zicând : *«Fiţi totdeauna gala să răspundeţi oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră»* (I Petru 3, 15). Iar nădejdea noastră care poate fi alta decât Domnul nostru Iisus Hristos ? [50]

B. Deci să ştii fără îndoială că ei spun că Fiul nu poate să fie niciodată fie egal, fie neasemenea cu Dumnezeu Tatăl prin raţiunea fiinţei. Căci se spune că El este sfinţit şi înălţat şi slăvit şi întărit prin Tatăl. Iar că I s-a adus şi închinare împreună cu noi şi a mărturisit că nu cunoaşte ziua sfârşitului, sunt gata să ne dovedească din Sfintele Scripturi. Iar cuvintele referitoare la fiecare din cele spuse şi credinţa în ele, le voi înfăţişa fără greutate din Scriptura de Dumnezeu insuflată, dacă voieşti.

A. Le voi lua în seamă şi eu, care socoteam că lupta acelora a pierdut din forţa ei; când ea este încă în vigoare şi-şi întăreşte atacul ! Deci iată-mă înşelat în nădejdea mea şi revenit la alt început al ostenelilor, căci grămada de obiecţii grosolane aduse iarăşi de răutatea lor, ne cere să opunem fiecăruia în parte cuvântul adevărat şi nepătat, ca să-i dovedim necunoscători ai tainei lui Hristos.

întâia obiecţie : Fiul este sfinţit de către Tatăl

B. Deci sunt foarte dornic să străbat drumul pe care l-ai ales. Căci nu este uri alt mod de mai dreaptă judecată prin care să se cerceteze fiecare din aceste obiecţii, decât această explicare. Că deci, zic ei, :Fiul este participant la sfinţenie, ne lămureşte fericitul Pavel, scriind despre El : *«Pentru că şi Cel ce sfinţeşte şi cei ce sunt sfinţiţi, din Unul sunt toţi. De aceea nu se ruşinează să-i numească pe ei fraţi, zicând : vesti-voi numele Tău fraţilor Mei»* (Evr. 2, 11—12). Dar şi înţeleptul Ioan zice că a văzut pe Duhul pogdrând asupra Lui ca un porumbel (Ioan 1, 32). Şi pe lângă aceştia, şi însuşi Fiul a spus grăind iudeilor : *«Nu este scris în Legea voastră că Eu am zis : dumnezei sunteţi ? Dacă i-a numit dumnezei pe aceia către care a fost cuvântul lui Dumnezeu — şi Scriptura nu poate să fie desfiinţată — despre Cel pe care Tatăl L-a sfinţit şi trimis în lume, voi ziceţi: Tu huleşti, căci am spus: Fiul lui Dumnezeu sunt* ?» (Ioan 10, 34—36). Şi s^-ar putea adăuga fără greutate şi zeci de mii de alte afirmaţii la cele spuse, prin care se poate afla că Fiul a fost sfinţit de către Tatăl.

50Nădejdea noastră nu este o stare pe care năzuim să o dobândim prin puterile noastre, ci o Persoană care ne bucură cu atenţia Ei, cu ajutorul ce ni-) dă. Dar nădejdea supremă a vieţii veşnice fericite este Persoana dumnezeiască ce ne-a venit pentru veci in apropiere, făcându-Se om, şi care ne comunică viaţa Sa fără de sfârşit prin iubirea ei, dacă ne deschidem ei prin iubirea noastră.

A. Dar ce mod de sfinţire s-ar putea cugeta acela care s-a săvârşit cu însuşi Unul Născut ? Aş fi foarte fericit să mi-o spui. Căci se vede in Scripturile de Dumnezeu insuflate o foarte mare deosebire în această chestiune. De unii se spune că sunt sfinţiţi în preştiinţa lui Dumnezeu : El prevede că unii trăind o viaţă bine prețuită, conform legii, se vor bucura în mod potrivit de împărtăşirea de Sfântul Duh. Care şi cum vor fi aceştia, scrie înţeleptul Pavel : «Pe *care i-a cunoscut mai înainte, mai înainte i-a şi rânduit" să fie asemenea chipului Fiului Său, ca să fie El întîiul născut între mulţi fraţi. Iar pe care i-a rânduit mai înainte, pe aceştia i-a şi chemat, iar pe care i-a chemat, i-a şi îndreptat»* (Rom. 8, 29—30). Dar a zis Dumnezeu şi către preaînţeleptul Ieremia : *«Mai înainte de-a te zămisli tu în pântece, te-am sfinţit pe tine, şi înainte de-a ieşi din pântece, te-am sfinţit»* (Ier. 1, 5).

Dar se sfinţesc şi alţii, deşi nu cunoşteau pe Dumnezeul Cel prin fire, dar sfinţenia lor nu indica vreo relaţie şi vreo familiaritate cu dumnezeirea şi cu Sfântul Duh, ci un fel de desemnare şi o introducere a lor în datoria de-a îndeplini cele ce le vrea Dumnezeu. Aşa s-a spus despre Cyrus şi Mizi având să ia în stăpânire Babilonul şi ajutaţi spre aceasta de mânia dumnezeiască : *«Uriaşii vor veni,* zice, *să plinească mânia Mea, bucurându-se şi semeţindu-se»* (Isaia 13, 3). Dar a mai spus Dumnezeu : «fii *sunt sfinţi şi Eu îi conduc pe ei»* (Ibidem). Iar proorocului Agheu, "îi spune Dumnezeu: «De *va lua un om carne sfântă»* (Agheu 2, 12), numind, socotesc, carnea cea adusă spre jertfă neîntinată, adusă şi oferită lui Dumnezeu spre miros de bună mireasmă. Dar numim sfinţi şi pe cei sfinţiţi cu adevărat prin Duhul şi astfel arătaţi părtaşi la firea dumnezeiască (II Petru 2, 4). Dar în ce mod vor presupune că a fost sfinţit Fiul, dat fiind că este o legătură necesară între spusa că a, fost sfinţit şi trimiterea în lumea aceasta ? Căci a spus Hristos : *«Cel pe care Tatăl L-a sfinţit şi L-a trimis în lume»* (Ioan 10, 36). Căci. unirea acestor două socotesc că nu e lipsită de o contribuţie la înţelegerea dreaptă şi la cunoaşterea Lui. Căci când trimite Tatăl pe Fiul, se spune că îl sfinţeşte, şi nu înainte de trimitere [33H].

338. Când trimite Tatăl pe Fiul să Se facă om, sfinţeşte şi umanitatea Lui, ca prin umanitatea Lui sfinţită să se întindă sfinţenia la toţi oamenii ce se. unesc cu El. Căci sfinţirea creaturii vine din unirea ei cu Dumnezeu.

B. Ei spun că a fost sfinţit de către Tatăl.

A. Poate sfinţi altfel Tatăl decât prin Sfântul Duh ?

B. Nu, numai prin Sfântul Duh, dar ce rezultă din aceasta ?

A. Observă, prietene, la ce nebunie ajunge teoria lor ! Dacă Cuvântul era înainte de întrupare părtaş de Duhul, după presupunerea lor,, de ce L-a primit pe El şi cu trupul ? Faptul ar fi de prisos şi fără rost. Dar socotesc că nu va cugeta cineva, având minte, **că** poate reduce firea; lui Dumnezeu la această situaţie. Căci ea nu se poate să cadă din ceea ce i se cuvine, odată ce este neîntinată şi nu ajunge la statul şi la înţelepciunea ei prin îndelungata prelungire a cugetării şi înţelegerii, **ci** este în ele, de la primele mişcări ale lor (din veşnicie) [51]. Când El a apărut aşa cum suntem noi şi a fost trimis cu un trup în lumea aceasta, a câştigat bogăţiile Duhului şi a dobândit astfel un har strălucitor* nouă ? Atunci cum' S-a deşertat pe Sine şi a ajuns la o stare coborâtă şi la smerenie, după ce a fost în una mai înaltă, dacă nu se evită, cum fac aceştia,' consecinţele cele mai grave şi extreme, anume că a ajuns în starea cea mai rea primind Duhul şi că El, Care era prin fire capabil să sfinţească, împinge spre mai rău pe cei în care vine ?

B. Aceasta nu o vor cugeta, după cât se pare. Ei zic că a fost sfinţit pogorându-Se asupra Lui Duhul în chip de porumbel.

. A. Dar cine a spus aceasta, după ce a văzut pogorârea Duhului din cer asupra Lui ?

B. Ioan Botezătorul a mărturisit, zicând : «Am *văzut Duhul pogorându-Se din cer ca un porumbel şi S-a odihnit asupra Lui»* (Ioan **1,** 32)..

A. Deci precizează timpul când a fost sfinţit. Nu înainte de-a veni pe pământ a fost sfinţit Cuvântul, dat fiind că era Dumnezeu, ci când S-a făcut ca noi, care nu avem sfinţenia ca un fruct al firii proprii, ci o avem din afară, ca adăugată. Sau nu ştii că firea omului s-a îmbogăţit de la început de bogăţiile Duhului dumnezeiesc cu calitatea de chip al lui Dumnezeu prin sfinţenie ? Căci a fost făcută şi în privinţa aceasta

51De fapt Fiul era unit cu Duhul şi înainte de întrupare. Prin întrupare, această participare s-a extins şi ia trup. Dar. aici se combate teoria ariană că «Fiul» era creatură şi dacă în această calitate ar fi participat -la Duhul şi înainte de întrupare, de ce mai trebuie să mai participe şi la arătarea în trup tot ca, creatură? Arienii gândeau astfel firea lui Hristos, putându-se schimba când Sa-întrupat, odată ce prin aceasta a trecut dintr-o stare a ei ; sau socoteau că, în-trupându-Se, firea creată a lui Hristos a realizat un progres ;i ceea ce arată, că nesocotesc .declaraţia lui Pavel, că prin întrupare S-a smerit pe Sine.

după chipul Creatorului [m]. Dar deoarece a călcat porunca dumnezeiască, vânzând darul[m], a fost osândit la moarte şi aşezat sub jugul păcatului. B. înțeleg.

A. Trebuia deci, pentru că din bunătatea-I inerentă Dumnezeu voia să restaureze neamul căzut în starea lui de la început, ca Hristos şă vină prin naştere ca al doilea început al neamului şi să suporte naşterea prin Sfânta Fecioară, dar să nu primească şi un tată trupesc, ca împreună cu El să avem toți pe Dumnezeu ca Tată, reînălțându-ne prin El şi în El la această slavă de la început [52]. Trebuia, făcându-Se om, să primească pe Duhul, pentru că era şi este fără de păcat (II Cor. 5, 28), şi să rămână în El în continuare Duhul şi să Se odihnească în El ca în pârga şi în a doua rădăcină a neamului. Aceasta socotesc că o arată clar dumnezeiescul Botezător, strigând despre Duhul, că L-a văzut pogorând din cer în chip de porumbel şi a spus că : «a *rămas peste El»* (Ioan 1, 32). Căci n-a mai rămas în noi din pricină neascultării, dar a rămas în Hristos. Căci era de o fire care nu suportă să pătimească întinăciunea din păcat. Precum a fost pururea împărat şi împreună Şezător pe tron cu Dumnezeu Tatăl, aşa se spune că a fost hirotonit împărat când S-a făcut ca noi om, Căruia îi este dat să împărătească de sus. La fel, precum există pururea cu Tatăl, aşa e rânduit ca Fiu prin Duhul, pentru că S-a făcut asemenea cu fiii prin adopție după trup. Şi precum fiind făcut de Dumnezeu de un chip cu noi, L-a numit pe Tatăl Său Dumnezeu, deşi era El însuşi Dumnezeu, aşa se spune că a fost sfințit, sfințenia luând loc în umanitatea Sa, deci în trup, pentru că firea omului nu poate

avea de la sine sfințenia [3/13]. Căci aceasta este inerentă numai firii dumnezeieşti adevărate şi mai presus de toate şi fiindcă Cuvântul este rodul ei -care numaidecât are în Sine ca proprie Lui sfințenia firii care L-a născut.

B. Ce este, zic ei, absurd în spusa că Fiul a fost sfințit de Tatăl ?

A. Ei bine, revenind la ceea ce am spus adineauri, nu o vor regreta, dacă, întrucât e om, cuvântul lor nu va spune ceva diferit, căci în aceas-

340. Chipul lui Dumnezeu se dă omului chiar de la început prin Duhul dumnezeiesc suflat în el. Dar era creat ca să poată primi şi purta Duhul dumnezeiesc, •deci să devină după chipul lui Dumnezeu. Animalul nu poate primi Duhul dumnezeiesc ca să poată fi după chipul dumnezeiesc. Deci în chipul dumnezeiesc se manifestă pe de o parte o capacitate *ă* firii omului, dar ea devine o realitate prin primirea Duhului Sfânt. Când omul se desparte de Dumnezeu, el rămâne cu un fel de sete de Dumnezeu, deci cu capacitatea de-a fi chip. Chiar în setea de chip este o anumită prezență virtuală a chipului. Omul e făcut pentru a fi unit cu Dumnezeu. El suferă când e despărțit prin voia lui de Dumnezeu. De aceea se poate deschide lui Dumnezeu şi aceasta îi produce o bucurie, o împlinire. Omul aspiră după comuniunea cu infinitul personal ■ al lui Dumnezeu.

341. In trad. franceză: «a traficat cu darul». Poate că aceasta înseamnă că s-a folosit de el pentru nişte interese care păreau să-i fie de folos, dar de fapt nu i-au fost. A rămas cu o sete a infinitului, clar a socotit că-l găseşte în el însuşi, sau în folosirea bogățiilor lumeşti. Dar pierzând legătura cu Dumnezeu, viața personală infinită a căzut în moarte.^

tă afirmație, nu e nimic vătămător. Dar dacă părăsind adevărul, vor respinge ceea ce se cuvinte, vor cădea în părerea cea mai urâtă şi care întrece orice îndrăzneală, spunând că Cuvântul însuşi, ieşit din Dumne-

52 Hristos făcându-Şe al doilea început al omenirii fără un tată trupesc, ci având ca Tată pe Tatăl ceresc, toți cei ce se unesc cu El prin credință au, ca Tată -spiritual prin El, pe Tatăl ceresc. Revin prin aceasta la slava de la început când primul Adam a fost făcut fiu prin suflarea Duhului în el de către Tatăl.

zeu Tatăl, a fost sfințit. Această afirmație cade după noi, mai prejos de orice nebunie.

B. Arată-ne în acestea formele nebuniei lor.

A. Foarte bucuros. Nu voi şovăi deloc, ştiind că voi avea ca ajutor şi ca însoțitor pe Hristos, apărătorul adevărului. Nu vom mai zăbovi deci. Ci vom începe examinarea chestiunii. Dar spune-mi încă odată acel lucru !

B. Care?

A. Al cui spunem că e propriu Duhul Sfânt ? Oare numai al lui Dumnezeu Tatăl, sau şi al Fiului, sau aparte al Fiecăruia, însă al Amândurora, fiind ca Acelaşi unic din Tatăl prin Fiul pentru identitatea ființei ?

B. Aşa spun eu.

A. Drept spui, prietene, şi te laud pentru ascuțimea cugetării şi declar că ai afirmat prin aceasta opinia care e în acord ou Scripturile de Dumnezeu insuflate. Căci se înțelege Dumnezeu Tatăl într-o existență (ipostatică) în Sine, dar subzistă iarăşi şi Fiul în mod deosebit. Insă deşi Fiecare îşi are distinct ipostasul Său, nu Se află prin aceasta într-o separație totală. Căci nu e separat Fiul de Tatăl, cum e despărțit un înger de alt înger, şi, în cele ale noastre, cutare de cutare, întreg de întreg. Rațiunea diferenței nu va merge până acolo ca să stea pe fiecare în întregime aparte. Căci în acest caz vor fi doi dumnezei. Dar dumnezeire fiind şi înțelegându-se una şi singură, putem vedea pe Fiul viețuind şi subzistând în Tatăl, şi invers, adică pe Tatăl în Fiul. Căci este pecetea ipostasului Său.

B. înțeleg.

343. Sfinţenia e o însuşire a firii dumnezeieşti, atotcurată, sau izvorul binelui prin Sine. îndată ce nu mai este în comunicare cu Dumnezeu prin ascultare, omul pierde sfinţenia, deşi rămâne în existenţă. De aici vine răul. De aceea sfinţenia e şi armonie, pentru că a fi în Dumnezeu înseamnă a fi în armonie cu toate ce vin şi se află în El. Dar, deşi sfinţenia nu ţine de firea omului, ea se împlineşte şi devine normală prin sfinţenie (evlavie), adică prin ascultare de Dumnezeu, sau prin legătura cu El.

SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI

A. Fiiud însă şi Duhul de o fire, Se revarsă din Tatăl ca dinfo>un> izvor. Dar de aceea nu este străin nici de Fiul. Căci Acesta S-a născut din Tatăl având tot ce e propriu Lui în Sine. Şi deoarece este rodul dumnezeirii supreme, cum s-ar înțelege gol de bunătățile dumnezeirii?' Dar e propriu "dumnezeirii sfințenia, al cărei arătător este Duhul. Căci e sfânt prin fire şi sfințitor al întregii creații.

B. Şi ce-ar face credința în acestea ? Cum aş afla clar că Duhul Sfânt este propriu Fiului, ca şi Tatălui? . ! :

A. Martorul nu ne va fi din afară, ci îl voi prezenta pe Hristos. însuşi, declarând : *«încă multe am a vă spune vouă, dar încă nu le puteți purta. Dar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi pe-voi la tot adevărul. Căci nu va grăi de la Sine, ci câte va auzi, va grăi; şi cele viitoare va*

vesti vouă. Acela Mă va slăvi pe Mine; căci dintr-al Meu va lua şi va vesti vouă. Toate câte are Tatăl, ale Mele sunt. De aceea am zis că dintr-al Meu va lua şi va vesti vouă» (Ioan 16, 12—15). Sau nu ajunge acest cuvânt spre asigurarea celor înțelepți^ odată ce spune că Mângâietorul este al Lui ? Căci L-a numit Duhul Adevărului, iar Adevărul nu e altul decât El însuşi [53].

Iar adăugând : «că din al Meu va lua», a arătat clar înrudirea ființială şi prin fire, prin care Duhul este una cu El. Căci nu spune că Duhul va.fi înțelept prin împărtăşire de El, nici că va aduce sfinților cuvintele de la Fiul în rol de slujitor subordonat. Ci, ca una din florile cele mai bine mirositoare, spune despre mireasma ce se răspândeşte din El şi pătrunde în simțurile celor dimprejur: «dintru al Meu va lua». Prin aceasta indică rudenia după fire, şi nu 6 participare ca de ceva despărțit. Aşa să înțelegi că se întâmplă cu Fiul şi cu Duhul. Căci fiind Duh ăl înțelepciunii şi al Puterii, este numaidecât înțelepciune şi Putere, păstrând în El întreagă lucrarea din Cel ce o emite şi arătând în firea proprie deplin cea din care este. Apoi după ce a zis : «dintru al Meu va lua», Hristos a adăugat în mod necesar: «Toate câte le are Tatăl, ale Mele sunt; de aceea v-am spus că dintr-al- Meu va lua». De fapt, precum este Sfânt după fire, pentru că este Duhul Tatălui cel Sfânt, aşa este şi înțelept, fiindcă este Duhul înțelepciunii; iar înțelepciunea este Fiul. Dar nu spunem că Duhul este sfânt şi înțeleptprin vreo relație şi o participare oarecare, ci mai degrabă ființial şi oarecum ca o calitate a firii dumnezeirii sfinte şi înțelepte, care, aşa cum e înțeleasă în Tatăl şi în Fiul, este şi în Duhul. Iar că Duhul Tatălui este Duhul Fiului, te va învăța în chip tainic Fiul însuşi, zicând : *«Iar când va veni Mângâietorul pe Care îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine»* (Ioan 15, 26). înțelegi cum făgăduieşte să trimită ca al Său pe Duhul din Tatăl şi îl numeşte' Duhul Adevărului; şi cum a precizat că porneşte din Tatăl însuşi şi cum a prezis că va mărturisi despre El ?

B. Şi cum se înțelege această mărturie ?. '

A." întrucât a lucrat ale lui Dumnezeu prin mâna Sfinților, Duhul a mărturisit clar că este Dumnezeu al cărui Duh este ca al Tatălui [3i;]'.

B. Ne ajung acestea, iubite prietene. Ceea ce este clar şi neîndoiel$_T$ nic nu are nevoie de cineva ca apărător. Duhul este şi Duhul Sfânt al Fiului. Nimenea nu va contrazice aceasta, socotesc. încetează deci a te osteni înaintând pe această cale şi treci acum mai degrabă spre aceea prin care se poate învăța că Fiul este Sfânt prin- fire, şi nu printr-o împărtăşire, dobândită de la Tatăl.

A. Desigur, socotesc că oricine, dacă are minte, se va mira dacă, după ce am precizat că Duhul este propriu Fiului, micşorează iarăşi pe Fiul, atribuindu-I d sfințire prin participare la Tatăl, şi anume prin Duhul, şi spun că ea i-a fost dată ca unuia ce n-a avut-o cândva. Ne-răbdând să cerceteze relele ce rezultă din această nebunie, stăruie -numai în ea şi aceasta într-un mod necugetat, plăcut lor. Cum ar participa Fiul la Duhul propriu ca la cineva ce-I vine din afară ? Nimic nu participă la sine însuşi. Şi pentru un raționament înțelept şi precis, cele proprii firii nu pot fi socotite ca adăugate, sau ca venite de la existențe străine. Cum zic deci că a fost sfințit prin Duhul, deşi a spus clar despre Duhul : «Că *dintr-al Meu va lua şi va vesti vouă»* (Ioan 16, 14). Şi aceasta o spunem nu crezând că este vreuna din bunătățile din Sfântul Duh prin participare — El

53Adevărul nu poate fi fără Duhul Sfânt şi nici Duhul Sfânt fără Adevărul, sau Cel ce cuprinde în Sine tot sensul existenței. Dacă n-ar avea Dumnezeu un Fiu, arătând că ne face şi pe noi fii, existența n-ar avea nici un sens, nu s-ar vedea în ei un adevăr, sau tot adevărul. Dar aceasta dă o bucurie existențelor conştiente, o putere în afirmarea existenței. Nu poate fi bucurie fără sens, nici sens fără bucurie. Dar în sens e bucuria şi în bucurie e sens. Bucuria dată de Duhul în viața aceasta, plină de greutăți şi de necazuri, se trăieşte mai ales ca o mângâiere. De aceea Hristos ll numeşte şi «Mângâietorul». Trebuie să fie undeva un sens suprem, ultim, dar ca o bucurie supremă, ultima.

345. Fiul lui Dumnezeu fiind nu numai Adevărul, sau Sensul existentei, Duhul Lui care ne bucură veşnic şi ne mângâie în greutățile vieții acesteia, ci şi Puterea Tatălui, Duhul lui Hristos Se trăieşte în noi şi prin puterea de a învinge păcatele egoismului şi de-a face bine altora. Prin aceasta ne sfințeşte în mod special.

este desăvârşit şi fără nici o lipsă după firea şi existenţa Sa ipostatică —, ci indicând mai degrabă ca Duhul, fiind din fiinţa lui Dumnezeu Tatăl şi a Cuvântului ieşit din Tatăl şi prezent în El prin fire, concentrează în Sine tot ce e propriu dumnezeirii ; El are dumnezeirea ca izvor, ca Cel ce se varsă din Tatăl .prin Fiul [54] şi sfinţeste creaţia. Iar dacă ar socoti că şi Cuvântul e sfinţit împreună cu noi,, folosind spre aceasta raţionamente superficiale, să ne explice următorul fapt. . B. Care?

A. Unindu-Se cu firea celor create, Duhul o foloseşte în mod sigur. Dar care este, bunule, acest folos ?

B. El o face sfântă.

A. Arată-mi aceasta în mod clar. Căci nu o înţeleg prea bine. Ce înseamnă a o face sfântă ? Doresc să mi-o explici.

B. Foarte bucuros. El înalţă firea raţională deasupra păcatului şi a înclinării spre răutate. Şi astfel o preface prin sfinţenie în chipul Creatorului. Căci Creatorul tuturor este Sfânt. De aceea şi zice : *«Fiţi sfinţi, pentru că Eu sunt Sfânt»* (Lev. 11, 44) [347].

A. Foarte drept ai grăit. Căci am fost creaţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu (Fac. 1, 20). Dar ceea ce imprimă în noi chipul dumnezeiesc este fără îndoială sfinţenia, adică împărtăşirea de Fiul în Duhul [yi8]. De aceea când firea omului a alunecat spre abatere, şi frumuseţea chipului a fost desfigurată[34n], am fost înnoiţi în starea de la început; am fost remodelaţi prin Duhul spre chipul Creatorului, adică al Fiului, prin Care vin toate de la Tatăl. De fapt preaînţeleptul Pavel zice : *«Copiii mei, pentru care sufăr iarăşi durerile naşterii până ce Hristos va lua chip în voi»* (Gal. 4, 19). Şi după ce se întipăreşte forma chipului de care se vorbeşte aici în sufletele noastre prin Sfântul Duh, acelaşi Pavel ni-1 înfăţişează, zicând : *«Iar noi toţi, cu faţa descoperită oglindind 'slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă, venind de la Domnul, Care e Duhul. Căci Domnul este Duhul»* (II Cor. 3, 18).

B. Foarte bine a spus.

347. Se indică sfinţenia cu chipul Creatorului. Creatorul e sfânt pentru că e Creator prin generozitate, prin bunătate. Păcătoşenia, oa opusul sfinţeniei, e una cu egoismul, cu lipsa bunătăţii, a generozităţii. Sfinţenia dă omului un caracter moral.

348. Dacă sfinţenia e chipul lui Dumnezeu ca Creator, întrucât Dumnezeu Tatăl e Creatorul lumii şi ţinerea ei e legată de El, prin Fiul, omul este în mod special chipul Fiului. Dragostea Fiului de Tatăl îi face şi pe oameni să fie legaţi de Tatăl prin Fiul. Aceasta explică şi faptul că Fiul însuşi S-a făcut om, ca să lege din nou şi pentru veci pe oameni de Tatăl.

349. Chipul n-a dispărut, ci a fost mai degrabă strâmbat. O faţă cu trăsături frumoase, nu pierde orice urmă **a** acelor trăsături, ci sunt într-un fel strâmbate. Oricât de egoist, de negeneros devine un om, despărţindu-se de Dumnezeu, el tot păstrează o generozitate pentru • familia lUi, un egoism familial şi o aspiraţie spre infinit, deci vede acel infinit în sine. Până ce se menţine în om generozitatea iubitoare a chipului, faţa lui are o frumuseţe E o frumuseţe de caracter moral, o frumuseţe **a** sfinţeniei. Când omul pierde această generozitate, faţa lui se întunecă, sau se urâţeşte. -

A. Deci pentru creatură şi pentru făpturi, sfinţenia este un dar. Căci rîu o au de la ele. De aceea se poate şi respinge şi cele îmbogăţite cu ea se pot hotărî să se abată spontan de la ea. De fapt, a căzut chiar

54 «Se varsă din Tatăi prin Fiul, dar nu purcede». «Se varsă» (procheomenon) când Se dăruieşte creaturii (creaţiei) pentru **a** se sfinţi.

şi firea îngerilor. Căci unii n-au păstrat vrednicia lor, după cum s-a scris (Iuda 6). Şi noi de asemenea suntem supuşi vinei pentru neascultare. Dacă deci socoteşte cineva că şi Fiului îi este sfinţenia un dar, cum nu va spune numaidecât că a putut păti şi abaterea spre păcat ? Iar a putea păti înseamnă a păti, chiar dacă se spune că încă n-a păţimit [55].

B. E adevărat.

A. Deci ce urmează, iubitule ? Cel de care se spune că s-a sfinţit,, nu ne va îndemna raţiunea să spunem că n-a fost totdeauna sfânt ? Căci a fost chemat, socotesc,, la sfinţenie de la starea în care nu este ceea ce este când e sfinţită.

B. Ne va îndemna în mod necesar.

A. Iar ceea ce nu e încă venerat şi sfânt, nu e cu neputinţă de a fi cucerit de păcat, sau mai degrabă suferă deja starea care poate fi acuzată ca rea, dacă sfinţenia este excluderea şi părăsirea răutăţii şi a păcatului.

B. Sunt de acord.

A Deci dacă se hotărăsc să cugete şi să spună că Fiul a fost împreună sfinţit cu creaturile, nu va fi greu de aflat timpul când era încă slab în firea Lui şi încă nu mai presus de putinţa de-a greşi. Dar dacă era şi se cugeta astfel, cum era chipul lui Dumnezeu Tatăl (Prov. 4, 46) ? Şi cum mai era strălucirea şi pecetea ipostasului Lui (Evr. 1, 3) *T* Căci n-a devenit în cursul timpului pecete a Lui, ci era aceasta prin fire şi la început. Şi apoi cum nu era sfinţită frumuseţea atotcurată şî vădită a Tatălui şi însăşi pecetea fiinţei Lui ? Sau nu ne va împinge prin aceasta cu o necesitate de neocolit şi fără voie raţiunea la trebuinţa de-a spune că nici Tatăl însuşi n-a fost sfânt ?

B. Aşa e, desigur. Căci numaidecât trebuie văzute la fel arhetipurile ale cărora sunt chipurile.

A. Şi ce urmează de aici, iubitule ? Nu zice Fiul că El este adevărul (Ioan 14, 6)? Şi n-a fost numit de dumnezeieştile Scripturi lumina adevărată (Ioan 1, 9) ?

B. Ba da, desigur.

A. Dar atunci nu vor fi descoperiţi cântându-ne o cântare nepricepută, dacă spun că lumina cea adevărată are nevoie de sfinţenia cea după fire ? Ei nu vor afirma clar altceva decât aceasta, zicând că s-a sfinţit lumina cea adevărată. Cum ar mai fi lumină adevărată cea prea puţin sfântă în firea ei, ci a devenit aşa cândva ?

B. De fapt, ea n-ar mai fi lumina adevărată.

A. Dar chiar dacă El S-a pogorât între oamenii ce pot greşi, a respins tot ce L-ar ii putut îndemna la vreo greşeală. *«Căci n-a săvârşit păcat, nici nu s-a aflat vicleşug în gura Lui»,* precum s-a scris (I Petru 2, 22). Pentru ce n-a afirmat, fără să Se ruşineze, mai degrabă că a fost sfinţit de Tatăl, neadăugând nimic la aceasta, în loc să Se arate cu totul încrezător în Sine şi să recurgă la cuvinte de mărire proprie a Sa şi de

55Creatura primind sfinţenia prin ascultarea liberă de Dumnezeu, o poate şi pierde, odată ce se poate şi despărţi de Dumnezeu. Dumnezeu însă nu poate pierde sfinţenia, pentru că nu poate înceta să fie Dumnezeu, sau izvorul bunătăţii. Cei ce spuneau că Hristos a primit sfinţenia din afara tui, nu**-L** mai socoteau deci* Dumnezeu.

întrecere a tuturor, zicând fără reținere : *«Pentru ei Mă sfințesc pe Mine»* (Ioan 17, 19) [331] ?

B. Cum deci ar putea vedea cineva adevărul ? ..

A. Dacă ar cugeta cu înțelepciune că, fiind sfânt prin fire ca Dumnezeu, a fost sfințit cu noi ca om, ungând prin Duhul propriu El însuşi templul Său. ' -

B. Cum se spune deci că Tatăl îl sfințeşte ?

A. Pentru că toate vin de la Tatăl prin Fiul în Duhul. Fiul cel prin fire şi adevărat sfințeşte şi e sfințit, când S-a făcut om. Aşa ni-L prezintă cuvântul lui Pavel : «Cel *ce sfințeşte şi cei sfințiți dintr-Unul sunt toți. De aceea nu Se ruşinează să-i numească pe ei frați, zicând: Vesti-voi numele Tău fraților Mei»* (Evr. 2, 11—12). Sfințeşte El însuşi, fiind Sfânt ca Dumnezeu după fire. Dar e sfințit împreună cu noi după omenescul asumat, când S-a pogorât la asemănarea cu noi. Şi pentru aceasta spune că a fost sfințit. Căci deşi stăpâneşte peste toate ca Dumnezeu, nu Se ruşinează să ne numească pe noi frați.

B. Dar, zic ei, nu minte spunând că a fost sfințit de către Tatăl, - chiar făcând abstracție de iconomie (de întrupare) ? Căci S-a arătat în timpurile din urmă om, dar era şi pentru aceasta de un neam cu cei chemați la existență şi frate cu cei făcuți, întrucât nici El nu este nefăcut după fire, ci a fost făcut de către Tatăl. Deci spune adevărul, numindu-ne pe noi- frați şi zicând că a fost împreună sfințit cu ei.

A. Dar, o, voi, care sunteți gata să mergeți spre toate, chiar spre cele mai prejos de rațiune şi de raționamentul cuvenit, nu pot să-mi imaginez unde va sfârşi această afirmație îndrăzneață şi nebună a voastră ! Fiul nu ,esite făcut. în privința aceasta nu dăm atenție născocirilorvoastre, ci sfinților şi dumnezeieştilor învățători, cărora le-a poruncit şi Hristos însuşi : *«Mergând învățați*

351. Dacă ar fi trebuit să fie sfințit de Tatăl, de ce n-a recunoscut Hristos cu smerenie aceasta, fără să Se ruşineze, ci S-a preamărit pe-Sine în chip lăudăros, «că S-a sfințit El Însuşi pe Sine ?

toate neamurile» (Matei 28, 19). Iar Ioan ne-a spus limpede despre Fiul : «Şi *ştim că FiuV lui Dumnezeu a venit şi ne-a dat nouă înțelegere, ca să cunoaştem pe Dumnezeul cel adevărat. Şi noi suntem în Dumnezeul cel adevărat, în Fiul Lui, Iisus Hristos. Acesta este Dumnezeul cel adevărat şi viața veşnică»* (I Ioan 5, 20). Dar Dumnezeul cel adevărat nu este de un neam cu creaturile. Să presupunem deci, potrivit părerii lor nesocotite, că a devenit părtaş de sfințenie, cu toate că e Dumnezeu adevărat, chiar dacă e înțeles în Sine şi fără trup. Să ne demonstreze deci prin toate raționamentele voite că Dumnezeul adevărat are sfințenia ca bun adăugat. în acest caz, nu e adevărat că, dacă pentru Fiul este un dar faptul de-a fi sfințit, chiar dacă este Dumnezeu prin fire şi adevăr, nu e nici o piedică de-a presupune în mod fals că şi Tatăl din care este a fost sfințit, chiar dacă e crezut că e Dumnezeu adevărat ? B. Da, riscăm această primejdie.

A. Ca să apere îndrăzneala lor necredincioasă din toate părțile, nu vor şovăi să spună şi ceva ce ține de absurditate ? Dar nu aparține

prin excelență puterea de-a sfinți numai Celui ce este prin fire Dumnezeu, ca şi de-a chema cele ce sunt din neexistență la existență ? [56].

B. Ba da.

A. Deci să admitem că Fiul numărându-Se între creaturi, după părerea urâtă şi respingătoare a acelora, săvârşeşte cele proprii prin excelență dumnezeirii după fire şi Se bucură de slava propriei firi. Căci zice că Se sfințeşte pe Sine însuşi. Prin aceasta cele ale ființei mai presus de toate sunt coborâte, precum se pare, la nivelul creației. Dar atunci socotesc că nu e ceva ce ne împiedică să îndrăznim să spunem că şi noi ne putem sfinți pe noi, după asemănarea cu Fiul.

B. Cum spui aceasta ?

A. Dacă fiind El creat, îşi face proprii privilegiile ființei atât de transcendente, ce ne împiedică să putem împlini şi noi cele ale Lui ?, Nu suntem foarte apropiați şi nedistanțați de rudenia cu El, dacă este o înrudire şi 6 legătură între orice e creat şi alt creat prin însuşi faptul că am fost creați ?

B. Iată o afirmație care nu e, după noi, lipsită de probabilități.

A. Dar e şi o altă lipsă de evlavie şi de pricepere a crede că El a fost sfințit.

B. în ce fel ?

A. Cel ce e sfințit, oare nu e sfințit de cel superior şi mai bun în firea lui ? Căci nu vor spune că e sfințit de cel mai rău, precum socotesc, dacă sfințirea aduce celui sfințit un folos.

B. Foarte bine ai spus.

A. Deci dacă este adevărat, cum spun aceia, că Fiul a fost sfințit prin Duhul, e neîndoielnic că a fost uns printr-unul superior şi având o altă fire decât El. Căci nimeni nu se împărtăşeşte de el însuşi, ci unul se împărtăşeşte după rațiunea existenței lui de altul.

B. Şi aceasta este o urmare logică.

A. Dar atunci cum Se sălăşluieşte Fiul în noi prin Duhul ? Cum Cel mai bun prin fire introduce în noi prin Sine împărtăşirea de cel mai rău ? Şi dacă suntem puşi în comuniune cu firea dumnezeiască (II Petru 1, 4), primind Duhul, cum este Fiul față de Duhul în planul al doilea ? Sau nu e mai bun Duhul câ, El şi nu triai degrabă ca El şi de la El Duhul Lui, având lucrarea Lui şi dobândind împărtăşirea de El ? Căci de fapt a spus Fiul : *«Nu vă voi lăsa orfani, ci voi veni la voi»* (Ioan 14, 18). Iar deoarece S-a suit la Tatăl după învierea din morți, este în noi prin Duhul. Căci Duhul îi este propriu Lui şi nu adaos din afara Lui, precum este spiritul omenesc propriu al omului. Dar când Fiul Şi-a făcut propriu ceea ce era distanțat în mod nemăsurat de firea dumnezeiască şi supremă, adică trupul, atunci se spune că a fost şi sfințit; termenul *a fost sfințit* se aplică în mod

---

56In toată această parte a Cuvântului I, se arată ca deosebire între Dumnezeul necreat şi lumea creată, faptul că Dumnezeu le are toate prin Sine, iar lumea creată le are toate ca dar : întâi darul fundamental al firii ei, adusă la existentă prin creație, cu însuşirile ei, apoi darurile superioare ce le vin făpturilor conştiente prin participarea la puterile dumnezeieşti mai presus de firea creată.
Toate cele ce n-au cele ce sunt prin ele, ci printr-un dar venit de mai, sus, mi sunt ultima realitate. Şi trebuie să existe o realitate care le are toate prin Sine şi de la oare vine tot ce e dăruit. Trebuie să existe un Dumnezeu al iubirii. Arienii amestecau creatul cu necreatul, adică ceea ce dăruieşte cu ceea ce primeşte darul în sens panteist. E o confuzie pe care o fac toate filosofiile care nu cunosc decât lumea aceasta.

16. Sfântul Chirii al Alexandriei

353. Când Fiul lui Dumnezeu Şi-a făcut trupul omenesc propriu, adică S-a făcut Persoana a Lui, Subiect al Lui, cugetând, simțind, lucrând El însuşi prin trupul asumat, l-a sfințit pe acesta, sau Şi-a sfințit întreg omenescul asumat, sau toate mişcările spirituale şi materiale ale acestuia, fără să-l anuleze. Aceasta a făcut-o prin Duhul pe care îl avea în El, ca ipostas dumnezeiesc. Dar un alt grad de sfințire a omenescului Său a avut loc la Botezul de la Ioan, când. a început activitatea publică a Fiului întrupat, iar gradul suprem, la înviere, când trupul a fost ridicat peste trebuințele materiale. ^

354. Exprimând foarte clar că sfințirea omenescului Său vine de la firea dumnezeiască, înfățişează şi pe Tatăl ca săvârşind-o, căci de la Tatăl vin toate şi în Fiul şi în Duhul Sfânt, deci şi lucrarea Lor simțitoare. Tatăl nu rămâne în afara Fiului întrupat şi neinteresat de trup.

înțelept şi foarte potrivit omenescului[3r>3]. Dar împlinirea sfințirii, sau lucrarea ei, (Hristos) o atribuie Persoanei Tatălui, adică firii dumnezeirii, căci numai ei îi este propriu a sfinți [3y]\

A doua obiecție: Fiul primeşte de la Tatăl slava şi domnia

B. Sunt de acord. A-ți opune lungi cuvântări ție, care spui ceea ce e drept, e un lucru de prisos, mai bine-zis cu totul neînțelept. Dar să admitem ceea ce zic ei, că puterea de-a sfinți se vede în mod.cuvenit aparținând numai Celui ce este prin fire şi cu adevărat Dumnezeu. Dar lucrător al ei S-a arătat Fiul. De aceea nimic nu ne opreşte de-a mărturisi pe față că El este şi Dumnezeu după fire. Să o concedem şi pe aceasta. Dar dacă nu e lipsit de nici unul din bunurile lui Dumnezeu după fire, ce L-a făcut pe Cel ce e după voi Fiu şi Dumnezeu să arate firea Sa proprie lipsită de slavă şi împărăție şi domnie ? Căci a spus către Tatăl cel din ceruri : *«Părinte, a venit ceasul, preaslăveşte pe Fiul Tău, ca şi Fiul Tău să Te preaslăvească pe Tine. Precum l-ai dat Lui stăpânire peste tot trupul, ca prin tot ce l-ai dat Lui să le dea lor viața veşnică. Iar viața veşnică este aceasta, ca să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Cel ce L-ai trimis, pe Iisus Hristos. Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ. Lucrul pe care Mi L-ai dat ca să-l fac, l-am săvârşit. Şi acum preaslăveşte-Mă Tu, Părinte, la Tine Însuți, cu slava pe care am avut-o la Tine mai înainte de-a fi lumea. Arătat-am numele Tău oamenilor pe care Mi i-ai dat Mie. Şi cuvântul Tău l-au păzit. Acum au cunoscut că toate câte Mi le-ai dat Mie, de la Tine sunt. Căci cuvintele pe care Mi le-ai dat Mie, le-am dat lor şi ei le-au primit. Şi au cunoscut cu adevărat că de la Tine am ieşit -şi au crezut că Tu M-ai trimis»/* (Ioan 17, 1—8). Dar a spus şi Luca în scrierea Faptelor, prin cuvântul lui Petru : «Cu *siguranță să ştie deci toată casa lui Israel că şi Dumnezeu L-a făcut pe El şi Domn şi Hristos»* (Fapte 2, 36). înțelegi deci că pretutindeni Tatăl dă slavă şi domnie, iar Fiul le primeşte cu smerenie [355]. Deci dacă aceştia se încăpățânează să ne atace cu astfel de cuvinte, înşirând şi altele, cum vom scăpa de ele şi le vom respinge, noi care ne-^am hotărât să cugetăm cele drepte ?

A. *«Omul blând să fie luptător»,* ne-a spus cuvântul sfânt şi dumnezeiesc (Ioil 4, 9). Eu spun că trebuie să ne împotrivim părerilor adversarilor, fără nici o teamă.* Căci Dumnezeu este Cel Ce lucrează în noi şi pune cuvântul pe limba noastră, îndreptând mintea celor- bine-credincioşi spre ceea ce este fără pată. Iar ceea ce îi abate pe aceia de la

355. Hristos le-a arătat oamenilor că Dumnezeu este un Tată care îl are pe El ca Fiu din veci, trimis să Se facă om, ca **să** se facă şi El Tată al oamenilor. Le-a arătat deci pe* Dumnezeu ca Tată iubitor ial lor. Prin aceasta, Dumnezeu i-a dat pe oameni lui Hristos ca frați. Deci **II** au şi pe Fiul lui Dumnezeu venit la ei ca Frate iubitor al lor. Au cunoscut că toate ce le aduce El sunt de la Tatăl, sau ale Tatălui. Şi de aceea le păzesc din iubire atât față de Tatăl, cât şi față de Fiul Lui/pentru că El este şi Tatăl lor,' iar El **este** şi Fratele lor.

calea dreaptă şi-i duce spre ceea ce e urât şi mint spre ceea ce e strâmb, e altceva.

B. Ce vrei să spui ?

A. Este, socotesc,. faptul că părăsind ca nefolositoare cunoştința'momentelor potrivite pentru orice trebuie făcut, fac neimportantă gândirea cuvintelor. Şi dacă nu S-a făcut Cuvântul trup, dacă nu S-a sălăşluit în noi, se poate părăsi de fapt observarea momentelor ca zadarnică şi, înlăturându-se exactitatea în acestea, nu se dă nici o importanță faptului că se neagă Hristos ca Unul Născut. Dar atunci să se spună că strălucirea Tatălui, Cel prin care toate s-au făcut, împreună Şezătorul pe tron şi Cuvântul coetem, intangibil şi nevăzut, a pătimit în propria fire şi a primit în spatele ei loviturile şi a păstrat în mâinile şi picioarele ei urma cuielor şi rana din coastă şi culmea tuturor relelor, adică moartea.

B. Dar acestea ei vor spune că s-au întâmplat cu omenescul, căci a pătimit ca om.

A. Dar, o,x iubitule, nu spunem că pătimirea I s-a pricinuit Fiului spre ruşinea şi lipsa Lui de slavă ?

B. Da. Căci scrie Pavel : *«A răbdat crucea, disprețuind ruşinea ei»* (Evr. 12, 2). Şi El însuşi spune prin glasul lui Isaia : «De aceea *nu M-am ruşinat, ci am pus fața Mea ca o piatră tare şi am cunoscut că nu Mă voi ruşina, pentru că aproape este Cel ce M-a îndreptat pe Mine»* (Isaia 50,7—8).

„A. Dar spune-mi, a ridicat iarăşi templul Său, înnoindu-1 după moarte şi biruind stricăciunea,, oare în calitate de om, ca noi, sau ca Dumnezeu ieşit din Dumnezeu, deşi S-a arătat cu trupul ?

B. Ca Dumnezeu ieşit din Dumnezeu.

VA. Deci ceea ce era în acelea ruşinos şi lipsit de frumusețe, a fost şters după aceea şi Fiul a fost slăvit prin înviere, deşi înainte de aceea n-a refuzat moartea atotnecinstită şi neslăvită pentru umilirea (deşertarea) de bună voie. •

B. Dar această slavă se spune că a primit-o Fiul de la Tatăl.

A. E foarte drept, prietene. Şi eu voi fi de acord. Când El • Ş-a arătat ca om, deşi era înțelepciunea şi Puterea Tatălui desființând prin Sine moartea şi umplând de viața din El trupul propriu, a atribuit ceea ce a săvârşit izvorului ipostasului Său [57]. Căci nu se cuvine poate a se atribui nici unei alte existențe, nici uneia din cele aduse la existență prin facere, puterea de-a da viață şi de-a înălța deasupra stricăciunii trupul din pământ, chiar dacă se înțelege Hristos când se spune trup, decât numai firii» dumnezeieşti. Iar că Fiul S-a făcut lucrător în învierea trupului propriu, chiar dacă ar spune cineva că aceasta I s-a dat de la Tatăl, o poate vedea cineva, cu mare uşurință. Căci deşi Petru zice : «Cel ce *L-a sculat pe El din morți şi I-a dat Lui slayă»* (I Petru 1, 21), însuşi Fiul zice către iudei : *«Dărâmați templul acesta şi în trei zile îl voi ridica pe* el» (Ioan 2, 19). Căci a murit în calitate de om după trup, deşi este viața prin fire ca Dumnezeu. Dar a venit iarăşi la viață printr-o putere negrăită, folosindu-Se de energii inexplicabile, deşi era ca noi, înțeleg după umanitate. Deci e slăvit de către Tatăl, nu ca fiind lipsit de slavă când se înțelege în afara trupului şi se crede Dumnezeu ieşit din Dumnezeu, ci întrucât era om, care nu avea ca rod al firii proprii puterea de-a săvârşi cele dumnezeieşti, dar o primeşte pe aceasta prin unire şi convergență negrăită, între Cuvântul şi omenescul. Dar slăveşte şi El pe Tatăl. Căci Se cunoaşte ca Tată al unui Dumnezeu care toate le poate, deşi S-a arătat în trup, şi a trăit cu un trup pământesc printre cei din lume [58]. De aceea zice : *«Eu Te-am preaslăvit pe pământ. Am săvârşit lucrul pe care Mi l-ai dat să-L fac»* (Ioan 17, 4). «Tu ai dorit, o, Părinte, zice, să desființez stăpânirea îndrăzneață şi înspăimântătoare a morții. Dar nu o putea face şi împlini aceasta sângele şi trupul, ci firea Ta dumnezeiască şi de viață făcătoare şi nemişcată. Pentru că am ieşit din ea, am putut îndeplini Eu

57Deşi Fiul învinge moartea trupului Său, în calitate de ipostas al Lui, atribuie acest fapt, sau învierea Sa ca om, şi Tatălui, pentru că Tatăl este izvorul ipostasului Său. Numai pentru că este din Tatăl, deci deoființă cu El, Hristos învia, sau învinge moartea. Învierea este o faptă a Treimii.

58Nu numai Tatăl L-a slăvit pe Fiul, arătându-Se prin aceasta mai mare, ci şi Fiul L-a slăvit pe Tatăl, căci L-a făcut cunoscut prin faptele Sale dumnezeieşti, deşi S-a îmbrăcat în trup. Tatăl L-a slăvit pe Hristos ca Fiu al Său, săvârşind prin El fapte mai presus de cele create, dar şi Fiul L-a slăvit prin aceste fapte pe Tatăl, căci nu era pasiv în aceste fapte, ci era şi. Subiect activ al lor.

această faptă care o voiai, fără să slăbesc întru nimic, din pricina omenescului, în egalitatea lucrării noastre. Dimpotrivă, deşi eram în trup şi sânge, datorită egalităţii puterii noastre, am fost crezut că M-am născut din fiinţa Ta. Slăveşte-Mă deci şi Tu pe Mine, ca om lipsit de slavă, consimţind cu puterea şi lucrarea Ta de viaţă făcătoare, ca să arăt mai tare ca moartea templul avut în chip negrăit cu Mine». Iar că nu e neobişnuit pentru El de-a cere să fie învrednicit de o cinste şi o slavă pe care n-ar fi avut-o odinioară, e foarte evident. Căci a zis : *«Şi acum preaslăveşte-Mă pe Mine, Părinte, cu slava pe care am avut-o înainte de-a fi lumea la Tine»* (Ioan 17, 5). Domnul unei slave de totdeauna şi de la început, după ce S-a lipsit, într-un interval, de slavă pentru că S-a pogorât la cele omeneşti, Se întoarce la slava de sus şi inerentă Lui prin fire, după ce a dăruit raţiunile cuvenite umilirii (deşertării), împreună cu pătimirea cu trupul conform iconomiei lucrării mântuitoare din vremea vieţuirii pepământ în trup. Este deci foarte necesar să cunoaştem timpurile în care erau încă folositoare cele ale trupului şi ale lipsei de slavă şi cele dinainte de venirea de sus, în care, fiind Domnul slavei, se află că nu primise slava, ci o avea proprie ca Dumnezeu.

B. Cum primeşte deci pe unii din lume, de la Tatăl, când spune către El • *«Cei pe care Mi i-ai dat Mie din lume, ai Tăi erau şi pe ei Mie Mi i-ai dat»* (Ioan 17, 9) ?

A. Voi repeta deci cele spuse, căci ideile lor absurde mă împing spre cele spuse de mine la început. Degeaba, zic ei, se socoteşte că S-a întrupat şi S-a făcut ca noi, Fiul Unul Născut, Cel în chipul şi egalitatea Tatălui. Căci dacă are ca un adaos trebuinţa de-a stăpâni, şi primeşte de la Tatăl pe unii, pe care nu se vede să-i fi avut înainte, s-a ivit ceva nou, după cât se vede, în Fiul şi Se înfrumuseţează cu o strălucire suplimentară ; harul îl conduce, aşa zicând, spre o stare mai bună şi superioară celei dinainte. Unde ne va mai conduce afirmarea pogorârii, sau unde îl va mai vedea cineva deşertat (umilit), când se observă că S-a îmbogăţit cu cele ce nu le avea înainte prin fire şi a câştigat, ca un fel de simbrie şi de răsplată a întrupării, stăpânirea peste unii ?

B. Aşa este.

A. Ar fi minţit în acest caz, după cât se pare,, şi înţeleptul Ioân, când zice despre El : *«întru ale Sale a venit şi ai Săi pe El nu L-au primit»* (Ioan 1, 11). Căci cum ar mai fi al Său, ceea ce de abia I s-a dat în timpurile din urmă şi de către altul ? Şi totuşi câte zeci de mii sau nenumărate mii de veacuri nu s-au scurs, în cursul cărora Fiul a fost ooetern cu Tatăl ? Dar dacă,, odată făcut om, primeşte pe cei din lume şi se vede primind această noutate a unui sceptru, aş putea spune fără să mă tem, că înomenirea a fost inferioară stării lui Dumnezeu Cuvântul de la început, chiar dacă s-ar înţelege având bogăţia egalităţii cu Tatăl. Căci urcă, precum socotesc, la o superioritate şi la o stare incomparabil mai înaltă în slavă. Deci Fiul Şi-a câştigat-o pe lângă iconomia cu trupul şi Şi-a dăruit slavei Sale modul înomenirii. Deci cum se mai spune că S-a înomenit pentru noi, sau cum S-a făcut preţ de răscumpărare al vieţii tuturor, dacă prin moartea trupului Său Şi-a dobândit o slavă atât de neobişnuită şi neposedată odinioară ? [59]

B. Foarte bine ai grăit. Această teorie ne saltă într-o mare îndrăzneală şi nesocotinţă.

59**E o altă consecinţă a teoriei ariene că «Fiul», fiind creatură, S-a făcut om. El S-a făcut om în acest caz, ca prin moartea Sa pentru oameni să fie înălţat la o slavă pe care n-a avut-o înainte. Deci S-a făcut om şi a primit moartea în interesul Său, nu din iubire pentru oameni. Dar cum a putut birui, ca creatură, moartea ? Şi cum S-a putut înălţa la o slavă egală cu a lui Dumnezeu, El care n-a fost Dumnezeu înainte şi n-a rămas, înomenindu-Se, şi Dumnezeu ?**

A. Deci să respingă şi ei răul acestei teorii. Sau nu găseşti şi tu de nesuportat această poveste, această teorie care te mână în mod necesar spre basme subtile, nevrute ? Căci neglijând să aplice timpurilor cuvenite ' textele, s-au hotărât să le amestece toate. Dar cum nu era mai bine să cugete că erau proprii toate ale Cuvântului şi firea celor aduse la existență e subjugată slavei Celui ce le-a chemat la Sine ? Dar deoarece neamul de pe pământ a căzut din cugetarea rațională cuvenită, Cuvântul arătat în trup pentru noi n-a fost primit de unii. Totuşi, după ce i-a convins cu încetul şi i-a făcut credincioşi,"' i-a supus jugului Său şi îi primeşte pe cei ce voiesc să învețe cele bune. Astfel, *«tot genunchiul se va pleca înaintea Lui şi toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos spre slava lui Dumnezeu Tatăl»* (Filip. 2, 10—11). Astfel deci toate sunt proprii ale Cuvântului, întrucât S-a arătat din Dumnezeu şi stăpâneşte peste toate împreună cu Tatăl. Dar acestea le primeşte ca om, când S-a făcut ca noi, cărora puterea de-a împărați şi de-a stăpâni le este dată de Dumnezeu şi constituie un dar.

B. Deci vom spune că El are slava Sa proprie, fără să fi primit nimic în plus de la Dumnezeu Tatăl ? y

A. Da, întrucât se cugetă că e Dumnezeu şi e Domn al slavei. Căci aşa a fost numit de către dumnezeieştile Scripturi. Aceasta o spune ucenicul Mântuitorului că era : *«Fraților, să nu căutați la fața omului, odată ce avem credința în Domnul nostru Iisus Hristos, Domnul slavei»* (Iacov 2, 1).

B. Dar care este slava Fiului față de cea a Tatălui ?

A. Nu este superioară, prietene, dar nici inferioară, ci aceeaşi. Mai bine-zis, precum este înțelepciunea şi puterea Tatălui, aşa este şi slava, fiind în chip negrăit strălucirea ființei Celui ce L-a născut şi arătând prin Sine firea din care S-a născut. E aşa cum raza soarelui şi strălucirea luminii ce se răspândeşte din ființa celui ce le emite, sunt ca acela din care vin, cugetat de asemenea extremă şi calitate identică cu el.

B. Poți să ne arăți din Sfintele Scripturi credința în acestea ?

A. Desigur, nu voi avea de cheltuit decât puțină osteneală ca să afli cuvintele Sfinților referitoare la acestea., Mai întâi Pavel, scriind efesenilor, zice : *«Drept aceea şi eu, auzind de credința voastră în Domnul nostru Iisus Hristos şi de dragostea cea către toți sfinții, nu încetez să mulțumesc pentru voi şi să vă pomenesc în rugăciunile mele,* ca *Dumnezeul Domnului nostru Iisus Hristos, Tatăl slavei, să vă deavouă duhul înțelepciunii şi al descoperirii, întru cunoaşterea* Lui» (Efes. 1, 15—17). înțelegi că a numit pe Tatăl lui Hristos direct Tatăl slavei, arătând, socotesc, pe-Hristos ca nefiind altceva decât slava Tatălui[60]. Dar a spus iarăşi : *«Iar noi toți, cu fața descoperită, oglindind slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă, ca de la Domnul Duhul»* (II Cor. 3, 18). *«Cu ochii ațintiți spre Iisus, Căpetenia şi Desăvârşitorul credinței noastre»* (Evr.

60 Dacă Dumnezeu n-ar avea un Fiu din ființa Lui, deci dacă n-ar fi Tată, cine I-ar face cunoscută iubirea Lui ? Ar fi o esență impersonală, neiubitoare din veşnicie, supusă unor legi, care o fac să apară în lume ca 0 emanație. Totul ar fi

* fără sens.

12, 2), care este slava Domnului cel adevărat şi prin fire, adică a Tatălui, ne prefacem după chipul Lui prin sfinţirea în Duhul. La rândul său, Petru, verhovnic între ucenici, le-a grăit celor ce veneau din tăierea împrejur la îndreptarea în Hristos prin credinţă, zicând : *«Dumnezeiasca Lui putere ne-a dăruit toate cele ce sunt spre viaţă şi spre bună cucernicie, prin cunoaşterea Celui ce ne-a chemat prin slava şi virtutea Lui»* (II Petru 1, 3). Dacă deci Fiul este slava proprie a Tatălui, prin oare am şi fost chemaţi spre cunoaşterea Lui, cine va îndrăzni să spună că îi este dat şi adăugat spre slava Tatălui să fie ceea ce este ? Cine poate face strălucitoare prin altă slavă, slava Tatălui ? Nu dă aceasta curaj şi altora să îndrăznească să spună că înţelepciunea Tatălui a fost înţelepţită de cineva şi că nu este inerentă prin fire Tatălui, şi că a câştigat tăria de la altul şi că ceva străin constituie lauda Lui ? Amăgindu-ne cu astfel de cuvinte, adversarii ne pot da înţelepciune faţă de toate ne-buniile ? Dacă cele spuse ajung pentru dovedirea clară că Fiul este slava proprie a Tatălui, este bine să nu mai spun altele. Iar dacă tu socoteşti că mai trebuie şi alte mărturii, voi lăsa să grăiască pe dumnezeiescul Psalmist către Tatăl şi Dumnezeul tuturor, în numele celor îndreptaţi prin credinţă : *«Iar eu întru dreptate mă voi arăta feţei Tale, sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta»* (Ps. 16, 15). Iar faţa şi chipul Tatălui şi pecetea fiinţei Lui, cine ar fi altul decât Cuvântul care a ieşit din El, priri care Se şi face cunoscut celor de pe pământ, ca umplând de lumină toate [61]. De aceea a şi grăit odinioară preaînţeleptului Moise : *«Dar viu sunt Eu şi viu este numele Meu şi slava Domnului va umplea tot pământul»* (Num. 14, 21)[62]. Căci toate s-au umplut de Hristos. In El S-a arătat nouă Dumnezeu. Şi ştiind aceasta, a spus iarăşi dumnezeiescul David : *«Zidi-va Domnul Sionul şi Se va arăta în slava Sa»* (Ps. 102, 17). Căci S-a arătat nouă în Fiul, Care a spus clar ; «Cel, *ce M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl»* (Ioan 14, 9).

B. Urmează, deci, să spunem că Fiul este cu adevărat slava proprie a lui Dumnezeu Tatăl, că El este prin fire Domnul şi împăratul tuturor, dar nu altfel, ci precum este şi Tatăl însuşi. Atunci, pentru ce a spus iarăşi prin glasul Psalmistului : *«Iar Eu am fost pus împărat de către El»* (Ps. 2, 6) ? Iar că a fost făcut în mod vădit de către Tatăl, ne-a mărturisit înţeleptul Lui ucenic.

A. Dacă m-aş hotărî să-ţi pun o întrebare, iubite prietene, ai putea-o explica cât se poate de bine şi fără nici o şovăială ?

B. Cum să nu.

A. Cel ce a fost chemat la Domnul şi ridicat la aceasta împotriva obişnuinţei, oare nu trebuie cugetat că a fost un timp când nu era Domn ? Căci nimic n-ar putea porni de la o stare în care se află pentru a ajunge iarăşi la ea, ca la o alta.

---

61 Dumnezeu ca Tată, ca izvor veşnic a tot ce există, fiind Persoană, are în Fiul Său un chip al Său, o faţă arătată a Sa. Căci dacă ar fi o Persoană singulară, nu s-ar şti sau vedea nimic din taina Lui. Când am pe altul în faţa mea, mă manifest şi eu prin faţa proprie. Nu se pot despărţi faţa proprie de comuniunea cu altul. Lâ Dumnezeu însă cele două Persoane sunt deplin interioare una alteia, dar totuşi într-o comuniune care se arată pe faţa Tatălui, implicând şi Persoana Fiului. Această ieşire din ascunzişul Său o arată Dumnezeu mai ales în crea'raa unei lumi deosebite de El şi în atenţia eficientă faţă de eă. De aceea în relaţie cu lumea se vede cu deosebire ieşirea Sa din Sine, faţa şi implicit Persoana care-L face cunoscut lumii. Prin Fiul se realizează astfel relaţia Iui Dumnezeu
cu lumea. De aceea prin Fiul se vede lumina lui Dumnezeu în lume. Armonia raţională a tuturor, care nu poate fi fără un scop, în special pentru *oameni,* care-o sesizează şi i se conformează pe cât pot ei, nu e decât lumina lui Dumnezeu' reflectată pe măsura înţelegerii omului în ea. Dar deplin Se arată Fiul ca lumină a lumii, ca sensul ei, după ce Se întrupează şi învie cu trupul.

62Urmând nota anterioară, se poate spune că, dacă Dumnezeu ar fi mono-personal, n-ar iavea motiv să-Şi arate nişte simţiri, în special iubirea Sa. N-ar avea[1] o faţă prin care să-Şi arate această bucurie, sau că e viu. Deci nu s-ar cunoaşte conţinutul vieţii Lui minunate, slava Lui. Propriu-zis, nici n-ar avea o viaţă. Ar fi mort. Ar fi cel mult o esenţă mecanică, inconştientă, din care emană: lumea fără voia Lui şi faţă de care n-are nici o bucurie conştientă.

B. Desigur că nu.

A. Când, deci, zic ei că Fiul a fost ridicat la domnie, lipsit până atunci, înainte de această ridicare, de cinstea şi de slava pe care o reprezintă ? Căci e necesar să ni se spună aceasta, chiar dacă nu vor.

B. Ce ar fi dacă ar spune că înainte de înomenire ?

A. O vor spune, o ştiu, mergând cu uşurinţă chiar dincolo de ceea ce se cuvine. Dar învăţătura adevărată li se va împotrivi. Căci unuia ce a venit în trup şi s-a sălăşluit între noi, spunând că-i vine o putere adăugată, lui i se pare că. a primit d împărăţie şi o domnie. Dar dumnezeiescul ucenic zice că a fost făcut Domn şi Hristos de către Dumnezeu, nu Cuvântul ieşit din El în genere, ci Iisus cel răstignit (Fapte 2, 36). Dar că înainte de convergenţa cu trupul şi de unirea cu el, Fiul era Domn, o vedem fără greutate, cunoscând-o aceasta împreună cu altele.

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu când S-a făcut om, se spune că S-a şi pogorât în chipul de rob ?

B. Aşa zic şi eu.

A. Deci e necesar să se cugete că, înainte de a veni în trup, nu era în chipul de rob Cuvântul ieşit din Dumnezeu, ci într-o domnie prin fire şi în înălţimile proprii. Şi pentru iubirea faţă de noi neţinând să rămână în ele, S-a făcut rob, căci precum El a primit să fie pentru noi cu voia cele contrare firii [3C2], aşa şi noi să fim, cu toată bucuria, în »cele mai presus de fire, pentru El. Căci S-a pogorât la deşertarea (de •slavă), nedând acestei stări de deşertare puterea de-a birui slava ce-o avea prin fire şi necreată, ci ca ceea ce era coborât şi inferior, adică noi să putem să dobândim prin El puterea de-a ne ridica la înălţime. «Căci nu va avea vreodată forţa ceea ce-i inferior să învingă ceea ce-i superior, ci mai degrabă ceea ce este incomparabil mai mic se va supune celui ce este superior şi biruitor. Fiindcă e un lucru foarte nepriceput a socoti că El a putut fi constrâns de cele ale noastre ca să rămână jos.pentru noi. Dar e un lucru înţelept şi adevărat a înţelege şi a spune că ceea ce e smerit (coborât), e ridicat spre frumuseţea Lui dumnezeiască şi negrăită, biruit de slava supremă. Căci precum a avut să sufere moartea cea după trup, din pricină că trupul era supus morţii, dar fiind Viaţa prin fire, a ridicat trupul la calitatea de propriu al Lui, nesuportând nimic în firea Sa, ci slăbind mai degrabă stăpânirea morţii, aşa spunem că I s-a întâmplat să sufere robia în temeiul iconomiei. Deoarece după fire este Dumnezeu şi Domn, ceea ce îl doare cedează şi e biruit de superioritatea slavei şi face să dispară lipsa de slavă unită cu durerea. Cât timp a rămas între morţi, a rămas şi între robi,[63]. Dar când printr-un act de depăşire S-a suit spre ceea ce era la început, adică spre viaţă *şi dând morţii în mod iconomic aparenţa biruinţei, se întoarce la cealaltă stare, adică la strălucirea domniei Sale celei după fire, după ce a dat iconomiei cu trupul să aibă o scurtă tărie, în timpul robiei[36/']. Pentru aceasta, deşi este egal în slavă şi împreună Şezător pe tron ca Fiu cu Tatăl şi ca Dumnezeu cu Dumnezeu, Elapare să fie readus la începuturile slavei Sale strălucitoare şi mai presus de lume. «Şezi *de-a dreapta Mea, până ce voi^ pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale»* (Ps. 109, 1). Căci tot ce firea dumnezeiască şi negrăită odihnindu-Se în ea însăşi va face să se prosterneze prin ascultare, va fi supus sub picioarele

---

63 Moartea e suprema formă a rob'iei creaturii. Numai Dumnezeu e liber de orice robie, de orice lege, deci şi de moarte.

364. Domnia Iui Hristos la care se ridică şi cu trupul, este şi o libertate de moarte, ca forma extremă şi finală a robiei. Adevărata domnie la care Se întoarce Hristos e şi o lumină a puterii spirituale asupra trupului, a bucuriei de-ia se fi ridicat la viaţa fără'sfârşit şi în suprema fericire ca om in Dumnezeu, plinătatea nemărginită [illegible] trup o scurtă tărie de-a suporta moartea [illegible] A fost şi aceasta o rtărie dată de El ca Dumnezeu. Chiar în smerenia Lui in trup este o tărie, chiar în primirea morţii este o tărie. Ea se datoreşte tot puterii venite de la El ca Dumnezeu.

Mântuitorului nostru. Aceasta nu pentru că a făcut-o omeneşte, nici pentru că, făcându-Se om, a avut puterea să stăpânească prin aceasta pe cei neascultători. Ci pentru că a ridicat micimea omenescului la demnitatea firii celei mai înalte şi supreme şi pentru că e Cuvântul Unul Născut al lui Dumnezeu, aşe-zându-Se în Scaunul dumnezeirii şi cu trupul, stăpânind peste toate, nu fără Tatăl. Căci tot ce se face de către Tatăl, este în mod deplin o lucrare a)FiUlui; şi ceea ce se spune că se îndeplineşte prin Fiul este neîndoielnic o operă a Tatălui. Căci toate se îndeplinesc de amândoi în egalitate, lucrând Tatăl, dar având în lucrarea Sa şi voirea în orice prin Fiul şi împreună cu Acela în Duhul. x

B. Ai vorbit minunat. Ne faci să cugetăm cum se cuvine, ară-tându-ne calea dreaptă şi fără greşeală.

A. Deci dacă dorind cineva să se informeze mai bine, s-ar apropia, spunând : explică-ne, prietene, ce spui că este domnia Tatălui, ce-ai răspunde ?

B. Aş spune că iconomia' stăpânirii peste toate, constă în a fi preaslăvit de toate, în a fi toate ale Lui, cele din ceruri şi cele de pe pământ.

A. Dar în aceste însuşiri atât de venerabile şi de strălucitoare, nu afirmă că se remarcă şi Fiul ?

B. Da, socotesc că vor zice : dar pentru că Tatăl îi îngăduie să le aibă.

A. Dar cum nu e aceasta un basm mincinos şi o vorbă deşartă, odată ce Dumnezeu Tatăl declară : *«Slava Mea nu o voi da altuia»* (Isaia 42, 8) ? Căci n-ar îngădui El unor alte existenţe afară de El, înţeleg pe cele deosebite fiinţial de El, să fie împodobite cu măririle dumnezeirii adevărate. Unde ar mai fi măsura ce-o distanţează de aceasta, dacă măsura firii create ar creşte până acolo încât să nu mai fie nimic care să o întreacă în slavă ?_ Sau nu trebuie să cugete tot ce e făcut şi adus la existenţă prin facere că cele proprii lui Dumnezeu sunt cu totul inaccesibile ? 64

B. Ba trebuie.

A. Atunci cum poate străluci Fiul in cele ale Tatălui şi socotesc că nu în alt mod decât în cel în care străluceşte Tatăl ? De fapt fericitul Daniel, descriind vedeniile dumnezeieşti şi viziunile profetice aşază pe Cel vechi de zile pe tron, iar împrejurul Lui înfăţişează mii şi mii de duhuri aşezate spre slujire şi zeci de mii de zeci de mii înconjurându-L (Dan. 7, 9—10). Dar dumnezeiescul Isaia spune că a văzut pe Fiul într-o nu mai mică slavă. Căci zice : *«Am văzut pe Domnul Savaot şezând pe un tron înalt şi prea înalt. Şi casa era plină de slava Lui. Şi Serafîmii stăteau împrejurul Lui, şase aripi la unul şi şase la*

64Se îndumnezeiesc cei ce se unesc cu Hristos. dar primesc slava de la £1 ca Fiu al lui Dumnezeu prin fire. El însă o are din veşnicie ca Cel ce este deofiinţă cu Tatăl. Toţi cei creaţi simt că le vine din afară, în mod mărginit. El o ***are*** de la Sine, nemărginită. \

altul. Şi cu două îşi acopereau faţa, cu două picioarele şi cu două zburau. Şi striga unul către altul începând cu de trei ori Sfânt şi sfârşind, prin afirmarea unităţii domniei» (Isaia 6, 1—3). Oare mai socoteşti că egalitatea în vechime a slavei a câştigat-o Fiul ? El are tronul cel mai înalt,, o transcendenţă de acelaşi nivel şi Puterile din cer stau împrejurul Lui, manifestând modul slujirii celor create şi dând mărturie despre slava domniei Celui ce şade pe tron. Deci ce loc (text) mai poate naşte îndoială, sau cum mai poate, fi cineva lipsit de siguranţă în privinţa Lui ? N-ar însemna că se află în groapa cea mai de jos a nepriceperii, dacă socoteşte că Fiul nu străluceşte de domnia proprie Tatălui prin fire ? „

B. Desigur, tot ce ai spus este adevărat.

A. Vei admite, deci, prietene, că nu minţim nici eu, nici tu şi nici un altul care socoteşte că lui Dumnezeu cel după fire îi aparţine stăpânirea peste tot ce este creat şi că toate sunt ale lui Dumnezeu ; sau, ca să spunem pe scurt, cerul şi pământul şi cele ce se află în amândouă.

B. Admit.

A. Deci sunt în mod egal ai lui Dumnezeu Tatăl cei ce trăiesc viaţa fericită de sus, îngerii, arhanghelii şi cei de dincolo de ei. Dar sunt şi ai Fiului. Şi tu ştii bine că eu cuget aceeaşi şi despre cei de pe pământ.

B. Drept ai grăit. Dar ar fi foarte bine dacă ai aduce pentru fiecare din aceştia un temei pentru a fi crezute.

A. Iată pe dumnezeiescul Psalmist zicând : *«Binecuvântaţi pe Domnul toţi îngerii Lui, slujitorii Lui, care faceţi voia Lui»* (Ps. 102, 20—21). El vede sub stăpânirea Tatălui mulţimea sfântă a celor de sus. Iar că Fiul va veni ca Judecător la timpul rânduit, o vesteşte El însuşi de mai înainte : *«Căci Fiul Omului va să vină întru slava Tatălui Său, cu sfinţii Săi îngeri»* (Matei 16, 27). Căci va veni, da, va veni la timpurile rânduite, să răsplătească fiecăruia după faptele Lui. Dar nu va avea

•o slavă (slujire) şi o podoabă de la slujitori străini, ci de la cetele îngerilor, fiind slujit de ei, ca de slujitorii Lui cu adevărat proprii [65], B. Sunt de acord.

A. Şi iarăşi cântă dumnezeiescul David, zicând despre .Dumnezeu Tatăl : *«Veniţi să ne închinăm şi să cădem înaintea Lui şi să plângem înaintea Domnului care ne-a făcut pe noi, că El este Dumnezeul nostru şi noi suntem poporul din păşunea Lui şi oile mâinilor Lui»* (Ps. 94, 6—7). Dar Fiul zice că turmele raţionale din lumea aceasta sunt ale Lui, când vorbeşte despre cei din Israel care au crezut în El : *«Oile Mele ascultă glasul Meu»* (Ioan 10, 27). Iar când vorbeşte despre cei ce n-au crezut încă, zice iarăşi : *«Am şi alte oi,, care nu sunt din staulul acesta»* (Ioan 10, 16). Dar ne este uşor să arătăm din numeroase alte texte în ■care se spune că Fiul S-a slăvit de către Tatăl pentru umanitatea (asumată), deşi este Domn al slavei, împreună Şezător pe acelaşi Tron cu Tatăl. De aceea, pe drept cuvânt, este greu de evitat condamnarea şi

65Slava nu-I vine de la nişte existenţe, care li aduc ceva de la ele însele, ci tot ce au pentru a-L slăvi, au de la El Însuşi. El le dă puterea să-L slujească. Slujirea lor însăşi este un dar ce-1 au de la El.însuşi. Ei numai o recunosc aceasta prin slujirea lor.

greu de şters ruşinea acelora ce-I recunosc Lui numai o slavă adăugată şi spun că strălucirea peste toate îi este venită din afară.

B. Să admitem că stăpânirea peste toate nu-I este venită din afară, nici nu este primită de El din afară, ci-I este inerentă în mod fiinţial. Dar atunci eu nu pot explica ce a cunoscut dumnezeiescul Pavel, când a afirmat că împărăţia Lui va ajunge odată la sfârşit. Căci zice : *«Precum în Adam toţi mor, aşa şi în Hristos toţi vor învia. Dar fiecare la rândul său. Începătura este Hristos, apoi cei ai lui Hristos ta venirea Lui,. După aceea sfârşitul, când va preda împărăţia lui Dumnezeu Tatăl, când va desfiinţa orice domnie şi stăpânire şi orice putere. Căci El trebuie să împărătească până ce va pune pe toţi vrăjmaşii Lui sub picioarele Sale. Căci pe toate le-a supus sub. picioarele Lui. Vrăjmaşul cel •din urmă pe care l-a nimicit este moartea»* (I Cor. 15, 22—27) [66]. Iată, zic ei, un fel de interval până la sfârşitul împărăţiei Lui. începătoriile (autorităţile de orice fel) îşi vor înceta activitatea, când moartea va fi desfiinţată, căci atunci vor preda puterea de-a stăpâni numai lui Dumnezeu Tatăl.

A. Aruncă o idee atât de băbească şi de caraghioasă ! Căci cel ce le gândeşte şi le spune acestea, *«a părăsit căile viei lui, a rătăcit de la cărările câmpului său, a înaintat într-o pustie fără apă şi într-un pământ uscat, a cules cu mâinile Sale lipsa de rod»,* după cum s-a scris (Pilde 9, *i2)*. Fiul nu S-a lipsit de coroana împărăţiei şi n-a fost scos de la stăpânirea tuturor la un anumit timp. Dumnezeiescul învăţător nu ne-a spus aceasta. Căci ştia, socotesc, că dumnezeiescul David, atingând lira sa duhovnicească, cântă Fiului în Duhul : *«Scaunul Tău, Dumnezeule, în veacul veacului. Toiagul dreptăţii, toiagul Împărăţiei Tale»* (Ps. 44, 7). Ce vor să facă aceşti oameni care lasă să iasă din gura lor uşor şi cu nerusinare tot ce e mai respingător, ei care bolesc de o cugetare atât de sălbatică, faţă de fericitul Gavriil, care spune Sfintei Fecioare cele despre Hristos : *«Nu$_p$ te teme (de iconomie), Mărie ! Căci ai aflat har la Dumnezeu, iată vei lua în pântece şi vei naşte fiu şi vei chema numele lui Iisus. Căci El va mântui pe poporul Lui de păcatele lui. Şi-I va da Lui Domnul Dumnezeu tronul lui David, părintele Lui, şi va împăraţi peste casa lui Iacob în vecii vecilor şi împărăţia Lui nu va avea sfârşit»* (Luca 1, 30—32). Astfel deci. un bărbat sfânt a împărtăşit şi a vestit venirea sigură a Fiului pentru arătarea nesfârşită a împărăţiei, dar şi glasul îngerului a făcut să sune acest adevăr. Socotesc deci că omul bun şi înţelept va fi de acord să condamne aiureala celor ce s-au hotărât să gândească altceva, cu toate că Legea declară limpede : *«în gura a doi sau trei martori va sta tot cuvântul»* (Deut. 19, 15). Cât de mare ură de Dumnezeu, cât de plină de necredinţă este împotrivirea faţă de adevărul afirmat de Scripturi mai sus !

B. Sunt de acord. Dar tu ştii că adversarii nu gândesc ca noi.

A. Dar depinde de noi să ne hotărâm să cugetăm şi să ne instrtim cât, mai bine şi să nu lăsăm minciunile lor să se afirme precum le place, dormind liniştiţi. Deci vom respinge oriunde, cât ne este cu putinţă, născocirile unei cugetări nebune şi vom trece vitejeşte peste ele, ca să nu cădem în gropile unei vorbării mincinoase, ci vom cânta în noi : *«Binecuvântat este Domnul, Care nu ne-a predat pe noi spre vânare dinţilor lor»* (Ps. 123, 6). Ci deoarece înţeleptul autor al Proverbelor ne-a spus : *«Necredincioşii chivernisesc înşelăciuni»* (Prov. 12, 6), vrea

■367. Atunci nu va mai muri nimeni. Nici cei din iad. A adus o schimbare în ordinea materiei. Se va arăta' şi în aceasta că FIristos Şi-a supus toate, deşi, din alt punct de vedere, cei din iad nu se vor bucura de bunătatea Lui.

să spună ceea ce va fi de folos cititorilor şi respinge cu vigoare atacurile înşelăciunii. Celor îndreptaţi prin credinţă şi îmbogăţiţi cu nădejdea strălucitoare prin aceasta, dumnezeiescul Pavel le -scrie : «De *aceea fiindcă primim împărăţia neclintită, avem harul prin care ne închinăm în chip bine plăcut lui Dumnezeu»* (Evr. 12, 28). Explică-mi, prietene, despre a cui împărăţie vorbeşte el aici ? Observă cum zice că va fi bine întemeiată şi pururea nedesfiinţată. Căci aceasta socotesc că înseamnă «neclintită».

B. Nu pot zice nimic clar. Aş dori să aflu aceasta de la tine.

A. Deci trebuie cercetat, dacă Pavel vorbeşte de împărăţia Fiului sau de cea care se va da sfinţilor înşişi. Dacă spun că este împărăţia Fiului şi transcendenţa Lui, care sunt mai presus de toată putinţa de-a cădea şi sunt de neclătinat, socotesc că adversarii noştri ar trebui să se .ruşineze, pentru că flecăresc în zadar. Iar dacă părăsind şi înlăturând pe Fiul, vor spurie că va fi propriu sfinţilor să împărătească în mod neschimbat, întâi aceia vor apărea superiori lui Hristos însuşi şi având o stare dincolo de a Lui. Căci El îşi va pricinui d stăpânire oe poate fi respinsă, în vreme ce aceia vor avea parte şi de o fericire fără sfârşit şi neîncetată şi vor dobândi o fixare neclintită în slava lor.. ■ B. Foarte bine ai spus.

A. Şi cum n-ar dovedi aceasta o nebunie totală a celor ce-şi înşuşesc defăimarea atât de sălbatică (a lui Hristos) ? Căci trebuinţa de-a. stăpâni şi împăraţi peste toate, nu poate aparţine altuia mai mult decât lui Hristos, care nu o are ca o îmbogăţire adaosă şi dăruită ca noi, ci ca o urmare ■ a sensului domniei Lui, prin fire[67]. *«Iar noi, care am pătimit împreună, vom şi împăraţi împreună cu El»,* precum s-a scris (II Tim. 2, 12). Deci El este Domn pentru că stăpâneşte (prin Sine), iar noi suntem cinstiţi cu ea şi o avem ca un adaos, prin modul participării. Ei vor împăraţi împreună cu Hristos, care împărăteşte. Deci cum vor-avea cinstirea aceasta neclintită şi vor împăraţi fără încetare, dacă stăpânirea lui Hristos se va clătina şi va sfârşi cândva, iar ei spunem că sunt participanţi la ea ? Iar dacă Cel ce le dăruieşte lor împărăţia şi îi călăuzeşte, va pierde vreodată stăpânirea, de unde o vor mai avea ei,, ce temelie vor mai avea ? iLa ce vor mai participa, dacă Cel ce i-a chemat la slavă, va slăbi ? Sau nu e necesar sâ cadă cu cei ce susţin şi cel susţinut şi cele întemeiate să coexiste cu temelia'cea mai adâncă? Deci când temelia slavei şi fundamentul fericirii se vor clătina, cum socotesc ei, va cădea sigur în lipsa de slavă şi^ în umilinţă şi nădejdea, sfinţilor.

B. Ceea ce spui e clar şi adevărat. Va- cădea împreună cu ea şi slava lor.

67O stăpânire peste toate, ca una care a dat legile unei armonii generale, trebuie să existe. Căci până unde s-ar merge spre originea voită a acestor legi si a acestei stăpâniri ? Iar fără aceasta, toată ordinea, şi chiar toată existenţa ar fi inexplicabilă. Din caracterul de Stăpânitor şi Domn al tuturor, care trebuie să le fi creat şi să le susţină pe toate în această armonie, rezultă şi împărăţia iubitoare, întemeiată prin întruparea Lui ca om din iubire şi prin înlăturarea morţii şi a egoismului şi în cei ce-L primesc ca pildă şi se lasă cuceriţi de iubirea Lui.
\

A. Apoi ce a cunoscut sfântul nostru inițiator în taine, ca să numească împărăția lui Hristos, împărăție a lui Dumnezeu ? Căci scrie : *«Aceasta să o ştiți bine, că nici un desfrânat, sau necurat, sau lacom,*

care este închinător la idoli nu are moştenire în împărăția lui Dumnezeu» (Efes. 5, 5). Nu mă îndoiesc nicidecum că Cel ce are prin fire dreptul, demnitatea de-a stăpâni, trebuie să fie numaidecât Dumnezeu [68]. Sau nu vom gândi că aşa este, Ermia ?

B. E foarte adevărat. Căci dacă e Dumnezeu, este desigur' şi împărat. *

A. Dacă deci ar sfârşi vreodată slava Lui de-a împărați, ar cădea şi din calitatea de Dumnezeu. El n-ar mai fi nici viața sau lumina, pentru a afirma vreo absurditate[37t!]. Ai putea să-mi spui, iubitule, ce ar fi firea Fiului, dezbrăcat de dumnezeire, de împărăție, de lumină, neavând puterea de-a face viu pe cel lipsit de lumină ?

B. Nu pot cugeta.

A. Iar ceea ce ne inspiră mai ales spaimă în această părere urâtă şi condamnabilă este aceasta.

B. Ce?

A. Care este momentul după părerea lor, la apariția căruia Fiul va preda împărăția lui Dumnezeu Tatăl ?

B. Eu spun că nu ne este dat nouă să hotărâm aceasta. însuşi Pavel o spune aceasta, zicând : «Dar *fiecare în rândul cetei sale : Hristos începătură; apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui. După aceea sfârşitul, când va preda împărăția lui Dumnezeu T.atăl, când va desființa orice domnie şi stăpânire şi putere. Căci trebuie ca El să împărătească până ce va pune pe toți vrăjmaşii Săi sub picioarele Sale. Căci toate le-a supus sub picioarele Lui. Ultimul vrăjmaş desființat va fi moartea»* .(I Cor. 15, 23—27). '

A. îmbătrânind deci, aşa zicând, veacul prezent şi ajungând Pa sfârşit timpul, Fiul predă, după ei, împărăția lui Dumnezeu Tatăl. Dar încă acum are stăpânirea peste toate şi Se află în slava cuvenită lui Dumnezeu : *«Şezi de-a dreapta Mea»,* îi spune Lui' Dumnezeu Tatăl, *«până ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale»* (Ps. 109, 1). ■

B. E adevărat.

A. El este deci pe acelaşi tron şi egal în slavă cu Tatăl, deşi vrăjmaşii încă nu I s-au supus şi resping supunerea. Dar va fi scos de pe Tronul dumnezeirii când îşi vor supune aceia grumazul Lui şi-şi vor aşterne sub El mintea lor, odinioară neascultătoare şi învârtoşată, de-

370. Domnia peste toate însemnând şi puterea independentă de toate şi peste toate, este şi viața căreia nu-i lipseşte nimic şi poate da tuturor puterea de-a fi. Iar existența fără margini este şi lumina fără sfârşit, nefiind supusă unui sfârşit care ar face-o ,fără sens. Cel ce este, luminează. A fi înseamnă a lumina. Dumnezeu, Oare este în mod nemărginit, este şi lumină nemărginită.

68 Cel ce nu e stăpânit de nimic şi stăpâneşte peste toate este Dumnezeu. Cel stăpânit de legi, cel dependent de altele, se află într-o supunere. Şi trebuie să fie cineva care nu mai e supus nici unei legi, nici unor relații, ci care-e stăpân peste toate, până a le fi creat din nimic şi până a fi condiția supremă a existenței lor în continuare.

venind înmuiată spre o deprindere blândă, delicată, suplă, împreună cu voința. Dar care va fi folosul lui Hristos din aceasta ? Cui zicem că s-au supus cei ce au fost aduşi cu greu spre aceasta într-un timp îndelungat ? Dacă aceia sunt aduşi la locul lor prin supunere, iar El părăseşte tronul, care este scopul iconomiei ? Eu nu-1 pot înțelege. Iar tu ce spui," prietene ? [371]

B. Nici eu nu pot să-1 văd.

A. Dar vino să examinăm aceasta.

B. Ce ?

A. Oare nu va fi un, timp mai bun pentru Cel Unul Născut decât cel în care I se împotriveau unii respingând trebuința de-a I se supune, sau în care era în mod necesar lipsit în parte de împărăție, acela în care I se vor supune vrăjmaşii Lui şi vor primi jugul Lui cei ce au ştiut doar să lupte împotriva Lui ?

B. Aşa pare să fie.

A. Aş mai adăuga, fără să mă tem de ceva, la cele spuse, şi aceasta : Pe cât se pare, Tatăl opreşte împărăția Fiului, supunând pe vrăjmaşii Lui şi făcându-i să se schimbe pe cei ce-L urau. Căci aşa a spus prin David (Ps. 88, 24) [372]. S-ar arăta şi Fiul ca ignorând cele prin care dobândise o slavă îndelungată şi neclătinată. Fără aceasta n-ar spune cu bunăvoință şi iubire de oameni celor ce continuă să refuze jugul Lui, şi din cauza neascultării obişnuite, nu primesc supunerea prin credință [373] : *«Veniți la Mine toți cei osteniți şi împovărați şi Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu»* (Matei 11, 28—29). A spune aceasta, nu este, bunule, fapta unuia care întemeiază spre sfârşit împărăția şi slava Sa, dacă are de gând să nu mai stăpânească peste cei ce I se supun ?

B. Aşa este.

371. Pot ajunge la o smerenie desăvârşită, cei ce nu cunosc pe Cineva care este o pildă supremă, care le arată smerenia iubitoare la care S-a pogorât ? Credem că arătarea Fiului ca iubind pe Tatăl, în smerenie desăvârşită, ca om, va ii supunerea Lui numai fată de Tatăl, ca om.

372. Odată ce toți cei ce sunt prevăzuți că I se vor supune Fiului, vor face-o aceasta de fapt, poate că Fiul nu mai trebuie să le apară ca Stăpân, ci ca Frate real a] lor. Ei se vor supune Tatălui aşa cum Se supune El câ om: în mod desăvârşit. j

373. Se interpretează poate aici supunerea Fiului ca împărat Tatălui, practicată şi în cursul lucrării Lui mântuitoare pe pământ, prin chemarea cu blândețe a celor ce nu vor încă să-L asculte. Dar mai sigur e că se promite celor ce-L vor asculta că nu-i va stăpâni, ci le va arăta toată blândețea.

A. Pe de altă parte n-ar minți şi Tatăl însuşi, când spune Fiului, Care Se va întrupa : *«Cere de la Mine şi-Ți voi da Ție neamurile moştenirea Ta şi stăpânirii Tale marginile pământului»* (Ps. 2, 8) ?- Unde s-ar mai afla moştenirea Fiului, dacă o predă Tatălui ?. Cum va mai- păstra stăpânirea înțelesul ei cuvenit, dacă ceea ce i s-a dat i se va lua şi ceea ce s-a făgăduit va suporta o clătinare neaşteptată ?

B. Iată o replică suficientă şi nelipsită de vigoare. Dar aş dori mult să treci şi la ceea ce socotesc că mai lipseşte din cele spuse. Căci nu pot înţelege cu adevărat ce înseamnă a se preda lui Dumnezeu Tatăl împărăţia de către Fiul.

A. Nu vei spune şi tu, bravule, că a împărăţii păcatul atât de greu de biruit, că ne-a tiranizat cu stricăciunea şi moartea, că *«iadul şi-a lărgit sufletul său şi şi-a deschis gura sa fără încetare»,* după cum s-a scris (Isaia 5, 14) ?

B. Da. E foarte clar, căci această situaţie continuă încă.

A. Duhurile rele şi căpetenia mulţimii lor n-au pus stăpânire peste cele ale lumii şi n-au supus sub picioarele lor toată lumea ? Şi această căpetenie nu s-a numit dumnezeul lumii acesteia, iar puterile, stăpâniile şi domniile cele rele n-au devenit stăpânitorii lumii ?

B. E adevărat.

A. Dar Fiul a venit ca să le arunce pe toate acestea în nimic şi să le facă să dispară cu totul. Astfel cele ce stăpâneau odinioară încetând să ne tiranizeze, stăpânirea lui Dumnezeu a strălucit toată în chip curat peste tot pământul după ce a fost îngropat păcatul prin credinţă şi puterile rele'şi stăpâniile unite cu'el au fost biruite prin cinstita cruce şi moartea a fost zdrobită prin învierea Lui din morţi. Prin puterea Sa proprie, deci prin Fiul, Tatăl a făcut să se împlinească toate acestea. După aceea a recapitulat lumea şi a readus la starea de la început pe omul care s-a depărtat de ea. De aceea a şi spus Fiul către El : *«Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ, lucrul Tău l-am săvârşit, pe care Mi l-ai dat Mie ca să-l fac»* (Ioân 17, 4).

B. Foarte bine ai spus.

A. Observă însă cum în timpul de faţă stricăciunea tiranizează încă, şi păcatul n-a fost desfiinţat cu totul şi şarpele cel rău şi însetat împărăteşte încă peste cei necredincioşi. Stăpânirea lui Dumnezeu este în parte nedeplină. Ea este într-o cumpănă încă, jugul ei este încă respins de cei ce n-au dispreţuit încă amăgirea demonilor şi viaţa e lipsită de credinţă şi prea pământească. Dar se va arăta timpul când moartea (va sfârşi) va slăbi şi stăpânirea păcatului va scădea şi tirania diavolului se va dărâma cu totul şi când Fiul va prezenta lui Dumnezeu Tatăl împărăţia Sa ca stăpânirea curată şi neamestecată asupra răului. Atunci singur Tatăl va stăpâni peste noi prin El (prin Fiul) şi împreună cu El.

Deci această împlinire a iconomiei şi realizarea întregii taine a indicat-o purtătorul de Duh (Pavel) prin termenul de predare a puterii. împărăţia iui Dumnezeu era într-un anumit fel stăpânită de alţii. După ce Se smulsese de la cei ce pătrunseseră în ea, Fiul a oferit-o şi a predat-o Tatălui fără să rămână El însuşi în afara împărăţirii [69]. Căci va împăraţi numaidecât împreună cu Născătorul Său, a Cărui putere vie şi ipostaziată este, calitate în care e înţeles că le-a şi făcut pe toate. Că împărăţia lui Hristos este fără de sfârşit, chiar dacă se spune că a primit-o ca om, şi putem afla şi din cele ce

69Până ce membrii împărăţiei cerurilor (ai Bisericii) nu au ajuns la desăvârşirea din viaţa viitoare, împărat este oarecum mai mult Fiul întrupat, du-cându-i spre desăvârşire prin pilda Lui de smerenie şi de jertfă, ceea ce nu poate face Tatăl. Când ei vor fi desăvârşiţi, nu mai e necesară această lucrare «împărătească» specială a Fiului. Atunci îşi va arăta împreună cu Tatăl numai strălucirea la care a ridicat umanitatea Sa, sau strălucirea care reflectează deplin strălucirea Tatălui.

ni le-a scris dumnezeiescul Daniil, privind pe Unul Născut în chip şi înfăţişare omenească. Căci a spus astfel : ***«Şi** în zilele împăraţilor acelora va ridica Dumnezeul cerului o **Împărăţie** care în veac nu se va strica. Şi împărăţia Lui nu se va lăsa altui **popor.** Mărunţi-va şi va vântura toate împărăţiile şi ea **va** sta în veci»* (Daniil 2, 44). Şi iarăşi : *«Am văzut în vedenia nopţii şi iată că pe **norii cerului** ca un Fiu al omului venea şi a ajuns **până** la Cel vechi **de zile şi îna**intea Lui s-a adus. Şi Lui **I** s-a dat stăpânirea şi cinstea şi **împărăţia.** Şi toate popoarele, seminţiile şi limbile vor sluji Lui. **Stăpânirea** Lui, stăpânirea veşnică, care nu va trece, şi împărăţia Lui nu se va strica»* (Daniil 7, 13—14).

A treia obiecţie: Fiul primeşte de la Tatăl puterea de a lucra

B. Iată o garanţie clară şi sigură pentru cele spuse. Dar nU te mai osteni, prietene, pentru acestea. E vădit că Unul Născut va rămâne neclintit în ceea ce reprezintă împărăţia şi slava Lui. El va fi pururea la fel în amândouă, departe de orice schimbare în una sau în alta. El nu va suferi câtuşi de puţin vreo coborâre a firii Lui, rămânând în înălţimea ei supremă şi dincolo de orice pătimire. Dar pentru că ne acoperă de alte injurii, pe lângă cele ce le-am arătat, aceşti detractori ne aduc şi alte argumente necugetate, însă nu nepricinuitoare de dificultăţi ; «împotriva celor ce întind arcul», după cuvântul proorocului : *«şi să se încingă sabia împotriva **celui încins cu săbia, care este arma** lui»* (Ier. 28, 3). Cum bine ştii, ne vei izbăvi de o grijă ascuţită, urmând această cale şi îndemnând la cercetarea acestui punct. Deci ei spun aceasta : Cel ce, după voi, este împreună Şezător pe Scaun şi are împreună cu Tatăl sceptrul dumnezeiesc, pentru ce, după spusa Scripturilor de Dumnezeu insuflate, nu deţine şi puterea Lui proprie ? Găci poate vedea cineva din înseşi cuvintele Mântuitorului că această putere îi vine Lui din lucrarea Tatălui. Fiindcă a spus : *«Amin, amin zic vouă, nu poate Fiul să facă de la Sine nimic, dacă nu-L vede pe Tatăl făcând. Cele ce le face Acela,-acelea le face şi Fiul asemenea»* (Ioan 5, 19). Şi iarăşi : «De *la Mine nu -fac nimic. Tatăl, Care rămâne în Mine, El face lucrările»* (Ioan 8, 28 ; 14, 10).

A. Astfel, Fiul ieşit din Tatăl e lipsit de puterea dumnezeiască şi e cu adevărat fără vigoare, după cuvântul îndrăzneţ şi nălucit al adversarilor. Acestora li se poate spune de către noi şi de către Hristos însuşi; *«Rătăciţi necunoscând Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu»* (Marcu 12, 24). Găci precum este faţa şi chipul Tatălui, şi înţelepciunea şi slava şi strălucirea Lui, aşa e înţeles şi cu puterea prin care S-a făcut şi este şi va fi lucrător în toate cele ce s-au făcut. *«Căci toate printr-însul s-au făcut şi fără de El nimic nu s-a făcut»* (Ioan 1, 3). Să ne gândim la cei pricepuţi în vreun meşteşug artistic, la lucrătorii în aramă, de pildă, sau la cei deprinşi într-un mod de admirat în lucrarea în piatră. Ei nu vor înfăptui altfel operele lor artistice, decât prin mâna proprie şi prin vigoarea aflată în ei şi prin priceperea privitoare la acele opere. în acelaşi mod, socotesc că Dumnezeu Tatăl îşi va împlini lucrarea creatoare a celor ce voieşte prin Fiul, ca putere proprie. De fapt, dumnezeiescul David, cunoscând pe Fiul ca lucrarea şi puterea vie şi enipostaziată a Tatălui, a cerut, zicând : *«Porunceşte, Dumnezeule, puterii Tale, întăreşte, Dumnezeule, această lucrare, pe care ne-ai potrivit-o nouă»* (Ps. 67, 29). Iar înţeleptul Pavel a declarat

pe Hristos în chip clar Puterea şi înțelepciunea lui Dumnezeu (I Cor. 1, 24).

B. Nici ei nu spun că Fiul este lipsit de vigoare, nici că a primit-o în timp, ca proorocii şi Apostolii, prin har, ci că a primit-o mai degrabă deodată cu existența, spre a împlini îndată tot ce poate împlini.

A. *«Vrăjmaşii noştri sunt neînțelegători»,* după cum s-a scris (Deut. 32, 31). Ei apar ca unii ce nu ştiu ce vor să cerceteze. Dar problema ce ne preocupă pe noi acum nu e când şi cum a dat Tatăl Fiului puterea, ci dacă îi este peste tot dată şi nu-I aparține Lui în mod ființial. Căci nu va folosi la nimic, pentru a feri firea Fiului de scăderi intrinsece, spusa că puterea I-a.fost dată de la origine, având în vedere că lipsa de slavă constă în faptul de-a fi fost lipsită de ceva, şi nu în faptul de-a nu fi primit, de la început aceea, deci în faptul de a-I fi fost adăugată. Fiindcă trebuie cugetată firea Fiului âflându-se mai degrabă înainte de-a o primi şi fiind dusă acolo unde este nu prin puteri proprii,

ci mai degrabă prin unele străine. Ce-ar spune ei dacă li s-ar pune următoarea întrebare ?. B. Care ?

A. Existența care primește puterea de la cineva, vor spune ei că eâ întărește pe cea de la care o primește, sau aceea pe ea ?

B. Socotesc că aceea o întărește.

A. Dacă deci, după ei, Dumnezeu Tatăl își pune în lucrare puterea Sa în Fiul, ar vedea pe Tatăl întărindu-Și propria putere. Dar nu e în aceasta un ridicol larg sau mai degrabă o prostie ?

B. Desigur că da.

A. Urmând deci credinței Sfintelor Scripturi, să păşim pe marele drum străbătut de toți înțelepții, spunând că Fiul însuşi este Puterea Tatălui în mod nemijlocit şi intim. Prin El şi în El are Tatăl lucrarea negrăită asupra tuturor. Prin El a fixat cerurile şi cele din ele, a întemeiat pământul şi a adus pe el cele al căror purtător şi hrănitor este. Prin El «face *pe îngerii Săi duhuri şi pe slujitorii Lui pară de foc»,* după cum s-a scris (Ps. 103, 5). Iar deoarece Tatăl *a* binevoit să aibă loc mântuirea celor din lume, S-a făcut şi S-a numit Om, Unul Născut, Care este tăria şi puterea Tatălui, Care a înviat pe morți şi a sculat, din morminte pe cei intrați în stricăciune, Care a scos duhurile rele din oameni şi le-a dăruit lumina neobişnuită şi dulce celor lipsiți în ochii lor de ea şi a săvârşit şi alte minuni asemănătoare cu putere dumnezeiască.

B. Dar lucrând, zic ei, în El Tatăl. **5**

A. Şi care este modul de lucrare ăl Tatălui ? Ei n-ar putea spune, socotesc, celor ce i-ar întreba. Oare se foloseşte El de Fiul ea de un instrument care împlineşte să slujească, sau are rol de slujitor' voilor Celui ce L-a născut ? Sau, ceea ce e o soluție mai bună şi mai adevărată, Tatăl a lucrat ca printr-o putere proprie ? Dar această soluție mai bună şi mai dreaptă ei o părăsesc, trecând, nenorociții, fără judecată peste învățătura legitimă, pentru a-I atribui că are un rol de unealtă. Să ştie însă că, prin aceasta, slava şi harul ce-L învăluie se istovesc in nimic şi curg în golul oricărei lipse de însemnătate. Rolul subordonat îndeplinit de unelte, cugetat în el însuşi, nu e nimic. Se dă o cinste numai celor obişnuiți să-1 folosească spre tot ce voiesc şi-1 adaptează scopului urmărit de ei. Aceasta ne-o face cunoscut limpede însăşi dumnezeiasca Scriptură. Căci zice Dumnezeu, evidențiind rolul subordonat de unealtă, ca lipsită de suflet : *«Mări-se-va securea fără cel ce: tăie cu ea, sau înălța-se-va ferestrăul fără cel ce-l trage* ?» (Isaia .10, 15). Deci cât priveşte firea Sa, Cuvântul ar fi cugetat ca nimic, chiar dacă e Dumnezeu, dacă nu are nici o lucrare a firii, ci se aseamănă cu uneltele neînsuflețite, şi e supus voilor Celui ce-L mişcă. Dacă ar avea o astfel de fire (cum aiurează adversarii), pentru ce ar mai vorbi ca mai presus de demnitatea Lui, zicând *: «Tatăl Meu până acum lucrează şi Eu lucrez»* (Ioan 5, 17) ? Şi pe lângă aceasta, Şi-a împodobit El însuşi firea Sa foarte clar şi vădit cu cinstiri-egale, declarând deschis : *«Precum Tatăl scoală morții şi-i face vii, aşa şi Fiul îi face vii pe cei ce voieşte»* (Ioan 5, 21). Dacă n-a fost priceput şi străin de toată minciuna şi dacă n-a avut nici pe limbă o lucrare a Sa, ar fi trebuit să atribuie numai lui Dumnezeu Tatăl toate faptele împlinite, spunând : «Tatăl Meu până acum lucrează prin Mine şi în Mine şi pe care voieşte ii face vii». Dar nu spune aceasta. Dimpotrivă, El a atribuit, aşa zicând, aparte propriilor Sale puteri capacitatea de-a lucra neîmpiedicat cele ce a hotărât să le facă nu mai puțin ca Tatăl şi prin aceasta a arătat clar că ieşind din ființa lui Dumnezeu Tatăl, şi subzistând în mod propriu (ca ipostas), pune în lucrare prin fire o egalitate de putere şi de valoare în toate cu Tatăl. Căci nu ne aparține nouă datoria să fixăm regulile celor ce ne transcend şi ne depăşesc cu totul şi de

aceea nu vom zice că e lipsit de subzistență, după rațiunea Sa proprie, ci că e tăria ce se recunoaşte în Dumnezeu, adică Fiul. Ea este vie şi subzistentă (enipostaziată), pornind negrăit, ca dintr-un izvor, din Tatăl propriu, având cele proprii dumnezeirii, nu ca adaos (survenite), ci mai degrabă ființial. B. Bine zici.

A. De aceea şi dumnezeiescul Moise a zis : *«La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul»* (Fac. 1, 1). Şi nu e străină de Dumnezeu puterea cea din El şi în El, adică Fiul. Aceasta o " ştia marele David, care a zis : «Cu *Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor»* (Ps. 32, 6). Sau, spune-mi, deoarece existența Lui se cugetă ca un ipostas propriu, Cuvântul ieşit din Dumnezeu Tatăl şi prezent în El nu e altul decât El ?

B. E altul, cu siguranță. Căci subzistă în mod distinct, deşi este deoființă.

A. Atunci, dacă Tatăl este Cel ce a adus la existență toate şi a fixat cerurile, cum este Cuvântul lor ?

B. Explică-mi aceasta tu însuți, te rog, căci ard de dorința de-a afla.

A. Foarte bucuros. Dar tema cere multă pătrundere şi finețe. Firea dumnezeirii celei una se cunoaşte de către noi şi de către sfinții îngeri în Treimea Sfântă şi cea deoființă. Şi în ipostasul Lui distinct, Tatăl este desăvârşit, de asemenea şi Fiul şi Sfântul Duh. Dar voința creatoare a Unuia din cei numiți, referitoare la orice se spune că se face, este o lucrare a Lui, dar trece prin toată dumnezeirea şi este rezultatul ființei comune celei mai presus de creațiune, dar şi propriu şi potrivit fiecărei Persoane în parte. Deci opera ce se împlineşte este a firii celei una, dar se face prin trei ipostasuri şi e potrivită Fiecăruia' în mod special, Fiecare fiind desăvârşit în Sine. Deci lucrează Tatăl, dar prin Fiul în Duhul. Lucrează şi Fiul, dar cu puterea Tatălui, înțeles din El şi în El ca subzistență (ca ipostas) deosebit. Lucrează şi Duhul. Căci Duhul este al Tatălui şi al Fiului, lucrător în toate.

B. Cele ce ai spus nu sunt înțelese de toți, deşi au ca temelie adevărul.

A. Să coborâm deci puțin în aceste afirmații subtile şi să trecem, de voieşti, la o altă cărare, culegând precizări din[v] alte raționamente.

B. Să mergem." Te voi urma cu plăcere.

A. Să presupunem deci că Fiul nu este tăria Tatălui, ci că, având şi El o putere adăugată Lui prin facere, asemenea creaturilor, a lucrat pe pământ minunile. Explică-mi atunci, cum nu I s-ar adresa reproşul de mincinos în mod foarte cuvenit ? [70] Astfel El n-a voit să certe pe leprosul care I-a spus : *«Doamne, de voieşti. Tu poți să mă cureți»* ((Matei 8, 2). El a constrâns, aşa zicând, pe om la o neştiință şi mai mare, făgăduindu-i îndată, mai bine-zis, poruncindu-i anticipat împlinirea ce-îerii. Căci a zis: *«Voiesc, curățeşte-te»* (Matei 8, 2) [71]. Atâția, care-şi pierduseră vederea, când ^au alergat la El şi I-au zis : *«Miluieşte-ne pe noi, Doamne, Fiul lui David!»,* le-a răspuns iarăşi : *«Ce voiți să vă fac ?».* Iar rugându-L să le aducă în ei lumina mult dorită, le-a dăruit-o iarăşi, fără întârziere (Matei 20, 34). Pentru ce nu trebuia mai degrabă să spună leprosului : «Tatăl voieşte, curățeşte-te» ; iar celor lipsiți de vedere: <Ce voiți să vă facă vouă Tatăl?». Sau nu vom zice despre Sfinții Apostoli că au voit şi au făcut fapte minunate, depărtând părerea că pot îndeplini semnele dumnezeieşti prin puterea şi lucrarea proprie ? Căci au zis celui ce şedea lângă Poarta Frumoasă :

70 Dacă Hristos n-ar fi avut puterea vindecării de la Sine, cum n-ar fi mințit, declarând că vindecă prin voința Lui ?

71 Adică Hristos l-a încurajat pe lepros în neştiința lui, sau în părerea lui neadevărată că El are de la Sine puterea să-1 vindece.

«în numele lui Iisus Hristos, Mazarineanul, scoală-te şi umblă.'» (Fapte 3, 6). Iar altuia : *«Enea, te vindecă pe tine Iisus Hristos»* (Fapte 9, 34). Iar minunându-se unii pentru cele făcute prin lucrarea lor, le-a spus pe față : *«Bărbați israeliteni, de ce vă minunați de aceasta, sau de ce stați cu ochii ațintiți la noi, ca şi când cu a noastră putere sau credință am făcut să umble acesta* ?» (Fapte 3, 12). Căci cugetau că trebuie să atribuie lui Hristos slava, şi nu lor înşişi, fiindcă în realitate aveau ca izvor şi rădăcină a harului şi lucrării din ei pe Hristos. Căci i-a ales înaintea altora şi i-aîntărit spre apostolat pe ei, împodobindu-i cu darurile dumnezeieşti, dându-le puterea să împlinească fără greutate fapte minunate : «Pe *bolnavi vindecați-i, pe morți sculați-i, pe leproşi curățiți-i, demonii scoateți-i. în dar ați luat, in dar să dați»* (Matei 10, 8). De aceea înțelegând cât se poate de bine cine era Dăruitorul şi îndrumătorul puterii aflate în ei, împleteau pe seama Lui cununa slavei, spunând totdeauna celor bolnavi : «în numele lui Iisus Hristos, Nazarineanul». Lui îi cântă şi dumnezeiescul nostru Psalmist, zicând : *«Lauda puterii lor eşti Tu; şi întru numele Tău se vor bucura toată ziua»* (Ps. 88, 17). Sau nu spui că e o faptă de cea mai mare laudă a Sfinților Apostoli de-a cugeta ceea ce e mare despre Hristos şi de-a voi să-L laude pe El, pentru lucrarea ce se face prin ei ? B. Ba da.

A. Ce vor răspunde, Ermia, la întrebarea noastră : pentru ce Fiul n-a trecut şi El slava puterii de la Persoana Sa, atribuind-o numai Tatălui, ci atribuie hotărârilor Sale semnele minunate ? Pentru ce declară că învie cu uşurință pe cei ce voiesc, asemenea Tatălui şi cu o putere egală, şi arată leprosului voința de a-1 curați de boală, şi dăruieşte celor[1] orbi vederea prin atingerea mâinii ? Oare mai putem avea o îndoială şi o nesiguranță că fiind El însuşi puterea lui Dumnezeu Tatăl, readuce .creatura în starea ei de la început; că â fi Creator nu e pentru El ceva adăugat, ceva introdus din afară — departe de noi aceasta —, ci mai degrabă un rod şi o lucrare a firii Sale, cum de altfel este şi pentru Tatăl ? Şi, precum socotesc, este o realizare şi un rezultat al aceleiaşi puteri şi lucrări, a aduce la început la existență din nimic cele create şi odată ce au fost corupte prin păcat şi au suferit o cădere spre starea mai rea şi mai de ruşine, a putut apoi să le remodeleze spre starea de la început [72].

B. Dar atunci, cum a zis El fără reținere : *«Amin, amin zic vouă, nu poate face Fiul de la Sine nimic, de nu vede pe Tatăl Său făcând. Căci cele ce le face Acela, acestea şi Fiul le face asemenea»* (Ioan 5, 19) ? Şi pe lângă aceasta : *«De la Mine nu fac nimic. Ci Tatăl care rămâne în Mine, El face lucrările»* (Ioan 8, 28)? Dacă aş fi ajutat să înțeleg drept acestea, mulțumirea ce ți-aş aduce n-ar fi mică.

A. Readu-ți în amintire cele ce le-am spus adineauri despre Sfânta şi cea deoființă Treime. Căci am spus că sunt trei ipostasuri distincte şi în unire între ele, ca într-o unică fire a dumnezeirii şi a fiecărui ipostasîn particular. Căci se mişcă întreaga ființă şi în mod special prin fiecare.

B. îmi aduc aminte. Cum să nu.

A. Deci lucrând cu privire la creație Dumnezeu Tatăl, nu rămâne nelucrător Fiul. Nici dacă lucrează Fiul, nu va rămâne nelucrător Tatăl, dacă este un unic Dumnezeu şi Creator. Căci fiecare este cugetat şi este cu adevărat în celălalt, prin aceeaşi fire şi ființă, deşi se cugetă în mod deosebit în subzistente şi ipostasuri distincte.

72Numai Cel ce a făcut toate din nimic, ca Dumnezeu, le poate şi elibera de moartea care le nimiceşte. Deci Hristos S-a arătat că e Dumnezeu Creatorul si prin faptul că S-a făcut Mântuitorul nostru.

B. Drept ai grăit.

A. Acestea fiind astfel cugetate, aşa cum se cuvine, să observăm iconomia exprimată în cele dinainte şi să ne minunăm de înţelepciunea cuvintelor Mântuitorului. Minunea este totdeauna un mijloc spre credinţă şi dacă minunile urmează cuvintelor, ajung uşor la hotărârea de-a cugeta drept şi cei ce erau foarte înclinaţi spre apostazie. Şi aceasta ştiind-o şi Hristos însuşi, a grăit sutaşului, zicând: *«Dacă nu vedeţi semne şi minuni, nu credeţi»* (Ioan 4, 48).

B. Am înţeles ce spui. Căci precum socotesc, vrei să spui că Hristos a săvârşit minuni pentru a deschide prin aceasta iudeilor o cale care să-i ducă în chip convingător şi meşteşugit la voinţa de-a cunoaşte adevărul pe care-1 respingeau prin necredinţă.

A. Asta vreau să spun. M-ai întrecut cu râvna tâ. Ce plăcere să am un partener atât de. înţelept şi de capabil să distingă din trestia mea cântarea armonioasă. Deci, fiindcă a săvârşit, şi încă într-o zi de'Sâmbătă, una din marile Sale minuni, iudeii s-au repezit cu asprime şi mare ameninţare. Deschizând împotrivă gura fără poartă şi nereţinută şi ascuţindu-şi limba spre cuvinte cât mai aspre, credeau că vorbesc foarte bine şi că îl ceartă pentru călcarea Legii : *«Dacă acest om ar fi de la Dumnezeu, n-ar călca Sâmbăta»* (Ioan 9, 16). Dar Hristos respingea învinuirile, arătând că însuşi Tatăl e lucrător şi voieşte să facă pentru cei din lume ceea ce le este de trebuinţă pentru viaţă, neşovăind din pricina Legii. De aceea a zis : *«Tatăl Meu până acum lucrează şi Eu lucrez»* (Ioan 5, 17). Iar că este o singură voinţă şi o singură putere lucrătoare în toate câte se fac, a Lui şi a Tatălui, a dat asigurarea, adăugând : *«Amin, amin zic vouă, nu poate Fiul să facă de la Sine nimic, dacă nu vede pe Tatăl Său făcând»* (Ioan 5, 19). Şi prezintă mai îngroşat decât trebuie despre simplitatea şi transcendenţa dumnezeiască, dat fiind că nu se pot explica altfel cele mai presus de graiul nostru[73]. Deci în zadar ne silim să le înţelegem în mod subţire şi materialist şi nu cum se cuvine firii dumnezeieşti, şi mai presus de înţelegere : *«Căci cele ce vede pe Tatăl jăcându-le, acestea le jace şi Fiul asemenea»* (Ioan 5, 19) [74]. Dar n-ar fi fost adevărat să se spună că dacă ar fi fost lipsit de puterea de-a cunoaşte firea Sa, ar fi spus mai clar şi mai potrivit că nu poate face nimic dacă nu ia putere de la Tatăl ? Dar fiindcă Se ştia egal în lucrare şi în putere, a arătat că având una şi aceeaşi fiinţă şi El, se poate referi şi El, ca Acela, la cele de făcut; El Se referă la ele ca Cel ce L-a născut cu aceeaşi voinţă şi are o identitate a lucrării şi o identitate de voinţă faţă de toate, fiind împreună legat, aşa zicând,, prin anumite legi comune ale dumnezeirii. Spusa Lui că <;Fiul nu poate», nu indică, desigur, o slăbiciune. Ea înseamnă stăruinţa neschimbată â firii în cele în care este statornică şi fixată, precum ar zice cineva : *Dumnezeu nu poate păcătui.* E cum ar spune şi lumina : *Nu pot să nu fiu lumină.* La fel focul şi apa, dacă ar avea glas, ar striga : ■*Nu putem să nu fim foc şi apă.* Deci deoarece aceşti atotîndrăzneţi criticau minunile ce întreceau toată admiraţia, i-a depărtat de la jignirea ce I-o aduceau, atribuind numai Tatălui lucrarea acestor minuni [38○]. < *De la Mine nu fac nimic. Tatăl, Care rămâne în Mine, face lucrările»* (Ioan 14, 10). Căci Tatăl lucrează prin Fiul şi nu ar face niciodată ceVa fără tăria aflată în El, adică fără Cuvântul arătat şi existent din El şi in El. De aceea a şi spus Fiul Însuşi : *«De nu fac lucrările Tatălui Meu, nu credeţi în Mine. Iar de le fac,*

73S-ar putea pune întrebarea: de ce n-a dat Hristos mai multe şi mai adecvate cunoştinţe despre conţinutul infinit al vieţii Sfintei Treimi ? Se răspunde aici că cuvintele omeneşti, folosindu-se de organele trupeşti şi de imaginile lumii
materiale, nu pot reda in mod adecvat spiritualitatea şi' bogăţia nemărginită a acelei vieţi. Pe de altă parte, Evangheliştii şi Apostolii n-au putut reda toate câte le-a spus Hristos (Ioan 21, 25).

74 Chiar cele ce le face Fiul sunt greu de pătruns şi de[x] înţeles de noi. Dar şi cele spuse de El sunt nesfârşite în înţelesurile lcr.

•*chiar dacă nu credeți în Mine, credeți în lucrările Mele»* (Ioan 10, 37—38). Aceasta o spune, socotesc, spre a arăta prin toate deplina egalitate în putere, ca semn al deofiinţimii cu El.

A patra obiecție: Hristos Se închină Tatălui şi-Şi recunoaşte neştiința

B. Nu am nimic de criticat în cele spuse atât de drept. Totuşi, aş dori, dacă admiți, să mai adaug un scurt cuvânt. Sau poate mă socoteşti rău educat, doritor de-a te împovăra şi tulbura şi în alt fel ?

A. Deloc, iubitule. Râvna e mai bună ca şovăiala şi e o cinste să contribui la apărarea slavei Mântuitorului, când cineva o defăimează.

B. Cel crezut de voi că este deoființă şi egal lucrător cu Tatăl, se închină cu noi, zic ei. Căci vorbind femeii samarinence, zice : *«Voi*

380. PentrU că duşmanii lui Hristos afirmau că face minunile prin Beelzebul, El le spune că nu face decât ceea ce vede pe Tatăl făcând.

vă închinaţi căruia nu ştiţi. Noi ne închinăm Căruia ştim, pentru că mântuirea din Iuda este» (Ioan 4, 22). Dar voi, bravilor, zic ei, cel ce se numără între cei ce se închină, cum ar mai avea slava deofiinţimii şi cum s-ar afla la egalitate cu Tatăl cel închinat, deşi în alt mod e văzut cedând Tatălui superioritatea în fire ? Căci a zis : *«Iar despre ziua şi despre ceasul acela* — se înţeleg cele din urmă — *nimenea ru ştie, nici îngerii din cer, nici Fiul, ci numai Tatăl»* (Marcu 13, 32).

A. Un închinător în loc de Dumnezeu, la fel cu cei făcuţi prin El, şi un neştiutor al gândului lui Dumnezeu despre sfârşit, aşa ne este arătat în chip meşteşugit şi necugetat Fiul. Dar oare e în aceasta ceva de râs şi asemenea cu comediile din teatru ? Prin astfel' de bufonerii şi raţionamente omeneşti coboară până la ultima treaptă a neştîinţei, afundându-şi mintea ca într-un noroi, depărtând-o de cunoştinţa prea bine mirositoare a sfintelor dogme. Căci iată ceea ce, după cum pare, au uitat cu totul, deşi le-a sunat de multe ori în urechi de către noi şi de către Scriptura de Dumnezeu insuflată : că fiind Cuvântul lui Dumnezeu şi în chipul şi egalitatea Tatălui, S-a arătat ca noi nu numai în chipul trupului, ci şi în cele proprii (dacă nu trebuie folosit un alt cuvânt) umanităţii. Deci este propriu umanităţii unită cu Dumnezeu şi supusă jugului robiei şi deci şi ascultării, închinarea, şi pe lângă aceasta, recunoaşterea voinţei şi gândirii lui Dumnezeu : *«Căci cine a cunoscut gândul Domnului, sau cine s-a făcut sfetnicul Lui ?»* (Rom. 11, 34 ; Isaia 40, 13). Şi precum fiind Cuvântul care S-a arătat ca noi, socotesc că ei nu vor zice că S-a clătinat în existenţa Sa de Cuvânt, prefăcându-Se în trupul luat din pământ, la fel, deşi a asumat omenescul. şi l-a făcut propriu, nimic nu ne împiedică de-a cugeta şi afirma că a purtat în virtutea iconomiei împreună cu umanitatea cele ale ei[75]. Aceasta a ceru t-o şi înţelesul deşertării (chenozei).- Dacă n-o admit aceasta, sau se dezbracă pe faţă Cuvântul de trup şi de cele ale Lui şi se desfiinţează prn aceasta întreaga Iconomie, pentru a vedea pe Fiul în mod curat ca Dumnezeu, sau dacă se tem de aceasta, ca de o impietate demnă de respins, pentru ce se ruşinează ei de limitările umanităţii şi s-au hotărât - să, critice cele cuviincioase, cu atât mai mult cele cuvenite iconomiei cu

75Dumnezeirea Cuvântului nu s-a alterat primind El trupul, sau nu s-a prefăcut în trup. Dar nici n-a rămas Cuvântul dumnezeiesc străin de umanitatea asumată. Ci a trăit toate ale ei, afară de păcat. A trăit cele omeneşti, fără să înceteze a fi Dumnezeu. Ipostasul dumnezeiesc însuşi a trăit cele omeneşti fără să înceteze a fi Dumnezeu. Aceasta e adevărata înălţare a omenescului şi adevărata pogorâre la cele omeneşti a lui Dumnezeu prin Fiul Său. In aceasta, se arată iubirea adevărată între Dumnezeu şi om, care nu preface pe Unul în altul. Dumnezeu trăieşte «iconomie» cele omeneşti, făcute proprii ale Lui, pentru a le înălţa ; le face mijloc al faptelor Sale dumnezeieşti, le umple de puterea şi curăţia dumnezeiască, fără să le anuleze. Omenescul e făcut capabil de-a fi instrument al dumnezeirii.

trupul ? [76] Deci n-ar avea decât să cugete cu înțelepciune că, fiind Dumnezeu prin fire şi arătându-Se din Dumnezeu, îşi face proprii cele omeneşti şi făcându-Se astfel om, are cinstea şi slava cuvenite dumnezeirii ca proprii. Şi aşa I se aduce închinare nu numai pe pământ, ci şi în ceruri, deşi ca om şi iudeu n-a disprețuit datoria de-a Se închina pentru smerirea Sa [77]. Căci zice : *«Când aduce în lume pe Cel întâi Născut, zice: Să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu»* (Evr. 1, 6). Dar dacă ei susțin că Cuvântul ieşit din Dumnezeu este Cel ce S-a născut din sămânța lui Avraam, aiurim spunând că se numeşte iudeu şi închinător ? Iar dacă au trecut de marginile extreme ale nebuniei, cugetând despre noi aşa — şi dovada e că s-au hotărât pentru aceasta — afirmând că numai atunci când El a asumat sămânța lui Avraam şi S-a născut din rădăcina lui Iesei, cugetau că S-a născut iudeu şi a devenit închinător ca om, atunci de ce n-ar înlătura ca deşartă taina iconomiei cu trupul şi n-ar arunca cu impietate asupra înseşi firii Cuvântului şi a Celui deoființă cu Tatăl trebuința de-a se închina — gol şi dezvelit ? Şi cum nu s-ar înțelege astfel ca asemenea cu noi, sau dintre noi, care dacă s-ar hotărî să se închine, nimenea nu i-ar reproşa nimic, ci, dimpotrivă, i-ar socoti aceasta ca motiv de laudă şi ca pricină de toată bucuria ? Dar nu s-a scris despre El că S-a pogorât asumând umanitatea dedesubtul firii superioare, adică a celei îngereşti, şi că poate fi cugetat astfel inferior strălucirii lor ?

B. E adevărat. Căci a zis Pavel : *«Iar pe Cel ce scurtă vreme a fost pus mai prejos de îngeri, pe Iisus, ll vedem încununat cu slavă şi cu cinste pentru patima morții»* (Evr. 2, 9).

A. Atunci spune-mi ce au învățat cei ce având o fire superioară şi locuiesc în cetatea de sus şi se bucură de cunoştința nerătăcită şi cu totul fără greşeală despre Dumnezeu, L-au socotit vrednic de închinare pe Cel aflat într-o fire inferioară şi într-o slavă mai mică decât cea aflată în ei ? Explică-mi aceasta, prietene.

B. Dar şi aceasta se cuvine să o faci tu.

A. Ei bine, dacă Acelaşi este şi mai mic şi incomparabil superior, vom atribui cu dreaptă judecată umanității locul mai mic ce i se cuvine ca inferioară — căci firea omenească e foarte departe de cea a îngerilor —, iar dumnezeirii mai presus de toate îi revine superioritatea şi supremația peste cele create şi care se află mai presus prin ființă de orice ființă rațională şi de tot numele [78]. Dacă deci Cuvântul, chiar fără trup şi încă neîncadrat într-ale noastre, S-ar afla între cele mai prejos de noi şi de îngeri, ar fi mai mic decât creaturile Sale şi pe lângă aceasta un închinător, fără ca rațiunea noastră să-L poată apăra şi justifica ? Iar dacă a spune- şi a cugeta aceasta este un lucru necredincios şi cu totul

76 Dacă adversarii nu admit că însuşi Dumnezeu poate trăi cele omeneşti fără să Se schimbe, de ce nu se hotărăsc pentru una din cele două alternative : sau să nege întruparea Fiului' lui Dumnezeu, sau să nu critice faptul că El ŞÎ-a putut însuşi trăirea celor omeneşti? în ambele cazuri neagă iconomia în întruparea şi lucrarea lui Dumnezeu prin cele omeneşti pentrU mântuirea oamenilor.

77 Neîncetând să fie Dumnezeu, dar trăind şi cele omeneşti — desigur spre a le înălța din depărtarea de Dumnezeu —, Lui I se cuvine, ca Dumnezeu, şi închinarea, dar şi să Se închine ca trăitor al celor omeneşti, pentru a arăta ce trebuie să facă omul restaurat în legătura cu Dumnezeu. Dacă adversarii nu cunosc pe Dumnezeu decât fie ca neîntrupat, fie ca prefăcut total în om (în sens panteist), ei n-ar trebui să ştie decât fie de închinarea ce I se aduce oa Dumnezeu, fie de închinarea ce-o aduce El ca om lui Dumnezeu, nu pe amândouă. Chiar aducând El însuşi ca om închinare Sieşi ca lui Dumnezeu, uneşte la Sine dumnezeirea şl umanitatea Sa.

78 Firea dumnezeiască este mai presus, în mod ființial mai presus nu numai de orice existență nerațională, ci şi de orice existență rațională, cugetătoare.

greşit, ci e mai mic pentru că e om, urmează să cugetăm şi aceasta : e închinător pentru că e om, deşi, fiind Dumnezeu prin fire şi egal cu Tatăl, e închinat de toți. De fapt a spus Dumnezeu printr-unul din prooroci : *«Sunt viu Eu, zice Domnul, pentru că Mie Mi se va pleca tot genunchiul şi toată limba se va mărturisi»* (Rom. 14, 11 ; Isaia 48, 18 ; 45, 23). Dumnezeiescul Pavel a văzut foarte bine pe Fiul deoființă cu Tatăl şi L-a ştiut că Cel născut este întru slava Celui ce L-a născut. De aceea zice : *«întru numele lui Iisus Hristos tot genunchiul se va pleca, al celor cereşti şi pământeşti şi al celor de dedesubt şi toată limba va mărturisi că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl»* (Filip. 2, 10—11).

B. Da, zic ei, vom afla pe Fiul ce va fi împreună închinat cu Tatăl, dar şi închinându-Se, fiindcă a fost cinstit, şi nu în neştiință, despre cine este după ființă : El are o fire superioară celor create, dar nu este în cele ce este Tatăl [79].

A. Aşadar, Fiul a dobândit, ca un dar şi ca o răsplată a virtuții, slava dumnezeirii şi trebuința de a I se aduce închinare. Nu e un privilegiu al firii proprii, ci I s-a dăruit prin simpla şi unica voință a Tatălui ?

B. Aşa socotesc şi spun aceia.

A. Atunci unde şi cum a consimțit Tatăl să I se arate Fiului închinarea ? Nu vor zice că hotărârea lor de a-L slăvi a fost urmarea poruncii lui Dumnezeu Tatăl ?

B. Tatăl, zic ei, a poruncit sfinților îngeri să se închine Fiului. Căci ce altceva ar însemna : *«Când a adus pe întâiul Născut în lume, a zis: Şi să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu»* (Evr. 1, 6) ?

A. Aşadar, aceştia au recunoscut formal că Tatăl a poruncit să se aducă închinare Fiului. Dar cum vor refuza, zicând că : adăugând titlul de întâiul Născut Celui de Unul Născut, în funcție de umanitatea Lui, nu s-a introdus în mod necesar şi ideea că slava e ceva adăugat ? însă spune-mi : când a devenit El întâiul Născut, dacă nu când S-a făcut Unul între mulți frați ? Căci dacă era de un neam cu noi şi frate după fire şi înainte de trup, de ce nu se spune că această situație era de la început, ci s-a produs în timpurile din urmă ?. Cum s-ar cugeta aşezat printre creaturi Unul Născut ? Dar nu e nici o îndoială, ci e mai degrabă un adevăr sigur, că S-a arătat în timpurile din urmă ca om şi de aceea întâiul Născut, ca atare, are şi o slavă adaosă şi dreptul unei închinări adăugate. Jar dacă ei nu socotesc că este aşa, speculația necesară pro venită. din aceasta îl va întoarce spre raționamente urâte şi stupide. Socotesc că El putea spune atunci cuiva : fiindcă S-a făcut om

79 Arienii îl socoteau pe Hristos superior creaturilor de rând, dar totuşi o creatură, sau prima creatură, deci nu de ființă dumnezeiască.

şi de aceea întâiul Născut, a dat ocazia trebuinței de-a fi închinat, deci când S-a umilit (deşertat), sau.timpul umilirii (deşertării) fără timpul slăvirii adevărate. Deci înainte de întrupare S-a aflat într-o stare inferioară şi lipsită de slavă, deşi era în chipul şi egalitatea Tatălui precum s-a scris, din care S-a pogorât la firea inferioară, adică la cea omenească. Dar dacă era înainte lipsit de slavă şi departe de calitatea de-a fi închinat, ce ştiau Serafimii care erau împrejurul Fiului ce şedea pe tronul dumnezeirii să-L laude în cântări şi doxologii, numindu-L Domnul Savaot, spunând că e plin cerul şi pământul de slava Lui (Isaia 6, 1—3) ? De ce slavă era plin cerul dacă a primit să fie închinat împreună cu Tatăl de abia când S-a făcut ca noi ? Dar ascultă pe înțeleptul Ezdra scriind : *«Tot pământul cheamă adevărul şi cerul îl binecuvântează şi toate lucrurile se clatină şi tremură»* (III Ezdra 4, 36). Iar fericitul David striga clar despre Dumnezeu care stăpâneşte peste toate : «Cel ce *priveşte la pământ şi-l face să tremure»* (Ps. 103, 32). Deci Cel ce înainte de întrupare şi de-a Se numi întâiul Născut era împodobit cu măririle Tatălui, cum ar putea fi văzut într-o stare inferioară celei în care Se află Tatăl ?

B. Când S-a făcut întâiul Născut, atunci S-a şi adus închinare după poruncă. Dar nu este acesta un dar făcut de Tatăl ?

A. Dar nu trebuie examinat numai dacă acesta este simplu un dar, ci şi când s-a făcut el.

B. Desigur, când Fiul a devenit şi întâiul Născut.

A. Deci, nu când S-a pogorât la frățietatea cu noi ? Căci aceasta socotesc că o arată termenul de întâiul Născut.

B. Aşa zic şi eu.

A. Atunci se cuvine firii omeneşti, înțeleasă în ea însăşi, să fie-aşa, să. i se aducă închinare, aşa cum este, cum trebuie să I se aducă Celui ce este prin calitate şi măsură Dumnezeu ?

B. Nu, deloc.

A. Ai dreptate, prietene. Numai firii care împărăteşte peste toate i se cuvin cele proprii ei[38e]. Deci numai când Fiul S-a . pogorât din înălțimile Sale şi nu răpire a socotit a fi, deopotrivă fiind Dumnezeu, însuşindu-Şi chipul de rob prin fire şi trebuința de-a Se închina, S-a închinat cu noi [80]. Dar ar fi un fapt cu totul de neacceptat şi străin de rațiunea cuvenită a nu fi văzut strălucind de slava Tatălui pe Fiul ieşit din El, chiar dacă a venit în trup. Căci prin iluminarea Duhului, Cerul, adică mulțimea sfinților îngeri, este inițiat în taina Lui. Şi fiindu-le înfățişat ca întâiul Născut între mulți frați şi împreună Şezător pe tron cu Tatăl-, li s-a poruncit să I se închine. Nu pentru că Tatăl îl ridica atunci la primele arătări ale acestei slave, nici pentru că îi acorda atunci pentru prima oară

80 E propriu firii create să fie roabă şi să se închine, având toate de la Dumnezeu. Dacă nu o face, suportă grele urmări. De aceea Fiul Şi-a asumat firea noastră acceptând calitatea ei normală de roabă şi închinătoare lui Dumnezeu. Prin aceasta se deschide darurilor lui Dumnezeu şi fericirii aduse de ele. Şi ni le comunică şi nouă, dacă ne unim cu El în această stare.

386. Numai firii care nu e supusă nici unei puteri superioare, ci are putere peste toate prin faptul că le-a creat şi le susține prin legile imprimate lor şi prin puterea ei, i se cuvine toată închinarea.

favoarea neobişnuită de-a I se aduce închinare, ci pentru că li-L arată pe Cel dintotdeauna şi de la început închinat de ei, vrednic de închinare chiar venit în trup. Aşadar (căci readuc iarăşi cuvântul la început), S-a închinat Fiul când S-a arătat şi ca întâiul Născut în chipul robiei, din ceea ce se poate cunoaşte demnitatea strălucitoare a transcendenței Lui după fire. Căci dacă Celui venit în chipul de rob îi revine puterea de-a Se închina, căreia dintre creaturi nU-i va fi clară frumusețea Lui dinainte de întrupare ? [81] Iar vorbind de trebuința ce-o aveau şi Cerurile însele de inițiere prin Duhul Sfânt, nu jignim firea sfinților îngeri, ci folosim acest citat, urmând dumnezeieştilor Scripturi. Despre aceasta ne asigură Pavel, scriind : *«Ca să se facă acum cunoscută începătoriilor şi Stăpâniilor întru cele cereşti prin Biserică înțelepciunea cea de multe feluri a lui -Dumnezeu, după hotărârea cea din veci, pe care a împlinit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru»* (Efes. 3, 10—11). Pe lângă aceasta spune şi dumnezeiescul Psal-mist : «Ridicați, *căpetenii,* porțile, *ridicați-vă voi, porți veşnice, şi va intra împăratul măririi. Cine este acesta, împăratul măririi? Domnul Puterilor, acesta este împăratul măririi»* (Ps. 23, 9—10). Când Hristos a înviat, după ce a golit iadul şi a biruit moartea, în momentul când Se înălța spre cele de sus şi Se întorcea la Tatăl din ceruri, Duhul porunci să I se deschidă cât mai repede porțile cerurilor şi le arătă Puterilor de sus pe Dumnezeu apărut în trup, zicând : *«Domnul Puterilor, F.l este împăratul măririi»* (Ps. 23, 10).

B. înțelegem deci că El S-a închinat ca Dumnezeu, deşi era Dumnezeu prin fire. Apoi tu vei spune, precum socotesc, că, dacă hotărâm să cugetăm cele cuvenite, vom' referi şi spusa că nu cunoştea ziua şi ceasul acela, la măsurile umanității.

A. Tu ştii că aşa voi spune, fără nici o ezitare. Căci o mulțime de motive bine întemeiate ne îndeamnă şi ne spun să înaintăm, ca pe un drum lipsit de piedici şi bun de umblat, spre această opinie. Căci nu poate fi nici o nepotrivire între condiția umilinței (deşertării) acceptate şi între neştiință, fără ca aceasta să însemne o micşorare proprie a firii Cuvântului, înțeles ca Cuvântul şi înțelepciunea lui Dumnezeu. Sau nu-ți pare aceasta o înțeleaptă vedere a acestui fapt ?

B. Da, sunt în totul de acord.

A. Căci ce flecăreală țesută cu viclenie ne-ar putea face să gândim şi să spunem" că Unul Născut a ignorat ceva din cele ascunse ale lui Dumnezeu, dacă este, după Scripturi, cu adevărat înțelepciunea şi Sfatul Tatălui?

B. Nimenea nu s-ar putea lăsa convins, dacă are cu adevărat minte.'

A. Nu ne-ar fi mințit, iubitule, nici înțeleptul Pavel, scriind : *«Precum nu ştie omul cele ale omului, decât duhul omului, aşa nici ale lui Dumnezeu nu le ştie decât Duhul lui Dumnezeu»* (I Cor. 2, 11).

B. E cu totul aşa.

A. Cunoaşte deci Duhul lui Dumnezeu cele din El şi nu-I este Lui nimic ascuns şi nevădit ? .B. Cunoaşte, cum să nu ?

---

81 Cum se explică faptul că numai Hristos ca om S-a putut închina Tatălui, dacă nu faptului că El nu era un om de rând, ei era şi Fiul lui Dumnezeu care cunoştea pe Tatăl ? El ştia că, fiind Dumnezeu întrupat, e şi om care se cuvine ca atare să Se închine Iui Dumnezeu Tatăl, sau chiar Sieşi oa ipostas dumnezeiesc, purtător al firii omeneşti. Dar vor simți în aceasta şi cei apropiați de El, că este Unul care cunoaşte pe Dumnezeu Tatăl, cum nu-L cunosc oamenii de rând.

A. Dacă deci Duhul Tatălui este propriu şi Fiului, cum n-ar cunoaşte Acesta ceva, din cele ascunse în Dumnezeu, având El propriu pe Duhul, Care toate le ştie cele din Tatăl, deşi îl aud zicând clar Sfinților Apostoli : *«încă multe am să vă spun, dar nu le puteți purta acum. Dar când va veni Acela, Duhul adevărului, vă va călăuzi pe voi la tot adevărul. Căci nu va grăi de la Sine, ci câte va auzi va grăi şi cele viitoare va vesti vouă. Acela pe Mine Mă va proslăvi, căci dintr-al Meu va lua şi va vesti vouă»* (Ioan 16, 12—13). Oare nu-ți este clar cuvântul spus ție ? Şi observă că L-a numit pe Mângâietorul Duhul adevărului, dar a

mai spus că purcede din Tatăl, arătând că toate cele ale Tatălui sunt ale Lui [82].

B. Foarte bine ai spus.

A. Ceea ce arată mai ales şi cu adevărat ridicolul părerii adversarilor şi trebuința cuvenită de-a o respinge, este socotința că Cuvântul Cel Născut din Dumnezeu Tatăl, strălucirea ce luminează din El, chipul Lui, pecetea strălucirii, a ipostasului Lui (Evr. 1, 3), Cel egal cu slava şi împreună Şezător pe tron cu Tatăl, Cel *«în Care sunt toate comorile ascunse ale înțelepciunii şi ale cunoştinței»,* precum s-a scris-(Col. 2, 3), ignoră un lucru atât de mic [83] ! Ce renume de prostie nu le poate aduce pe drept cuvânt aceasta ?

B. De fapt, foarte mare.

A. Dar socotesc că nici Tatăl nu-Şi salvează slava proprie, dacă Sfatul şi înțelepciunea Lui ignoră ceva cu adevărat.

B. Sunt de acord : tot ce poate să ştie cineva, nu va şti sigur fără Sfatul şi înțelepciunea Lui.

A. Foarte bine, iubitule. Nu trebuie să cugete altfel, decât aşa, apărătorii adevărului. Lăsând deci ocupația cu teorii zadarnice şi prelungite, să trecem la punctul următor. Era obiceiul Mântuitorului Hristos să lucreze cu Sfinții Săi Ucenici astfel : de întrebau ceva care părea că merită să cunoască, dar care nu cerea o cercetare prea dezvoltată, le dăruia o explicare exactă, dar cât mai" scurtă. Dar dacă voiau să cunoască în grad mai mare ceea ce întrecea capacitatea lor, îi aducea la liniște şi-i convingea să se hotărască să se ocupe cu lucruri mai convenabile şi

82 Duhul este şi al Fiului, dar purcede numai din Tatăl. Tatăl e unica origine în Dumnezeu. Aşa este suprema origine. Nu împarte caracterul de origine cu Fiul. El naşte pe Fiul şi revarsă peste Fiul toată iubirea Lui personificată în Duhul. Fiul trimite pe Duhul venind în El ca iubire de la Tatăl. Trăieşte şi El pe Duhul ca iubire, dar ca iubire .venită de la Tatăl şi umplându-L de iubirea față de Tatăl. Tatăl nu purce"de pe Duhul fără să-L îndrepte spre Fiul, dar nici Fiul nu purcede împreună cu Tatăl pe Duhul. Tatăl născând pe Fiul, trimite spre El pe Duhul ca iubire continuă şi-L face pe Fiul să-L simtă în mod nemărginit pe Tatăl ca Tată şi pe Sine să Se simtă ca Fiu. Duhul luminează din Fiul oa' iubire ce răspunde iubirii Tatălui. Tatăl purcede pe Duhul spre Fiul şi vede pe Fiul în Duhul, sau în lumina iubirii de Fiu. Duhul purces din Tatăl străbate «prin Fiul» şi nu merge mai departe nefăcând pe Fiul să-L trimită mai departe, sau să facă să apară prin Duhul altă Persoană. In Duhul se închide Treimea în infinitatea ei, Duhul face pe Fiul întors spre Tatăl. Sf. Maxim, explicând cuvântul Sf. Grigorie Teologul, spune : «De aceea unimea mişcându-se de la obârşie la doime, se opreşte în Treime, din pricina desăvârşirii» (Cuv. I despre Fiul şi Cuv. teol. III despre pace). Şi în alt loc zice: «Unimea e cu adevărat unime, pentru că nu e izvor al celor de după ea... Şi Treimea este cu adevărat Treime, neîntregindu-se dintr-un număr desfăcut... ca să sufere împărțire» (Ambigua, trad. rom. p. 46—17). Treimea e iubire desăvârşită, pentru că nu e o singură Persoană, dar nici un număr de persoane orientate mereu spre altele, ci două Persoane' întoarse una spre alta prin a treia. Dar când se vorbeşte despre relația cu lumea aceasta, se spune de Fiul că lucrează «prin Duhul», pentru că nu le face pe acelea deoființă cu Treimea.

83 Ziua şi ceasul sfârşitului.

să facă cele ce îi vor ajuta să fie mai înțelegători şi să câştige o mai mare strălucire de la Dumnezeu prin săvârşirea celor bune. Deci când îi vedea porniți, nu ştiu de ce, să pună întrebări pentru a afla ceea ce întrecea capacitatea lor, îi convingea să se liniştească, potolindu-i prin raționamente constrîngătoare : spunându-Ie că Tatăl nu le-a descoperit nici îngerilor, şi că nu le-a făcut cunoscute, nici un răspuns ; că pe Duhul nu erau în stare să-L cunoască, deplin decât prin Fiul însuşi, pentru că El nu era numai un om simplu şi ca ei de pe pământ, ci că era prin fire Dumnezeu (Marcu 13, 32) [m]. Iar pe cei stăpâniți de dorința stăruitoare de-a cunoaşte (ziua sfăşitului), îi învață zicând : *«Nu este al vostru să cunoaşteți anii sau vremile* pe *care Tatăl le-a pus în stăpânire Lui, ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi, şi veți fi Mie martori în Ierusalim şi în toată Iudeea şi Samaria şi până la marginea pământului»* (Fapte 1, 7—8). Vezi cum le porunceşte să nu se ocupe cu cele mai presus de ei, ci îi strămută, aşa zicând, spre cele ce le sunt sub puterea minții şi potrivite trebuinței lor ? Acesta era modul obişnuit de comportare al Lui. De aceea dumnezeieştii ucenici I-au adus pe orbul din naştere când a ieşit din pridvoarele templului şi urmând părerilor iudaice, au făcut din bolnav un prilej de-a învăța ceva şi L-au întrebat: *«învățătorule, cine a păcătuit: acesta sau părinții lui, ca să se nască orb ?>* (Ioan 9, 2). Şi fiindcă erau copleşiți de judecățile lui Dumnezeu şi le era cu neputință ca oameni să cunoască ceea ce depăşea înțelegerea lor, venind la Ei, L-au rugat să le. explice ceea ce întrecea puterea lor. Iar El i-a făcut încă o dată să cugete la ceea ce le era mai familiar, atrăgându-i de la voința unei cunoaşteri care e deasupra omului şi lăsând curiozitatea să'se intereseze mai departe de facerea celor bune. Astfel a zis : «A/ici *acesta n-a păcătuit, nici părinții lui, ci ca să se arate lucrările lui Dumnezeu în el. Noi trebuie să facem lucrările Celui ce ne-a trimis pe noi până este ziuă. Căci vine noaptea, când nimenea nu poate lucra»* (Ioan 9, 3—4). Auzi cum înlăturând părerea lor ca greşită şi potrivită cu neştiința iudeilor, le porunceşte să facă mai degrabă binele care întrece înțelegerea oamenilor, acordând numai firii dumnezeieşti şi numai ei, prin ea însăşi, cunoaşterea celor ce trebuie împlinite ?

B. Bine zici.

A. Deci cugetând drept, nu vom vedea chestiunea rezolvată altfel, decât în sensul că, deşi se spune că ignora ceva ca şi noi după umanitate, clar fiind Dumnezeu, Fiul ştie toate ale Tatălui, prin Care şi cu Care fie slava lui Dumnezeu Tatăl şi a Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

CUVÂNTUL VII

391. Pentru **astfel** de oameni era prea greu să înțeleagă exact motivele pentru care sfârşitul ar fi fost în cutare zi şi cutare ceas. Trebuia să vină peste ei Duhul, **ca** să **înțeleagă întrucâtva aceasta.**

Despre Sfântul Duh: El este Dumnezeu şi din Dumnezeu după fire. Poziția adversarilor: Sfântul Duh nu e Dumnezeu

A. ***«Roadă ostenelilor bune este slăvită»*** (înț. Sol. 3, 15), a declarat unul dintre înțelepți. El a lăudat, s-ar putea spune, pe cei obişnuiți cu iubirea muncii. Vei refuza adevărul cuvântului sau îl vei aplauda cu laude ca bun şi drept ? Căci aparține sfinților să ştie să sufere cu răb-dare. Nu e aşa, Ermia ?

B. Aşa este.

A. Vino deci să ne ocupăm cu ultima temă a ostenelii noastre, încingându-ne mijlocul cu râvna cea mai deplină, îmbrăcându-ne pieptul cu pavăza dreptății. Şi luând sabia cea mai ascuțită a Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, şi coiful credinței, precum s-a scris (Efes. *6,* 15—17), să ne împotrivim cu bărbăție nălucirilor eretice. Căci ei îşi ascut mintea şi limba neruşinată pentru a înjura pe Duhul dumnezeiesc şi pentru a lua în stăpânire mintea celor slabi, despărțindu-i de cunoştința herătăciță şi adevărată şi aruncându-se în gropile pieirii, vărsând în ei veninul nepriceperii lor, deşi Legea porunceşte prin gura lui Moise : *«Un* ***om care va lovi orice om şi-l va omorî, cu moartea să se omoare»*** (Lev. 24, 17). Iar Hristos a spus limpede şi deschis : «Cel ce ***va sminti pe vreunul din aceştia mici, care cred în Mine, mai*** *de* ***folos i-ar fi să i se atârne de gât o piatră de moară şi să fie înecat în adâncul mării»*** (Matei 18, 6).

B. Osânda unor astfel de oameni e foarte mare şi zdrobitoare. Nenorocind pe frații lor şi rănind conştiința lor cea slabă, păcătuiesc împotriva lui Hristos. Dar care e rațiunea lor ?

A. Fapta lor e lipsită de rațiune, chiar dacă declară opinie şi rațiune ceea ce s-au hotărât să cugete, răspunzând foarte bucuros întrebării tale. Unii însuşindu-şi o îndrăzneală neînfrânată şi folosindu-se de o neruşinare goală spun că Duhul lui Dumnezeu este creat şi făcut. Alții, susținându-şi oarecum grosimea defăimării, se ruşinează cu dreptate de această părere şi, cizelând într-o rătăcire mai fină cuvântul despre El, spun că nu e Dumnezeu, dar, coborându-L prosteşte sub ființa cea mai înaltă, cred că e ceva de o specie unică, sau îl închid într-o fire proprie şi intermediară, care nu are înălțimea supremă, dar depăşeşte mult şi măsura creaturii.

B. Şi ce ar fi o astfel de fire, care nu e nici Dumnezeu nici creatură ? Căci după părerea mea, nu e nimic la mijloc. Căci este o unică diferență extremă care separă pe Dumnezeu şi creatura prin fire şi nimic altceva. Deci printre cele crezute că există, nu se pot observa decât acestea singure. Sau cugeti tu că e ceva dincolo de acestea ?

A. Nu se poate, prietene. Căci toate s-au făcut prin Fiul, spune Scriptura de Dumnezeu insuflată (Ioan 1, 3). Deci dacă vreuna dintre cele ce sunt s-ar despărți de toate celelalte prin fire, ar scăpa şi de umilința de-a fi fost făcută şi astfel prin superioritatea firii Sale s-ar recunoaşte că e Dumnezeu. Dar nu s-ar depărta de adevăr nici afirmarea contrară. Căci dacă nu e Dumnezeu după fire, va fi desigur între cele făcute[m]. Deci sau să înalțe pe dumnezeiescul şi Sfântul Duh şi să-L mărturisească nelegat ființial de creație, sau, coborându-L de pe tronul suprem şi dintre cele mai înalte, să-L socotească între cele făcute. Nici un loc sau nici o rațiune a altei firi nu se poate intercala între ele, putând nega rudenia cu amândouă[39;!]. Căci a declara pe Duhul de o specie unică şi a socoti că se poate uni cu aceasta o slavă a Lui, curo n-ar fi o afirmație goală de conținut, deşi sunt, după noi, atât de

multe lucruri, chiar printre creaturi, care nu sunt unice în specia lor? Căci unu este soarele, şi una luna; nu este alt pământ decât cel oe este. Una e şi firea apelor, suferindu-şi firea proprie, chiar dacă pare să se schimbe în calitățile ei. Ar putea fi socotiți deci unii stăpâniți de prostie şi de copilărie, dacă îşi închipuie că pot împodobi pe Duhul Sfânt ou cinstiri infinite, produse de năluciri atât de reci, îndrăznind totuşi.să-L închidă în măsurile creației,.nedesfăcut şi nedespărțit de ea printr-o înălțime incomparabilă, ca şi Tatăl şi, ca şi Fiul, ci redus la o fire coborâtă şi supusă., dar incapabilă să-şi găsească un loc printre existențe.

B. Ce vom face deci de vor zice : unde S-a numit Duhul Sfânt Dumnezeu ?

392. între făcut şi nefăcut, nu poate fi ceva la mijloc. Dacă e făcut, nu e Dumnezeu. Dacă e nefăcut, e Dumnezeu. Nu se poate sccoti ceva amestecat. Aceasta e una din absurdităţile în care vrea să se refugieze un fel de panteism. Nu pot fi decât două forme de existență. Una supusă legilor, fără voia lor, într-o mărginire reciprocă şi apărând şi dispărând, constând din componente mărginite; şi alta nesupusă unei legi, neschimbată, nemuritoare, având în sine nemărginirea. Se' impun două forme de existență: creată şi necreată, dar creatoare. Altfel, ordinea supusă legilor, mărginită, nu se poate explica.

393. Nu poate" fi ceva care să nu fie nici făcut, nici nefăcut; care să nu fie înrudit nici cu una, nici cu alta, sau care să fie amândouă.

A. Spune, unde şi de către cine este declarat de acelaşi neam cu cele create, El, Care e pus în rând şi numărat cu Tatăl şi cu Fiul împreună văzut prin credință în una şi aceeaşi dumnezeire mai presus de toate? Sau n-a poruncit Mântuitorului Sfinților Apostoli să învețe'astfel ? Căci zice : *«Mergând, învățați toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh»* (Matei 28, 19). De aceea şi fericitul Pavel a întrebat pe unii dintre oei ce au crezut : *«Aţi primit voi Duhul Sfânt?»* (Fapte 19, 2). Iar negând aceia şi declarând deschis : *«Dar nici n-am auzit dacă este Duh Sfânt»* (Ibidem), i-a mustrat zicând : *«Dar în ce v-ați botezat* ?» (Fapte 19, 3), ştiind că nu e credința sănătoasă, nici nu se poate avea Vreodată dacă nu se exprimă mărturisirea deplină în Dumnezeu şi în Duhul Sfânt. Aşa au predat înşişi văzătorii şi cei ce s-au făcut de la început slujitorii Cuvântului. Aşa ne-au învățat pe noi Părinții şi e propriu celor înțelepți să cunoască ceea ce s-a scris : *«Nu muta hotarele veşnice, pe care le-au pus părinții tăi»* (Prov. 22, 28). Deci : *«un Domn, o credință, un botez»,* după Scripturi (Efes. 4, 5). Căci ne-am botezat în dumnezeirea şi domnia cea una a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh, nu ca închinându-ne unui număr de mulți zei, nici unei creaturi, care ar fi realizat în noi zicala : *«Câinele s-a întors la vărsătura sa şi porcul ce se scaldă, se tăvăleşte în mocirlă»* (II Petru 2, 22) [84]. Noi oare am fost desprinşi de la închinarea creaturii de către Creator, datorită credinței într-un singur Dumnezeu cu adevărat existent prin fire, prin care ne-am însuşit lauda şi nădejdea mântuirii şi am lepădat vechea şi întinata rătăcire, dacă mărturisim că Duhul şade ființial pe tronul dumnezeirii adevărate, de unde plecăm în acest caz şi unde ajungem, nu pot înțelege şi nici spune, precum bine ştii. E mai degrabă

84 Dacă Duhul Sfânt ar fi creatură, nu ne-ar curați prin Botez de murdăria păcatului, ci s-ar întâmpla cu noi ceea ce se întâmplă cu câinele care-şi soarbe vărsătura sa, sau cu porcul care se spală în mocirlă.

clară şi uşor de înţeles credinţa noastră. Abătuţi, aşa zicând, de la calea pe care se poate umbla, am rămas într-o rătăcire nu mai mică decât cea de odinioară. Căci n-a-minţit, pe cât se vede, Pavel, zicând: «Dar *atunci, necunoscând pe Dumnezeu, slujeaţi celor ce nu sunt dumnezei prin fire. Acum însă, după ce aţi cunoscut pe Dumnezeu, mai bine zis aţi fost cunoscuţi de Dumnezeu, cum vă întoarceţi iarăşi spre stihiile cele slabe şi sărace; cărora iarăşi voiţi să le slujiţi ca înainte* ?» (Gal. 4, 8—9) [85]. Dar de unde am cu-

"noscut peste tot pe -Dumnezeu Cel adevărat şi fiinţial, dacă nu Se cunoaşte ca, împreună Dumnezeu cu Dumnezeu Tatăl, Duhul Lui ? , B. Da, zic ei, am cunoscut pe Tatăl şi pe Fiul, dar nu şi pe Duhul.

A. Dar nu vom folosi ca învăţători pe cei ce şi-au corupt mintea lor şi nu vom acorda atenţie *«duhurilor înşelătoare»,* cum zic Scripturile (I Tim. 4, 1). Vom crede mai degrabă că Duhul lui Dumnezeu există şi e prezent fiinţial în El, Cum este duhul omenesc în om. Şi precum dacă cineva ne-ar numi fie pe Petru, fie pe Ioan, ar indica numaidecât împreună cu ei şi duhul lor propriu, prezent în ei, şi ar arăta orice existenţă vie, la fel, socotesc, că este şi cu Tatăl şi cu Fiul. împreună cu Fiecare se indică Duhul; şi nu ca fiind o parte a Lui, cum cugetau şi referitor la oameni[m]. Căci subzistă (ca ipostas) în mod special şi Tatăl îl purcede din firea Sa proprie, dar îl procură celor vrednici şi Fiul însuşi [86]. Căci este o lipsă de credinţă şi o nebunie a tăia unitatea dumnezeirii, făcând-o doime, şi a îndrăzni o contractare a firii dumnezeirii, dat fiind că Scriptura de Dumnezeu insuflată o desfăşoară în cele trei ipostasuri, dar o şi adună iarăşi, prin egalitate şi deofiinţime deplină, în unitatea firii şi în identitatea fiinţei [388].

Fără a vorbi de realitate, Duhul Sfânt are chiar numele dumnezeirii

B. Pe ce bază, zic ei, sau cum se cugetă şi Duhul ca fiind Dumnezeu ?

A. Pornind, prietene, de la ceea ce este prin fire şi de la cele din care este cunoscut, pe cât se poate. Căci cele ce sunt, se cunosc bine din cele ce sunt ou adevărat. Din numiri nu dobândim un înţeles spre indicarea necesară şi fără greşeală a celor cunoscute, deşi numele potrivit fiecăreia dintre existenţe este folositor.

---

85 Universul văzut ca creaţie a lui Dumnezeu este minunat (Ps. 118, 1), dar când e văzut despărţit de Dumnezeu, sau ca singura realitate, e slab şi nu ne aduce decât greutăţi şi moarte. Dacă n-ar fi decât numai el, ar fi absurd, aşa cum l-a văzut scriitorul Eugen Ionescu. -

396. Duhul Sfânt este în Tatăl şi în Fiul Viaţa, cum este şi în om duhul vieţii. Iar Fiul e în Dumnezeu Înţelepciunea, sau gândirea înţeleaptă. Dar în Dumnezeu acestea au în mod mai accentuat caracter de Persoane, cum în oarecare măsură şi în om n-ar fi gândire şi viaţă, dacă n-ar fi gândire şi viaţă, dacă n-ar fi în legătură cu alte persoane. E greu de despărţit relaţia între acestea.

86. Sf. Chiril face distincţie clară între purcederea Duhului Sfânt din Tatăl şi dăruirea Lui făpturilor, care aparţine şi Fiului. Fiul primeşte pe Duhul de la Tatăl, întărind prin aceasta şi iubirea Luj ca Fiu şi iubirea Tatălui ca Tată. Tatăl este unica origine în Dumnezeu. Fiul e ' numai Fiu. Iubirea în Dumnezeu nu numai

, uneşte, ci şi distinge Persoanele prin Duhul. Dar în relaţia cu creaţia, deosebită prin fiinţă de Dumnezeu, Aceştia îşi arată Amândoi iubirea, neîncetând să o arate unul' ca Tată şi unul ca Fiu, dar făcându-Şi-o simţită Amândoi uniţi în Duhul sau prin Duhul, însă totuşi unul ca Tată şi unul ca Fiu.

398. Dacă Tatăl n-ar. rămâne singura origine a ipostasurilor celor două în Dumnezeu, şi dacă n-ar purcede pe Duhul ca iubire spre Fiul şi dacă Tatăl şi Fiul nu Şi-ar arăta împreună iubirea Lor faţă de creaţie, arătând-o prin Duhul, nu S-ar vedea unitatea iubitoare a Persoanelor dumnezeieşti neconfundate.

B. Cuvântul este obscur, nu-1 înțeleg prea bine.

A. îl voi explica, ți voi lămuri, pe cât e cu putință, ceea ce înseamnă. Dacă ți-ar spune cineva : animal rațional, muritor, capabil de minte şi cunoştință, ee-ai admite că ți s-a definit, prietene ?

B. Evident, un om.

A. Iar dacă ți-ar vorbi de un animal, adăugând că nechează ?

B. Voi spune că acesta este un cal.

A. Nespus fiind numele nici unuia din cei definiți, cum ai putea spune că unul este om şi altul cal ?

B. Fiindcă, prietene, s-a definit firea omului şi a" calului.

A. Dacă cineva te-ar mustra că ai spus acestea şi ar spune că nici animalul rațional nu e om, nici cel ce nechează nu e cal, dat fiindcă nu s-a adăugat definițiilor numele celor doi, n-am avea dreptate să spunem că un astfel de nepriceput vorbeşte în deşert, că e căzut din minte şi sărac cu înțelegerea ?

B. Ba da, desigur.

A. De ce face aşa ? Dacă ar vrea cineva să te întrebe, ce i-ai răspunde ?

B. Aş spune că dacă cineva nu ține seama de cele definite drept şi cu pricepere, trebuie imediat socotit ca un nepriceput. Căci fiecare din cele existente are înțelesul lui propriu, care indică ceea ce este cu adevărat, câtă vreme numirile exprimă de multe ori ceva care se potriveşte mai multora.

A. Aşadar are loc o arătare mai adevărată şi neînşelătoare când se cercetează precis fiecare dintre cele după fire, şi nu din numiri. Sau oare nu vom atribui nestricăciunea, eternitatea şi neschimbarea firii care împărăteşte peste toate ?

B. Cum să nu ?

A. Spune-mi, ce e Dumnezeu ?

B. în mod cuvenit, firea aceea.

A. Deci îi sunt proprii incoruptibililtatea şi nestricăciunea. Dar numele ei de Dumnezeu este comun Lui şi îngerilor şi nouă înşine, deşi nouă ne este adăugat şi un dar[3]". La fel e propriu omului să fie. rațional. Dar numele de om se dă şi celor făcute din piatră, sau altei materii, cizelate după chipul nostru. Deci trebuie să vedem dacă Duhul este Dumnezeu şi în Dumnezeu şi din El prin fire, ca Unul ce străluceşte ființial prin cele proprii lui Dumnezeu, sau dacă, după spusa acelora, are în

399. îngerilor şi oamenilor numele de «Dumnezeu» le este adăugat şi dat, şi nu e propriu ființei lor. Căci primesc ca un dar incoruptibilitatea şi veşnicia. **In** definitiv cele create le au toate ca un dar, unele prin creație, altele după aceea, prin deschiderea lor față de Dumnezeu. Până la urmă, toate aparțin lui Dumnezeu, dar Lui prin fire, prin Sine,- celorlalte le vin de la El ca uin dar. E o trăire reală a acestor două feluri de existențe: a lui Dumnezeu ca' Dăruitor, a celor create ca dar. '

El rațiune adevărată şi suficientă şi o cauză care ne obligă să-L socotim căzut din deoființimea cu

Dumnezeu, fiindcă nu a fost numit Dumnezeu. Dar şi în aceasta îi vom dovedi alegând fără voie minciuna, nefolosindii-ne de raționamente străine, ci luându-le din Sfintele Scripturi şi eliberând mintea noastră de flecăreala lor deşartă;

B. Socotesc un lucru neasemănat mai bun să examinăm dacă Duhul Sfânt se distinge prin însuşirile dumnezeieşti şi nu este în El nimic mai mic ca în Tatăl şi în Fiul, decât să îngustăm discuția în chip neînțelegător şi să asudăm zadarnic numai despre problema numelui.

A. Ceea ce spui, Ermia, este o foarte.bună şi dreaptă judecată. Totuşi se poate arăta adversarilor noştri, care voiesc să se ocupe cu cele deşarte, că Duhul este numit şi Dumnezeu. Căci dumnezeiescul şi preafericitul Petru demascând pe Anania, care a dosit cele închinate lui Dumnezeu, l-a mustrat foarte, zicând : *«Anania, de ce a umplut Satana inima ta să mințI Duhului Sfânt şi să doseşti din prețul țarinei ? Când aveai bunul tău, nu erai liber să-l păstrezi şi, vânzându-l, nu era în stăpânirea ta ? Pentru ce ai pus lucrul acesta în inima ta ? N-ai mințit oamenilor, ci lui Dumnezeu»* (Fapte 5, 3—4).

B. Da. Zice că a mințit lui Dumnezeu, chiar dacă se spune că s-a făcut aceasta împotriva Duhului.

A. Şi cum s-a spus aceasta, dacă Duhul nu e Dumnezeu ?

B. Pentru că, chiar dacă vrea cineva să arate, zic, evlavia față de sfinți, ea se arată față de Dumnezeu. Căci a spus Hristos direct Sfinților Ucenici : «Cel *ce vă primeşte pe voi, pe Mine Mă primeşte»* (Matei 10, 40). Desigur că urmând unor raționamente necesare, nu zicem că ucenicii sunt dumnezei după fire, chiar dacă cineva primeşte pe Fiul, Care locuieşte în sfinți. în mod asemănător, cel ce greşeşte Duhului greşeşte lui Dumnezeu, Care i-a trimis pe ei.

A. Dar acolo existențele menționate se remarcă prin însuşiri egale şi neschimbate prin fire, deci având între ele în mod necesar sensul deoființimii, orice fel de referire la o superioritate a uneia față de alta este deşartă. Ele sunt mai degrabă, prin identitatea în ființă, interioare una alteia : aceea e ca aceasta şi aceasta ca aceea. Când, dimpotrivă, o inegalitate a firii desparte pe una de altele, n-aş spune că nu e cu neputință să se vorbească de superioritatea uneia față de' alita. Dacă deci nu e deoființă Duhul cu Dumnezeu, cel ce greşeşte față de El nu va greşi față de Dumnezeu. Să se înțeleagă deci referința Duhului cu a Celui ce L-a trimis pe Duhul. Dacă orice rațiune îi va sili fără voie să cinstească pe Duhul cu deoființimea cu Dumnezeu, să se ruşineze ca denişte invenții proprii, să considere egal cu cele ce nu sunt deoființă cu Dumnezeu pe Cel deoființă cu El. Şi astfel nu va socoti ca egal ceea ce fac sfinților cu ceea ce fac Duhului. Dacă este vorba de om, suntem în drept să referim ceea ce facem la Dumnezeu care-1 stăpâneşte [87]. Dar dacă e, dimpotrivă, vorba de Duhul, tot ceea ce se va face, se va adresa însăşi firii dumnezeieşti şi negrăite, nu trecând prin vreun mijlocitor, la. ceva din cele de deasupra, ci înălțându-se mai degrabă imediat şi nemijlocit la însăşi frumusețea supremă şi mai presus de lume. De aceea pentru identitatea ființei, chemarea Duhului de către noi, deşi numele Lui e rostit al treilea, se aplică lui

87 Identificau pe Duhul cu sfântul. Dar când ne adresăm Duhului, ne referim ia Dumnezeu, dacă suntem credincioşi şi trăim răspunderea față de Dumnezeu, Care ține la fiecare om.

Dumnezeu Tatăl, cum de altfel se aplică şi Fiului[88]. Căci a spus Hristos femeii samarinene, învățând-o foarte bine : *«Duh este Dumnezeu, şi cei ce se închină Lui trebuie să se închine în Duh şi Adevăr»* (Ioan 4, '24). Dar scrie şi Pavel : *«Apoi toți, cu fața descoperită privind ca în oglindă slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă, ca de la Domnul Duhul»* (II Cor. 3, 18). Şi iarăşi : *«Iar Domnul este Duhul»* (II Cor. 3, 17). B. Aşadar, Duhul este deoființă cu Tatăl şi cu Fiul.

A. Aşadar, sfinții nu se pot îmbogăți altfel de Dumnezeu, decât primind pe Duhul. Căci dacă ne facem *«părtaşi ai firii dumnezeieşti»* (II Petru 1, 4), după Scripturi, se săvârşeşte aceasta prin legătura cu o fire creată şi făcută, sau participând cu adevărat la dumnezeire, pe cât e cu putință, şi numindu-ne astfel, neam al lui Dumnezeu ?

B. Dacă nu se poate participa la foc fără foc, oum ar participa cineva la Dumnezeu, dacă nu prin Dumnezeu ?

A. Ceea ce este în noi ca Dumnezeu şi îndeplineşte deci rolul şi lucrarea lui Dumnezeu, este oare cu putință să nu fie Dumnezeu ?\

B. în ce mod ?

A. Observă cum a vorbit Dumnezeu oamenilor de odinioară şi mai de demult : *«Pentru că Eu sunt cu voi, zice Domnul-Atotțiitorul, şi Duhul Meu a stătut în mijlocul vostru, îndrăzniți»* (AgheU 4, 5). Şi la rândul său, dumnezeiescul Evanghelist : «Şi *din aceasta cunoaştem că rămâne în noi, din Duhul pe care ni L-a dat»* (I Ioan 3, 24). Spune-mi, în ce mod era Dumnezeu în oamenii dinainte de noi, stând în ei Duhul ?

Sau cum poate fi şi în noi, care avem pe Duhul ? Dacă Duhul ar fi de altă fire ca Dumnezeu, n-ar putea face pe Dumnezeu Cel prin fire prezent în noi.

B. De fapt, n-ar putea.

A. Deci Duhul este Dumnezeu şi din Dumnezeu prin fire. Sau dacă socotesc că nu e aşa, după ei, cuvântul preasfântului Pavel e o deşartă laudă şi o minciună. Acest cuvânt l-a scris el celor ce primiseră Duhul şi prin El prooroceau : *«Iar dacă toți ar prooroci **şi** ar intra vreun necredincios sau vreun nepriceput, el este dovedit de toți, este judecat de tați; cele ascunse ale inimii lui se fac văzute. Şi aşa căzând cu fața la pământ, **se va închina lui** Dumnezeu, mărturisind **că** Dumnezeu este cu adevărat între noi»* (I Cor. 14, 24—*25**).s*** Iar iubitorilor de limbi, le spune : *«Deci cel ce vorbeşte în limbi, nu vorbeşte oamenilor, ci lui Dumnezeu. Căci nimenea nu-l înțelege. El grăieşte în Duh, taine»* (I Cor. 14, 2). Cum nu s-ar înțelege că Dumnezeu locuieşte în cei ce proorocesc prin

88 Când ne adresăm Duhului, ca unul în ființă cu Tatăl şi cu Fiul, ne adresăm fiecărei Persoane sau întregii ființe dumnezeieşti, chiar dacă numele Lui e rostit de noi ca al treilea. Nu ne punem atunci în referință cu persoane create, ci cu Dumnezeu însuşi prin una din Persoanele Lui, sau prin toate Trei. Când facem ceva omului, ne punem în legătură indirectă cu Dumnezeu. Când ne adresăm prin rugăciune lui Dumnezeu, ne punem în legătură cu Treimea întreagă în mod direct.

Duhul, şi în ee mod grăieşte tainele în Duh, cel ce grăieşte lui Dumnezeu, dacă Duhul lui este străin de identitatea în fire cu Dumnezeu ?

B. Ce lucruri drepte şi adevărate spui !

Rolul sfinţitor al Duhului. Probă reală a dumnezeirii Sale

A. Pe lângă acestea, aş mai spune că dispunem de o mulţime de raţionamente, nelipsite de o dreaptă judecată, care ne permit să respingem cu putere blasfemiile împotriva Duhului şi să mergem pe căile adevărului.

B. Ce vrei să spui ?

A. Oare nu spunem că omul a fost alcătuit pe pământ după chipul lui Dumnezeu ? . v

B. Cum să nu ?

A. Iar ceea ce întipăreşte chipul dumnezeiesc în noi şi-i imprimă ca pe 6 pecete frumuseţea mai presus de lume, nu este Duhul ?

B. Dar nu oa Dumnezeu, zic ei, ci oa slujitor al harului dumnezeiesc.

A. Deci nu El însuşi ni se întipăreşte, ci harul prin El ?

B. Aşa pare.

A. Deci trebuia să fie numit omul chip al harului, şi nu mar degrabă al lui Dumnezeu. Şi cugetă la aceasta. Căci, precum socotesc, cuvântul e înţelept şi simplu. Fiindcă la început, după ce a adus la existenţă vietatea însufleţită, plăsmuind-o Dumnezeu şi cinstind-o cu lucrarea mâinii Lui proprii, după Scripturi (Fac, 2, 7), i-a dat chipullui Dumnezeu, suflând apoi asupra ei suflarea vieţii. Dar pierzând sfinţenia prin abaterea spre rău, a fost readus la frumuseţea de la început prin Hristos, Care a înnoit ceea ce se învechise, refăcând chipul dumnezeiesc şi spiritual. Şi aceasta nu în alt mod, ci în cel de la început. Căci a suflat în Sfinţii Apostoli, zicând : *«Luaţi Duh* Sfânt» (Ioan 20, 22). Căci oare nu e cineva în Hristos făptură nouă ? (II Cor. 5, **1**.7)[m].

B. Da. ' ' _ •

A. Deci e un adevăr în a spune, mai bine zis e necesar a gândi că învechirea şi procesul coruperii au adus ca o boală pierderea chipului aflat în sfinţenie. De aceea prin întoarcerea spre starea de la început şi prin înnoirea prin Hristos, oare nu vom admite că recăpătăm asemănarea cu Dumnezeu ?

B. Aşa e, desigur.

A. Dar dacă harul dat prin Duhul este ceva separat de fiinţa Lui, de ce n-a spus fericitul Moise că, după ce-a fost. adusă vietatea însufleţită la existenţă, i-a insuflat Creatorul tuturor harul prin suflarea vieţii ? Şi de ce Hristos n-a spus : Luaţi harul prin slujirea Sfântului Duh ? Ci în primul caz s-a numit «suflarea vieţii» ? Pentru că firea dumnezeiască este viaţa adevărată, dacă este adevărat că în ea vieţuim şi ne mişcăm şi suntem (Fapte 7, 29). Iar prin glasul lui Hristos de ce S-a numit «Duh Sfânt» ? Pentru că a introdus şi a făcut să locuiască cu adevărat Duhul în sufletele celor ce credeau şi prin El şi în El i-a prefăcut în chipul de la început, adică în cel al Lui însuşi, adică în asemănarea cu Sine prin sfinţenie, şi astfel ne-a readus la arhetipul chipului, care este

402. Chipul este identificat şi aici cu sfinţenia, care îi vine omului de la Dumnezeu prin Duhul Sfânt. De diavol nu se poate spune că e după chipul lui Dumnezeu, chiar dacă are un fel de inteligenţă. Dar oare are inteligenţă cel ce nu ştie să meargă spre o ţintă fericită ? De aceea poporul român socoteşte pe omul care nu e bun, nebun.

pecetea Tatălui[89] Căci pecetea adevărată a Tatălui în toată exactitatea similitudinii este cu El, este Fiul însuşi. Iar asemănarea perfectă şi fiinţială a Fiului este Duhul, după care fiind şi noi modelaţi, prin sfinţenie, ne configurăm după chipul lui Dumnezeu[90].

Un cuvânt apostolic ne convinge despre aceasta: *«Copiii mei, pentru care iarăşi sufăr durerile naşterii până ce va lua Hristos chip în voi»* (Gal. 4, 19). Ia chip prin Duhul, Care ne restaurează după modelul dumnezeiesc prin Sine, când deci Hristos ia chip în noi şi El însuşi se imprimă în noi prin Duhul, care-I este asemenea. Deci Duhul este Dumnezeu. El ne face după chipul lui Dumnezeu nu printr-un har slujitor, ci ca Cel ce dăruieşte prin Sine celor vrednici împărtăşirea de. firea dumnezeiască. Iar că Duhul este asemănarea adevărată a Fiului, auzi-1 scriind pe fericitul Pavel: «Căci *pe cei ce i-a cunoscut de mai înainte, i-a şi hotărât de mai înainte să fie asemenea chipului Fiului Său; şi pe aceştia i-a şi chemat»* (Rom. 8, 29). Dar suntem remodelaţi după chipul Duhului Sfânt, sau al lui Dumnezeu, prin credinţă şi sfinţenie şi prin relaţia cu El, se înţelege prin relaţia de participare, chiar dacă suntem părtaşi la firea dumnezeiască (II Petru 1, 4).

B. N-am nimic de reproşat celor ce le spui.

A. Suntem numiţi şi suntem de fapt temple ale lui Dumnezeu şi chiar dumnezei. Pentru ce ? întreabă-i pe adversari, dacă cu adevărat nu suntem decât părtaşi ai unui har simplu şi neipostatic ? Dar nu este aşa din nici un punct de vedere. Ci suntem temple ale Duhului care există şi subzistă (ca ipostas). Dar am fost numiţi din cauza Lui şi dumnezei, ca unii ce ne-am împărtăşit, prin legătura cu El, de firea dumnezeiască şi negrăită. Dacă, dimpotrivă, este cu adevărat străin şi separat fiinţial de firea dumnezeiască Duhul care ne îndumnezeieşte prin Sine, ne-am înşelat în nădejde, împodobindu-ne, nu ştiu pentru ce, cu laudele care nu duc spre nimic. Cum am mai fi dumnezei şi temple ale lui Dumnezeu, după Scripturi, pentru Duhul cel din noi ? Căci cel lipsit de calitatea de Dumnezeu, cum ar introduce această calitate în alţii ? Dar suntem temple şi dumnezei. Şi nu trebuie dată atenţie celor rătăciţi. Aşadar Duhul lui Dumnezeu nu e de altă fiinţă decât El.

B. Dar dacă nu e de altă fiinţă, cum zici tu, de ce întreabă ei : nu e şi El ceea ce e Tatăl şi Fiul ?

A. Atunci spune-mi, ei presupun în mod cuvenit că Duhul Sfânt e căzut din firea supremă şi mai presus de toate, fiindcă nu e nici Tată, nici Fiu ?

B. Aşa socotesc ei.

A. Ei sunt prinşi susţinând cele mai necugetate şi mai necredincioase lucruri spre pieirea celor simpli de cel ce cunoaşte înţelesurile dreptei credinţe. Fiindcă nu în faptul că e Tată, Tatăl este Dumnezeu.

---

89 E prezentă toată Treimea în calitatea omului numită «după chipul lui Dumnezeu». Omul primeşte în sine amprenta Fiului lui Dumnezeu. Cel întrupat, care este pecetea Tatălui, iar această calitate şi-o însuşeşte omul primind pe Duhul Sfânt.

90 ,Simţindu-ne împreună cu Fiul (ca fraţi ai Lui) fii ai Tatălui, imităm chipul Tatălui pe care-1 are Fiul. Sau ne simţim copii ai Tatălui şi fraţi ai Fiului. Dar această simţire ne devine proprie primind pe Duhul de la Fiul. Trăim prin Duhul pe Fiul, dar împreună cu Fiul ne simţim şi noi, fii ai Tatălui. în «după chipul nostru» trăim Treimea întreagă: simţim legătura cu toate cele trei Persoane — simţim iubirea între Ele, ca o iubire comună a Lor faţă de noi. Dumnezeu în Treime este atent la noi, este în noi. Iubirea între cele trei Persoane ne uneşte pe noi cu toate Trei, ca să trăim şi noi iubirea între noi, oamenii. Căci în fiecare este Treimea cu iubirea ce Iradiază din fiecare. In chipul **Duhului**
imprimat în noi este şi Fiul şi Tatăl. Şi nu suntem numai după chipul harului iradiind din Duhul. Căci unde e puterea unei persoane, este persoana însăşi. în iubirea ce mi-o comunică altul, este el însuşi, fără să se ccnfunde cu mine.

Nici în faptul că e Fiu, Fiul este Dumnezeu. Căci răspunde-mi : să presupunem că a naşte şi a fi născut e una cu a fi dumnezeire după fire. Atunci tot cel ce a născut, sau a fost născut, ar fi desigur şi Dumnezeu cu adevărat. Dar aceasta este o afirmare prea îndrăzneață. Căci nu e Tatăl Dumnezeu pentru că a născut, nici Fiul Dumnezeu pentru că a fost născut. Ci Tatăl care era Dumnezeu a născut, şi Fiul, care era Dumnezeu, a fost născut. Deci nimic nu exclude şi nu împiedică de-a crede că Sfântul Duh e propriu firii dumnezeieşti, El care este din ea şi în ea prin fire, chiar dacă nu e nici Tată, nici Fiu. Dar care poate fi firea Duhului ? De aceasta trebuie să ne preocupăm, lăsând la o parte deocamdată ceea ce e propriu numelor, având în vedere că aceasta nu e o numire a dumnezeirii, ci ce gândim despre modul de subzistență (ipostatică) al fiecăruia din cei numiți. Termenul de Tată arată că El a născut, şi cel de Fiu arată clar pe Cel ce S-a născut. Cât despre Duhul, El a ieşit din Dumnezeu Tatăl, ceea ce e propriu şi Fiului, asemenea duhului omenesc, chiar dacă e cugetat în ipostas şi subzistă cu adevărat Aceasta se arată prin numele Lui. B. Care este deci firea Duhului ?

A. E aceea care se cugetă că este şi a Tatălui şi a Fiului. Şi e recunoscută de toți ca negrăită, căci slava ce învăluie dumnezeirea depăşeşte măsura minții şi cuvântului nostru. Totuşi, pentru cei obişnuiți să vadă fie măcar ca în oglindă şi în ghicitură, deci să cunoască în parte (I Cor. 13, 12), țâşnesc nişte raze slăbite din viziunea dumnezeiască, raze care iluminează spațiul înțelegerii lor şi-i conduc spre cunoştința de care sunt capabili. Astfel firea cea mai presus de toate este simplă şi necompusă, dar lărgindu-se în proprietățile ipostasurilor şi în deosebirile Persoanelor şi numelor, se dilată în Sfânta Treime, dar unitatea după fire şi identitatea neschimbată o adună Dumnezeu cel Unul, ca nume şi ca realitate, în aşa fel, că în fiecare ipostas se cugetă firea întreagă la care se adaugă ceea ce-I este propriu, înțelegând ceea ce se referă la ipostas. Căci rămâne fiecare ceea ce este într-o unitate de fire cu celelalte şi acelea o îmbogățesc în propria fire [4a]V Fiindcă Tatăl este în Fiul şi în Sfântul Duh, dar la fel şi Fiul şi Duhul în Tatăl, şi Unul în Altul.

B. Şi ce ne garantează acestea ?

405. Firea dumnezeiască cea una şi simplă «se lărgeşte» anterior în cele trei ipostasuri, dar rămâne şi una în iiecare ipostas şi în toate trei. Simplitatea şi bogăția nesfârşită în adâncime, unitatea în ființă şi deosebirea în ipostasuri şa împacă arătând marea taină a supremei şi infinitei existențe. Cu cât e mai mare iubirea, cu, atât e mai reală deosebirea ipostasurilor, dar şi unitatea de ființă. Tatăl îşi trăieşte lărgirea in Fiul, dar ll trăieşte şi desăvârşit în unitate cu **El.** Existența supremă nu e nici izolată, nici o mulțime despărțită.

A. Sfânta Scriptură, Scriptură de Dumnezeu insuflată, care uneşte clar şi precis cu Dumnezeu pe Duhul .Lui şi învață deschis că nu e o altfel de participare în noi la Dumnezeu, decât prin Sfântul Duh. De fapt, Domnul nostru Iisus Hristos zice, socotesc, despre tot omul credincios şi bun : «Vom ***veni Eu şi Tatăl, şi ne vom face sălaş la el»*** (Ioan 14, 23); şi: ***«în aceasta cunoaştem că este în noi, că ne-a dat din Duhul Său»*** (I Ioan 4, 13). Omul se îmbogățește cu sălăşluirea şi locuirea lui Dumnezeu cel prin fire şi adevărat, nu primind un Duh străin şi separat de El, ființial, ci pe Duhul cel din El şi în El şi propriu Lui şi purtător al domniei egale cu a Lui, înzestrat cu acelaşi nume şi pus în aceeaşi treaptă cu Fiul, pentru identitatea în fire. ***«Căci Unul este Dumnezeu Tatăl, din care sunt toate; şi Unul Domnul Iisus Hristos, prin care sunt toate».*** (I Cor. 8, 6), dar fiind un singur Domn, după Scripturi, ***«Domnul este Duhul»*** (II Cor. 3, 17), Sau nu e adevărat ce spun ?

B. Da. Căci aşa s-a scris.

A. Când fericitul Samson încă nu era tuns, se spune că Duhul era cu el şi lupta împreună ou el. Dar când a predat ale sale plăcerilor pentru o femeie şi şi-a ras cu fierul capul, S-a întors Domnul de la el (Jud. 16,19—20). Pe de altă parte, pregătindu-Se Hristos să Se întoarcă la cer, a grăit celor ce credeau în El: ***«Nu vă voi lăsa pe voi orfani. Voi veni la voi»*** (Ioan 14, 18); şi : ***«Iată Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacului»*** (Matei 28, 20). Şi ne-a trimis din cer pe'Mângâietoral, prin oare şi în oare este cu noi şi locuieşte în noi, nevărsând în noi un* Duh străin, ci Duhul propriu al ființei Lui şi al celei a Tatălui.

B. Sunt de acord. Căci îmi aduc aminte şi eu de dumnezeiasca şi Sfânta Scriptură, care spune despre Sfinții Apostoli : ***«încercau sâ meargă în BiUnia, dar nu i-a lăsat Duhul lui Iisus»*** (Fapte 16, 7).

A. Dar ce? Oare nu spune Scriptura că înseşi cuvintele lui Dumnezeu sunt ale Duhului ? Căci dumnezeiescul Isaia, istorisind acea minunată şi prea înfricoşătoare vedere a lui Dumnezeu, zice : ***«Am văzut pe Domnul Savaot şezând pe un tron înalt şi ridicat»*** {Isaia 8, 1). Apoi, după unele indicații suplimentare, adaugă : ***«Am auzit pe Domnul Savaot zicând: Pe cine voi trimite şi cine va merge la poporul acesta ? Şi am zis: Iată eu, trimite-mă pe mine. Şi a zis: Mergi şi spune poporului acesta: Cu auzul veți auzi, şi nu veți înțelege şi uitându-vă, vă veți uita şi nu veți vedea»*** (Isaia 6, 8—9). Dar dumnezeiescul Ioan zice despre Unul Născut: ***«Acestea le-a spus Isaia când a văzut slava Lui şi a grăit despre El»*** (Ioan 12, 41).Iar preaînțeleptul Ştefan grăind iudeilor, le-a spus : ***«Voi, cei tari la cerbice şi netăiați împrejur la inimă şi la urechi, pururea stați împotriva Duhului Sfânt»*** (Fapte. 7, 51). Deci nu e clar că se distinge de către noi foarte bine prin deosebirea ipostasului propriu ce este Tatăl, ce este Fiul şi ce este Duhul ? Totuşi, prin întâlnirea în unitatea firii, toate sunt ale tuturor, prezența, cuvintele, participarea, lucrarea şi slava şi cîte înfrumusețează firea dumnezeiască. Dar mi-a mai scăpat un fapt. B. Oare?

A. Ascultă, prietene, pe sfinții prooroci exclamând : ***«Acestea zice Domnul»*** (Amos 1, 6, 9, 11, 13 şi în alte locuri). Dar învățătorii noştri, care au fost văzători şi slujitori ai Cuvântului (Luca 1, 2), au spus : «Acestea ***zice Duhul Sfânt»*** (Fapte 21,4.1). Şi iarăşi s-a scris : ***«Postind ei şi slujind Domnului, a zis Duhul Sfânt; osebiți-mi*** pe ***Varnava şi pe Pavel pentru lucrul la care i-am chemat pe ei»*** (Fapte 13, 2). Dar dacă

Duhul este mai mic decât Dumnezeu şi urmează după fiinţa Lui, fiind străin prin fire, sau fiind de altă fire, dacă slujirea sfinţilor mai vechi este superioară celei evanghelice şi apostolice, dacă cei dintâi au propovăduit cuvintele Domnului Dumnezeu, iar ceilalţi ale Duhului, ce spunem ?[91]

B. E periculos să se înţeleagă aşa.

A. Dar pentru ce Pavel a numit-o slujirea aceea a osândirii şi a morţii, iar pe aceasta a vieţii şi dreptăţii ? Căci scrie : ***«Dacă a avut parte de slavă slujirea care aducea osândire, cu mult mai mult prisoseşte în slavă slujirea dreptăţii»*** (II Cor. 3, 9). Iar vorbind de el însuşi şi de alţi Apostoli, zice : «Cel ***ce ne-a învrednicit să fim slujitori ai Noului Testament, nu ai literei, ci ai Duhului; căci litera omoară, iar Duhul face viu» (II Cor.*** *3, 6).* Oare cuvintele dinainte şi de la Dumnezeu osândeau pe cei mai vechi şi-i duceau la căderea în cele mai din urmă rele, iar cele ale Duhului îi îndreptează acum şi-i fac vii ? Sau nu simţi. în sfârşit încotro ne conduc cuvintele noastre ?

B. Da. Ne e chiar teamă ca nu cumva să avem despre Duhul gânduri chiar mai înalte decât despre Tatăl şi Fiul. Dar, dacă voieşti, prietene, să lăsăm lucrurile 'aşa. Ele s-au spus bine. Dar deoarece spunem că Duhul este Dumnezu şi din Dumnezeu după fire, să cercetăm dacă nu cumva îl vede cineva distingându-Se cu proprietăţile dumnezeieşti mai mult printr-o relaţie cu Dumnezeu, decât în virtutea firii proprii.

A. Nu te vei coborî, iubitule, din cele spuse ca să cugeti că printr-o relaţie cu Dumnezeu este Duhul înfruimusețat cum putem fi şi "noi, ci e îmbogăţit prin propria Sa fire cu frumusețea dumnezeirii adevărate, ca şi Fiul, care a zis către Tatăl : ***«Toate ale Mele ale Tale sunt, şi ale*** *Tale, ale Mele şi M-am preaslăvit întru ei»* (Ioan 17, 10). Căci ceea ce este cinstit printr-o relaţie care ţine de fire, îşi însuşeşte în mod sigur o slavă străină. Dar doarece nimic nu se împărtăşeşte vreodată de sine însuşi, ci trăieşte aceasta prin relaţia cu altul, trebuie declarat cu toată necesitatea că cel ce participă e. de altă fire decât cel la care se. participă.

. B. E necesar.

A. Apoi, spune-mi, cine va scoate vreodată din fiinţa lui Dumnezeu Tatăl pe Sfântul Duh prezent în ea şi provenit din ea ? Nu înseamnă aceasta a merge până la capătul a toată îndrăzneala, chiar numai primind această idee în minte? Socotesc că numai aceia ar putea gândi aşa, care au căzut din raţiune şi din buna cugetare. Dar să vorbim de cele ale lui Dumnezeu şi ale Duhului. Căci la aceasta consimţi şi tu cu înţelepciune-şi în mod necesar.

B. Să vorbim.

A. Spune-mi, deci, ce înţelegem noi prin slava şi puterea lucrării lui Dumnezeu, cea după fire ?

B. Slava lui Dumnezeu spun că stă în depăşirea măsurii a tot ce e creat, şi a existat în mod necreat[92]. Iar lucrarea cea prin fire constă în

---

91Autorul întreabă: Slujirea sfinţilor din Vechiul Testament, care au grăit cuvintele lui Dumnezeu, este superioară celei apostolice şi evanghelice, dacă aceştia au fost călăuziţi de **Duhul ? Aşa ar fi** dacă **Duhul ar fi socotit inferior lui** Dumnezeu.

92 Slava lui Dumnezeu stă in a nu fi dependent de nimic, ci a fi prin Sine. Orice dependentă umileşte. Dumnezeu nu e dependent de nimic, pentru că n-a fost creat. Dar nu există în mod necreat, ca o esenţă

a putea crea. din nimic şi a chema cele neexistente la existenţă, a susţine armonios în existenţă cele ce sunt, a da viaţă, a sfinţi, a bine înţelepţi cele capabile de înţelepciune [93].

A. Să cercetăm deci, de voieşti, ceea ce se spune despre Sfântul Duh. Nu este alt mijloc decât acesta pentru a-i face pe cei ce cugetă lucruri reci şi copilăreşti despre El, să afle că nu e inferior Fiului, care este în 'chipul şi egalitatea lui Dumnezeu Tatăl. Ci e mai degrabă egalcu El în privinţa fiinţei şi egal în putere cât priveşte lucrarea. Aceasta o putem arăta în tot modul.

B. Porneşte la această cu bărbăţie, încrezător în Dumnezeu, care zice : *«Lărgeşte gura şi o voi umple»* (Ps. 80, 9).

A. Deci — căci aceasta este întrebarea — a putea face dumnezei (a îndumnezei) pe cei ce nu sunt dumnezei, aparţine firii create şi făcute ?

B. N-aş puitea-o spune. Căci cel inferior nu se poate urca la asemenea înălţime.

A. Drept ar vorbit. Şi-pe lângă aceasta, se mai. putea observa şi aceasta în legătură cu prea frumoasa ta cugetare. Dacă participarea la o creatură Dumnezeu poate face o existenţă creată, cum n-ar fi adevărat şi inversul ? Deci mai mult ar păgubi, decât ar folosi împărtăşirea de Dumnezeu cel după fire. Dar nu s-ar putea cugeta creatura vreodată în stare să facă dumnezei (să îndumnezeiască); Căci aparţine numai lui Dumnezeu să introducă în sufletele sfinţilor împărtăşirea de însuşirile Sale prin Duhul, prin care făcându-ne împreună chipuri cu Fiul cel după fire, suntem numiţi, potrivit Lui, şi fii ai lui Dumnezeu [m]. *«Căci pentru că suntem* — după cum s-a scris — *fii, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, strigând: Avvd, Părinte»* (GaL 4, 6). Dacă deci Cel ce poate face dumnezei, prin Sine e mai mare şi mai înalt decât firea creaturii, cine va număra pe Duhul Sfânt printre cele create, dacă nu are făcut pe Cel ce face dumnezei ?

B. Nu văd cum.

A. Iar numele şi calitatea de roabă ţine, o, Ermia, în mod foarte cuvenit de firea creată şi făcută. Ele sunt de aceea cu totul separate de Dumnezeu.

B. Este cu totul aşa. De aceea e adevărat ceea ce se spune lui Dumnezeu : *«Toate sunt roabe ale Tale»* (Ps. 118, 91) [94].

---

inconştientă, ci are conştiinţa personală despre aceasta. Ce slavă poate avea cel inconştient ? Cel ce e inconştient de existenţa sa are o conştiinţă despre superioritatea sa ? Şi o astfel de esenţă nu are egale cu sine toate cele ce ies din ea fără să vrea ? Nu e şi ea supusă unei legi ?

93 Una din lucrările lui Dumnezeu, care are ca temei o putere unică a Lui, este aceea de a crea din nimic, de a chema la existenţă cele neexistente, de a le vedea pe cele ce nu sunt ca pe unele ce sunt. N-ar fi Dumnezeu cu adevărat cel ce nU are o astfel de putere supremă. Capacitatea de-a nu fi mărginit involuntar de nimic ţine de înţelesul unui Dumnezeu adevărat. Dumnezeu' nu susţine numai în existenţă şi ridică cele existente pe diferite trepte. Puterea Lui ar fi mărginită în acest caz. Şi nu ar putea face aceasta decât ţinând seama de nişte legi aflate virtual în cele ce există fără voia Lui. Numai Dumnezeu oare creează toate din nimic, le creează şi într-o armonie, dându-le diferite trepte ce se întregesc şi susţinându-le în această armonie. Dar cei ridicaţi la treptele mai înalte ale sfinţeniei şi înţelepciunii, au şi în ei o capacitate de-a fi ridicaţi la ele, dată chiar prin actul creator.

94 Toate sunt supuse unor legi pe care numai Dumnezeu li le-a putut imprima. Acelea sunt roabe ce nu pot ieşi din cadrul acestor legi. De aceea nici nu pot pieri cu totul, ci se pot doar (cele inconştiente) transforma fără voie.

A. Deci Cela ce poate dezbrăca robul de robia sa şi poate împodobi cu măririle libertății şi poate face aceasta, trebuie să fi fost prin Sine însuşi primul eliberat de calitatea de rob şi să fi fost de o fire supremă şi liberă. Căci numai aşa va putea produce şi în altele binele ce-I este propriu în

409. Expresia «omul este după chipul lui Dumnezeu» nu înseamnă că Fiul este «chipul» Tatălui şi apoi omul după chipul Chipului. Ci unit cu Fiul întrupat se face şi omul «chip» ca şi Fiul, dar nu prin ființă, ci prin har. Căci se facej şi omul «fiu» al Tatălui ca şi Fiul, Cel care e făcut frate. Dar nu prin ființă, ci prin har, deci fără să înceteze a fi şi creat de Dumnezeu, când e născut prin Duhul, sau primeşte Duhul Fiului cum ll are şi' Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Pentru că Duhul desăvârşeşte calitatea de fiu a Fiului față de Tatăl, produce şi. în noi această calitate. De aceea Tatăl nU e numit în calitatea de purcezător al Duhului, decât tot Tată. .

mod ființial : libertatea [411].

B. Sunt de acord cu tine, căci ceea ce spui este drept.

A. Căci ne spune deci fericitul Pavel: *«Iar noi toți, cu fața descoperită privind ca în oglindă slava Domnului, ne prefacem în acelaşi chip din slavă în slavă, ca de la Domnul Duhul. Iar Domnul este Duhul. Şi unde este Duhul Domnului, acolo este liebrtatea»* (II Cor. 3, 17—18). Dar zice şi alta : *«Căci n-ați primit duh de robie, iarăşi spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, întru care strigăm: Avva, Părinte»* (Rom. 8, 15). Iar slava înfierii nu poate să nu fie însoțită de libertate. De aceea, Domnul nostru Iisus Hristos, fiindcă hotărâse să cinstească pe Sfinții Apostoli cu demnitățile cele mai presus de fire, ca cei ce vor fi părtaşi nu peste mult de Duhul Sfânt şi liber, i-a numit, încă înainte prieteni şi liberi, zicând : *«Nu vă mai zic robi, voi sunteți prietenii Mei»* (Ioan 15, 14—15). Astfel deci Domnul este Duhul şi acolo unde este Duhul Domnului, trebuie căutată libertatea. De aceea Duhul provine din firea liberă şi nu trebuie pus în rând cu creația şi nici cugetat ca aflându-Se între cele făcute Cel prin Care şi în Care creatura dobândeşte slava libertății, părăsind ruşinea robiei şi scăpând de ea.

B. Dar ei pot spune, socotesc, că îndeplinind o slujire subordonată aduce Duhul sfinți tor cele ale lui Dumnezeu.

A. Dar vor înțelege, precum se cuvine, că una din bunătățile aduse prin slujirea Lui este libertatea, care este o demnitate mare şi mal presus de creație. Căci ceea ce a fost adus- la existență prin facere, e rob.

B. Poate vor înțelege.

A. Dar cel ce slujeşte nu e liber prin fire, şi deci această slujire nu o aduce de la sine, ci procură mai degrabă unora harul de la altul. Căci nu e necesar ca intermediarul care slujeşte, să nu poată fi cugetat una cu cel slujit ?

B. E necesar.

A. Cum deci este Duhul Domnul, dacă, fiind lipsit de slava libertății, nu scapă de calitatea de rob aflat sub măsura jugului ? Şi dacă Se află în slava dumnezeirii prin fire, nu imai slujeşte — e mare diferența —, ci ne împarte mai degrabă nouă înşine libertatea ca un bun al
Lui prin fire. Iar dacă, dirnpbtrivă, e coborât cu adevărat din existența

. — _____. " ^ >

411. Cea mai mare robie şi-o arată omul în păcat. Cel ce învinge păcatul arată o stăpânire de sine, o mare iibertate. Dar aceasta o. poate căpăta numai de la Duhul Sfânt, Care e liber de păcat in calitate de Dumnezeu.

Dar aceasta neputând-o avea omul decât de la Dumnezeu, el rămâne în alt fel şi robul lui Dumnezeu. în el se unesc paradoxal libertatea şi robia.

ca Dumnezeu prin fire, este înscris între slugi şi considerat slujitor. In acest caz vâ procura ceva străin (de ceea ce are El) şi va aduce celor vrednici ceva mai mare decât El. Căci va ceda, socotesc, eelor din Dumnezeu aceasta. Dar vom fi şi noi mai înalţi decât Sfântul Duh, împodo-bindu-ne cu o slavă mai presus de a Lui [412]. Sau nu-ţi pare că spun un lucru foarte adevărat, chiar dacă cuvintele acestea se referă la o mare nebunie ?

B. Ai dreptate.

Âîte aspecte ale rolului stăpânitor al Sfântului Duh

A. Să înaintăm şi prin alte idei spre adevăr. împăraţii pământului vor să împodobească cu distincţiile lor şi pe cei de un sînge şi de un neam cu ei şi să-i încoroneze cu slava lor împărătească. în ce mod o fac cel mai bine şi mai cuvenit ?

B. Ridicându-i, desigur, la cinstirile cele mai înalte.

A. Cinstirea şi slava împărătească, prin care fiind încoronat cineva e ridicat mai presus de el însuşi şi de alţii, trebuie .considerate ca superioare şi ca stări mai de preferat decât starea celui cinstit cu ele, sau egale, sau inferioare ?

B. Evident superioare şi de preferat. Căci îi aduc o strălucire celui cinstit ou ele. Căci ceea ce este inferior slavei cuiva şi deci coborât, dacă i se adaugă, nu-1 face mai strălucit, ci-1 coboară mai degrabă spre o treaptă mai de ruşine.

A. Bine zici. Aşa este şi bine gândeşti. Deci dacă Duhul Sfânt nu este în firea şi slava cu adevărat liberă, ci aduce mai degrabă ca un slujitor harul de la altul, cum S-a uns Hristos ca împărat, primind ca ungere Duhul ? Căci se spune : *«Pe Iisus din Nazaret L-a uns Dumnezeu prin Duhul Sfânt»* (Fapte 10, 38). Dar aşa scrie şi înţeleptul Ioan către noi : «Şi *voi ungerea pe care aţi primit-o de la El rămâne în voi şi nu aveţi trebuinţă să vă înveţe cineva, ci ungerea Lui -vă va învăţa pe voi despre toate»* (I Ioan 22, 27) [4i:t]. Se poate auzi şi Hristos însuşi strigând prin glasul Psalmistului această explicare a slavei oare vine prin ungere : *«Eu am fost pus Împărat de către El»* (Ps. 2, 6). Spune-mi : Un Duh rob face un Stăpân ? Are ca fire proprie demnitatea împărătească cel ce,, după ei, nu e liber ? Departe de noi această idee proastă. Căci

412. Dacă Duhul e mai mic ca Dumnezeu, atunci vom fi mai înalţi ca El şi noi, care suntem numiţi, temple ale lui Dumnezeu şi ne unim cu Hristos.

413. Însuşi Duhul ca Persoană e ungere. Deci însăşi ungerea ca Persoană Duhul îi învaţă pe cei ce-L primesc. Ungerea scapă sufletul omenesc de rigiditate, de învârtcşare ; îl înmoaie, îl deschide, îl face să nu se mai vadă numai pe sine şi numai cele din lume. Duhul e ungere care înmoaie pe om, intrând în comuniune personală cu El, aşadar şi în comuniune cu Fiul şi cu Tatăl.

cugetând drept, trebuie să vedem şi aici demnitatea liberă şi împărătească a Duhului[95]. Despre cei îndreptaţi în credinţă, marele Pavel a spus: *«Cine va ridica pâră împotriva aleşilor lui Dumnezeu ? Dumnezeu este Cel ce îndreptează. Cine este Cel ce osândeşte ?»* (Rom. 8, 33—34). După ce a atribuit numai firii dumnezeieşti şi mai presus de toate puterea de-a îndrepta pe unii şi de a-i face aleşi, o acordă aceasta firii şi slavei Duhului. Căci scrie iarăşi *:«Şi eram fiii mâniei, ca şi ceilalţi. Dar v-aţi spălat, v-aţi sfinţit, dar v-aţi îndreptat în numele Domnului Iisus Hristos şi în Duhul Dumnezeului nostru»* (I Cor. 6, ll).

. B. Aşadar, Duhul îndreptează pe cei ce-au păcătuit, ca Dumnezeu ?

95 Dacă Fiul întrupat este făcut Împărat de către Duhul, trebuie să fie Duhul însuşi împărat, deci desăvârşit liber; dar cum ar fi aşa, dacă ar fi creatură? ,

A. Foarte adevărat, prietene. Căci lui Dumnezeu şi numai Lui I se recunoaşte puterea să poată elibera de neascultări şi osândă pe cei ce sunt stăpîniți de ele, şi nici unei alte existențe. Iar Dumnezeu şi din Dumnezeu după fire S-a arătat Duhul prin cuvintele noastre şi se va arăta iarăşi, dacă nu o vom împovăra prin aceasta.

B. Nu va fi aceasta. Ceea ce aduce un folos, nu poate supăra nicidecum, mai ales când vine de la oameni simțitori.

A. Sunt deci atei unii oameni care trăiesc în lume fără nădejdea proprie Sfinților, cum spune Scriptura, şi se închină lumii în locul Creatorului şi Făcătorului (Efes. 2, 12 ; Rom. 1, 25).

B. Aşa este.

A. Dar acum, cunoscând pe Dumnezeu şi fiind cunoscuți de •Dumnezeu, am cunoscut pe Tatăl şi' Dumnezeul tuturor prin Fiul în Duhul [96]. Şi martor ne este însuşi Mântuitorul nostru zicând despre Sine însuşi : *«Oile Mele aud glasul Meu şi-Mi urmează Mie, şi Eu le dau lor viață veşnică. Şi cunosc pe ale Mele şi ale Mele Mă cunosc pe Mine»* (Ioan 10, 27—28).Iar despre Duhul spune Sfinților ucenici : *«Iar când va veni Mângâietorul, pe care Eu ll voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul adevărului care de la Tatăl purcede, Acela vă va mărturisi despre Mine»* (Ioan 15, 26) [97]. Deci oare nu e în mod clar Dumnezeu Duhul care e cunoscut ca

Dumnezeu în noi, nu ca creatură şi făptură şi în condiția de rob, ca noi, ci ca liber prin fire şi fiind Duhul adevărului, mai bine zis însuşi Adevărul prin unirea cu Fiul ? Căci Duhul este Adevărul, după Scripturi (I Ioan 5, 6), iar Adevărul este Hristos (Ioan 14, 6)[98].

B. Identitatea în fire cu.Fiul ajunge pentru a ne dovedi şi asigura că Duhul este Dumnezeu ?

A. Da, dacă Tatăl fiind unicul Dumnezeu, Dumnezeu este şi Fiul şi dacă Fiul fiind unicul Domn. Domn este şi Tatăl[99]. Aflându-Se ca Unul în Amândoi Sfântul Duh, mintea credincioşilor va merge drept la adevăr şi se va împărtăşi de înțelegerea dreaptă, socotindu-L şi pe El ca Dumnezeu. Căci pentru identitatea în ființă Domn şi Dumnezeu este şi Duhul. Aşa a fost numit de Scriptura de Dumnezeu insuflată. Dumnezeiescul Isaia zice despre cei din sângele lui Israel : *«S-a pogorât Duhul de la.Domnul şi i-a povățuit pe ei., Aşa ai povățuit pe poporul Tău, ca* să-ți *faci Ție nume slăvit»* (Isaia 63, 14). Iar marele Moise, cunoscând pe Duhul ca Domn şi Dumnezeu, zice : *«Domnul singur i-a povățuit pe ei şi nu era cu ei un Dumnezeu străin»* (Deut. 32, 12). Şi a mustrat într-o cântare pe cei din Israel : *«Adu-ți aminte şi să nu uiți cât ai mâniat pe Domnul Dumnezeul Tău în pustie»* (Deut. 9, 7). La rândul său, arătând cine este Domnul şi Dumnezeul mâniat,

---

96 Am cunoscut pe Dumnezeu ca Tată prin Fiul în Duhul Sfânt. Suntem în Duhul, Care a- venit în noi de la Tatăl prin Fiul. Până nu vine la noi Duhul, **Se** află Fiul în Duhul, Care îi vine de la Tatăl. Mai departe de Duhul nu'se merge în Treime. Din Fiul priveşte Fiul spre Tatăl, şi noi, în care vine, ne aflăm în El, privim prin Fiul spre Tatăl, după ce ne-a venit de la Tatăl prin Fiul, nu ca născuți împreună cu Fiul din ființa Tatălui, ci din harul Sfântului Duh.

97 în două feluri arată Hristos că Duhul nu purcede decât de la Tatăl: prin declarația directă a acestui fapt şi prin declarația că El va trimite pe Duhul de la Tatăl. Tatăl rămâne singura origine în Treime, pentru că e singura origine a tuturor. Duhul trimis de Tatăl peste Fiul ca iubire a Lui, Se arată prin aceasta neîncetat ca Tată iubitor. Şi Fiul, primind pe Duhul ca iubire a Tatălui, luminează din El ca umplut de iubirea Tatălui, Căruia nu-I poate răspunde şi El prin acelaşi Duh, dar ca Fiu, nu ca Tată identic cu Tatăl. Şi Duhul Său de Fiu care iubeşte" pe Tatăl îl dă şi oamenilor, ca şi ei să răspundă, plini de Duhul, Tatălui iubitor, cu iubirea lor, împreună cu Fiul.

98 Şi Fiul este Adevărul şi Duhul, mai bine zis Amândoi sunt Adevărul; sau sunt Adevărul Amândoi împreună cu Tatăl. Căci numai împreună reprezintă existența desăvârşită şi iubirea desăvârşită. In Ei împreună este totul, sau din Ei împreună se explică totul şi-şi găsesc un sens toate.

99 Dacă Tatăl este unicul Dumnezeu, Fiul Lui trebuie să fie şi El Dumnezeu. Şi dacă Fiul este Unicul Domn, Domn trebuie să fie şi Tatăl Lui. Deci nu pot fi doi Dumnezei şi doi Domni. Tatăl fiind Unicul Dumnezeu, Fiul Lui nu poate fi alt Dumnezeu. Şi Fiul fiind Unicul Domn, Tatăl Lui nu poate fi alt Domn. Sunt desăvârşit uniți în dumnezeire şi domnie. ,

proorocul zice : *«Nu un rob, nici un înger, ci însuşi Domnul i-a rânduit pe ei, pentru că i-a iubit pe ei şi Şi-a făcut milă de ei. El însuşi i-a răscumpărat pe ei şi i-a primit pe ei şi i-a înălţat îri toate zilele veacului. Iar ei neascultând şi amarând pe Duhul cel Sfânt al Lui, s-a întors drumul spre duşmănie»* (Isaia 63, 9—10). Dar nu e clar în acestea că Sfântul Duh, Care pogoară şi povăţuieşte pe cei răscumpăraţi, este Domn şi Dumnezeu şi nu-L socoteşte străin? Deci cum ar fi de altă fire decât Dumnezeu, El care nu e nici separat de El fiinţial, nici străin, ci propriu al Lui ? Şi spune-<mi, în • ce mod supărând unii pe Duhul, mânie pe Dumnezeu ? Sau cum *au întors pe Dumnezeu spre duşmănie împotriva lor, pentru că s-au împotrivit Duhului ?

B. Explică-mi tu. Căci tu o poţi spune şi aceasta.

A. Voi spune că prin unirea cu Dumnezeu, Duhul este Dumnezeu, iar prin identitatea după fire cu Domnul, Duhul este Domn. Şi acest fapt se poate face vădit, chiar dacă s-ar hotărî cineva să se folosească de alte reflexii. De fapt, Dumnezeu nu e legat de un loc, nu e supus mărginirilor, cantităţii şi măsurilor. Toate acestea sunt proprii celor create. Căci Dumnezeu este necantitativ şi necircumscris şi nu poate fi cugetat aşezat într-un loc, deoarece este cu totul necorporal. Dar şi Duhul se remarcă prin aceste însuşiri ale firii dumnezeieşti, umplându-le toate împreună cu Tatăl şi cu Fiul şi fiind crezut că Se află împreună cu Ei în toate. Căci a zis printr-unul din prooroci Dumnezeu, Care este totul în toate : «Oare *nu umplu Eu cerul şi pământul, zice Domnul ?»* (Ier. 23, 24). Atribuind aceasta Fiului, ne-a scris şi Pavel : *«Cel* ce *S-a pogorât, Acela S-a şi înălţat mai presus de ceruri, ca să umple toate»* (Efes. 4, 10). Dar cântă şi dumnezeiescul David lui Dumnezeu : *«Unde voi merge de la Duhul Tău şi de la faţa Ta unde voi pleca ? De mă voi sui la cer, Tu eşti acolo. De voi coborî la iad, Tu de faţă eşti»* (Ps. 138, 7—8)[100]. Deci dacă nu e loc unde nu este Duhul şi umplându-le toate Duhul, Dumnezeu este Cel ce le umple. De aceea bine s-a zis că *«Duhul Domnului a umplut lumea şi El care susţine toate ştie orice şoaptă»* (Inţ. Sol. 1, 7) [101]. Dar atunci cum nu se vede şi nu e clar că Duhul este Dumnezeu prin unirea prin fire cu Dumnezeu ? Iar dacă şi susţine toate, cum ar fi creat sau făcut, odată ce expresia «toate» 'cuprinde toată specia şi tot genul de fiinţă (se înţelege creată), iar El le include în Sine şi indică în mod clar că Cel ce le susţine pe ele este altul decât toate[102]. Iar ceea ce nu este printre toate, ci în afară de toate [103], e prin fire, deasupra celor făcute şi depăşeşte firea celor umplute şi susţinute de El. Dar ceea ce este mai presus de creaţie este Dumnezeu. Sau nu e adevărat ceea ce spun ?

O obiecţie din Scripturi

B. Sunt de acord. Dar să ştii că vor spune iarăşi că Duhul este creat şi făcut. Căci zice Dumnezeu printr-unul dintre cei mai vechi : *«Eu sunt Domnul care întăresc tunetul şi vântul [104] şî vestesc oamenilor pe însuşi Fiul Lui, Cel ce face zorile şi negura şi stă sus peste înălţimile pământului»* (Amos 4, 13).

A. Dar, prietene, slava Sfântului Duh nu poate fi păgubită prin ceea ce s-a spus, decât pentru cel ce are o minte slabă şi coruptă. Căci termenul de «duh» simplu şi neprecizat nu indică

---

100 Dumnezeu este toate în toate, nu în sensul că este identic cu ele, ci că El este puterea prin care există toate. în sensul acesta este şi în iad. El este temelia nesupusă legilor, a celor supuse legilor. Şi cei mai total supuşi legilor sunt cei din iad.' Căci numai iubirea scapă de sub legi. «Ama et fac quod vis», a spus Fer. Augustin.

101 In trad. franceză: «Ştie tot ce se spune». Adică ştie totul, chiar înainte de-a se spune. Şi în-grăirea celor bune are o importantă influentă.

102 A susţine toate înseamnă a avea puterea mai presus de toate. Ele nu se susţin în existenţă prin ele înseşi. Aceasta înseamnă că nici n-au venit la fcxistenţă prin ele, ci prin El, Care le şi susţine în existenţa cei le-a dat-o. Susţi-nându-le El toate, Ie şi cuprinde într-un fel pe toate.

103 E «în afară de toate», nu e «în ele», nu în sensul că nu e din categoria lor, ci e Cel care are o putere pe care n-o au ele. El lena creat şi le susţine pe toate şi le dă puterea să facă mai ales cele bune. El «în afară de ele» şi în sensul că nu ocupă un loc între ele, odată ce e necorporal. Dar tocmai pentru că e necorporal poate fi pe de altă parte oriunde, dar într-un mod care îl lasă «afară» de ele.

104In traducerea Bibliei din 1914, «duhul» e tradus cu «vântul».

neîndoielnic pe Duhul Sfânt şi dumnezeiesc, decât dacă aş acorda credit expresiilor hulitoare. Termenul are un înţeles echivoc. Căci se foloseşte adeseori acelaşi nume pentru multe existenţe separate prin neasemănare. Căci îngerul este un duh şi sufletul omului la fel. Deci şi mişcarea aerului din cosmos. Deci neprecizând şi ne judecând ceea ce se indică după cazuri, jignesc prin închipuiri mincinoase pe Cel ce este mai presus de creaţie, şi Creator prin unirea cu Creatorul Cel Unul şi prin fire. Căci proorocul, mai bine zis Dumnezeu prin el, n-a spus că a adus la existenţă propriul Său Duh. E mare diferenţa ! Vom stabili că nu e aşa. Unii socotesc din multa prostie şi fără aprobarea de sus, că pot ajunge ei înşişi şi alţii să se aşeze pe tronuri împărăteşti, să dobândească stăpânirea strălucită şi sceptrul. Nu poate oare atunci Dumnezeu Cel ce este peste toate să-Şi atribuie pentru Sine domnia peste toate şi să spună că legile şi hotărârile Lui căr-muiesc toată creaţia ? Căci aceasta nu e nimic altceva decât a spune : «Eu *sunt Domnul care întăresc tunetul şi aduc peste cei din lume bătaia vânturilor. Căci fac vântul (pneuma) şi afirm clar că am ales pe Unsul, adică pe Cel ce e uns spre a împăraţi şi de-a dobândi puterea. Nu fără voia Mea, ci după poruncile Mele se produc zorile şi negura, adică noaptea şi ziua şi lumina şi întunericul».* Deci să ne spună aceia ce este comun între tunet şi Sfântul Duh, ce au a face zorile şi negura cu ceea ce e din Dumnezeu şi în Dumnezeu ? Nu e clar ce spun ?

B.. Ba aşa pare. Căci nepotrivirea celor spuse cu ceea ce pretind, dă pe faţă neadevărul tăcerii lor.

A. Cum apoi ar fi cugetat ca creatură şi făptură o existenţă care creează împreună cu Creatorul şi că puterea şi stăpânirea în aceasta nu o are adăugată din afară şi nu e îmbogăţită cu ea în mod fals şi de la altul, ci o are de la Sine şi proprie prin fire ? *«Căci Duhul dumnezeiesc m-a făcut pe mine»,* zice (Iov 33, 4), deşi Sfintele Scripturi afirmă că Dumnezeu a luat ţărână din pământ şi a cinstit pe om, alcătuindu-l prin lucrarea mâinilor Lui, dacă spune adevărul cel ce zice : *«Mâinile Tale m-au făcut şi m-au.zidit»* (Ps. 118, 73). B. De fapt lucrul este adevărat.

A. Şi oare nu şi replăsmuirea trupurilor omeneşti in vremile din urmă ale veacului, readucerea din nou la existenţă, nu va fi prin lucrarea Duhului ? Nu ne-a prezis-o aceasta cuvântul dumnezeiesc ?

B. Ce vrei să spui ?

A. Nu ne-a spus un text profetic şi nu credem şi noi că vor fi p viaţi morţii şi vor fi sculaţi din morminte (Isaia 26, 11), pentru că Dumnezeu care toate le poate ne va readuce la viaţă prin Duhul Său ?

B. Da. Şi îmi aduc acum aminte de fericitul David, care spune aceasta şi descrie căderea noastră în păcat, în stricăciune şi în moarte şi cântând de mai înainte înnoirea prin înviere. Căci a zis aceasta către Dumnezeu : *«Întorcându-Ţi Tu faţa Ta, se vor tulbura; lua-vei duhul lor ' şi se vor sfârşi şi în ţărână se vor întoarce. Trimite-vei Duhul Tău şi se vor zidi şi vei înnoi faţa pământului»* {Ps. 103, 29—30).

A. Deci replăsmuirea şi strămutarea celui corupt spre înnoirea şi refacerea chipului va fi, după cum se cuvine şi mi se pare că e bine, opera aceleiaşi firi şi lucrări, a căreia s-a arătat şi ceea ce s-a plăsmuit- în chip negrăit la început.

B. Sunt de acord.

A. Cum deci Cel prin care şi în care Dumnezeu împlineşte lucrarea Sa de Creator, privitoare la creaţie şi la toate, ar fi făcut şi creat ? Noi vom spune că, dacă ei vor afirma că aşa stau lucrurile, vor trebui să mărturisească, chiar fără voie, că lucrarea lui Dumnezeu este creată. Şi ce urmează de aici ? O blasfemie urătoare de Dumnezeu, păreri contrare bunului simţ şi greşeli ale unei neştiinţe ajunse la culme. Căci dacă nu e prea sărac în podoaba proprie bărbaţilor înţelepţi, va spune că dum-

nezeirea este în mod propriu şi primordial simplă şi necompusă, şi n-o va înţelege compusă din fire şi dintr-o lucrare deosebită de ceea ce este prin fire, ci va fi crezută ca fiind întreagă una, cu toate cele ce le are în mod fiinţial [105]. Deci dacă s-ar spune că are o lucrare creată şi făcută care-i este proprie, iar aceasta este Duhul, va fi şi acesta desigur creat, dat fiind că n-ar fi altceva decât El (Duhul) lucrător în Dumnezeu. Dar -nu e vrednic de plâns şi de dispreţuit şi aplecat spre necredinţă ?

B. Este cu totul aşa. • A. Dar părerea lor coboară şi la altă absurditate.

B. Despre ce vorbeşti ?

A. Dumnezeu S-a numit Domn al Puterilor (Ps. 23, 10) şi acest imn, desigur, este adevărat.

iB. E adevărat. Cum n-ar fi ?

A. Deci orice este sub firea supremă şi dumnezeiască nu are putere [106]. După părerea mea, în fiecare din cele împuternicite curge puterea de la Dumnezeu ca de la un izvor, aşa cum se întâmplă şi cu

' înţelepciunea şi cu toate al căror Dătător este El. Căci ceea ce este prin fire Stăpânul tuturor, vor fi şi cele făcute de El prin participare. De aceea admir următorul cuvânt adevărat: «Ce *ai ce n-ai primit?»* (I Cor. 4, 7). El se potriveşte, precum se pare, dacă cineva vrea să filosofeze, nu numai celor de pe pământ, ci întregii creaţii.

B. Ce concluzie putem trage de aici ?

A. Aud pe fericitul David cântând şi atingând lira sa, spunând clar : *«Cu cuvântul Domnului cerurile s^-au întărit şi cu Duhul Lui toată puterea lor» (Ps.* 32, 6). Explică-mi deci : ceea ce întăreşte cerurile şi constituie toată puterea lor, este Dumnezeu, sau creaţia ?

B. Eu spun că e Dumnezeu şi în mod foarte cuvenit. Căci n-aş putea spune că sunt creaturi care n-au nici o nevoie de Dumnezeu şi-şi pot îndeplini şi-şi pot procura mai degrabă ele înseşi cele prin care se pot salva şi subzista, câtă vreme ele cad în stricăciune prin fire !

A. Deci Duhul întăreşte cerurile nu făcându-le să participe la o fiinţă creată şi făcută, ci dăruindu-le lucrarea Sa, ca' lucrare proprie a lui Dumnezeu. Căci a. susţine existenţele şi a întări spre durată ceea ce e coruptibil prin fire şi boleşte de. tendinţa spre nimic, nu poate decât arăta o fiinţă care conduce totul. De fapt, dumnezeiescul Pavel ne .îndeamnă să ne închipuim şi să cugetăm în chip modest firea lui Dumnezeu din cele ce le îndeplineşte ea, zicând : *«Cele- nevăzute ale Lui se văd de la zidirea lumii, din făpturi fiind înţelese, adică veşnica Lui putere $i dumnezeire, ca să fie iei fără cuvânt de apărare, deoarece cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca \pe Dumnezeu şi nu l-au mulţumit, ci s-au rătăcit în gândurile lor deşarte»* (Rom. 1, 20—21). Frumuseţea lui Dumnezeu va ieşi deci la vedere mai clară, ca veşnica Lui putere şi dumnezeire. Dar puterea dă tărie cerurilor şi Duhul le împuterniceşte nu ca una din creaturi, chemată în ajutor. Căci este o nebunie **a** cugeta şi spune aceasta, ci ca fiind* Duhul propriu al lui Dumnezeu,care toate le creează şi le întăreşte. Sau dacă vor spune că nu e aşa, să ne răspundă ei şi să ne arate cauza pentru care Creatorul tuturor procură şi dă creaturilor starea lor de frumuseţe şi armonia lor desăvârşită

105Dumnezeu nu poate fi necreat ca fiinţă şi creat ca lucrare. Nu poate avea necreatul o lucrare creată. în aceasta stă simplitatea în sensul cel mai propriu şi primordial. Un Dumnezeu compus dintr-un fel de fire (necreată) şi din alt fel de lucrare (creată). In acest caz, ar fi supus prin lucrarea Lui altei existenţe. Sau Şi-ar putea crea propria lucrare ? Ar putea coborî prin lucrare la o treaptă inferioară? Ar fi incapabil de o lucrare proprie? E condamnat la o degradare^ îndată ce vrea să lucreze ceva ? Sunt nişte contradicţii absurde.

106Dacă Dumnezeu este «Domnul Puterilor», . El are toate puterile. Toate **celelalte** fiind create, n-au nici o putere proprie, sau de la ele, ci de la Dumnezeu, chiar dacă în ele puterile iau forma creată.

prin participarea la Sfântul Duh[107]. Căci odată ce El întăreşte cerurile şi lor le ajunge că au fost create numai pentru a fi stabile în frumusețea lor, nu mai e necesară fixarea lor prin Duhul. Dar că această teorie nu poate fi adevărată, o arată un examen mai serios al ei,' făout de noi. Şi acest examen va face să se recunoască contrariul.

B. Drept ai grăit.

A. Pentru ce, pe de altă parte, spuneau că firea omului şi dezvoltarea ei nu ajunge la desăvârşirea potrivită ei, decât abia când s-a îmbogățit cu întipărirea chipului dumnezeiesc în ea prin Duhul. Acest fapt e vădit mai ales când se gândeşte cineva la căderea firii şi la readucerea ei în starea ei cea bună. Căci odată ce varietatea însufleţită s-a aplecat spre păcat şi,s-a îmbolnăvit de păcatul introdus în ea din iubirea sporită de trup, Duhul care o modela după chipul dumnezeiesc şi care era întipărit în ea în mod negrăit, ca o pecete, s-a despărțit de ea şi astfel a apărut în ea stricăciunea (corupția) şi lipsa de frumusețe, precum şi alte urâțenii. Dar Făcătorul tuturor voind să readucă la tăria şi armonia de la început existența căzută în stricăciune, în falsitate şi în urâțenie, pentru păcatul introdus în ea, i-a infuzat iarăşi Duhul Sfânt şi dumnezeiesc care o părăsise. Acesta a restructurat spre chipul mai presus de lume această existență ca Unul ce a putut să ne facă spre asemănare cu El. Deci El susține în starea eea bună existența făcută şi poate să o înfrumusețeze prin relația cu Sine, ducând-o spre asemănarea cu Dumnezeu ; vom afirma că Se află în urma Creatorului şi-L vom separa de Acela prin tăietura oare-L arată de o altă specie ? Dar în acest caz n-ar mai străluci în El desăvârşirea, care convine oricărei creaturi şi pe care o poate da creaturilor Sale. Nu e mai bine ca spunând că El este egal în fire şi deoființă cu Dumnezeu, ca Unul ce a provenit din Dumnezeu şi dste în El prin fire, să-L cinstim cu deplina putere creatoare şi să-I atribuim toată lucrarea asupra celor create, săvârşindu-se de Tatăl prin Fiul în Duhul ?

B. Socotesc că această afirmație e foarte dreaptă.

A. Iar că prin lucrarea Tatălui se străvede lucrând toate prin toate şi în toate, prin Fiul în Duhul, se poate vedea şi de aici. Căci ajunge spre dovedire că cerurile s-au întărit prin Cuvântul Domnului, şi că toată puterea lor este în Duhul, precum s-a cântat odinioară (Ps. 32, 6). Dar voi adăuga şi că Hristos a făcut minuni prin lucrarea Duhului. Căci s-a scris că *«Iisus a fost dus de puterea Duhului în Galileea»* (Luca 4, 14). Iar odată II vedem mustrând pe iudeii care flecăreau cu necredință şi-şi ascuțeau limba împotriva Lui. Căci aceia ziceau : *«Acesta, nu scoate demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor»* (Matei 12, 24). Şi altele : *«Şi dacă Eu cu Beelzebul scot demonii, fiii voştri cu cine-i scot ? De aceea ei vor fi judecătorii voştri. Jar dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot demonii, iată a ajuns ia voi împărăția lui Dumnezeu»* (Matei 12, 27—28). Căci trebuie mărturisit că naşterea Celui Unuia Născut din Dumnezeu Tatăl depăşeşte toată înțelegerea şi e dincolo de tot cuvântul nostru. Dar deoarece S-a făcut trup şi S-a sălăşluit între noi (Ioan, 1, 14), El a arătat lucrarea puterii dumnezeieşti, cu toate că era şi om. De aceea zice, ca Unul ce a intrat în măsurile noastre : *«Iar dacă Eu cu Duhul lui Dumnezeu scot demonii,, iată a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu»* (Matei 12, 28) [108]. Iar aceasta nu e nimic altceva decât a spune că : S-a pogorât şi la

---

107Dacă Duhul este o creatură, pentru ce Se foloseşte Dumnezeu de El pentru a da creaturilor armonia şi frumusețea ? Ce are Duhul ca creatură mai mult decât celelalte creaturi ? Poate El să le adune toate în El,' dacă nu e decât o creatură mărginită şi El ? Sau nu are Dumnezeu în El o neputință de-a da celor create şi frumusețea în stabilitatea lor ? E dependent Dumnezeu de o creatură în privința aceasta? Vedem iarăşi lipsa unei distincții clare între Dumnezeu şi creaturi, sau un fel de panteism.

Mai adăugăm că o lume care nu e creată de o comuniune iubitoare între Persoane, egale, n-ar arăta un sens al creării ei. Numai o Treime iubitoare dă un sens creării lumii.

108împărăția lui Dumnezeu a venit pe pământ, venind Fiul lui Dumnezeu întrupat ca om. Căci din' El Se comunică şi oameniloi ce cred în El Duhul de fii ai lui Dumnezeu, născuți din nou din Dumnezeu. Astfel a luat ființă pe pământ împărăția lui Dumnezeu ca Tată nou al nostru, şi a Fiului, ca Frate dumnezeiesc al nostru. E un plan de viață al oamenilor uniți în Dumnezeu, plan trăit în Biserica in care are loc comuniunea noastră cu Dumnezeu prin Sfânta Treime, comuniunea lăuntrică, dar manifestă şi în relațiile dintre noi.

oameni stăpânirea şi puterea dumnezeiască, dacă Eu M-am făcut ca voi şi pentru voi săvârşesc minuni prin Duhul. Căci socotesc că numeşte împărăţia lui Dumnezeu lucrarea dumnezeiască în Duhul Sfânt, sau poate e vorba de Duhul, potrivit cu ceea ce s-a spus către noi : *«împărăţia lui Dumnezeu este înlăuntrul vostru»* (Luca 17, 21). Dacă deci Fiul săvârşeşte minuni în Duh, deşi este om, iar împărăţie dumnezeiască numeşte această stăpânire foarte puternică şi de nebiruit, cum s-ar putea spune. că Duhul s-a făcut şi nu e superior creaţiei în care se cugetă o creaţie de către noi şi de către duhurile de sus ? De fapt, El o străluceşte în făpturi şi Şi-a câştigat slava de-a putea face totul. Căci pentru ce ne-a câştigat Fiul prin superioritatea celor făcute şi prin cele ce le-a lucrat asupra noastră în Duhul, ca să-L credem Dumnezeu prin fire şi egal în putere cu Cel ce L-a născut şi, pe lângă aceasta, a cerut să fie crezut deofiinţă cu Acela,

deşi Unul Născut S-a făcut ca noi ? [109] «Căci dacă *nu fac lucrările Tatălui Meu, nu credeţi în Mine. Iar dacă le fac, chiar dacă nu credeţi în Mine, credeţi în lucrările Mele»* (Ioan 10, 37—38). Din strălucirea mai presus de fire a faptelor împlinite, se cunoaşte firea dumnezeiască. Dar aceste fapte se săvârşeau prin lucrarea Duhului. Dar atunci cum ar fi creat Cel ce lucrează în mod egal cu Dumnezeu ? Şi cum ar fi lipsit de viaţă Cel ce creează şi dă viaţă împreună eu Dumnezeu ? Sau oare nu e proprie numai vieţii cu adevărat- după fire puterea de-a da viaţă, adică lui Dumnezeu ?

B. Sunt de acord. Căci s-a scris despre El : «Cel ce *singur are nemurire şi locuieşte întru lumina neapropiată»* (I Tim. 6, 16).

A. Dacă singur Dumnezeu are nemurirea de la Sine şi în propria fire, singur care e crezut că este viaţa, cum ar fi Duhul de viaţă Făcător, dacă este după aceea între cei făcuţi vii şi deci nu e străin de calitatea de-a fi creat ? Dar nu este aşa. Căci Duhul este de viaţă Făcător, nefiind părtaş de viaţă [v]de la altul, sau neefiind lipsit de ea. Sunt o închipuire şi o minciună cele născocite împotriva lui Dumnezeu de duşmanii Lui. Dar neprimind proasta părere, soră şi înrudită cu a lor, vom păşi pe calea dreaptă, cu mintea eliberată de idei şi înclinări spre tot ce nu e cuvenit, urmând învăţăturii Sfintelor Scripturi. Din ele vom cunoaşte slava nepătată a Duhului, crezând că este Dumnezeu şi din Dumnezeu, neacoperit de însuşiri străine şi din afară, ci fiind El însuşi prin fire toate cele ce este Dumnezeu. Căci trebuie să dăm atenţie totdeauna cuvintelor Apostolilor: *«In Dumnezeu viem şi ne mişcăm şi suntem»* (Fapte 17, 28). Despre Dumnezeu Tatăl, preaînţeleptul Pavel spune lui Timotei : *«îţi poruncesc înaintea lui Dumnezeu, Cel ce dă tuturor viaţă»* (I Tim. 6, 13). Iar Hristos, învăţând-o pe sora lui Lazăr, zice : «Eu *sunt învierea şi viaţa»* (Ioan il, 25). Iar despre Sfântul Duh:. *«Trupul nu foloseşte la nimic, Duhul este care face viu»* (Ioan 6, 63). Dacă deci Dumnezeu Tatăl dă viaţă tuturor, şi Fiul este Viaţă, şi Duhul e de Viaţă Făcător, cine va tăia şi va separa puterea de viaţă făcătoare a vieţii fără să declare viaţa altceva decât ceea ce se crede

că este, mai bine zis ca nemaifiind viaţă ? Căci Cel ce e. lipsit de puterea . de a- face viu prin fire, cum s-ar mai cugeta ea viaţă [110] ?

B. Duhul este de viaţă Făcător, zic ei, ca făcând slujba de-â aduce făpturilor viaţa de la Dumnezeu, dar nu pentru că e viaţă în ea însăşi.

109Dacă Duhul prin care lucra Fiul n-ar fi fost Dumnezeu, cum ar\fi săvârşit El minunile prin care dovedea că e Dumnezeu, şi peste tot prin ce[N] ne-ar fi convins că este El însuşi Dumnezeu? A nega dumrfezeirea Duhului înseamnă a nega şi dumnezeirea lui Hristos. Şi atunci nu e Dumnezeu nici Cel pe care-L numeşte Tatăl Său şi ale cărui fapte spune că le face. Dumnezeirea Fiului şi deci şi a Tatălui s-a arătat cu atât mai evidentă, cu cât făcea toate minunile Lui prin trup omenesc. Ele nu puteau fi din puterea omuluL

110 Duhul este Cel ce aduce prin Fiul viaţa Tatălui în oameni'. El aduce concret în oameni viaţa dumnezeiască, viaţa nemuritoare. Dacă nu este şi El Dumnezeu, cum ne-ar mai aduce nouă viaţa dumnezeiască? Mai este atunci Tatăl Viaţă şi Fiul Cel prin care se aduce viaţa în umanitate, iar Duhul în fiecare ? Rămân Tatăl şi Fiul cu o viaţă străină de noi ?

A. Dar nu vor fi primiți ca dătători de legi şi deci în cele mai presus de minte şi de cuvânt cei bolnavi de o stricăciune atât de întinată, care prezintă ca de nebiruit invenția plăcută lor. Ei vor trebui să se supună ca noi Sfintelor şi dumnezeieştilor Scripturi şi să nu propovăduiască clar ca slujitor al vieții de la altul, pe Duhul, ci ca fiind Sfânt şi de viață Făcător El Însuşi, adică dându-ne viață după fire. Aşa a spus iarăşi fericitul Pavel : *«Iar dacă Duhul Celui ce a sculat pe Iisus din morți locuieşte în voi, Cel ce a sculat pe Hristos Iisus din morți va face vii şi trupurile voastre muritoare prin Duhul Lui, Care locuieşte în voi»* (Rom. 8, II) [111]. Duhul vieții celei prin fire nu va fi altul decât ea, după raționamentul care rămâne în noi în ceea ce e drept în mod nepătat. Căci cum n-ar fi Viața, Cel ce are ca rădăcină şi izvor Viața, firea nepieritoare şi mai presus de tot ce e creat, a lui Dumnezeu ? Căci este neîndoielnic că purcede din însăşi firea liii Dumnezeu Tatăl. Aceasta o pot uşor vedea cei ce cugetă adevărat din ceea ce s-a spus clar : «Cel ce *a sculat pe, Hristos Iisus din morți va face vii şi trupurile voastre muritoare, prin Duhul Lui Care locuieşte în voi»* (Rom. 8, 11). Căci e propriu lui Dumnezeu Duhul de viață Făcător, care locuieşte in inimile noastre [112]. Dar dacă am admite că Cel ce e propriu lui Dumnezeu şi din El după fire, e lipsit de viață, dacă are viața ca un dar adăugat, cum nu s-ar înțelege mort în putere (virtual) ? Aceasta se poate spune despre Cel ce e capabil să pătimească, chiar dacă nu i s-a în-/ tâmplat să pătimească, ca tot ce este, ce se socoteşte cu adevărat adăugat şi introdus din afară, nu e de cugetat incapabil de căderef ci supus riscului de-a cădea. Căci nu este o fixitate prin legile firii, nici nu are o statornicie neclintită, în ceea ce este din planul accidental şi este ca o vopsea aşternută peste cele pentru care ppate fi folosită.

B. Deci Duhul fiind Viața, este prim fire, şi nu prin participare.

A. Desigur, prietene, aceasta o poți cunoaşte şi din alte reflexii. Poate auzi cineva pe Dumnezeu supunând şi unei osânde pe cei ce se închină celor create : *«.Spăimântatu-sJa cerul de aceasta şi s-a înfricoşat mult, zice Domnul, că două rele a făcut poporul Meu: M-au părăsit pe Mine, izvorul apei vii, şi şi-au săpat loruşi fântâni surpate, care nu vor putea ține apa»* (Ier. 2, 12—13). Dar vom afla şi pe Domnul nostru Iisus Hristos spunând iudeilor : *«Dacă însetează cineva, să vie la Mine şi să bea. Cel ce crede în Mine, a spus Scriptura, [râuri de apă vie vor curge din pântecele, lui»* (Ioan 7, 37—38). Aceasta o explică şi o face clară şi dumnezeiescul Evanghelist Ioan, care se referă la firea şi lucrarea Sfântului Duh, zicând : *«Iar aceasta a spus-o despre Duhul, pe Care aveau să-L primească cei ce vor crede în El»* (Ioan 7, 39). Iată iarăşi clar şi lămurit : Duhul şi Fiul, Tatăl sau Fiul sunt în mod egal şi puternic apa vieții. Căci identității de ființă îi urmează, socotesc, identitatea de nume. Şi că aşa este realitatea prin fire, o poate arăta cineva şi în alt mod : Dumnezeu fiind Sfânt prin fire, Duhul este Sfânt în mod ființial. Căci prin El şi în El participă cineva la Dumnezeu cel Sfânt.

---

111 Se spune totdeauna că Duhul este în noi, sau noi în Duhul. Noi suntem ultima existență în care Se opreşte Duhul întorcându-Se spre Tatăl, ca şi din Fiul. Treimea se închide în noi, îndumnezeindu-ne şi pe noi. Având pe Duhul în noi, suntem cuprinşi în nemărginirea lui Dumnezeu.

112 Faptul că Duhul purcede din Tatăl e o dovadă a dumnezeirii Lui. Aceasta . se spune şi în declarația că Duhul lui Dumnezeu locuind în noi, ne învie şi pe
noi cum a înviat trupul lui Hristos.

B. Nu are sfinţenia, zic ei, ca proprie, ci ca adăugată, aducând-o creaţiei de la Dumnezeu.

A. Aşadar, Duhul sfinţit mai înainte infuzează creaturilor o sfinţenie care nu este a Lui, dacă spunem că este adevărat că în tot ce e transmis de cineva prin sine altora, se presupune că e şi altul decât el. Căci nici o existenţă nu se poate transmite pe sine altora, ca şi când n-ar fi vorba de ea [113].

B. E adevărat.

A. Deci dacă nu e Sfânt prin fire Duhul cel din noi, să ne explice aceia, ce fire a putut El moşteni ? Şi dacă nu vor să-I atribuie Lui sfinţenia, nu va fi cuvântul lor o primejdie de necredinţă?

B. Aşa pare. Dar ei zic că Hristos a spus despre El : *«Dintr-al Meu va lua şi"va vesti vouă»* (Ioan 16, 14). Deci spune că Duhul se împărtăşeşte de Fiul.

A. Deloc. E departe de aceasta. Căci Cel ce este din El şi în El şi propriu al Lui (al Fiului), cum s-ar împărtăşi de El vreodată şi s-ar sfinţi în mod egal cu cei din afară prirr relaţie şi ar fi străin de El prin fire, odată ce se spune că-I este propriu ? Ei au devenit, precum socotesc, cercetători, stăruitori şi puternici ai cuvintelor dumnezeieşti. Pentru ce nu spun atunci de obligaţia de-a pătrunde înţelesul adevărat, pentru a se desprinde astfel de raţionamentele mincinoase şi necinstite ? Că n-a indicat Fiul vreo deosebire firii între El şi Duhul, spunând : *«Dintr-al Meu va lua şi va grăi vouă».* Altfel ar fi spus clar : «Ar fi luat din sfinţenia Mea pentru a vă sfinţi şi pe voi». Prin aceasta ar fi arătat despărţirea şi inegalitatea de fire şi ar fi arătat sfinţenia ca fiind alta în Duhul, sau ca alta în fiecare. Dar nu a spus aceasta, ci că Duhul se va folosi de cuvintele Sale din pricina identităţii de fiinţă şi egalităţii depline de fire, de lucrare şi de vorbire, în aşa fel că dacă Duhul va spune vreun cuvânt sfinţitor, el va fi cuvânt al lui Hristos. «Căci *nu va grăi de la Sine nimic, ci câte va auzi, va grăi».* Fiul la fel, fiind deofiinţă cu Dumnezeu Tatăl şi fiind Cuvântul Lui, grăieşte ale Lui : «Cel pe *care L-a trimis Dumnezeu grăieşte cuvântul lui Dumnezeu»,* după cuvântul lui Ioan (Ioan 3, 34), fiindcă nu este alta voia Fiului, decât cea a lui Dumnezeu Tatăl. La fel, socotesc, şi din acelaşi motiv, Duhul Sfânt grăieşte cele ale lui Hristos, fiind Duhul Lui, şi prin identitatea de fire având slava şi identitatea de vorbire a Lui[433]. Duhul Fiului e Sfânt nu prin participare, nici printr-o relaţie externă cu Fiul, ci prin fire şi adevăr. Şi precum este o absurditate şi o nepricepere a numi om ceea ce este om cu adevărat, dar a înţelege prin aceasta altceva, la fel e cu totul prostesc a numi Sfânt pe Duhul, dar a-L dezbrăca de sfinţenie şi a-L sili nebuneşte să fie de o altă fire. Căci acest nume nu indică vreun mod de slavă sau de transcendenţă, cum se întâmplă cu Incepătoriile, cu Scaunele şi cu Domniile în cele aduse prin El la

433. în vorbirea Fiului e vorbirea Tatălui şi în vorbirea Duhului e vorbirea Fiului. Până la un loc, aceasta are loc şi între oamenii ce se iubesc. Copilul vorbeşte când vorbeşte mama şi mama vorbeşte când vorbeşte copilul. Creştinismul a adus ca noutate faţă de filosofie, şi a menţinut faţă de filosofie de la «Renaştere» încoace, nu numai ideea persoanei, ci şi taina comuniunii între peisoane.

113 Când Se transmite pe Sine, nu mai vorbeşte de altul. Dar de Duhul Sfânt se spune că prin El se transmite altul. Deci dacă transmite sfinţenia, trebuie să aibă sfinţenia comună cu a Acelora. Căci dacă nu este El Sfânt, cum ar transmite altora sfinţenia? Şi cum ar fi Sfânt, dacă nu în unitate de fiinţă cu Tatăl şi cu Fiul cei Sfinţi? Toate creaturile se înalţă într-un plan transcendent prin sfinţenie. Duhul Sfânt nu mai are deasupra Lui o transcendenţă.

existență [v]. Ci este mai degrabă indicația unei calități ființiale, ca și pentru Tatăl, numele de Tată, și pentru Fiul, numele de Fiu. Și dacă este semnul precis al ultimei idioții [114] a numi pe Dumnezeu. Tată, dar a cugeta iarăși' că nu e Tată, sau pe Fiul Fiu, dar a spune că nu e aceasta, cum am elibera de acuza de nepricepere pe cei ce îndrăznesc să dezbrace de sfințenia prin fire pe Duhul Sfânt prin fire și cu adevărat ? Dacă deci Dumnezeu este Sfânt prin fire, dar e Sfânt ca El și Duhul, cugetat din El șl în El, care ar putea fi modul alterității, înțeleg al ființei ? Sau cum nu s-ar dovedi aiuriți și nepricepuți cei ce atribuie creației pe Cel prin Care și în care este în noi firea dumnezeirii ? Căci nu împărtășește printr-o creatură Cel mai presus de creație. Sau nu este adevărat cuvântul ?

B. Foarte adevărat.

A. Și încă ceva. Nu e înțelept, sau mai degrabă înțelepciunea însăși Dumnezeu ? ■ " • .

B. Cum ne-am îndoi de aceasta ?

A. Explică-mi iarăși : prin ce devin înțelepte cele înțelepte ?

B. Evident, prin înțelepciune.

A. Deci dacă Duhul înțelepțește pe cele capabile de înțelepciune, El va fi și, desigur, va fi înțeles ca fiind astfel înțelepciunea. Dar aceasta am spus că este Dumnezeu.

B; Dar, vor zice ei, nu sunt și oamenii și îngerii înțelepți și capabili să înțșlepțească pe alții ?

A. Dar ei nu infuzează, prietene, celor ce se spune că sunt înțe-lepțiți de ei, înțelepciunea ca Dumnezeu, ci îi fac părtași de buna lor învățătură. O învățătură potrivită sfinților aș spune că e aceasta : *«în dar ați luat, în dar să dați»* (Matei 10, 8). Dar Duhul Sfânt lucrează egal cu Dumnezeu. Deci dacă Se dăruiește pe Sine însuși prin împărtășire și sălășluire, face, desigur, sfânt • pe om prin Sine însuși și împlinește în aceasta iarăși lucrarea firii supreme. De fapt, Dumnezeu Cel atotputernic a spus către Moise, tâlcuitorul tainelor : *«Cine a dat gură omului ? Și cine l-a făcut greu la auz și surd, văzător și orb ? N,u Eu, Domnul Dumnezeu* ?» (leș. 4, 11—12). Și în alt loc, printr-unul din prooroci, despre iudei : *«în alte limbi și cu alte buze voi grăi poporului acesta și nici așa nu vor crede»* (I Cor. 14, 21 ; Isaia 28, 11). Iar în Faptele . Sfinților Apostoli, se săvârșește aceasta prin lucrarea Duhului : *«Și-au început a grăi în alte limbi, precum le-a dat Duhul să se ros*

[v] 435. Deși dumnezeirea nu e una cu părințimea, căci în acest caz toate trei Persoanele ar fi Tată, dar totuși nu poate să nu fie în Dumnezeu un Tată suprem, precum nu poate șă nu fie un Fiu suprem. Dumnezeu trebuie să fie o origine, personală supremă și un adânc izvor de iubire. Deci nu poate să nu fie și ***'un*** Fiu ca răspuns la această iubire.

tească» (Fapte 2, 4). Iar Hristos spune iarăşi ucenicilor Săi că vor fi duşi la căpetenii şi împăraţi, dar nu trebuie să se teama : *«Nu vă îngrijiţi ce să spuneţi, sau ce să grăiţi. Eu pă voi da vouă grai prin lucrarea şi firea Sfântului Duh»* (Matei 10, 19). Şi Sfânta Scriptură spune că făgăduinţa dată Sfinţilor s-a împlinit. Căci însuşi Hristos a zis : *«Nu voi sunteţi cei ce veţi grăi, ci Duhul Tatălui vostru va grăi în voi»* (Matei-10, 20). Cum deci este creat şi făcut şi într-un al doilea plan şi mai prejos Cel ce înţelepţeşte cu înţelepciune, iar înţelepciunea este Dumnezeu ? Cum Cel ce ştie- toate şi pătrunde, adâncurile lui Dumnezeu va fi pus în rând cu cei ce nu cunosc cele ale lui Dumnezeu şi primeşte de la noi slava rânduită unui rob, deşi Mântuitorul zice limpede : «Robul nu ştie ce face Domnul» ? Ştiind deci Duhul cele ale lui Dumnezeu, Domnul cel după fire, cum nu e liber şi mai presus de creaţie ? Cum Cel mai presus de creaţie prin identitatea de fiinţă nu va fi pus în rând ou Dumnezeu Tatăl şi cu Fiul, prin Care şi în Care slava lui Dumnezeu Tatăl, împreună cu a Sfântului Duh în vecii vecilor. Amin.

C U P R I N S U L

Cuvânt înainte 5
Scurtă introducere 7
Către prezbiterul Ermia, prin întrebări şi răspunsuri,
Cuvânt înainte la cartea de faţă

CUVÂNTUL I

Fiul este coetern şi deofiinţă cu Dumnezeu Tatăl . . .. 11.
Simbolul de la Niceea şi termenul deofiinţă m-au pătruns 1 5
Un termen schimbat 19
Fiul n-ar putea fi de o fire intermediară? 23
Felul unităţii între Tatăl şi Fiul 3 4
Întoarcerea la noţiunile «deofiinţă» şi «mijlocire» 39
înţelesul termenilor Fiu şi născut 43

CUVÂNTUL II (

Fiul este coetern cu Dumnezeu Tatăl şi născut din El după fire 47
Implicaţiile termenului «nenăscut» (punctul de vedere logic) 49
«Nenăscutul» şi Tatăl (punctul de vedere real) 59
O primă cercetare a unor obiecţii scoase din raţiunea naşterii . . . 65
Creaţie şi naştere 67
Naştere şi alterare 74
Cauza nu este anterioară efectului ? ..... ' . .
. 8 0
Naşterea în Dumnezeu are ea un caracter voluntar ? 85
Naşterea nu trece de la potentă la act ?..... 90

CUVÂNTUL III

Fiul lui Dumnezeu este Dumnezeu adevărat ca şi Tatăl 95
Primul exemplu de comunitate a proprietăţilor între Tatăl şi Fiul: atotprezenţa . 100
Altă pildă de lucrare neîmpărţită : chipul 105
Fiul nu este inferior Tatălui, ca dătător de lege 108
Fiul este viaţa prin Sine însuşi? 115
Nu este Fiul inferior Tatălui, pentru că a primit acest nume 118
Filiaţia prin fire sau adoptivă şi ca dar al Sfântului Duh..... 122
Despre I Corinteni 11, 3 133
Al'e bunuri care implică o comunitate a firii 135-

CUVÂNTUL IV

v

Argumente în favoarea filiaţiei prin fire a Celui Unuia Născut 139
Obiecţie scoasă din titlul de întâiul Născut 150

Pentru ce titlul de Fiu n-ar veni dintr-un mod de creație specială . . .' 159
Tatăl n-ar putea lucra $i Se face cunoscut prin Mijlocitor ? 165
Obiecții scoase din texte ale Scripturii 171

CUVÂNTUL V

Cele proprii dumnezeirii şi slava ei, prin fire comune Fiului şi Tatălui . . . 185
Smerirea şi limbajul îndoit despre Fiul . . . . 186 !
întoarcerea la obiecția de la început 192
înțelesul titlurilor : chipul şi întipărirea Tatălui 195
Obiecție : Fiul primeşte viața de la Tatăl 201
Inferioritatea Fiului sugerată de două texte din Sfânta Scriptură 207
Ultima obiecție pe baza Scripturiii: supunerea finală a Fiului față de Tatăl . 224

CUVÂNTUL VI

Cele proprii umanității şi cele spuse nu foarte cuvenit dumnezeirii despre Fiul, se cuvin mai mult iconomiei, şi nu firii înseşi a Cuvântiilui, întrucât
este înțeles şi este Dumnezeu 230
tntâia obiecție: Fiul este sfințit de către Tatăl 231
A doua obiecție : Fiul primeşte de la Tatăl slava şi domnia 243
A treia obiecte : Fiul primeşte de la Tatăl puterea de a lucra 259
A patra obiecție : Hristos Se închină Tatălui şi-Şi recunoaşte neştiința . . 266

CUVÂNTUL VII

■ Despre Sfântul Duh: El este Dumnezeu şi din Dumnezeu după fire . . . 275
Fără a vorbi de realitate, Duhul Sfânt are chiar numele dumnezeirii 278
Rolul sfinților al Duhului. Proba reală a dumnezeirii Sale 282
Alte aspecte ale rolului stăpânitor al Sfântului Duh..... 291
O obiecție din Scripturi..... 295

C u p r i n s u l 306

ÎN COLECȚIA «PĂRINȚI ŞI SCRIITORI BISERICEŞTI» AU APĂRUT:

Nr. volume din colecție :

1. **Scrierile Părinților Apostolici** ■
2. **Apologeți de limbă greacă**
3. **Apologeți de limbă latină**
4. **Clement Alexandrinul**
   - **— Care bogat se va mântui**
   - **— Cuvânt de îndemn către elini** »
   - **— Pedagogul**
5. **Clement Alexandrinul**
   - **— Stromatele**
6. **Origen** _ ,
   - **— Lucrări exegetice la Vechiul Testament**
7. **Origen**
   - **— Exegeze la Noul Testament**
   - **— Despre rugăciune**

— Filocalia
8. Origen
— Despre principii
— Convorbirile cu Heraclide
— Exortație la martiriu
9. Origen
— Contra lui Celsus
10. Sfântul Grigorie Taumaturgul şi Metodiu de Olimp
— Discursul Sf. Grigorie Taumaturgul adresat lui Origen
— Expunere de credință

Metodiu de Olimp:

— Banchetul sau despre castitate —■
Aglaofon sau despre înviere
— Despre liberul arbitru
— Despre viața şi purtarea rațională
11. Actele martirice
12. Sfântul Vasile cel Mare
— Despre Sfântul Duh
— Corespondență
13. Eusebiu de Cezareea
— Istoria bisericească
— Martirii din Palestina
14. Eusebiu de Cezareea
— Viața lui Constantin cel Mare
15. Sfântul Atanasie cel Mare
— Cuvânt împotriva elinilor
— Cuvânt despre întruparea Cuvântului
— Trei cuvinte împotriva arienilor
16. Sfântul Atanasie cel Mare
— Epistole
— Viața cuviosului Părintelui nostru Antonie
17. Sfântul Vasile cel Mare
— Omilii Ia Hexaemeron
— Omilii la Psalmi
— Omilii şi cuvântări
18. Sfântul Vasile cel Mare
— Asceticele
21. Sfântul Ioan Gură de Aur
— Omilii la Facere (I)
22. Sfântul Ioan Gură de Aur
— Omilii la Facere (II)
29. Sfântul Grigorie de Nyssa
— Despre viața lui Moise
— Tâlcuire la Cântarea Cântărilor
— Despre Fericiri
— Despre Rugăciunea domnească
— Despre rânduiala cea după Dumnezeu (a vieții) şi despre nevoința cea adevărată
34. Sfântul Macarie Egipteanul
— Omilii duhovniceşti
38. Sfântul Chirii al Alexandriei
— închinarea şi slujirea în duh şi adevăr
39. Sfântul Chirii al Alexandriei
— Glafire

57. Sfântul Ioan Casian

— Aşezămintele mănăstireşti

— Convorbiri duhovniceşti 64.

Fericitul Augustin

— Mărturisiri

72. Boethius şi Salvîanus

— Articole teologice

■— Mângâierile filosofiei

— Despre guvernarea Iui Dumnezeu

80. Sfântul Maxim Mărturisitorul

— Ambigua

81. Sfântul Maxim Mărturisitorul

— Scrieri şi epistole hristologice şi duhovniceşti

ÎN CURS DE APARIȚIE

23. Sfântul Ioan Gură de Aur
Omilii la Matei

30. Sfântul Grigorie de Nyssa
Scrieri I

31. Sfântul Grigorie de Nyssa
Scrieri II

43. Teodoret al Cirului
Istorie evlavioasă sau vieţuire ascetică Cuvânt despre dumnezeiasca şi sfânta iubire

44. Teodoret al Cirului
Istoria bisericească

52. Ambrozie
Scrieri exegetice

53. Ambrozie
Despre Sfintele Taine Scrisori
Imnuri 75. **Casiodor**
Istoria bisericească tripartită

79. **Sfântul Sofronie al Ierusalimului**
Scrieri

\

Redactor : CONSTANTIN COSTACHE
Tehnoredactor : Pr. VALENTIN BOGDAN

Format 16/70 x 100. Coli de tipar 19,50
Comanda nr. 57

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
ŞI DE MISIUNE AL BISERICII
ORTODOXE ROMANE